

CATALOGUE

OF THE

SANSKRIT MANUSCRIPTS

IN THE

LIBRARY OF THE INDIA OFFICE.

PART IV.

Sanskrit Literature:

A. SCIENTIFIC AND TECHNICAL LITERATURE

VII. PHILOSOPHY AND VIII. TANTRA.

BY

ERNST WINDISCH, Ph.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT IN THE UNIVERSITY OF LEIPZIG.

AND

JULIUS EGGELING, Ph.D.

PROFESSOR OF SANSKRIT AND COMPARATIVE PHILOLOGY IN THE UNIVERSITY OF EDINBURGH.

London :

PRINTED BY ORDER OF THE SECRETARY OF STATE FOR INDIA IN COUNCIL.

1894.

College of Fort William.

LONDON:
PRINTED BY GILBERT AND RIVINGTON, LIMITED,
ST. JOHN'S HOUSE, CLERKENWELL ROAD.

PREFATORY NOTE BY THE EDITOR.

THE present part of the Catalogue appearing with two names on the title-page, it may seem desirable that I should briefly state in what way the work has been divided between my collaborateur and myself.

The bulk of the Philosophical MSS., as was already mentioned in the preface to Part I., have been described by Professor Windisch; my own share in this department being the works on *Bhakti* (from no. 2488 onwards, except nos. 2493 and 2499), and on *Kāśmīr Śaivism*; and some ninety MSS.* scattered over the earlier subdivisions of Philosophy.

As regards the *Tantric* literature, some of the works of this class had been catalogued by the late Dr. Haas; but, for the reasons stated in the preface referred to, I have felt it necessary thoroughly to revise his part of the work and to add such extracts, and indications regarding the contents of the MSS., as I thought might prove helpful to scholars in identifying the works in question when comparing them with other MSS. within their reach.

In carrying this part through the press, we have received much valuable assistance from kind friends. Professor Windisch desires to express his warmest thanks to Professor Aufrecht for having read the proofs of the first ten sheets and suggested numerous improvements; as also to Dr. R. Rost and Dr. von Böhtlingk for occasional suggestions. For my own part, I am under special obligations to Mr. Ch. H. Tawney for the kind and generous help readily afforded me whenever I had occasion to consult him in connection with the MSS. now under his charge; and I fear I have only too often availed myself of his kind offer of assistance in this respect. I have also to offer my cordial thanks to Professors Aufrecht, Bendall, Bhandarkar, Cowell, and von Roth, for some collations of MSS. or editions within their reach.

J. EGGELING.

Edinburgh, November 1894.

---

* I subjoin a list of these kindly sent me by Prof. Windisch:—1830, 1850, 1851, 1868, 2014, 2015, 2030, 2033, 2034, 2039-42, 2052-55, 2069, 2076, 2139, 2140, 2166, 2206, 2231, 2258-61, 2268, 2281, 2298, 2300, 2302, 2303, 2305, 2310-16, 2337, 2359-62, 2372, 2375, 2376, 2378, 2383-87, 2400, 2402, 2406, 2415, 2433-37, 2441, 2442, 2446-52, 2455, 2456, 2458, 2459, 2461, 2462, 2467, 2468, 2473-76, 2478, 2482, 2484, 2486, 2487.

सत्यमेव जयते

CONTENTS OF PART IV.

SANSKRIT LITERATURE :—

A. *Scientific and Technical Literature (continued):—*

VII. Philosophy :	PAGE
A. Sāṃkhya	595
B. Yoga	598
C. Nyāya	603
D. Vaiśeṣika	661
E. Karmamīmāṃsā	680
F. Vedānta :	
1.-3. Sūtra and commentaries	718
4. Śaṅkarācārya	731
5. Advaita and general Vedānta	741
6. Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita	794
7. Madhvācārya's Dvaitavidyā	797
8. Nimbāditya	802
9. Doctrine of Faith (Bhakti)	807
G. Kāśmir Śaivism (Spanda and Pratyabhijñā)	832
VIII. Mysticism (Tantra)	844

सत्यमेव जयते

ADDITIONS AND CORRECTIONS.

Page 608a, l. 17, for *a.* read 1.

- „ 604a, l. 16, read सावधाना; l. 18, read संसारिचेतनरुद्धो (३)विषयितः (Comm.: संसारिषु ये चेतनाः प्रेषायन्तो न तु कीटादयस्तेषां वर्गो (३)विषयितः . . . . संसारि-चेतनवर्गो विषयित इत्यकारप्रत्ययः ।) The verses at bottom of p. 604a : l. 34, read °कलिका धत्ते; l. 35, read जालापक्षयितः शिली दृशिशिरोरुद्धे प्रविशति ।; l. 36, read निरन्तरायननसः; l. 38 read भीमासाधारदुष्टने ।
- „ 604b, l. 1, read विषयदर्शनोद्गमदुस्तकैतिमिरावृताः ।; l. 3, read वागर्थप्रति °
- „ 605b, l. 30, for *b.* read 2.
- „ 607a, l. 12, add : Bhandarkar, Rep. 1882-83, p. 26 and p. 213.
- „ 607b, l. 38, read नावज्ञेया.
- „ 609a, l. 12, for *c.* read 3.
- „ 610b, l. 20, read करकू°.
- „ 614b, l. 21, for 2B, read 3269.
- „ 617a, l. 33, for 4B, read 3271.
- „ 622a, at bottom, add : Bhandarkar, Rep. 1883-84, p. 82, calls the author “*Mahādeva Puṇtāmbara*, i.e. *Mahādeva*, native of Puṇtāmbara in the Ahmadnagar district.”
- „ 624b, l. 27, read लोका°; l. 34, read °वर°.
- „ 625b, l. 34, read °धेरपेक्षा°.
- „ 630a, l. 2, read °तायास्तदुभ°.
- „ 631b, l. 23, read °राज[स].
- „ 632a, l. 4 : perhaps लक्ष्म्या जयन्तु रत्नसंगतिमन्त्रराशौ (Prof. Aufrecht).
- „ 634a, l. 12, add : The ed. of the *Tattvacintāmaṇi* in the Bibl. Ind. contains extracts from the *Māthuri* in vol. i. (the last piece is the *Sannikarshavāda*, ends p. 639).
- „ 637a, l. 26, read °साधनीभूत°.
- „ 641b, l. 17, read कर्तुमानोदयतो.
- „ 654b, l. 16, read शङ्कुगते.
- „ 662b, l. 2, read °ज्ञेय(र): ॥
- „ 669a. The *Saptapadārthī* was published, with a Latin translation, by Augustus Winter, Lipsiae 1893, and, with *Mādhava Sarasvatī's Mitabhāṣiṇī* (see no. 2088), by *Rāmasūstrī Tailaṅga*, Benares

1898, in the Vizianagram Sanskrit Series. The printed text of the *Mūlabhāṣiṇī* gives Saurāśṭradeśa as the name of the country, but in an additional third *śloka* the author is spoken of as कृष्णा-
तीरनिवासिन्.

Page 676b, l. 10, read विदशसंदोहाः.

- „ 677a, l. 10, read स गहायणीतनयः(?); l. 18, read सूत्रं नवा न कलितं(?); l. 19, read सपनस्वकीय°.
- „ 678a, l. 23, read पृथिवी जलं ; l. 27, read दुःख°.
- „ 681a, l. 3 from bottom, read विधीयते; last line, read प्रा-.
- „ 681b, l. 25, read 2145.
- „ 682b, l. 22, read 2162, 2163; no. 2144, add : [H. T. COLEBROOKE.]
- „ 686a, l. 33, read परिशिष्टं.
- „ 687a, l. 32, read स्नातकं परि°.
- „ 692b, last line, read The scribe.
- „ 726b, l. 8, read यमेवैव; l. 11, read चाद्ये न नमस्कार्यता.
- „ 730b, noto, see no. 2379.
- „ 734b, l. 26, read क्षिप्रि°.
- „ 737a, l. 32, see no. 2439.
- „ 743b, l. 30, read क्षीनवादि.
- „ 773b, l. 33, °prekshikāsthītāmbarav°, Bomb. ed. (Śake 1802); l. 40, nīśācarākula°, Bomb. ed.
- „ 774a, l. 21, 56. °ānantarapretanyavasthā, Bomb. ed.; l. 30, 68. Karka-
ṭyupākhyāne rākṣh°, Bomb. ed.; l. 37, 76. anyāyabādhiko nāna,
Bomb. ed.
- „ 774b, l. 5, 85. Aindavopākhyānopakrame bra°, Bomb. ed.; l. 16, read 97.
cidākāśamā°.
- „ 775a, l. 4, janyajaninirāk°, Bomb. ed.; l. 6, jagadānantya°, Bomb. ed.;
l. 8, read Bhārgavaskhalanam; l. 10, Śukravivīdhajanmā°, Bomb.
ed.; l. 18, read Śukrasya; l. 20, °svapnasushuptaturīya°, Bomb.
ed.; l. 27, °kaṭasaṃgrāmaavarṇanam, Bomb. ed.; l. 30, °kaṭajan-
māntaraci°, Bomb. ed.
- „ 775b, l. 11, Khotthavibhava°, Bomb. ed.; l. 13, Vasishṭhadāsūra°, Bomb. ed.
- „ 777a, l. 15, read °svarūpanirūpaṇam; l. 24, Śivapūjopākhyāne cetyonmu-
khaśivācāro nāma (30.), Bomb. ed.; l. 28, Muhādevasya pūṇya-
sīmāntatvakathanam (35.), Bomb. ed.; l. 34, read viśrūnti°; l. 36,
Bilvopākhyāne (45.) sargaḥ, Bomb. ed.; last line, read °saṃvedana°.
- „ 777b, l. 2, read Arjunopākhyāne; l. 20, read °khyānam; l. 24, °prab-dho
nāma, Bomb. ed.; l. 26, read °vicāraṇam.

Page 778a, l. 6, *Cūḍālopākhyāne Kumbhasya stritvalābho nāma* (105.), Bomb. ed.; l. 10, the Bomb. ed. has *Śikhidhvajanīrvāṇam* (110.), *Kacopākhyāne Kacaprabodho nāma* (111.), *Mithyāpurushopākhyāne ākūśura-kṣaṇam* (112.), etc., the right number of *sargas* being 128; l. 31, read *jagadvṛkṣa*°.

„ 778b, l. 28, read *sarvopa*°; l. 29, read *jīvasuptaka*°.

„ 791b, ll. 9-14. The colophon of the first *pariccheda* ends: ° श्रीकृष्णालंकाराख्याया श्रीबालमुकुन्दानन्दतीर्थपादपूज्यशिष्यविष्णुनाथतीर्थस्य पुस्तकोद्धार्यं ग्रन्थपरिच्छेदस्तमात्रः ॥ The colophons of chapters 2 and 3, on the other hand, have only ° श्रीकृष्णालंकाराख्याया द्वितीयः (तृतीयः) प° स° ॥ and this is also the wording of the colophons in the other MSS. of our collection. As to the additional words in the colophons of chapters 1 and 4, the meaning of *पुस्तकोद्धार्यं* and *ग्रन्थोद्धार्यं* is not clear to me. If it occurred only at the end of the MS., one might perhaps take it in the sense of “a son's share (*ulldhīra*) of the books left by the father”; but this seems inadmissible here; the more so as Aufrecht, Cat. Cat., sub *शास्त्रविज्ञानलेखनग्रह*, mentions a commentary by *Viṣṇuāṭhatīrtha*. Even the sense of “extract” or “summary,” however, seems hardly applicable here.—J. E.

„ 797b, l. 1, read °द्वयः.

„ 798b, note †, read: I have omitted the commentary of these verses

„ 801b, l. 26, read अस्या वायु°.

„ 802a, l. 13, cp. the same verse in no. 2470.

„ 802b, l. 5 from bottom, read p. 150.

„ 804a, l. 36, read पृष्ठानः १.

सत्यमेव जयते

VII. Philosophy.

A. SĀMĀHYA.

1809.

3044. Foll. 69; size 11½ in. by 6 in.; nine lines in a page; large clear writing.

Kāpilasāṃkhyapraśaṅgāsūtravṛtti, a commentary on the *Sāṃkhyasūtras*, by *Aniruddha*, with the text of the *sūtras*.

See Hall's Index, p. 1, no. ii.

It begins:

विनायकं नमस्कृत्य विष्णुं सूर्यं सरस्वतीम् ।

लक्ष्मीं गङ्गां महेश्वरं वृषिं कर्तुं सनातने ॥

पुरुषः सत्तु वैराग्यात्मोद्यमसाधनशालो प्रवर्तते । वैराग्यं च द्विधा स्यात् । श्रोत्रादिना वा जन्मान्तरीयदुरितप्रश्रयान्ना ।

The first adhyāya ends fol. 25a; the second, fol. 30b; the third, fol. 39b; the fourth, fol. 43b; the fifth, fol. 61b.

This commentary has been published in the Bibliotheca Indica (*Sāṃkhyasūtravṛtti*), by Dr. Richard Garbe, 1888-89. An English translation, by the same, in the Bibl. Ind., 1888 sqq. See also The Aphorisms of the *Sāṃkhyā* Philosophy (printed for the use of the Benares College), Part I. (the 1st adhyāya), Allahabad 1852.

[J. R. BALLANTYNE.]

1810.

2668. Foll. 125; size 11½ in. by 5 in.; ten lines in a page; well written.

Kāpilasāṃkhyapraśaṅgāsūtrasya Bhāṣyam, by *Vijāna Īcārya* (*Bhikṣu*), with the text of the *sūtras*, with marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 1, no. iv.

The *Sāṃkhyapraśaṅgabhāṣya* was published at Serampore in 1821, and by F. E. Hall,

in the Bibliotheca Indica, 1854-56. A reprint by *Jivānanda Vidyāsāgara*, Calcutta, 1872. A German translation by Professor Richard Garbe, Leipzig, 1889 (printed for the German Oriental Society, *Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes*, vol. ix. no. 3). See also The *Sāṃkhyā* Aphorisms of Kapila, with extracts from *Vijāna Bhikṣu's* commentary, translated by J. R. Ballantyne, in the Bibliotheca Indica.

The first adhyāya ends fol. 59b; the second, fol. 69b; the third, fol. 84b; the fourth, fol. 89b; the fifth, fol. 112a. *Sūtra* 28 of the second adhyāya, with a part of the commentary (fol. 65a), *sūtras* 49 and 50 of the third (fol. 78a), and *sūtra* 10 of the fourth adhyāya, with a part of the commentary (fol. 86c), are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1811.

1822e, 1822f. Foll. 59 and 45 resp. (149-243); size 12½ in. by 5½ in.; 13-16 lines in a page; large modern writing.

Kāpilasāṃkhyapraśaṅgāsūtrasya Bhāṣyam, a second copy of *Vijāna Īcārya's* commentary, in two parts: the first contains the five last adhyāyas, the second, the first adhyāya.

The writer has omitted *sūtras* 4-10 of the third adhyāya on fol. 12a, l. 5, but he has repaired his mistake on fol. 17a, l. 1. Again, fol. 44, l. 3, he has dropped text and commentary of *sūtras* 86-116 of the fifth adhyāya.

[J. TAYLOR.]

1812.

1256a. Foll. 29; size 8½ in. by 4 in.; 11-13 lines in a page; writing indifferent.

Sāṃkhyabhāṣya, a commentary on *Īcārya-kṛishṇa's Sāṃkhyakarikas*, by *Gaurapāda*.

See Hall's Index, p. 5, no. xiv.

The *Sāṃkhyabhāṣya* was published by H. H. Wilson, Oxford 1837 (The *Sāṃkhya Kārikā*, transl. by H. T. Colebrooke, the *Bhāṣya* transl. by H. H. Wilson).

The last three couplets of the edition (हस्तपत्रं °) are wanting in this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1813.

517. Foll. 41; size 9½ in.; 10-12 lines in a page; writing fair.

Tattvakaumudī, a commentary on the *Sāṃkhyakārikā*, by *Vācaspati Miśra*.

See Hall's Index, p. 5, no. xv.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 570; Berlin Catalogue, p. 185, no. 637.

The *Tattvakaumudī* was published at Calcutta in the Samvat year 1905. I have seen the first fascicle of a second edition (Calcutta 1868, printed and published by *Bābu Bhucana Chandra Vasāka*). Professor Garbe mentions a Calcutta edition with a commentary by *Tīrānātha Tarkavācaspati*, 1871, and a Benares edition by *Dharmādikāri Dhundirāja Pantasharma*, 1873, in his German translation of the *Sāṃkhyatattvakaumudī* (München, 1892, in the "Abhandlungen der K. Bayer. Akademie der Wiss."); see also his paper "*Sāṃkhyatattvakaumudī*, § 1-7 in deutscher Uebersetzung, nebst einer Einleitung," in "Berichte der K. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften," 21 Juli, 1888.

1814.

1521d. Foll. 30; size 10 in. by 6½ in.; 13-15 lines in a page; writing fair.

Sāṃkhyatattvakaumudī, a second copy of *Vācaspati's* commentary, dated: संवत् १८३० मोती भादी वदी ६ वार स्वावुद्धारके लीप्सा (sic!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1815.

1128a. Foll. 43; size 11 in. by 4 in.; 7-10 lines in a page; well written.

Tattvakaumudī, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1816.

760a. Foll. 48; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page; fair modern writing.

Tattvakaumudī, a fourth copy, dated: लिखितं श्रीसत्त्वभरद्वाजा (!) मुधिया काठया ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1817.

2005. Foll. 70; size 8½ in. by 4½ in.; 7-9 lines in a page; fair modern writing.

Sāṃkhyatattvakaumudī, a fifth copy.

[J. TAYLOR.]

1818.

3032. Foll. 28; size 13 in. by 7 in.; 10-16 lines in a page; writing indifferent.

Tattvāṃṣitapraśāsinī, a commentary on *Vācaspati Miśra's Sāṃkhyatattvakaumudī*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple of *Adiśa*, who was the disciple of *Vīśeṣvara*.

See Hall's Index, p. 6, no. xvii.

It begins :

नन्वा सुरेशस्य यदारविन्दं शिवस्य भानोर्गणनायकस्य ।

महामुनेर्वा कपिलस्य बलं करोमि ब्रह्मस्य विकासनाय ॥

सजानेका °

[J. R. BALLANTYNE.]

1819.

2640. Foll. 27; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.

Sāṃkhyacandrikā, a commentary on the *Kārikās*, by *Nārāyaṇa Tīrtha*, disciple of *Rāmānandī Tīrtha*.

See Hall's Index, p. 7, no. xxi.; Oxford Catalogue, p. 237, no. 569.

Date of the copy: संवत् १६३९ माघशुक्लपक्षे चरती-पदा (sic!) रविवासरे

1820.

1371. Foll. 45; size 9½ in. by 5½ in.; to 9 lines in a page; large modern writing.

Sāṃkhyacandrikā, a second copy. Colophon: लिखितं जगन्नाथेन ज्ञेयना संवत् १६५३ आषाढे मासे कृष्णे पक्षे अमावास्या तिथौ चंद्रबासरात्रिनायां वाराणस्यां द्वितीयग्रह-राष्ट्राद्यानंतरं समाप्तिमगात् ॥

The following curious lines, containing a *well*, have been added by the same hand:

मधुराच विलोमेन मध्यमोऽयं यदक्षरम् ।
यो न स्मरति लोकेस्मिन्मध्यमेनैलोपरि ॥ १ ॥
मनुदस्य परे पारे लङ्का नाम महापुरी ।
वायवः तत्र गच्छन्तु यत्र राजा विभीषणः ॥ २ ॥

चलादेवैरादोषप्रतीकारार्थं सप्तसप्तत्यपचोभिर्न प्रोक्तं प्रत्येकं
लिखित्वा तदुपरि चर्मायात् पर्णेषु शुक्लेषु व्रणशोष इति कलम् ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

1821.

559b. Foll. 9; size 12½ in. by 4½ in., 16-24 lines in a page; Bengali character; small modern writing.

Sāṃkhyacandrikā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1822.

1303a. Foll. 26; size 13½ in. by 4½ in.; to 9 lines in a page; Bengali character; writing fair.

Sāṃkhyakautmudī, a commentary on the *Sāṃkhyakarikās*, by *Rāmakṛṣṇa Bhāṭṭa*.

See Hall's Index, p. 8; Rāj. Mitra's Not. I., no. 468.

It begins:

कृष्णं प्रणम्य पुरुषात्मकतेषु परं प्रभुम् ।
तन्यते रामकृष्णेन रम्येयं साङ्ख्यकौमुदी ॥
अजामेका लोहितशुक्लकृष्णा
बह्वीः प्रजाः कृजमाना नमानः ।
अजामेका जुषमाणा भजते
जहात्येता भुक्त्रभोगाबुनस्तान् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1823.

1597c. Foll. 19; size 9½ in. by 5½ in.; eleven lines in a page; well written.

Sāṃkhyasāra, the essence of the *Sāṃkhyā* philosophy, by *Vijāna Bhikṣu*.

See Hall's Index, p. 7, no. xxii.

The *Sāṃkhyasāra* was printed in the Bibliotheca Indica, by F. E. Hall, 1862.

Date of the copy: संवत् १६८० समये भाद्री सुदि १० ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1824.

1250b. Foll. 21; size 9 in. by 4 in.; eleven lines in a page; well written.

Sāṃkhyasāra, a second copy; either both copies have been transcribed from the same original, or the second is a transcript of the first.

[H. T. COLEBROOKE.]

1825.

1038a. Foll. 35; size 8½ in. by 4 in.; nine lines in a page; large modern writing.

Sadanātkhyōtivicāra, by *Gurūda Bhāṭṭa*, son of *Viśvanātha Bhāṭṭa*. This work is not mentioned in Aufrecht's Cat. Cat.

It begins :

स्मृत्वा गुरुपदाभोजं कपिलादिविदां वचः ।

गोविन्दः सदसत्स्यातिं व्याचष्टे पिदुषां मुदे ॥

तत्रातस्मिन्निति ज्ञानं धनः यथा मुक्ताविदं रजतमिति
रज्जावयं सर्वे इति सर्वे स्ये दृष्ट इति प्रकृतिश्चेतनेति पुरुषः
करोति ०

It ends :

व्याजेन सदसत्स्यातेर्ष्यास्यातं कपिलं मतम् ।

तेन स्मृता जगद्वाचि(road ० वा)देवी तुष्यातु (sic !)

यदत्र मुन्दरं सर्वं तनुर्वैकुण्ठमृतैः फलम् । [ने सदा ॥

खल्वनस्य न मे किंचित्सत्साम्पदरखे स्विताम् ॥

[H. T. COLBROOKE.]

B. YOGA.

1826.

2122a. Foll. 65 ; size 10 in. by 5½ in.;
nine lines in a page; well written. A few
leaves are wormeaten on the right side.

Pātāñjalayā Yogasūtram Sāṃkhyapramāṇam,
the *bhāṣya* on the *Yogasūtra*, ascribed to
Vātsyāyana.

See Hall's Index, p. 9, no. ii.; Berlin
Catalogue, p. 186, no. 639.

For an edition, together with *Vācaspati*
Mīśra's Vyākhyā, see the next number.

It begins:

यस्यैका रूपमाद्यं प्रभवति जगती स्नेकधानुग्रहाय

प्रणीतकेशराशिर्विषयविषयो स्नेकवक्तुः सभोगी ।

अवेक्षानप्रसूतिर्भुजगपरिकरः प्रीतये यस्य निर्व

देवो हीशः स वोऽव्यात् शितविमलतनुर्योगदो योगमुक्तः ॥१॥

अथ योगानुशासनम् ।

The first, or *samādhi-pāda*, ends fol. 15b;
the second, or *sādhana-nirdeśo nāma*, fol. 35b;
the third, or *vibhūti-pāda*, fol. 55b; the fourth,
or *kāicalya-pāda*, fol. 65a.

[GAIKAWAR.]

1827.

1448b. Foll. 113 (90-202); size 12 in. by
6 in.; 10-15 lines in a page; writing indif-
ferent.

Pātāñjalabhāṣyavyākhyā, a commentary on
Vyāsa's Pātāñjalabhāṣya, by *Vācaspati Mīśra*,
with the text of the *Bhāṣya* standing in the
middle of every page.

See Hall's Index, p. 9, no. iii. Published,
under the title *Pātāñjala-darśanam*, by *Jīva-*
nanda Vidyāsāgara, Calcutta 1874.

It begins :

नमानि जगदुत्पत्तिहेतवे पृथक्तेतवे ।

केशकर्मविषाकादिरहिताय हिताय च ॥

नत्वा पतञ्जलिमूर्तिं धेदव्यासेन भाषिते ।

संक्षिप्तस्यहवद्वयी भाष्ये व्याख्या विधास्यते ॥

इह हि भगवान्यतश्चलितारिचिदस्य शास्त्रस्य संक्षेपतत्ता-
त्ययैर्वा प्रेषायत्तकृतं (sic!) श्रीगुरु मुत्तावबोधार्थमाचिख्या-
मुरादाविदे मूर्त्तं रचयौचकार अथ योगानुशासनम् ।

The first *pāda* ends fol. 122b; the second,
fol. 154a; the third, fol. 185a.

Date of the copy : संवत् १८५५ ।

[H. T. COLBROOKE.]

1828.

2347. Foll. 143; size 10 in. by 5½ in.;
nine lines in a page. The writing is the same
as in the *Bhāṣya* in no. 1826 (MS. 2122a).

Pātāñjalabhāṣyavyākhyā, a second copy of
Vācaspati Mīśra's commentary, without the
text of the *Bhāṣya*.

The copy has many small omissions; foll. 35
and 36 are misplaced, fol. 21a is blank, but
nothing is wanting there.

Date of the copy : संवत् १८६६ वर्षे आश्विनमासे
कृष्णपक्षे दशम्यां तिथौ सोमदिने लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

1829.

1243b. Foll. 59; size 11 in. by 4½ in.; 10-21 lines in a page; writing indifferent.

Pātañjalabhāṣyavyākhyā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1830.

1455. Foll. 171, of which 128-131 and 133-166 are wanting; size 9¼ in. by 4½ in.; good, clear, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Pātañjalasūtranṛitti-bhāṣyavyākhyā, by Nāgojī Bhaṭṭa, son of Śīra Bhaṭṭa and Satī.

See Hall's Index, p. 10, no. vi.

It begins:

नन्वा पतञ्जलि देवं योगे वृत्तिं लिखाम्यहम् ।

ज्ञायया व्यासभाष्यस्य तद्वृत्तार्थप्रकाशिका ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1831.

1243a. Foll. 65; size 11 in. by 4½ in.; 8 to 9 lines in a page; good large writing.

Rājamārtanṛṇḍa, a commentary on *Pātañjali's Yogasūtrasūtra*, ascribed to Bhoja, king of Dhārā.

See Hall's Index, p. 10, no. vii.; Oxford Catalogue, p. 229, no. 561. Published, with an English translation, in the Bibl. Indica, by Rājendralāla Mitra, 1881-83.

The first and the second *pāda* were published by J. R. Ballantyne (for the use of the Ben. Coll.), with an English translation; the third and fourth *pāda*, by Govindadevasūtrin, in the *Pañḍit*, no. 28 foll. The third was also printed in the Oxford Catalogue.

The first *pāda* ends fol. 18b; the second, fol. 33a; the third, fol. 47b.

Colophon: लिखितं दुर्गादासकायस्थेन श्रीवास्य २

[H. T. COLEBROOKE.]

1832.

1865. Foll. 46; size 12 in. by 5½ in.; 7-16 lines in a page; fair modern writing.

Pātañjalayogasūtranṛitti, called *Rājamārtanṛṇḍa*, a second copy. [J. TAYLOR.]

1833.

2427. Foll. 84; size 9 in. by 3¾ in.; seven lines in a page; writing fair.

Yogasūtranṛitti, called *Rājamārtanṛṇḍa*, a third copy. [R. JOHNSON.]

1834.

3061. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; good modern writing.

Sūtrārthacandrikā, a very succinct commentary on the *Pātañjalasūtra*, by Ananta. The text of the *sūtras* is in the middle of each page.

See Hall's Index, p. 11, no. xi.; Rāj. Mitra's Not. VI., no. 2127. It begins:

गुरुं प्रणम्य सूत्रार्थचन्द्रिका क्रियते मया ।

जनकनेत्रप्रसीति सच्चिदानन्दरूपिणम् ॥ १ ॥

सप्त शब्दो अधिकारवाची योगो नाम समाधानं अनुजिघृक्षते व्याख्यायते येन तत् ॥ १ ॥ सप्तपरिणामरूपस्य चित्तस्य या वृत्तयस्तासां निरोधो बहिर्बुद्धतावच्छेदादनर्मुक्ततया स्वकारणे लयः ॥ २ ॥

The first *pāda* ends fol. 4b; the second, fol. 7b; the third, fol. 11b.

[J. R. BALLANTYNE.]

1835.

559d. Foll. 26 (foll. 134-159 of the volume); size 12¼ in. by 4½ in.; written by two different hands; foll. 1-9 eleven lines in a page, foll. 10-26 fourteen to seventeen lines in a page; end of the 18th century.

Yogamañiprabhā, a *Sāṅkhyapracāraṇa*, a *ṛitti* on *Pātañjali's sūtras*, following *Yoga's*

Bhāṣya, by *Rāmaṇanda Sarasvatī*, pupil of *Gomidānanda*.

See Hall's Index, p. 12, no. xiv. (the name of the author is not given there).

It begins : श्रीवागीश्वर्यै नमः श्रीरामचंद्राय नमः श्री-
विष्णुस्वराय नमः श्रीभानवे नमः श्रीपतंजलये नमः श्रीआसाय
नमः श्रीगुरुभ्यो नमः श्रीसर्वयोगशास्त्रप्रवर्तकेभ्यो नमः ॥

यदे ज्ञेयार्थसंग्रहे पुराणपुरुषं हरिं ।

प्रकृत्या सीतया जुष्टं योगेशं योगदायिनं ॥ १ ॥

पतंजलिं मन्त्रकृतं प्रणम्य

व्यासं मुनिं भाष्यकृतं च भक्त्या ।

भाष्यानुगां योगमणिप्रभाष्यां

वृत्तिं विधास्यामि यथाभक्त्योमां* ॥ २ ॥

इह तलु भगवान्पतंजलिः प्रेक्षावत्प्रवृत्त्यंगं शास्त्रप्रतिपाद्यं
दर्शयति अथ योगानुशासनं १

The *sumādhīpāda* ends fol. 11a, the *sādhana-*
pāda ends fol. 15b, the *vibhūtipāda* ends fol. 20b.

The end of the whole work is :

कथं त्रिसूत्रसंघट्टा व्यासवाङ्मणिभूषिता ।

महाङ्गीकृतकमाला स्यात्सदा श्रीरामपादयोः ॥ ३ ॥

ज्ञाहं प्रमादनिरतः ज्ञा वास्तव्यं गुरोरिदं ।

नूनं महात्मनां हीने स्वतश्चित्तं कृपान्वितं ॥ ४ ॥

इति श्रीनारदमहं सपरिव्राजकाचार्ये श्रीगोविंदानंदभगवत्स्य
(leg. पूज्य) पादशिष्यश्रीरामानंदमरस्वतीकृती सांख्यप्रवचने
योगमणिप्रभाषां केवल्यपादश्रुत्यैः समाप्तः ॥

Dated : संवत् १८३१ ॥

[H. T. COLEBROOK.]

1836.

3101. Foll. 40; size 9 in. by 6 in.; eight lines in a page; large good writing.

(a) *Haṭhapradīpikā*, a metrical treatise on *haṭha-yoga* (the subduing of worldly desires by violent means), in four *upadeśas*, by *Ātmārāma* or *Śrāṭhārāma Yogīndra*.

See Hall's Index, p. 15, no. xxxiii.;

Oxford Catalogue, p. 233, no. 566; Berlin Catalogue, p. 195, no. 647; Copenhagen Catalogue, p. 9, no. xii. This work has been published, with commentary, by *Brahmānanda Jyotsa*, Bardswan 1890.

The first *upadeśa* (65 *śloka*.) ends fol. 7b; the second (80 *śloka*.), fol. 14b; the third (127 *śloka*.), fol. 25b; the fourth (129 *śloka*.), fol. 37a. The Oxford copy seems to represent another version of the text, its four chapters containing only 72, 76, 100 and 83 couplets.

(b) Foll. 37a-40a contain a small metrical treatise, in 31 couplets, on the same subject, by *Minanātha Munīśvara*, "son of *Umā* and *Śaṅkara*" (see the sixth couplet).

It begins : नमः श्रीगुरुदेविसरोजाम्भ्यां ॥

गुरुश्च गुरुपुत्रश्च ये चाग्रे गुरुवान्प्रवाः ।

योगिनो ये क्रमाज्ज्येष्ठाल्लेपां पादौ ननान्यहम् ॥ १ ॥

मीनाराममार्दङ्गे(?) हयागदलनंभय(?) ।

यो दीपभाषनातीतस्तं गुरुं प्रणमाम्यहम् ॥ २ ॥

भक्तस्तु लोके धनति पिधानः सुखमेधते ।

ते हि सिद्धानि पुरुषा आदिनाथे व्यपस्थिताः ॥ ३ ॥

कुलजातिसमायुक्तः सुधीरप्रगुणान्वितः ।

गुरुभक्तियुतो धीमान् सत्त्विय इति कथ्यते ॥ ४ ॥

गुरुत्वं चैव शिष्ये च शिष्यत्वं च गुरौ तथा ।

नानयोरपि भेदो ऽस्ति समसिद्धिर्हि जायते ॥ ५ ॥

उमाशङ्करपुत्रो ऽहं मीननाथो मुनीश्वरः ।

कथयामि परं तत्त्वं कुलकुलविबोधकम् ॥ ६ ॥

Though apparently a work different from the *Haṭhapradīpikā*, it has the signature : इति आत्मारामविरचितं हठप्रदीपिका संपूर्णम् ।

Date of the volume : संवत् ११५९ वर्षे मार्गशीर्षे
शुदि ८ रवी अमदाबादवास्तव्यं (Ahmadābād?) नागरसाधो-
दराज्ञातीयचि० भाणजीसुताचि० क्रीका लिखितमिदं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

* The last *akshara* is doubtful.

1837.

355b. Foll. 23; size 10½ in. by 4½ in.; 8 to 9 lines in a page; large writing. The last two leaves are bound in the wrong way.

Haṭhapradīpikā, a second copy, dated: संवत् १९९८ शीति शतीक वदी चतुरदसी ॥

After the date there are added, by another hand, twenty couplets on the same subject, beginning:

चित्रं न सुप्तं नो जायतस्मृतिमात्रं न चान्यथा ।

नास्तमेति न चोदेति यस्यासी मुक्त एव सः ॥ १ ॥

Slokas 5 and 6 are to be found in the Fa-s shthayoga, adhy. II. śl. 27, 28.

[H. T. COLEBROOKE.]

1838.

1725c. Foll. 34 (29-62); size 8½ in. by 5 in.; seven lines in a page; large good writing.

Haṭhapradīpikā, a third copy. It differs very much from the two preceding copies, and agrees more with the Oxford copy. There are five chapters in this copy, the fifth beginning fol. 32b. But the nineteen couplets of this additional chapter, the first of which is:

अथ वक्रोली ।

स्वेच्छया परमानो अपि योगोक्तिर्नियमेर्विना ।

वक्रोलीं यो अभिजानाति न योगी सिद्धिभाजनम् ॥

and the last of which is:

तस्मादयमकामाय भोगमुक्तिविमुक्तिदः ।

तस्मात्पुण्यवतामेवमेव योगस्तु सिद्धति ॥

are the same as *ślok. 79-98* in the third chapter of the first and (*ślok. 79-97*) of the second copy. At the corresponding place in this copy there is the note (fol. 49b, l. 7, in the text): अथवा वक्रोली यस्यानरे लिखितासीत् क्रमप्राप्तप्यत्र तस्मा असाधारणप्राप्त्यनुषेयत्वात्तस्याः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1839.

777a. Foll. 51; size 10½ in. by 4½ in.;

nine lines in a page; clumsy, but clear writing, of the 18th century.

A continuous series of *Yoga* tracts, all written by the same hand. They have the character of the *Tantra* literature. An author's name is only mentioned for the last of these texts. Authorities quoted: *Lalitāsrahaṇḍa*, fol. 37a, l. 9; *Pratyabhijñā*, fol. 37b, l. 2; *Vāmukeśvara-tantra*, *ibid.* l. 5; *Bakulaka*, f. l. 38a, l. 1; *Śivīnamācārya*, fol. 38a, l. 5; *Tattvasaṃhitā*, fol. 39a, l. 8; *Śaṅkarācārya*, fol. 39b, l. 3; चार्वाकाद्यनुराः सत्रकेनिपुणा देहात्मवादे रताः fol. 48a, l. 6.

There is a note by Colebrooke on the first page: "*Acadhūta yogī lacshana* by Gorakṣa-nātha. Other forms observed by *Acadhūta Yogīs*." But this only holds good for the last chapter of the last piece.

A first piece, which treats of various *mantra's* of the *yoga* practice, begins:

अस्य श्री आसनमंत्रस्य मरुपृष्ठं क्षुपिः कर्मो देवता मुत्तलं (sic!) छंदः आसने विनियोगः प्रणवस्य परब्रह्म क्षुपिः परमात्मा देवता देवी मायवी छंदः प्राकृत्याने विनियोगः अतिशूरात्महाकायकस्यातदहनोपमभेदवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञा दातु-मर्हेति यागभूमावधुतपुष्पातिदिष्य भूमिं प्रार्थयेत्

There is a mystical figure in the middle of the first page.

This first piece ends fol. 9b; the last lines contain a list of the subjects which were treated:

करिष्यामि त्वदाशेषमिति विज्ञापनं मम ।

भूतुष्टिं भूतनुष्टिं च प्रविलापनमातृका ॥

प्राक्तप्रतिष्ठापनयो अग्निप्राकारवेदनं ।

महीयचं शिरोयचं पीठाख्यं हृदयाह्वयं ॥

A second piece, fol. 10-16a, treats of *Saṃdhyā*. It begins:

त्रिकोणमध्येहोकारं कोणाये प्रणयेत् नु

दंडे तु व्याहृतिश्चैव संध्यायचं विलिख्यमेतं (sic!)

It ends: आचम्य मंध्या समाप्ता ॥

Follows, in the same line, a short *third* piece called *संध्यावन्दनविधिः* fol. 16a-17a.

The beginning is: अस्य श्रीसंध्यावन्दनमंत्रस्य सादीपनी भगवानृषिः अनुष्टुप् छंदः ब्रह्मा देवता शोभनवस्त्रं बीजं नील-ग्रीवा इति शक्तिः नेत्रेति कोलकं वन्दनार्थं विनियोगः

The next two pieces (the *fourth* and *fifth*) bear a paurnic character, they form part of an *Amanaskakulpakhaṇḍa*, foll. 17a-26b. The first of these two pieces is called *Layayoga*.

It begins :

प्रणम्य शिरसा देवं कृतान्तलिखायत ।
जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्तेति पृच्छति ॥
ईश्वरः परज्ञानमहं वप्सि येन तत्त्वं प्रकाशते ।
यन विच्छिद्यते सर्वं आशापाशादिबंधनं ॥
आधारादिषु चक्रेषु सुषुप्तादिषु नाडिषु ।
प्राणादिषु समीरेषु परतत्त्वं न तिष्ठते ॥

The end is fol. 21a : इत्यमनस्ककल्पखंडे ईश्वरवाम-देवसंवादे लययोगः प्रथमः ॥

The second piece is called *Sāirasiddhānta*. It begins :

वामदेवः भगवन् देव देवेश परमार्थं मुंदर ।
तत्प्रसादान्मया लब्धः पूर्वयोगः सयिस्तरः ॥
अपरं किं तदाख्याहि भवता यदुदीरितं ।
ईश्वरः बहिर्मुद्रान्वितं पूर्वं बहियोगेन तन्मयः ॥
अंतर्मुद्राख्यमपरं अंतर्योगं तदेव हि ।
राजयोगस्तु कथितः स एव मुनिपुंगवः ॥

It ends, fol. 26b :

दातानां कुशलानां च सततं मोक्षनिष्ठा ।
अज्ञावतां मुशिष्याणां शास्त्रमेतत् प्रकाशयेत् ॥
शास्त्रमेतत् प्रयत्नेन सदाभ्यासं मुमुक्षुभिः ।
यस्य धारणमात्रेण स्वयं तत्त्वं प्रकाशते ॥

इति श्रीशैवसिद्धांते ॥ (sic !)

The last piece, foll. 26b-51a, is a larger work : *Siddhasiddhāntapaddhati*, by Gorakṣa-nātha (also *Samkaranātha*, see the last couplets), in six *upadeśas*. It begins :

आदिनार्यं नमस्कृत्वा शक्तियुक्तं जगद्गुरुं ।
वक्ष्ये गोरक्षनाथोयं सिद्धसिद्धांतपद्धतिं ॥

नास्ति सत्यविचारेभिन् उत्पत्तिश्चाद्विंशयोः ।

तथापि लोकप्रतीयर्थं वक्ष्ये सारप्रदायतः ॥

सा विंडोत्पत्त्यादिसिद्धमते सम्यक् प्रसिद्धा विंडोत्पत्तिः
विंडविचारः विंडसंपत्तिः विंडाधारः विंडपदसमरसभावः नित्य-
विंडावधूतः

यदा नास्ति स्वयंकर्ता कारणं न कुलाकुलं ।

अव्यक्तं न परं ब्रह्म अनामा विद्यते तदा ॥

अनामेति ॥ स्वयमनादि सिद्धं एकमनादि निधनं सिद्ध-
सिद्धांतप्रसिद्धं

तस्येक्षामात्रधर्मेण निजशक्तिः प्रसिद्धा तस्योन्मुखीमात्रेण
परा शक्तिरुत्पत्तिः तस्यास्वदीभूतमात्रेण अपरा शक्तिरुत्पत्तिः
ततोऽहंताईमात्रेण मूलाशक्तिरुत्पत्तिः ततो वेदशित्यमात्रेण कुंड-
लिनी शक्तिरुत्पत्तिः नित्यता निरंजनता निर्व्यदता निराभासता
निरुद्धानता इति पंचगुणा निजशक्तिः etc. एवं शक्तिरुत्पत्ते
पंचवच गुणा योगात् पराविंडोत्पत्तिः उक्तं च

निजा परापरा मूला कुंडलीतानु(sic!) पंचधा ।

शक्तिचक्रक्रमेणैव जातः विंडः परः शिवः ॥

Fol. 30b अथ गर्भोत्पत्तिः(?) विंडोत्पत्तिः, on the gradual development of the embryo : नरनारी-संयोगे क्रतुकाले रजोविंदुसंयोगेन जीवः प्रथमदिने कलनं भवति सप्तरात्रोपि तेन बुद्धाकारं भवति अष्टमासे गोलाकारं भवति मासमात्रे कठिनं भवति मासद्वये शिरो भवति तृतीये नासि हस्तपादादिकं भवति चतुर्थे मासि चक्षुः । कर्मादिनासि-कामसुखेदुर्गदं भवति पंचमे मासि पृष्ठोदरो भवति षष्ठे मासि तस्येकादिकं भवति सप्तमे सर्वचेतनसंयुक्तो भवति अष्टमे सर्वलक्षणसंयुक्तो जातोऽपि न जीवति नवमे सत्त्वज्ञानगर्भसंयुक्तो भवति दशमे मासि योनिस्तस्यैव ज्ञानबालको भवति मुक्ताधिके कन्यका समन्वुक्तरक्षाभ्यां नपुंसको भवति परस्परस्त्रीपुरुष-चिंताप्याकुलत्वादयः कुन्तो धामनः पंगुरंगहीनश्च भवति परस्पररक्तिकाले अंगनिषोडनकरणगुणैः शुक्लं द्वित्रियारं भवति तेन द्वितीयबालको भवति. The first *upadeśa* ends, fol. 31a : इति गोरक्षनाथकृता विंडोत्पत्तिः प्रथमोपदेशः

The second *upadeśa* ends, fol. 34b : इति गोर-
क्षनाथकृती सिद्धसिद्धांतपद्धती विंडविचारं नाम द्वितीयोपदेशः

The third *upadeśa* ends, fol. 36b : इति श्री-
गोरक्षनाथकृती सिद्धसिद्धांतपद्धती विंडसंपत्तिर्नाम तृतीयोपदेशः

The fourth *upadeśa* ends, fol. 39a : इति गोर-
क्षनाथकृती ० विंडाधारश्चतुर्थोपदेशः

The fifth *upadeśa* ends, fol. 44a : इति श्रीगोरक्षनाथकृती ० विंशद्वयोत्सन्नसंस्कारं नाम षष्ठोपदेशः

The sixth *upadeśa* treats of the *avadhūta* *guru*; it begins : अथ नित्यविंशद्वयः । अवधूतयोगिलक्षणं कथ्यते अवधूतयोगिनामकः इत्यपेक्षायामाह । यस्मै चान् प्रकृतिविकारान् अवधुनोतीति अवधूतयोगी । योगोऽस्यास्तीति योगी । It ends with a long series of *ślokas*, of which these are the last :

मया शंकरनाथेन सिद्धसिद्धांतपद्धति ।

लिखिता यः पठेत् भक्त्या न याति परमां गतिं ॥

विदधान्तेनिलयं भक्तानुग्रहमूर्तिमान् ।

स्मरानंदभरं चेतोऽगणयत्यभिधं नरः ॥

॥ श्री ॥ इति गोरक्षनाथकृती सिद्धसिद्धांतपद्धती अवधूतयोगिलक्षणं नाम षष्ठं उपदेशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

C. NYAYA.

a. *The Sūtras and Commentaries.*

1840.

161c. Foll. 8; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page.

Āntamapraṇītīni Nyāyadarśanasūtrāṇi, the text of the *Nyāyasūtras*. [H. T. COLEBROOKE.]

1841.

3040. Foll. 121; size 12 in. by 4½ in.; ten lines in a page; fine writing.

Nyāyabhāṣya, Vātsyāyana's commentary on the *Nyāyasūtra*, in four parts. See Hall's Index, p. 20 no. ii.

(a) The first and second adhyāya, foll. 53; the last two leaves are in another handwriting.

(b) The third adhyāya, foll. 32 (54-85); the first two leaves are in a more modern handwriting.

(c) The fourth adhyāya, foll. 22 (86-107).

(d) The fifth adhyāya, foll. 14 (108-121).

Date of this copy : संवत् १९११ ॥

The *Nyāyabhāṣya* was published in the Bibl. Ind. by Paṇḍita Jayanārāyaṇa Tarkapāncānana, Calcutta 1865. For the beginning of an English translation of the *Nyāyabhāṣya*, by Keśava Śāstri, see The Pandit, New Series, II. See also E. Windisch's dissertation "Ueber das *Nyāyabhāṣya*," Leipzig, 1888.

[J. R. BALLANTYNE.]

1842.

1821. Foll. 100; size 12 in. by 5½ in.; 11-13 lines in a page.

Nyāyabhāṣya, a second, modern copy. It has these introductory couplets:

आपवसि सृचवद्धी याचं धेनुं मुदे अमिणान् ।

बन्धो ऽसि धर्मधूर्वह वात्स्यायन यो ऽसि वत्सलो वत्सः ॥ १ ॥

नापेक्ष्यसिह केचिद्ब्रह्मण्ये कीदृशो न्यायः ।

यदि वत्सल वात्स्यायन नभाषिष्यत भवानेवम् ॥ २ ॥

Subscription of the writer : इदं पुस्तकं गोवले-
मुपनाम पांडुरंगेण लिखितं ॥ [J. TAYLOR.]

1843-1845.

488. Foll. 97; size 13 in. by 4½ in.; 16-18 lines in a page; Bengali character; good old writing.

(a) Foll. 1-22.

Nyāyatrīsūtrīṭōtparyāṭikā, the beginning of Vācaspati's commentary on Uddyotakara's *Nyāyavārttika*. This first portion treats only of the first three *sūtras*.

See Hall's Index, p. 21 no. iv.; Cowell's preface to his edition of the *Kaśmāṇḍjālī*, p. vi. sq.; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113. The sequel of the *Nyāya* commentators is Vātsyāyana, Uddyotakara, Vācaspati Miśra, Udayana, Vardhamāna. Hall took Uddyotakara and Udayana for one and the same person.

It begins: विषयव्याप्यो विषयशक्तिः पिताको विषयज्ञानो ० (see Cowell, l. c.).

For another fragment of the *Nyāyavārttika-tōtparyāṭikā*, see no. 1846 (10751).

(b) Foll. 26 (23-48).

Trisūtrībandha, a commentary on the preceding *Nyāyatrīsūtrītātparyāṭikā*; the name of its author is not mentioned, but it is the beginning of *Udayana's Nyāyanibandha* (see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 113; Cowell's preface to the *Kusumājālī*, p. vi., see also *infra*, nos. 1846 and 1847). Rājendralāla Mitra, Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 207, no. 1889, ascribes the *Nyāyanibandha* to *Uddyotakara*, repeating here the error of Hall (Index, p. 20, no. iii.).

It begins:

मातः सरस्वति पुनः पुनरेव नत्वा
ब्रह्माक्षलिः किमपि विज्ञपयाम्यवेहि ।
वाक्चेतसोर्मेन तथा भव सारधाना
वाचस्पतेर्वैचसि न स्मृततो यथेते ॥

विद्याराज इत्यत्र विद्यशब्देन संसारिचेतनवृत्तो(?) विरक्षितः
तस्यैव तदाराधकत्वात् विच्छेदान इत्यत्र ०

(c) Foll. 49 (49-97).

Trisūtrīprakāśa, a commentary on the preceding commentary, by *Vardhamāna*, son of *Gaṇgeśvara*.

The form of the subscription इति ब्रह्मानन्दप्रकाशे विस्तृते समाप्ता, indicates that this work forms part of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* mentioned in Hall's Index, p. 21, no. v.

Hall gives as the extent of his copy of the *Nyāya-nibandha-prakāśa* "leaves 53, ślokas 3500." As this is precisely the extent of the *Trisūtrīprakāśa*, it is probable that he also saw only this same first part of the whole.

It begins:

यस्याशाः परिधानमिन्दुकलिकाधश्चे शिखरध्वजः

यं पश्यन्ति निरन्तराय मनसः संसारमोहविद्धं
तं वन्दे सुरपृन्दवन्दितापदहन्धारविन्दं शिवम् ॥

न्यायविद्याविदग्धाय श्रीमासापार(गताय) ।

गङ्गेश्वराय(sic!) गुरवे पित्रे स्त्रभक्तो नमः ॥

विषयदर्शनोद्देशादुक्तकैतिभिरावृताः ।

ब्रह्मानन्दप्रकाशेन सनाः पश्यन् पश्यतोः ॥

वागम(?)प्रतिपत्तये वागभिधान्देवतानमस्कारपूर्वकं ग्रन्थ-
स्याभिधेयमाह मातरिति ० [H. T. COLEBROOKE.]

1846.

1075b. Foll. 64-92; size 13½ in. by 5½ in.; twelve lines in a page; Bengali character; fair writing, on brown paper.

Nyāyavārttikātātparyāṭikā, by *Vācaspati Miśra*, another fragment of his commentary on the *Nyāyavārttika* (see no. 1843), giving the end of the fourth adhyāya and the whole of the fifth adhyāya.

The first āhnika of the fifth adhyāya begins (fol. 66a): अथ प्रमाणादयः पदार्था लक्षिताः परीक्षिताश्च तत्किमपरमवशिष्यते यदर्थं पश्यतोऽध्याय आरभ्यत इत्यत्र चाह साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां प्राप्तवस्त्यानस्य विकल्पास्मात्प्रवृत्तमिति भाव्यं तस्यार्थमाह वार्तिककारः ०

The second āhnika begins fol. 78a.

1847.

1075a. Foll. 1-63; size 13½ in. by 5½ in.; twelve lines in a page; Bengali character; fair writing, on brown paper.

Tātparyaparīśuddhi (also called *Nyāyanibandha*), a commentary on *Vācaspati's Nyāyavārttikātātparyāṭikā*, by *Udayana*, incomplete.

There is a confusion about this work in Hall's Index, p. 20, no. iii. The correct dates are given in Cowell's preface to his edition of the *Kusumājālī*, p. vi., also in Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. vii., p. 128, no. 2358.

This copy begins with the first āhnika of the third adhyāya:

विद्यासन्धोदयोद्देकादविद्यारजनीक्षये ।

यदुदेति नमस्तस्मै . . . . .

द्वितीये प्रमाणानि परीक्षितानि इहेदानीं कारकपरमने-
यपदं परीक्ष्यते तदेवाध्यायार्थः ।

The 2nd āhnikā begins fol. 16a; the 1st of the fourth adhyāya, fol. 29a; the 2nd, fol. 45b; the 1st of the fifth adhyāya, fol. 50b; the 2nd, fol. 60b.

Fol. 63b, this commentary breaks off, the second portion of the volume being a fragment of *Vācaspati's* commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

1848.

1436a. Foll. 82; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Nyāyasūtravṛtti, a commentary on the *Nyāyasūtra*, by *Viśvanātha Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The complete text of the *Nyāyasūtravṛtti* was printed Calcutta 1828, an English translation of the *Nyāyasūtras* according to this commentary, together with the text of the *sūtras* and extracts from the commentary, was published by J. R. Ballantyne in three parts, Allahabad 1850-1854.

See Aufrecht's Catalogue, p. 239; Hall's Index, p. 22, no. ix. [H. T. COLEBROOKE.]

1849.

232a. Foll. 91; size 12½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Nyāyasūtravṛtti, a second copy, with the late संवत् १८५०. [H. T. COLEBROOKE.]

1850.

2786b. Foll. 88; size 12 in. by 5 in.; Devanāgarī writing of 1735 A.D.; 9 or 10 lines in a page.

Nyāyasūtravṛtti, by *Viśvanātha Pañcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa Bhaṭṭācārya*, including the text of *Gotama's Nyāyasūtra*, a third copy. [H. T. COLEBROOKE.]

1851.

999. Foll. 159; size 12½ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Nyāyabhāṣya-tīkā(?), or *Gautamabhāṣya-vyākhyāna*, apparently a commentary on *Vātsyāyana's Bhāṣya*, or on a commentary thereon.

The exact relation between the two works has not been made out from a perusal of a portion of the MS., but only a very general connection with the *Nyāyasūtras*; and no colophon of any kind appears in the volume.

It begins: अथ गीतनभाष्यव्याख्यानमाह । तावद्
अन्यारम्भसमये प्रारिखितप्रतिषन्धकथंस्तनुद्दिश्य नङ्गले प्रवर्तने
प्रेषावकाः । तत्र नङ्गलस्य प्रारिखितप्रतिषन्धकथंस्तजनकत्वे
किं नानं । विशिष्टशिक्षाचारानुमितश्रुतिरेव नानं । तथा हि
तत्र प्रामाण्याभ्युपगमात्तिकायैकदेशविकल्पः । तत्रात्मरूपविषये
कार्यस्यैव विवक्षितत्वात् विशिष्य तत्रात्मरूपविदुषामपि तदन्व-
यसहितवृत्ति(?) तात्पर्यविवक्षे वेदाः प्रमाणमिति सामान्यतत्त्वदभ्यु-
पगमस्य सत्त्वात् ०

It ends: युगपदधिकरणवचनो दृष्ट इति अधिप्रक्रियत
इत्यधिकरणपदार्थः । इन्द्रो इन्द्रसमासकथं तदुपपदर्थं वक्ति
यथा भवत्सदिराधितव्य भवत्सद्वेन भवत्सदिरौ युगपदुपस्थाप्येते
सदिरसद्वेनापि भवत्सदिरौ युगपदुपस्थाप्येते इति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

b. The Tarkabhāṣhā and Commentaries.

1852.

2122c. Foll. 33; size 9½ in. by 4½ in.; 9-15 lines in a page.

Tarkabhāṣhā, an elementary treatise on the *Nyāya* philosophy, based on the *Nyāyasūtra* and the *Nyāyabhāṣya*, by *Keśava Mīśra*. With marginal notes in Colebrooke's handwriting.

See Hall's Index, p. 22, no. x.; Weber's Catalogue, p. 208, no. 708; Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 72, no. 1110; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 118.

It begins :

बालो अपि यो न्यायनये प्रवेशम्
अत्येन वाग्द्वयलसः युतेन ।
संक्षिप्तयुक्तान्विततर्कभाषा
प्रकाश्यते तस्य कृते नयेषा ॥

प्रमाणाप्रमेय ० । इति न्यायस्यादिर्न सृष्टे । अस्यार्थः । प्रमा-
यादियोऽप्यदायीनां तत्त्वज्ञानान्मोक्षप्राप्तिर्भवतीति । न च
प्रमाणादीनां तत्त्वज्ञानं सम्यक् ज्ञानं तावन्नवति यावदेवानुद्देश-
लयत्परिष्ठा न क्रियते यदाह भाष्यकारः ॥ त्रिविधा चास्य
शास्त्रस्य प्रवृत्तिः ०

Fol. 19a is the end of a first section :

अन्तार्थेव प्रमाणादि युक्तिलेशोक्तिपूर्वके ।
केशयो बालबोधार्थे यथाशास्त्रमवर्णयत् ॥

इति इदानीं प्रमेयावबुध्यते ॥ आत्मशरीर ० (Ny. Sū. I.
1, 9).

Fol. 29a ends a second section on the *prame-
yāni*. The other topics, mentioned in the first
sūtra, are summarily dealt with in the last
four leaves.

Date: अथवादि(sic!) चतुर्थी चंद्रवारे लिपितं कृष्ण-
दास वैष्णवः ॥ संवत् १७६७ ॥

[GAIKAWAR.]

1853.

2036. Foll. 19; size 13½ in. by 5½ in.;
thirteen lines in a page.

Tarkabhāṣā, a second copy.

[GAIKAWAR.]

1854.

3030. Foll. 29; size 13½ in. by 5 in.;
nine lines in a page.

Tarkabhāṣā, a third copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

1855.

1731b. Foll. 50 (21-70); size 8½ in. by 3½ in.;
7 or 8 lines in a page; Bengali character.

Tarkabhāṣā, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1856.

47k. Foll. 30 (165-194); size 9½ in. by 4 in.;
twelve lines in a page.

Tarkabhāṣā, a fifth copy.

After the subscription it has :

सप्रसंग उपोद्घातहेतुतावसरस्तथा ।

निवाहकैककार्यत्वे योदा संगतिरुच्यते ॥

संवत् १८०२ मिति वैशाखशुदी १ चारशनी तहिले सेदले-
नारामणे (sic!) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1857.

1517a. Foll. 18½; size 10½ in. by 4½ in.;
13 or 14 lines in a page; Jaina handwriting.

Tarkabhāṣā, a sixth copy, written, together
with a copy of *Bhāsarvajña's Nyāyasāra*, in
संवत् १६७०. With marginal notes in the same
handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

1858.

2346e. Foll. 34; size 10 in. by 6½ in.;
12 or 13 lines in a page.

Tarkabhāṣā, a seventh copy.

[GAIKAWAR.]

1859.

592a. Foll. 84; size 11 in. by 3½ in.;
foll. 1-5 and 74-84 six lines, foll. 6-73 five
lines in a page.

Tarkabhāṣāprakāśa, a commentary on the
Tarkabhāṣā, by Govardhana, who was the son
of Balabhadra and Vijayaśrī, and the younger
brother of Viśvanātha and Padmanābha; the
latter taught him the *Nyāya*. With brief
marginal notes in Colebrooke's handwriting.

It begins:

यत्तर्कभाषामनुभाषते स्म
 गोवर्द्धनस्तर्ककथासु धीरः ।
 तेनानवद्येन मुधोनुगीरी
 कीर्तिगुरुणाममृताधिकासु ॥ १ ॥
 विजयश्रीतनूजम्भा गोवर्द्धन इति श्रुतः ।
 तर्कानुभाषां तनुते विविच्य गुरुनिर्मितिम् ॥ २ ॥
 श्रीविष्णुनाथानुजपन्ननाभा-
 मुजो गरीयान्वलभद्वजम्भा * ॥
 तनोति तर्कानधिगत्य सर्वान्
 श्रीपन्ननाभाद्विदुषो विनोदम् ॥ ३ ॥

Cp. Burnell's Tanj. MSS., II., p. 119.

Nearly the whole verso of fol. 8, from इदानीं
 उग्रम् to the end, is in the wrong place there,
 धर्म(इत्यादि)वाक्यान्तिव्याप्तिः etc., belonging together.

The text of the inserted page would be in
 the right place fol. 11b, l. 5-12a, l. 5.

Fol. 78a, the *Ratnakoshakāra* is quoted:
 तत्त्वनिर्णयानु(सि!)विनिर्णयकथा काचित् चतुर्थी वादवि-
 त्त्यात्मिकासीति रत्नकोषकारस्तत्र.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 680;
 Hal's Index, p. 28, no. xii.; Rājendralāla
 Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. viii., p. 204,
 no. 2757. [H. T. COLEBROOKE.]

1860.

1369a. Foll. 37; size 9½ in. by 4½ in.;
 13-16 lines in a page.

Tarkabhāṣāprakāśa, a second copy. After
 fol. 29 one leaf is wanting (fol. 69, l. 2-fol. 72,
 l. 4 of the first copy). [H. T. COLEBROOKE.]

1861.

1538. Foll. 150; size 10½ in. by 3½ in.;
 ten lines in a page.

(*Tarkabhāṣā*)-*Bhāvārthadīpikā*, a commen-
 tary on the *Tarkabhāṣā*, by *Gaurikānta Sārva-*

This is the reading of the second copy, the pre-
 sent copy being corrupt in the second *pāda*.

bhauma Bhāṭṭācārya, who wrote also the
Sadyuktimuktāvalī, quoted fol. 69b. This (the
Bhāvārthadīpikā) is anterior to *Mādhava Deva's*
 commentary . . and subsequent to *Gorar-*
dhana's . . " (Colebrooke on the title-page).
 The *Tarkabhāṣāprakāśa* is quoted e.g. on the
 first page. The brief marginal notes marking
 the topics, as they are treated in the text,
 are in Colebrooke's handwriting. Fol. 124b,
 he points out a quotation of *Balaḥhadra* (fol. 11b
Balibhadra). Cp. Burnell's Tanj. MSS., II.,
 p. 118.

It begins: श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥
 श्रीमहालक्ष्म्यै नमः ॥ श्रीगुरुवर्याभ्यां नमः ॥ श्रीः ।

श्री तत्सदेभिः प्रतिपादिताय
 नित्याखिलेष्वाकृतिधीयुताय ।

लीलायनश्यामकलेवराय

नमो ऽस्तु तस्मै जगदीश्वराय ॥ १ ॥

उज्ज्वला तर्कभाषाया इयं भाषार्थदीपिका ।

भट्टाचार्येण धीरेण गीरीकाननेन तन्यते ॥ २ ॥

भातभोरति हे शिरोरश्मिवचोव्याख्यानसन्कीर्णलेः

साहकारतयैव केशवकृतिव्याख्यासु किं लज्जते ।

कर्पूरप्रचुरोत्पलसदिरयुक्तामूलजो बाधरे ॥ ३ ॥

रागो यावज्जोऽप्यथा यदि तदा का नाम शोभायतिः

इह सलु प्रज्ञावक्तो सन्याभिधेयप्रयोजनसंबन्धान्प्रतीत्यै
 तदध्ययनादी प्रवर्त्तते ॥ तदुक्तम् ।

सिद्धायै सिद्धसंबन्धं श्रोतुं श्रोता प्रवर्त्तते ।

सन्यादी तेन कर्त्तव्यः संबन्धः(ः)सप्रयोजन इति ।

अतः प्रारम्भितस्यन्ये प्रेक्षावत्प्रवृत्तये प्रयोजनानभिधेयसंब-
 न्धाद्दर्शयन् शिष्यायधानाय तर्कभाषाप्रकाश(कारः)प्रतिजा-
 नते ॥ बालो ऽपीति ॥ ०

Fol. 65b ends the *pramāṇa*-, fol. 122a, the
prameya-section.

The final couplets are nearly the same as
 in the *Tarkabhāṣāsāramanjari* :

हे धीरास्तर्कभाषायां न कर्त्तव्यावधीरणा ।

शास्त्रार्थः सर्वे एवास्यां सूत्रवद्विद्यते यतः ॥ १ ॥

नावक्ष्येया(? नावे०) तर्कभाषा बालकैर्दृष्यत इति ।

यानरुद्धिचितो ज्येयो(सि०) नागाधः किं महोदधिः ॥ २ ॥

अन्येषामपि संविलोक्य विवृतीः सम्यग्ग्रिभाष्याकरं
मात्सर्यं मनसो विहाय कलयन्त्यास्यां मदीयामपि ।
भाषार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽप्योह धीरो यदि
स्यादेवात्र तदा विनिर्मितिविधौ स्याज्जो नमार्थं जनः ॥ ३ ॥
पिपाठविषयो बालानो शिष्याणां निह कान्धया ।
गीरीकान्तेन धीरेण कृता भाषार्थदीपिका ॥ ४ ॥

See Hall's Index, p. 23, no. xiii.; Burnell's
Tanj. MSS., II., p. 118. [H. T. COLEBROOKE.]

1862.

471. Foll. 81 (195-275); size 9½ in. by
4 in.; generally thirteen lines in a page.

Tarkabhāṣhāsāramāṅjarī, also called *Tarka-
prakaśa*, a commentary on the *Tarkabhāṣhā*,
"by Mādhyama Deva, of Kūśī, son of Lakṣmaṇa
Deva, and grandson of Mādhyama Deva, of Dhārā-
sūra, a town on the banks of the Godā. He
is the author of the *Nyāyasūtra*" (Colebrooke,
on the title-page; see the final couplets of the
Nyāyasūtra). It begins:

मत्ता विश्वेश्वरं देवं गुरुं श्रीलक्ष्मणाभिषम् ।
गूढायास्तर्कभाषाया भावो व्याख्यायते नया ॥ १ ॥
ये नूक्ता वधिरा विमृष्टमनसः सञ्जास्त्रविज्ञेयिणो
मर्त्यास्ते गुरुवर्षधुर्यपदवीं नीता यदाराधनेः ।
तं तानन्दवने वसनमनिशं विश्वेश्वरं सादरं
पार्थया सहितं स्मरामि सततं विष्णोर्विचिञ्चलये ॥ २ ॥
यद्भीषतिप्रभृतिषु प्रतिपन्ननिष्ठं
तस्यापि वस्तुन इहावसरो न दूरम् ।
यत्तर्ककैशवप्रमृत्तोरुशक्ति-
वैगेष कर्तुमपदे ऽपि पदं प्रगल्भम् ॥

प्रेक्षावत्प्रवृत्तये सत्यन्यस्य प्रयोजनमाह । बालो ऽपि । केचित्तु
(the following quotation is from *Gaurikānta's*
Bhāvārthadīpikā) प्रेक्षावत्प्रवृत्तये सत्यन्यप्रयोजनानभिधेय-
संबन्धादर्जयन् शिष्यावधानाय प्रतिजानीते बालो ऽप्येति ।
तत्र । प्रयोजनज्ञानेनैव प्रेक्षावत्प्रवृत्तिनिष्ठेः ।

Mādhyama Deva often refers to his *Nyāyasūtra*
for a fuller exposition of his views (विल्लरस्तु
न्यायसारे दृष्टव्यः fol. 50a). He often rejects *Gauri-
kanta's* explanations, generally introducing

them by *गीरीकांतस्तु*. Other authorities, he
quotes, are: *Gonardhana*, *Rudra Bhāṭṭācārya*,
Mūrāri Mīśrāh, *Bhāṭṭa*, the *Cintāmaṇi* or *Maṇi*,
the *Dīdhiti*, the *Līlāvatyaprakāśadīdhiti*. The
quotations are for the most part pointed out
by marginal notes in Colebrooke's handwriting.

The *pramāṇa*-section ends fol. 43b, the *pra-
meya*-section fol. 77a.

The final couplets are nearly the same as
in the *Bhāvārthadīpikā*:

हे धीरास्तर्कभाषाया न कर्तव्यावधीरणा ।
ज्ञास्त्रार्थः सर्वं स्वार्थ्यां विगूढः प्रकटीकृतः ॥ १ ॥
बालकेः पञ्चते यस्मात्तागाधेति न संभवः ।
वानरैर्लङ्घितो ऽप्येव नागाधः किं नहोदधिः ॥ २ ॥
अन्येषामपि संविलोक्य विवृतीः सम्यग्ग्रिभाष्याकरं
मात्सर्यं मनसा विहाय (sic!) कलयन्त्यास्यां मदीयामपि ।
भाषार्थं प्रतिसंदधाति हृदये को ऽप्योह धीरो यदि
स्यादेवात्र (तदा) विनिर्मितिविधौ स्याज्जो नमार्थं जनः
विद्वदज्ञानमात्रेण विद्वद्भविनाशिनो(?) । ॥ ३ ॥
यज्ञो . . . (corrupt)* मुक्तदापि भविष्यति ॥
श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो न्यायासुधेः पारगः
सञ्जिष्यान् ससुतादविप्रियकरः सङ्गमैववैद्यगोः ।
काशीपक्षितमखलोषु विलसन्महाकव्यवृन्दः सदा
तस्यायं भुवि राजते सति तरो तर्कप्रकाशः सदा
[गोदातीरस्थः] ॥

Date of this copy: संवत् १८०८ समेष्टावखवदि ११.

See Weber's Catalogue, p. 203, no. 681;
Hall's Index, p. 23, no. xv.

[H. T. COLEBROOKE.]

1863.

614b. Foll. 42 (56-97, orig. ६६-१२२); size
9½ in. by 4 in.; nine lines in a page.

Nyāyasamgraha, a commentary on the *Tarka-
bhāṣhā*, by *Rūmāṅga*, son of *Rukmāṅga*,
incomplete. It begins with the *Pramēyaparic-
cheda*, the whole *Pramāṇa*-section being lost.

* Perhaps यज्ञोदा विदुषां तेषां.

The manuscript begins: सूत्रक्रमानुसारेण प्रमेया-
म्युच्यन्ते ॥ अपरवर्गायै ज्ञेयं यत् तत्प्रमेयम् ॥ तच्च द्वादशधा ॥
आत्म ०

It ends:

श्रीमद्वाचस्पत्युपाध्यायविरचितं चातुर्यभावस्तुटं
भावाभावपदार्थबोधकपदैः सप्तैकैवृन्दैर्युतम् ।
वालाज्ञानतमोभिर्दं स्वविषये निर्मलसराणां सताम्
आनन्दैकरसं च संयहमिर्म पश्यन्तु सत्तात्त्विकाः ॥ १ ॥
रुक्माङ्गदात्मजेनैव रामलिङ्गेन धीमता ।
भवानीशङ्करप्रोक्तौ कृतौ ज्वं व्यायसंयहः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

c. *Nyāyasāra and Nyāyatattvāloka.*

1864.

1517b. Foll. 9½ (19-28); size 10½ in. by
1½ in.; fifteen lines in a page; Jaina character.

Nyāyasāra, a short logical treatise by *Bha-
sarvajña*, in three *paricchedas*.

Compare Rājendralāla Mitra's Notices of
Skr. MSS., vol. ii., p. 139, no. 727.

The first *pariccheda*, treating on the *Prat-
yaksha-pramāṇa*, begins:

प्रथम्यं शब्दं जगतः परितं चरं
समस्ततत्त्वार्थविदं स्वभावतः ।
ज्ञानप्रबोधाय नयाभिधास्यते
प्रमाणतद्भेदतद्व्युत्पत्त्यर्थम् ॥ १ ॥

सम्यगनुभवसाधनं प्रमाणं ॥ सम्यग्ग्रहणं संशयविषयेयापो-
हार्यम् ॥ तत्रानवधारणज्ञानं संशयः । स च समानधर्मानेकध-
र्मेतिप्रतिपक्षपक्षलभानुपलब्धिकारणभेदात्पक्षधा भिद्यते तद्यथा ।
समानधर्मात् किमयं स्यानुः स्यात्पुरुषो वेति १ । अनेकधर्मा-
दाकाशविशेषगुणत्वात्किमयं शब्दो नित्यः स्यादनिर्गुणो वेति २ ।

The second, or *Anumāna-pariccheda*, begins,
fol. 20a:

सम्यगविनाभावेन परोक्षानुभवसाधनमनुमानम् । स्वभावतः
साध्येन साधनस्य व्याप्तिरविनाभावः । स द्विविधः । सन्वय-
व्याप्तिरेकभेदात् । साध्यसामान्येन साधनसामान्यस्य व्याप्तिरन्यः ॥
साधनसामान्याभावेन साध्यसामान्याभावस्य व्याप्तिर्व्यतिरेकः ॥

The third, or *Āgama-pariccheda*, begins,
fol. 25b:

अथावसिष्ठमनुमानमागमस्येदानीं लक्षणमुच्यते । समयपलेन
सम्यक्परोक्षानुभवसाधनमागमः स द्विविधः दृष्टादृष्टार्थभेदात् ।
तत्र दृष्टानां वाक्यानां प्रायेण प्रवृत्तिसामर्थ्यात्प्राप्त्यास्यं गम्यते ।
अदृष्टानां पुनरागोक्तत्वेनेति ।

Colophon: इति परमाचार्यतात्त्विकभीमश्रीभासवर्णप्र-
खीते व्यायसारप्रकरणे तृतीय आगमपरिच्छेदः समाप्तः । समाप्तं
चेदं व्यायसारस्य तर्कप्रकरणम् ॥

Date and subscription of the writer: संवत्
१६१० वर्षे मगसिर वदि १ दिने । धंडितोऽसि (sic!) पुष्यतिल-
कनुनीना (sic!) शिष्याणां विद्याकोटिरिलेखि । श्रीशिवपुष्यी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1865.

2398. Foll. 65; size 7½-8 in. by 3½-3¾ in.;
foll. 1-27 eleven to twelve lines, foll. 28-65
thirteen to fifteen lines in a page.

Nyāyasūtravivāṇa, a commentary on *Bha-
sarvajña's Nyāyasāra*.

According to Hall's Index, p. 26, no. xxvi.,
the author is "Bhaṭṭa Rāghava, son of Śāruṅga,
and pupil of Mahādeva Sarvajña Vālintra,"
who composed it "in the Śaka year 1174, or
A.D. 1252, entitled *Paridhāvin*." These dates
do not appear in this copy, as the third, or
Āgamapariiccheda, with the colophon, is wanting
here.

The commentary begins:

महादेवमहं वन्दे गुरुं सर्वज्ञमादरात् ।
सम्यगन्यसु ज्ञेयित्वे शक्तिर्यस्मादभूत्तमम् ॥

अथ सन्धारम्भे अभिमतसम्यपरिसमाप्यर्थं जिहाचारपरं
परामात्राभिमतदेवतानमस्कारकरणपूर्वकं सन्वयप्रतिपाद्यं प्रति-
जानीते ।

The second *pariccheda* begins:

नमानि शङ्कसंकाशं शङ्करं करुणाकरम् ।
लोकनाथमुनाकानं पञ्चवक्त्रं त्रिलोचनम् ॥

अथावसरतोऽनुमानलक्षणं परोक्ष्यते । सम्यगित्यादिना ।

It ends:

इति व्याख्यातमन्त्राभिधेयवित्तरभोरुभिः ।

अनुमानमकृतेव यत्सकनविसकनम् ॥

After fol. 61 two leaves are wanting, the right part of fol. 61 is torn off.

[GAIKAWAR.]

1866.

213a. Foll. 49; size 10½ in. by 4 in.; 18-22 lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyatātparyadīpikā, a commentary on *Bhāsarcajñān's Nyāyasāra*, by *Jayasiṃha Sūri*, a Jaina, pupil of *Mahendra Sūri*, who belonged to the family of *Kṛṣṇarshi*.

The commentary begins:

अहं ॥ सत्त्वं (?) यस्य वदयनस्यविषये चित्सारतन्म्यानुमा (?)

प्रत्यात्म प्रतिभासभासुरतनुनिर्होपितोक्तविषयी (sic!) ।

ग्राह्यग्राहिणो यथा विषयिणो गन्धादिसंवेदनं

त निःश्रेयससंपदेकसदनं देवं जिनं तोयुमः ॥ १ ॥

न्याययन्त्रिहस्र (sic!) दुर्मेहमिन्नं अन्यायसारं स्फुटा-

शेषोल्लेखविशेषतो यदपि न चर्तुं शक्यः कश्चन ।

यद्वाचास्तनुषीः (sic!) प्रपुष्टिविषये किंचित्संवाद्युक्तैर्

चाग्नेयोमुगुरुप्रसादविशदो व्याख्यातुमिच्छाम्यहम् ॥ २ ॥

यद्यप्यत्र पवित्रमूत्रघटिताद्रीकाः घट्टमज्जिदो

दीव्यन्यक्तपटीनिभाः प्रकरणे अन्यायसाराद्वये ।

तत्सम्पाद्यपदार्थसार्यघटयत्वाटञ्जरांशस्फुटा

मेयं जाम्बहरी तयापि भविता मन्त्रात्मकन्या नृणाम् ॥ ३ ॥

शास्त्रारम्भे दुरपोहप्रत्यूहव्यूहव्यपोहेन प्रविकीर्षितन्यायसा-
राख्यतर्कप्रकरणपारीक्षतायै शिष्टाचारसमाचरणाय च समुचिते-
ष्टदेवतानमस्कारसारं प्रेषावत् प्रयुक्तिनिमित्तसंबन्धप्रयोजनानवधं
शास्त्रप्रतिपाद्यं शास्त्रकारचक्रचक्रवर्ती (sic!) श्रीभासर्ज्ञज्ञाचार्यः
प्रथमपद्येन प्रतिजानीते ॥ प्रथम्य शब्दु ०

The second *paricheḍa* begins, fol. 11a:

प्रथमपरिच्छेदे सभेदं प्रत्यक्षं लक्षयित्वा तत्पृष्ठभावितादि-
दानोमनुमानं लक्षयति ॥

The third *paricheḍa* begins, fol. 34b:

द्वितीयोक्तपरिच्छेदे सभेदमनुमानं प्रपञ्च्यं संप्रत्यागमलक्षणं
सचयति ॥

Colophon:

श्रीकृष्णविनयेच्छगच्छमुकुटश्रीमन्महेन्द्रप्रभोः

शिष्यः श्रीजयसिंहसूरिरसिलप्रानाधिकयामयीः ।

रत्ना निर्मितवान्यरोपकृतये अन्यायसाराश्रिता

शिष्टाया विवृतिं कृपापरवशैः सेपाचशोभ्या युधैः * ॥ १ ॥

टीकेयं न्यायसारस्य न्यायतात्पर्यदीपिका ।

मनीषिणा मनःसीधे सर्वदापि प्रकाशताम् * ॥ २ ॥

This commentary is not mentioned in Hall's Index. [H. T. COLLEBROOKE.]

1867.

2412. Foll. 127 (3-129); size 7½-8½ in. by 3½-3¾ in.; ten lines in a page; written in the Jaina character.

Nyāyatātparyadīpikā, a second copy.

In the beginning one or two leaves (about 16-20 lines) are wanting, foll. 1 and 68 are heavily injured.

The copy begins: . . . ज्ञानकले शास्त्रारम्भ एव
तज्ज्ञानकले ० (see the first copy, fol. 2a, l. 2).

Date and subscription of the writer: करल-
तमपरार्थं र्जुतुमर्हति संतः ॥ संयास ३०३५ ॥ संवत् १५५९ वर्षे
प्रथमवैशाखपदि ३ शुक्ले ... श्रीपतिनालेख्ययं संयच्छिरं नंदतु ॥
लेखकपाठकयोः युभं भूयात् ॥

[GAIKAWAR.]

1868.

205. Foll. 181; size 10½ in. by 3½ in.; somewhat old Bengali handwriting; ten lines in a page.

Nyāyatāttniloka, a treatise in two chapters, by *Vācaspati Mīśra*.

It begins:

ज्ञतपवर्जचनेचं रमाकलचं त्रिशूलिनो मित्रं ।

सभिनवनोरदगाचं ज्ञतशः प्रथममि देवकीपुत्रं ॥

* The second copy has स्वहार्थी . . . कृपापरवशैः शेषा
विशोभ्या युधैः, and in the second couplet प्रकाशयति

स्फुरद्भिद्युक्तेष्वारुचिरतरसद्देवपुत्रा
समाप्तेष्वो लक्ष्म्या नयजलधरश्यामलतनुः ।
मम प्रारब्धे स्मिन्मल्लभयदुष्पादिपुरुषः
भूयात् प्रसूहं सकलसहकृता मधुरियुः ॥
यथापि षट्तीयसी जयति सा चतुर्थेनिका
तथा यदपि भास्करो यदपि तत्त्वबोधो अधिकः ।
तथाप्यतितनीयसि स्फुटपदार्थसास्त्रोदये
ममाभिनयभाषिते पुष्पजनाः प्रदम्बे मनः ॥

(Ch. II. begins, fol. 92b: अथ प्रथमाध्याये यावदु-
द्दिष्टलक्षणपर्यायाविधानं शिष्याकाङ्क्षाक्रमेण परीक्षापर्वीरभ्यते ।

It ends:

उपदेशातिदेशाभ्यां पदार्थेषु चतुर्दश ।
परीक्षिता इच्छाध्याये प्रमेयजलभेदिनः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीवाचस्पतिमिश्रविरचितव्यायतस्त्रालोके
द्वितीयोऽध्यायः ॥

(On fol. 1a the treatise is wrongly called
व्यायतस्त्रालोकः । [H. T. COLEBROOKE.]

4. TATTVACINTĀMANI AND COMMENTARIES.

a. *The mūla.*

1869.

2774. Foll. 407; size 11½ in. by 4 in.;
10-12 lines in a page.

Tattvacintāmani, a renowned logical treatise,
by Gaṅgeśa or Gaṅgeśvara, a complete copy.
See Hall's Index, p. 28, no. xxxii.

The last colophon is: इति महामहोपाध्याय-
श्रीमद्भट्टेश्वरविरचिते चिन्तामणी शब्दविषेकस्तुयेः परिकेदः
ममाग्रः ॥

The copy is written in three parts, the
Anumāna- and *Upamāna-khaṇḍa* forming one
together.

a) *The Pratyakṣakhaṇḍa.* Foll. 93.

गुणातीतो व्योमस्त्रिगुणसचिवस्तुष्टरमयस्
त्रिमूर्तियैः सगैस्त्यतिविलयकर्माणि तनुते ।
कृपाधारावारः परमगतिरेकस्त्रिगता
नमस्तस्मै कस्मैचिदमितमहिम्ने पुरभिदे ॥ १ ॥

अन्वीक्षानयमाकलय गुरुभिर्ज्ञात्वा गुरुणा नतं
चिन्तादिचिन्तिलोचनेन च तयोः सारं विलोक्यासिलम् ।
तन्मे दोषगणेन दुर्गेतमने सिद्धान्तदीप्तागुरु
गङ्गेशस्तनुते भित्तेन वषसा श्रीतस्त्रिचिन्तामणिम् ॥ २ ॥
यतो मयोः पश्चिमतमस्तनक्रिया
प्रचक्षयामस्तनस्तिरस्त्रिया ।
विषयपक्षे न विचारवानुरी
न च स्वसिद्धान्तवचोदरिद्रता ॥ ३ ॥

इह स्तु सकलशिट्टिकवाक्यतयाभिमतकर्मीरभसमये तत्त-
मातिक्रान्ता मङ्गलमाचरति ।

See Aufrecht's Catalogue, p. 240b, no. 584;
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
vol. iii., p. 166, no. 1193; Burnell's Tanjore
MSS., II., p. 113.

b) *The Anumānakhaṇḍa.* Foll. 132 (94-225b).
See Aufrecht's Catalogue, p. 240b, nos. 585
and 586.

It begins: प्रत्यक्षोपमावक्यताप्रत्यक्षानन्तरं बहुवादि-
सम्मतत्वादुपमा(नात् प्रागनुमा)नं निरूपयते । तच्च व्याप्ति-
विशिष्टपक्षधर्मेताज्ञानजन्यं ज्ञानमनुमितिः ।

The *Anumānakhaṇḍa* is divided into two
parts, the first of which, treating of *anu-
māna* in general, was printed at Calcutta,
संवत् 1905.* The second part is a meta-
physical treatise on God and Soul; it
begins (fol. 168b): स्वमनुमाने निरूपयते तत्ता-
त्त्वगतिर्मातृपुरुषधारेणा(sic!) सिद्धिः । It ends:
तदस्यापक्षेऽस्य परमपुरुषार्थस्य युक्तिविहं कारणमनुमानं
विचिन्तयति । For this second part, see also
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
vol. vi., p. 195, no. 2129.

c) *The Upamānakhaṇḍa.* Foll. 225-237.

It begins: अद्योपमानं निरूपयते । तच्च सादृश्य-
प्रमाकरणमुपमानमिति केचित्सादृश्यं च पदार्थान्तरम्
Edited by Jib. Vidyāsāgara, Calcutta, 1872.

Colophon of the copyist:

अदृष्टदोषान्तिविभ्रमाच्च
यद्यत्र हीनं लिखितं मयाच ।
तन्मार्गेयित्वा परिशोधनीयं
कोपं न कुर्यात्स्तु लेखकस्य ॥

* The edition of 1872 A.D. could not be used.

d) The *Śubdakhanda*. Foll. 170 (238-407).

It begins: अथ शब्दो निरूप्यते प्रयोगहेतुभूतायै-
तत्त्वज्ञानमयः शब्दः प्रमाणं ननु शब्दो न प्रमाणम्

Date of the copy: संवत् १६०३ वर्षे शाके १३६९
आषाढवदि १३ शनी . . .

The *Tattvacintāmaṇi* is now being printed
in the Bibliotheca Indica.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1870.

424. Foll. 274; size 11½ in. by 4½ in.;
9-12 lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a second copy, written in
four parts.

a) The *Pratyakṣakhanda*. Foll. 79.

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 87 (80-166).

There are some leaves wanting between
foll. 84 and 85 (4 and 9 of the original
numbering). The first portion ends fol. 127b.

Date of the copy: संवत् १८५६.

c) *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 9 (9a is blank).

Date: संवत् १८५६ मिति कालगुणवदो तृतीया पुनो
तिथौ वारपुषवारके लिखा ॥

d) *Śubdakhanda*. Foll. 99 (176-274).

There are omissions between foll. 253
and 254 (78 and 81 in the original number-
ing), and between 265 and 266 (92 and 99
in the original numbering).

Date: संवत् १८५६ समये माघसुदी १२ वारषीहमे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1871.

794. Foll. 94; size 10½ in. by 3½ in.;
foll. 1-69 seven to twelve lines, foll. 70-94
thirteen to sixteen lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, the *Anumāna-pariccheda*.

Colophon, giving date of copy:

शके १९००१३ (sic!) अनंद नाम संवत् आषाढ शुक्लपक्षे
चौलिम्बा इंदुवारे न्यायप्रकरणचिन्तामणिग्रंथ समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1872.

2916. Foll. 51 (originally १-५५); size 17½
in. by 3 in.; five, sometimes six lines in a
page; fair writing, in the Bengali character,
of the 18th century.

(*Tattvacintāmaṇi*), a large piece of the *Anu-
mānakhaṇḍa*. Some leaves are lost (३, ३९-३९).
The last words are: राजसूयकर्तृतामेन बोधकेनेति ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1873.

1826. Foll. 14; size 11½ in. by 3½ in.;
seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the *Anu-
mānakhaṇḍa*. The last words are: उपाधिरिति
चेत् । अस्तु तथा । तथापि पक्षताति . . (see p. 14, l. 20
of the edition).

[J. TAYLOR.]

1874.

1894b. Foll. 2; size 12 in. by 3½ in.;
seven lines in a page.

(*Tattvacintāmaṇi*), two single leaves, be-
longing to the *Anumānakhaṇḍa*, in the same
handwriting as the preceding fragment.

The first begins: व्याप्यनन्तरं पक्षधर्मेता निरूप्यते
(see the edition, p. 24).

The second leaf begins: तच्चानुमानं परार्थे व्याप-
क्यात्मनिति* (see the edition, p. 54).

[J. TAYLOR.]

1875.

2203a. Foll. 24; size about 11½ in. by
3½ in.; eight lines in a page; good old writing,
of the 16th century.

(*Tattvacintāmaṇi*)*, a portion treating of
jāti, and beginning with *Nyāyasūtra* I., 2, 59,
incomplete at the end.

* It is certainly not *Tattvacintāmaṇi*.

It begins: अथ ज्ञातिः । तत्र सामान्यलक्षणसूत्रं साध-
म्यैवेधर्माभ्यां प्रत्यवस्थानं ज्ञातिरिति । तदयुक्तं । सदुत्तरप्रकरण-
समाप्तीतकालोद्भावनाभ्यामित्यतिव्याप्तेरुक्त्येवमाह (११.०१मासह)
व्याप्तेश्चाल्लक्षणं उपलक्षणमात्रपरमिति मन्वानाः भाष्यवाक्कि-
करीका (१.० टीका) तात्पर्यपरिमुञ्चिकाराः सर्वे एव सर्वोत्सर्पि
ज्ञातिषु समशब्दे प्रयुजानस्य सूत्रकारस्य तदर्थे एवानुवृत्तत्वाद्वाक्य-
व्यत्येन विवक्षित इति व्याचक्षते ।

It ends: तथा अनित्यः शब्दः शब्द इत्युक्ते नित्यत्वं
कार्यकार्यं वा । कार्यमपि शब्देन सहोत्पा . . . ., end of
fol. 24b. [GAIKAWAR.]

1876.

2203b. Foll. 8 (25-32); size 11½ in. by
3½ in.; eight lines in a page; the same hand-
writing as in no. 1875 (2203a).

(*Tattvacintāmaṇi*), the beginning of the
Śabdakhaṇḍa, in mere fragments. It is foll. 1-3,
8-11 and 17 of the original paging.

The pencil-note on the first leaf "*Śiromaṇi*,
a logical treatise" is a mistake.

[GAIKAWAR.]

b. *The Tattvacintāmaṇidīdhiti*, by *Śiromaṇi*,
and Commentaries.

1877.

963b. Foll. 30 (86-115, original numbering
२-३९); size 9½ in. by 3½ in.; twelve lines in
a page.

Pratyakṣhamāṇidīdhiti, the first section of
the *Tattvacintāmaṇidīdhiti*, a commentary on
Harigeśa's Cintāmaṇi, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*
līhaṭṭācārya. See Hall's Index, p. 31, no. xl.;
Burnell's Tanjore MSS., II., p. 115.

The first leaf is wanting, the second begins:
आह (?) संशयस्य तु न प्रतिपन्नकत्वमिति भावः । तन्निश्चय इति ०

Date of the copy: संवत् १८५५ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1878.

1083. Foll. 140; size 13½ in. by 3½ in.;
seven lines in a page; good writing of 1681 A.D.

Anumānamāṇidīdhiti, the second section of
the *Dīdhiti*. It was published at Calcutta
संवत् 1905.

It begins:

अथ नमः सर्वभूतानि विद्म्य परितृष्टते ।
असंज्ञानंदोपायं पूर्याय परमात्मने ॥ १ ॥

अभ्ययनभावनाभ्यां त्वारं

निर्णीय निखिलतत्वाद्यां ।

दीधितिमधिर्षितामणिं तनुते

तार्किकशिरोमणिः श्रीमान् ॥ २ ॥

परनुहनयात्रिवर्तमाना

मननास्वासरसा विमुह्यदोषैः ।

रघुनाथकवेरपेक्षदोषा

कृतिरेषा विदुषां तनोतु मोद ॥ ३ ॥ ० ५ ॥

पूरीपरम्यैकवाक्यताप्रतिपत्तये शिष्याद्यानवधानाय च संगतिं
प्रदर्शयन्नुनाननिरूपणं प्रतिजानीते । प्रत्यक्षमित्यादि (from
the first word प्रत्यक्षोपनीषकत्वात् of the *Anumāna-
khaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*).

The last words are: अजम्बलं नोपाधिरित्यर्थः (see
the printed text, p. 162, l. 4 of the last section
beginning with ईश्वरवादे, the rest is wanting).

Then follows a *śloka* giving the date of
the MS. :

शके रामाक्ष चतुर्विंशौ पक्षे वाप्यस्तितेजरे ।

चतुर्थी पुस्तकमिदं लिखितं चक्रपाणिना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1879.

273. Foll. 99; size 11½ in. by 4½ in.;
11 to 12 lines in a page.

Anumānadīdhiti, a second copy, ending with
the same words as the first one.

[H. T. COLEBROOKE.]

I. 2

1880.

963a. Foll. 84 (numbered १-२३, nine leaves, २४-७३, are lost); size 9½ in. by 3½ in.; thirteen, sometimes twelve, lines in a page.

Anumānamāṇidīdhiti, a third copy. It gives the whole last part of the commentary, as it is printed in the Calcutta edition, ending with इत्यत्र तात्पर्यमिति, but without the final couplets (विदुषा ०).

The final colophon is given at the end of the whole: इति श्रीमन्महानहोपाध्यायश्रीरघुनाथभट्टाचार्यशिरोनयिकृतानुनानमशिदोधिनिः संपूर्णतानयासीत् ॥ but the date is given before the last section (ईश्वरवादे ०): संपत् समयनानपात्तुयकृष्णपञ्चमनी वृहस्पतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1881.

2919. Foll. 110 (original numbering १-१०, २२-१२०); size 16 in. by 3½ in.; generally six lines in a page; good old writing, in Bengali character.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), a fourth copy, incomplete at the end, there are also some leaves missing after fol. 10.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1882.

1902. Foll. 71; size 12 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), two fragments.

The first fragment contains pp. 1-64 of the printed text, the last words are: व्याख्यानमुपपादयि . . (see p. 65, l. 1, of the printed text.)

The second fragment begins (fol. 64a): अनुमितिलक्षणेककार्यानुकूलत्वसंगत्या ० and ends: सिद्धसाधनमपीनरविधया दूषणमित्याहुः ॥ इति पञ्चतस्रः ॥ See the same section on pp. 87-94 of the printed text.

[J. TAYLOR.]

1883.

2922. Foll. 20; size 5½ in. by 3 in.; 6-8 lines in a page; an old manuscript, in the Bengali character.

Anumānamāṇidīdhiti, incomplete, without the beginning and the end.

The original numbering of the leaves is ६, ७, १०-१९, २२, २०, २३-२९. The first leaf begins (scarcely legible): . . . आनुगताकारासंस्पर्शमिति . . . स्वस्वमेवेनसन्निहितप्रामाण्ये, see p. 8, l. 5, of the edition.

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

1884.

1892. Foll. 3; size 12 in. by 3½ in.; eight lines in a page.

(*Anumānamāṇidīdhiti*), a small fragment beginning with: उचितानुपूर्विकप्रतिज्ञादिपञ्चकसमुदायस्य व्याख्यानं (see the printed text, p. 118), and ending with: तावद्वोधनिवर्त्य यावत्संज्ञयानिर्वर्त्य . . (see the edition, p. 122, l. 1).

[J. TAYLOR.]

1885.

2B. Foll. 303; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

(*Pratyakshakhaṇḍa*) *gādādhari*, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Gadādhara*. See Hall's Index, p. 31, no. xli.; *Rājendralāla Mitra's* Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 29, no. 1053; vol. vii., p. 241, no. 2486. The full name of this commentary seems to be *Tattvacintāmaṇi-dīdhiti-ṭippaṇi* or *-prakāśikā*.

It begins:

नाना मन्दतनुमनुन्दरपदं स्मृत्वा गुरोरादराद्

उचिन्मलमलनायित(?) यशोराशेरशेषा गिरः* ।

संक्षिप्तोक्तप्रतिदक्षदोषितकृतः प्रत्यक्षचिन्तामणि-

व्याख्या व्याकुरुते गदाधरमुनीन्द्राद्य विद्यावताम् ॥ १ ॥

* R. M.'s first copy has ० मललनायित ०, the second copy ० मललनायितलसत्कीर्तिर्विदित्वा गिरः ।

गुरुकीर्तिनरूपं नम्रलं कुर्वीत एव सत्कीययन्त्रे प्रेक्षापन्न-
वृत्त्यर्थे तदुक्तार्थं दर्शयति गिरिविनि० [A. C. BURNELL.]

1886.

294. Foll. 289; size 10 in. by 3½ in.;
foll. 1-21 and 48-289 nine lines, foll. 22-47
ten to twelve lines in a page.

(*Pratyakṣakhaṇḍagādādhari*), a second copy.

Date: संवत् १८२९ मोति वैशाखवदी चतुर्दशीवार
महाशरदौ... [H. T. COLEBROOKE.]

1887, 1888.

445 and 456. Foll. 307 and 239 resp.;
size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippaṇi*), *Gādādhara's*
commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the
Dīdhiti, an incomplete copy, commenting on
pp. 1-87 of the printed *Anumānadīdhiti*. See
Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 199, no. 660;
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
vol. ii., nos. 1006-1012; Burnell's Tanjore MSS.,
II. p. 116.

Vol. I., originally paged १-३३८, foll. २०-१३९
are lost.

The commentary begins:

अभिपद्यन्तुः सनादरायदपायोनयुगं पुरादिभ्यः ।

विपृथोति गदाधरः सुधीरतिदुर्वेषगिरिः शिरोमुखः ॥ १ ॥

प्रारिप्लितसनातिपरिप्लितप्रसूहविप्लितसपटीयसी वरमे-
श्वरप्रथतिनादी निब्रजति ज्योतिरिति०

Fol. 126a ends the *Vyāptipūrvapakṣa* (Calc.
ed. of the *Anumānadīdhiti*, p. 22).

Vol. II., originally paged ३३९-५८९, begins:
चिरहो देशालर०.

Fol. 42a ends the *Tarkaṭippaṇi* (*Anu. Dī.*,
p. 52), foll. 62b ends the *Vyāptyanugama* (*Anu.*
Dī., p. 56), fol. 126a ends the *Sāmānyalakṣha-
nagrantha* (*Anu. Dī.*, p. 64), on the last page
ends the *Upādhivādarahasya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1889.

1885. Foll. 472; size 11½ in. by 5½ in.

Anumānakhaṇḍadīdhitiṭippaṇi, in eleven
parts, incomplete.

The single fragments are bound in a very
confused order.

1) Foll. 108-150 (१-३३); 13-19 lines in a
page.

This part has the subscription: *ity Anumiti-
samvādaḥ*. It comments on pp. 2-8 of the
printed *Anumānadīdhiti*.

It begins: तत्रेवाहस्तमेको ग्रन्थः ॥ तत्र । प्रति-
ज्ञायाम् ।

2) Foll. 252-281 (१-२९); 8-21 lines in a
page.

The commentary on pp. 8-12 of the printed
Anumānadīdhiti, without any colophon, the
whole being a fragment. Compare Rāj. Mitra's
Notices, vol. ii., no. 1007.

It begins: सर्वमिदम् ॥ अनुमानप्रानास्यवस्थापकयु-
क्तिप्रदर्शनम् ।

It ends: साध्याभावनिरूपितत्वस्य क्वचिदपि साजान्ते . .

Fol. 262a ends the *Sīṃhavyāghralakṣhaṇa*,
see fol. 26a in no. 1890 (597a).

3) Foll. 282-341 (१-३०); 17 to 18 lines in
a page.

The *Upādhivādarahasya* (see pp. 64-87 of
the printed *Anumānadīdhiti*).

It begins: उपाधिज्ञानाव्यभिचारज्ञाने.

4) Foll. 42-107 (१-३३); foll. 42-97 ten to
twelve lines, foll. 98-107 sixteen to seventeen
lines in a page.

The *Pakṣatāṭippaṇi* (see pp. 87-94 of the
printed *Anumānadīdhiti*). It begins: मूले व्या-
प्तिपक्षधर्मयोः, compare Rāj. M.'s Notices, vol. ii.,
no. 1006.

5) Foll. 151-189 (१-३९); 15 to 16 lines in
a page.

The commentary on pp. 94-106 of the printed *Anumānādīdhiti*.

It begins: पञ्चमो निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेन °.

6) Foll. 190-202 (१-१३); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 106-112 of the printed *Anumānādīdhiti*.

It begins: उपलक्षणस्य परिचायकत्वेन. Those two last parts (nos. 5 and 6) are the same as the *Parāmarśaṭīkā* in no. 1890 (597c, see p. ११६a for the beginning of this part).

7) Foll. 385-415 (१-३१); 15 to 16 lines in a page.

The commentary on pp. 112-118 of the printed *Anumānādīdhiti*, with the colophon: *iti Vyatirekigranthaḥ*.

It begins: अनुमानविभागपरमूलग्रन्थे.

8) Foll. 1-41; 16 to 17 lines in a page.

The *Acuyavatīppanī* (see the printed *Anumānādīdhiti*, pp. 119-127).

It begins: अनुमानं निरूप्य व्यापकद्वयवन्निरूप्यं.

9) Foll. 342-384 (१-३३); 16-18 lines in a page.

The commentary on pp. 127-136 of the printed *Anumānādīdhiti*, without colophon. It begins: हेतुभाषनरूप्ये.

10) Foll. 416-472 (१-५९); 16 to 17 lines in a page.

The last part of the commentary on the *Anumānādīdhiti*, comprising pp. 140-163 of the edition. The commentary on pp. 136-140 of the edition is wanting. The beginning of this large fragment is . . नान्यवदितव्यानिज्ञाने. The *Asūdhāraṇagrantha* ends fol. 421b; the *Anupasaṃhāriṇigrantha* begins सर्वमभिधेयत्वं, ends fol. 431a; the *Virodhatīppanī* begins साध्याभाववच्छेदं साध्यविरोधित्व °, ends fol. 434b; the *Satpratīpaksha-grantha* begins समानबलेत्यादि °, ends fol. 452a; the last part begins मूले अधिकबलत्वाज्ञान इति, ends

with the subscription: इति श्रीगदाधरभट्टाचार्यचक्रवर्तिविरचितानुमानसङ्ग्रहटीपिठिप्यख्ये समाप्ता ॥

11) Foll. 203-251 (१-३९); 16 to 17 lines in a page.

The same part as no. 10, beginning with the same words. [J. TAYLOR.]

1890.

597. Foll. 301; size 9½ in. by 4 in.

(*Anumānakhaṇḍadīdhitiṭīppanī*), three sections of *Gadādhara's* commentary on the *Dīdhiti*.

a) Foll. 123; ten lines in a page.

The *Vyadhikaraṇādharmāvachinnābhāvavāda*. It is the commentary on pp. 8-15 of the printed *Anumānādīdhiti*.

It begins: सर्वनिर्दिष्टानुमानप्रामास्यवस्थापकयुक्तिप्रदर्शनं व्याप्तिनिष्ठये सतीत्यन्वयः.

b) Foll. 64 (१-६३); foll. 1-59 eleven lines, foll. 60-64 nine lines in a page.

The *Pakṣhatīppanī*. This is the section next to the *Upādhivādarahasya* in no. 1888 (see the printed text of the *Dīdhiti*, pp. 87-94).

It begins: मूले व्याप्ति(प)क्षध्वनयोः संगतप्रदर्शनेन मूलतो परिनिर्दिष्टयोरैककारोत्वं (? the second copy: कार्यानुकूलत्वं) रूपसंगतिं प्रदर्शयन् °.

c) Foll. 114 (६५-११६); 11 to 12 lines in a page.

The *Parāmarśaṭīkā* and the *Vyatirekīṭīppanī*. They treat on pp. 94-118 of the printed *Anumānādīdhiti*.

The *Parāmarśaṭīkā* begins: पञ्चमो निरूप्य विशिष्टपरामर्शत्वेनानुमितहेतुता ज्ञानद्वयकारणता वादिनीमासकविप्रतिपत्तिं निरस्य नष्टिकारेण व्यवस्थापिता तत्र संगतिं दर्शयति ।

The *Vyatirekīṭīppanī* begins (fol. १३३a): अनुमानविभाज्यकमूलग्रन्थे केवलान्वयिपदस्य प्रविज्ञार्थपरत्वे ज्ञानकारणतापक्षे ज्ञानस्य केवलान्वयित्वात्संभवादसंगतिः लिङ्गकरणतापक्षे अपि केवलान्वयिसाध्यकहेतोरसंगतिः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1891.

1198. Foll. 122; size 12½ in. by 4½ in.; 12-16 lines in a page.

(*Gādūdhari*), three parts of *Gadūdhara's* commentary on the *Anumānadīdhiti*:

The *Vyadhikaraṇadharmāvachinnūbhāvakhyaṇa*, ends fol. 79a.

The *Vyūptipūrvapakṣa*, ends fol. 103a.

The *Siddhāntavyūptivāda*, incomplete. It begins: प्रतियोगितावच्छेदकारवर्जितं, see fol. 126b, l. 7, in no. 1887 (the first nine lines of this chapter in no. 1887 are wanting here). It ends न तद्वृत्तिस्तत्संभवः, see fol. 160a, l. 2, in no. 1887.

[H. T. COLEBROOKE.]

1892.

1806. Foll. 95; size 12½ in. by 4½ in.; foll. 1-10 twelve to seventeen lines, foll. 11-54 ten lines, foll. 55-95 twelve lines in a page.

(*Gādūdhari*), a fragment, being the commentary on p. 10, l. 19 - p. 23, l. 17 of the printed *Anumānadīdhiti*. Between foll. 54 and 55 some leaves are lost (with the commentary on pp. 14-16 of the *Dīdhiti*).

The volume begins नन्वितादिना । पारिभाषिक-मिति, and ends संयोगसामान्य . . . The last one is निर्गुणत्वादिति. Colophons, on fol. 15b: इति द्वितीयलक्षणं समाप्तं । अथ अक्षरवर्तिलक्षणप्रारंभः; on fol. 39: इति त्रिप्रलक्षणवयं समाप्तं; on fol. 47b: कूटापटितलक्षणं समाप्तं. Fol. 11, and again fol. 55, a new handwriting is setting in.

[J. TAYLOR.]

1893.

4B. Foll. 77; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Dīdhiti prakāśikā, another fragment of *Gadūdhara's* commentary, treating on pp. 10-15 of the *Anumānadīdhiti* (Calc. ed.). Foll. 34-39

of the original paging are lost (with the commentary on p. 11, l. 22 - p. 13, l. 2 of the *Anumānadīdhiti*).

It begins: ननु वाच्यं पदशक्तिः ॥

Subscriptions: अधिकरणाधर्मोपदिष्टाभावस्वीकारेण शिरोमणिना कृतस्य लक्षणद्वयस्य भट्टाचार्यकृता टिप्पणी समाप्ता (fol. 35b), प्रगल्भलक्षणं समाप्तं (fol. 36a, after the lacuna), द्वितीयमिप्रलक्षणं समाप्तं (fol. 41a, the end of the *trītiyamīśralakṣhaṇa* is not marked), कूटापटितलक्षणं समाप्तं (fol. 52a), त्रीदीधितिप्रकाशिकायां गदाधरभट्टाचार्यविरचितायां अनुदेशलक्षणा समाप्ता (fol. 76b).

[A. C. BURNELL.]

1894.

1675b. Foll. 101; size 9½ in. by 4 in.; 9 to 10 lines in a page.

(*Gādūdhari*), the *Avayavatippaṇi*, treating on pp. 119-127 of the edition. In the beginning, and at the end, there are explained passages from the *Cintāmaṇi*, which were passed over by *Śiromaṇi*, see pp. 54 and 57 of the printed *Cintāmaṇi*.

The commentary begins: अनुमानं निरूप्य न्याय-तदवयवनिरूपणं प्रतिज्ञानीने मूले तथेति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1895.

1707. Foll. 217; size 9½ in. by 4½ in.; foll. 1-19 six to nine lines, foll. 20-41 eleven to nine lines, foll. 42-217 ten lines in a page.

Anumānadīdhītippaṇi, *Gadūdhara's* commentary on the last part of the *Anumānadīdhiti* (pp. 127-163 of the edition). See the ninth and tenth fragment in no. 1889 (1885).

The volume begins: हेत्वाभासनिरूपणे प्रसङ्गस्यापि सङ्गतिर्न संभवति आतिथयश्चनेता

The subscription is: इति श्रीमन्नहानहोपाध्याय-गीडदेशीयगदाधरचक्रवर्तिविरचिता अनुमानदीधितिटिप्पणी संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1896-1898.

1010. Foll. 312; size 10½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page.

1126. Foll. 337; size 11½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

331. Foll. 444; size 12 in. by 4½ in.; ten to twelve lines, foll. 42-71 twelve to fourteen lines in a page.

Anumānakhaṇḍagādādhārīvivṛiti, or *Kāśikā* (see the introductory couplets), a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Gādādhārī*, by *Kṛishṇa Bhaṭṭa*, a nearly complete copy in eleven fragments, bound together without any order.

Hall, in the Index, p. 31, no. xlii., gives the surname *Ārṇa* to the author; the colophons call him *चार्णोपाह्वयभट्ट*. He was the son of *Raṅganātha* (not *Raghunātha*, as Aufrecht has it in the Cat. Cat., p. 118), younger brother of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Śrī Kṛishṇa*.

1) Vol. I., foll. 73-142 (१-७२).

The first part of the whole commentary, having the subscription *Anumiti Āraḍopāhva-Kṛishṇa-bhaṭṭīyaṃ*. See this first part in the *Gādādhārī* of no. 1889 (1885).

Kṛishṇa Bhaṭṭa begins:

श्रीकृष्णं मुहुरानम्य कृष्णो नारायणानुजः ।

गदाधरमतापीनां काशिकां तनुते भूताम् ॥ १ ॥

राङ्गनाथिः कृष्णाशर्मा(sic!) पंडितेभ्यः कृताञ्जलिः ।

याचते भूय ज्ञानम्य दृष्यमुखा(sic!) चक्षो मम ॥ २ ॥

अभिवन्द्येति मङ्गलं °

2) Vol. II., foll. 1-131 (१-१३२).

Vyadhikarapāṭharmāvachinnābhāvagrānthaśya rivṛitiḥ, complete. See this chapter of the *Gādādhārī* in no. 1890 (597a), fol. 26a, l. 5 - fol. 123, where it is complete, and in no. 1889 (fragm. 2), foll. 262a-281, where it is incomplete.

It begins: *मूलमितादि । इच्छेववाच्यत्वं °*. After the colophon there are three additional *ślokas*, the first of which begins: *असमानाधिकरणैरवचित्त्वं °*

Between this part and the preceding one the *Simhavyāghralakṣhaṇa* is wanting.

3) Vol. II., foll. 132-157 (१-२७).

The *Pūrvapakṣagranthavivṛiti*, the commentary on foll. 55-81 of the *Gādādhārī* in no. 1892 (pp. 15-22 of the printed *Anumānadīdhiti*), complete. It begins: *अवृत्तिहेतुकेति बहिर्मान °*.

4) Vol. I., foll. 143-212 (१-७०).

The *Siddhāntalakṣhaṇavivṛiti*, the annotations on the *Gādādhārī*, to pp. 22-28 of the printed *Anumānadīdhiti*. See the beginning of this part of the *Gādādhārī* in no. 1892, fol. 81 sqq., and the whole of it in no. 1887, fol. १६५a-२३१a.

The *Kāśikā* begins: *महानवीयवहिर्वाच्यत्वाभावादायेति*.

5) Vol. III., foll. 306-444 (१-१३२).

The annotations on the *Gādādhārī* to pp. 28-64 of the *Anumānadīdhiti*, in five divisions:

The *Avacchedalakṣhaṇavivṛiti*, the commentary on foll. २३१a-२६५a of the *Gādādhārī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 28-31). It begins: *दीपिती तन्मन्त्रेदकत्वमिति(sic!)*, ends fol. 322a.

The *Sāmānyābhāvagrānṭhārtha*, the commentary on foll. २६५a-२८५a of the *Gādādhārī* in no. 1887 (*Dī.* pp. 31-34). It begins: *संगमयतीति अन्यपायीत्यरं स्यात्*, ends fol. 333a.

A third part having the colophon *iti Saha(cāragrantha?)*, the commentary on foll. २८५a-३३२a of the *Gād.* in nos. 1887 and 1888 (*Dī.* pp. 34-49). It begins: *दीपिती नानाव्यक्तिरेति*, ends fol. 370b.

The *Vyāptyanugamavivṛiti*, the commentary on foll. ३३२-३९० of the *Gād.* in no. 1888 (*Dī.* pp. 49-56). It begins: *शङ्कासाधनीत्याह मूलं सा चेति*, ends fol. 432a.

A fifth part with the subscription *iti Sāmānyalakṣaṇāyāṃ Kṛishṇabhāṭṭīyam*, the commentary on foll. 890-898a of the *Gād.* in no. 456 (*D.* pp. 56-64). It begins: निरूपय सा चेन्द्रिय-संज्ञविशेषणतेत्येवंपरं, ends fol. 444b.

6) Vol. III., foll. 1-103.

The *Pakṣatāgranthārtha*, the commentary on the *Gādādhari* to pp. 87-94 of the *Anumānadīdhiti*. See no. 1890 (597b) and the fourth fragment in no. 1889. The *Kṛishṇabhāṭṭīya* begins: मूले व्याख्याननरं पक्षपक्षेता निरूपय इति ।

Between this part and the preceding one, the *Upādhi-grantha* is wanting.

* 7) Vol. III., foll. 104-181.

The *Parāmarśa-granthavivṛiti*, the commentary on the *Gādādhari* on pp. 94-112 of the *Anumānadīdhiti*, incomplete. See the *Gādādhari* in no. 1890 (597c) and in no. 1889, fragments 5 and 6.

This part begins:

श्रीकृष्णप्राणवज्रभाये श्रीवृषभाये श्रीवृषभानुकुमार्यै नमो नमो ॥

राधादानोदरी देवायन्योन्यापगतस्फुरी ।

परम्परहृयोकायहभावलगती लुप्तः ॥ १ ॥

लक्ष्यमभिधाय °

8) Vol. I., foll. 1-72.

The *Kevālāncayigrantha*, foll. 1-36 and 58-70a. The *Vyatireki-grantha*, foll. 70a-72. Both parts together contain the annotations on the *Gādādhari* on pp. 112-118 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gādādhari* in no. 1889, fragment 7. The *Kevālāncayigrantha* begins: हेतोरेति मूलस्यासाधारणादि°, the *Vyatireki-grantha* begins: स्वयं परामर्शस्ये.

Foll. 87-57 contain a large piece of a *Saryabhicāragrantha* (fol. 39a ends the *Saryabhicārapūrcapuksha*; the next part begins: संवन्धीति एकसंविच्चप्रकार°); I have not made out whether this fragment forms part of this

commentary of *Kṛishṇa Bhāṭṭa*, or not. For *Saryabhicāragrantha* as title of a special chapter in the *Gādādhari*, see Burnell's *Tanj. MSS.*, p. 116. The second page of fol. 36 is left blank; the last word on fol. 36a is असाधारण, the first on fol. 37a, संवहाय.

9) Vol. III., foll. 182-305 (१-१२५).

The *Aranyanagranthavivṛiti*, the annotations on the *Gādādhari* on pp. 119-127 of the *Anumānadīdhiti*. See this part of the *Gād.* in no. 1894 (1675b) and in no. 1889, fragment 8.

The annotations begin: अनुनामं निरूपयेति लिङ्ग-परामर्श °

10) Vol. II., foll. 158-337 (१-१८०).

The *Sāmānyaniruktīṣṭippanī*, the commentary on the *Gādādhari* on p. 127 sqq. of the *Anumānadīdhiti*. See the *Gād.* in no. 1889, fragment 9.

It begins: तत्तन्निर्णयविशयप्रयोजकत्वादिति मूले °

11) Vol. I., foll. 213-312.

The *Asādhārāṇagrāṇtha*, incomplete at the beginning (. : ताकज्ञानवैशिष्ट्य °), ends fol. 227b; the *Anuprasaṅghārigrantha*, begins न निर्दोषत्वमिति, ends fol. 235a; the *Viruddhagrāṇtha*, begins मूले नापीति, ends fol. 236b; the *Śatpratīpakṣa-grāṇthavākyaārtha*, begins समानेति मूले, ends fol. 259b; the *Asiddhigrāṇthavivṛiti*, begins मूले प्रत्येकमिति, ends fol. 280a; the last chapter begins किं त्विति गगनसाध्यके, ends fol. 312a. See the same chapters in the *Gādādhari* in no. 1889, fragments 10 and 11.

Date of this part: संवत् १८५९ मिति चइतपदी १२ वारसनीचर. All parts were written at about the same time. [H. T. COLEBROOKE.]

1899.

1227. Foll. 246; size 11½ in. by 4½ in.; generally twelve lines in a page; carelessly written by a hasty hand, of the 17th century.

Śiromaṇi-īkā Māthurānāthi, a commentary on the *Anumāna*-section of *Śiromaṇi's Dīdhiti*, by *Māthurānātha Parkavāgīśa*. See Hall's Index, p. 37, no. lxxi. (*Dīdhiti-Māthurī*). The Subdivisions are called *rahasya*, but there appear only a few. The MS. is bad and incomplete. Foll. 1, 10-14, 87-96 bear the marginal note शि० टी० न०, or मनु० (i.e. शिरोमणि टीका मयुरानाथी), foll. 64, 69-80, 111-155 मयुरानाथी; corrupt notes foll. 98, 228, 246?

It begins: मनु धूमवान् च्छेरितश्चाद्रूपेनप्रभवश्छेरि संयोगेन etc., apparently not the beginning of *Māthurānātha's* work. Fol. 19 begins a new numbering of the leaves, foll. 19-30 are ६-१७, foll. 31-86 are २-५५. Fol. 31b ends the *Vyāpti-grahopāyapūrrapakshurahasya*, fol. 86b the *Anumānapramārahasya*.

Foll. 87-96 are १३-२१ of an original numbering, fol. 97a breaks off in the middle of the page.

The first two leaves of the new piece are lost, foll. 98-101 are numbered ३-५, foll. 109-158 ५२-९६, foll. 160-177 २-१२. Fol. 178a ends the *Upādhipārrapakshurahasya*.

Fol. 193a contains the only colophon which mentions the name of the author, but it seems to be copied from an illegible original by an ignorant scribe: इति श्रीमयुरानाथकैवामी-शिविरचिते अनुमा -- दीधि -- वका(sic!)निषादरहस्यं ॥

Fol. 194-226 is another fragment. It begins: सामान्याभाववद्भूतित्वग्रहदृशायामपि(?) अनुमिता-पत्तिः. Foll. 194-200 are numbered १-७, foll. 201-204 १३-१६. Foll. 205-213 are perhaps misplaced, they are numbered १६-२. Fol. 201a ends the *Vyāptipārrapakshurahasya*.

Fol. 227-246 contain a last piece. It begins: तद्वैयर्थ्यम्. The original numbering of the leaves is १, २, ६-१६, १७-२१. The last colophon is: इति श्रीवाधरहस्यं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1900.

2397. Foll. 306; size 13½ in. by 5 in.; generally twelve lines in a page. The volume is bound in the Arabian fashion, the beginning of the text being at the end of the book.

Anumānaśiromaṇi-īkā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhiti*, by *Jayarāma Pañcānana*, a good copy, but not quite complete. "A fragment of a very scarce book" (Colebrooke on the title-page). See Hall's Index, p. 34, no. liv.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 198, nos. 656, 657.

It begins:

श्रीविश्वेश्वरशेषमङ्गलभुवं भूयो अभिवाद्यादरान्
मूर्ध्नीधाय च रामभद्रचरणद्वन्द्वारविन्दद्वयम् ।
गूढाज्ञानघनावृता न विमयप्रोडोधिनी दीधितिम्
तस्माच्छ्रीजयराम ह्य तनुते गूढार्थविद्योत्तमम् ॥ १ ॥
आज्ञाः क्वापि गिरो गुरोरिह परं दृश्यं परेषां वचो
वृन्दं मन्दपिपां वृषा विलपितं तस्मात्तिरुद्धं कृतम् ।
अथ स्वीयविभावनेकविदितं यत्किंचिदावेदितं
सत्तर्ककनिकेतनं कृतपिपां तत्प्रीत्यै कल्पताम् ॥ २ ॥

अन्वारम्भे विप्रविधाताय विहितं शिष्टाचारपरिप्राप्तं मङ्गलं
शिष्यशिष्यायै व्याख्यातृश्रोतृज्ञाननुपपन्नतो मङ्गलाय च निबध्नाति ।
श्रीमित्यादि ।

Fol. 170b ends the *Vyāptivāda* (*Anumānadīdh.* Calc. ed., p. 45):

श्रीमता जयरामेण व्याप्तिवादे शिरोमणेः ।
निगूढा अपि भावार्थाः प्रत्यर्थे विशदोक्ताः ॥
आप्नोति ॥

Fol. 222b ends the *Sāmānyalakṣaṇagrantha* (*Anumānadīdh.*, p. 64), and begins the *Upādhipārrapakshurahasya*:

इति श्रीजयरामोऽसी व्यापयज्ञाननः कृतो ।
सामान्यलक्षणग्रन्थदीधितिं समदीपयत् ॥
व्यापयज्ञाननः श्रीमान् जयरामः समाप्तः ।
उपाधिवादव्याख्यानमाप्तनोति मनोरमम् ॥

Fol. 258a ends the *Upādhivāda*, and begins the *Pakṣatādīdhitivyākhyā* (*Anum. Dī.*, p. 87):

उपाधिवादं व्याख्याय जयरामः समासतः ।

पक्षतादीधिति व्याख्यानात् नोति मनोरमा ॥

Fol. 277b ends the *Pakṣatā* (*Anum. Dī.*, p. 94); fol. 309b, the *Parāmarśaṭippaṇī* (*Anum. Dī.*, p. 112); fol. 316a, the *Vyatirekṣiṭippaṇī* (*Anum. Dī.*, p. 118); fol. 349b, the *Acayavādīdhitī* (*Anum. Dī.*, p. 127):

अमिता जयरामेण रामेणैव महोदधिः ।

कथंचिदिह निस्तीर्णो गूढो जयवदोधिः ॥

The copy ceases in the commentary on p. 158 of the *Anumānadīdhitī* (Calc. ed.), thus omitting only the last four or five pages.

Fol. 31, which has verbally the same text as fol. 30, probably belonged to the original of this copy. [H. T. COLEBROOKE.]

1901.

953. Foll. 436; size 10½ in. by 4½ in.; 11-15 lines in a page.

Anumānadīdhitivyākhyā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dīdhitī*, by *Bhāvānanda Siddhāntavāgīśa*. See Hall's Index, p. 33, no. 50; Weber's Catalogue (Berlin 1853), p. 199, no. 662; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 242a, no. 597; Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins: श्रीगणाधिपतये नमः श्रीसरस्वते नमः ।

नमस्कृत्य गुरुत्सर्वत्रिगूढं मणिदीधिति ।

श्रीभवानन्दसिद्धान्तवागीशेन प्रकाश्यते ॥ १ ॥

नम इति परमात्मने सर्वोत्कृष्टात्मने नमः उत्तमैश्च जगतः
मृष्टिभ्यतिप्रलयकर्तृत्वं एकरूपस्य कथं मृष्ट्यादिविचित्रकारित्वं
तत्र हेतुमाह श्रीमिति ०

The *Anumitiprakāśa* ends fol. 35a (see the printed text of the *Dīdhitī*, p. 7, l. 10); . . . the *Upādhivādarahasya* begins fol. 229b, and ends fol. 297a; . . . the *Acayanadīdhitivyākhyā* begins fol. 350a, and ends fol. 380b. The next and last part of the commentary, which is

wanting in the next copy, begins: . . . करो
व्याप्तिपक्षधर्मे तत्प्रसङ्गात् हेतुनिरूपणप्रसङ्गात्

The original pagination runs on from १ to ३३ and then begins again from ३१, but there is nothing wrong in the text. Foll. १५, १६, fol. ३९ (after fol. 60), foll. ५०, ५१, ५२ (after fol. 62), are lost. Foll. 160 and 161 are misplaced.

Date of the copy: संवत् १९५९ पुष्यशुक्ल १५ गौरीपक्षे: पुरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1902, 1903.

336, 337. Foll. 439; size 11½ in. by 5½ in.; foll. 1-62 thirteen to fifteen lines, foll. 63-439 nine lines in a page. Foll. 1-62 are in another handwriting than the main bulk of this copy. "*Śīromāṇivyākhyā Bhāvānandī Anumānakhaṇḍa*," a second copy, incomplete, ending with the *Acayanānirūpaṇa*.

Vol. I., foll. 1-218. Fol. 137 ends the *Siddhāntarahasya*. Foll. १३६, १३७, १३९, १४०, १४१, १४२ are lost.

Vol. II., foll. 219-439. Fol. 253b ends the *Sāmānyalakṣaṇā* (sic!); fol. 313a, the *Upādhivādarahasya*. Foll. ३११, ३१२ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

1904.

2597. Foll. 244; size 11½ in. by 5 in.; 12-18 lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a third copy of *Bhāvānanda Siddhāntavāgīśa*'s commentary on the *Anumānadīdhitī*, with the text of the *Cintāmaṇī* and of the *Dīdhitī* in the middle of the page, incomplete at the end, and with many omissions.

The volume is bound with an utter neglect of the proper order of the leaves.

Foll. 1 and 132-135 = *Dī.* pp. 1-2, l. 9 (of the edition); foll. 240-242 = *Dī.* p. 2, l. 26 - p. 3, l. 12; foll. 136-239 = *Dī.* p. 8, l. 9 - p. 34,

l. 14; foll. 2-67 = *Di.* p. 34, l. 15 - p. 61, l. 23;
foll. 120-129 = *Di.* p. 61, l. 23 - p. 64, l. 17;
foll. 68-84 = *Di.* p. 64, l. 18 - p. 69, l. 22;
foll. 85-91 = *Di.* p. 71, l. 9 - p. 74, l. 14;
foll. 92-108 = *Di.* p. 79, l. 2 - p. 85, l. 11;
fol. 109a = *Di.* p. 87, ll. 17, 18; foll. 109b-
119 = *Di.* p. 87, l. 19 - p. 91, l. 10; fol. 244a
= *Di.* p. 91, ll. 10, 11, 12; fol. 243b = *Di.*
p. 131, l. 17 - p. 131, l. 24; fol. 243a = *Di.*
p. 131, l. 26 - p. 132, l. 5; foll. 130, 131 = *Di.*
p. 136, l. 1 - p. 136, l. 20.

[MACK. COLL.]

1905.

2080d. Foll. 6 (paged 9-14); size 9 in.
by 3½ in.; nine lines in a page.

(*Bhāvānandī*), a small fragment from the
beginning of the *Anumānakhaṇḍa* with the
special title: *Śrī-Bharānanda-Bhaṭṭācārya-
vīracitam Saṃgatīlakṣaṇam*. The first leaf,
originally the ninth, begins . . . जनकं स्वर्गः संगतिः ॥
The manuscript ends: अतः उपमानसखे अनुमान-
बन्धनेन उपमानं निरूपितमिति तदर्थं अनुमानं प्राक् निरूपित-
मिति भावः (= fol. 10b, l. 10 in no. 1901).

[GAIKAWAR.]

1906-1910.

1655-1659. Size 9½ in. by 4 in. (1658 is
a little smaller).

Bharānandīprakāśa, a commentary on the
Anumānakhaṇḍa of the *Bhāvānandī*, by *Mahā-
deva Paṇḍita*, a Benares Pandit, surnamed
Puṇyastambhakara (see the last colophon), or
Puṇatāmakara (see the colophon in vol. 5,
fol. 757b), son of *Mukunda Paṇḍit*, and pupil
of *Śitikanṭha* (see the introductory couplets),
or *Śrīkanṭha Dikṣita* (see the same author's
Sarvopakāriṇī and *Nyāyakaustubha*). See Hall's
Index, p. 33, no. li.; Weber's Catalogue
(Berlin, 1853), p. 199, nos. 664-666.

The copy is incomplete, ending with the
Upādīhivādarahasya.

Vol. I., foll. 241; 10-12 lines in a page.

It begins:

भक्तानां वाचकस्य विविधभवनहादुःखदैव्यग्रहस्य
संज्ञां कित्तिवाणां प्रवर्तदितिसुतप्रायहनागधर्ता ।
भक्तो यो - जाया नतननद्वयाकाङ्क्षितानां मुक्तो
धर्ता सर्वसहायास्त भवतु भगवान् भव्यकर्ता सदा नः ॥ १ ॥

यो ह्येव कर्कशवक्रतर्करचनायु - - - - -

- - - - - बह्वैकैरसिद्धः स्थातो (धरा)मखले ।

मीमांसानिपुणो व्यपादकभुक्शास्त्राभिपारगतस्
तस्य श्रीशितिकवदोद्यितगुरोः पादायुर्न संशये ॥ २ ॥

सिद्धान्तवागीश्वरस्यो अतिगूढं श्रीमन्महादेवमुनेन बुद्धा ।

तदर्थेनातं च विभाष्य मुक्ता व्याख्यायते आत्सरसूरिमुख्ये ॥ ३ ॥

अन्योद्यासकचित्तानां विद्वत्तर्कविलासिनाम् ।

भवानन्दीप्रकाशोऽयं तनोतु मुदममृतो ॥ ४ ॥

छ भवानन्दवागुम्भो मन्दस्य मम धीः छ च ।

तथापि यत्प्रवृत्तोऽहं तत्र ने शरणं शिवः ॥ ५ ॥

यच्च कैरपि टीकायां विपुता नेव दीधितिः ।

आशयो यच्च न स्पष्टस्तस्याप्युदकं त्विह ॥ ६ ॥

अनालोच्य सिद्धान्तवागीश्वराणां

वृषामधीनैः पण्डितैर्गोडिजातैः ।

तदुद्धारयितुं दूषणाभासयुद्धं

तदुद्धारणार्थं नमोऽस्मै एव ॥ ७ ॥

स्वीयं यो ग्रन्थमन्यस्य तदीयं चान्यकर्तृकम् ।

वक्ति श्री(मं) तयोऽनं*शस्तावुभौ शारजातकी ॥ ८ ॥

गुरुदेवप्रसादेन सम्यक्भाषनयागते ।

योऽप्यन्यार्थेऽन्यथाशङ्को देवानां प्रिय एव सः ॥ ९ ॥

यद्यप्यस्यमुतास्तोपमेयमिति न कृती मम ।

तथापि न क्षतिस्तुष्टा भविष्यन्त्येव पण्डिताः ॥ १० ॥

Fol. 72a ends the *Saṃgatīprakāśa*; the next
part begins:

नत्वा शङ्करपादान् भजतामसि(ले)ह्यं ।

भवानन्दवचोव्याख्यां कुर्वेऽनुमितिलक्षणे ॥ १ ॥

* I take these *akṣaras*, which I could not read in
the MS., from Weber's Catalogue.

Fol. 238b ends the *Anumānasvarūpanirūpaṇaprakāśa*, fol. 244a the *Anumānaprāmāṇyānālaprakāśa*.

Vol. II. Foll. 215 (1-215); foll. 1-114 eleven lines, foll. 115-215 ten lines in a page.

It begins:

नत्वा पदाभोजयुगं शिवस्य
स्मृत्वा गुरुकृतिलयुक्तिजातम् ।
कृत्वा निगूढार्थविभावनां च
व्याख्यायते व्याप्तिरहस्यमत्र ॥ १ ॥

Fol. 30a ends the *Pañcalakṣaṇāprakāśa*, fol. 52b the *Sīṃhavyāghralakṣaṇāprakāśa*, fol. 134b the *Cakravarttilakṣaṇa*.

Vol. III. Foll. 229 (216-130); ten lines in a page.

Fol. 305b ends the *Vyādhikaraṇādharmāvachinnābhāvacaparakāśa*, fol. 356b the *Vyāptipūrvapakṣaprakāśa*. The next part begins:

त्रिपुरारात्रिपादाक्षतसप्तसमुद्रवाः ।
कालयः शुभदाः संतु नमोऽज्ञानतनोभिदः ॥ १ ॥
नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं सूक्ष्मदृष्ट्या विभाव्य च ।
भवानन्दवचोव्याख्या व्याप्तिरिदं ज्ञानं चारमे ॥ २ ॥

Vol. IV. Foll. 210 (115-654); 10-12 lines in a page.

Fol. 459b ends the *Siddhāntalakṣaṇāprakāśa*, fol. 532 the *Avachēdalakṣaṇāprakāśa* with the following couplet:

व्याख्यायच्छेदके ग्रन्थे या मया रचिता ज्ञमात् ।
तया भवतु संतुष्टः शिवया सहितः शिवः ॥ १ ॥
नमामि तत्परं धाम धामसर्वस्य वस्तुनः ।
दुर्लभं यत्प्रसादेन सुलभं भवति ज्ञानात् ॥ २ ॥

The next part begins:

वक्रतग वक्रगिर(?) व्याख्यानमपि कुर्वेति ।
प्रतिबन्धकसामान्याभावसंपादको ऋचलम् ॥ १ ॥

Fol. 547 ends the *Sīmānyābhāvacaparakāśa*, fol. 612b the *Vyāptivādaparakāśa* with the couplet:

व्याप्तिवादभवानन्दीगूढार्थो विशदीकृतः ।
महादेवेन सुधिया संप्रदायानुसारतः ॥ १ ॥

The next part begins:

सहचारे ऽतिदुर्बोधि भवानन्दीप्रकाशने ।
करोतु मन सामर्थ्यं शिवासहचरः शिवः ॥ १ ॥

Fol. 633b ends the *Sahacārajanthaparakāśa* with the couplet:

सहचारे ऽतिदुर्बोधि या व्याख्या यत्नतः कृता ।
तया तुष्यन्तु नितरां मात्सर्यरहिता वृथाः ॥ १ ॥

The next part begins:

तर्के निर्गलवक्रोक्तिर्तर्के(रं)संपर्कैककेशे ।
व्याख्या करोमि रुचिरां शरणं तत्र मे गुरुः ॥ १ ॥

Vol. V. Foll. 209 (655-863); twelve lines in a page.

Fol. 672b ends the *Tarka-janthaparakāśa* with the couplet:

तर्कग्रन्थे ऽतिदुर्बोधि तार्किकाणां सुसाधना ।
या व्याख्या रचिता रम्या तया तुष्यन्तु सज्जनाः ॥ १ ॥

Fol. 691a ends the *Vyāptyanūyamaparakāśa*, fol. 757b the *Sāmānyalakṣaṇāprakāśa* with the couplet:

सामान्यलक्षणा व्याख्या कृतासामान्यलक्षणा ।
विद्वांसः सन्तु सुप्रीतास्तयासामान्यलक्षणाः ॥ १ ॥

The next part begins:

नत्वा शिवं शिवायुक्तं महादेवेन धीमता ।
उपाधीं क्रियते व्याख्या भवानङ्गिरो* स्फुटा ॥ १ ॥

Fol. 799b ends the *Upādhivādaparakṣaparakāśa*, on the last page the *Upādhivādarahasya* with the couplets:

दुरुहोपाधिवादस्य या व्याख्या रचिता मया ।
तुष्टास्तन्तु तया सन्तो विद्वांसो निरुपाधयः ॥ १ ॥
भवानन्दीप्रकाशे ऽस्मिन्महादेवेन निमित्ते ।
विषमोपाधिवादस्य प्रकाशः पूर्णतानितः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्पुस्तकभक्तरोपनामकमुकुन्दपण्डितात्मजनमहादेव-
पण्डितविरचिते भवानन्दीप्रकाशे उपाधिवादसमाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1911, 1912.

524, 446. Foll. 206 and 336 resp.; size 9½ in. by 4½ in.

* Prof. Aufrecht suggests भवानङ्गिरी.

Anumānamañḍīdhitihavānandīvyākhyāsar - ropakāriṇī, commonly called *Sarvopakāriṇī*, a shorter commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Bhavānandī*, by *Mahādeva Paṇḍit*. It is an abridgment of the same author's larger commentary "*Bhavānandīprakāśa*," as is stated in the introductory and the final couplets. See Hall's Index, p. 34, no. lii.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 200, no. 657. In the final *śloka* *Mahādeva* calls the *Prakāśa* and the *Kaustubha* his two sons, and the *Upakāriṇī* his daughter, whom he has begotten by his spiritual wife *Buddhi*.

Vol. I. Foll. 1-20 eleven lines, foll. 21-206 (by another hand) ten lines in a page.

It begins :

त्रिपुरारात्रिपादाक्षनखचन्द्रसमुद्भवाः ।
कान्तयः शुभदाः सन्तु मनाज्ञानतमोभिदः ॥ १ ॥
यदालम्बनतो मूर्खैस्तार्किक्याणां धुरंधरः ।
बुधो भवति तं वन्दे गुरुं श्रीकण्ठदीक्षितम् ॥ २ ॥
भवानन्दकृता व्याख्यानानामनखिदीधितेः ।
व्याख्यायते निगूढार्थो महादेवेन तत्त्वतः ॥ ३ ॥
भवानन्दीप्रकाशस्तु विलुप्तो रचितो मया ।
जतः संक्षेपतः कुर्वे व्याख्यानं सर्वोपकारिणम् ॥ ४ ॥

प्रारम्भितनिर्विघ्नसमाप्तिकामनया कृतगुरुनमस्काररूपं मङ्गलं
शिष्यशिष्यायै निवर्धनीयकीर्तितं प्रतिजानीते । नमस्कृतेति ।

Fol. 9b ends the *Samgatigrantha*, fol. 39a the *Anumānalakṣhaṇa*, ibid. the *Anumānasvarūpanirūpaṇa*, fol. 40a the *Anumānaprāmāṇyanirūpaṇa*, fol. 45a the *Pañcalakṣhaṇī*, fol. 50b the *Siphaeyāghralakṣhaṇa*, fol. 95a the *Vyadhikaraṇadharmāvachinūbhāvavyākhyā*, fol. 106a the *Pūrcapakṣhagrantha*, fol. 125b the *Siddhāntalakṣhaṇavyākhyā*, fol. 140b the *Vyāptivāda*, fol. 206a the *Sāmañyalakṣhaṇāgrantha* (sic!).

Vol. II. Foll. 356, by the same hand as foll. 1-20 in Vol. I.; eleven lines in a page.

Fol. 62a ends the *Upādhi-granthavyākhyā*, fol. 96b the *Pakṣatāgrantha*, fol. 168a the

Vyatirekigranthavyākhyā, fol. 285a the *Saryabhicāragranthavyākhyā*, fol. 293a the *Sādhāraṇagrantha*, fol. 298b the *Asādhāraṇagrantha*, fol. 306a the *Anupasaṃhārigranthavyākhyā*, fol. 326b the *Satpratipakṣhagrantha*, fol. 352b the *Asiddhi-grantha*.

The final couplets are :

भवानन्दवचोव्याख्या महादेवेन निर्मिता ।
सर्वोपकारिणी नाम्ना संपूर्णा सद्गुणहात् ॥ १ ॥
भवानन्दवचोव्याख्या समुद्भूतेः क्षमेमेव ।
सिद्धेश्वरी(?) र. सिद्धेश्वरी) जगन्माता प्रीत्यानु सशिवा
[भृशम् ॥ २ ॥

विद्वद्भरं मुकुन्दाख्यं पित्रं प्रणमाम्यहम् ।
यदोष(यदीय?) सुकृतेनेय संपूर्णया कृतिर्मेव ॥ ३ ॥
श्रीकण्ठदीक्षितं नीमि गुरुं गीतमनूपिणम् ।
येन पूर्णकृतास्तद्यो विदुषां गर्ववर्धताः ॥ ४ ॥
भाषानन्दीयवार्थार्थज्ञानेच्छा यस्य विद्यते ।
तेनोपायसहस्रेण संयास्येयं कृतिर्मेव ॥ ५ ॥
मदीयकृतिमुत्तमानभिनवार्थविद्योतिर्नी
विलोक्य मुदमायाद्यदि(?) perhaps मुदमायाद्यदि
[सतो बुधानां गणः ।

तदा भवति निन्दया किमिह बालिशानां शतैर्
विधुः कुचलयेष्वितो न दिन(read न हि न)निम्बते
कृतिर्मेदीया यदि चेत्सदीहिता [ज्ञानसैः ॥ ६ ॥
तदा किलास्याश्चरितार्थतैव ।
कस्तूरिकापिहजनैर्विमुक्ता
गुणहलौकादरतः कृतार्थो ॥ ७ ॥

विज्ञापयामि मुद्दो बुधान्मत्संप्रदायिनः ।
कृपासंभूतं हस्येया(?) वीक्षणया कृतिर्मेव ॥ ८ ॥
प्रकाशकोस्तुभी पुत्रावात्मजामुपकारिणीम् ।
बुद्धिपत्न्यामलौकिक्या महादेवो जगन्नाथ ॥ ९ ॥
लौकिक्या लौकिकं पत्न्यामलौकिक्यामलौकिकम् ।
उत्पाद्यापत्यमभजन्महादेवः कृतार्थताम् ॥ १० ॥

इति श्रीकाशीवासिमहाशयान्वयसंभूतपुण्यसंभकारोपमानक-
श्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजमहादेवपण्डितविरचितानुमानमखिदी-
धितभषानन्दीव्याख्या सर्वोपकारिणी संपूर्णा ॥

Dato : संवत् १८२८.

[H. T. COLEBROOKE.]

1913.

1369b. Foll. 38; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Sarcopākūṛṇī, a small portion of a second copy, ending with the *Anumāṇapramāṇyanirūpana*. [H. T. COLEBROOKE.]

1914.

681. Foll. 204; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Ithānānandīyākhyā, a commentary on *Bhavananda's* commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by *Dinakara*, incomplete, explaining the commentary on scarcely the first tenth of the *Didhiti*.

This commentary is not mentioned in Hall's Index, but see Burnell's Tanj. MSS., II., p. 116.

It begins:

प्रद्योतनसिन्निरवारखवारखाय

संचारयन्निनकरासलसन्नानि ।

उल्लोख्यबलिलोकाविलोचनानि

भूया (sic!) तनोनिरक्तनाय च नः शिष्याय ॥ १ ॥

विह्वल्यधुरीणस्य पितुः पादावनुसरन् ।

भवानन्दबोव्याख्यां ब्रूते दिनकरः सुधीः ॥ २ ॥

अन्यारम्भे विप्रविधाताय कृते गुरुप्रणतिरूपं नम्रलं
शिष्यशिष्याये स्तकीर्तनुवृत्तये स्तनाम च निवर्तयिष्यतीति
प्रतिज्ञानीते नमस्कृत्येति ।

Subscriptions: fol. 27a इति दिनकररचितोपाध्याय-
यनप्रव्याख्यानं समाप्तम्; fol. 140b इति दिनकरकृतभवा-
नन्दीव्याख्यायां प्रगल्भलक्षणानाम्; fol. 157b इति श्रीरघु-
नाथभट्टाचार्येणिरोगिपरिष्कृतव्यधिकरणधर्मावलिभाषावलि-
चलखण्डिप्यणीव्याख्यानं संपूर्णम्; fol. 183b कूटवटि
समाप्तम् ॥

The last words are अनवस्थाभिषा उपानास्यज्ञान-
स्यानुज्ञेनकत्वादिति (without colophon).

[H. T. COLEBROOKE.]

1915, 1916.

328 & 857. Foll. 208 and 278 resp.; size 12 in. by 4½ in.; written by different hands.

Anumānamanididhitiṭippaṇī, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Didhiti*, by *Jagadīśa Tarkālaṃkāra Bhaṭṭācārya*, and hence called *Jāgadiśī* (in the marginal notes). See Hall's Index, p. 35, no. lvii.; Aufrecht's Catalogue, p. 242, nos. 593-596; Weber's Catalogue, p. 198, no. 654; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. ii., p. 335, no. 945, vol. iv., p. 124, no. 1542.

328. Vol. I. Foll. 208 (paged 1-209); 9-13 lines in a page.

The *Pūrvakhaṇḍa*. This MS. begins to explain the *Didhiti* from the *Vyāpti* chapter (see p. 8 of the printed text), the *Anumānapramāṇya* chapter is wanting. The first words are: समारम्भेति ॥ समारम्भे यदनुमानप्रामाण्यपरीक्षणं तत्कार-
णोभूतं यज्ज्ञानियहोपायप्रतिपादनं तद्विधानं व्याप्यसकृदपि-
रूपयन्मित्रैः । See the same beginning in the second copy.

Colophons of single chapters are: इत्यवच्छेद-
कलखण्डिप्यणी संपूर्णितवती fol. 114b; इति सामा-
न्याभावशिरोमणिपिप्यणी जगदिशि: (sic!) fol. 124a;
व्याप्तिवादः समाप्तिमगत् fol. 148b; fol. 170 the
colophon is wanting (इति तर्कवादः समाप्तः, fol.
160 of the second copy); इति व्याप्यनुगमः fol. 176b;
समाप्ते उयै पूर्वसकः ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीमज्जगदीशतर्कालंकारभट्टाचार्ये-
विरचितानुमाननखण्डोपिपिसामान्यलखण्डोप्यणी (sic!)
समाप्ता ॥

857. Vol. II. Foll. 278 (paged 210-485); 10-12 lines in a page.

The *Uttarakhaṇḍa*. The first words are:
प्रसङ्गादिति व्याप्तिग्रहप्रतिबन्धकसहजनकसहविषयत्वेन स्मृत-
स्योपाधेरुपेक्षानर्हत्वादित्यर्थः ।

Subscriptions of single chapters: इति श्रीजग-
दीशतर्कालंकारभट्टाचार्येविरचितानुमानसकदोषितुपाधिवाद-
दिप्यणी समाप्ता fol. 254b of the original paging;
इति श्रीजगदीश ° यज्ञतादिप्यणी समाप्तः (sic!) fol. 291b;
इति परामर्शदिप्यणी समाप्ता fol. 336a; इति श्रीमहामहो-
पाध्याय ° केवलान्वयिदिप्यणी समाप्तः (sic!) fol. 356b;

इति महामहोपाध्याय ° केवलव्यतिरेकिटिप्पणी समाप्ता fol. 361b; इति जगदीश ° अवयवटिप्पणी समाप्तः fol. 398b; इत्यसिद्धिटिप्पणी fol. 468a; इति श्रीमहामहोपाध्यायश्री-मज्झिमादीशतकौलंकारभट्टाचार्य[पिर]चित्तानुमाननखण्डोपनिषत्-प्रकाशिका टिप्पणी संपूर्ण (sic!). The first of the two final couplets begins कुर्वन्नि नियमनुमाननखण्डेनेके °

There are many small omissions in the last quarter of this volume.

Date: संवत् १८५९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1917.

1797. Foll. 271; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Didhikīṭippanī, a second copy, incomplete, but well written.

a) Foll. 203. The *Pūrvakhaṇḍa*, the same as in no. 1915 (328).

b) The *Avayanaṭippanī*, the sixth section of the *Uttarakhaṇḍa*, incomplete. Foll. 33 (204-237, orig. 1-33). It begins: मूलो-क्त्यायलक्षणस्यामे दूषतया स्वयं मायलक्षणमाह । The last words are: अत्राप्यनन्तं स्वयदकपद-प्राक्खण्डवृत्तिर्त्तं । तथा च नि . . . (see vol. ii. of the first copy, fol. 395b, l. 10).

c) The *Pakshatāṭippanī*, the second section of the *Uttarakhaṇḍa*. Foll. 35 (238-271, orig. 2-35). The first leaf (with one page text) is lost, the second leaf begins: सामान्यं प्रत्येव वाचनिस्यवविरोधिताद ° (see fol. 255b, l. 2 of the first copy).

[J. TAYLOR.]

1918-1921.

1704, 1035, 1624, 1034a. Size 18½ in. by 3½ in.; written in the Bengali character.

(*Jāgadisī*), a large portion of a third copy of *Jāgadisī*'s commentary on the *Anumānadī-
dhitī*.

1) Vol. I. Foll. 33, paged 1-33. Eight lines in a page. The *Upādhipādāgranthara-
hasya*, ends fol. 33a.

2) Vol. II. Foll. 23, originally paged 34-56 (on the left side). Nine lines in a page. The *Pakshatāṭippanī*, ends fol. 56b.

3) Vol. III. Foll. 27, originally paged 57-83. Nine lines in a page. The *Parāmar-
śaṭippanī*.

4) Vol. IV. Foll. 19, originally paged 84-102. Seven or eight lines in a page. The *Kevalānvayīṭippanī* (ends fol. 16, l. 3, but without colophon), the *Kevala-
vyatirekīṭippanī* (ends fol. 19b) and the beginning of the *Avayanaṭippanī*. The writing on the first leaves is nearly obliterated. [H. T. COLEBROOKE.]

1922, 1923.

1951 & 2013. Foll. 64 and 155 resp.; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Anumānūmañjūshā, a copious commentary on the *Jāgadisī* (जा ° टी ° अ ° on the margin), by *Ārḍopāhva Kṛishṇa Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 35, no. lviii. Both volumes together contain only the commentary on a small part of the *Anumāna*-section, the *Vyadhikarāṇa-
dharmāvacchinnābhāva*, see foll. 1-51 of the *Jāgadisī* in no. 1917.

Vol. I. begins मूले नन्विति (*Didhiti*, Calc. ed., p. 8, l. 13). अनुमितिहल्लक्षणलक्षिता, see the first cue from the *Jāgadisī* समारम्भमिति on l. 5. The last cue वाच्यान्वादीति occurs on fol. 11b, l. 8, of no. 1917. After the colophon इत्यनुमानमंजूषायो-
पचलखणी समाप्ता there are the following couplets:

अवपादमतार्थानां काशिका मुक्तिकाशिका ।

यथावक्तृशरीराणां काशिका मुक्तिकाशिका ॥ १ ॥

हरिः पिता हरिर्माता हरिर्भ्राता हरिः सुहृत् ।

हरिरेव जगत्सर्वं हरिरेव भाति मे ॥ २ ॥

Vol. II. begins विषयताया विषयिकपत्वे अतिप्रसक्ति-
रेवेति दोषः. The last cue वाच्यत्वादिति occurs on
fol. 51b, l. 2, of no. 1917. The colophon
is इत्यारडोपाहृकृष्णभट्टविरचिता चतुर्दशलक्षणीनमूना ॥
There are some verses on the last page the
beginning of which is तापो नापगतस्तु ०

[J. TAYLOR.]

1924.

1303c. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.;
10 or 11 lines in a page.

"*Nyāyakroḍapatrakhaṇḍa 2*" (sic on the
first leaf), two different sets of notes on difficult
passages in the *Jāguliśī*. They may be identical
with two of the *Kroḍas* in Hall's Index, p. 35,
nos. lix.-lxx., but as they are without any
special title, identification is impossible. That
they belong to the *Jāguliśī*, is evident from
the numerous passages of the *Jāguliśī* which
they quote and explain.

- 1) Foll. 1-10. This *Kroḍa* begins: परिकरः
सहकारि स च व्याप्तिपक्षधर्मत्वादिति तथा च व्याप्ति-
पक्षधर्मताविशिष्टहेतुं निरूप्येत्यर्थः । न च तादृशहेतुरपि
न निरूपित इति वाच्यं विशेषणविरूपणेनैव विशि-
ष्टनिरूपणस्यानायासेन प्राप्तत्वात् तेन हेतुना व्याप्ति-
पक्षधर्मताविशिष्टहेतुना इत्यर्थः ।
- 2) Foll. 11-19. A second copy of the same
Kroḍa, in the same handwriting.
- 3) Foll. 20-38. A second *Kroḍapatrakhaṇḍa*,
different from the first. It begins: सच
सोक्षा (sic!) उपाध्याय (sic!) । तत्रचलम्बाभावप्रसिद्धि-
करणे साध्यप्रतियोगिकाभावप्रसिद्धिकरणे प्रमेयसाध्य-
कस्याने समवायित्वेन वाच्यत्वम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1925.

2368a. Foll. 10; size 10½ in. by 2½ in.;
ten lines in a page.

Ślokavyākhyā Anumānadūḥitiparikshāyāḥ, by
Nyāyavācaspati, son of *Vidyānirāsa*: it is a
commentary on a certain explanation of the
introductory couplets of the *Dūḥiti*, this ex-
planation forming part of a commentary on
the whole *Dūḥiti* called *Anumānadūḥitipar-
ikshā*. Perhaps it is the same work as no. lvi.
in Hall's Index, p. 34. For *Nyāyavācaspati*,
see Aufrecht's Cat. Cat., p. 528 (*Rudra Nyā-
yavācaspati Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānirāsa*
Bhaṭṭācārya of Bengal, grandson of *Iharā-
nanda*).

It begins: को नन इत्यादिश्लोकव्याख्यात्मदीयानुमान-
दीधितिपरिच्छाया द्रष्टव्या । तत्र तेषु मध्ये । दिक्काली दिक्काल-
पदवाच्यी ।

It ends:

विद्यानिवासपुत्रस्य न्यायवाचस्पतेरित्यम् ।

निर्मितिर्निर्मलधियामानन्दयतु नामकम् ॥

Date of the copy: संवत् १६७५ वर्षे ज्येष्ठमासि द्वितीया
गुरी म० मधुसूदनात्मजगंगाधरानुजविद्याधरेण लिखितमिदं
स्वार्थं परार्थं च ॥

[GAIKAWAR.]

1926.

1072. Foll. 173 (paged 1 and 41-212);
size 13½ in. by 2½ in.; six lines in a page;
written in the Bengali character.

Anumānamānidūḥiti Prasāriṇī, a commen-
tary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Dūḥiti*, by
Mahāmahopādhyāya Kṛishṇapālāsa Sārabhaṇṇa
Bhaṭṭācārya, defective.

Probably it is the same commentary as the
Tattvaratnāmaṇivākyā in Hall's Index, p. 30,
no. xxxix.

It begins: विष्टभ्येति न च विष्टभः संयोगविशेषः स
वाक्यज्ञेन समं नास्तीति कथमेतदिति वाच्यम् Foll. 2-10
(orig. pag.) are lost.

Date of this excellent copy: शकाब्दाः १५२३.

[H. T. COLEBROOKE.]

c. *The Āloka*, by Jayadēva.

1927.

687. Foll. 227; size 10½ in. by 3½ in.; eight, sometimes nine lines in a page; written by two different hands, a new hand setting in on fol. 203.

Anumānāloka, a commentary on the *Anumāna*-section of the *Tattvacintāmaṇi*, by the *Mahāmahopādhyāya Jayadēva Miśra*, who was instructed by his uncle *Harī Miśra*. Another name of the author is *Pakṣadhara*, in the first copy of the *Śabdāloka* (no. 1930). See Hall's Index, p. 38, no. lxxvii.

In Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 164, no. 1190, the *Āloka* is erroneously ascribed to *Gadādharā*.

The commentary begins:

अनुमितिज्ञेतापानपरिचिततत्त्वार्थगहने
प्रसङ्गो मे यद्यप्यहपरिहासैकफलकः ।*
तथापि श्रीगीरीपरिवृद्धपदाभोजयुगले
न भग्ना भक्तिद्येत् कथय किमशक्यं विनगति ॥ १ ॥
अनुमानपरिच्छेदे तत्त्वचिन्तामणेरयम् ।
पितृव्यहरिमिथोपदिष्टो भावः प्रकाशयते ॥ २ ॥

प्रथमानन्तरमनुमानस्योद्दिष्टत्वात् (° उद्देशात् the second copy) तत्त्वज्ञानानन्तरमनुमानलक्ष्यं क्रियते इत्याह । अथेति ।

This copy leaves a good deal of the *Anumānakhaṇḍa* unexplained, ceasing with the sentence साधकाभावेन हि यद्वाच्यम् ° (see the *Anumānakh.* of the *Cintāmaṇi* in no. 1870, fol. 156b, l. 3). The commentary ends: तच्च गौरवात्तारी भिन्नयोरेकस्य वेदत्राविशेषादिति संक्षेपः ॥

Colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायसन्निभजनयदेवकृती तत्त्वचिन्तामणेरनुमानालोकः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1928.

1213a. Foll. 118; size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Anumānakhaṇḍāloka, a second copy. It

* The fragment in no. 1944 (282) has अनुमितिज्ञेता-
वयपरि° and प्रयासो मे.

explains a few lines more of the *Cintāmaṇi* than the first copy. The last words are: तस्यातीतत्वाद्यभावेन ध्वंसासंभवादिदयधेयम् ॥

Date and name of the scribe: संवत् १८३९
समये आषाढ शुदि ९ गुरी लिखितमिदं लाटुमन्त्रेण प्रभाकरस्येदं
पुस्तकं गृभे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1929.

956b. Foll. 74 (paged 1-78); size 9½-10 in. by 3½ in.; foll. 1-11 fourteen to sixteen lines, foll. 12-74 ten to twelve lines in a page.

(*Anumānāloka*), a fragment. It has the curious colophon: इति श्रीमहोपाध्यायहरिरामविर-
चितमनुमानमिच्छ यस्मात् (sic!). But the text agrees verbally with the *Anumānāloka* in no. 1927. The last words are: व्याप्तिविशिष्टेति ॥ व्याप्या सर्वं
संयुक्तसमायादिभूमादिना संयोगादिष्वैक्याद्यधिकरणपक्षेति-
संयोगरूपत्वात् । See the preceding copy, fol. 76a, l. 3. Fol. 9 and foll. 37, 38 (of the original paging) are lost, for the fol. 9, which is in this copy, does not belong to this treatise, or is at least in the wrong place.

[H. T. COLEBROOKE.]

1930.

592b. Foll. 115 (paged 85-199); size 11 in. by 3½ in.; foll. 85-96 six lines, foll. 97-151 seven lines, foll. 152-199 eight lines in a page.

(*Śabdāloka*), *Jayadēva Miśra*'s commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, an incomplete copy. The title, which was apparently not written by one of the three scribes of this copy, is: इति श्रीपञ्चपरमिभिरविरचिता ज्ञानविशिष्टिप्ययी समाप्ता ॥ See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 170, no. 1196; vol. v., p. 223, no. 1907; p. 299, no. 1975.

It begins:

न जाने श्रीजाने विचरितुमिह अन्यगहने
समर्था नैवाधीनधिगमयितुं निर्मितिरपि ।

तथाप्येतावतामपि किल विगत्यामहमिह

प्रयत्नो यत्तस्मिन्तव चरखसेवैव शरणम् ॥ १ ॥

अथेति ॥ इहाय शब्दस्यानन्तर्यवचनत्वेन तत्र चावधिने-
नोपस्थितस्योपमाननिरूपणस्यैव प्राप्तत्वात्तस्य सिद्धत्वेन यास्थितौ
(sic! सिद्धत्वोपस्थितौ in the second copy) वर्तमानार्थ-
लक्ष्यप्रयोजनत्वेन साध्यतयोपस्थिते शब्दनिरूपणे सिद्धसाध्य-
समभिध्याहारबललभ्यस्य हेतुहेतुमद्भावस्योपमाननिरूपणानन्तरं
प्रतिबन्धकमिज्ञासापगमे स्वसरस्य वा संगतित्वं सूच्यते ॥

The last words are: स्वर्गकामस्त्रिनियोज्यकार्ययागको
न तु स्वर्गकामनियोज्यको धर्म यागकार्य इति प्रथमात्रस्यैवास्या-
न्तर्नये विशेष्यत्वादन्वयाख्यातोपस्थापकका (sic!) भावादिति ॥
They belong to the commentary on a passage
of the *Cintāmaṇi* beginning with फलमपीति (see
this word fol. 198b, l. 6), which occurs fol. 320a,
l. 4, of the first copy of the *Cintāmaṇi* (no. 1869).

This fragment of the *Śabdāloka* is about
the first half of the whole.

[H. T. COLEBROOKE.]

1931.

1675a. Foll. 95; size 9½ in. by 4 in.;
fol. 1-37 twelve or thirteen lines, fol. 38-95
nine or ten lines in a page.

Śabdāloka, a second, not complete copy. The
colophon is: इति श्रीमहामहोपाध्यायश्रीमयदेवनिधिर-
चितः शब्दालोकः समाप्तमगम् ॥

After fol. 50 about forty leaves are wanting;
the last cue before the omission, एककालीना इति,
occurs on fol. 151b of the first copy (no. 1930),
and the first cue after the omission, देवदेवेति
(see the *Cintāmaṇi* in no. 1869, fol. 316b),
occurs on fol. 192b of the same copy.

A second omission was caused by the care-
lessness of the scribe, who on fol. 55a, l. 3,
left out as much as the three last leaves of the
first copy, and probably a few pages more.
The last words before this omission occur on
fol. 197b, l. 3, of no. 1930; the first cue after
the omission, मात्रापिनादीति, is the मात्रापिन्नगत (sic!)
on fol. 320a, l. 7, of the *Cintāmaṇi* in no. 1869.

The last words of this copy are: इत्यपि निरस्त
इति प्रमाणभेदेन गमकगवेष्टादिति, but it may be that

this is not the real end of the *Āloka*. The
last cues refer to fol. 405a of no. 1869.

Date of foll. 40-95: संवत् १६२४ समष्ट आषण
सुदी ५ । [H. T. COLEBROOKE.]

1932.

956c. Foll. 33; size 10½ in. by 4½ in.;
twelve lines in a page.

Śabdāloka-kāṇṭhakodhūra, a commentary on
Jayadeva Miśra's Śabdāloka, by *Madhusūdana*,
a small fragment, being the end of the whole.
See Hall's Index, p. 39, no. lxxix.

It begins: यद्यपि फलमनर्थका . . पादानां विशेषतया
नाचोपोद्धारस्तथापि प्रसङ्गादाह नमिति नृलं। उपायान्तरस्येति।

It ends:

मधुसूदनेन यत्नात्मीनांस्त्वान्यायपारमे(न) कृतः ।

सुचिरं सुखयतु सुमना[ना]नालोके कष्टकोटारः ॥

The author is called *Thakura Madhusūdana*
in the colophons of other MSS., see Rajendralāla
Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 83,
no. 1764 (*Pratyaksha*); p. 225, no. 1909 (*Anu-
māna*). [H. T. COLEBROOKE.]

1933.

1330. Foll. 206; size 11½ in. by 4½ in.;
nine lines in a page.

Śabdakhaṇḍamīśragādhārī, *Chāḍhara's*
commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*,
incomplete.

See Hall's Index, p. 40, no. lxxiv.; Rā-
jendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v.,
p. 177, no. 1864.

The commentary begins:

प्रथम्य गोषाद्यगलीकचन्द्रं पादारविन्दं पुरुषोत्तमस्य ।

निगूढमाधिर्यकुहते प्रयत्नात्तदाधरः पक्षधरस्य भावम् ॥

संगतप्रदर्शने मूलस्य न्यूनता स्यादित्यथ शब्दो निरूप्यत
इति प्रतिज्ञायाच्चादेव संगतिरपि लभ्यत इत्याहायेतीति ।

The last words are: इत्यभिनाने अभिचारप्रसङ्गः परस्परविषयकसाक्षात्कारविषयतायास्तदुभयान्वयरूपसाध्या - भिप्रायेण समाधानमिति सामर्थं स्यात् ।

Fol. 22 does not belong to this copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1934.

737. Foll. 123; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines, sometimes thirteen lines in a page; written in the Bengali character.

Pratyakshālokarahasya, a commentary on the *Pratyakshakhaṇḍa* of the *Āloka*, two separate fragments. The name of the author does not occur in the manuscript itself, but according to an inscription on the first page (प्रत्यक्षालोकनायुरी० न्या०), its author is *Mathurānātha*.

The manuscript begins: निर्विघ्नं प्रारिप्सितस्य-समाप्तिवाक्येनया (?० कामनया see no. 1937) कृतं सुतिपूर्वकं शिव (प्रार्थना or नम्रि?) रूपं नम्रलं शिष्यशिष्यायै आदौ निबध्नाति वक्तव्योति० The same beginning of *Mathurānātha's Pratyakshālokarahasya* in *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. iii., p. 111, nos. 1159 and 1191.

Fol. 20b ends the *Maṅgalavādarahasya*; this is the only subscription in the first portion of this volume, which ends fol. 36a (विज्ञेयविषय इति). The second portion has its own original pagination from १ to ८९. On the first leaf ends *Prathamavipratipattirahasya*; fol. 41b, *Dvitiyavipratipattirahasya*; fol. 92b, *Pramāpūrvapaksharahasya*; fol. 97a, *Prāmāṇyavādarahasye pramālakṣaṇarahasyam*; fol. 113a, *Pratyakshālokarahasye anyathākhyātīpūrvapaksharahasyam*; fol. 123a, *Pratyakshālokarahasye anyathākhyātīrahasyam*. [H. T. COLEBROOKE.]

1935, 1936.

3051, 3052. Foll. 73 and 155 resp.; size 11½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Anumāna-Pakshadhara-Māthurānāthī, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Mathurānātha*, incomplete. The title is only given on the second page of the first leaf (*Pakshadharama-thurānāthī*) and in the marginal notes अ० ए० न० or अ० ए० ट०. See *Weber's Catalogue* (Berlin, 1853), p. 201, no. 671.

Vol. I. The *Upādhivāda*, begins: उद्देशादिति स्वयंसंगतिवचनं तद्व्यख्याननिरमिश्रं०

Vol. II. The *Pakṣatā* (ends fol. 7a), the *Parāmarśa* (fol. 28b), the *Vyatirekinirūpaṇa* (fol. 52a), the *Viruddhanirūpaṇa* (fol. 96b), the *Satpratipakṣa* (fol. 107a), the *Hetvābhāsa* (fol. 122a), the *Asādhakatānirūpaṇa* (fol. 128a), fol. 147b the *Īśvaravāda*. The last words are: कार्यजनके कार्योपहिते। सलोपधानवामन्यकाल इति शेषः।

[J. R. BALLANTYNE.]

1937.

451. Foll. 238; size 9½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

Śabdālokarahasya, a commentary on *Jayadeva Miśra's Śabdāloka*, by *Mathurānātha Tarkavāgīśa*. See *Hall's Index*, p. 40, no. lxxxv.; *Weber's Catalogue* (Berlin, 1853), p. 202, no. 670; *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. ii., p. 379, no. 1013.

The copy is incomplete at the end.

The introductory couplets and the subdivisions in the commentary are nearly the same as in *Mathurānātha's Śabdamanirahasya*.

The commentary begins:

कुक्षिताधरपुटेन पर्यन्तशिकां प्रचलदम्बुलिपङ्क्तिः* ।

मोहयत्नसिलवामलोचनाः पातु को रथ नवनरीरदङ्घ्रिः॥

अमिता मधुरानायकैवागीशधीमता ।

शब्दमणिपरिच्छेदालोको व्याख्यायते स्फुटम् ॥

निर्विघ्नप्रारिप्सितस्यसमाप्तिवामनया कृतं भगवन्निरूप्यं नम्रलं शिष्यशिष्यायै आदौ निबध्नाति । न जान इति ।

* Rāj. Mitra has ०लीततिः, which suits the metre.

Fol. 83b ends the *Prāmāṇyavādarahasya*, fol. 85b the *Ākāṅkshāpūrvapakṣalokarahasya*, fol. 101b the *Ākāṅkshāgrantharahasya*, fol. 103b the *Yogyatāpūrvapakṣarahasya*, fol. 111b the *Yogyatāgrantharahasya*, fol. 120a the *Adhyāhārapūrvapakṣarahasya*, fol. 123a the *Āsatti-grantharahasya*, fol. 140a the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 157a the *Śābdānityatārāhasya*, fol. 167b the *Utsannaprachannavādarahasya*, fol. 218a the *Vādhivādarahasya*, fol. 238a the *Apūrvavādapūrvapakṣarahasya* (almost illegible).

Date of the copy : संवत् १८०१२ (sic!).

[H. T. COLEBROOK.]

1938.

292. Foll. 227; size 10½ in. by 3½ in.; 10-12 lines in a page.

Anumānālokadarpaṇa, a commentary on the *Anumānāloka*, by *Thakkura Maheśa**, a son of *Candrapati* and *Dhīrā*, and younger brother of *Mahādeva*, *Bhagīratha* and *Dāmodara*, complete.

This commentary, which is not mentioned in Hall's Index, covers also the second metaphysical part of the *Cintāmaṇi* and of the *Anumānāloka*.

The *Anumānālokadarpaṇa* begins : उद्देशादिति (see *uddēśāt* in the second copy of the *Anumānāloka*) स्वयंसंगतिकथनम् तत्त्वख्यानमभिरमिव ०

Fol. 8a ends the *Anumitilakṣhaṇa*, fol. 61a the *Upādhānirūpaṇa*, fol. 66b the *Pakṣatānirūpaṇa*, fol. 108a the *Vyatirekivāda*, fol. 122a the *Araṇyacanirūpaṇa*, fol. 167a the *Ītīvādhāsāḥ*, fol. 172b the *Asādhakatānirūpaṇa*, and the *Satpratipakṣa*, fol. 191a the *Īśvaravāda*, fol. 217b the *Kāraṇatānirūpaṇa*. Fol. 218b is the

* In the colophon of a copy of the *Pratyakṣakhaṇḍa*, in Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 128, no. 1548, the author is called *Śrī Maheśa Thakkura*.

colophon : प्रकृती मोक्षरूपः ॥ अनुमानालोकव्याख्या समाप्ता ॥ A last part, which has the colophon "*Mokṣa-vāda*," comments on the text of the *Cintāmaṇi* itself. It begins :

निर्मेले हृदये सन्तो निधाय . . . . ।

समष्टं नम दुर्बोधन्यव्याख्यानसाहसं ॥

इतः परं मूलव्याख्या ॥ पुरुषार्थः पुरुषप्रयत्नः साध्यत्वे सति पुरुषोद्देशः हेतावप्यतीतादिविकल्पदोषस्फुटत्वादुपेक्ष्यान्वदाह । तत्किमिति ।

Towards the end the author gives the opinion of the *Vedāntists* on *Mokṣa*, concluding with the remark : तदेतत्तत्त्वेषु वेदान्तिनां लिखितं न दूषितं मुक्तिपुराणसृतिशिष्टानुशिष्टत्वादिति ॥

The final couplets are :

जनकविषयमन्त्रा राजसम्मानपात्रं

महि ॐ श्रीरो चन्द्रवत्सलनूतः† ।

अद्वयदनुमानालोकमाश्रित्य निव-

प्रमथितसलदप्यो दर्पणं श्रीमहेशः ॥

त्रोहा महादेवभगीरथपत्नीदानोदरा वस्य वयोगुणव्याम् ।

(स)दर्पणं निमित्तवानमोवा सहोदरो विष्णुपरो महेशः ॥

विधाय सुधियामर्थं अनुमानालोकदर्पणम् ।

श्रीगोपाले महेशेन तस्याकारि जनार्दनम् ॥

Date of the copy : संवत् १९६३ राजमान संवत्सरे माघमासे कृष्णपक्षे १ शनी पुष्यनक्षत्र शुभयोगे शुभकरणे तद्विनि पुस्तकं लिखितं ॥

d. *Vāsudeva Mīśra*.

1939.

786a. Foll. 121; size 10 in. by 2½ in.; eight lines in a page.

Cintāmaṇīkā, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*, by *Vāsudeva Mīśra*, surnamed *Nyāyasiddhānta-sāra*, pupil of (*Jayadeva*) *Pakṣadhara Mīśra*, who was his father's brother.

In the beginning and at the end of this copy some words are nearly illegible.

† Read श्रीराचन्द्रवत्सलनूतः (Prof. Aufrecht's correction).

The commentary begins :

हृन्कीलुभे निजतनुप्रतिविहितेन

सद्यो विरोधिवलितान्निवासिताय . (?) ।

लक्ष्म्यां सरंतु (?) रतिसंबलितमंधरायो (?)

सोत्तालिका मधुरियोः परिहासवाचः ॥ १ ॥*

जयदेवगुरोर्वाचि ये केचिद्विषयदर्शिनः ।

प्रबोधाय मया तेषां दोषिभूयो अभिदोष्यते ॥ २ ॥

तर्कमथीते सर्वैः कति न भवन्तीह पक्षितमन्याः ।

वाचाविचारदद्या विरलाः पुनरत्र विद्वांसः ॥ ३ ॥

आमीति ॥ अत्र द्वन्द्वसमासः । यदायैतावत्तदेकभेदे अपि

तस्य साधुत्वेन सत्यपरामर्शे अपि व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मयोर्भेदे अपि तदुपपत्तेः ॥

The final colophon is : इति श्रीन्यायसिद्धान्त-
साराभिन्नमिश्रयैष्यधरमिश्रभ्रातृपुत्रन्यायसिद्धान्तसाराभिन्नवानु-
देवमिश्रविरचितायां चिन्तामणिटीकायां . . . . . बहिरुत्तर-
खण्डटिप्पणी समाप्तिमगमत् ॥ काव्यां माधरपदेव (sic!) सुतेन
मुकुन्ददेवेन लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

e. Rucidatta.

1940.

605. Foll. 275 (originally numbered 1-44 and 52-282); size 9½ in. by 2½ in.; foll. 1-6 ten lines, foll. 7-11 eight to six lines, foll. 12-44 five lines, foll. 45-275 six lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, a commentary on the *Tattvacintāmaṇi*, by Rucidatta, son of Devadatta and Reṇukā, brother of Śaktidatta and Matidatta (see the final couplets of the *Śābdapariccheda* in no. 1947), pupil of Jayadeva, of Sodarapura.—Hall's Index, p. 30, no. xxxviii.

The *Pratyakshapariccheda*. The subscription is : इति श्रीसोदरपुरसंभूतमहामहोपाध्यायरुचिदत्तविर-
चिते तत्त्वचिन्तामणिप्रकाशे प्रत्यक्षपरिच्छेदः समाप्तः ॥

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 126, no. 1545.

* The reading of this couplet, especially in the third and fourth *pāda*, is very doubtful.

The first fifty-one leaves of the beautiful original copy are lost, they have been replaced by forty-four leaves in a more recent handwriting.

The commentary begins † :

कृष्टोत्तरखण्डपटाईकृतान्तरालम्

उत्तालनिःश्वसितानुपयोधरायम् ।

ईशे स्फुटागसि विभिनन्नोत्तनोत्तु

मुक्तं रूपा जयनसीति शिवं शिवायाः ॥ १ ॥

अधीत्य रुचिदत्तेन जयदेवाज्ञगुरोः ।

चिन्तामणी ग्रन्थमणी प्रकाशो जयं प्रकाशयते ॥ २ ॥

प्रारम्भितप्रतिबन्धकविम्विधाताय कृतं नमस्कारं शिष्यशि-
ष्यायै निबध्नाति गुणातीतं इति ।

Date of the ancient part : संवत् १६७२ कार्तिक-
कवदि १० ज्ञानिवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

1941.

889. Foll. 158; size 10½ in. by 3½ in.; foll. 1-10 and 21-33 eight lines, foll. 11-20 and 34-158 ten or eleven lines in a page; written on yellow coloured paper.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyaksha-
pariccheda*, a second copy.

Evidently foll. 1-11a, l. 6, and foll. 21-33 were not written by the same writer who wrote the main bulk of this volume.

[H. T. COLEBROOKE.]

1942.

2535. Foll. 156; size 10½ in. by 4½ in.; foll. 1-109 ten lines, foll. 110-156 eleven lines in a page.

Tattvacintāmaṇiprakāśa, the *Pratyaksha-
pariccheda*, a third copy.

Foll. 16-83 are much injured by insects.

Date of the copy : संवत् १६८६ चर्षे मार्गशीर्षमासे
शुक्लपक्षे पंचम्यां तिथौ गुरुदिने लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

† The faults in this copy have been corrected by the help of the other copies.

1943.

1244. Foll. 205; size 10 in. by 3 in.; foll. 1-187 and 193-205 eight lines, foll. 188-192 nine lines in a page.

Tatracintāmaṇiprakāśa, the *Pratyakṣa-pariccheda*, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1944.

282. Foll. 95; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

(*Tatracintāmaṇiprakāśa*), about the first half of the *Anumāna*-section. The beginning is wanting,* for the first four leaves contain the beginning of the *Anumānāloka*. The *Prakāśa* begins fol. 5, in quite the same writing and on quite the same yellow coloured paper. The first words are: **ले षट्मात्रगोचरज्ञाने तत्समूहालं वनस्य प्रतिबन्धकत्वाभ्युपगमापत्तिः।** That it is the *Prakāśa* and not any other commentary, follows only from the inscription on the title-page: **विंशतमणिटीकारुचिद्विज्ञानुमानखंडस्य व्याप्तिवादरहस्य(sic!).** The first four leaves bear the marginal note: **अ० च०**, all the other leaves: **वि० अ० भ०**. The last quotation from the *Cintāmaṇi* is: **इतरस्येति।** and the last words of the commentary are: **ननु यथा भावव्यवहारहेतुर्घटो षट्भावव्यवहारहेतुरपि न चे**
...

[H. T. COLEBROOKE.]

1945.

108. Foll. 232 (paged 115-346); size 9½ in. by 3 in.; six lines in a page.

Tatracintāmaṇiprakāśa, the *Anumāna-pariccheda*, incomplete. To all appearance a first volume, paged 1-114 and containing the first half of the *Anumāna-pariccheda*, is lost. The

* See the introductory couplets in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. iv., p. 127, no. 1546.

writing is the same as in the ancient part of the preceding manuscript.

It begins: . . नमिति चेत् । न मनस एव तत्करण-
त्वसंभवात् । तत्रापि किं विनिगमकमिति चेत् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1946, 1947.

534 & 535. Foll. 318; size 9½ in. by 2½ in.; 7 or 8 lines in a page.

Tatracintāmaṇiprakāśa, the *Śabda-pariccheda*.

This section begins: **उपमानस्य शक्त्याहकत्वेन शब्दोपजीव्यत्वात्तद्विरूपयाननारं शब्दो निरूप्यत इत्याह । अथेति ।**

It ends:

ततः स्वभावमुभयाः सुजनोपहार-

संभावनाप्रश्रयाः कर्तव्यताद्वैतः ।

अथर्वये कृतिमित्री कृतिनो भवतः

प्रेमस्मृशा ननु दृशा परिशीलयन् ॥ १ ॥

जीदेवदत्तनयो विनयोपगूढ-

ज्योरेणुकाविमलगर्भेपुटोपजातः ।

जीशक्तिदत्तनतिदत्तनहोदरो यः

जी अं चकार रुचिदत्तकृती प्रकाशम् ॥ २ ॥

Date of the copy: **संवत् १६००६९ (sic!) सप्तमे आषाढवदि एकादशी कृष्णपक्षे सतीषासरे इदं पुस्तकं लिखितं केसवपाडे ब्राह्मण लिखापितं ।**

The *Tatracintāmaṇiprakāśa* in Rājendralāla Mitra's Notices, vol. viii., p. 27, no. 2575, which is ascribed to *Rucidatta* in Aufrecht's Cat. Cat., p. 217, is a different work (perhaps the *Manjūloka* or *Cintāmaṇiprakāśa* of Jayudera, mentioned by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 126, no. 1545).

[H. T. COLEBROOKE.]

f. *Mathurānātha Turkāgīśa*.

1948.

1340a. Foll. 248; size 12 in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Anumānatattvacintāmaṇiṭippaṇī, a commentary on the *Anumānakhaṇḍa* of *Guṇgeśa's Cintāmaṇi*, by *Mathurānīlha Tarkavāgīśa*, and hence called *Māthuri* (see the second copy). Some of the colophons give as the special title: *Anumānapariccheda*-(or *khaṇḍa*)-*rahasya*.

See Hall's Index, p. 29, no. xxxiii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 241, nos. 590-592; Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 285, no. 495, vol. iii., p. 108, no. 1153. The introduction is not quite the same in the different copies.

The *Upādhi*-section is wanting in this copy.

The commentary begins:

न्यायाधुक्कृतसेतुं हेतुं श्रीरामनखिलसंपत्तेः ।

तातं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादराकृत्वा ॥ १ ॥

श्रीमता मधुरानायकैवागीशधीमता ।

विशदीक्य दर्शयन्ते द्वितीयमणिकविकाः ॥ २ ॥

आन्योक्षिकीयविलक्षणकलीषु सत्ताख्यैरध्ययनं विनापि ।

मदुक्तेतत्परिचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुष्वम् ॥ ३ ॥

यद्यपीदं बहुषु बहुभिर्बहुधा चर्चितं तत् ज्ञायते च कैश्चित्
स्तान्मान्यतो हेत्वाभासानं तथापि तन्नात्यानविततमज्ञेयार्थप्र-
काशकं बहुतरकुतकैरवलितमसांप्रत्यापकं (० प्रदायिकं ?) चातो
आनोहायेव केवलं सर्वेषां भवतीति सर्वार्थनिपुण्यया सत्तकैमा-
नूलव्याख्यानाय च ममात्र परं निबन्धः । प्रत्यक्षं निरूपित-
मिदानीमनुमानं निरूपयामासः शिष्यावधानाय प्रतिजानीते
प्रत्यक्षानन्तरमिमादिना ०

The following subdivisions are marked in this copy: *Prāmānyavādarahasya* (ends fol. 11b), *Anumānakhaṇḍarahasya* *Vyāptinīdarahasyaṇ* (begins अनुमानप्राप्ताख्यं निरूप्य, ends fol. 63a), *Vyāptigrahopāyarahasya* (begins व्याप्तिग्रहोपेयं निरूप्य परमतरनिराकरणं, ends fol. 85b), *Sāmānyalakṣhaṇārahasya* (begins प्रसङ्गसंगत्या सामान्यं, ends fol. 102a)*, *Pakṣatūpūrrapaksharahasya* (begins

व्याप्ति† निरूप्य यद्यता, ends fol. 107b), *Pakṣatūrahasya* (begins सिद्धावधिषा विशिष्टेति, ends fol. 110b), *Anumānaparicchedarahasya* *Parāmarśa-grantharahasyaṇ* (begins अनुमितिर्नपेककार्ये, ends fol. 139a), *Kevalānvayigrantha Pūrvapaksharahasya* (begins सामान्यतः सपरिकरमनुमानं, ends fol. 144b), *Kevalānvayigrantharahasya* (begins वृत्ति-
मदिति, ends fol. 147b), *Vyatirekisiḍdhānturahasya* (begins असत्तत्त्व इति, ends fol. 151b), *Samyabhi-
cārapūrcapaksha* (begins केवलान्वयादिहेतुकं, ends fol. 194b), *Samyabhicārasiddhānta* (begins दृष्टान्ति, ends fol. 195a), *Sādhāraṇapūrvapaksharahasya* (begins ननु अनुपसंहारोपाधाराख्यं, ends fol. 196a), *Sādhāraṇagranthaṭippaṇī* (begins विषयेति, ends fol. 195b), *Asādhāraṇapūrvapaksharahasya* (begins प्राचीनमते, ends fol. 197a), *Asādhāraṇa-
ṭippaṇī* (begins अर्थात्तत्त्ववृत्तिः, ends fol. 198a), *Viruddhapūrcapaksharahasya* (begins असदिति, ends fol. 203a), *Viruddhagrantharahasya* (begins साध्यव्यापकेति, ends fol. 208a), *Sutpratipaksha-
pūrcapaksharahasya* (begins समानबलं, ends fol. 210a), *Sutpratipakshagrantharahasya* (begins यद्यपि साध्यं, ends fol. 218b), *Hetvābhāsarahasya* *Asiddhigrantharahasyaṇ* (begins तथा च व्याप्ति, ends fol. 232a), *Vādhapūrvapaksha* (begins बाध्य इति बाधितत्वमित्यर्थः, ends fol. 240a), *Hetvābhāsa*, the last part (begins यथोक्तवत्, ends fol. 248b).

Fol. 148 of the original paging is lost. Dato of the copy: अश्विन १८५९ मिति चइव (sic) सु १३ बार सोवार पुस्यतिथी ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1949.

1615. Foll. 126 (1-129); size 9½ × 2 in. by 4-4½ in. (the leaves are folded together); eight lines in a page; written in the Bengali character, on yellow coloured paper.

* Here is the omission of the *Upādhirahasya*, it begins प्रसङ्गसंगत्या उपाधि; only a few words more are written.

† The other copies have उपाधि instead of व्याप्ति, but in this copy the *Upādhi*-section is wanting.

Anumānaparicchedarahasya, a second, incomplete copy of *Mathurānātha's* commentary, being only the first half of the whole. But it has the *Upādhi-cādarahasya* (fol. 80b-109b, the *Upādhi-lakṣaṇapūrvapakṣarahasya* ends fol. 91b, the *Upādhisūmānyalakṣaṇarahasya* fol. 103b). The last words of this volume are *हेती व्याप्तिप्रकारकज्ञानानन्तरं विशिष्ट . . .*, they belong to the *Parāmarśagrantharahasya*, which begins fol. 116a. After fol. 47 three leaves are lost (13-50 of the paging). Marginal notes, as *उपनापुरी* (i.e. *Upādhi-pūrvapakṣa-Māthuri*) etc., point out the single subdivisions.

[H. T. COLEBROOKE.]

1950-1952.

1034b, 1040, 969a. Foll. 61, 47, and 117 resp.; size 17-17½ in. by 3-3½ in. (the leaves are folded); written in the Bengali character, eight lines in a page.

(*Anumānakhaṇḍarahasya*), a third copy, nearly complete. The right order of the single parts is entirely confused; we give them as they ought to be placed.

Foll. 9-27 of the first volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Didhiti*.

Fol. 76a, l. 6-87b of the third volume belong to a copy of *Jagadīśa's* commentary on the *Cintāmaṇi*.

1) Vol. I., foll. 1-8 (orig. 1-9, fol. 7 is lost). The *Prāmāṇyavādarahasya*, the first section of the *Anumānarahasya*.

2) Vol. II., foll. 1-47 (orig. 10-56). The *Vyāptipūrvapakṣarahasya* and nearly the whole second part of the *Vyāptivāda*.

3) Vol. I., foll. 41-46 (orig. 57-63). The last five lines of the *Vyāptivādarahasya*, the whole *Vyāptigrahopāyapūrvapakṣa* and three lines of the *Vyāptigrahopāyasiddhānta*.

4) Vol. III., foll. 1-9 (orig. 64-72). The last part of the *Vyāptigrahopāyavāda*, without the beginning (see the preceding fragment) and the end (see the following fragment).

5) Vol. I., foll. 47-57 (orig. 73-82). The last line of the *Vyāptigrahopāyavāda* and the two *Sūmānya* parts. The *Sū^o lakṣ^o pūrvapakṣa* ends fol. 55a (orig. 81a).

6) Vol. III., foll. 10-38 (orig. 84-112). The *Upādhi*-sections. The *pūrvapakṣa* ends fol. 20a, the *Upādhisūmānyalakṣaṇarahasya*, fol. 32a.

7) Vol. III., foll. 39-68b (orig. 113-142). The two *Pakṣatā*-sections (end fol. 45a, the *pū. pa.* ends fol. 42b) and the two *Parāmarśa*-sections (the *pū. pa.* ends fol. 51a).

Foll. 45 and 46 (orig. 119 and 120) are misplaced.

8) Vol. III., foll. 68b-76a (orig. 142-150). The *Kevālvayirahasya* (the *pū. pa.* ends fol. 73b).

9) Vol. I., foll. 58-61 (orig. 150-153). The *Kevālvayatīrekirahasya*.

10) Vol. III., foll. 38-103b (orig. 156-181). The two *Savyabhicāra* sections. The *pūrvapakṣa* (ends fol. 99a) is the same as in the first copy, but the *Savyabhicāragrantha* comprises also the two *Sūdhāraṇa*-, the two *Asūdhāraṇa*-sections and the *Anupasaṃhāri-rāhasya* of the first copy.

11) Vol. III., foll. 103b-109a (orig. 181-187). The *Viruddhagrantha*, the *pū^o pa^o* ends fol. 106b.

12) Vol. III., foll. 109a-117 (orig. 187-189, the last six leaves are complementary). The *Satpratipakṣagrantharahasya*, incomplete. The *pūrvapakṣa* ends fol. 110b.

Fol. 111b, there is a note to the last but one line: *अथ कियन्ति अत्राणि पतितानि*. The last

word before the omission is हरिणशावकस्येति (see fol. 211b, l. 2 in no. 1948), the first words after the omission are आनीति आनिपक्षमेव^०, it is the beginning of the *Asiddhigrantharahasya* (see fol. 218b, l. 9 in no. 1948).

Foll. 112 and 113 are mere fragments, but foll. 114-117a bring in nearly the whole omission; fol. 114 begins सत्प्रतिपक्षविचार^०, fol. 117a ends प्रतिपक्षकतायामवच्छेदकत्वादित्यर्थः (see fol. 216b, l. 8 in no. 1948).

13) Vol. I., foll. 28-39 (orig. 200-211). The *Hetvābhāsagrantharahasya*, incomplete in the beginning. Fol. 28b ends the *Asiddhigrantharahasya*, to which only the first page of this fragment belongs (begins धार्मिकत्वात् अर्थ^०, see fol. 231a, l. 5 in no. 1948); one line of the beginning of this section is at the end of the preceding fragment. The *Bādhapūrvapaksharahasya* ends fol. 33b. Colophon: इति महाबहो-पाध्यायश्रीनयुरानासतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितानुमानमूल-टिप्पणी समाप्ता ॥

Date of the copy: शकाब्दः १६२३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1953.

1813. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Cintāmaṇiṭippanī Māthuri (चिन्म टी० मा० म० on the margin), the *Vyāptirahasya*, incomplete. The *Vyāptipūrvapaksharahasya* ends fol. 25a. The last words are अनुमितनुदयान् । तादात्म्यादिवृत्तिः . .

[J. TAYLOR.]

1954.

417. Foll. 396; size 12 in. by 3½ in.; 7-10 lines in a page.

Śabdamañirahasya, a commentary on the *Śabdakhaṇḍa* of the *Tattvacintāmaṇi*, by Ma-thurānātha Tarkanāgīśa. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. i., p. 207, no. 367.

The commentary begins :

कुचिताधरपुटेन पुरयन्

वंशिकां प्रचलदद्गुलिपङ्क्तिः (cp. no. 1937) ।

मोहयत्तलिलवामलोचनाः

पातु को ऽपि नवनीरदक्षविः ॥ १ ॥

न्यायासुधिकृतमेतुं हेतुं श्रीराममल्लिसंयत्तेः ।

तार्तं त्रिभुवनगीतं तर्कालंकारमादराजना ॥ २ ॥

श्रीमता नयुरानासतर्कवागीशधीमता ।

विज्ञदीकृत्य दर्शने तुरीयमणिपङ्क्तिः ॥ ३ ॥

आनीतिविकीपखिडितमखलीषु सताडवैरभयनं विनापि ।

मदीयभेदत्रयविचिन्त्य धीरा निःशङ्कमध्यापनमातनुध्वम् ॥

प्रत्यक्षादिप्रमाणवयं निरूपितम् इदानीं चरनप्रमाणं शब्दो निरूपणीयो अतः शिष्यावधानाय प्रतिनानीते । अथेत्यादिना ।

Fol. 81a ends *Śābdapariśchedarahasya* *Prā-māṇyapūdarahasyam*, fol. 89b the *Ākāṅkshā-pūrvapaksharahasya* (the same title occurs fol. 116b), fol. 141b the *Yogyatāpūrvapaksharahasya*, fol. 165a the *Āsattigrantharahasya*, fol. 186a the *Tātparyagrantharahasya*, fol. 203b the *Śābdānityatrapūrvapaksharahasya*, fol. 211a the *Śābdānityatāgrantharahasya* (the same title occurs fol. 213a), fol. 233b the *Ucchanna-pracchannarahasya*, fol. 321b the *Vidhivāda*, fol. 338b the *Apūrvanādapūrvapaksharahasya*, fol. 355a the *Pūrvavādarahasya*, fol. 361a the *Kāryānvitāśaktipūrvapaksharahasya*, fol. 377b the *Kāryānvitāśaktivādarahasya*, fol. 393a the *Karmadhāraya*, fol. 395b the *Najasamūsa* (र. नज०).

Date of the copy: संवत् १८५५.

[H. T. COLEBROOKE.]

1955.

1036. Foll. 55 (and one *Krodhapatra* after fol. 15); size 18 in. by 3 in.; eight lines in a page; written in the Bengali character. The leaves are folded together.

(*Śābdamañirahasya*), a second copy, incomplete. It contains the *Ākāṅkshāgrantharahasya* (ends fol. 17b, the *pūrvapaksha* fol. 7a), the

Yogyatāgrantharahasya (ends fol. 30a, the *pūrvapakṣa* fol. 22a), the *Āsattigrantharahasya* (ends fol. 39a), the *Tātparyagrantha* (ends fol. 55b). See foll. 81a-186a in the first copy.

The volume begins: प्रसङ्गादाकाङ्क्षा निरूपयितुं पृच्छति यथ केति ।

The title given to this volume on the first leaf, न्यायशास्त्रज्ञानपर्यवेदिधि (in Dev. char.), refers only to the last section.

[H. T. COLEBROOKE.]

1956.

1340b. Foll. 105 (249-358); size 12 in. by 4½ in.; foll. 1-26 eleven lines, foll. 27-47 (by another hand) ten to thirteen lines, foll. 48-105 (by a third hand) ten lines in a page.

Prāmāṇyavādarahasya, according to the marginal notes चि० टि० (टी०) ना० प्र० (प्रा० प्रान०) and the inscription on the verso of the last leaf चिन्तानिर्मलटीकाप्रामाण्यवादात्, perhaps a part of *Mathurānātha's* commentary on the *Cintāmaṇi*, from the first chapter.

It begins:

नङ्गलस्य सफलत्वं व्यवस्थाय मोक्षसाधनीभूत (sic! भूत the second copy) तत्त्वज्ञानचिकीर्षावता स्वीयग्रन्थोपाद-
वक (sic! ० दानक) प्रवृत्तौ मोक्षसाधनीप्रभूततत्त्वज्ञानफलवदा-
न्वीक्षिकीप्रतिपादितप्रतिपादकत्वेन हेतुना मोक्षसाधनीभूत-
तत्त्वज्ञानजनकता स्वीयग्रन्थस्य (प्र)तिपादयितुं तादृशहेतुमत्त्वं
स्वीयग्रन्थस्य दर्शयति ॥

Fol. 279b ends *Prāmāṇyavādarahasye Jñapti-
tīrṇapūrvapakṣarahasyam*, fol. 308b *Jñapti-
vādarahasyam*, fol. 334a *Utpattivādarahasyam*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1957.

1517e. Foll. 26; size 10½ in. by 4½ in.; 14-17 lines in a page; written in the Bengali character.

Prāmāṇyavādarahasya, a second copy, but only the two *Jñaptivāda*-parts.

[H. T. COLEBROOKE.]

g. Some fragments.

1958.

765c. Foll. 24 (numbered 27-50); size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

(*Cintāmaṇīkā*), a fragment of a commen-
tary on the *Anumānakhaṇḍa* of the *Cintāmaṇi*,
containing the *Avayavarahasya* (see the Calc.
ed. of the *Cintām.*, p. 54 sqq.).

The abbreviation of the title in the margin
is मन or मना, once यत्ता and twice य or य.

It begins: केवलान्वयादिहेतुकानुमाननिरूपणानन्तरं
न्यायादिरूपये स्वसंगतत्वशङ्कानिरासार्थं संगतिं प्रदर्शयन्
श्रियावधानाय प्रतिज्ञानीते तच्चेत्यादि०

It ends with the couplet:

किंचिद्वि विरुद्धं चेदुक्तं देवशाल्मया ।

धाम्नाः पुरुषधर्मत्वात्तत् स्वनार्थं मनोविभिः ॥

Note of the possessor: लिखायितं भारद्वाज-
जगन्नाथेन.

[H. T. COLEBROOKE.]

1959.

868e. Foll. 3; size 11½ in. by 4½ in.; 15-17 lines in a page.

Pañcalakṣaṇīkroḍa, notes on the *Pañcala-
kṣaṇī*, a chapter in the beginning of the
Anumānakhaṇḍa of the *Cintāmaṇi*, perhaps
identical with no. xlv. in Hall's Index, p. 32.

It begins: वक्ष्यमाणं वच्छलक्षणां बोध्यम् । साध्यता-
वच्छेदकसंबन्धेन साध्यवता बुद्धिं प्रति येन संबन्धेन स्वप्रकारकं
ज्ञानं प्रति बन्धकं तेन संबन्धेन साध्याभावाधिकरणत्वं निवे-
शितम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1960.

969b. Foll. 76a-87b (originally 150-161,

but corrected into 154-165); size 17½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; written in the Bengali character.

(*Anumāna-Mayūkhā*), the *Avayavamūlatīp-paṇi*, a commentary on the *Avayava*-section of the *Cintāmaṇi* (pp. 54-59 in the printed text), by *Jagadīśa Turkāluṃkūra*. The commentary begins: प्रसङ्गादाह तच्चेति तद्विविधमप्यनुमानं.

See Hall's Index, p. 38, no. lxxiv.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Nyāyasiddhāntamañjarī*.

1961.

1038b. Foll. 46; size 9 in. by 4 in.; foll. 1-3 and 10-46 ten lines, foll. 4-9 eight lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, an elementary treatise on the *pramāṇas*, in four *paricchedas*, by *Jñānakinātha Śarmaṇ*, in the colophons always called *Bhaṭṭācārya Cūḍāmaṇi*. It begins:

प्रथम्य परमात्मनं ज्ञानकीर्त्याशयेन ।

क्रियते युक्तिमुक्ताभिन्वयसिद्धान्तमञ्जरी ॥ १ ॥

इह निखिललोकविमोक्षमुख्योपायं मननोपायमात्मनस्तत्त्व-ज्ञानमाननमिति । तच्च प्रमाणाधीनमिति प्रमाणं निरूप्यते । तच्च प्रमाणाः करणं प्रमाणात् । प्रमा च यदाद्योऽनुभवः (read यदाद्यो-नुभवः) ।

The second, or *anumānapariccheda*, begins fol. 12b:

अपानुमानं निरूप्यते । तच्चानुमितिकरणमनुमानम् । अनु-मितित्वं चानुमिनोमीत्यनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

The third, or *upamānapariccheda*, begins fol. 20a:

अपोपमानं निरूप्यते । तच्चोपमितिकरणमुपमानम् । उप-मितित्वं अपोपमिनोमीत्यनुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

The fourth, or *śabdapariccheda*, begins fol. 21b:

अथ शब्दो निरूप्यते । तच्च शब्दप्रमितिकरणं शब्दः । शब्दत्वं च शब्दात्म्येनोत्पन्नानुभवसिद्धौ जातिविशेषः ।

This chapter has an appendix, which treats of the principle of knowledge in general, beginning with the question (fol. 43a): ननु सर्वमिदं प्रमात्वसिद्धौ स्यात्तदेव कुतः सिद्धम् ।

Authorities, quoted in the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, are the *Acāryāḥ*, *Śivādityamiśrāḥ*, *Nāstikāḥ*, *Bhaṭṭāḥ*, *Mīmāṃsakāḥ*, *Vaiśeṣikāḥ*, *Prābhākaraḥ*, *Guravaḥ*, *Murārimiśrāḥ*, and the *Cintāmaṇi*.

Foll. 4, 5, 6-9 and 33 are in another hand-writing, they fill up defects of the original.

See Hall's Index, p. 24, no. xviii.; Aufrecht's Catalogue, p. 240a, no. 581; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699; Rajendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 175, no. 1862; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. COLEBROOKE.]

1962.

1724a. Foll. 41; size 8½ in. by 3½ in.; foll. 1-12 thirteen or fourteen lines, foll. 13-41 ten or eleven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a second copy.

Date and name of the scribe: संवत् १७३० शके १५९५ वैशाखसुद्ध ६ शनी दुर्गिराजेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1963.

787. Foll. 36; size 10 in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a third copy.

Date and name of the scribe: सं १७९७ वैशाखसुद्ध १५ ति० काशी लोलाके गुरुसीदाशमरे जयकृष्णदाशः पुत्रं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1964.

232e. Foll. 32; size 12½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a fourth copy.

Date: संवत् १८३७. [H. T. COLEBROOKE.]

1965.

2108a. Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a fifth copy. Foll. 12-26 are in a beautiful old handwriting; foll. 1-6 are in another old handwriting, the rest is by a more modern hand.

[GAIKAWAR.]

1966.

1549b. Foll. 15; size 9½ in. by 3½ in.; 9-14 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, a sixth, incomplete copy, breaking off in the beginning of the *Śabdapariśeṣa*.

[H. T. COLEBROOKE.]

1967.

1894a. Foll. 9; size 12 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Anumānapariśeṣa* and the beginning of the *Upamānapariśeṣa*.

[J. TAYLOR.]

1968.

2798a. Foll. 15; size 10½ in. by 6½ in.; twenty-three lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Pratyaksha*- and *Anumāna-khaṇḍa*. This copy is in the European book-form.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

1969.

2014. Foll. 26 (paged २-२९, the first leaf being lost); size 8½ in. by 3½ in.; 8-11 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarī, the *Śabdakhaṇḍa*.

It begins: . . श्रीन्यायार्त्ता ॥ प्रतीयति च लोकाः ॥

[J. TAYLOR.]

1970.

370. Foll. 261; size 10½ in. by 3½ in.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, also called *Tarkaprakāśa*, a commentary on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by Dikshita Śrīkaṇṭha Śurman, son of Dikshita Viśvanātha, of Benares. See Hall's Index, p. 24, no. xix.; Weber's Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, nos. 700-704; Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

The *Upamāna-khaṇḍa* is wanting in this copy. The *Anumānakhaṇḍa* precedes the *Pratyaksha-khaṇḍa* in this volume.

b) The *Pratyaksha-khaṇḍa*. Foll. 57 (54-110); nine lines in a page.

The commentary begins:

संख्यायाः प्रथमस्थले गिरिजया सेव्यं समालोकितौ

रोषं मानसि मा कृष्यात्स्वद्वारा नाभ्यासि वज्रा मनः ।

किं तु त्वानहमानमानि मनसि भ्यान्वा त्रैवाकृतीर्

इत्थं हविर्ज्ञेयैराननयादृष्टः शिवः पातु नः ॥ १ ॥

सिद्धान्तगूढयत्नैकभावनापरिशोभिता ।

श्रीकण्ठनिर्मिता सेव्यं कृतिरातनुतां मुदम् ॥ २ ॥

समेकस्मिन्नपि बाधके साधकसहस्रस्याप्येकैवित्तरत्नेन प्रतिबन्धकाभावस्यावश्यापेक्षिततया प्रकृतग्रन्थसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितरूपविप्रविष्टाया कृतं भगवत्प्रत्यात्मकं नृजलं शिष्यशिष्यायेनादौ निबध्नाति ॥ प्रणम्येति ।

Between foll. 95 and 96 (३२ and ३३ in the original paging), and 96 and 97 (३३ and ३४ of the original paging) some leaves are wanting.

Colophon: इति श्रीविद्वन्मुकुटभाषिण्यराजिनोराजन-नीराजितपदसङ्ग्रहन्यायवागीशजीदीक्षितश्रीकण्ठशैविरचितायां न्यायसिद्धान्तमञ्जरीदीपिकायां प्रत्यक्षखंडः समाप्तः श्रीमन्नारि-मार्जोडभैरवाय नमः ॥

Date: संवत् १८९९ ॥

a) The *Anumāna-khaṇḍa*. Foll. 53 (1-53); ten lines in a page.

It begins: प्रत्यक्षनिरूपयानन्तरमुपजीव्योपजीवकभाव-संगत्यानुमानं निरूपयन्प्रतिजानीते ॥ अथेति ।

Date: संवत् १८९९ ॥ मिहि पुश जुदी २ वार सप्तबरके ॥

c) The *Śabda-khaṇḍa*. Foll. 151 (111-261); foll. 111-213 ten lines, foll. 214-261 nine lines in a page.

See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 176, no. 1863.

It begins:

मडाभूदलसताङ्गजलभूषितमल्लकः ।
पुनातु गिरिजाप्रेमपात्रनेकमनेकधा ॥

उपजीव्योपजीवकभावसंगलोपमाननिरूपणानकरं शब्द-
निरूपयन् शिष्याद्युपाय प्रतिजानीते । अथेति ।

It ends:

अतिकैशतर्के यद्बुद्धं स्फुरितं मनः ।
सिद्धेश्वरीपदद्वन्द्वकराणां तद्विभूतयम् ॥ १ ॥
यो ऽसौ काश्या सन्त्यसौ विष्णुनापास्यधीमतः ।
तस्य श्रीकण्ठकृतिनः कृतिरातनुता मुदम् ॥ २ ॥

इति काश्यागर्भसंभवदीक्षितविष्णुनापात्मजदीक्षितश्रीकण्ठ-
विरचिता तत्कैप्रकाशभिधा सिद्धान्तमञ्जरीदीपिका समाप्ता शुभं
भूयात् ॥ संवत् १८५५ श्रावण शुदि ६ चार अतवारके ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1971.

279. Foll. 98 (paged १-९९, fol. ९५ is lost); size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, the *Pratyaksha-*
ksha- and the *Anumāna-paricchedas*, the former
ending fol. 49h. Foll. 68-71 are in another
handwriting and fill up a defect of the original.

Date: मिति अश्वरहसदीतेरके पोषी समत् संव १८०२ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1972.

1825. Foll. 43; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā Tarkaprakāśā-
bhidhā, the *Anumānapariccheda*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

1973.

3B. Foll. 236 (paged ११२-३०९); size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Tarkaprakāśābhidhā Siddhāntamañjarīdīpikā, the *Śabdapariccheda*, a second copy.

Date: संवत् १८०२ मिति कुवार वदि २ रविवार ॥
[A. C. BURNELL.]

1974.

1929. Foll. 171; size 10½ in. by 4½ in.

Nyāyasiddhāntamañjarīdīpikā, surnamed *Bhāvā-*
vadīpikā (see the introduction) or *Bhāvārtha-*
dīpikā (in the last subscription), a commentary
on the *Nyāyasiddhāntamañjarī*, by *Kṛishṇa*
Nyāyavāgīśa Bhaṭṭācārya, son of Govinda *Nyā-*
yālaṅkāra Bhaṭṭācārya.

See Hall's Index, p. 25, no. xx.; Weber's
Catalogue (Berlin, 1853), p. 207, no. 699;
Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.,
vol. vi., p. 284, no. 2220, also vol. iv., p. 31,
no. 1408.

This MS. was copied by one *Būlakṛishṇa*,
in four parts:

a) The *Pratyakshakhaṇḍa*. Foll. 50; 8-10
lines in a page.

It begins:

शैवालधर्मा रुचिरे तदित्यास्तीरे भवान्यादरलेक्षणम् ।
इन्द्रादिमान्या भुवनेष्वनन्या मां पातु धन्या गिरिराज-
[कन्या ॥ १ ॥

प्रथम्य शिवयोः यादी अमता कृष्णार्जुना ।

सिद्धान्तमञ्जरीव्याख्या क्रियते भावदीपिका ॥ २ ॥

प्रारम्भितप्रतिबन्धकोपशमाय कृतं परमात्मनस्काररूपं
मङ्गलं शिष्यशिष्यायै प्रसङ्गतो ध्यायकाधेतृणां मङ्गलाचरणाय
यादी निबध्नाति ॥ प्रथम्येत्यादि ।

b) The *Anumānakhaṇḍa*. Foll. 15 (51-65);
9-11 lines in a page.

It begins:

विम्वपुत्रविनाशाय वासलाय प्रभाषिने ।

आलयशोपवीताय गणेशाय नमो नमः ॥ १ ॥

गिरिशानन्दनं नत्वा नत्वा सोमं हरिं हरम् ।

व्याख्यानुमानमञ्जरीः क्रियते कृष्णार्जुना ॥ २ ॥

पूर्वग्रन्थे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणां निन्दयान्तर-
मनोयोगव्यवच्छेदाय चाप्यशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुपमान-
निरूपणं प्रतिजानीते ॥ अथानुमानं निरूपयत इति ।

c) The *Upamānakhaṇḍa*. Foll. 5 (66-70);
11-13 lines in a page.

It begins :

विशेष्यं गुरुं नत्वा ध्यात्वा देवीं सरस्वतीम् ।
व्याख्योपमानमञ्जरीः क्रियते कृष्णशर्मेणा ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थप्रथमे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थप्रथमे प्रवृत्तये शिष्याणां
ओत्रमनोयोगसंपादनाय चाप्यशब्देनावसरसंगतिं सूचयन्नुपमान-
निरूपणं प्रतिजानीते ॥ अथोपमानं निरूपयत इति ।

d) The *Śabdakhaṇḍa*. Foll. 101 (71-171);
nine lines in a page.

This part of the commentary is called
Śūdhārthadīpikā in the introduction.

It begins :

प्रथम्यं जगतो नार्यं श्रीमता कृष्णशर्मेणा ।
क्रियते शब्दमञ्जरी व्याख्या गूढार्थदीपिका ॥ १ ॥

पूर्वग्रन्थप्रथमे प्रवृत्तानामुत्तरग्रन्थे प्रवृत्तये शिष्याणां ओत्र-
मनोयोगसंपादनाय चाप्यशब्देनावसरसंगतिं सूचयन् (शब्दनिरू-
पणं)*प्रतिजानीते ॥ अथ शब्दो निरूपयत इति ।

[J. TAYLOR.]

1975.

1242. Foll. 138; size 11 in. by 3½ in.;
nine lines in a page.

Nyāyasiddhāntamañjarīlikā, a second copy.

The *Pratyakṣakhaṇḍa* ends fol. 40b, the
Anumānakhaṇḍa fol. 53a, the *Upamānakhaṇḍa*
fol. 56b.

The scribe adds :

आश्रिते कृष्णपक्षे तु नवम्यां मंगलं दिने
लिखितं नाथरामेण सिद्धांतमञ्जरीमुत्तमं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1976.

1724b. Foll. 90; size 8½ in. by 3½ in.;
9-14 lines in a page.

* This word has been added from the second copy.

Nyāyasiddhāntamañjarīlīppanī, with the
surnames *Siddhāntamañjarībhūṣhā* (see the
introduction) and *Bālabodhinī* (according to
the final colophon), a commentary on the
Nyāyasiddhāntamañjarī, by *Nṛsiṃha Pañca-*
nana, son of *Gominda*, a Bengali (see the in-
troduction).

This commentary is not mentioned in Hall's
Index. It begins :

नत्वा गुरुपदद्वन्द्वं चिन्तयित्वा सितं महः ।
सिद्धान्तमञ्जरीभूषां करोमि शिष्यकर्मणोः ॥ १ ॥
श्रीमच्छ्रीयुतगीडमङ्गलमहोविख्यातसत्कीर्तिताम्
तत्कालं कृत्तिनः परं मुकृत्तिनो गोविन्दनामाभिधाः ।
तत्सूनुर्नृसिंहः (१.० नर०) एष मुकृती भार्यं तु पञ्चाननो
बालानां हितकाङ्क्षया स्फुटयति द्वागन्यायसिद्धान्तिने
सिद्धान्तमञ्जरीतकैमधुरक्रमधुव्रतान् ।
मागीमान्कर्तुमानोदवातभाषो(?) विरच्यते ॥

ईश्वरग्रन्थप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्तये कृतं परमात्मनस्कारक्यं
मङ्गलं शिष्यशिष्यायै ग्रन्थादीं निबध्नाति ॥ प्रणम्येति । परमा-
त्मानं प्रथम्यं ज्ञानकीर्त्याशर्मेणा न्यायसिद्धान्तमञ्जरीं क्रियत
इत्यन्वयः ।

The *Anumānapariccheda* begins (fol. 20a):
प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमेकप्रयोजनानामाद्याप्यो(?) संगतिं प्र-
दर्शयन् । शिष्यावबोधायानुमाननिरूपणं प्रतिजानीते । अथे-
त्यादिना ।

The *Upamānapariccheda* begins (fol. 35a):
अवसरसंगत्योपमानं निरूपयितुमाह अथेति ।

The *Śabdapariccheda* begins (fol. 38a):
उपमानशब्दनिरूपणयोरेकप्रयोजनकत्वव्याप्यो संगतिं प्रदर्श-
यन् शिष्यावबोधाय प्रतिजानीते अथेत्यादिना ।

Dato: संवत् १७३० ज्येष्ठ वदि ४ शुक्ले समाप्तो ज्यं
पुस्तकः ॥ शुभमस्तु लेखकायैः कयोः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

1977.

1038c. Foll. 22; size 8½ in. by 3½ in.;
10 or 11 lines in a page.

Siddhāntamañjarīprakāśa, a commentary on
the *Siddhāntamañjarī*, by *Bhāṣkara*, son of

Mulgala, of the *Laugākshi-gotra*, hence called in the colophon *Laugākshibhāskara*. This copy contains only the *Pratyakshaparicheda* and three lines from the beginning of the *Anumānaparicheda*.

The commentary begins:

अविनाशेवास्ति सरोजयुग्मं ध्वजोर्ध्वरेखाकुशलधनाद्यम् ।
रमाधरानेवयद्विजुहं नमाम्यहं कायवचोमनोभिः ॥ १ ॥

लौगाक्षिगोत्रसंभूतमुक्तलात्मजभास्करः ।

आस्थाति बालबोधार्थं न्यायसिद्धान्तमञ्जरीम् ॥ २ ॥

प्रारिचिद्व्यन्यनिर्विग्रसमाप्तिकामनया कृतभीष्टरत्नमस्कारं
शिवशिवार्थमादौ निबध्नन्नभ्युत्पदपरया संकीर्त्यनुपुत्रये स्नानं
अन्यनाम च निबध्नाति ॥ प्रणम्येत्यादि ।

The *Anumānaparicheda* begins:

अथानुमानं निरूप्यते । प्रत्यक्षनिरूपणानन्तरमवसरसंगत्यानु-
माननिरूपणं प्रतिजानीते ॥

See Hall's Index, p. 25, no. xxii.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Nyāyamālā*.

1978.

3074. Foll. 187; size 10 in. by 4 in.;
8-13 lines in a page.

Nyāyamālā, a treatise on the four kinds of
proof according to the 4th, 5th, 6th and 7th
aphorism of the *Nyāyasūtra*, by *Jayarāma*.

See Hall's Index, p. 49, no. cxxxv.

The whole *Pratyaksha*-section and the end
of the *Śabda*-section are wanting.

The volume begins:

निराकारं शुद्धं विगलितविकारं किमपवा
नराकारं राधाविलुलितविहारं ब्रजभुवि ।

दशाकारं किं वा भवतु भुवनकाशमपि वा
मनोवार्धं चारं मुरभिदमुदारं भज सखे ॥ १ ॥

उज्ज्वलरुद्राकटं शङ्खचक्रगदाधरम् ।

साहसस्तगजोद्धारनरितं हरिमाश्रये ॥ २ ॥

अमीना जयरामेण विबुधप्रणयैषिका ।

अनुमानलक्षणाया सूत्राया विधीयते ॥ ३ ॥

प्रत्यक्षोपनीवकत्वात्प्रत्यक्षनिरूपणोत्तरमनुमानं निरूपयति ॥
अथ तत्पूर्वकं विविधमनुमानं पूर्ववत्त्वेषवत्सामान्यतो दृष्टं च
(*Sū.* I. 1, 5).

The *Anumāna*-section ends fol. 13b:

अनुमानविचारो ज्यै विस्तीर्णो जलधेरपि ।

अमीना जयरामेण तत्र सेतुरिवाहितः ॥

The following part, the *Upamānaparicheda*,
begins:

अर्धो नमः कमलालोलदूर्गचलविलासिने ।

भवादिविभवावाप्तिकारिणे मुरवैरिणे ॥

क्रमप्राप्तमुपमानं लक्षयति । प्रसिद्धसाधन्यासाध्यसाधनमुप-
मानम् (*Sū.* I. 1, 6).

It ends fol. 13b:

अमीना जयरामेण विबुधप्रणयैषिका ।

उपमानपरिच्छेदः समाप्तेनेह वक्षितः ॥

The *Śabdaparicheda* begins:

अर्धो नमः कमलालोलदूर्गचलविलासिने ।

विचित्रविद्यनिर्माककारिणे मुरवैरिणे ॥ १ ॥

क्रमप्राप्तं शब्दं लक्षयति । आलोपदेशः शब्दः (*Sū.* I. 1, 7).

See Anfrocht's Oxford Catalogue, p. 240a,
no. 582.

It quotes the *Didhiti*.

The copy of this work registered in *Rājendra-
lāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. viii.,
no. 2861, seems to be complete.

[J. R. BALLANTYNE.]

7. *Nyāyakaustubha*.

1979.

677a. Foll. 90; size 10 in. by 4½ in.;
foll. 1-8 eleven lines, foll. 9-90 ten lines in
a page.

Nyāyakaustubha, a voluminous logical work,
by *Paṇḍita Mahādeva Puṇatāmākara*, son of
Paṇḍita Mukunda, and pupil of *Śiti-kaṇṭha*
(according to verse 3 of the introduction) or
Śrī-kaṇṭha (see the final couplets and the
colophon of the *Śabdaparicheda*).

See Hall's Index, p. 26, no. xxv.; Rājendralāla Mitra's Notices, vol. v., p. 84, no. 1765. It is not a mere gloss on the *Cintāmaṇi*, as Rājendralāla Mitra asserts.

The *Pratyakṣhapariccheda*, incomplete.

It begins :

दाक्षायणीरमणसञ्चरारविन्दं
ब्रह्मादिभिः सुरवरैरपि सेव्यमानम् ।
श्रीगीतम् मुनिवरं मणिकारमुत्थान्
आनीक्षिकीरतपुषाञ्च नमामि भक्त्या ॥ १ ॥

मुकुन्दं पितरं नीमि षट्शस्त्रीतत्त्वदर्शिनम् ।
यत्पुण्यपरिपाकेण ज्ञात्वे गतिरभ्यस्य ॥ २ ॥

पुरुषतुपुरोहितं सभायां
कवितायां किल कालिदासनन्यम् ।

निखिलानिलशस्त्रविदुरीणं
शितिकयवाभिषक्तुहं नमामि ॥ ३ ॥

मोक्षहेतुप्रमाणादितत्त्वज्ञानाय मञ्जियाम् ।
महादेवेन मुधिया क्रियते न्यायकीलुभः ॥ ४ ॥

न्यायमिद्वाननियक्त्वं निज्ञाता यस्य विद्यते ।
संयासस्तेन मुधिया न्यायकीलुभ आदरात् ॥ ५ ॥

न्यायात्मोधिं समुत्स्य भावनामन्दराद्रिणा ।
यिष्णुनेव महादेवेनायं कीलुभ उद्धतः ॥ ६ ॥

इह सकलशिशानी ग्रन्थारम्भे मङ्गलाचरणान्मङ्गलफलमादी
विचार्यते ।

The last words are : वाच्या मानसत्वावच्छिन्नं प्रति-
मनस्त्वेन करणान्नात्रस्य चात्सतिष्ठ(?) संयोगात् . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

1980.

677b. Foll. 167 (91-259); size 10 in. by 1 1/2 in.; ten lines in a page.

(*Nyāyakaustubha*)? A large portion of an *Anumānakhaṇḍa*, incomplete at the end. On the last leaf it is called अनुमानसङ्वादाद्यै, on the first leaf "A fragment, *Anumāna vālārtha*" (in Colebrooke's handwriting). As the style of this treatise is very much the same as that of the *Pratyakṣhapariccheda* of the *Nyāyaka-*

ustubha in the first part of this volume, and as both parts of this volume were evidently written by the same hand, it is highly probable that this is the *Anumāna*-section of the *Nyāyakaustubha*.

It begins :

ध्यात्वा शिवाङ्गिपुगलं विपुषेरुषाम्यं
नत्वा गुरोश्चरणपङ्कजमादरेण ।
भूयो विभाव्य मुधिया तदुदीरितार्थं
विद्वन्मुदे किमपि कौतुकमातनोमि ॥ १ ॥

अयानुमानं निरूप्यते अथासंगतं न प्रयुञ्जीतेत्यभिपुक्तवचनात्
प्रत्यक्षासंगतमनुमानं कथं प्रत्यक्षानन्तरं निरूप्यत इति न शङ्क्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1981.

1866. Foll. 198; size 12 1/2 in. by 4 in.; nine lines (foll. 167-173 ten line-) in a page.

Nyāyakaustubha, the *Śūbdapariccheda*. See Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. v., p. 174, no. 1861.

It begins :

नत्वा साक्षशिवं मुकुन्दपितरं श्रीकण्ठमंजं गुरुं
भयः सूक्ष्मधिया विभाव्य च तदुक्तायै मनस्तं हृदि ।
शब्दे मानवरे विशिष्टयिविधव्युत्पत्तिसंपादके
गूढार्थप्रतिपत्तये चरधिया कुर्वे प्रबन्धं चरम् ॥ १ ॥

अथ शब्दो निरूप्यते ॥ अत्रोपजीव्योपजीवकभावसंगतोप-
माननिरूपणानन्तरं शब्दनिरूपणमिति बहवो वदन्ति (cf. the beginning of the *Śūbdakhaṇḍa* in the *Nyāyakaustubha*) ।

It ends :

शब्दार्थानाम(न)नत्वात्सत्यत्वात्सर्विदो मन ।
मया नोक्तं प्रमेयं यद् बोद्धव्यं तत्सुधीवरैः ॥ १ ॥
नानानिबन्धानालोक्य विभाव्य च पुनः पुनः ।
मयाच लिखितं यद्यस्तेन तुष्यन्तु तार्किकाः ॥ २ ॥
महाज्ञेशतो भावनातश्च सम्यक्
मया संगृहीतं प्रमेयं हि यद्यत् ।
अवश्यं सुधीभिस्तदालोचनीयं
प्रमादाद्वरुक्तं हि संशोधनीयम् ॥ ३ ॥

यथा सुतानी मणिगोचराणां
नित्यव्यवसाय बहुक्रियुक्तः ।
अथ महादेवपुत्रेण यन्मात्रं
ब्रह्मोदयात्तो रचितो निबन्धः ॥ ३ ॥

Authorities mentioned in the *Nyāyakau-
stubha* are: the *Cintāmaṇi*, *Bhāṣya*, *Dīdhiti-
kāraṇuyūyino navyūh* (no. 1979, fol. 79b), *Khaṇ-
ḍanakāra*, *Saundulopādhyāyāh* (*Saundulop*?),
Maithilāh, *Prabhākaraḥ*, *Pakṣadharamiśraḥ*,
Ālamkārikadhurandharāh, *Harī*, *Prāñcāh*, *Prā-
cīnāh*, *Navyūh*, *Navīnāh*, *Bhāṭṭāh*, *Mīmāṃsakāh*
(*aprācīnabhāṭṭānuyūyino Mīmāṃsakāh*, no. 1981
fol. 54a, *prācīnuyūyino Navyūyikāh* fol. 126a).

Fol. 166 is blank, but there is no omission
in the text.

Colophon :

इति श्रीमत्पदवाच्यप्रमाणपारावामीश(०वारीय० Rāj. M.)-
श्रीमन्मुकुन्दपण्डितात्मजपुत्रात्मकरोपमानकमहादेवपण्डितविर-
चिते न्यायकौस्तुभे शब्दपरिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the copy : शके १७४२ प्रमाथीमान संवत्सरे
कार्तिकेयपौर्णिमाया इदं पुस्तकं समाप्तं ॥

[J. TAYLOR.]

1982.

693. Foll. 183; size 9½ in. by 4 in.;
10-12 lines in a page.

Nyāyakauṣṭubha, the *Śabdapariccheda*, a second
complete copy. [H. T. COLEBROOKE.]

8. *Nyāyasamkṣhepa*.

1983.

2608a. Foll. 72; size 10 in. by 3½ in.;
nine lines in a page.

Nyāyasamkṣhepa, by Govinda Śarman, son
of *Nyāyavācaspati Bhāṭṭācārya*, a commentary
on the *Kārikās*, apparently a short compendium
of the *Nyāya* philosophy, by the same author.
The contents are the same as in the first

adhyāya of the *Nyāyasūtra*. The single topics
are pointed out by marginal notes in Cole-
brooke's handwriting. It quotes the *Cintā-
maṇi* and the *Kādambarī*.

It begins:

भूयो भूयो भूधरतनयां विनयेन याचमानस्य ।

कृत्यानि केलिकाले भवस्य भव्याय भूयासुः ॥

ईषद्गुणानां विवरणमस्याद्यरेरेव ।

कुतूहलकारिकायां स्वयंकृतानां च तनुनः ॥

न्यायवाचस्पतेः सूनोरियं गोविन्दशर्मकः ।

कृतिः कृतधिया भूयादमन्दानन्ददायिनी ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितपेदोभितकर्मव्याशक(०व्याशक)मङ्गलं
शिवशिक्षाये निबन्नाति नीलोत्पलेनादि ।

The blanks on foll. 50 sqq. are probably
due to the illegibility of the original manu-
script. [H. T. COLEBROOKE.]

9. *Siddhāntarahasya*.

1984.

660. Foll. 345 (orig. paged १-३४५); size
13½ in. by 4½ in.; six lines in a page; well
written in the Bengali character.

Siddhāntarahasya, a large *Nyāya* treatise,
incomplete at the beginning and at the end.
The name of the author does not occur. In
Aufrecht's *Catalogus Catalogorum*, p. 720,
there are registered several *Nyāya* works
which have this title. This work is divided
into many small sections, more than sixty of
which are contained in this copy. The first
is called *Sadyaccaya*(?) *vyāvṛttisamśayatva-
lakṣhaṇa* (ends fol. 7a), the second *Nīścaya-
sāmagryāḥ samśayapratibaddhakatvakhaṇḍana*
(ends fol. 8b), the last *Vyāpyaviśeṣhyakaparā-
marśhasya kārṇatvākārṇatvanivāraṇa*.

The title "*Siddhāntarahasya*" is inscribed
on every leaf.

The volume begins: ननु किञ्चाम संशयत्वं तद्वि न
तावत्सन्देहोत्पन्न(?) व्यवसायसिद्धौ जातिविशेषः चास्तुतत्वा-
दिना संस्कारात् [H. T. COLEBROOKE.]

1985.

1633. Foll. 88; size 19 in. by 3½ in.;
the leaves are folded together; seven lines in
a page; well written in the Bengali character.

Siddhāntarahasya, a second, incomplete
copy, containing only as much as foll. 1-131a
of the first copy, but with one section more at
the beginning (*Smṛtisamśkārarahasya* fol. 15b).

The volume begins: ज्ञानादीनां सविषयकत्वं
प्रत्यक्षसिद्धमेव ° [H. T. COLEBROOKE.]

10. *Pratyakshadūṣhaṇoddhāra*.

1986.

786b. Foll. 71 (122-192); size 10 in. by
2½ in.; eight lines in a page.

Pratyakshadūṣhaṇoddhāra, by *Mahāmahopā-
dhyāya Nuruhari*, son of *Mahāmahopādhyāya
Yajñapati*, incomplete. It seems to be a
refutation of the opinions advanced by some
objector to the *Pratyakshatattvaratnāmāṇi*.
According to the inscription on the first
page, "*Pratyakshadūṣhaṇoddhāra uttarakhaṇḍa-
samkhyā* 3000," this copy would contain only
the second half of the whole. On the margin
it has the mark प्र ° दूष °, but once (fol. 129b)
भा ° च °.

It begins:

प्रतिनृषतिशिरोभिः साङ्गेनैव द्व(?)मौले-*

नैमयति पञ्चार्थं रायवे लाघवेन ।

विदितमदनन्तो मूलमन्तो बलानां

जयति जनकजायाः साक्षसो दुग्धिलासः ॥

तथेति भान्वय(भान्वय?) व्यतिरेकसहचारज्ञानसहकृताभ्यस-
गम्येत्यर्थः । Cp. no. 1987.

* Read सार्धमर्थेन्दुनी °, as suggested by Prof. Aufrecht.

Fol. 154a the author of the *Cintāmaṇi* is
mentioned, fol. 184b the *Līlāvāṭīprakāśa* (लीला-
वतीप्रकाशे वर्द्धमानचरकैर्लिखितं). Foll. 122-191 are
१-७० in the original paging, the last leaf is ११९.

The date of the last leaf is संवत् १५९६, but
this early date is not probable for the main
bulk of the copy, which is not in the same
handwriting.

See an *Anumānakhaṇḍadūṣhaṇoddhāra* by
the same author in Aufrecht's Cat. Cat., p. 17,
quoted from Burnell's Classified Index to the
Skr. MSS. in the Palace at Tanjore, p. 121.

[H. T. COLEBROOKE.]

11. *Siddhāntasamgraha*.

1987.

362. Foll. 111; size 10½ in. by 5½ in.;
generally eight or nine lines in a page.

Siddhāntasamgraha, a treatise on the *Pra-
māṇas*, according to the systems of *Gautama*
and *Kaṇāda*, by *Yādava Jī Vyāsa*, son of
Nṛsiṃha and pupil of *Rāmakṛiṣṇa*.

See Hall's Index, p. 27, no. xxviii.

It begins:

रामोभारामरणी (रामोभारमणी) नत्वा गङ्गां देवीं
[सरस्वतीम् ।

गणेशं रामकृष्णं च साधयामि चिकीर्षितम् ॥ १ ॥

न्यायमयीयं यत्नेन रामकृष्णान्नगदुरोः ।

कथादगीतमनयाकुर्वे सिद्धान्तसंग्रहम् ॥ २ ॥

कुशासपुत्रिर्निपुणो ऽनुयोगो (१.० योन्यो)

न मत्सरी नापि च मन्दबुद्धिः ।

कृशोदरीकैलिकलाप्रवीणः

कामो गुणो मन्दनपुंसको (१.० कौ) न ॥ ३ ॥

अपारपायोपिसमानशस्त्रे

तत्र प्रवेशो ऽतितरां दुरुहः ।

तथापि मनुष्यपथेन वेशः

सरित्क्रमेणैव समुद्रवेशः ॥ ४ ॥

कृताञ्जलिः सन् विनयं विधाय
 विश्रमिमेकां विदुषां करोमि ।
 विभाव्य सम्यक् प्रवदन्तु दोषं
 विभावनादत्र न कोऽपि दोषः ॥ ५ ॥
 दोषबुद्धिर्न कर्तव्या न(च)सिद्धान्तसंग्रहे ।
 न दुष्टो नूतनग्रन्थो निखिलैर्वैयर्थ्ये हि सः ॥ ६ ॥

मङ्गलस्य कारयता नान्ययत्तिरेकसहकृतप्रत्यक्षगम्या ।
 सति मङ्गलेऽपि कुचक्षितनाप्यभावदर्शनात् । Cp. no. 1986
 and 1989.

The *Pratyaksha*-section ends fol. 50a, the
Anumāna-section fol. 78a, the *Upamāna*-section
 fol. 79a. [H. T. COLEBROOKE.]

12. *Nyāyasiddhāntadīpa*.

1988.

614a. Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.;
 fifteen lines in a page; written in the Jaina
 character.

Nyāyasiddhāntadīpa, a series of philoso-
 phical dissertations (*vāda*), by *Mahopādhyāya*
Śaśadhara. In the colophon this work is called
Nyāyaratnaprakaraṇa. See Hall's Index, p. 41,
 no. cvi.

It begins :

ओ । वाचकशिरःकोटीरहीरवाचकघ्नी ५ श्रीकल्याण-
 विजयगणेशचरणौदीवरयो नमः । श्रीशारदायै नमः । श्रीवी-
 तरागाय नमः ।

अक्षितपरसिद्धान्तानां गीतममर्तकसिद्धान्तम् ।
 नत्वा नित्यमधीशं शशधरशर्मा प्रकाशयति ॥ १ ॥
 न्यायसिद्धान्तदीपोऽयं कथामु विजिगीषुभिः ।
 धारणीयः प्रकाशाय सत्तर्कज्ञेहमुग्रमः ॥ २ ॥

इह तापदभीष्टकर्मणो निर्विग्रसमाप्तिमुद्दिश्य बहुशः प्रवर्त-
 नाना विनायकाश्चैतदधिदूषादी मङ्गले प्रदूश्यन्ते प्रेषावन्तः ।

The first *vāda* is the *Māṅgalavāda* (ends
 fol. 3a); the second treats on the question
 सन्धकारत्वं भाववृत्तिर न वा, the third is the *Kāraṇa-*
vāda, the sixth treats on *Śakti*, the seventh
 on the question मनस्सं परमाशुवृत्तिर न वा, the thir-

teenth begins वायुः प्रत्यक्ष इत्येके तेषामयमाशयः, the
 seventeenth is called *Liṅgaparāmāṣavāda*, the
 eighteenth answers the question ननु केयं व्याप्तिः
 (fol. 28b), etc. The last *vāda*, which is marked,
 is the twenty-second (fol. 44), and then begins
 a discussion on *Abhāva*.

For a more complete list of the *vādas*, see
 Burnell's Tanj. MSS., p. 119.

[H. T. COLEBROOKE.]

13. *Dissertations on special topics*.

a. *With names of authors*.

1989.

47a. Foll. 5; size 9½ in. by 4 in.; 12 or
 13 lines in a page.

Māṅgalavāda, a treatise on the question
 whether it is necessary to begin a literary
 work with an invocation of some deity, by
Harirāma Tarkavāgīśa, a Bengal Brahman.

See Hall's Index, p. 41, no. lxxxvii.

It begins : ननु मङ्गलं न समाप्तिसाधनम् । मङ्गले
 सत्यपि कादंबरी(र. कादंबरीदि)* ग्रन्थासनात्तेः मङ्गलं वि-
 नापि प्रवृत्तानुष्ठितसमाप्तेरन्यतो व्यतिरेकतश्च व्यभिचारात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1990.

1549a. Foll. 14; size 9½ in. by 3½ in.;
 eight lines in a page.

Vishayatāvācāra, a treatise on perceptible
 objects and their objectiveness, by *Harirāma*.

See Hall's Index, p. 42, no. xcii.

It begins : विषयता च विषयकारप्रतीतिसाधिको
 सख्यसंबन्धविशेषो ज्ञानादीनां विषयेषु त्वतिरिक्ता नाना-
 भावादिति प्राच्यः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1991.

2532c. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.;
 11 or 12 lines in a page.

* See Aufrecht's Florentine Skr. MSS., no. 486.

Vishayativiveka, a second copy of *Harirāma's* (here called *Nyāyālaṅkāra Tarkavāgīśa*) treatise. It is in the same handwriting as the *Anumiti-parīkṣā* in the same volume, which was copied संवत् १९९०.

[GAIKAWAR.]

1992.

1549c. Foll. 16; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Sāmagrīvāda, by *Harirāma*.

It begins with the same words as *Raghudeva's Sāmagrīvāda*, no. 2002 :

समाने विषये लौकिकप्रत्यक्षसामग्रीसखे अनुमितिसामग्री-
सखे च लौकिकप्रत्यक्षमेवोदयते । न त्वनुमितिसादनन्तरं
साक्षात्करोमीत्यनुसंधयस्यैवोदयात् । एवं समानविषयकशाब्द-
बोधानुमितिसामग्रीसम्बन्धानदशायामपि शाब्दबोध एव जायते ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1993.

47d. Foll. 24 (33-56); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Dharmitāvachēdakatāpratyāsuttivāda, a logical treatise, by *Harirāma Tarkālaṅkāra*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlix.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 244, no. 610.

It begins :

अनुमितिपरामर्शयोः कार्यकारणभावयुक्तप्रत्यासक्तिः सामा-
नाधिकरण्यं तेन चैकपुरुषीयपरामर्शदशायाम् न तत्कृत्यपुरुषाल-
रीयानुमित्यापत्तिः तस्य सम्बन्धरूपकारणतावच्छेदकसम्बन्धेन
परामर्शविरहात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1994.

1517g. Foll. 29; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Dharmitāvācārtha, a second copy. This title, as well as a second title, "*Anumiti-parāmarśakāryakāraṇabhāvanicāra*," has been added by a more recent hand.

[H. T. COLEBROOKE.]

1995.

2610c. Foll. 29; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Dharmitāvachēdakatāpratyāsatti, a third copy.

Date of the copy : संवत् १८५९.

[GAIKAWAR.]

1996.

47h. Foll. 46 (103-148); size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Bādhabuddhivāda, a dialectic treatise on Contradiction, by *Harirāma Tarkālaṅkāra Vāgīśa*. The name of the author is not mentioned in this copy, but see the next one. Hall's Index, p. 54, no. clix.

It begins : तद्वैवाचिकविशेषताकतदभाववत्ता निरर्थक-
काले तद्वैवाचिकविशेषताकतद्विशिष्टपुद्गेरनुदयात् ०

[H. T. COLEBROOKE.]

1997.

956a. Foll. 27; size 10½ in. by 4½ in.; generally thirteen lines in a page.

Bādharahasya or *Bādhabuddhivāda*, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

1998.

47e. Foll. 22 (57-78); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Nanyamatavivāda, a critical discussion on some points about *anumāna*, by *Tarkālaṅkāra Harirāma*.

See Hall's Index, p. 53, no. clii.; Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 245, no. 611; Rāj. Mitra's Notices, vol. vii., p. 140, no. 2372.

It begins :

अनुमितिं प्रति पर्यतीत्यनवस्थापको बहिरित्याकारकपरामर्श-
एव हेतुः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

1999.

1517d. Foll. 29; size 11½ in. by 4 in.; eight lines in a page.

Navyamatavicāra, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2000.

47i. Foll. 17 (149-164); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Vishayatāmicāra, a treatise on the same subject as no. 1990, by *Gudādhara*.

See Hall's Index, p. 41, no. xci.

It begins :

बुद्धिनामे(r. बुद्धिनाम)कश्चिदात्मविशेषगुणस्तत्रवस्थितिचेदमहं
जानामीत्याकारक(च)या मन(मनः?)साधारणानुभवबलादेव ०

Date of the copy: संवत् १८१६ भाद्रपदशुद्ध २
शनिवारे लिखितं काशी मध्ये रामप्रसादकायस्थेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2001.

1548A. Foll. 23; size 11 in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Navadharmatīvachchedakatārahasya, by *Gadādhara*.

See Hall's Index, p. 52, no. cxlviii.

It begins: एकधर्मावच्छिन्नविशेष्यताकपरामर्शोद्धर्तनरा-
वच्छिन्नविशेष्यताकानुमितेरनुदयासद्धर्मावच्छिन्नविशेष्यताकानुमि-
तित्वपरामर्शोद्धर्तन कार्यकारणभावः ।

Date of the copy: संवत् १७९३ भाद्रपदशुद्ध ३ शुक्रवार
लिखितं भट्टपुरुषोत्तमेन ॥

After this there has been added by another hand: भारद्वाजकाशीनाथेन संपादितमिदम् गदाधरीयं धर्मि-
त्रावच्छेदकारहस्यम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2002.

47b. Foll. 15 (6-20); size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Sāmāgrīvāda, a treatise on the same subject as no. 1992, by *Tarkālaṅkāra Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 43, no. c.

It begins: समाने विषये एकदा लौकिकप्रत्यक्षसाम-
ग्रीसत्त्वे अनुमितिसामग्रीसत्त्वे च लौकिकप्रत्यक्षमेवोत्पद्यते
तदनन्तरं साक्षात्करोमीत्यनुभवसायस्य सर्वानुभवसिद्धत्वादिति
तदनुमितिनोत्पद्यते वह्नियुक्तधूमवान्पर्वत इति परामर्शकाले
वह्निचक्षुःसंनिकर्षदशायामुत्तरक्षणे पर्वतो वह्नित्वमिति लौकिक-
प्रत्यक्षस्यैवोदयात् वह्निं साक्षात्करोमीति तदनन्तरमनुभव-
सायस्य सर्वानुभवानुभवसाधकत्वादिति तदानुमित्यर्थं
मुस्यः पाठः

Date of the copy: सं १८१६ लिखितमिदं पुस्तकं स्वार्थं
परार्थं च (sic) ॥

भट्टाचार्यपुरीषेण हरिरामेण धीमता ।

सामग्रीवादरचना कृता कृतिमुदावह ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2003.

3077. Foll. 17; size 9½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page.

Sāmāgrīvāda, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

[J. R. BALLANTYNE.]

2004.

1369g. Foll. 16; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Anumiliparāmarśavāda, a short dissertation by *Nyāyālaṅkāra Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 51, no. cxli.

It begins: परामर्शं विनानुमित्यनुदयादनुमितिं प्रति
परामर्शो हेतुरिति सिद्धान्तः । तत्र धूमपरामर्शसत्त्वे यदानुमित्य-
नुदयात्पर्वतोद्देश्यकवह्निविधेयकानुमितिं प्रति पर्वतादिविशेष-
कवह्नादिव्याप्यधूनादिप्रकारकनिश्चयोहेतुरिति कार्यकारणभावो
पिशिष्य कल्पनीयः ।

He quotes the *Didhiti*.

Date of the copy: संवत् १८०२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2005.

2532b. Foll. 15; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśa, a second copy of *Raghudeva's* treatise.

Date: संवत् १९२०.

[GAIKAWAR.]

2006.

47c. Foll. 12 (21-32); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśavicāra, a third copy of *Raghudeva's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

2007.

1517c. Foll. 13; size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Anumitiparāmarśa, a fourth copy of *Raghudeva Nyāyāluṅkāra's* treatise.

[H. T. COLEBROOKE.]

2008.

161f. Foll. 11 (205-215); size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Sīmāṅgulukṣaṇāvicāra, by *Tarkāluṅkāra*.

It begins:

सामान्यधर्मज्ञानान्नरं यावत्साध्यप्रत्यक्षोदयात् सामान्यलक्षणाप्रत्यासत्तेः प्रत्यक्षहेतुत्वमभ्युपेयते सा च ज्ञायमानं सामान्यं सामान्यज्ञानं वा ज्ञानं च तदिन्द्रियजन्यं साध्यं स्वरूपमिन्द्रियजन्यज्ञानान्नरं यावत्साध्यप्रत्यक्षानुदयात् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2009.

695. Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Sannikarshavāda, a treatise on the different kinds of proximity or relation, by *Jayarāma Nyogapāñcāna*.

It begins:

जीमता जयरामेण न्यायसिन्धोः समाहृतेः ।

सुक्लिमीकिकसंज्ञानैर्वादानाला विधीयते ॥

तत्र जीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।

सन्निकर्षेषु नियुक्तं निरूपयति निश्चलम् ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवायो द्रव्यसमवेतस्य संयुक्तसमवेतसमवायो द्रव्यसमवेतसमवेतस्य समवायः शब्दस्य समवेतसमवायः शब्दसमवेतस्य विशेषणता समवायाभावयोर्लौकिकप्रत्यक्षे हेतुः ।

On fol. 41a a new section begins:

जीमता जयरामेण चित्ररूपे विचारितम् ।

विभावयन्तु सुधियसात्मनस्य विचारकाः ॥

नत्वा शब्दोः पदात्मजं [जी]जयरामः(ः) समासतः ।

निबध्नाति निबन्धेन नियोज्यान्वयदीपनम् ॥

Colophon: इति जयरामवर्षचाननविरचितायां सन्निकर्षव्यादः संयोजक समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

Foll. 24-31 of the original pagination are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

2010.

1369i. Foll. 9; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Laghusannikarshavāda, a compendium of the preceding treatise, by the same *Jayarāma*.

It begins:

तत्र जीजयरामो ऽसौ न्यायपञ्चाननः कृती ।

सन्निकर्षेषु नियुक्तं निरूपयति नाविविधम् (१. न्यायवित्) ॥

लौकिकसन्निकर्षः षड्विधः । तत्र संयोगो द्रव्यस्य संयुक्तसमवेतस्य ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2011.

47m. Foll. 43 (276-318); size 9½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Pakṣhatāvicāra, a treatise on the nature of deliberative discussion, by *Mahādeva Sūri*.

See Hall's Index, p. 53, no. cliv.

It begins :

साक्षं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।
विचारयत्यनुमितिं पञ्चताहेतुतां स्फुटम् ॥ १ ॥
तार्किकैः पञ्चता सम्यक् लक्षिता यद्यपि स्फुटम् ।
तथाप्यत्र चतुर्कारः सतां चतुरि(sic!)* भविष्यति ॥ २ ॥

सत्यपि परामर्शोदिसकलानुमितिकारणसमवधाने पर्यतो
बहिर्मानिमादिनिर्णयदशायामनुमितेरनुत्पत्त्यानुमितिं प्रति पञ्चता
हेतुरिति सकलनैव्यायिकसिद्धान्तः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2012.

2100e. Foll. 35; size 10 in. by 4 in.;
eight lines in a page.

Pakshatāvāda, a shorter treatise on the
same subject, agreeing sometimes verbally with
the preceding one.

See Hall's Index, p. 53, no. clv.

It begins : सत्यपि परामर्शोदी पक्षे साध्यानिर्णयदशायो
विमानुमितिसामनुमितेरनुत्पत्त्यानुमितिं प्रति पञ्चताप्यहेतुत्वं कल्प्यते ।

[GAIKAWAR.]

2013.

1517f. Foll. 25; size 10½ in. by 4 in.;
9 or 10 lines in a page.

Īśvaravāda, a treatise on the existence of
God and the means of proving it, by *Mahā-
deva Puṅgastambha*, son of *Mukunda Viluḍa*
(*Vibulha*?). It begins :

साक्षं शिवं नमस्कृत्य महादेवः सतां मुदे ।
तार्किकाभिमतं मानमोचरे यन्नि तत्त्वतः ॥ १ ॥

अत्रेष्टरे आत्मत्वं जीवभिन्नवृत्तिं न वा जीवभिन्नं ज्ञानादिमत्तं
वा जन्म सकर्तृत्वं न वेत्यादिविप्रतिपत्तौ ईश्वरे प्रमाद्यमनुमान-
मेवेति नैव्यायिकाः ।

It ends :

ईश्वरो ऽस्ति न संदेहः कस्यापि जगतीतले ।
तथाप्येतत्प्रसङ्गेनेष्टरनामानुसंहितम् ॥ १ ॥
ईश्वरानुग्रहादेवेष्टरवादो ऽयमद्भुतः ।
महादेवेन रचितस्तनोतु मुधियां सुखम् ॥ २ ॥

* Read हृदि, as suggested by Prof. Aufrecht.

Colophon: इति श्रीमत्पदवाक्यप्रमाणप्रपञ्चसूक्तभक्तिनेतन-
श्रीमुकुन्दविदुडालममहादेवपण्डितविरचितं ईश्वरवादः समाप्तः ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

2014.

1436b. Foll. 141; size 12 in. by 4½ in.;
fair writing; twelve lines in a page.

(*Nyāya*)-*Siddhāntatattvarīkṣa*, a dissertation
on the eternity of matter, by *Gokulanātha*, son
of *Vidyānidhi*.

It begins :

प्रवहपवनवेगपटितो ऽपि
कलति न यस्मिन्नादंर्षिडभावः ।
लघुगुरुगुलानुलामकाङ्-
द्विदिगुणः स भवद्गुणत्रयस्य ॥ १ ॥
हिरण्यगर्भस्य गुरुः शरीर-
संस्मालपुयेः पुरुषः पुराणः ।
अथोरणीयान्महतो महीया-
न्यशयत्रयस्यः स भूयोत्तमकरीः ॥ २ ॥

सकलाङ्कुरकारिणीजानुगतं तदकारि व्यागुप्तं कुर्वद्गुप्तं नाम
सामान्यं न कल्पयितुमुचितं गीरवात् । ननु गीरपेक्ष गुरुवस्तु-
सिद्धिर्वा प्रतिपद्यते तदभावसिद्धिर्वा क्रियते । ०

It concludes with six partly defective and
corrupt *śloka*s :

तर्कानामप्रतिष्ठानाहुर्लभस्तत्त्वनिर्णयः ।
लिप्यते केचले लोकाः सिद्धांतत्यागपाप्मना ॥ १ ॥ ०
असूत यमुया(?r.०ना) विहङ्गछात्रिह्यानिधेस्तुतं ।
तस्य गोकुलनाथस्य गिरा(r. गिरा) प्रोयेत धूर्जटिः ॥ ६ ॥
इति सिद्धांततत्त्वविवेको नाम न्यायनिबंधविशेषस्तमाप्तः ॥
संवत् १८५१ भाद्रमासे कृष्णपक्षे तिथौ सोमवासरे ॥

For another copy of this treatise see Rāj.
Mitra, Notices, v., p. 201, no. 1885. *Gokula-
nātha* refutes the view of *Śiromaṇi*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2015.

1191b. Foll. 18; size 12½ in. by 4½ in.;
small modern Bengali handwriting; seven
lines in a page.

Muktirivecanādi, essays on final emancipation, the nature of the deity, etc.

It begins: अथ मोक्षः दुःखसाधनं च दुरितनेष स्वसामानाधिकरस्य कानिचिद्विशेषयतो भयसंबन्धेन दुरितवदनो दुरितध्वंसो मोक्ष इति निष्कर्षः । °

इति मुक्तिविवेचने fol. 10 (cf. *Muktivāda*, Hall's Index, p. 49); इति देवतावादः fol. 13; इति स्वर्गवादः । अथ ब्राह्मणत्वविचारः fol. 14.

It ends: इति ब्राह्मणत्वविचाररहस्यम् ॥ This, though perhaps only the title of the last chapter, is given several times, on the last page, in Bengali and Devanāgarī, as the title of the whole treatise.

A *Brāhmaṇatvavicāra*, by *Gokulanātha*, is mentioned in Aufrecht's Cat. Cat., from Oudh xv., 100. [H. T. COLEBROOKE.]

b. Anonymous.

2016.

394b. Foll. 23 (33-55); size 12½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

Prāmāṇyavāda, a treatise on the nature of proof (a topic from the first chapter of the *Cintāmaṇi*). There is no colophon at the end, the title being only given on the first page.

Perhaps this treatise is identical with no. cxxxvii. in Hall's Index, p. 50.

It begins:

बुद्धिश्च यथार्थानुभवरूपा प्रमेतुष्यते । यथार्थं च तद्विज्ञे-
यकलावच्छिन्नतत्त्वकारकत्वम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2017.

765a. Foll. 15; size 10½ in. by 3½ in.; 8-10 lines in a page.

Jñānavāda, a logical treatise the object of which is set forth in the beginning:

अनुमितिं प्रति साध्यापत्त्यावच्छिन्नहेतुप्रकारता निरूपित-

यद्यप्येवमेता शालिज्ज्ञानत्वरूपविशिष्टपरामर्शत्वेन न हेतुता किं तु व्याप्यतावच्छेदकप्रकारकव्याप्तिज्ञानत्वेन व्याप्यतावच्छेदक-
प्रकारकपक्षधर्मताज्ञानत्वेन च हेतुताद्वयम् । एवं च धूमो वह्नि-
व्याप्तो धूमवान्यथैव इत्याद्याकारकज्ञानद्वयात्तथाविधसमूहालम्ब-
नादप्यनुमितिरूपस्यते न केवलं विशिष्टपरामर्शदेव ।

The colophon is wanting, the title having been inferred from the marginal note शा० ब०.

[H. T. COLEBROOKE.]

2018.

1675c. Foll. 16 (197-212); size 9 in. by 4 in.; 12-15 lines in a page.

(*Anumitikhanda*?), probably a fragment of some larger logical work. The title has been added by a later hand. The following colophons give an idea of the contents: इतिर(प्रीतिर)वाधस्यलौघानुमितिविचारः (fol. 199b), परामर्शानुमित्योः कार्यकारणभावे पक्षसाध्ययोः प्रवेशप्रवेशवि-
चारः (fol. 202a), अमानास्यग्रहाभावस्य परामर्शनिष्ठानु-
मितिकारणतावच्छेदकत्वानवच्छेदकत्वविचारः (fol. 205b), अनुमितिप्रयोजकं व्याप्तिस्वरूपनिरूपणं (fol. 211b), केव-
लान्वयित्वसहस्रदशायामनुमितिसंज्ञननिरासः (fol. 212b).

The manuscript begins:

ननु परैर्तीयवह्नीतरवह्निभावात् (sic!) परैत इत्याद्ये
मृहीतामानास्यकवाधनिश्चयसहस्रदशायां बहिष्प्राप्यधूमवान् परैत
इत्यादि°

[H. T. COLEBROOKE.]

2019.

1044. Foll. 28 (folded together); size 16½ in. by 8 in.; seven lines in a page; well written, on brown paper, in the Bengali character.

*Parāmarśānumityoḥ kāryakāraṇabhāvavicāra-
rahasya* (see the colophon, fol. 27b), a chapter from some larger work. Fol. 26b has the colo-
phon: *Anumitiparāmarśayoh kāryakāraṇabhāva-
rahasyam saṃpūrṇam*. The topic is very much the same as in the preceding fragment.

The manuscript begins: अनुमितिपरामर्शयोः
सामान्यतोऽनुमितित्वपरामर्शत्वाभावात् कार्यकारणभावः परामर्शत्वेन

च जातिविशेषः न तु व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मेतानिष्टयन् चतो
व्याख्यादेः साध्यादिभेदेनानुगमे अपि न क्षतिः ॥

At the end there are a few lines from a second chapter; it begins: अथ व्याप्यविषयता निरूपितहेतुतापक्षेदक ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2020.

2608b. Foll. 41; size 10 in. by 3½ in.; 12 or 13 lines in a page; written in the Bengali character.

Samśayānumititvādārtha, a logical treatise on Doubt. The colophon is wanting at the end; the title given to the treatise having been taken from the reverse of the last leaf. It is the same work as the *Ratnakoshakārikāvicāra* in the Oxford Catalogue, p. 245, no. 613.

It begins: यदोक्तज्ञानं निश्चयात्मकमेवेति विद्वानः
रत्नकोशकारसु समप्रतिपक्षसंबलनदशयां संशयात्मिकाननुमिति-
नङ्गीकरोति ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2021.

47f. Foll. 14 (79-92); size 9½ in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Samśayānumitirahasya, a logical treatise on Doubt; the name of the author is not mentioned. See Hall's Index, p. 51, no. cxliv.

It begins:

अनुमितिः प्रत्यक्षान्वयज्ञानं वा संशयो न चेति विप्रतिपक्षिः ।
अथ रत्नकोशकृतः पर्वतादाक्षेकस्मिन्वर्षिणि वह्निदभावव्याप्य-
वत्ता परामर्शादिसम्बधानानन्तरं त्रयोद्वेयोरेवानुमितिरूपयते ०

Date of the copy: संवत् १८२९ भाषे मासि शिवे
पक्षे चतुर्दश्या गुरुवासरे रघुनाथपुस्तकमिदं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2022.

1369d. Foll. 6; size 9½ in. by 4½ in.; fifteen lines in a page.

Vyāptyanugamavicāra, probably a fragment of one of the commentaries on the *Cintāmaṇi*.

It begins: प्रतियोग्यसमानाधिकरयेति । अथ समूहा-
लक्षणात्मकव्यभिचारज्ञानप्रतिपक्षकतानादायातिप्रसङ्गवारणाय ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2023.

47g. Foll. 10; size 9½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

Smṛtisamśkārasambandhivāra, an anonymous treatise.

It begins: यदगोचरस्मृतिं प्रति यदगोचरज्ञानत्वेन न
हेतुता यदनिर्विकल्पकादपि स्मरणापत्तेः ०

The same work in Rāj. Mitra's Notices on Skr. MSS., i., p. 77, no. 142.

[H. T. COLEBROOKE.]

2024.

161d. Foll. 23 (145-167); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Vaiśiṣṭavaiśiṣṭyabodhavicāra, "a *Nyāya* dissertation on the relation of the attribute to the subject." The author's name is not mentioned. It has the same beginning as the *Vaiśiṣṭavaiśiṣṭyavicāra* registered in Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 121, no. 1166.

The beginning is: तद्वर्तेनिर्विकल्पकानन्तरं तद्विशि-
ष्टवैशिष्ट्यबोधानुदयात् तच्च तद्वर्तेप्रकारकं ज्ञानं कारयं विशिष्ट-
वैशिष्ट्यबोधश्च विशिष्टप्रतियोगिकवैशिष्ट्यबोधो विशिष्टानुयोगि-
कवैशिष्ट्यबोधश्च ।

Date of the copy: संवत् १८५४.

[H. T. COLEBROOKE.]

2025.

3066. Foll. 7; size 9½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

Kāraṇatāvāda, a logical treatise. The au-

floor's name is not mentioned. See Aufrecht's Cat. Cat., p. 95.

It begins:

अथ किं कारणत्वं यदवच्छेदकावच्छिन्नसमुदायः सामग्री ॥
अथ प्राश्नः ॥ अनन्यथासिद्धनियतपूर्ववर्तिजातीयत्वं कारणत्वं ।

[J. R. BALLANTYNE.]

2026.

1555a. Foll. 30; size 11 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Liṅgapakṣitaṅgikabhāṇavicāra, the author's name is not mentioned.

It begins:

बहिष्कृत्यधूमवान् यवेत इत्यादि परामर्शान् बहिष्कृत्यधू-
मयान्यवेतो बहिष्कृत्यधूमनिमित्तमात्मनः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2027.

1369h. Foll. 8; size 10 in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Laukikavishayaṭvicāra, an anonymous treatise on the same topic as no. 1990.

See Aufrecht's Oxford Cat., p. 245, no. 614; Raj. Mitra's Notices, i., p. 77, no. cxliii.

It begins:

यदं साक्षात्करोमीत्याद्यनुव्यवसायविषयतया लौकिकविषय-
तया अतिरिक्तायाः सिद्धिरिति नवीनाः ।

Date: संवत् १६२ (१६०२).

[H. T. COLEBROOKE.]

2028.

765b. Foll. 11 (numbered 16-26); size 10½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Vāyupratyakṣhavāda, a tract on the perceptibility of Air.

It begins:

वायुश्चैवज्ञानान्यचेतनप्रत्यक्षो न वेति विप्रतिपत्तिः । विधि-
कोटिमीमांसकानां निषेधकोटिनैर्वाधिकानाम् ।

It ends: आवश्यकं च सन्निकर्षविचारावसरे दक्षितम्.
The same anonymous author wrote also a *Sannikarshavicāra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2029.

1369l. Foll. 5; size 9½ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

Veganūśyākāryakāraṇabhāvarahasya, a controversial treatise on the origin and decrease of Velocity, confronting the tenets of the *Nyāya* and the *Vaiśeṣika* on this subject.

It begins:

ननु किं तावत् आश्रयनाश्रयवेगस्य नाशकमिति चेत् ॥
अथ वैशेषिकाः ॥ सामयोज्यसंयोग इव तादृशवेगस्य नाशकः ॥

In the last line the *Vegakhaṇḍana* of the *Didhitikṛit* is quoted.

See Hall's Index, p. 62, no. ccii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2030.

2100a. Foll. 47; size 10 in. by 4 in.; written by several modern hands; 8-14 lines in a page.

Fragments of different philosophical treatises and commentaries.

The MS. begins: अथ साध्याभाववद्वृत्तित्वरूपव्या-
प्तिरेवानुमित्युपयोगिनी ।

Foll. 2 seqq. are numbered 6 seqq.

Foll. 7-15 (numbered 11-19) are marked वा० अ०; fol. 30 की०.

Foll. 32, 33 (numbered 1, 2) are marked वि० म०; beginning अथोच्यते । अधिचारज्ञानविरहस(ह)कृतं
अहचारदर्शनं आभिप्रायकं । foll. 33b and the greater part of 34 and 35 are blank.

Fol. 36 is marked वा० न०; but 36b and 37b are left almost wholly blank; and so is fol. 46a.

Fol. 1a has the pencil mark :—‘*Vishaya-viveka*. A metaphysical treatise according to the *Nyāyasūtra*.’

[GAIKAWAR.]

14. Grammatical treatises.

2031.

161e. Foll. 37; size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Śaktivicāra, a treatise on the names of things and meanings of words, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*. See Hall’s Index, p. 56, no. clxvi.

It begins :

संज्ञेनो लक्षणा चार्थे पदवृत्तिः । वृत्त्या पदप्रतिपाद्य इव
यदाथै इत्यभिधीयते इदं पदनिर्णयार्थं बोधयन्निति जलान्तरादय-
नर्थो बोध्य इति चेत्सांकेतिकतया वृत्तिः ।

This treatise is different from the “*Śakti-vāda* alias *Śaktivicāra*,” which Rāj. Mitra, Notices of Sansk. MSS., iv., p. 122, no. 1537, attributes to *Gadādhara*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2032.

1038e. Foll. 4; size 9 in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

Śaktivāda, a short treatise on the same subject.

It begins :

मीमांसकेष्वेवमादी दाहाद्यनुकूलाः शक्तयो भतिरिक्तपदार्थाः
स्वीक्रियन्ते । तेमानयमाश्रयः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2033.

972. Foll. 102; size 15½ in. by 5½ in.; fairly good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Śabdasaktiprakāśikā, a treatise on the same subject, by *Jagadīśa Tarkālakāra*.

It begins :

तत्कैवल्यस्य विदुषा विदुषानोपकारिका ।
कृता श्रीमदगीशेन शब्दशक्तिप्रकाशिका ॥

The work was published at Calcutta, in 1847. See Hall’s Index, p. 55.

[H. T. COLEBROOKE.]

2034.

804. Foll. 178; size 15½ in. by 5½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Śabdasaktiprakāśikātippanī, a commentary on the above work, composed by *Kṛṣṇakānta Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*, in Śaka 1723 (A.D. 1802).

It begins :

योगे शमुगत चिरं हिमगिरेः नृत्ते कुटीरे प्रिये
योगार्थं किमुतास्ति को (sic) च रमणी तथेति सत्त्वावर्णः ।
मुना हाससमन्विते (r. ० तं) गिरिसुतागौरीशयोर्नेनका
तत्रास्तीति पदन् सलज्जहृदयो मान्यातु लज्जोदरः ॥

It ends : इति श्रीकृष्णकान्तविद्यावागीशभट्टाचार्यविर-
चिता शब्दशक्तिप्रकाशिकाटिप्पणी समाप्ता ॥

शाके रानाक्षिशैलक्षितिपरिगणिते कक्षेडे याति सूर्ये
विंशहा विंशनाथाचितपदयुगले इयामले मोक्षपीने ।
आयसव्यापकानां निखिलपदपदार्थादिचिन्तापहन्त्री
तेने श्रीकृष्णकान्ताह्वय इह सुकृती टिप्पणी गूढभावा ॥

धीरश्रीकृष्णकान्तेन विद्यावागीशसञ्चिना ।

कृता सुबुद्धिधोरायां शक्तिसन्दीपनी मुदे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2035.

161g. Foll. 113 (numbered 216–328); size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Paṭlavākyaratnākara, a philosophico-grammatical treatise, by *Gokulanātha Śarman*; a very incorrect copy.

See Hall’s Index, p. 56, no. clxx.; Aufrecht’s Oxford Catalogue, p. 246, no. 619.

It begins :

नामसाधारणो विषयविषयो यो विभोगीकः ।
तस्यैषा शक्तिरसिद्धप्रपञ्चस्य प्रकाशने ॥

विभोः संयोगेन सृते (?) द्रव्यसामान्यमनादिनिधनेन चैतन्येन सकलमपि वस्तु व्याप्नुवतो भगवतो भवस्य यो गुणो नित्यसर्व-विषयकत्वापन्त्यादिना (?) जीवादिगुणव्यावृत्तेन धर्मेण लोकोत्तरो विषयतया विंशमभिव्याप्य वक्षते तस्य द्वैताप्रतिहतस्य यन्त्रस्य ज्ञानजातजननानुकूलं सामर्थ्यम् ।

The subdivisions are not sufficiently marked: fol. 234 ends the *padanpittigrahavivaraṇa*, fol. 243a the *abhedānvayavivaraṇaparakaraṇa*, fol. 249a the *paribhāṣyaprakaraṇa*, fol. 257b the *spṛṣṭānirāsa*, . . . fol. 293a the *upapadadoitīyānirāsa*, fol. 295b the *kārnakūṭṛitīyāvivaraṇa*....

[H. T. COLEBROOKE.]

2036.

1305. Foll. 205; size 12½ in. by 4½ in.; six lines in a page; written in the Bengali character, on brown paper.

Vyutpattivāda, a logical treatise discussing the meaning of words and their relations in a sentence, by *Gulādhara Bhaṭṭācārya*, in two parts. The name of the author is given in the second copy. See Hall's Index, p. 55, no. clxv.

The *Prathamavyutpattivāda* begins :

शब्दबोधे चैकपदार्थे स्वरूपदार्थस्य संसर्गः संसर्गमव्योदयाभासते स च कृचिदभेदः कृचिच्चातिरिक्त एव आधाराद्येयप्रतियोग्यनुयोगिविषयविषयिभावादिः । अभेदः प्रातिपदिकार्थे स्वसमानविभक्तिकेन स्वाव्यवहितोत्तरवर्तिना स्वाव्यवहितपूर्ववर्तिना च पदेनोपस्थापितस्यैव संसर्गमव्योदयाभासते यथा षट्ठी नीलो नीलं षटमानयेत्यादी षटादौ नीलादेवः (१.० अ.) ।

The *Doitīyavyutpattivāda* begins (fol. 86):

अनुमित्यर्थकधातुयोगे विधेयत्वं विधेयित्वं वा द्वितीयार्थः । तेन ब्रह्मादियस्य कानुमितिपरस्य वह्नितुमिनोनीत्यादिवाक्यस्यापि प्रामाण्यमनुमन्यते ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2037.

963c. Foll. 165 (116-280); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 116-170 eleven lines, foll. 171-280 twelve lines in a page.

Vyutpattivāda, a second copy. The *Prathamakhaṇḍa* ends fol. 181a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2038.

3268. Foll. 141; size 10½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page.

Vyutpattivāda, a third copy, incomplete at the end. The *Prathamakhaṇḍa* ends fol. 56a. The second leaf is wanting; fol. 6 was originally the eighth leaf of another copy, and is here superfluous.

[A. C. BURNELL.]

2039.

1172A. Foll. 34; size 13½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Bengali writing; eight lines in a page.

Arthamuktāvali, a treatise on the syntax of cases, apparently the first chapter of a work of that name.

It begins :

रामं प्रथम्य संखेपाद्यानाङ्गाकरणोदधेः ।

गृह्यते कारकादीनामर्थमुक्ताफलमैषा ॥

तत्र प्रथमतः क्रियानिमित्तं कारकमिति । तथा च विभक्त्यर्थ-भिन्नाव्यवहितं सङ्घतिक्रिया साधयति तदेव कारकं भवतीत्यर्थः । नेतेनातिव्याप्तिः । तद्वा क्रियाश्रयत्वं कारकत्वमिति कारकलक्षणं न च क्रियाश्रयत्वं कारकत्वमिति चेत् तर्हि कर्तुरेव कारकत्वं नाज्येषां क्रियाश्रयः कर्तेति सूत्रात् कर्तुरेव क्रियाश्रयत्वाभिहितत्वादिति वाच्यं । आश्रयत्वस्य परंपरया वाच्यत्वात् परंपरा तु स्वान्विविधभक्त्यर्थैवस्वरूपं । अथवा स्वनिष्ठविशेष्यतानिरूपितप्रकारतावत्त्वं । अथवा स्वनिष्ठविभक्त्यर्थैरुपसंज्ञावच्छिन्नविषयतानिरूपितविषयतावत्त्वरूपं । अत एव नाव्याभिर्नैतिव्याप्तिश्चेति । उक्तं च हरिणा वाक्यपदीये । कारकं हि क्रियाहेतुयैवोक्तं क्रियाश्रयत्वमिति । तर्हि कारकास्तु विभक्त्यर्थेद्वारा क्रियान्वयित्वं कारकत्वं क्रियाविशेषणादावतिव्याप्तिवारणाय विभक्त्यर्थेद्वारेति विशेषणीयमित्याहुस्तस्मिन् ॥ अथ कर्ता । ०

Athādhikaraṇam, fol. 4; *karaṇam*, fol. 6; *hetusādhane tṛtīyā*, fol. 6b; *sampradānam*, fol. 7; *apādānam*, fol. 8b; *atha nirukṭasabda-sūctyā āśrayatayā śabdāḥ tāvad vicāryate*, fol. 13b; *sambodhanam*, fol. 18; *nīrdhāraṇam*, fol. 20b; *vīpāvicārah*, fol. 29; *karmakartā*, fol. 30b; *atha phalavatkartā*, fol. 33.

Apparently incomplete at the end. The MS. had ended *अथ विचारानन्तरं*; but this has been obliterated, and a different hand has supplied the colophon:

इति श्रीमद्विशिष्टकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥

After this a different hand again has added: श्रीमद्विशिष्टकृत अर्थमुक्तावलीप्रथमपरिच्छेदः^०; while fol. 1a has the title: शब्दशास्त्रज्ञानोज्ज्वलकृतार्थमुक्तावली प्रथमः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2040.

11720. Foll. 10; size 13½ in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Subnūlasamgraha, a treatise on the syntax of cases.

It begins: अथ मुखादस्य संग्रहः ॥ गङ्गा गच्छति चेन्न इत्यत्र एकत्वविशिष्टगङ्गावृत्तिसंयोगजनकगमनानुकूलवर्तमानत्वविशिष्टचेन्न इति शब्दबोधः । तत्र शक्त्या गङ्गापदार्थो विनातीयप्रवाहः द्वितीयापदार्थः संयोगः गमिपदार्थो गमनं तिङ्पदार्थः कृताचयः ॥ ०

It ends: यन्मु प्रथमकर्मकरणात् त्वानहं वृणो इत्यभिलापः । एककर्तृकत्वं एव तुनो विधानादिति स्मार्तैः तदनुशासनाधिरुद्धं ॥ इति मुखादः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2041.

2428. Foll. 46; size 8½ in. by 4 in.; fairly good Devanāgarī writing of 1782 A.D.; eight lines in a page.

Subarthatattvāloka, or *Kārukacakra*, a logical treatise on the function of the cases, by *Vīva-nātha Pañcānana*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

सायं गोपवधूटीवक्रदुर्गतेन दृशसेकेतः ।

शरत्तं चक्रधरो मे कारकचक्रं मे रूपयतः ॥

अथ मुखाद्यो निरूप्यते । तत्र प्रथमापठोवर्जं प्रायः सर्वैः (viz. विभक्तयः) कारकाभिधापिन्यः । शत्रोर्हि नस्ति मातुः स्मरतीत्यादी । क्वचित्त्वयमपि । तथा द्वितीयादयो अपि क्वचिदुपपदविभक्तयो न कारकाः । ०

It ends: अन्ये तु कर्णदाने कर्णदानसाम्यं सप्तम्यर्थः तद्वृत्तित्वमर्थः । इत्थं दानवृत्तिं यत्कर्णदानसाम्यं तदाश्रयत्वं परंपरया बोध्यमित्याहुः ॥

इति श्रीविष्णुनाथपञ्चाननविरचितः सुवर्णतत्त्वालोकः समाप्तः ॥

For another MS. see Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 150, no. 2385; the MS. there described ends with a *śloka* giving the name of the author's father. [R. JOHNSON.]

2042.

1698b. Foll. 19 (foll. 106-124 of vol.); size 9½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Alaṅkārapariśīkāra, a logical dissertation on the nature of the verb, and the meaning of its tenses and modes, by *Vīvanātha Śiddhāntapañcānana Bhattachārya*, son of *Vidyānivāsa*.

It begins:

स्फुटकृतिफले शक्तं नामयोजितसत्तति ।

आख्यातसदृशं धाम इयामं गमाभिर्धं तुमः ॥

आख्यातार्थमाचक्षते ॥ तत्र व्यापारमाख्यातार्थं केचिदाहुस्तदस्य संयोगस्यंदादादिसाधारणव्यापारत्वस्य दुर्वचनत्वात् तदपेक्षया लाघवात् यत्तद्विशेषितत्वात् रथो गच्छतीत्यादी तु व्यापारे ०

It ends: अपिस्तान्पर्ययाहको ('*api*' with the force of '*tātparyā*') वा वपुष्मात्सल्लघोयेण स्फोटयेदपि पर्वता-निन्नादावप्येवं वपुष्मानित्यत्र प्रशक्ते मनुविधिः ॥ इति महामहोपाध्यायविद्यानिवासपुत्रश्रीविष्णुनाथसिद्धांतपञ्चाननभट्टाचार्य-विरचितो श्लोकारपरिष्कारः समाप्तः ॥

The same author wrote the *Padārthatattvāloka*. [H. T. COLEBROOKE.]

2043.

3064. Foll. 4; size 10 in. by 4 in.; twelve lines in a page.

Ākhyātavāda, a short logical treatise on the meaning of the Verb, by (*Raghunātha*) *Tārkika Śiromaṇi Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 58, no. clxxx.

It begins:

आख्यातस्य यानो वाच्यः । यचति पार्क करोतीति यानार्थककरोतिना सर्वआख्यातविवरणात् । अवहारादिववाचकं (० बद्धावकं the second copy) विना विवरणादपि व्युत्पत्तेः ।

Date of the copy: संवत् १७३६ समये आश्विनसंवत् १७३६ समये चर्चकभट्टप्रतिष्ठानकरेण लिखितोऽयमाख्यातवादः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2044.

2100f. Foll. 6; size 9½ in. by 3 in.; 8-10 lines in a page.

Ākhyātavāda, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2045.

2368d. Foll. 9; (paged 4-12); size 11 in. by 3 in.; seven lines in a page.

Ākhyātavāda, a third copy. The author's name is not mentioned. It is preceded by a copy of the *Nāñarthavivṛiti*, written by the same hand (foll. 1-3).

Date: संवत् १६६६ वर्षे फाल्गुणमासे शुक्लपक्षे त्रयोदशी तिथे लिखिते ॥

[GAIKAWAR.]

2046.

2157b. Foll. 35; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Ākhyātavādaṭippaṇṇī, a commentary on *Śiromaṇi's Ākhyātavāda*, by *Raghudeva Bhaṭṭācārya*. See Hall's Index, p. 59, no. clxxxiv.

It begins:

• प्रथम्य नीरदश्याममुहामगुणमन्दिरम् ।
आख्यातवादसद्भाष्या रूपदेवेन तन्मते ॥ १ ॥

नैयायिकः परमार्थ निराकर्तुं समस्तं व्यवस्थापयति आख्यातस्येति यानो वाच्यः

It ends:

कठिनाख्यातवादेषु मन्यविलोकने ।

लीलाध्यायार्थं (r. ० ध्यानं) धीराः कुर्वन्तु निहिता
[(विहता ?) अपि ॥

आख्यातवादसद्भाष्या समुद्भूतमनेन ।

प्रोक्तानु संगतीनाथः श्याममुन्दरविग्रहः ॥

Date of the copy:

आश्विने शुक्लपक्षे तु सप्तम्या भृगुवासरे ।

लिखितं नाथरामेणाख्यातवादस्य टिप्पणी ॥

संवत् १७२६ शाक १६६१ ॥

[GAIKAWAR.]

2047.

1369f. Foll. 15; size 9½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page; written in the Bengali character.

Ākhyātavādaṭippaṇṇī, a commentary on *Śiromaṇi's Ākhyātavāda*, by *Rāmakṛishṇa*. See *Rājendralāla Mitra's Notices of Skr. MSS.*, vol. vii., p. 151, no. 2386.

It begins:

मुकुन्दचरणहस्ताभाव इदयाधुने ।

आख्यातवादसद्भाष्या रामकृष्णेन तन्मते ॥

आख्यातस्येति यानतन्माख्यातशक्ततावच्छेदकमित्यर्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2048.

2368b. Foll. 20; size 11 in. by 2½ in.; 8 or 9 lines in a page.

Ākhyātavādagranthivimukti, a commentary on *Śiromaṇi's Ākhyātavāda*, by *Najāyālamkāra Rāghava Bhaṭṭa*.

It begins:

अस्माकरोडनिधिं तन्मूर्द्धेस्थितचन्द्रकलायां हि ।

सु(सं)धमाहुन्वर्त्तुं सुंदायं (r. शुद्धायं तं) वन्दे हेरसम् ।

शिरोमणिकृताख्यातवादग्रन्थविमुक्तये ।

स्त्रीमद्राघवभट्टेन कीशले किंचिदुच्यते ॥

इह खलु विध्ययानुष्ठानं परलोकोपयोगि । विध्ययैश्चाख्या-
तायैविज्ञेयः ।

The colophon is: इति श्रीन्यायालंकारविरचितास्या-
तपाद्यन्यविमुक्तिः समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2049.

2368c. Foll. 3½; size 11 in. by 3 in.;
seven lines in a page.

Nānarthavivṛiti, a dissertation on Negation,
in the second copy ascribed to *Śiromaṇi*. See
Rāj. Mitra's Notices of Skr. MSS., iii., p. 179,
no. 1211.

It begins:

संसर्गाभावो न्योन्याभावश्च नमो ऽर्थे । तच्च चान्वयिता-
बद्धेकावक्षिप्रप्रतियोगिताकर्तृ च्युत्पत्तिबललभ्यम् । नीलघट-
वती(sic!)न घटः नीलो घटो न घट इत्याद्यव्यवहारात् इह
यौतघटयति न नीलो घट इत्यादिव्यवहारात् । प्रतियोग्यभा-
वयोरन्यौ च नुत्ययोग्यत्वेनौ ॥

Date of the copy: संवत् १६६६. [GAIKAWAR.]

2050.

2100c. Foll. 6; size 9½ in. by 4½ in.;
six lines in a page.

Nāṭvāḍa, a second copy, with the colophon:
इति श्रीमहानहोपाध्यायतात्त्विकशिशरोमशिविरचितो नट्यादः
समाप्तः ॥ [GAIKAWAR.]

2051.

30a. Foll. 40; size 9½ in. by 4 in.; ten
lines in a page.

Nāṭvāḍaṭṭippanī, a commentary on *Śiromaṇi's*
Nāṭvāḍa, by *Gadādhara Bhaṭṭācārya*. See
Hall's Index, p. 61, no. cxcv.

The first *pāda* of the introductory couplet
is very corrupt; I give it in Prof. Aufrecht's
reading:

राधासुखात्मधुमत्रमधुमत्रम-
कृष्ण(स्य) पादयुगलं शिरसा प्रणम्य ।

नभ्यादसंगतशिशरोमशिविरचितो

श्रीमान् गदाधरसुधीर्विशदीकरोति ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2052.

2645b. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.;
fairly written by several hands, about the
middle of last century; 10-13 lines in a page.

Fragments of some work (with a commen-
tary) on the philosophy of grammar; or on
language in its relation to proof.

It begins:

प्रत्यक्षवच्च प्रामाण्यं सत एवागमस्य हीति ।

विद्युतं चैतानुधायां जयतीर्थेन* ॥ शब्दस्यार्थेन स संबंधः
स्वाभाविकः संकेत एव वेति संशये सिद्धांतयति ॥ सत एवेति ॥
स्वाभाविकेनैव संबंधेनेत्यर्थः ॥ तदुक्तं जैमिनिना । आत्यन्तिकस्य
शब्दस्यार्थेन संबंध इति ॥ ननु सति स्वाभाविके संबंधे व्युत्पत्त-
यद्युत्पत्तस्यापि बोधः स्यात् ॥ न अपिरविदितशक्तिर्न दह-
तीत्यत्र प्रत्यक्षादेः स्वाभाविके ऽर्थप्रत्यायकत्वे सत्यपि यथेन्द्रिय-
व्यतिकर्षापेक्षा तथाचापि संकेतग्रहसमिपस्यैव बोधकत्वमित्याह ॥
प्रत्यक्षवचेति । अथापि स्वाभाविकः संबंधः सर्वेषां शब्दानां
सर्वैरर्थैः सममास्थीयते कस्यचित् केनचिदेव समं वा ॥ नाहः ॥
शब्दार्थव्यवस्थानुपपत्तेः ॥ अन्ये । आर्येभ्यो ज्ञानाननियमाभावप्रसंगः ॥
तथा हि ॥ आर्यो हि यवश्च दीर्घशूके प्रयुजते दीर्घशूकमेव
च बुध्यते ॥ ज्ञेयास्तु प्रियंती प्रयुजते प्रियं गुं च बुध्यत इत्येवं
नियमः स्वाभाविको शक्ती न स्यात् ॥ ०

Fol. 4: वाक्यपदीयकारिकानुदानहार मूलकारः तथा
स्मरणाभिमानप्रमोदसंज्ञने(r. ० न)विवरणे ऽप्युक्तं । ०

Fol. 6b (where the *Vākyapadīya* is again
quoted) ends: तथा च शक्तिमत्ताविशेषाद्वाक्यादिशब्दानां
साधुत(१)पत्तिरिति चेत् । अत्र नैयायिकादीनां समाधि(१)ह
प्रयोजनेन ॥ असाधुरनुमानेन वाचकः ॥

Fol. 7a begins: शक्तिप्रसंगात्प्रयोजने एवातिरिक्तं
शक्तिं समर्पयते ॥

इन्द्रियाणां स्वविषयेष्वनादियोग्यता यथा ।

अनादिरर्थैः शब्दानां संबंधो योग्यता तथा ॥

इन्द्रियाणां चक्षुरादीनां स्वविषयेषु चाक्षुषप्रत्यक्षादिषु ०

Fol. 7b ends: शब्दार्थयोः स्वाभाविक एव संबंधः ।
तथा च प्रयोजनाध्यायप्रथमचरणे ऽनुप्रास्थाने ॥

* For this author's *Nyāyasudhā*, see Hall's Index,
p. 113.

Fol. 8a begins: आगमसमुच्चयकांडशेषे

ते साधुष्वनुमानेन प्रत्ययोत्पत्तिहेतवः ।

तदात्म्यमुपगम्येव शब्दाद्यैस्य प्रकाशकाः ॥ ०

(Vākya. I. 151-154, in the last of which this MS. has अपभ्रंशः instead of अपशब्दः) इति ।
अनुत्पत्तस्य शक्तिप्रमादेव बोधः । ०

Fol. 8b ends (in the middle of the page):
ज्ञोष्यते । अपभ्रंशानामपेक्षकत्वे ततो बोध एव न स्यात् । न
च साधुस्मरणबोधः । तदविदुषां (!) ज्ञायमानत्वात् । तस्माद-
ज्ञायमानत्वाच्च ॥

Fol. 9a (smaller writing) contains a passage
from the *Mahābhāṣya*, beginning: (का)रस्वती
दशम्यां पुत्रस्य सुदेवो अस्ति वरुणेति ते मुरा हेलयो हेलय
इति कुर्वतः पराचक्षुः । ०

ending: ० एवं तर्हि ।

ज्ञो मन्त्रमाप्नोति जयं परमं चायोगविद् दुष्यति चापशब्देः ।
(ed. Kichhorn, i., p. 2, l. 2 to last line but one).

[H. T. COLEBROOKE.]

15. *Laukikanyāya*.

2053.

582. Foll. 429; size 10½ in. by 6½ in.;
in European fashion; good Devanāgarī writing
of 1808 A.D.; twenty-five lines in a page.
From fol. 93, the leaves were wrongly numbered
89 seqq.; but the numbers have been altered
by another hand.

Laukikanyāyaratnākara, a collection and
explanation of proverbial phrases used as
illustrations in philosophical discussion, by
Raghunāthavarman, son of *Gulāb-rāya* of the
Bindurāya family, pupil of *Rāmadayālu*, of the
Uḍis-na sect of the *Nānak Shūhīs*.

It begins:

यस्माज्जातं निखिलभुवनं जीयते येन ज्ञातं

यस्मिन्नेते व्रजति विलयं सच्चिदानंदरूपे ।

यस्य आत्मा निगमनिषया यच्च तन्मात्रमेवम्

तं प्रत्यक्षं शिषुशिशिशिषं साधुमूर्तिं नतो ज्ञि ॥ १ ॥

यं भातं सनुभाति लोकनिक्करो यं चांतरेणोपधा

भासा यस्य च भाति सर्वमपि नो भाषाच्च यज्ञासने ।

भाते यस्य च भातमेव निखिलं यः सज्जनानां गतिः

खानंदं तमहं प्रकाशममलं सोमं शिवं संश्रये ॥ २ ॥

यो वाचा न निगच्छते न च सदा मानीतरेरीक्ष्यते

सर्वेषां वचसा य एव विषयः सर्वेषु मानैर्मितः ।

आत्मा यो निखिलस्य सर्वविदुषां प्राप्नोऽप्यवाप्यथ यो

गोविंदं तमहं नमानि सततं भक्तप्रियं माधवं ॥ ३ ॥ ० १ ॥

गुरुसत्त्वा मुक्तस्त्वज्ञानं दयालून्नामवत्सदा ।

लीकिकन्यायरत्नाकरस्तन्यते मया ॥ १२ ॥

न्यायार्थं विषयं चैवोदाहृतिं च यथामति ।

वदिष्यामि अत्र संक्षेपाद्विस्तारादपि कुचक्षि ॥ १३ ॥

प्रसंगादागतानां तु न्यायानां तत्र विवृते ।

अथैवमर्थं वदिष्यामः क्वचिदन्यामुदाहृतिं ॥ १४ ॥

प्रसंगादावाता अपि निगदयिष्यामि विषया

न ते व्याख्यास्यते पुनरसकदुकाश्च पिरलाः ।

पुनर्यथाख्यास्यते विषयकपनादिप्रयिताः (ः)

पुरा प्रोक्तान्कोटिस्तुनरपि वदिष्यामि विषये ॥ १५ ॥ ० १६ ॥

उदाहृतिं वदिष्यामः प्रायो वेदांतरशास्त्राणां ।

मीमांसान्यायणां काचित् काचिच्चापरशास्त्राणां ॥ १६ ॥

[० ६० ॥

अत्र निर्बंधपदं सर्वत्र प्रकरणापरं ननु किमिदं सूत्रादेरुपनि-
षदनुयाहितं सूत्रादिनिष्ठविचारस्य तदर्थोपबोधहेतुत्वमिति चेत् ॥

इति लीकिकन्यायरत्नाकरे शास्त्रविषयादिकथनपुरःसरं शा-
स्त्रप्रकरणसामान्यैतत्प्रकरणानामारंभजनर्थेन अथात्र व्याख्यानां
न्यायानां व्याख्यानमारभ्यते fol. 15a; first the *Sthūlā-*
rundhatinyāya (भुवनमहंतां च दर्शयति 1), ends fol.

31b; then different examples; e.g. कंठचामीकर-
न्यायः । चामीकरो भूषणविशेषः स हि कंठगतो जपि विस्मृतः

सन्नप्राप्त इव भवति । आत्रोपदेशादिना ज्ञातः सन् प्राप्त
इत्युपचर्यते न तु यस्तुतो ज्ञानातिरिक्ता तस्य प्राप्तिरस्ति प्राप्त-

त्वादिति ॥ २ ॥ अज्ज्ञे (? i.e. अज्ञे) चेन्नपु विदेत किमर्थं पर्यंतं
व्रजेदिति । अज्ज्ञे गृहकोणे । अज्ञे इति पाठे उप्ययमेवार्थः ।

निगदयिष्यामि नन्यत् ॥ ३ ॥ साधकाशनिरवकाशयोर्निरवकाशं
चलीय इति न्या० ३ ॥ स भवत्येकवाक्यत्वे वाक्यभेदो हि नेष्यते

इति न्या० ५ ॥ अत्र हि शब्दः । पश्य मृगो भावतोत्पादावेतदर्थे-
प्रसिद्धी मञ्जनोन्मञ्जनन्या० नञादौ यतितस्मरणानभिज्ञः कदा-

चिन्मज्जति कदाचिदुन्मज्जतीति प्रसिद्धं लोके ॥ ६ ॥ यदि

तत्र यतितः सो अन्यदवलंबनमलभमानो व्याकुलितचित्तः कुश-
काशादीनवलंबने तत्कुशकाशावलंबनं नाम तस्य न्यायः कुश-
काशावलंबनन्यायः । अनेन हि प्रथलामु युक्तिषु निराकृता-
स्तितिनिर्वाला युक्तीरवलंबनानः प्रतिपाद्यलमनेन कुशकाशा-
वलंबनेनेति निराक्रियते ॥ ७ ॥ यथा पंचकलिग्रा तुंबिका
नदीसमुद्रादी मज्जंती पंचके क्षीणे स्वकाश आगत तिष्ठति
तथा जीवो देहादिपंचके क्षीणे श्लोकाकाशे गत्वा तिष्ठति ।
अयमेव तस्य मोक्ष इति दिग्गवरा इति जलतुंबिकान्यायः ॥ ८ ॥
तदेकदेशिनस्तु पंचरमुक्तन्यायेन संततमूर्ध्वगमनमेव तस्य मोक्षं
मन्यते ॥ ९ ॥ विशेषपद्महूलं भावनमेव परमपुरुषार्थं मन्यमाना
बालैरप्युपहसतोया इत्यलमुन्मत्तवचसि काव्यदूषणोद्भावननेनेति
न्यायेन नेह (!) ते निराक्रियते ॥ १० ॥ ०

Fol. 187a: इति ० प्रमेयरूपणपरं पूर्वार्धम् ॥ अथ
प्रमाणातत्त्वप्रतिपादनप्रचुरो भागः प्रारभ्यते ॥ अत्रैव च प्रसंगेन
पूर्वोक्तार्थो अपि दृढीक्रियते । यदा हि तदिति शोकमात्मवि-
दित्वादी प्राचीनतात्त्विकमतमाश्रित्य सकलपदार्थस्वरणाद्युपगमेव
विशेष्ये विशेषणं तत्र विशेषणोत्तरमिति न्यायेन सर्वपदार्थाना-
मन्योन्यं क्रियाकर्मभावेनान्यरूपः शब्दबोधः स्वीक्रियते । तदा खले
कपोतन्यायो वरति (? भवति) । यथाहुः । वृद्धा युवानः शिक्षवः
कपोताः खले ययामी युगपत्यतंति । तथैव सर्वे युगपत्यदार्थाः
परस्परैरान्वयिनो भवंतीति । अथ वृद्धयुवशिशुभिः कपोतै-
श्चिरतरश्चिरसंविहितकालोक्तानां पदार्थानां साम्यं बोध्यं । ०

It ends with nine ślokas, the last of which
runs thus :

अमिमानकसद्गुणागवनने यंशे लसन्मीक्रिक-
अमिद्रामदयालुशिष्यरघुणा नायाननाम्ना कृते ।
ग्रीत्से वाचशिवस्य लोकविदितन्यायाख्यरत्नाकरे
पूर्वो माननिरूपणप्रचुरको भागः सुशोभ्युत्तरः ॥

इति श्रीसाधुवृंदवदितपादारविंदश्रीमद्रामदयालुशिष्येण सो-
मवंशीयविंदरायकुलोत्तमश्रीसेयदेव्याश्रितपादारविंदश्रीगुलाव-
रायसूनुनोदासीनावस्थेन रघुनाथवर्मणा विरचितं लौकिकन्या-
यरत्नाकराख्यं प्रकरणं समाप्तं ॥ संवत् १८६५ मीती आषाढसुदी
१० सूर्यवासरे तद्विने समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2054.

1031. Foll. 89; size large 8vo, 10½ in. by
6½ in.; fairly written in Devanāgarī; twenty-
six lines in a page.

Laukikanyāyasamgraha, an 'abridgment of
Raghnātha's Laukikanyāyaratnākara, by the
same author.

It begins :

यात्कीर्तिप्रभया मुमुक्षुभुवने मायाप्रभावेः प्रभोर्
नीलादेर्नेनिता प्रतीतिरचला क्षीः संवृता शोभते ।
यत्किञ्चोदुग्धोः स मे गुरुरहो हार्दीधकारापहः
अमिद्रामदयालुर्दुर्दुरमलो मोदाय भूवात्सदा ॥ १ ॥
नत्वा शंभुं हरिं गौरिं विधिं दुर्दिं च भारतीं ।
क्रियते रघुनाथेन लौकिकन्यायसंग्रहः ॥ २ ॥
लौकिकन्यायरत्नानामाकरे यत्प्रदर्शितं ।
तस्य संक्षेप एवेह शीघ्रबोधाय दर्शयते ॥ ३ ॥

It ends :

वेदाध्यासायसंख्याकलौकिकन्यायसंग्रहः ।
शिष्योः प्रीतये व्यं स्यात् पित्रोर्बालस्य गीरिच ॥ २ ॥ ३ ॥
यो ब्रह्मा यच्च विष्णुर्वसुतनुरपि यो यच्च गीर्वादिनीर्तिर्
यद्यात्मा सर्वजतोः क्षुतिशिररगिरो यच्च तात्पर्यभूमिः ।
यस्याबोधोदासीनो ब्रजति च विलयं यस्य बोधात्मयं च
तं मुहं संप्रपद्ये शिष्यमनमजं शंभुनीशाननीदं ॥ ४ ॥

इति श्रीसाधुवृंदवदितपादारविंदश्रीगुलावरायसूनुनोदासीनावस्थेन
रघुनाथेन विरचितो लौकिकन्यायसंग्रहः समाप्तः सुभक्त
संवत् १८६५ आषाढवदि २ भृगुवासरे ०

For other MSS. of this work see Bühler's
Report, p. cxlvi.; Rāj. Mitra, Notices, ix.,
nos. 3139, 3140. Both give the author's
family name as Bindurāya, whilst our MSS.
give it as Vindarāya wherever it occurs.

[H. T. COLEBROOKE.]

2055.

700. Foll. 180; size 9½ in. by 3½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; eight lines
in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

D. VAIŚEŚHIKA.

1. The Sūtras and Commentaries.

2056.

3023. Foll. 7; size 14 in. by 5½ in.; nine lines in a page.

Kaṇādasūtra, the *sūtras* of the *Vaiśeṣhika* Philosophy, ascribed to *Kaṇāda*. It is divided into ten *adhyāyas*, and each *adhyāya* into two *āhnikas*. See Hall's Index, p. 64, no. 1.

Editions: in the Bibliotheca Indica together with *Śaṅkara Miśra's Vaiśeṣhikasūtrapaskāra*; the first *āhnika* in "The Aphorisms of the *Vaiśeṣhika*, Sanskrit and English," by J. R. B., Mirzapore, 1851; The *Vaiśeṣhika Darśanam* with the commentaries of *Mahāmahopādhyāya Chandrakant Tarkalunkar*, Calcutta, 1887; The Aphorisms of the *Vaiśeṣhika* Philosophy by *Kaṇāda*, in the Benares Sanskrit Series (Fasc. I. contains the text of the *sūtras*, see no. 2059).

A German translation by Dr. F. Röer, in *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, xxi. p. 309-420, xxii. p. 383-442; an English translation by A. E. Gough, Benares and London, 1873 (from The Pandit, nos. 32-69, published 1869-1872).

[J. R. BALLANTYNE.]

2057.

1698d. Foll. 79 (176-254); size 9½ in. by 4 in.; 13 or 14 lines in a page; neat writing of about A.D. 1750.

Vaiśeṣhikasūtrapaskāra, a commentary on the *Vaiśeṣhikasūtra*, by *Śaṅkara Miśra*, son of *Bhavanātha Miśra*.

See Hall's Index, p. 68, no. xviii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2058.

232b. Foll. 81 (92-172); size 12¼ in. by 3¼ in.; ten lines in a page.

Vaiśeṣhikasūtrapaskāra, a second copy, with many marginal notes in Colebrooke's handwriting.

Dato: संवत् १८५० न नीती पुनवदी t n

[H. T. COLEBROOKE.]

2059.

1303d. Foll. 7; size 13½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large writing on yellow paper, in the Bengali character.

Dravyapadārthasaṃgraha, the first part of *Prāśastapāda's Padārthadharmasaṃgraha*, or *Shaṭpadārthasaṃgraha*. The name of the author does not occur in this copy, but it is evidently *Prāśastapāda's* work, since it is the text commented on by *Udayana* in the first part of the *Kiraṇāvali*.

See Hall's Index, p. 64, no. ii; Aufrecht's Oxford Cat., p. 240, no. 583; Rājendralāla Mitra's Notices, i., p. 283, no. 492; v., p. 283, no. 1961; Bühler's Detailed Report, p. 76 and p. cxlv.

The *Padārthadharmasaṃgraha* is not a commentary on each single *sūtra*, but a short exposition of the six *Vaiśeṣhika* categories, based on the *sūtras* of this system. It is also called *Prāśustapādabhāṣya*, see the next number, also nos. 2083, 2085.

It begins:

प्रथम्य हेतुनीचरं मुनिं कथादमन्तः ।

पदार्थकीर्तयः प्रथम्यते महोदयः ॥

द्रव्यगुणकर्मलक्षणान्यविशेषसमवायानां पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्याणां तत्त्वज्ञानं निःशेषमहेतुः । तत्त्वचरदेशनाभिधत्ताङ्गलीदेव । अथ के ते द्रव्यादयः पदार्थाः । किं च तेषां साधर्म्यवैधर्म्यं चेति । तच्च द्रव्याणि पृथिव्यग्नेयोवायुकाशकालदिगालमनाणि सामान्यविशेषसंज्ञोक्तानि नयेव तत्त्वानिरेकेण संज्ञान-

रानभिधानात् । गुणाः रूपरसगन्धस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्-
संयोगविभागपरत्वापरत्वबुद्धिसुखदुःखेकाद्वेपप्रयत्नाच्च ० Cp.
Vaiś. sū. I. 1, 4-6.

Śrīdhara wrote the *Nyāyakandali*, a com-
mentary on *Prāśastapāda's* work, in the Śāka
year 913 (= 991 A.D.), as was first pointed out
by Bühler, Report, p. 76 and p. cxliv.; see
also Bhandarkar, Rep. Bomb. MSS. 1883-84,
p. 313.

The *Prāśastapādabhāṣya* is now being
published in the Benares Sanskrit Series :
"The Aphorisms of the *Vaiśeṣika* Philosophy
by Kaṇāda, with the commentary of *Prāśasta-
pāda*, and the gloss of *Udayanācārya*," ed. by
Paṇḍit Vindhyaśāri Prasāda Dube, Fasc. I.,
Benares, 1885. [H. T. COLEBROOKE.]

2060.

760c. Foll. 32; size 9½ in. by 4½ in.;
nine lines in a page; large and clear writing.

Shaṭpadārthasaṃgraha, the five other sections
of *Prāśastapāda's* exposition of the *Vaiśeṣika*
philosophy, on the margin styled गुणभाष्य, कर्म-
भाष्य, सामान्यभाष्य, विशेषभाष्य, समवायभाष्य. On the
last leaf the whole work is called प्रज्ञासप्तदशभाष्य,
but all these notes are in a more modern
handwriting.

The *Guṇapadārtha* begins :

रूपादीनां सर्वेषां गुणानां गुणत्वाभिसंबन्धो द्रव्याभितन्त्रं
निष्क्रियत्वं गुणवत्त्वं च । रूपरसगन्धस्पर्शपरत्वापरत्वगुरुत्व-
द्रवत्वज्वहेवेगा मूर्तगुणाः । बुद्धिसुखदुःखेकाद्वेपप्रयत्नपरिमाण-
भावनाशब्दा समूर्तगुणाः । संख्यापरिमाणपृथक्संयोगविभाग
उभयगुणाः ।

The *Karmapadārtha* begins (fol. 23a):

उच्छेपणादीनां यच्चानामपि कर्मेतसंबन्धः एकद्रव्यवत्त्वं
अधिकृतं मूर्तद्रव्यपृथितं अगुणवत्त्वं गुरुत्वद्रवत्वप्रयत्नसंयोग-
जन्यत्वं स्वकार्यविरोधित्वं संयोगविभागनिरपेक्षकारणत्वं ०

The *Sāmānyapadārtha* begins (fol. 29a):

सामान्यं द्विविधं परमपरं च स्वविषयसर्वगत[नि]भेदात्मक-
मनेकवृत्ति ०

The *Vaiśeṣhapadārtha* begins (fol. 30a):

अकस्मिन् (r. अस्मिन्) भवा अन्त्याः सा अप(?)विशेषकत्वादिशेषः ॥
विनाशारम्भरहितेषु निमित्तव्याकाशकालदिगात्मनः स्वप्रति-
द्रव्यनेकशो वस्तेनाना अत्यन्तव्यावृत्तिबुद्धिरित्येवो विशेषः

The *Samavāyapadārtha* begins (fol. 31a):

अयुतसिद्धानामाध्यात्मधारभूतानां यः संबन्ध इह प्रत्ययहेतुः
स समवायः

It ends :

स्वात्मगतसंवेदनाभावाच्च तस्मादिह बुद्धनुमेयः । समवाय
इति ॥ समवायपदार्थैः समानः ॥ इति श्रीप्रज्ञासप्तदशधिरचित-
व्यादिवद्दार्थसंग्रहः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2061.

1714a. Foll. 79; size 9 in. by 2½ in.;
6-10 lines in a page; indifferent handwriting.

Kiraṇāvali, a commentary on *Prāśastapāda's*
Padārthasaṃgraha, by *Udayana Ācārya*. The
first part, or *Dravyapadārthaprakāśa*.

See Hall's Index, p. 65, no. v.; Burnell's
Tanjore MSS., ii., p. 121; Rājendralāla Mitra's
Notices, v., p. 289, no. 1968.

It begins :

विद्यासंध्योदयोद्रेकाद्विद्यारजनीत्ये ।
यदुदेति नमस्तस्मै कलौषिष्ठिभूतस्त्वमे ॥ १ ॥
यतो द्रव्यं गुणाः कर्म तथा जातिः पराधरा ।
विशेषाः समवायो वा तमीश्वरमुपास्महे ॥ २ ॥

अर्थानां प्रविशेचनाय जगतामन्तस्तमःशान्तये
सम्भारस्य विलोकनाय गतये लोकस्य याचाधिनिः ।
तत्तन्नामसंभूतभीतय इमी विद्यावती प्रीतये
प्राप्तेने किरणावलीमुदयनः सत्सर्कतेजोमयीम् ॥ ३ ॥

अतिधिरसमसारं जानवाज्ञाविहीनं
प्रविततबहुषेलप्रक्रियाजालदुःखम् ।
उदधिसमभतन्त्रं तन्त्रमेतद्वदन्ति
प्रसलजडधियो ये ते ऽनुकम्प्यन् एते ॥ ४ ॥

शास्त्रारम्भे सदाचारपरिप्राप्ततया कायवाक्मनोभिः कृतं
परापरगुरुनमस्कारं शिष्यान् शिक्षयितुमादी निवध्नाति प्रत्यन्येति

It ends :

प्रयत्नादृष्टपरिग्रहादिति क्लृप्तप्रयत्नपरिग्रहात्क्वचिददृष्टपरि-

यहादिदमर्थः । इतिशब्दो द्रव्यपरिसमाप्तिः ॥ इति श्रीमत्सकल-
शास्त्रपारंगतश्रीमदुदयनाचार्यविरचितायां किरणावल्यां द्रव्य-
पदार्थप्रकाशः ॥

Foll. ६-१० are lost.

Date of the copy : संवत् १६९० विजयानुसंवत्सर
आषाढशुक्लपक्षे अष्टम्यां समाप्तिमगमत् ॥

The *Kiraṇāvalī* is now being published in the Benares Sanskrit Series, together with the *Prasastapādābhāṣya*, see no. 2059.

[H. T. COLEBROOKE.]

2062.

3103. Foll. 103; size 8½ in. by 3½-3¾ in.; 8-11 lines in a page.

Kiraṇāvalī, a second copy of the *Dravya-padārtha*.

It has the colophon : इदं पुस्तकं मंगलधर जयाचि-
न्मालमगदाधरेण लिखितं ॥ Foll. 3-10 are in a good
old handwriting, the rest is in a very irregular
handwriting.

2063.

161a. Foll. 74; size 11½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; writing clear but
ugly.

Kiraṇāvalī, a third copy of the *Dravya-
padārtha*, dated Samvat 1857.

[H. T. COLEBROOKE.]

2064.

1646. Foll. 99; size 9½ in. by 3½ in.;
foll. 1-41 ten to twelve lines, foll. 42-99 (in
another handwriting) ten lines in a page;
writing indifferent.

Guṇakiraṇāvalī, Udayana's commentary on
the second part (*Guṇapadārtha*) of *Prasasta-
pāda's* *Shatpadārthasaṃgraha*; incomplete,
ending with the *buddhinirūpaṇa*. Foll. ९ and
१० are lost.

It begins :

तुहेर्नोचयतो बह्वान् न तुहेर्व्यगतः पुनः ।

कारागारमिदं विद्यं यस्य नौमि ततोधरम् ॥ १ ॥

साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां निरूपितानि द्रव्याणि । संप्रति ताभ्यामेव
गुणाविरूपयति रूपादीनानिति ।

It ends :

सत्त्वयैमिदमेतुचतुष्टयं निरस्तमिति ॥ इति श्रीमहामहोपा-
ध्यायोदयनाचार्यविरचितायां गुणकिरणावल्यां बुद्धिनिरूपणं
समाप्तम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2065.

1190. Foll. 116; size 12½ in. by 4½ in.;
eight lines in a page; written on brown paper,
in the Bengali character.

Dravyakiraṇāvalīprakāśa, a commentary on
the first section of Udayana's *Kiraṇāvalī*,
by *Mahāmahopādhyāya Vardhamāna*, son of
Gaṅgeśvara.

See Hall's Index, p. 65, no. vi.; Rājendra-
lāla Mitra's Notices, v., p. 284, no. 1963;
Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam to
the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*,
p. २.

The commentary begins :

मिलन्मन्दाकिनीमहोदयानां मूर्ध्नि पुरहितः ।

विश्वतोबाहुरप्रस्था वैधर्म्यं तां कलां मुनः ॥

कर्तव्यविप्रविधातके रचिनमस्कारं निबध्नाति । विद्येति ।

It ends :

आमु संचारि चेतीत्येतिशब्दस्यार्थमाह इतिशब्द इति अथ
वर्तते इति शेषः ॥

यस्तर्कतन्त्रशतपत्रसहस्ररत्नम्

गङ्गेधरः सुकविर्केशकाननेन्दुः ।

तस्यात्मनो वतिगहनो किरणावलीं तां

प्राकाशयत्कृतिमुदे बुधवर्द्धनानः ॥

इति महामहोपाध्यायश्रीगङ्गेधरात्मजमहामहोपाध्यायश्री-
महर्षेणानविरचितो द्रव्यकिरणावलीप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2066.

1697b. Foll. 80 (१-८२); size 9½ in. by 3½ in.; 9-14 lines in a page.

(*Dravya*)*kiraṇāvalīprakāśa*, a second copy of the first part of *Vardhamāna's* commentary on the *Kiraṇāvalī*.

Foll. १६ and १७ are lost.

[H. T. COLEBROOKE.]

2067.

1041. Foll. 31 (folded together); size 16½ in. by 3½ in.; eight lines in a page; written on brown paper in the Bengali character.

Guṇa(*prakāśa*)*vivṛiti*, a polemical commentary on the second section of *Vardhamāna's* *Kiraṇāvalīprakāśa*, by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*.

See Hall's Index, p. 66, no. ix.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. 8.

Another name of this work is *Guṇadīdhiti* (see *Jayarāma's* commentary, no. 2070).

It begins: विनापि धर्मनिरूपणं धर्मनिरूपणं भवत्येव तद्वर्त्मनेन निरूपणं तद्विरूपणापीननिरूपणमिति ०

The end is: शक्यते कारणकारणविभागस्वरूपा वापेक्षणीयो विदेशो बहुमत(?) आह कथमेति । इति महा-महोपाध्याय . . तार्किकशिरोमणिकृता गुणविवृतिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2068.

297. Foll. 98; size 10½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Guṇaśiromaṇīprakāśa, a commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivṛiti*, by *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭācārya Calravartin*.

See Hall's Index, p. 66, no. x.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*,

It begins :

वाणि प्रसीद कुरुयामसि ते नतो ऽस्मि

त्वं येन देवि सुतवत्यसि पुत्रिणीयु ।

येनोदधारि कुनिबन्धनमोऽन्धकूपे

मयाचपादकणभञ्जनं निरीक्ष्य ॥ १ ॥

यन्मूलमेव मुकृतानि तयोः कृतानि

आकादयः सदसि निमग्नदाहरति ।

तस्याश्रयं गुणविवेचनमाकलय्य

ब्रूते शिरोमणिगुरोरिह रामकृष्णः ॥ २ ॥

निरूपणं शाब्दबोधानुकूलो व्यापारः । एवं च धर्मनिरूप-
णयोर्हेतुहेतुमत्तावो नास्त्ववेत्याशयवानाह विनापीत्यादि ।

It ends: शक्यते(चे?)त्यादि (see no. 2069)

सन्धानधीनं सुचिरं सुचिरं विभाष्य

सन्धः कृतो व्यनक्तिमूलधिया विचार्यै ।

श्रीरामकृष्णकृतिना कृतिना कृते ऽस्मिन्

प्रीत्यन्तु मूलमनयो गुणदोषविज्ञाः ॥

इति विवक्षितं . . नायं दोषः इति प्रकाशकारमतमुद्धा लभः ।
नन्वितादि चारम्भकसंयोगविरोधिभिन्नविभागजनकं यत्कर्म
तवारम्भकसंयोगे विरोधि विभागजनकं इत्येव व्याप्तिभट्टाचार्यच-
क्रवर्ती श्रीरामकृष्णशैवेविरचितो गुणशिरोमणिप्रकाशः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2069.

3062. Foll. 138; size 10½ in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page; modern.

The same commentary, here called *Guṇa-cintāmapīṭikā*.

It ends: कर्मत्वापत्तिरत आह शक्यते चेत्यादि । इति पूर्णं ॥ इति रामकृष्णभट्टाचार्यचक्रवर्तिविरचिता गुणविज्ञान-
खिटीका समाप्ता ॥ संवत् १६६० । This was doubtless the date of the original MS., from which the present was copied. [J. R. BALLANTYNE.]

2070.

1698a. Foll. 105; size 9½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; fair recent writing, by three different hands.

Didhitiivirīti, a commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivirīti*, by Jayarāma.

See Hall's Index, p. 67, no. xii.; *Paṇḍit Vindhy. Prasāda Dube's vijñāpanam* to the Benares edition of the *Vaiśeṣikadarśanam*, p. 4.

It begins :

निराकारं नराकारं जगदाकारमद्वयम् ।
गोपीदुग्धजनं बन्दे निरञ्जनमहो महः ॥
धीरः श्रीमयराजो ऽसी युक्तिमुक्ताभिरन्विताम् ।
गुणदीप्तिगुणदायी विवृणोति सरस्वतीम् ॥

It ends :

ओमता जयराजेण व्याख्येयविलासिना ।
अकारि विवृतिः सम्यक् संख्यायन्यासदीप्तिः ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

2071

1077. Foll. 58; size 13½ in. by 2½ in.; six lines in a page; brownish paper; small old writing (of the 17th century?) in the Bengali character.

Another commentary on *Śiromaṇi's* *Guṇavivirīti*, incomplete at the end, without any title.

It begins: विनापीति यथा जिनहृद्यैव प्रनेयं (समानतन्त्र inserted on the upper margin) निरूपितानि प्रमा-
यानि । तद्वत्त्वेनेति द्रव्याश्रितत्वादिना * गुणानां निरूपणमिति
भावः तन्निरूपणाधीनं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2072.

109. Foll. 103; size 9½ in. by 3 in.; eight lines (foll. 2-6 seven lines) in a page.

Vardhamānālikā Pakshadhari, the *Dravya-palārtha*, a commentary on the first section of *Vardhamāna's* *Kiraṇāvalīprakāśa*, by (Jaya-
deva) Pakshadhara.

It begins :

निरूपितं यद्यपि मन्दाकिनो विषयज्ञेति कोषदर्शनान्महादे-
वमन्त्रकस्थानमन्दाकिनो तथापि यदनिह गङ्गासामान्यपरं यथा
मन्दाकिनोऽेकतवेदिकाभिरित्यत्र (*Kumārasambhava* 1.,
29) ।

It ends :

नन्वेवमिति । शब्दस्य द्रव्यसमाप्तिरर्थः स्यादित्यत्र आहाय
वर्तेत इति शेष इति ॥ इति श्रीवर्धमानटीकायां पक्षधरी
द्रव्यपदार्थः संपूर्णः ॥

There are many blanks in this copy, appar-
ently owing to the illegibility of the original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2073.

3058. Foll. 65; size 11 in. by 3½ in.; 13-17 lines in a page; good writing.

Vardhamānendu, a commentary on *Vardha-
māna's* *Dravyakiraṇāvalīprakāśa*, by Padmanā-
bha, son of Balabhadra and Vijayatrī, younger
brother of Viśvanātha.

Hall mentions a work of the same title and
by the same author as a commentary on
Vardhamāna's *Nyāyanibandhaprakāśa* (in the
Index, p. 21, no. vi.). This seems to be a
mistake. The *Vardhamānendu* begins :

बलभद्रकृताभोधेरूपु(read बु)पातिप्रयत्नतः ।

वर्धमानेन्दुरधुना यज्जनाभेन तन्यते ॥ १ ॥

बलभद्रकृतसंन्यययुक्तिकल्पदुनादसी ।

युक्तिसूच्यसंन्ययविशेषस्तु यथाहृतः ॥ २ ॥

बलभद्रकृता टीका युक्तिकामगवीक्षणा ।

सर्वसायुक्तिदुग्धाय तद्वत्तोऽयं विभाव्यताम् ॥ ३ ॥

निरूपितं तं विधुसंन्ययिनो कलां नुनः(ः) क्षुभः । किं
भूतो । विषयवीमस्य महादेवस्य अक्षुरसमान् । अक्षुरसाम्यमाह ।
पुराहिषो नूक्तिं स्थिताम् ।

The writing on the last page is partly
obliterated; the legible part of the final
verses is :

इह लिखितं पितुरलिखितं नात्मन इति ममै दुर्मेने स्पृशति ।

न त्वत्जनयितुर . . . . .

* ० दिना is doubtful, as there is a hole in the MS.

विदितो भावः पितुरिति नर्मस्पृश भावयत्यल्ले ।

कृतकृत्वा वयमधुना दुर्जनवचसा न हीयते किमपि ॥

The last verse is nearly illegible.

इति श्रीजगद्गुरुनिष्ठाश्रीवल्लभद्रात्मज(विष्णु)नाथानुजविजय-
श्रीगर्भसंभवश्रीनलकलशास्त्रारविन्दप्रद्योतभट्टाचार्यश्रीवचना-
भक्तो वड्डमानेन्दुः संपूयैः ॥

The last line, containing the date of the copy, has been cut off by the book-binder.

[J. R. BALLANTYNE.]

2074.

1697a. Foll. 103; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page; small writing, in the Bengali character.

Guṇavivṛitivivēka or *Tātparyasaṃdarbha*, a commentary on *Vardhamāna's* *Guṇakiraṇāvalī-prakāśa* and *Śīromaṇi's* *Guṇaprakāśavivṛiti*, by *Guṇānanda Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins:

नमो नीलकण्ठाय चलयीकृतभोगिने ।

भोगीन्द्रावहृदय भोगिहार(र)तंसिने ॥

गुणप्रकाशविपुली प्रकाशे च यथावयम् ।

यलात्तावयसंदर्भो गुणानन्देन तन्यते ॥

प्रकाशे नतिवदिति ° (*nativat* is the first word of *Vardhamāna's* *Guṇaprakāśa*, see Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 50, no. 1080). See fol. 2a, l. 7, the beginning of *Śīromaṇi's* commentary (विपुली विनायोति °)

Colophon: इति महानहोपाध्यायश्रीविद्यावागीशभट्टा-
चार्यविरचितो गुणविपुलिविवेकः समाप्तः ॥

The MS. was written in the Śaka year 1534 (वेदादिवाद्येन्दुयुगे शकाब्दे . .)

[H. T. COLEBROOKE.]

2. *Pramāṇamañjarī*.

2075.

1953. Foll. 31; size 10 in. by 4½ in.; thirteen lines in a page.

Pramāṇamañjarīṭikā, a commentary on *Sarvadēva Sūri's* exposition of the *Vaiśeṣika* philosophy called *Pramāṇamañjarī*, by *Bala-bhadra Mīśra*, son of *Vishṇudāsa* and *Mādhvī*. Bühler registers a MS. of the *Pramāṇamañjarī* dated "Saptarshi, 32," Report, p. xxvi.

See the beginning of the *Pramāṇamañjarī* in Peterson's Report, Bomb. MSS., 1884-86, p. 265. The *Pramāṇamañjarī* acknowledg seven *padārthas*.

The *ṭikā* begins:

नन्वा हरिपदं नन्वा गुरोरर्थं च यत्नतः ।

प्रमाणमञ्जरीटीका बलभट्टेण तन्यते ॥ १ ॥

निर्विशयव्यपारिजनात्रिकानमया कृतं नञ्जलं शिष्यशिष्याये
निबध्नाति । काशारेति ।

Fol. 10b ends the *Dravyapadārtha*, fol. 26a the *Guṇapadārtha*, fol. 27a the *Karmapadārtha*, fol. 29a the *Sāmānyapadārtha*, fol. 29b the *Viśeṣapadārtha*, fol. 30a the *Samuvāyapa-dārtha*, lastly the *Abhānapadārtha*.

It ends:

यस्मिन्नवलभट्टेण निरटकीह किंचन ।

तच्छोधयन्तु सुधियः सारासारविषेचकाः ॥

इति श्रीविष्णुदासपाठोत्तम(r. °पाठितनृज)नाथोपनिष-
धीवल्लभद्रकृता प्रमाणमञ्जरीटीका समाप्ता ॥ सं १२०१ संख्या ॥

[J. TAYLOR.]

3. *Lakṣhaṇāvalī*.

2076.

1714b. Foll. 39; size 9 in. by 2½ in.; fairly good Devanāgarī writing of about 1680 A.D.; 7-9 lines in a page.

Nyāyamuktāvalī, a commentary on *Udaya-nācārya's* *Lakṣhaṇāvalī*, by *Śeṣha Śārṅgadhara*. The *Lakṣhaṇāvalī* acknowledges seven *pu-dārthas*.

न्यायान्मोजयतङ्गाय नीलासाधारदृष्टने ।

मङ्गेश्वराय गुरवे विभे स्वभवते नमः ॥ २ ॥

विशिष्टशिष्टाचारानुमितकर्तव्यताकं विप्रविषातकं मङ्गलं
निबध्नाति ॥ नाथ इति । यद्यपि पुरुषाद्यानुत्तम इत्यत्र ०

Both fragments were written by the same hand as the *Kiraṇāvali* in no. 2063 (Saurvat 1857). [H. T. COLEBROOKE.]

2081.

579. Foll. 129; size 11 in. by 3 in.; eight lines in a page.

Lilāvativiveka, a commentary on the *Lilāvati* by *Pakshadhara*, an old complete copy. There is no subdivision throughout the whole commentary.

It begins :

बन्धे तं देवकीपुत्रं यविर्धं यमलोचनम् ।

उष्णीहति यतः सर्वे यत्र सर्वे निनीलति ॥ १ ॥

यद्यपीति । अयं प्रतीकः पुरुषोत्तमाय नम इत्यनन्तरं कर्तुं
मुचितः (i) द्रव्येणैव नैवैवास्तीति । यद्यपि तत्रापि स्त्री-
कान्तगीततया स्त्रीकमेव भूत्वोक्तमिदम् (r. कृत्वो०) । पुरुषाद्यामिति ।

Colophon : इति श्रीयश्वरकृतो लीलावतीविवेकः
परिपूर्णे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2082.

62b. Foll. 145 (45-189); size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Lilāvativiveka, a second copy.

Date : संवत् १८५१. [H. T. COLEBROOKE.]

2083.

62a. Foll. 44; size 10½ in. by 4 in.; eleven lines in a page.

Lilāvatiṭippanī, notes on the *Lilāvati* and the *Lilāvati* by (*Raghunātha*) *Śiromaṇi*. The complete title is *Nyāyalilāvatiṭiprakāśa-dīdhiti*. See Hall's Index, p. 72, no. xxxiv.;

Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 47, no. 1076, and vi., p. 16, no. 1997.

It begins :

को नमः सर्वभूतानि विभ्य परितिष्ठते ।

असङ्ख्यानन्दबोधाय पूर्यैय परमात्मने ॥ १ ॥

बदेव यदायै इत्यवधारणस्य भाष्यादावभाषादाद्येपासंगतेराह ॥
इहेति ॥ अवधारणपरं अवधारणप्रयोजनकः । विभागो विभ-
जनम् । तदर्थकं । ज्ञापितो विभागाल्पकमिति पाठस्तु सुगम एव ।

Colophon : इति शिरोमणेः कृता लीलावतीटिप्पणी
समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2084.

1213b. Foll. 40 (119-158); size 11½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Lilācativṛitti, a second copy of *Śiromaṇi*'s notes.

Colophon : इति महानहोपाध्यायजीनङ्गाचार्यशिरोम-
णिविरचिता लीलावतीवृत्तिः समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2085.

1670a. Foll. 58; size 9½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; from the end of the 18th century.

(*Lilāvatiśiromaṇiṭikā*), a bad copy of a commentary on *Śiromaṇi*'s notes.

The name of the author does not appear, as the copy is without any colophon. The margin is signed ली० शि० टी० भ०

It begins :

नवनीलाबुद्धिचरं चरणरयत् किंकिणीनालं ।

हैयंगुवीन (read ० गवीन) चीरं नन्दकिशोरं नमस्यानः ॥

भाष्यस्य द्रव्यगुणोत्पादविधानस्य तात्पर्योपवर्णनेनाप्रभ-
(r. ० भा?) तत्त्वज्ञाकायया (r. ० ज्ञाकाया) करोति यदेवेति । भाष्या-
दावितादिपदेन सूत्रपरिग्रहः । अवधारणपरत्वं etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Saptapadārthī*.

2086.

2662a. Foll. 7; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Saptapadārthī, an exposition of the seven *Vaiśeṣika* categories, by *Śivāditya* (*Śivādi* in this copy).

See Hall's Index, p. 74, no. xlii.; Oxford Catalogue, p. 353, no. 839; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 281, no. 875 (a copy dated Samvat 1485).

It begins:

हेतवे जगतामेव संसाराख्यमेतत् ।

प्रभवे सर्वभूतानां ज्ञानवे मुरवे नमः ॥

प्रतिनिधियथाः यदाथाः ते च । द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेष-
जननायाभावाख्याः सन्नेव ।

Date of the copy: संवत् १६५४ वर्षे आत्मुनस्यापरपक्षे
प्रतिपत्तिषी ह्येभीनात्मजगोर्धिदेन हिल्लीलिपत् ॥

The writing on the first page does not belong to the *Saptapadārthī*, though it forms part of a discussion on the *dravyapadārtha*.

[GAIKAWAR.]

2087.

1038d. Foll. 7; size 8½ in. by 3½ in.; 9-12 lines in a page.

Saptapadārthī, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2088.

2100d. Foll. 39 (2-40); size 9½ in. by 4 in.; thirteen lines in a page.

Matibhāṣiṇī, a commentary on the *Saptapadārthī*, by *Mādhava Sarasvatimastaka Yati*, a native of Gorāshṭra.

See Hall's Index, p. 75, no. xliii.; Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 156, no. 2702; Bhandarkar's Report, Bomb. MSS., 1883-84, p. 6 and p. 312.

The first leaf is lost. The commentary ends with the following verses:

गीराहदेशो* अखिलराष्ट्रपदः

सदाकरो दक्षिणभूमिनिष्ठः ।

विराजते सप्तगिरीन्दुसानी†

यथासि को(r. गो)कर्कनहापलेशः ॥ १ ॥

तद्देशजन्मा यतिरेकदक्षी

सरस्वतीमस्तकमाधवाख्यः ।

सो अयं शिवादिमृत्कृतकाशीद

टीकामिनी बालमुखाप्रवृत्त्यै ॥ २ ॥

Date of the copy: संवत् १७१५ वर्षे वैशाख सुदि १३
हस्ताक्षे चीनदुलाईनगरे (*Nadol*) ॥

[GAIKAWAR.]

2089.

2662b. Foll. 39; size 9½ in. by 3½ in.; 11-13 lines in a page.

Padārthacandrikā, a commentary on the *Saptapadārthī*, by *Śeṣhānanta*, a pupil of *Śārāṅgadharma*. See Hall's Index, p. 75, no. xlv.

There occurs several times the marginal note सप्त० ज्ञेयी.

The *Padārthacandrikā* begins:

कर्कोत्तसितशेवशेषकणभृत्पुच्छदापीडनो-

न्मोलचन्द्रकलामृतोमिकणिकास्तादेन नेदक्षिना ।

मन्दस्वन्दविभिसवन्धनुरगाकल्येन भीतिस्मृशः

मृदायाः सुदृशो विलोक्य वदनं हृष्यन्तरः पातु नः ॥ १ ॥

अव्यादव्याजसौभाग्यपदसंकेतमन्दिरम् ।

महोमहोदयद्वारं नवाब्जद्विडम्बिनः ॥ २ ॥

अव्यादव्याजसौभाग्यसंकेतसदनं जगत् ।

महोमहोदयद्वारं महामरकतद्युति(० ते ?) ॥ ३ ॥

* Bhandarkar's copy has गीराह०, Rāj. Mitra's copy has गीराह. Bhandarkar, l.c. p. 6, calls the author "a native of the country of Gorāshṭra in the south, in which is situated Gokarṇa Mahābaleśa. The country referred to is thus a portion of North Kanara." Hall and Rāj. Mitra call the author a native of Surāshṭra.

† Bhandarkar gives सप्तगिरीन्दु०, which seems to be wrong.

चिकीर्षितकर्मसमाप्तिप्रतिबन्धकदुरितनिवृत्त्यर्थं कृतमिह देव-
तानत्रिकुतिरूपमङ्गलं गुरुप्रधानभावेन शिष्यशिक्षाये निबध्नाति।
हेतव इत्यादिना ।

The commentary ends :

अन्यस्य सप्तपदापीभिरन्ते अपि प्रतिपाद्यप्रतिपादकभेदवि-
चया तद्व्यपदेश इति सकलमकलं कम् ।

गुरुशार्ङ्गधरेण बोधबीजं

यदनन्ते निदधे बुधास्तदीयम् ।

इममकुरमादरः फले चेन्

न विमृत् भोत(?) विमृती(?) पदार्थचन्द्रिकाख्यम् ॥

इति श्रीमदशेषविद्यापारंगमगुरुशेषानन्तविरचिता पदार्थ-
चन्द्रिका समाप्ता ॥

Date of the copy : संवत् १६५६ भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे
तृतीयायां पुष्यतिथौ गुरुवासरे उत्तरायनगते सूर्ये स्वभतीये-
नव्याम् शंकरपुरवासिना द्विवेदिनी ५ नारदसुतद्विवेदि श्री ५
भौमात्मविद्याधरेण लिखितमिदं परोपकारार्थमिदं भातृयठनाथे ॥

[GAIKAWAR.]

2090.

2080a. Foll. 37 (1-38); size 8½ in. by 4 in.;
12-14 lines in a page.

Padārthacandrikā, a second copy.

In this and the following copies the second
and third of the introductory verses are con-
tracted into one verse. Fol. ३५ is lost.

Colophon : इति श्रीमदशेषविद्यापारंगमगुरुशेषानन्त-
विरचिता सकलबालबोधिका सप्तपदापीठिका पदार्थचन्द्रि-
काख्या समाप्ता ॥

[GAIKAWAR.]

2091.

1731a. Foll. 20; size 9 in. by 3½ in.;
seventeen lines in a page.

Padārthacandrikā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2092.

1635c. Foll. 42; size 9½ in. by 3½ in.;

indifferent Devanāgarī writing of the 17th
century; 11-13 lines in a page.

Padārthacandrikā, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. *Padārthakhaṇḍana*.

2093.

2662c. Foll. 8; size 9½ in. by 8½ in.;
7 or 8 lines in a page.

Padārthakhaṇḍana, or *Padārthātattva*, a
critique of the *Vaiśeṣika* categories, by Śiro-
maṇi Bhaṭṭācārya.

See Hall's Index, p. 80, no. lxiii.; Rāj. Mitra's
Notices, iii., p. 10, no. 1028; p. 46, no. 1073.

It begins :

अथ पदार्थतत्त्वं निरूप्यते तत्र दिक्कालौ नेचरादतिरिच्येते
मानाभावात् ।

It ends :

तस्मात्पदार्थं कारकत्वं बोधयमतिरिक्तं भिन्नमेवेति कृतं
पक्षवितेनेति ॥ इति श्रीभट्टाचार्यशिरोनखिविरचितं पदार्थखण्डनं
समाप्तम् ॥

[GAIKAWAR.]

2094.

3105. Foll. 12; size 8 in. by 4½ in.; six
lines in a page.

Padārthakhaṇḍana, a second, modern copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2095.

2108b. Foll. 40; size 9½ in. by 4½ in.;
twelve lines in a page.

Padārthakhaṇḍanavyākhyā, a commentary
on the *Padārthakhaṇḍana*, by Raghudeva
Nyāyālaṃkāra Bhaṭṭācārya.

See Hall's Index, p. 80, no. lxiv.; Rāj.
Mitra's Notices, v., p. 264, no. 1941.

It begins:

मदनंद(मन्दसूनु the second copy)पदद्वन्द्वं निधाय
[इति चिन्ता ।

तनोति कुतुहं किंचिद्रुपदेवः समासः ॥ १ ॥

कामहस्तधृतसास्त्रकार्मुकं पौष्पमधुतमुदोऽस्य कुप्यतः ।

भूर्जेनैयनकोशशोणता इंतु सर्वजगतामुपद्रवन् ॥ २ ॥

यदार्थतत्त्वं यदिदं शिरोमणि-

निर्णीतवान् ज्योतिमतस्य दूषणेः ।

तदेव तर्केण विचारयामः

सदर्थकेनेतरस्यदनेन ॥ ३ ॥

प्रसङ्गात्पदार्थतत्त्वं निर्वर्तुं शिष्यावधानाय प्रतिनानीते अपे-
त्यादि ०

Date of the copy : संवत् १८१५ ॥

[GAIKAWAR.]

2096.

2080b. Foll. 26; size 8½ in. by 4 in.;
10 12 lines in a page.

(*Padārthakhaṇḍanumyākhyā*), a second copy,
incomplete at the end. [GAIKAWAR.]

2097.

1698c. Foll. 51 (125-175); size 9½ in. by
4½ in.; generally fifteen lines in a page; in-
different writing of about A.D. 1650.

Padārthatatvāloka, a commentary on the
Padārthakhaṇḍana, by *Viśvanātha Siddhānta-
pāñcānana Bhaṭṭācārya*, son of *Vidyānivāsa*.

See Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 272, no. 1265.

It begins:

इन्द्रादिवृन्दारकवृन्दद्वन्द्वं प्रणम्य पादासुरहं मुरारेः ।

शिरोमणिस्वीकृतवर्त्मनेष महान्यहं तस्य विवेचयामि ॥ १ ॥

अथ द्रव्यादयस्त्वावताराचोपपरिगृहीताः पदार्थाः सप्त । तत्र
विचारपुरःसरं केषांविदाधिक्यं निराकरिष्यन्नाधिक्यमपि केषां-
चिद्विज्ञानस्यापयिष्यन्त्यस्यप्यवस्थापकं विज्ञानप्रवाहनायमनधिकृतं
प्रतिनानीते अपेति । ईश्वरादिति ।

It ends:

निर्गते कठिने श्लिन्कीटित्येनापि मूलप्रवरुणा ।

दसो दोषो अथ मुदे स्तन इव विहितो रदायातः ॥ १ ॥

विज्ञानिवासूनोः कृत्रिरेषा विमृशनायस्य ।

विदुषामतिसूक्ष्मधियाममसराणां मुदे भविता ॥ २ ॥

तन्निवारहितेन तावकमहानायाविमृदात्मना

संसारलीवदुर्निवारलहरीजालेषु मोमुक्षता ।

विद्योर्गतसद्विवेकरहितेनेदं मया वक्ष्यते

तेनानेन यदार्थितेन भगवान्प्रोक्तानु नारायणः ॥ ३ ॥

इति श्रीसिद्धान्तपञ्चाननभट्टाचार्यकृतः पदार्थतत्त्वालोकः
समाप्तः ॥

Name of the scribe : रंजितमहादेवेन लिखितं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

7. *Tarkasamgraha*.

2098.

1928. Foll. 9; size 10½ in. by 4 in.; nine
lines in a page.

Tarkasamgraha, an elementary exposition of
the *Vaiśeṣika* philosophy, by *Annam Bhaṭṭa*.
For editions, see Hall's Index, p. 68, no. xx.;
Burnell's Tanj. MSS., p. 121; Haas' Cat. Brit.
Mus., p. 7.

Date of the copy : शके ११२३ दुर्दभी नाम संवत्सरे
भाद्रपदकृष्णद्वितीयायां रविवाक्रे तद्दिनेदं पुस्तकं समाप्तं ।

[J. TAYLOR.]

2099.

2122b. Foll. 11; size 9½ in. by 4½ in.;
7 or 8 lines in a page.

Tarkasamgraha, a second copy, with marginal
notes in Colebrooke's handwriting.

[GAIKAWAR.]

2100, 2101.

3035 & 3038. Foll. 35 and 45 resp.; size
12½ in. by 4½ in.; the number of the lines
varies between five and thirteen.

Tarkasamgraha; *Tarkasamgrahadīpikā*, *An-
nam Bhaṭṭa*'s own commentary on the *Tarka-
samgraha*; *Tarkasamgrahadīpikāprakāśa*, a

commentary on the *Dīpikā*, by *Nilakaṇṭha*, son of *Rāma Bhaṭṭa*, of the *Kauṇḍīya-gotra*. See Hall's Index, p. 69, no. xxi. and no. xxii.

The text of the *Tarkasaṃgraha* is in the middle of the page, the commentaries are above and beneath it. The whole is an incomplete copy: the first volume ends with the *pratyakṣakhaṇḍa*, and the second begins with the *śabdakhaṇḍa*, leaving out the *anumāna*- and the *upamāna*-section.

For the *Dīpikā* see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 243, no. 605; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 259, no. 1683. Editions: Allahabad, 1849; Bombay, 1863, 1876, 1883; by *Kāsināth Pāṇḍurang*, third ed., Bombay, 1889 (ali with an English translation).

The *Prakāśa* begins:

यन्मे गुरुं शिष्यं साचं दक्षिणानूतिमव्ययम् ।

यद्वन्द्वेन मन्दो अपि विन्देत्तुल्यमानताम् ॥ १ ॥

प्रारिखितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिस्मरणे समाचरितं मङ्गलमी-
श्वरन्यासकं शिष्यशिष्यायै निबध्नन् चिकीर्षितं प्रतिजानाते
विद्येश्वरमिति ।

The explanation of the *Tarkasaṃgraha* ends on fol. 30 of the second volume. Foll. 30b-45 treats on subjects which were omitted in the *Tarkasaṃgraha*.

This last part of *Annam Bhaṭṭa's Dīpikā* begins: आत्मज्ञारीरेन्द्रियार्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रेतभावफलदुः-
खापवर्गास्तु प्रमेयमिति द्वादशविधं प्रमेयं प्रवृत्तिर्धर्माधर्मौ रागद्वे-
षमोहा दोषाः ° This is the *prameya-sūtra* of the *Nyāyasūtra*. Also other *Nyāya* topics (*drish-
tānta*, *siddhānta*, etc.) are discussed here. The *Dīpikā* ends: तस्यात्यदार्थज्ञानाज्जोषः परमप्रयोजनमिति
सर्वं रमणीयम् ॥

The same part of the *Dīpikāprakāśa* begins:
प्रत्यक्षप्रमाणस्य द्रव्ये अनुमानादीनां च गुणे स्मर्भावस्य लघु-
त्वाप्रमेयादीनां द्रव्यादिव्यक्तभावनाह आत्मेत्यादिना °

The *Prakāśa* ends:

कीदृशिन्यगोत्रसंभूतो नीलकण्ठस्यपक्षितः ।

कृतिमार्पिपदेतस्मै चन्द्रचूडाय मङ्गलम् ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पाण्डित्योपनानककीर्तिन्यवश्ययःपारावा(र)राका -
चन्द्रायमासपदवाक्यप्रमाणपारावारीकश्रीरामभट्टनृजश्रीनील -
कण्ठभट्टविदुषा विरचितः तर्कसंग्रहदीपिकाप्रकाशः समाप्तः

Date of the copy: श्रीसंवत् १९७३ आषाढकृष्ण ७
भीमवासरे ॥

A Madras edition (1870) of *Nilakaṇṭha's Prakāśa* is mentioned in Haas' Cat. Brit. Mus., p. 7. A previous edition 1867, and one of 1879. [J. R. BALLANTYNE

2102.

1065. Foll. 21; size 6 in. by 4½ in.; 15-18 lines in a page.

Tarkasaṃgrahadīpikā, a complete copy of *Annam Bhaṭṭa's* commentary. The last part begins fol. 19b.

Date of the copy: शके १९७३ चतुर्विंशत्यसरे मार्गशीर्षे-
कृष्णप्रतिपदायां श्रीमत्पाण्डित्योपनानककीर्तिन्यवश्ययःपारावा(र)राका -
चन्द्रायमासपदवाक्यप्रमाणपारावारीकश्रीरामभट्टनृजश्रीनील -
कण्ठभट्टविदुषा विरचितः तर्कसंग्रहदीपिकाप्रकाशः समाप्तः

[H. T. COLEBROOKE.]

2103.

2799a. Foll. 37; size 9½ in. by 8½-8¾ in.; eight lines in a page; irregular writing.

Tarkasaṃgrahadīpikā, another complete copy. The second part begins fol. 32a.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2104.

3026. Foll. 10; size 18½ in. by 5½ in.; the number of the lines varies from 12-21.

Nyāyabodhinī, a commentary on the *Tarkasaṃgraha*, by *Govardhana*, with the text of the *Tarkasaṃgraha* in the middle of the page, and with marginal notes in Ballantyne's handwriting. Printed at Madras, 1867, and subsequently.

See Hall's Index, p. 71, no. xxix.

The *Nyāyabodhinī* begins:

नितिलहामसंचारि श्रीकृष्णार्थं परं महः ।

आत्मा गोपज्ञेननुधीस्तनुते व्याचोधिनीम् ॥ १ ॥

चिकीर्षितस्य ग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तयेनिर्हृदयतानन-
स्कारात्मकं नम्रले शिष्यशिष्यायै ग्रन्थतो निबध्नाति निधारेति
अथ पदार्थान्निभजते द्रव्येति ।

[J. R. BALLANTYNE.]

8. *Bhāshāpariccheda*.

2105.

2663d. Foll. 10; size 8½ in. by 4½ in.;
nine lines in a page.

Bhāshāpariccheda, 166 *kārikās* on the *Vaiśe-
shika* tenets, by (Viśvanātha) Pañcānana Bhaṭṭā-
cārya. Edited and translated, together with
the commentary called *Siddhānta-Muktāvalī*,
by E. Röer, in the Bibl. Ind., Calcutta, 1850;
the text of the *Bhāshāpariccheda* alone in
Benfey's *Chrestomathie*, Leipzig, 1853. For
other editions see Hall's Index, p. 73, no. xxxviii.

[GAIKAWAR.]

2106.

1388c. Foll. 12; size 13 in. by 3½ in.;
six lines in a page; written in the Bengali
character.

Bhāshāpariccheda, a second copy. In the
colophon the author is called *Mahāmahopā-
dhyāya-Śrīyuta-Viśvanātha-Siddhānta-Pañcā-
nana-Bhaṭṭācārya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2107.

1562a. Foll. 10; size 11½ in. by 5 in.;
seven lines in a page; written in the Bengali
character.

Bhāshāpariccheda, a third copy. The first
three pages are full of interlinear and marginal
notes in Colebrooke's handwriting.

Date : शके १७१५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2108.

2610a. Foll. 62; size 9½ in. by 4½ in.;
foll. 1-34 and 43-61 ten lines, foll. 35-42b ten
or eleven lines in a page.

Siddhāntamuktāvalī, Viśvanātha's own com-
mentary on the *Bhāshāpariccheda*. Edited and
translated by E. Röer, in the Bibl. Ind., Cal-
cutta, 1850. See Hall's Index, p. 73, no. xxxix.
This copy has many marginal notes in Sanskrit.

[GAIKAWAR.]

2109.

1900. Foll. 44; size 11½ in. by 6½ in.
(fol. 13: 9½ in. by 4 in.); seventeen lines
(fol. 13 nine lines) in a page.

Siddhāntamuktāvalī, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2110.

550. Foll. 77; size 17 in. by 11 in.;
foll. 2-4 fifteen lines, foll. 5-77 twelve lines
in a page; written in the Bengali character.

Siddhāntamuktāvalī, a third copy. With
many notes in Colebrooke's handwriting. The
first leaf contains a list of *Nyāya* treatises with
notes on them in English, also in Colebrooke's
handwriting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2111.

2779. Foll. 62; size 13 in. by 4½ in.;
ten lines in a page; written in the Bengali
character.

Siddhāntamuktāvalīraudrī, a commentary
on the *Siddhāntamuktāvalī*, by Rudra Bhaṭṭā-
cārya. See Hall's Index, p. 74, no. xl.

It begins :

अकारप्रतिपाद्याय जगदानन्ददायिने ।

नमो निषेधज्ञेयाय(?) परनिवृत्तिदायिने ॥

ततः श्रीरामधीरेण धीरे श्रीमधुसूदनम् ।
नश(r. नत्वा)रुद्रेण सिद्धान्तमुक्तावली विवक्षते(r. वि-
वक्षति) प्रतीतिः ० [सङ्क्षेपे] ॥
[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2112.

30b. Foll. 170 (41-210); size 9½ in. by 4 in.;
8-12 lines in a page.

Nyāyasiddhāntamuktāvalīprakāśa, a com-
mentary on the *Siddhāntamuktāvalī*, by Muhā-
deva (*Bhaṭṭa Dinakara*), son of *Bālakrishṇa*
Bhaṭṭa, of the *gotra* of *Bharadvāja*, in four
paricchedas.

It begins:

लक्ष्मीपादमुगं प्रथम्य पितरं श्रीबालकृष्णाभिषं
भारद्वाजकुलानुधी विधुमिव श्रीगीरवास्यानुनाम्* ।
ज्ञात्वाज्ञेयमतं नितेन वचसा सिद्धान्तमुक्तावली-
गूढार्थोक्तानुते वचनमिति महादेवः परेण कृते ॥ १ ॥

तत्र तावद्भाषापरिच्छेदस्याख्यानं चिकीर्षुः श्रीविद्यानाथ-
चम्पाननो निर्विघ्नपरिसमाप्तिसिद्धये कृतस्येष्टरनिर्देशरूपमङ्गलस्य
शिष्या ज्ञप्तेर्वै कुर्युरिति शिष्यशिष्यायै निबन्धनं कुर्यन् ईष्टरं
प्रापयते । चूडामणीकृतेति ।

The first *pariccheda* comments on *śl.* 1-33
(ends fol. 43a). The second *pariccheda* (see the
next number) is not marked. Fol. 86a ends
śl. 65: इति प्रथमखण्डे मुक्तावलीप्रकाशः समाप्तः; the third
pariccheda ends with *śl.* 84 (fol. 131a).

Last verse of the commentary:

आख्यानं न्यायसिद्धान्तमुक्तावल्या मया कृतम् ।
दोषदुर्हि विहायायै चिलोकयन् वादरम् ॥

See Hall's Index, p. 74, no. xli.; Aufrecht's
Oxford Cat., p. 239, no. 580; Rāj. Mitra's
Notices, ii., p. 273, no. 868; iii., p. 31, no. 1057;
v., p. 130, no. 1821.

The further particulars which Hall gives
regarding the joint authorship of this com-
mentary by father and son, seem to be taken

* The seventh copy (no. 2118) has श्रीगीरवास्यानुनाम्
as also no. 1057 in Rāj. Mitra's Notices.

from two verses which occur at the end of the
three MSS. catalogued by Aufrecht and Rā-
jendralāla Mitra, and which appear also in the
fifth copy of this collection, see no. 2116 (1739).
[H. T. COLEBROOKE.]

2113.

3102. Foll. 194; size 9½ in. by 4 in.;
eight lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a second copy, well written,
but not quite complete. It ceases in the
beginning of the commentary on *śl.* 140. The
second *pariccheda* ends (fol. 83a) with the first
pāda of *śl.* 50 (विभुर्बुद्धादिगुणवान्), the other
paricchedas are not marked.

[J. R. BALLANTYNE.]

2114.

1817. Foll. 155; size 11½ in. by 5½ in.;
9-16 lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a third, incomplete copy,
having the full text of *Viśvanātha's Kārikāśa*
and commentary in the middle of the page,
and *Mahādeva's* commentary above and below
it. It begins with *śl.* 23, and ends with *śl.* 159.
The first *pariccheda* ends with *śl.* 33 (fol. 7),
the second *pariccheda* ends with the first *pāda*
of *śl.* 50 (fol. 42a), the third *pariccheda* is not
marked.

[J. TAYLOR.]

2115.

1947. Foll. 109; size 9½ in. by 6 in.;
foll. 1-30 twenty to twenty-two lines, foll. 31-86
sixteen to eighteen lines, foll. 87-109 eighteen
to twenty-three lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a fourth copy, not quite
complete, in four parts, but all in the same
handwriting.

b) *śl.* 1-65; Foll. 56 (31-86). Colophon:
इति मुक्तावलीप्रकाशे प्रथमं समाप्तमगमत्. The second

pariccheda ends (fol. 78a) with the first *pāda* of *śl.* 50. The other *pariccheda*s are not marked.

c) *Śl.* 66-77; foll. 12 (87-98). Colophon:

इति मुक्तावलीप्रकाशे उपमानं समाप्तम् ॥

d) *Śl.* 78-84; foll. 11 (99-109). Colophon:

इति द्रव्यपदाद्यव्याख्या ॥

a) *Śl.* 78-157; foll. 30 (1-30). It ceases in the middle of the commentary on *śl.* 157.

[J. TAYLOR.]

2116.

1739. Foll. 58; size 9 in. by 3½ in.; foll. 1-30 ten to twelve lines, foll. 31-58 thirteen lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, two fragments.

a) *Śl.* 1-17; foll. 30. The commentary on *śl.* 17 is not quite complete.

b) *Śl.* 85-166; foll. 28 (31-58). After fol. 34 three leaves are wanting, with the commentary on *śl.* 99-104. After fol. 35 one leaf is wanting, with parts of the commentary on *śl.* 106 and 107. This copy contains at the end the two verses mentioned above, in no. 2112:

भानुं प्रणम्य परिभाष्य च शास्त्रसार्धं
मुक्तावलीकिरणं ह्यस्य पितृप्रदिष्टः* ।

सद्युक्तिभिर्दिनकरेण करेण सोऽयं

नीतः प्रकाशपदवीं सुधिया मुदे स्तु ॥ १ ॥

मुक्तावलीप्रकाशो यः प्रज्ञानतिविरागहः† ।

त्रेन संतोषनायानु नीलकण्ठः सती‡ प्रियः ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

* The correct reading is पितृप्रदिष्टः, as in no. 580 of the Oxford Catalogue, and in no. 868 and no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices.

† The correct reading seems to be यः स्वाज्ञान°, as in no. 868 of Rāj. Mitra's Notices. No. 1821 of R. M. gives स्य स्वाज्ञान°, no. 580 of the Oxf. Cat. यमज्ञान°.

‡ In no. 1821 of Rāj. Mitra's Notices सतीप्रियः. Hence the "*Nilakanṭha*, whose wife was named *Satī*" (Hall). *Nilakanṭha* was also the teacher of *Gaṅgūrāma*, see no. 2123.

2117.

1735. Foll. 71; size 9 in. by 3½ in.; nine lines in a page.

Muktāvalīprakāśa, a fragment beginning in the middle of the commentary on *śl.* 83, and ending in the middle of the commentary on *śl.* 149.

[H. T. COLEBROOKE.]

2118.

3057. Foll. 86; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

Nyāyaviddhāntamuktāvalīprakāśa, another, incomplete copy. Foll. 67 breaks off in the middle of the commentary on *śl.* 68, the following leaf (fol. 103 in the original numbering) begins in the middle of the commentary on *śl.* 135. This copy represents another version of the *Siddhāntamuktāvalīprakāśa*; the second *pariccheda* ends with *śl.* 51 (fol. 51b), and the text is in many places different from that of the other copies.

[J. R. BALLANTYNE.]

9. Nyāyasāra.

2119.

1687b. Foll. 56; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

Nyāyasāra, a treatise on the *Vaiśeṣika* Philosophy, by *Mādhava Deva*, son of *Lakshmaṇa Deva*, grandson of *Mādhava Deva* (see also the *Tarkabhāṣāsāramanjari*, his commentary on the *Tarkabhāṣā*). *Lakshmaṇa Deva* lived at Dhārāsūrapura, on the banks of the Godā; *Mādhavadeva* at Benares. See Hall's Index, p. 77, no. liv. This copy contains only the last portion of the whole, the section treating on *śabda*.

It begins:

अथ शब्दो निरूप्यते । शब्दप्रमितिकरणं शब्दः शब्दत्वं च
शब्दयामीति प्रतीतिसाधिको जातिविशेषः ।

It ends:

प्रमाणप्रमेयादीनामत्रैवान्तर्भावच्छक्तिसादृश्यादीनामतिरिक्त-
त्वनिरासाच्च सन्निव यदायैः ॥ इति धारासुरनिवासिलक्षणादेवा-
त्मजनाथवदेवविरचितो न्यायसारः समाप्तः ॥

गोदातीरविभूषणं पूष्यशः श्रीलक्ष्मणाख्यो बुधो
धारासुरपुरे स्थितो सिल जगद्भक्तो जनानुग्रही ।
तत्सूनुस्त्रिपुरारिजनगरे श्रीन्यायसाराभिधं
यस्य माधवदेवपण्डित इति ज्ञानाकरोदाकरम् ॥ १ ॥

श्रीमन्माधवदेव इत्यभिहितो ब्रह्माख्यभास्करदे
सूरिः सूर्यनिभः शरत्कुदिनीचन्द्रप्रभाधीरभूत् ।
तस्मा विबुधोक्ततासिलजगच्छ्रीमाधवः सूरिराद्
तत्कार्यं निखिलं विचार्य यिदधौ श्रीन्यायसारं बुधैः ॥ २ ॥

Date of this copy: संवत् १७६७ मोती भादी सुदी १२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2120.

1369k. Foll. 19; size 10 in. by 3½ in.;
ten lines in a page.

(*Nyāyasāra*), the *Anumāna*-section. The inscription on the first page सामान्यवादव्याख्या ० is "a misnomer" (Colebrooke). The likeness of paper and writing in this manuscript and the preceding one, the like marginal note न्य ० सा ०, and the likeness of the style (compare the definitions in the beginning), make it evident that this is the copy of the *Anumāna*-section which belongs to the copy of the *Śubda*-section of the *Nyāyasāra* described in the preceding number.

It begins: अथानुमानं निरूप्यते ॥ अनुमितिकरणम-
नुमानम् । अनुमितित्वं चानुमिनोमीत्यनुभवसिद्धो जातिविशेषः ।

[H. T. COLEBROOKE.]

10. *Tarkāmṛita*.

2121.

3091. Foll. 20; size 9½–9¾ in. by 3¼ in.;
8–10 lines in a page.

Tarkāmṛita, a short exposition of the *Vaiśe-
shika* doctrine, by *Jagadīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 76, no. xlvi.; Rāj.
Mitru's Noticos, iv., p. 103, no. 1510.

It begins:

ब्रह्माद्या निखिलाधिंतास्त्रिदश संदोहाः सदाभीष्टदाः
साक्षात्प्रज्ञाया यच्च मनसो वृत्तीः समस्ता दधुः ।
श्रीविष्णोश्चरणासुभं भवभयक्षतेकवीरं परं
हृत्पथे विनिधाय तद्विरूपं तच्छेदयति तन्मते ॥ १ ॥

अथ युतिः अयमेवात्मा चारे द्रव्यः ओतव्यो मनव्यो
निदिध्यासितव्य इति ॥ अस्यायैः ॥ मुमुक्षुणा आत्मा द्रव्यः ॥
मुमुक्षोः आत्मदर्शनं इहसाधनमिति यावत् ॥ आत्मदर्शनोपायः
क इत्याह ॥ ओतव्य इत्यादि ॥ तेनार्थकमेव शब्दक्रमस्त्वस्यो
भवति ॥ अग्निहोत्रं शुद्धेति यथागू यथातीत्यादिवत् ॥ तथा च ॥
अथयमनननिदिध्यासनानि तत्त्वज्ञानजनकानिमुक्ते भवति ॥
अथ युतितः कृतात्मजवत्तस्य मनसो अधिकाटः ॥ मनसं चान्न
इतरभिन्नत्वेनानुमानम् ॥ तच्च भेदप्रतियोगीतरज्ञानसाध्यम् ॥
तथा चेतर इव के यत्तदर्थं यदायैरुपपन्नं संक्षेपतः ॥ सामान्यतः
यदायै विविधः ॥ भावो भावश्च ॥ भावः बहुविधः ॥ द्रव्यगुण-
कर्मेसामान्यविशेषसमवायभेदात् ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2122.

3092. Foll. 15 (orig. 8–9); size 8½ in. by
4 in.; eight lines in a page.

Tarkāmṛita, a second, quite modern copy,
incomplete, the first three leaves being lost.

[J. R. BALLANTYNE.]

2123.

3059. Foll. 111; size 10½ in. by 4¼ in.;
9–17 lines in a page.

Tarkāmṛitacashaka, a copious commentary
on the *Tarkāmṛita*, by *Guṇḍarāma Jāḍin*, son

of *Nārāyaṇa*, and pupil of *Nīlakaṇṭha*. See Hall's Index, p. 76, no. xlviii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 55, no. 1451. *Gaṅgārāma* used the *Muktāvalīprakāśa*, the author of which (*Mahādeva Bhaṭṭa Dinakara*) was also a pupil of *Nīlakaṇṭha*, see no. 2116.

The *Cashaka* begins:

आत्मरूपगुणनृत्तकारिणे लोचनकलिततत्त्वसाक्षिणे ।
मूतनोन्नवसमाधिहेतवे नीलकण्ठगुरवे नमो नमः ॥ १ ॥
गुरुगुणनायपूर्वे यस्याये सप्रहास्यतीतनयः (र. संयहा?) ।
कविमित्रं तं कथयंतं तातं नारायणं वन्दे ॥ २ ॥
मुक्तायलीप्रकाशात्स्युरिते चषके समर्पितं सुधिया ।
गङ्गारामेण मया पिबन्तु तर्कामृतं सुधियः ॥ ३ ॥

यद्यप्यपिगीतशिष्टाचारविषयत्वेन मङ्गलस्य °

It ends:

चषकमुपवीत्यर्थं दिनकरकरकृतपरामर्शम् ।
मगदोन्नयनकल्पे पिबन्तु तर्कामृतं तदाकल्पम् ॥ १ ॥
मूत्रं सपनवलितं मणिने चटितस्रवापि चास्माकम् ।
मालाकाराणामिव ममता स्रव (road ग्रन्थ°) सकीय-
[कौशल्याम् ॥

इति श्रीमद्रूपनामकगङ्गारामविरचितं तर्कामृतचषकः संपूर्णम् ॥

The text of the *Tarkāmṛita* occupies the middle of each page.

[J. R. BALLANTYNE.]

2124.

1549d. Foll. 17; size 10½ in. by 4½ in.; generally fifteen lines in a page.

Tarkāmṛitaturāṅgiṇī, a very brief commentary on the *Tarkāmṛita*, by *Mukunda Bhaṭṭa Śāri Gāḍagila*, son of the *Mīmāṃsaka Ananta Jhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 76, no. xlix.; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 88, no. 164.

It begins:

लक्षोदरपदद्वन्द्वचिन्तनात्मनोरथम् ।
सननभट्टं श्रीमोसापारम् तातमाश्रये ॥ १ ॥
शरणीकृतं विम्लेशचरणीं हन्यतेतराम् ।

• बालानामवगाहाय तर्कामृततरङ्गिणी ॥ २ ॥

ब्रह्माद्या इति ॥

Colophon: इति श्रीगङ्गारामलोपनामकमुकुन्दभट्टविरचितं तर्कामृततरङ्गिणीनाम तर्कामृतव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2125.

3031. Foll. 4; size 13½ in. by 5½ in.; 14-16 lines in a page.

Tarkāmṛitaturāṅgiṇī, the beginning of a second copy. The text of the *Tarkāmṛita* is written in the middle of the page.

[J. R. BALLANTYNE.]

11. *Padārthadīpikā*.

2126.

1470. Foll. 78; size 8 in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Padārthadīpikā, a treatise on the *Vaiśeṣika* Categories, by *Koṇḍa Bhaṭṭa*, son of *Raṅgojī Bhaṭṭa*. See Hall's Index, p. 78, no. lv.

Marginal notes in Colebrooke's handwriting point out the single topics.

The *Padārthadīpikā* begins:

श्रीमत्सिद्धिकरं कान्तं रमोभारमयात्मकम् ।
दयातिष्ठं चिदानन्दसिद्धान्तमुपास्महे ॥ १ ॥

इह बलु चतुर्थपुरुषार्थहेतुभूतमात्मतत्त्वज्ञानमात्मनि । तच्च
पदार्थतत्त्वनिर्णयाधीनमिति पदार्थतत्त्वमत्र विविच्यते ॥ तच्च
प्रमितिर्विषयः पदार्थः स द्विधा । भावोऽभावश्च ।

It ends:

बालमुद्दिप्रकाशार्थं पदार्थानां प्रदीपिका ।
रङ्गोन्नभट्टपुत्रेण कोण्डभट्टेन निर्मिता ॥ १ ॥

इति श्रीमत्पदार्थप्रमाणपाद्य (!) पारावारपारीश्वरङ्गोन्न-
भट्टात्मजकोण्डभट्टकृता पदार्थदीपिका संपूर्णा ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2127.

1687a. Foll. 34 (१-४०); size 9½ in. by 3½ in.; generally nine lines in a page.

Paulārthadīpikā, a second copy, dated संवत् ११२३, with occasional notes in Colobrooke's handwriting. In this copy the author's name is spelt *Kuṇḍa Bhaṭṭa*.

Foll. १५-२० are lost (त्रुटितानि पद्याणि षट्).

[H. T. COLEBROOKE.]

12. *Tarkakārikā*.

2128.

3045. Foll. 15; size 11½ in. by 5½ in.; 12-15 lines in a page; regular writing, of the 18th century.

Tarkakārikā, an exposition of the *Vaiśeṣika* doctrine in 52 couplets, and its *vyākhyā*, called *Tarkamañjarī*, both by *Jivarāja Dikṣita*, son of *Vrajarāja*. See Hall, p. 77, nos. lii. and liii. The text of the *kārikās* in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

The *kārikās* begin :

कामानुयाकलाकेलिकुशलः कमनीयकः ।
कलिकाश्या(?)नवकणकृतनः कृष्णकंधरः ॥ १ ॥
पदार्थो ह्येवमती भाषाभाषास्यो तत्र चादिमः ।
बोटा द्रव्यं गुणाः कर्मसामान्यं च विशेषकाः ॥ २ ॥
समवायश्च नवधा द्रव्याणि पृथिवीमलं ।
तेजो वायुर्नभः कालो दिगात्मानी मनस्सया ॥ ३ ॥

The commentary begins :

देवो दद्याद्विष्णो दंडं दीप्यहोर्दंडदीप्तिमान् ।
दुः सदादिच्छदलनो दक्षिणो दिव्यदर्शिना ॥ १ ॥

मंगलं तावद्विष्णुविनिवारणे कारणं न तु संशयपरिहाराय
etc.

The end of the *kārikās* is :

बोडशानां पदार्थानां प्रतिपादनमत्र यत् ।
तस्मात्तत्र पदार्थाः स्युर्नैतमेतत्सुशोभनं ॥ ५२ ॥
मन्त्रराजस्यात्मजेन न्यायतत्त्वार्थवेदिना ।
निर्मिता जीवराजेन तर्कशास्त्रार्थकारिकाः ॥ १ ॥

इति तर्ककारिकाः

The commentary ends :

बोडशानानिति प्रमाणप्रमेयसंज्ञयविषयविवर्तडाहेत्वाभासख-
लजातिनिग्रहस्थानानि बोडशपदार्था इति नैयायिकानां मतं
ते च प्रायः इदं च नव्यानामवैशेषिकाणां सत्र पदार्थवादिना-
मनुकूलं बोडशानां सप्रत्येव प्रतिपादनलाभात् इति स्थितिं
श्रीमहोदितजीवराजननिर्मिता तर्कमन्त्रो संपूयते ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

18. *Kusumāñjuli*.

2129.

2326. Foll. 54 (173-226); size 12½ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

Kusumāñjulkārikāvyākhyā, the text of *Udayana's Kusumāñjulkārikās* and *Nārāyaṇa Tīrtha Yati's* commentary on them. See Hall's Index, p. 84, no. lxxxii. The text of the *Kārikās* with *Harādāsa's* commentary was first printed at Calcutta, Śaka 1769. The second Calcutta edition of the same commentary, with a translation and notes, was published (1864) by E. B. Cowell, assisted by *Paṇḍita Mahēsa Chandra Nyāyaratna*.* The prose parts of *Udayana's* work are fully seen in the *Nyāya-Kusumāñjuli-Prakaranam* published in the Bibliotheca Indica, vol. i., 1890.

Nārāyaṇa's commentary begins :

नारायणेन यतिना कुसुमाञ्जलिकारिकाः ।
व्याख्यायन्ते सतां प्रीत्यै गुरुभक्तिप्रसादतः ॥

प्रारिखितग्रन्थस्य निर्विघ्नपरिसमाप्ये कृतं मङ्गलं शिष्य-
शिष्यायै ग्रन्थादौ निबध्मन् प्रेक्षा[प्र]वत्तवृत्तये प्रयोजनाभिधेय-
संबन्धग्रन्थनानान्याह । सत्यप्रसर इति ।

The first *stavaka* ends fol. 188a, the second fol. 191b, the third fol. 209a, the fourth fol. 215a.

* Cowell mentions also a Bengal reprint of the first Calcutta edition, which he says appeared in the Samvat year 1916.

Colophon : इति श्रीनारदसंहसपरिब्राजकाचार्यवैश्वी-
नारायणतीर्थकृता कुसुमाञ्जलिकारिकाव्याख्या समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2130.

1673. Foll. 111; size 9½ in. by 3½ in.;
13-15 lines in a page; written in the Bengali
character.

Nyāyakusumāñjalivireka, a commentary on
the *Kusumāñjuliācārīkāś*, by *Guṇānanda Vidyā-
nāgīśa Bhaṭṭācārya*.

See Hall's Index, p. 84, no. lxxxiii.

It begins :

नमः कर्मव्यधिहारे वेदप्रानाख्यहेतवे ।
निरस्तासिलवाधाय प्रनाचे वि(च?)कर्मणे ॥
गुणानन्देन विदुषा विचार्य प्रतिप्रक्रिकम् ।
विविच्यते प्रयत्नेन कुसुमाञ्जलिकारिकाः ॥

प्रारिम्भितविधाय . . . स्तुतिर्न मङ्गलं शिष्यशिष्याये व्या-
ख्यातुञ्जलानुपपन्नतो मङ्गलसंयत्तये च निबन्धन् प्रयोजना-
भिधेयसंबन्धानाह मदिति ०

The first *stavaka* ends fol. 34b, the second
fol. 55b, the third fol. 75b, the fourth fol. 82b.

The last colophon is : *iti Śrī-Guṇānanda-
Vidyānāgīśa - Ithaṭṭācāryaviracitaḥ Nyāyakusu-
māñjalivirekaḥ samāptaḥ*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2131.

213b. Foll. 78 (50-127); size 10½ in. by
4 in.; twelve lines in a page.

Kusumāñjaliprakāśamakaraṇḍa, a commen-
tary on *Vardhamāna's* commentary on the
Kusumāñjali, by *Rucidatta*, of Sodarapura, son
of *Devadatta*. See Hall's Index, p. 83, no. lxxvii.

Vardhamāna's work with extracts from
Rucidatta's commentary is printed in the
Nyāya-Kusumāñjali-Prakarṇam of the Biblio-
theca Indica, vol. i., 1890.

The *Makaranda* begins:

भूतप्रभूतविकटध्वनिभीतिमया
मानग्रहं मनसि धर्तुमपारयन्ता ।
आलिङ्गितो गिरिजया त्विरमलदादेर्
संगेभु मङ्गलमनङ्गरिपुर्दधानु ॥ १ ॥
कुसुमाञ्जलिमकरन्दः श्रीरुचिदत्तेन तन्यते कृतिना ।
सर्वकोपनर्दभानासुधमधुपानां धिनोदाय ॥ २ ॥

The first *stavaka* ends fol. 87a, the second
fol. 99b, the third fol. 114b, the fourth fol. 117b.
The colophon of the fourth *stavaka* is : इति
श्रीसोदरपुरसंभूतश्रीमहामहोपाध्यायदेवदत्तनयश्रीमहामहोपा-
ध्यायरुचिदत्तविरचिते कुसुमाञ्जलिमकरन्दे तुरीयः स्तवकः
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

14. *Ākāśakhaṇḍana*.

2132.

1369a. Foll. 4; size 9½ in. by 3½ in.;
ten lines in a page.

Ākāśakhaṇḍana, a critical treatise on the
nature of *ākāśa*.

It begins :

आकाशं नाम नातिरिक्तं द्रव्यं मानाभावात् । अथ शब्दो
द्रव्याजितो गुणत्वात् भावकार्यत्वाद्देवतनुमानादेव पृथिव्यादिवापे-
नातिरिक्ताकाशसिद्धिरिति चेदत्र भट्टाचार्येणुपायिनः । Cp.
the *Vaiśeṣh. Darś.*, Bibl. Ind., p. 102.

Date of the copy : संवत् १८०२.

[H. T. COLEBROOKE.]

2133.

2126c. Foll. 3; size 9½ in. by 4½ in.;
eleven lines in a page; written early this
century.

Ākāśakhaṇḍana, a second copy. The second
page of the last leaf contains a fragment of
some other similar treatise.

Date: लिखितं निम्न = भादे शु ६ क संवत् १०१० (sic!)
शेदेष्वा शलीष्य ॥ [GAIKAWAR.]

E. KARMAMĪMAMŚĀ.

1. *Sūtra and Bhāṣya.*

2134.

1523. Foll. 33; size 10½ in. by 4½ in.; 12-15 lines in a page.

Karmamīmāṃsāsūtra, the text of *Jaimini's Mīmāṃsāsūtras*, also called *Jaiminīyasūtra-pāṭha*, in twelve *adhyāyas*.

The third, sixth and tenth *adhyāyas* have eight *pādas* each, all the other *adhyāyas* have four *pādas* each. After fol. 25 two leaves are wanting; fol. 25 ends with the fifth *sūtra* of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, and fol. 26 begins in the middle of the sixth *pāda* of the same *adhyāya*.

See Hall's Index, p. 169, no. 1; Weber's Catalogue (1853), p. 175, no. 600.

The *Mīmāṃsāsūtras* have been printed together with *Śabara Svāmīn's* commentary in the Bibliotheca Indica. [H. T. COLEBROOKE.]

2135.

1. Foll. 41; size 14½ in. by 7½ in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsājaiminīyasūtra, a second copy.

Date: संवत् १८०३.

2136-2138.

2, 3, 4. *Mīmāṃsābhāṣya*, the text of the *sūtras* with *Śabara Svāmīn's* commentary. See Hall's Index, p. 169, no. 2; Aufrecht's Cat. Cat., p. 456. Edited in the Bibl. Indica, by *Maheśacandra Nyāyaratna*, 1863-87 (not yet finished). The single parts of this copy are of different age.

2. Foll. 259. *Adhyāya* I.-III.

a) Foll. 22; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. I., *pād.* 1.

b) Foll. 10; size 9½ in. by 8½ in.; twelve lines in a page; very old handwriting.

Adhy. I., *pād.* 2.

c) Foll. 11; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. I., *pād.* 3.

d) Foll. 11; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; old handwriting, different from b).

Adhy. I., *pād.* 4.

e) Foll. 53; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. II., complete.

f) Foll. 24; size 10½ in. by 4 in.; eight lines in a page; foll. 1-3 in a more recent, foll. 4-21 in a third old handwriting.

Adhy. III., *pād.* 1.

g) Foll. 55; size 9½ in. by 4 in.; nine lines in a page; a second very old handwriting.

Adhy. III., *pād.* 2, 3, and nearly the whole fourth *pāda*.

h) Foll. 73; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; modern handwriting.

Adhy. III., the rest of the fourth *pāda*, and *pād.* 5-8.

3. Foll. 253. *Adhyāya* IV.-IX.

a) Foll. 89; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page; modern handwriting.

Adhy. IV. and V., complete; *adhy.* VI., *pād.* 1, 2, and nearly the whole third *pāda*.

b) Foll. 24; size 11½ in. by 5 in.; 16-22 lines in a page; old handwriting.

Adhy. VI., the rest of the third *pāda* and *pād.* 4-8.

c) Foll. 31; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; old handwriting.

Adhy. VII., complete.

d) Foll. 109; size 14½ in. by 6½ in.; nine lines in a page.

Adhy. VIII. and IX., complete. Date: संवत् १६६९.

4. Foll. 233; size 18½ in. by 5½ in.; 9 or 10 lines in a page; modern handwriting.

Adhyāya X.-XII.

a) Foll. 136.

Adhy. X. Date: संवत् १९०३ मीति चद्रतनुज्ज ५ रविवाकरे ॥

b) Foll. 58.

Adhy. XI.

c) Foll. 39.

Adhy. XII. Colophon: लिखितं नानागुजरानी.

2139, 2140.

1808, 1809. Foll. 408 and 429 resp.; size 12 in. by 4 in.; European paper; excellent Devanāgarī writing of 1829 A.D.; nine lines in a page.

Mīmāṃsā-bhāṣya, by Bhaṭṭa Śubarasvāmin.

The leaves of different sections are numbered separately. [J. TAYLOR.]

2141.

1019. Foll. 164, of different size, and written by different hands.

Parts of a third copy of the *Mīmāṃsā-bhāṣya*.

a) Fol. 1; size 11 in. by 4 in.; nine lines in a page.

This leaf does not belong to Śabara Svāmin's commentary.

It begins:

प्रयोजकत्वित्वाद्यः(?) पुराप्रयोगविधयेनिरूपणं कृतं ॥ तदेव चेहापि विधीयते क्रमं सहायवाद् वदता तु पङ्क्तिः ॥ अति-लक्षणांनुपूर्व्यं तत्प्रमाणात्नात् (*Adhy.* V., *pād.* 1, *sū.* 1) ॥ अनुपूर्व्यवचनाध्याययोः हेतुहेतुमद्भावसंगतिज्ञानायोक्तव्यमात्रे प्र-

मात्रिकावृत्तेनाह प्रयुक्तीति । It seems to belong to a commentary on *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*, the first word of the fifth *adhyāya* being there प्रयुक्तेति, see no. 2169 (3047).

b) Foll. 8; size 10½ in. by 4½ in.; 10-12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* of Śabara's *Mīmāṃsābhāṣya*. The first two leaves are wanting. The first words स्तोत्रः पञ्चः फलं belong to the commentary on *sū.* 3.

Colophon: इत्याचार्यशरस्वामिनः कृती मीमांसाभाष्ये नामधेयचरखः समाप्तः समाप्तः प्रथमो अध्यायः ॥

c) Foll. 12; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

The first *pāda* of the second *adhyāya*.

d) Foll. 23; size 11½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

The third *pāda* (foll. 15) and the fourth *pāda* (foll. 8) of the second *adhyāya*.

Colophon of the third *pāda*: मीमांसकनरहरिका संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६६९ आषाढशुद्ध-पंचम्या शोधितं ॥ श्रीमत् शंकरभट्टेभ्यो नमः

Colophon of the fourth *pāda*: नरहरिका संपादितं शोधितं च ॥ संवत् १६६९ आषाढपदवदि पंचम्या ॥ श्रीशंकर-भट्टेभ्यो नमः ॥ See no. 2144 (870).

e) Foll. 68; size 11½ in. by 4 in.; 12 or 13 lines in a page.

The eight *pādas* or *caranās* of the third *adhyāya*. The first eight leaves are lost; fol. ९ begins इत्यनुपूर्वमेकस्य अतिसंयोगात् (iii. 1, 13). Also foll. ३३ and ३४ are lost; fol. ३२b ends अथ यत्प्रकरणं ननुप्रथमा . . . (iii. 4, 11), fol. ३५a begins . . . आवातावेवात्मन्यत्र इति (iii. 4, 15).

Colophon: श्रीमद्विष्णुकुटुम्भीर श्रीमद्रामेश्वरभट्टमुत्त-नरायणभट्टेन लिखितं पुस्तकं ॥

f) Foll. 52; size 11 in. by 4½ in.; generally twelve lines in a page; negligently written.

The seventh *adhyāya* and the ninth *adhyāya*, both incomplete. There is a gap between fol. २५ and fol. ३२; the former ends विहारदर्शनं विशिष्टस्यानारभ्यवादा . . . (vii. 4, 20), the latter begins . . . धिया यज्ञं हिन्वन्त्यद्विभक्ति (ix. 2, 25).

[H. T. COLEBROOKE.]

2142.

3072. Parts of a fourth copy of *Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya*.

a) Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.; 12 or 13 lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Dato: श्रीमद्वनसंवातरे कार्तिके कृष्णपक्षे प्रतिपदि शनैश्चरवासरे विनायकपाठकेन लिखितमिदं ॥

b) Foll. 13; size 10½ in. by 3 in.; eight lines in a page.

The second *pāda* of the first *adhyāya*.

c) Foll. 19; size 10 in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The fourth *pāda* of the first *adhyāya* and nearly the whole first *pāda* of the second *adhyāya*. The last words are: कक्षासावान्तर्धं संवाच्यपदन्वायो वा तावति हि शङ्को . . .

d) Foll. 37; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The first two leaves contain the beginning of the first *pāda* of the eighth *adhyāya*, fol. 2b ending with the text of the eighth *sūtra*: न वाक्यज्ञेयत्वात्.

The next seventeen leaves contain an incomplete copy of the first *pāda* of the third *adhyāya*. Fol. 3a begins: गुणसंस्कारेषु बादरिः ज्ञेयत्वं नेन इति (iii. 1, 6).

Fol. 5, with the beginning of the commentary on *sū.* 12, is wanting.

The last eighteen leaves (foll. 21-38) contain a nearly complete copy of the second *pāda*

of the third *adhyāya*, fol. 38b ceasing in the middle of the commentary on the last *sūtra*. The last words are: ननु सोमे ऋषि षष्ठी । सप्तमलि षष्ठी ननु . . .

e) Foll. 26; size 10 in. by 4 in.; 10 or 11 lines in a page.

The four *pādas* of the eighth *adhyāya*.

f) Foll. 5; size 10½ in. by 4½ in.; 14-16 lines in a page.

A fragment of some other commentary on the *Mīmāṃsāśūtras*, treating of *sū.* 1-5 of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins: . . . प्रतीतेः । अध्येतृस्मारकाभावाच्च । न चैकपदत्वाकाकाक्षत्वं कारयत्प्रतीत्या वा स्मारकत्वं(?) ।

It ends: इयेनादिवाक्येषु हि यथा वै इयेनो नियमादन्ते हवनयमयोपपन्ना . . . Before the last leaf one leaf is wanting.

[J. R. BALLANTYNE.]

2143.

868a. Foll. 11 (२-१२); size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; large old writing, the same as in nos. 2161, 2162 (1030, 2195).

(*Śābarabhāṣya*), a fragment from the first *adhyāya*, containing *sū.* 2-34 of the third *pāda*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2144.

1521h. Foll. 7; size 10 in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page.

The fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya*.

2145.

870. Foll. 104; size 11½ in. by 3½ in.; ten lines in a page.

The eight *pādas* of the third *adhyāya* of *Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya*.

Colophon of the first *pāda* : श्रीनासकनरहरिका
संपादितं शोधितं च स्वपठनकाले ॥ संवत् १६६७ यौवपदि
एकदश्या ॥ श्रीनासकनरहरिकाचरणकलेभ्यो नमः ॥

Colophon of the second *pāda* : श्रीनासक ०
काले ॥ संवत् १६६६ वैशाखपदि पंचम्या ॥ श्री ०

Colophon of the third *pāda* : संवत् १६६६ चित्र-
संवत्सरे श्रीनासकनरहरिका ० काले कार्तिक कृष्णाम्या ।

Colophon of the eighth *pāda* : संवत् १६६७ समवे
मस्तुनपदि पंचम्या ॥ श्रीनरहरिभट्टानां पुस्तकमिदं । लिखितं
श्रीविष्णुनाथशनेखा ॥ संवत् १६६९ श्रीनासकनरहरिका स्वा-
ठवै संपादितनेत्रपुस्तकं । शोधितं च स्वपठनकाले कार्तिक-
शुक्लद्वादश्या । श्रीनासकनरहरिकाचरणकलेभ्यो नमः ॥

This copy was at one time the continuation
of no. 2141d (1019d).

[H. T. COLEBROOKE.]

2146.

869. Foll. 83; size 11½ in. by 4 in.; nine
lines in a page.

The eight *pādas* of the sixth *adhyāya* of
Ācārya Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya.

Date: संवत् १९१५ यौवपदि शु १५.

[H. T. COLEBROOKE.]

2147.

1457a. Foll. 94; size 9½ in. by 4½ in.;
9 or 10 lines in a page.

The eight *pādas* of the sixth *adhyāya* of
Bhaṭṭa Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya.

[H. T. COLEBROOKE.]

2148.

1456. Foll. 164; size 10½ in. by 4 in.;
generally twelve lines in a page.

The eight *pādas* of the tenth *adhyāya* of
Śābara Svāmin's Mīmāṃsābhāṣya.

The scribe has added :

नृपचास्यप्रोते नुररिपुरे विस्तृतुलसी-
कुलालंकारजीपतिमतिमनोवामनननुः ।
लिखीचंचुडारानवरश्मिपरस्मिरचिते
महाभाष्ये ऽध्याये दशममल्लिखसंकरपुरे ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2. Vārttika, by Kumārila Bhaṭṭa.

2149-2160.

1449, 1450, 1451, 1452, 1453, & 1349
contain an incomplete copy of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentaries on the *Śābarabhāṣya*
and the *Mīmāṃsāsūtra*. It ends with the fourth
pāda of the tenth *adhyāya*.

2149.

1449b. Foll. 139; size 10 in. by 4 in.;
foll. 1-102 ten lines, foll. 103-140 eight to ten
lines in a page; written by different hands.

Mīmāṃsāslokaavārttika, *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* versified commentary on the first
pāda of the first *adhyāya* of the *Śābarabhāṣya*.
See Hall's Index, p. 171, no. vii.; Aufrecht's
Oxf. Cat., p. 219, no. 520; Raj. Mitra's Notices,
vol. vii., p. 73, no. 2296.

It begins :

विमुक्तज्ञानदेहाय विवेदीदिष्यचक्षुषे ।
ज्येष्ठातिनिमित्तात् नमः सोमाङ्गधारिणे ॥ १ ॥
अभिवन्त गुरुनादी शिष्यधीयन्निनोरधीन् ।
तत्त्वसादात् करिष्ये एवं श्रीनासकसोक्तवार्तिकम् ॥ २ ॥
तद्विज्ञातो ऽनुगृह्णन् विज्ञज्योषेः प्रसादिभिः ।
सक्तः प्रणयवाक्यानि गृह्णन्ति सनसूयवः ॥ ३ ॥
न चाचातवीव कर्तव्यं दोषदृष्टिपरं मनः ।
दोषो सविज्ञानातो ऽपि तद्विज्ञानात् प्रकाशते ॥ ४ ॥
कुतो वा गृह्णते दोषं सूरयो नद्विधोक्तिषु ।
नेच्यते यः परस्यो ऽपि स स्वयं गृह्णते कथम् ॥ ५ ॥

निर्दोषत्वैकवाक्यत्वं च वा लोकस्य दृश्यते ।
 साधवादा यतः केचिन्मोक्षसंगीतवि प्रति ॥ ६ ॥
 जगन्मयवच्छात्रं नापवाहः खलुप्रति ।
 न हि सङ्गर्भेना गच्छन् खलितेभ्यः प्रयोक्षते ॥ ७ ॥
 यथाकर्षणदारभा यमीमांसीनुसारिकी ।
 वाग्वृत्तिरस्यसारापि जह्मनस्य शोभते ॥ ८ ॥
 नीमांसाशास्त्रेभ्योभिर्विशेषेभ्योऽप्यलोक्यते ।
 वेदार्थज्ञानरत्ने ने नृणांतीव विजृम्भते ॥ ९ ॥
 प्रायेणैव हि नीमांसा लोके लोकायतीकृता ।
 तानास्तिकपथे कर्तुमयं यत्नः कृतो नवा ॥ १० ॥
 जपातो धर्मजिज्ञासा मूढनाशनिदं कृतम् ।
 धर्मोऽयं विषयं वक्तुं नीमांसायाः प्रयोजनम् ॥ ११ ॥

It ends :

इति प्रमाणात्मनिदं प्रसिद्धं
 युक्त्येह धर्मं प्रति चोदनायाः ।
 ज्ञातः परं तु प्रविभज्य वेदं
 चेथा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः ॥

इति श्रीभट्टकुमारिलकृतनीमांसाश्लोकवार्तिके प्रथमस्या-
 ध्यायस्य प्रथमः पादः समाप्तः ॥ समाप्तो ऽयं कारिकाचरकः ॥
 ननो ननो भीषणभट्टसिंह ननो ननो विद्वलनेत्रसिंह । ननो
 ननो निजितकालसिंह ननो ननो निर्वैलवट्टसिंह ॥ ०

The end of the following topics is marked :
 fol. 6a *iti prathamam sūtram samāptam*, fol. 29a
vṛttikīragranthah, fol. 36b *nirālambanavādaḥ*,
 fol. 47a *śūnyavādaḥ*, fol. 54b *anumānavādaḥ*,
 fol. 58b *śabdavādaḥ*, fol. 61a *upamānam*, fol. 64a
arthāpattiḥ, fol. 66b *abhāvavādaḥ*, fol. 67a
citrākṣhepavādaḥ, fol. 69a *sambandhākṣhepa-*
vādaḥ, fol. 74a *sphoṭanavādaḥ*, fol. 77a *ākṛiti-*
vādaḥ, fol. 84a *apohavādaḥ*, fol. 88a *vanavādaḥ*,
 fol. 101a *ātmavādaḥ*, fol. 124a *śabdavādaḥ*.—
 The whole treatise has about 3500 verses (the
 first 1000 is marked fol. 40b, the next 500
 fol. 60a).

The 50th leaf is wanting.

The *Śloka-vārttika* has been printed in voll.
 iii. and iv., New Series, of The Pandit.

[H. T. COLEBROOKE.]

2150.

1449c. Foll. 37; size 10 in. by 4 in.;
 12-15 lines in a page.

Mīmāṃsātantravārttika, by Bhaṭṭa Kumārila
Svāmin, the prose-continuation of the *Mi-*
māṃsāśloka-vārttika. This part contains the
 commentary on the second *pāda* of the first
adhyāya of the *Śāburabhāṣya*.

It begins :

आज्ञावस्य क्रियार्थत्वाद् (Sū. I. 2, 1) ।
 (सिद्धप्रमाण) भावस्य धर्मं वेदस्य सर्वज्ञः ।
 विधिर्वादान्नायामुपयोगोऽधुनोच्यते ॥

The third leaf belongs to the fourth *pāda*,
 the missing third leaf of this *pāda* being bound
 up with the fourth *pāda*, in no. 2152 (1450b).
 The text of the *sūtras* is marked with red
 colour. The handwriting is the same as in
 no. 2151.

The *Tantravārttika* is being published in the
 Benares Sanskrit Series, by Paṇḍit Guṇādhara
Śāstri Mānavallī; the first part having appeared
 in 1882. [H. T. COLEBROOKE.]

2151.

1450a. Foll. 126; size 10 in. by 4 in.;
 9 or 10 lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika, Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's
 commentary. The third *pāda* of the first
adhyāya.

It begins :

धर्मस्य शब्दमूलत्वाद् शब्दमनपेक्षं स्यात् । एवं तावद्विध्यर्थ-
 वादनन्तात्मकस्य वेदस्य धर्मं प्रमुपयोगः साधितः इदानीं
 यीरुवेयोषु स्मर्यमाकाशार्थेष्वपि नन्नादिप्रणीतनिषण्णानु स्मृति-
 ध्वनिवचनेषु वाचारेषु चिन्ता ॥ For the beginning
 of this and the following *pādas*, to the end of
 the third *adhyāya*, see also Burnell's Tanj.
 MSS., p. 81.

Name of the scribe and date of the copy :

सर्वोत्कृष्टा तु या काशी राजधानी महेश्वरः ।

तत्तान्तसुतो रामस्तेनेर्दे लिखितं शुभे ॥

श्रीसंवत् १६६३ सम्य माघवदि १३ सीम्ये ॥ . . गंगाये
नमः ॥ संयसंख्या ॥ २९०० ॥

This *pāda* has the special name *Smṛiticaraṇa-nārttika** and is divided in the commentaries into two parts, *pūrvārḍha* and *uttarārḍha*, the latter of which comprises *sūtras* 24-35. For a second copy of this *uttarārḍha*, called *Smṛiticaraṇavārttika*, see no. 2161 (2355), cp. also nos. 2162, 2163.

2152.

1450b. Foll. 30; size 10 in. by 4 in.;
12 or 13 lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The fourth *pāda* of the first *adhyāya*.

It begins :

उक्तं सनाकावैदमर्थं ॥ इयं स्मृतिसंहितास्य वेदस्य प्रमाख्ये
लिङ्गे शुभे वाक्यायैवाख्यानावसरे जल्पपरिसमाप्तौ प्रमाख-
लख्यं केन संबन्धेन नामधेयविनायाः प्रस्तावः क्रियते ।

It ends :

इति कृतवदुर्गं मन्त्रविध्यैवादिः

स्मृतिपरिसमृद्धारं वेदशालोपगूढम् ।

अनभिभवसमर्थं धर्मदुर्गं प्रविश्य

प्रविभजति समस्तानर्थविनामिदानीम् ॥

The third leaf belonging to this chapter is bound up with the second chapter in no. 2150 (1449c).

2153.

1451a. Foll. 62; size 10 in. by 4 in.;
nine lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The first *pāda* of the second *adhyāya*.

* The titles *Tarkapūḍabhāṣya*, *Arthavālacaraṇa-bhāṣya*, *Nāmacaraṇabhāṣya* in Aufrecht's Cat. Cat. have a similar meaning; they are names of the *Bhāṣyā* on the first, second and fourth *pāda* of the first *adhyāya* of the *Mīmāṃsāsūtra* resp.

It begins :

भावाद्यैः कर्मशब्दात्^० । संबन्धं तावन्नख्यलख्यस्य करोति ।
तत्र तु प्रथमे अध्याये प्रमाखलख्यं वृत्तमित्युक्तम् (sc. शाबरभाष्ये) ।
तदयुक्तम् । कुतः ।

नैव हि प्रथमे अध्याये सूत्रकारेण किंचन ।

लख्येन प्रमाखादेः स्वरूपमुपवर्णितम् ॥

तत्रानलख्यमुच्यते । येन तत्र व्यतिरिक्त्यस्य(?) स्वरूपं
आवृत्ताकारं निरूप्यते । न चैवं प्रमाखादिलख्यमुक्तम् अनु-
मानादीनि तावन्नैव स्मृतिरिति । प्रत्यक्षमपि धर्मैः प्रत्यनिमित्तत्वे-
नोपपन्नं न लख्यत्वेनेति व्याख्यातम् । न च शब्दो अपि कश्चि-
द्व्यभिचारभूतो लखितः । अलिङ्गेवाधिकारणे तस्य लख्यत्वात्-
त्वात् । यदपि वृत्तिकारेण सर्वेषां लख्यं प्रदर्शितं न तदध्या-
यायैवेति नोपसंहारं युक्तम् । सूत्राध्यायाधीनोपसंहारात् । कथं च
अनलख्यत्वाद्यव्यतिरिक्तं स्वार्थं सूत्राणि लीयेरन् । अपि च ।

वृत्तिकारेण यो व्युक्तः वदः प्रत्यक्षपूर्वकः ।

अपरोक्षतया सो अपि नैव लख्यगोचरः ॥

लोकप्रसिद्धानि हि तानि अपरोक्षत्वेनोक्तानि न प्रथमा-
ध्यायविषयत्वेनोपसंहारमर्हन्ति । तस्माच्चप्रथमे अध्याये वृत्तं तदा-
लोच्येतज्ञानं नेयम् । तत्र ।

प्रमाखलख्यं तावन्नोदनालख्यलख्यम् ।

विध्यादिप्रत्ययनिर्णीतिः प्रमाख्येनैव च स्थिता ॥

समस्तो हि प्रथमः पादोदनालख्यसूत्रपरिकरः । तत्र
धर्मस्य चोदनालख्यत्वमुक्तम् । अतो स्वधारितार्थलख्यशब्दा-
द्वयोत् । प्रमाखशब्दः प्रतीयत इत्येवं युक्तत्वा धर्मविषय इव
व्याख्येयः ।

2154.

1451b. Foll. 82; size 10 in. by 4 in.;
nine lines in a page.

Tantravārttika. The second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

शब्दान्ते कर्मभेदः कृतानुबन्धनात् ।

उपोद्वातप्रसक्तानुप्रसक्तादी गते शुभे ।

शब्दाकारादिभिर्भेदो लख्यार्थो अभिधीयते ॥

तत्र शब्दाकारं तावन्नित्यतत्वात् प्रथममुदाह्रियते ॥

The handwriting is the same as in no. 2153 (1451a).

2155.

1451c. Foll. 46; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The third *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins :

गुणस्तु ऋतुसंयोगात् कर्मकारं । ज्योतिषोमे प्रथमं बृहद्व-
पकारे वैकल्पिके पुषक् पृथक्साधनत्वेन चोदिने ततः श्रूयते ।

The 25th and the 26th leaf are in the same handwriting as no. 2151 (1450a); they fill up an omission in this copy, which, therefore, must have been written some time before Samvat 1664. [H. T. COLEBROOKE.]

2156.

1453b. Foll. 19; size 10 in. by 4 in.; eight lines in a page.

Tantrāṭikā. The fourth *pāda* of the second *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2155 (1451c).

It begins :

वाचस्पतिविको व्यासः कर्त्तव्यः प्रकरणात् ॥ बह्वचाराख्ये
अथर्वव्याख्ये वाचस्पति (र. वा श्रूयते) इति नातीवाभिनिवेशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2157.

1449a. Foll. 86; size 10 in. by 4 in.; foll. 1-14 eight lines, foll. 15-19 ten lines, foll. 20-86 nine lines in a page.

(*Mīmāṃsātantravārttika*), the first twelve *sūtras* of the first *pāda* of the third *adhyāya*; the text of the twelfth *sūtra* is on fol. 20b.

The copy begins :

अथातः शेषलक्षणम् ।

द्विलक्षणाः परं शिष्टं वाचस्पतिवचनं लक्षणम् ।

तत्तर्हि बहुभारतमथातः शेषलक्षणम् ॥

तथा च प्रथमसूत्रोपासप्रतिज्ञाधिकृत्याख्याप्रदेशप्रदर्शने चर्त-
प्रमाणसङ्ख्यविषयलक्षणद्वयार्थं चोदनालक्षणसूत्रेणैकेन सूत्रेण

वर्तयित्वा कान्यस्य साधनान्यङ्गानि कानि साधनाभासान्यन-
ज्ज्ञानीति कलादीनामद्वैतान्तां च पुरुषप्रधानत्वं धर्मस्य च वा
पुरुषो गुणभूत इत्यादि वाचस्पतिवचनं नीतमित्यर्थं तत्तर्हि शेष-
लक्षणेन व्याख्यातं शेषैः सप्तसूत्रैश्च लक्षणैरित्यर्थः ।

2158.

1452. Foll. 181; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

The third *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmīn's Vārttika*, in four separate parts, but throughout in the same handwriting.

a) Foll. 25. *Mīmāṃsāvārttika*. The latter half of the first *pāda* of the third *adhyāya*, the continuation to no. 2157 (1449a), in the same handwriting but with a new pagination.

It begins :

इत्येवमुक्तमेकस्य श्रुतिसंयोगात् । एवं यथासंयोगं शेषवि-
नियोगः स्थितः इदानीं तद्विशेषविना किमेकस्य ग्रहस्य संनानः
उत प्राकराधिकसहनावस्येति ।

The fifth leaf is wanting.

b) Foll. 27. *Mīmāṃsābhāṣyavārttika*. The second *pāda* of the third *adhyāya*.

It begins :

वाचस्पतिवचनान्वयान्तेषु शेषभावः स्यात् ० । इदानीं
लिङ्गविनियोगः प्रकृत्यते । लिङ्गं नाम मन्त्राख्यानार्थप्रतिपादन-
सामर्थ्यं तच्च मुख्ये गीये च केनचित् प्रकारेणास्तीति ।

c) Foll. 57. *Tantravārttika*. The third *carana* of the third *adhyāya*.

It begins :

श्रुतेर्ज्ञाताधिकाः स्यात् । एवं लिङ्गविनियोगमुपपद्यते वाच-
विनियोगः संप्रति श्रूयते ।

The writing on the second page of the last leaf does not belong to the *Tantravārttika*.

d) Foll. 72. *Tantrāṭikā*. The fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

In the colophon *Kumārila* is called *Bhaṭṭa-pāda Mitra*.

It begins :

निबोतमिनि ननुषधर्मः शब्दस्य तत्त्वज्ञानत्वात् ॥ स एव
श्रुतादिनिमित्तस्य प्रकरणेन सह विरोधाविरोधविचारः । तत्र
निबोतं ननुषाद्यामित्येते यथा भवन्ति ।

The writing on the first page of the first leaf seems to contain a quotation from the *Śiromaṇi*. Also the last page is covered with writing, where the *Śiromaṇi* again and the *Phakkikā* are quoted. [H. T. COLEBROOKE.]

2159.

1453a. Foll. 91; size 10 in. by 4 in.; nine lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. The fifth, sixth, seventh and eighth *pāda* of the third *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2158 (1452).

At the end of the sixth *pāda* the work of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin* is called *Vārttikaṭīkā*.

The fifth *pāda* begins :

आज्याश्च सर्वसंयोगात् । सर्वेभ्यो वा कारणाविशेषादित्यस्यापवादः क्रियते । तत्रैव तावत्पूर्वपक्षं कारयति । तथा च सर्वेभ्यो हविष्ये इत्यनुवाद उपपद्यते निःशेषहविषिव्यपत्तात् ॥ कारणाच्च ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 20a):

तत्त्ववैधर्म्यप्रकरणात् ॥ इदानीमनारम्भाधीतानां प्रकृतिलिङ्गसंयुक्तानां प्रकरणसंबन्धे सति किं प्रकृतिप्रकरणसंबन्ध उक्त सर्ववैधर्म्यमिति विचारस्तत्र श्रुतादिषट्कानां च सति अक्षप्रतियोगेष्टिवत् क्रतुसंबन्धो योजयितव्यः ।

The seventh *pāda* begins (fol. 51a):

प्रकरणविशेषादसंयुक्तं प्रधानस्य ॥ समानासमानविधानाधिकारेणैवैतदपि प्रसूयते चान्यप्रकरणविरोधाविरोधकारेण ।

The eighth *pāda* begins (fol. 69a):

स्वामिकर्मपरिष्कारः कर्मकस्तदर्थत्वात् ॥ समानस्यापवादत्वेनैतदपि विचार्यते ॥ किं परिष्कार आश्रयेवादिवासानास्तत्त्वनास्त्यतिः पुरुषैः कर्मैश्च उक्त स्वामिनेति । [H. T. COLEBROOKE.]

2160.

1349. Foll. 104; size 11½ in. by 5 in.; foll. 1-69 twelve lines, foll. 70-104 eleven lines in a page.

Mīmāṃsāvārttika. An incomplete copy of the last part of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's* commentary, comprising the six *adhyāyas* from the fourth to the ninth, and the first half of the tenth. This last part of the *Mīmāṃsāvārttika* has a special name; Hall, in the Index, p. 170, no. iii., calls it "*Tub-dushi, Tup-tikā*." Hence, the दुषुष्वा in the colophons of the last part of this copy seems to be a corruption of दुषुष्वा, though the colophons in the first seventy leaves have दुषदुष्वा (fol. 51a), दुषदुष्वा (fol. 24b) and दुषदुष्वा (foll. 28a, 36a, 39a, 43a, 48b).

See Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 151, no. 1577.

The fourth *adhyāya* ends fol. 16a (the first *pāda* fol. 7b, the second fol. 10b, the third fol. 14a).

It begins :

अथातः क्रतुवैपुरुषार्थयोजिज्ञासा ॥ तृतीयेनावधूते शेषत्वे कः क्रतुवैः कः पुरुषार्थ इति विशेषादित्यने पूर्ववधूते सामान्ये ।

The fifth *adhyāya* ends fol. 28a (the first *pāda* fol. 22b, the second fol. 24b, the third fol. 27a).

It begins :

श्रुतिलिङ्गमनुषूयं तत्त्वज्ञानत्वात् । प्रयोजकाप्रयोजकत्वस्य वृत्तमिति तदुक्तम् । क्रतुवैपुरुषार्थयोजिज्ञासा प्रतिज्ञाज्ञा सेवोपसंहारैश्च उच्यते प्रयोजकाप्रयोजकत्वमपि प्रतिज्ञातम् ।

The sixth *adhyāya* ends fol. 53a (the first *pāda* fol. 36a, the second fol. 39a, the third fol. 43b, the fourth fol. 48b, the fifth fol. 51a, the sixth fol. 51b, the seventh fol. 52a).

It begins :

द्रव्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः । उपोद्घातिकात्मनः फलवत्त्वेऽवगते च स्तैरधिक्रियत इति युक्तो विचारः अफलत्वे तु विचारानुपपत्तिः यदि चैवं ज्ञानशब्देः फलनभिधीयते ततो भावार्थाधिकरणे चिन्ता किं भावशब्दाः फलसंबन्धिनः उक्त द्रव्यगुणशब्दा इति ततो पूर्वचिन्ता ततो प्रतिदेशः । फलसम्प्राप्ते च बोधनालक्षक इति विचारः ।

The seventh *adhyāya* ends fol. 57b (the first *pāda* fol. 54b; the second *pāda* is wanting, for उक्तं क्रियाभिधानम् fol. 55a is the first *sūtra* of the third *pāda*; the third *pāda* ends fol. 56b).

It begins :

जीमन्तरमानन्दविष्णुस्वामिनृसिंहाय नमः ॥ श्रीधरस्वामिने नमः ॥ श्रुतिप्रनायत्वाच्चेष्टायां मुख्यभेदे यथाधिकारं भावः स्यात् ॥ प्रत्यक्षविहितधर्माणां दर्शयुक्त्येवादीनां कर्तव्यता विनित्येतेषां युक्तं सर्वपृष्टायां किं सकृदुत्तरादौ लिख्यते (१.० कृतेव?) देशं उत भेदेनेति विनितं तयादृष्टि (sic) नवनतीतनाज्यं भवतीति दृष्ट्वादिषु अग्रप्रत्यक्षधर्मेत्यपि चिन्ता नृणां । अत एव वार्थं प्रकृती विकृती चोपदेशश्चिन्तितः ।

The eighth *adhyāya* ends fol. 60b (the first and second *pāda* fol. 60a, the third fol. 60b, चतुर्थः पादस्वस्तः).

It begins :

अथ विशेषवृत्तयम् । किमेकस्मिन् कर्मणि सर्वकर्मसु धर्मातिदेश इति एकस्मिन् कर्मणि ये धर्मास्त्वनाज्ञातान् ते सर्वकर्मस्मात्तिदिव्यन्ते उताहो नेकस्मात् सर्वकर्मस्मात्तिदेशः ।

The ninth *adhyāya* ends fol. 86a (the first *pāda* fol. 72b, the second fol. 79a, the third fol. 81a).

It begins :

यज्ञकर्मप्रधानं तद्वि चोदनाभूतं तस्य द्रव्येषु संस्कारः ॥ तन्मु च दक्षानामनरनृहृक्षनिषितुं पुत्रस्तः (१.० पुत्रः?) । उपकारान्तिदेशे तत्पूहः शास्त्रान्तिदेशे ऊहाभावः यथा प्रकृतावगम्यन्वाधानादि-त्राज्यतत्त्वेष्वप्यनानि गृहीत्वा कथमेतामुपकारिण्यतीति ०

The tenth *adhyāya* begins :

विधेः प्रकरणात्तरे गतिदेशात् सर्वकर्म स्यात् ॥ कर्मनेनाति-देशस्तथा व्याख्याता दक्षनेनेदानीं किनितिदिव्यत इति व्याख्याते ०

The first *pāda* ends fol. 89b, the second fol. 94a, the third fol. 98b, the fourth fol. 104a, the fragment of the fifth *pāda* terminates in the comment on the 29th *sūtra* बोडशिनी वैकुण्ठं तत्र कृत्वभिधानम् (fol. 104b, l. 9).

[H. T. COLEBROOKE.]

2161.

2355. Foll. 73 (numbered 90-158, nos. 98,

107, 120, 121 occurring twice); size 10½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Smṛticarṇavārttika, the third *pāda* of the first *adhyāya* of Kumārila's *Mīmāṃsāvārttika*, but only the *uttarārūha*, which comprises *sūtras* 24-35; see before, no. 2151 (1450a). The leaves are marked वा० स्मृ० उ०. The first leaf is partly broken away at the corners.

It begins :

(प्रबो) गोत्वस्यशास्त्रात्वाच्चेष्टे न व्यवस्था स्यात् ॥ एकस्मात्पदात्प्रयोगनानात्वदर्शनादनेकार्थप्रतिभाने कति विकल्पदो-षभवाद्नेकादृशकिकल्पनाप्रसंगाच्च गीयमुस्यभागमाश्रित्य व्यवस्थितशास्त्रस्यप्रयोगवलेनाव्यवस्थितलीकिकप्रयोगवाधाच्चव- (१.० इव०) वराहादिशब्दानामर्पनिर्वायः प्रतिपादितो यच्च ०

It ends :

तस्मादाकृतिष्वेव व्यालभनादिसंभवादाकृतिरेव शब्दार्थ इति सिद्धं ॥ प्रथमाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ स्मृतिचरवार्तिकमिति ॥ यथसंख्या उत्तरार्धे १२२० ॥ संवत् १५५१ वर्षे कालुजनाले कृष्णपक्षे एकादश्यां पुस्तकप्रिपी रविवासरे जंबाकवाक्यमोक्षी-नाना लिखितं ॥ The same scribe copied also the *Nyāyasudhā* in nos. 2162, 2163.

At the end two odd leaves are appended, the first of which contains the beginning of the *Śabarabhāṣya* on *Mīmāṃsāsūtra* I., *pāda* 3, धर्मस्य शब्दमूलत्वाद् ० to दृष्टव्यमपि प्रमाणं (p. 64 of the edition, l. 6 from bottom), whilst the second contains a fragment of Kumārila's *Vārttika* to I., 3, *sūtra* 10, corresponding to foll. 55b and 56a of no. 2151 (1450a). [GAIKAWAR.]

3. Commentaries on the *Vārttika*.

2162, 2163.

1030, 2195. Foll. 196 and 158 resp.; size 10½ in. by 5 in.; 9 or 10 lines in a page. The first volume is much worm-eaten.

Nyāyasudhā, also called *Sarvopakāriṇī* and

Rāṇaka, a commentary on *Kumārila's Tantra-vārttika*, by *Bhaṭṭa Somesvara*, son of *Bhaṭṭa Mādhava*.

See Hall's Index, p. 170, no. iv. (*Rāṇaka*).

These volumes contain only the third *pāda* of the first *adhyāya*, called *Smṛiticaraṇa*, and divided into two halves.

Vol. I. The *Pūrvārdha* (रा० सू० पू० on the margin), sū. 1-23.

It begins:

अस्य शब्दमूलनादशब्दमन्त्रेण स्यात् (I. 3, 1) । अत्र
भाष्यकारेण संगतिप्रदर्शनायैव तावदिति वृत्तमनुकीर्तितं तत्र
नामधेयप्रानास्यस्यानुक्तवादपुस्तकाशङ्कया व्याचष्टे एवं तावदिति

Colophon: (अमी)शिकाकस्मिनीनां सामान्यनम्रतिवसनसो-
नयाजिभट्टनाथबालमभट्टसोमेश्वरचिरचितायां तन्त्रवार्तिकटीकायां
सर्वविचारिणी व्यायुधाख्यायां प्रथमाध्यायतृतीयस्तुति-
चरणपूर्वाङ्गे समाप्तम् ॥

Foll. ५ and ६ are lost. Fol. 139 (१३६³) is superfluous, being a repetition of foll. 137 and 138. Foll. 136, 137, 138 (१३७, ३. २. १) ought to be in the inverted succession. Fol. १३७ is misplaced after fol. १३३.

Vol. II. The *Uttarārdha* (रा० सू० उ०), sū. 24-35. It begins:

पुरंदरपुरीशानवरखासुन्दरेभ्यः ।

जयति जगद्गान . . . सभावनः(?) ॥ १ ॥

प्रयोगोपपत्त्यास्तत्वाच्चन्द्रेषु न व्यवस्था स्यात् । अत्र भाष्य-
कृता गोमायादिशब्दानुदाहृत्य किमेते सर्वे एव ०

The colophon is nearly the same as before. Date: संवत् १५५२ वर्षे आषाढशुद्धि १५ पूरणिमास्यां त्रिषी
गुरुवासरे संज्ञाखवास्य श्रीकपिलमुनिप्रतिष्ठितकापिलज्ञानी-
यामोक्षीनानां लिखितं ॥ The same scribe copied also no. 2161. The last leaf is very much damaged.
[GAIKAWAR.]

2164.

277. Foll. 138; size 11½ in. by 4 in.; 12-14 lines in a page; good old writing.

Nyāyasudhā, the second *pāda* of the second *adhyāya*.

It begins:

नमः श्रीरामचन्द्राय ॥ श्री एकवीरायै नमः ॥ शब्दान्तरे
कर्मभेदः कृतानुबन्धत्वात् ॥ उपोद्योतप्रसक्तानुप्रसक्तादी गते
श्रुता । शब्दान्तरादिभिर्भेदो लक्षणायां स्मिधीयते तत्र शब्दान्तरं
तावद्विषयत्वात् प्रथममुदाह्रियते ।

Colophon: इति श्रीमशिकाकस्मिनीनां सामान्यनम्रतिवसन-
सोनयाजिभट्टनाथबालमभट्टसोमेश्वरकृती तन्त्रवार्तिकटीका(यां
स)र्वविचारिणी व्यायुधाख्यायां द्वितीयस्याध्यायस्य द्विती-
यचरणः ॥ The opithet *Sarvānavadyakāriṇī* ap-
pears also in the Oxford copy, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 219, no. 523.

This copy was written in Samvat 1568, and appears from the following verses, which the scribe has added at the end:

गम्भीराज्ञयभट्टयादभक्तिभिधान्याद्विषयिष्ठ-
ग्रीडाज्ञानविषयैयान्तरमग्राग्राभारकुक्षिभक्तिः ।

श्री(चिन्ता)मशिरसि राघवपदद्वन्द्वैकज्ञानः सुधीर्

मीमांसा समलौलितसत्तनुमनी रामस् तदीयः सायम् ॥ १ ॥

यत्कीर्तिर्नृड(sic)मीलितमस्तकला कीरव्यपाठचरा

धान्वा भूषण्यै मुराधिपगुरोर्नृडैकानमास्तद्वति ।

शो एवं सर्वसुपर्वपर्वतसदृग्वैरुहुरासर्वविद्

श्रीवासभविष्य भवन्नुदिनं चिन्तामणिः ज्ञेयवान् ॥ २ ॥

वस्तुवाक्यद्विजनायकैर्मिते

संवास्तरे भाद्रतिज्ञानिने त्रिषी ।

वारे रवी सूर्यपुरे श्लिखिद्विजो

गङ्गाधरः पूर्वैनयस्य पुस्तकम् ॥ ३ ॥ श्री . .

वाटुसं पुस्तकं दृष्ट्वा ०

संभूष्य (सदपावयत्) परकराद्रुष्यं च सुखेवयत्

संशोध्यं त्रिषीनो स्मृत्तव सतां वीर्यं च समिधवत् ।

वन्धं च(द्वयदस्य)प्रतिदिनं स्मार्थं हरेनैवचनं

नेवं सीदति पुस्तकं किल कदाप्येतद् गुरुयां वचः ॥

The words put in parenthesis are wanting, the left side of the last leaf being somewhat damaged; they have been added from the manuscript no. 2169 (3047, *Śāstradīpikā*), where the last verse occurs again.

[H. T. COLEBROOKE.]

2165.

1223. Foll. 60; size 11 in. by 5 in.; ten lines in a page; fair writing.

Two fragments of a commentary on the *Nyāyasūdhā*(?).

a. Foll. 1-52. A commentary referring to the first four *sūtras* of the fourth *pāda* of the first *adhyāya*, incomplete. The *Tantravārttika* is quoted on every page, the *Sudhākāra* fol. 2a, l. 7, fol. 10b, l. 3, etc.

It begins:

उक्तं समासायैदमर्थं तस्मात्तर्हं तदर्थं स्यात् (I. 4, 1) ननु गुणविधिनामधेयविनाया धर्मप्रनोदयोगसिद्धयेत्याह ।

The commentary on the fourth *sūtra* begins fol. 48a, l. 1.

b. Foll. 53-60. *Rāṇakaprayāścittaprakaraṇa* (thus the title in the colophon), incomplete in the beginning. The first words are: काम्येष्टिषु नैमित्तिकेष्टिषु (१. नैमित्तिकेष्टिषु) च यथोक्तद्विधा दद्यात् [H. T. COLEBROOKE.]

2166.

1569. Foll. 47 (and a leaf inserted after fol. 38); size 10½ in. by 8½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1600 A.D.; eight lines in a page.

Tautātītamatatīlaka, a gloss on *Kumārila's Tantravārttika*, by *Bhaṭṭa Bhavadēva*, surnamed *Bālavalabhībhujaṅga*. See Hall's Index, p. 170.

Adhyāya ii. *pāda* 1.

It begins:

भावायाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया प्रतीयते च कर्षो अभिधीयते (!) ॥ प्रथमे अध्याये प्रमादलक्षणं वृत्तं । ° (*Śabara-bhāṣya*, Bibl. Ind., p. 108 to l. 3 *infra*) ° उक्तं सर्वैरिति । अथ भाष्यकारेण प्रथमे अध्याये प्रमादलक्षणं वृत्तमिति सप्रवचनविधायानन्तरं प्रधानाप्रधानानि परीक्ष्यन्ते । निश्चयानि चेति इत्यन्ते प्रथमद्वितीययोरभावयोर्हेतुहेतुमन्नावरूपः संबंधो दर्शितः । °

It ends: तदुक्तं ।

आज्ञायमानं अनुपपन्नानन्तरगतं त्वनिरूपयामी ।

इहादिसाम्येन (?) नु लौकिकानां न मन्वरूपप्रतिपत्ति-
[विधिः ॥

इति । सर्वं नु व्यक्तमेवेति ॥ इति श्रीबालवलभभूमिभूषणापरमाद्यो भट्टश्रीभवदेवस्य कृती तीर्तान्तिप्रमादलक्षणे द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

यो नाम कश्चिदिह संविदिषं प्रमेयं

यं चात्रे लिखति वा वदति सर्वं वा ।

मत्कृतानामनुकीर्तं स कीर्तिलोचान्

निःसंततिर्नैगति जल्पज्ञानानि भूयात् ॥

The leaf inserted between foll. 38 and 39, being itself marked 39, contains the end of *adhy. i. pāda* 4; its colophon being: इति श्रीबालवलभभूमि तीर्तान्तिप्रमादलक्षणे प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तः ॥ यो नाम ° as above.

The leaves are marked भव ° भा °

Fol. 1 has the title तीर्तान्तिप्रमादलक्षण °

Tautātīta is a name for the followers of *Kumārila*, see Aufrecht's Oxford Catalogue, p. 247. [H. T. COLEBROOKE.]

2167.

1547A. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Tantravārttikaśikā, a commentary on the fourth *pāda* of the second *adhyāya* of *Bhaṭṭa Kumārila Svāmin's Tantravārttika*, by *Kamalākara Bhaṭṭa*, son of *Rāmakrishṇa Bhaṭṭa*, who was the son of *Nārāyaṇa Bhaṭṭa Sūri*.

The *pāda* begins:

यावज्जीविको व्यासः ° (II. 4, 1) ॥ भाष्ये चतुर्बोधिचिन्ता-नीपयिकात्वादतन्त्रमिवाह चतुर्चेति । लक्षणायां गतिं शङ्कते न त्विति । अन्यमतेनाह केचिदिति । तदीयस्वार्थः । निरापद्ये न त्विति । स । समन्ते गुणात् प्रयोगभेदाभेदं फलमाहात इति ।

Colophon: इति श्रीमज्जगद्गुरुमीनासकनारायणभट्ट-सूरिसूनुनामकृष्णभट्टात्मजनाहमहोपाध्यायकमलाकरभट्टकृतायां तन्त्रवार्तिकटीकायां तृतीयस्य (sic) चतुर्थः पादोऽध्यायस्य समाप्तः ॥

रामकृष्णानुमेन कमलाकरशर्मेणा ।

यो एव अमः कृतस् तेन प्रीयतां ने सदा शिवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4. *Śālikanātha's commentary on the Mīmāṃsābhāṣya.*

2168.

422. Foll. 192; size 11½ in. by 4½ in.; foll. 1-79 and 154-192 twelve to fourteen lines, foll. 80-153 eleven or twelve lines in a page; written, perhaps, by two different hands, but both of the 16th century.

Rijuvimulā Pañcikā, a commentary on *Śāhara Svāmīn's Mīmāṃsābhāṣya*, by *Śālikanātha Mīra*. The first *adhyāya*, incomplete.

In binding this MS. the first *pāda* has been cut up into two halves, the first ending fol. 79b (tṛ of the original numbering), and the second beginning fol. 154a (tṛ of the original numbering); the last *sūtra* of the first half is the sixth, कर्मैवे तच्च दर्शनात् (fol. 75a, l. 3), the first *sūtra* of the second half is the fourteenth, प्रयोगस्य परम् (fol. 163b, l. 8). There have been placed between these two parts the last half of the second *pāda*, the whole third and nearly the whole fourth *pāda*. This middle part bears the numbers २ to ६३; the first *sūtra* in the second *pāda* is the nineteenth, विधिवै स्यादपूर्वेणाह्लादनाय अनयैकम् (fol. 80a, l. 14), the second *pāda* ends fol. 86a, the third *pāda* ends fol. 127a, the last *sūtra* in the fourth *pāda* is the twenty-fourth, जातिः (fol. 153a). The first leaf of this copy is wanting, the second *sūtra* of the first *pāda* appears fol. 4a, l. 6: चोदनालक्ष्योर्थो धर्मः । कार्ये ऽथे इति । न कार्योदगमं विना प्रवृत्तिरुपपद्यते । तेन कार्योभिधायकत्वेन वचनस्य प्रवृत्तकता । The commentary on the third *pāda* begins: किमिदमप्रसूतं चिन्त्यते । The commentary on the fourth

pāda begins: ननु चेदं प्रमाणलक्षणमस्मिन्नभावे यथा प्रमाणं शब्दस्तथोच्यते ।

Colophon of the first *pāda*: इति शालिकनाथ-विरचितायां शाबरभाष्यटीकायां प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

Colophon of the second and third *pāda*: इति महोपाध्यायशालिकनाथमित्रविरचितायां चतुर्विंशत्यां पंचिकायां प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः (तृतीयः) पादः ॥

Śālikanātha's guru Prabhākara is quoted by *Maṅkha* who lived between 1135 and 1145, and by *Sāyaṇa*, see Aufrecht's Cat. Cat., p. 353.

[H. T. COLEBROOKE.]

5. *Śāstradīpikā*, by *Pārthasārathi Mīra*.

2169.

3047. Eleven different manuscripts (a-l), all well written and of considerable age.

Śāstradīpikā, a commentary on the *Mīmāṃsāsūtras*, by *Pārthasārathi Mīra*, son of *Yajñātman* (see the second copy).

See Hall's Index, p. 173, no. xiii.; Weber's Cat. (Berl. 1853), p. 175, no. 601; Burnell's Tanj. MSS., p. 82.

The *Śāstradīpikā* has been published in Voll. VII.-XIV., New Series, of The Pandit (1885-1892).

a) Foll. 98; size 11½ in. by 3½ in.; nine lines in a page.

The first *pāda* of the first *adhyāya*. In the introductory couplets the author says that he will be guided by *Kumārila's* authority:

लक्ष्मीकौमुदवचनं मुररिपुं शङ्कासिकीमोदको-

हस्तं पद्मपलाशताम्रचयनं पीताम्बरं आङ्गिरम् ।

नेष्यमानमुदारपीठपरचतुर्वह्नुं प्रधानात्मरं

जीवत्माह्वननादिनीशममृतं वन्दे विभुं चक्रिणम् ॥ १ ॥

न्यायाभासतन्मन्त्रशास्त्रतत्त्वार्थदर्शिनीम् ।

कुमारिलमतोनाहं करिष्ये शास्त्रदीपिकाम् ॥ २ ॥

The copy described by Burnell gives the second verse as it is in no. 2172 (1089).

The commentary begins: अनेन सूत्रेण प्रारब्धितस्य शास्त्रस्य श्रोतृप्रवृत्तिरिति धर्मज्ञानं कथ्यते ।

It ends :

इति प्रमाणात्तन्निर्दिष्टं प्रसिद्धमुक्तेह धर्मं प्रति बोधनायाः ।

अतः परं तु प्रविभज्य वेदे वेधा ततो वक्ष्यति तस्य यो ऽर्थः ॥

b) Foll. 55; size 10½ in. by 4½ in.; 8-12 lines in a page.

The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

The commentary begins: अथातो धर्मज्ञानाख्येन प्रमाणात्स्वरूपसाधनफलैस्ताभासैर्धर्मो जिज्ञास्यत्वेन प्रतिज्ञातः तत्रास्तिज्ञायाये प्रमाणं निरूप्यते । The second *pāda* ends fol. 6a, the third fol. 32b. The fourth *pāda* ends: धर्मप्रमाणमिह सिद्धमतः परं तद्वेदप्रकारविनियोगकलादिचिन्ताः ॥

On foll. 25-44 the handwriting is very large and thick.

c) Foll. 53; size 10½ in. by 3½ in.; eight lines in a page.

The second *adhyāya*.

The commentary begins: प्रथमे ऽध्याये धर्मस्य प्रमाणं निरूपितं । प्रथमे पादे बोधनायाः । अनन्तरं त्वर्यवाद-मन्त्रानामधेयसूत्राचारानाम् । वाक्यशेषसामर्थ्ययोश्च संदिग्धावै-नियोये प्रामाण्यमुक्तम् । एवं समस्तोपाध्यायेन धर्मप्रमाणनिरूपणा-त्फललक्ष्य(क)ो धर्म इत्यर्थमज्ञो विचारितः । The first *pāda* ends fol. 17b, the second fol. 41b, the third fol. 52b. The fourth *pāda* ends: भेदः क्रियाव्याप्तिरिति साधितो व्यमतः परं तद्विनियोगचिन्ता ।

d) Foll. 67; size 10½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

The third *adhyāya*.

The commentary begins: एवं सिद्धे भेदे शेषशेषि-त्वनिदानार्थं चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 15b, the second fol. 25a, the third fol. 38b, the fourth fol. 49b, the fifth fol. 55b, the sixth fol. 64b, the seventh fol. 71b. The eighth *pāda* ends: उक्तः शेषो हेतुरतस्तद्विनियोगे ज्ञानं श्रुत्याद्यविरोधे परमानम् । पूर्वोक्तास्तदुर्वलनशक्ति विरोधो नात्रोक्तं शेषक-थोक्ता परिपूर्णा ॥

e) Foll. 26; size 10½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page.

The fourth *adhyāya*.

The commentary begins:

प्रसिद्धे शेषशेषित्वे प्रयुक्तिरधुनोच्यते ।

शेषिण्यैव च शेषस्य प्रयुक्तिरिति हेतुता ॥

यद्यपि न सर्वैः शेषी शेषस्य प्रयोजकः तुषोपवापादेः कपालादिप्रयोजकत्वाभावात्तथापि शेषिण्यैव एव तावत् शेषाणां प्रयोक्ता इति शेषलक्ष्यस्य प्रयुक्तिरित्यर्थं प्रति हेतुतेति ततः परमारम्भः । The first *pāda* ends fol. 8b, the second fol. 13a, the third fol. 21b. The fourth *pāda* ends: प्रसिद्धकृते सति सोमवागेन दीक्षणीयादिषु चरते ततः । ततः स एवेह फलान्वयेन प्रधानमन्ये तु तदङ्गभूताः ॥ The manuscript ends with this verse:

निगमाय विलासकर्मणे मुनये जैमिनये च सूत्रिणे ।

शपराय च भाष्यकारिणे नम ईशाय कुमारिलान्तने ॥

f) Foll. 26; size 10½ in. by 3½ in.; 6 or 7 lines in a page; yellow coloured paper.

The fifth *adhyāya*.

The commentary begins:

प्रयुक्तिरित्यर्थे स्थितः प्रयोज्यवर्गनिर्णयः ।

प्रयोज्यगोचरः क्रमस्ततः परं निरूप्यते ।

The first *pāda* ends fol. 11a, the second fol. 17b, the third fol. 23b. The fourth *pāda* ends: एवं निरूपिता सम्यक् षट्प्रमाणानां क्रमस्थितिः ॥

g) Foll. 39; size 10½ in. by 3½ in.; 10 or 11 lines in a page.

The sixth *adhyāya*.

The commentary begins:

भेदादिलक्षणेरेवमनुष्ठेये निरूप्यते ।

को ज्ञेनाधिक्रियेतेति सांप्रतं संप्रधार्यते ॥

The first *pāda* ends fol. 7b, the second fol. 13a, the third fol. 18b, the fourth fol. 24b, the fifth fol. 31a, the sixth fol. 33b, the seventh fol. 36b. The eighth *pāda* ends: अधिकृतिरिति सिद्धा भेदशेषप्रयुक्तिक्रमनियमविचारैरेतया आधिकृत्या । सुविदित उपदेशो अनन्तरं आतिदेशो विकृतिषु तत उहो बाधतन्मप्युक्तः ॥ The writer begs: करकृतमपराधं क्षनुमर्हति ततः ॥

h) Foll. 34; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page.

The ninth *adhyāya*.

The commentary begins: सिद्धे इतिदेशे ऽधुनाति-दिशानां पदार्थानां मन्त्रानामसंस्काराणां द्वाराकारसंबन्धनिमित्ता-न्यथाभावात्तत्र कह्यन्वते । The first *pāda* ends fol. 16a, the second fol. 25b. Foll. 30-33 (of the original numbering, four leaves) comprising the end of the third and the beginning of the fourth *pāda* are wanting. The last *sūtra* before the gap is: मेधपतित्वं स्वनिद्वय . . . (fol. 29, last line), the first *sūtra* after it is: प्रज्ञासा-स्यभिधानम् ॥ The fourth *pāda* ends:

प्राकृताद्यपतितान्यकार्यतो मन्त्रानामविषये च संस्कृती
(० ते ed.) ।

इवमूहविधिरत्र चिन्तितो बाधचिन्तनमतः करिष्यते ॥

i) Foll. 68; size 11 in. by 4½ in.; ten lines in a page.

The tenth *adhyāya*.

The commentary begins: अहे सिद्धे इतिदिशानां बाधामुच्यचिन्तया । इयं दशमे ऽङ्गानां विकृतिष्वभिधीयते । The first *pāda* ends fol. 8a, the second fol. 17a, the third fol. 24a, the fourth fol. 34a, the fifth fol. 45a, the sixth fol. 51a, the seventh fol. 58b.

The eighth *pāda* ends:

तदेवं लुप्तार्थं यदपिच निषिद्धं विकृतिषु
तथा प्रत्याज्ञातं विविधमिह बाध्यं व्यवहितम् ।
अतस्तन्वस्याभ्युच्यविधिरप्यत्रैवमुदिता
प्रयोगेयत्वास्तत्र उपरि चिन्तां प्रकुरुते ॥

k) Foll. 22; size 11 in. by 5 in.; 11-16 lines in a page.

The eleventh *adhyāya*.

The commentary begins: दशमे ऽध्याये बाधामु-च्यचिन्तया विकृतिष्वपरिमाणं चिन्तितम् । अतिदेशविचारश्च ह्यत्रमादिभिर्देशमपर्यन्तैः समाप्तः । संप्रत्यपदेशातिदेशमाधारस्त्वेन प्रयोगपरिमाणं परिमाणप्रसङ्गादेकादशे तन्त्रावापचिन्तया चिन्त्यते । The first *pāda* ends fol. 5b, the second fol. 12a, the third fol. 16b. The fourth *pāda* ends: तन्त्रावापचिन्तयप्रयोगपरिमाणनिर्णयो वृत्तः ॥ प्राक्-क्षिके प्रयोगे परिमाणमतः प्रवक्ष्यामः ॥

Date: संवत् १९३६ समये चैत्रसुदिदशम्यां समाप्ते श्री ० भारद्वाजदिवाकरेण लिखितं स्तार्थं परार्थं च श्रीसूर्यायणमनु ॥

l) Foll. 17; size 11 in. by 5 in.; 12-15 lines in a page.

The twelfth *adhyāya*.

The commentary begins: सकृदनुष्ठितमप्यङ्गं बहूनां प्रधानानामेकदेशकालकर्तृणां शङ्कोत्पन्नकृतुनिमित्ततन्त्रलक्ष्योक्त-मुपजीव्यं किं ० The first *pāda* ends fol. 7b, the second fol. 11b, the third fol. 14b. The fourth *pāda* ends: मध्ये तन्त्रं यस्य येषां विधानं तेषु प्रोक्तो मुसतन्त्रप्रसङ्गः (no. 1226 मुख्य ०) । जिज्ञास्यो बाधमै (sic! no. 1226 यो धर्म) उक्त्यनुधा त प्रज्ञातो लक्ष्योक्तादज्ञानोः ॥ The scribe has added the following verse:

संभूयं यदप्यवत् परकरादृश्यं च मुख्येववत्
संशोध्यं अविताङ्गवत् प्रतिदिनं चोत्थं (च) तन्मिचवत् ।
बाध्यं बह्वपदस्य च न च विस्मये करेनोद्भवम्
[[हरेनोद्भवम्?]]

नेवं लीदति पुलकं किल कदाप्येतद्गुह्यं वचः ॥

The same verse occurs at the end of a copy of the *Nyāyasudhā*, see no. 2164 (277).

Date: संवत् १९३६ समये अधिकाश्वेदकृत्यचवोदश्यां समाप्ते ॥ भारद्वाजदिवाकरेण संपादितं ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2170, 2171.

2315 & 1226. A second copy of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*.

2315. Foll. 226; size 11 in. by 4½ in.; foll. 1-64 (a) generally twelve lines, foll. 65-104 (b) eleven lines, foll. 105-146 (c) ten lines, foll. 147-226 (d) ten lines in a page. Only the last part is dated, but the other parts belong to the same time, though not written by the same hand.

a) The first *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 64.

b) The second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*. Foll. 40. The second *pāda* ends fol. 6a, l. 6 (the colophon and a few words

from the end of this *pāda* and the beginning of the third have been omitted), the third *pāda* ends fol. 24b.

c) The second *adhyāya*. Foll. 42. The first *pāda* ends fol. 13b, the second fol. 32b, the third fol. 41b.

d) The third *adhyāya*. Foll. 80. The first *pāda* ends fol. 15b, the second fol. 25b, the third fol. 39b, the fourth fol. 51a, the fifth fol. 57b, the sixth fol. 67a, the seventh fol. 74b. In the last colophon *Pārthasārathi* is called *Yajñātmasūnu*: इति श्रीमच्छास्त्रज्ञानसूनुपादेयारविन्दचरित-
चिताय श्रीमत्सूनुनीनांसायानभिनुक्तानुभूताय शास्त्रदीपिकाया
तृतीयाध्यायस्याहमः पादः ।

Date : संवत् १८१३ मोतिमलवदी (ज्येष्ठ ०) ११ लीं पुं
जयनाथका रेखलुत सदासीव कासीवासी ।

1226. Foll. 224; size 11 in. by 4½ in.

The remaining nine *adhyāyas* of *Pārthasārathi's Śāstradīpikā*.

The fourth *adhyāya* ends fol. 24a (the first *pāda* fol. 8a, the second fol. 12b, the third fol. 18b); the fifth *adhyāya* ends fol. 37b (the first *pāda* fol. 29a, the second fol. 32b, the third fol. 35b); the sixth *adhyāya* ends fol. 71a (the first *pāda* fol. 43a, the second fol. 48b, the third fol. 53a, the fourth fol. 58b, the fifth fol. 64a, the sixth fol. 66a, the seventh fol. 69a); the seventh *adhyāya* ends fol. 81a (the first and second *pāda* fol. 74a, the third fol. 78a); the eighth *adhyāya* ends fol. 88b (the first *pāda* fol. 86a, the second fol. 86b, the third fol. 88a); the ninth *adhyāya* ends fol. 119b (the first *pāda* fol. 101b, the second fol. 109a, the third fol. 113b); the tenth *adhyāya* ends fol. 185a (the first *pāda* fol. 125a, the second fol. 134a, the third fol. 140b, the fourth fol. 149b, the fifth fol. 159b, the sixth fol. 165b, the seventh fol. 174a); the eleventh *adhyāya* ends fol. 207b (the first *pāda* fol. 189b, the second fol. 196a, the third fol.

201a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 225b (the first *pāda* fol. 214b, the second fol. 219b, the third fol. 222b).

Fol. 84 is wanting. Fol. 156b, half the page is blank, but without there being an omission. At the end of the fourth *pāda* of the tenth *adhyāya*, *Pārthasārathi* is again called *Yajñātmasūnu*.

Date :

ह्रीं हरे दुःखं ह्रीं हरे दुःखं i.e. Samvat 1812) भद्रे
पदे चतुर्दश्यां हनीं स्त्रिं ।
हस्तिनेयं काशिकायां शुभा शास्त्रप्रदीपिका ॥ १ ॥ श्रीः ॥
यशस्ते भगवानीशो विष्णोश्चर उमावतिः ।
हस्तिना(नु)सहादेव सर्वे विष्णो देहिनाम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2172.

1089. Foll. 246; size 13½ in. by 9½ in.; generally twenty-eight lines in a page; written in the Bengali character.

Śāstradīpikā, a third, complete copy of *Pārthasārathi Mītra's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*.

The first *adhyāya* ends p. 137 (the first *pāda* p. 95, the second p. 101, the third p. 121); the second *adhyāya* ends p. 178 (the first *pāda* p. 150, the second p. 168, the third p. 177); the third *adhyāya* ends p. 255 (the first *pāda* p. 192, the second p. 202, the third p. 216, the fourth p. 227, the fifth p. 238, the sixth p. 242, the seventh p. 250); the fourth *adhyāya* ends p. 279 (the first *pāda* p. 262, the second p. 267, the third p. 274); the fifth *adhyāya* ends p. 296 (the first *pāda* p. 286, the second p. 290, the third p. 294); the sixth *adhyāya* ends p. 333 (the first *pāda* p. 303, the second p. 308, the third p. 314, the fourth p. 319, the fifth p. 325, the sixth p. 328, the seventh p. 331); the seventh *adhyāya* ends p. 344 (the first *pāda* p. 337, the second p. 337, the third

p. 342); the eighth *adhyāya* ends p. 351 (the first *pāda* p. 348, the second p. 349, the third p. 350); the ninth *adhyāya* ends p. 384 (the first *pāda* p. 364, the second p. 372, the third p. 377); the tenth *adhyāya* ends p. 449 (the first *pāda* p. 391, the second p. 400, the third p. 406, the fourth p. 416, the fifth p. 427, the sixth p. 434, the seventh p. 440); the eleventh *adhyāya* ends p. 471 (the first *pāda* p. 454, the second p. 460, the third p. 465); the twelfth *adhyāya* ends p. 489 (the first *pāda* p. 478, the second p. 483, the third p. 486).

The introductory couplets are not quite the same as in no. 2169 (3047), the second being:

शबरस्वामिनं नत्वा भट्टाचार्यैश्च जैमिनि ।

कुमारिलमुनेनाहं °

[H. T. COLEBROOKE.]

2173-2175.

1272 & 1273. Two large volumes of equal size, in European book form; size 9½ in. by 13½ in.; written in the Bengali character, on yellow paper, in the beginning of the 19th century.

1272a. Foll. 60 (paged १-१३९); 27-30 lines in a page.

Yuktianehaprapūraṇi Siddhāntacandrikā, the oldest commentary on the *Śāstradīpikā*, by *Rāmakṛishṇa Bhaṭṭa*, son of *Mādhava* and *Prabhāvatī*. They descended from *Mālava* brahmans who belonged to the *gotra* of *Parāśara*. *Mādhava* left his native country for Benares. *Rāmakṛishṇa* became a famous *paṇḍit* of Benares; he received the title of *Bhaṭṭa* from *Rājārāja Gopinātha*, and the surname *Paṇḍituśiromaṇi* from *Balabhadra*, who was the *guru* of *Pratāparudra Gajapati*, in consequence of his composing the *Pratāpa-mārttaṇḍa*. All this and other genealogical

dates appear in the introductory verses. According to a statement in Hall's Index, p. 173, no. xiv., this work was composed "in the year 1600 of *Vikramārka*."

This MS. contains only the first *pāda* of the first *adhyāya*. It begins:

अथोपनिषद्वाच नमः ॥

आनन्दान्नित्यवदनं सदनं रघुनन्दनं दयानुस्रवोः ।

सीतालक्ष्मणसहितं वन्दे गिरिशदिग्धैर्बन्धैः ॥ १ ॥

विधिमुक्तिस्मृतिद्वारमन्दारं योगिनामपि ।

वाञ्छिताथैर्ग्रहं धर्माग्रमाख्यं रामनाम्नये ॥ २ ॥

वाच्यं वन्दे गिरिशतनयं गोवन्देवीच भद्रा

वेदव्यासं मुनिवरमणी (r. ० यो) जैमिनिं सूत्रकारं ।

व्याख्यातारं गहनवचनं भाष्यकारं च पूज्यं

भट्टाचार्यं शिखिगतिरनु तन्मनोजान् गुरुञ्च (r. गुरुञ्च)

चक्रवर्त्त रेवोत्तरतीरवर्त्ति-

[॥ ३ ॥

देशः प्रसिद्धो भुवि मालवाख्यः ।

जीकारमाहिलमिका (r. माहिल ०) विशाल-

तीर्थाक्षधिरानकृतात्मभीक्षः (r. ० भीक्षः) ॥ ४ ॥

वशिष्ठ (r. वासिष्ठ) पाराशरवत्सकील-

लाखिल्य (r. शा ०) सत् गार्ग्य (r. सन्नार्ग्य ?) गीतमन्त्राः ।

वैशाः प्रसिद्धा भुवि मालवानां

पूर्वैश्चित्तेशेन्द्रसमर्चितानां ॥ ५ ॥

वैशो विद्याविनयविन (ल) ज्ञेयुः कश्चित् प्रसिद्धः

कर्मव्रतप्रवचनतयः सङ्गै रथ द्विजेन्द्राः ।

गोचं वैश्वम्बरसहितं चक्र पाराशराख्यं

निर्विषयी (?) भुवनजननी देवता सा पुरेति ॥ ६ ॥

शिवदासाभिधस्तत्र वैशे पाराशराख्ये ।

वेदशास्त्रार्थसम्पन्नः सदाचारपरो भवेत् (r. भवत्) ॥ ७ ॥

तत्र पुत्रोन्मिषशर्मा (r. तस्मात्पुत्रो निम ०) द्विजेन्द्रो

निमः साक्षाद्भक्तो नोपिज्ञेवेः ।

विद्वद्भूतेः पूजितः सङ्गैशास्त्र-

व्याख्याशिष्यः (r. ० शिष्टः) कीर्तितो ऽथो पृथिव्यां ॥ ८ ॥

जनार्दनस्य सुतो जननी (r. जननी)

जनार्दनाच्चानिरगो (r. ० रतो) चभूय ।

वेदेन शास्त्रेण च गीतकीर्तिर

महीपतीन्द्राक्षितरम्यमूर्तिः ॥ ९ ॥

तस्माज्ज्ञातो वेदशास्त्रेष्वती (r. ० ध्वषीती)
गङ्गादेव्या नैरवाख्यो (r. भेरवा ०) द्विजेन्द्रः ।
कीर्तिर्येनोपाजिता विष्णवन्धा
वृत्तिश्चास्या भूपतेः शेषवैश्यान् (r. ० वंश्यान्) ॥ १० ॥
समुत्पन्नस्तस्मादतिविमल (ल) कोर्तिर्द्विजवरः
कृती यत्तादेव्या (यूना ० Hall) दिशि दिशि च (r. स ?)
[नारायण इति ।

प्रसिद्धिः शास्त्रेषु विविधतिसमूहाविज्ञितपदः
परमज्ञानन्दामृतससनाज्ञादनपदः ॥ ११ ॥

तस्माद्भूङ्क्ष्वेतनूरपाय्या
च (r. श्री) माधवः पुण्यचरित्रकीर्तिः ।
वेदान्तचित्तजनवत्तवृत्तिः
श्रीरामचन्द्रार्चितचित्तवृत्तिः ॥ १२ ॥
खदेशादागतः काश्यां शास्त्राध्य (य) नसिद्धये ।
सकलप्रकृतिभाष्या स्थितस्तत्र (r. ० भाष्या स्थिति)
[चकार ह ॥ १३ ॥

तस्माज्ज्ञातः प्रभावयो रामकृष्णाभिः सुधीः ।
विभूतिभक्तिपरः काश्यां सङ्गीशास्त्र [r] विशारदः ॥ १४ ॥
तत्र ग्रन्थविनिर्माणवृत्ता (?) प्रकटीकृता ।
कीर्तिश्च येन विपुला यूक्षीपरसमुद्रयोः ॥ १५ ॥
राजराजाभिः [r] श्रीमन्नोपीनाचिन्मोक्षमान् (r. ० नात्) ।
विद्वज्जागरवृत्तेषु प्राज्ञं भट्टपदं स्थिरं ॥ १६ ॥
गणपतिसदसि प्राप्ता -- बलभद्ररामगुरोः ।
पण्डितशिरोमणिरिति प्रतापनामैक्यमिच्छात् ॥ १७ ॥
स तु शास्त्रप्रसादेन व्याचष्टे शास्त्रदीपिका ।
निमित्तमात्रमत्रैवा व्याख्याता रघुनन्दनः ॥ १८ ॥
न शास्त्रदीपिकाटीका कृता केनापि सूरिणा ।
तदपूङ्गवसंचारी नोपहास्यः (ः) खलुसर्व ॥ १९ ॥

ग्रन्थकारा (r. ० कारेण) ग्रन्थारम्भे तत्समाप्तिप्रचयगमनाभ्यां
शिष्टाचारपरिप्राप्तं विशिष्टेहृदेवताप्रणतिरूपं मङ्गलनामचरितं
लक्ष्मीकीर्तुमिति ।

The end of this MS. is : अतः परमिदमेतदह
नेह प्रमाणलक्षणं समानं अर्थवादादिप्रामाण्यप्रतिपादनात् तेनात्र
सिद्धे अपि चोदनाप्रामाण्ये तत्परमपादकयेण विध्यर्थवादमन्ता-
त्मना वेदे तेषां विभज्य ततः सुत्यादिप्रयोजनप्रतिपादनेन कृतस्य
वेदस्य धर्मं प्रति प्रामाण्यं प्रतिपादयिष्यत इति

नानाग्रन्थस्थितं पूर्वं प्रमेयं कश्चिन्नाह ताः ।
संक्षिप्तलिखिता नात्र कस्यितं लिखितं नया ॥

इवामादर इव नास्ति कृतीनां (r. कृतिनां) शास्त्रेण तेवानर्थं
ग्रन्थः क्लृप्तपुण्यतो महधिया (r. ० या) तन्मानराध्यासिनी ।
-- धर्मीविचारके मुकृतिना अज्ञादरी ताकृते
ग्रन्थोऽयं रचितो गभीरमनसां शास्त्रार्थकल्पद्वयः ॥

Colophon: इति श्रीमत्पाराशरगोत्रसकलशास्त्रविशारद-
श्रीमाधवात्मजरामकृष्णभट्टविरचितायां शास्त्रदीपिकाटीकायां
मुक्तिजेहप्रपूरया सिद्धान्तचन्द्रिकाख्यायां प्रथमाध्यायस्य प्रथम-
पादः । समाप्तश्च अयं तर्कचरणः ॥

1272b & 1273. *Mayūkhamālikā*, a commen-
tary on the *Sāstradīpikā*, by *Somanātha*, son
of *Sūra Bhaṭṭa*, and younger brother of *Veṅka-
ṭātri Yajvan*, who was also his teacher, "*Āndhra
Brāhmanas of the Nīlāla family*," see Hall's
Index, p. 176, no. xvii. This commentary
begins with the second *pāda* of the first *adhyāya*.

1272b. Foll. 251 (71-321); foll. 188-219
and 264-321 (the best parts of the whole MS.)
twenty-eight lines, foll. 71-128 generally twenty-
eight or twenty-seven lines, foll. 130-158 thirty
to thirty-seven lines, foll. 158-187 and 220-263
twenty-nine to thirty-three lines in a page.

This part begins with the second *pāda* of
the first *adhyāya*, and ends in the beginning
of the first *pāda* of the sixth *adhyāya*.

The introductory verses are :

ओं रामाय नमः ॥

आविष्करोतु विबुधैरभिवन्दनीयां

वाचं* स को अपि नम वल्लभसार्धभोमः ।

वंशो अपि यत्परि (गृहीत) तया† विभक्तिं

वाचालतां विबुधनैकविमोहयित्रीन् ॥ १ ॥

अधिगत्य कलामसिलानग्रभवाम्हेतुटाद्वयज्ञगुरोः ।

वचनेरनतिप्रचुरेयौकुर्वे शास्त्रदीपिकां विशदन् ॥ २ ॥

* Such is the reading of the second copy; the
present MS. has अभिधीयतो वन्दनीया वाचात्.

† Only परि . . ततया is legible, but the second copy
has परीगृहीतया (sic!).

विबुधाः प्रसस्य मूर्खो बहुधा वः प्रार्थये कृतावस्थान् ।
अपेयत दृशं मूर्खो निन्दत परतो अभिनन्दत वा ॥ ६ ॥
परिलिखतः किञ्चिदपि प्रकृतिर्भवति प्रमाद इति ।
अन्विष्य गुणकथानप्यभिनन्दत वोतमत्तरा विबुधाः ॥ ८ ॥

आज्ञायस्य क्रियार्थे ° (L. 2, sū. 1) । ननु अर्थवादादेः
प्रामाण्यविचारस्य धर्मेविचारात्मकत्वाभावात् कथं शास्त्रसङ्ग-
तिरित्याशङ्क्य शास्त्रार्थप्रदर्शनपरप्रथममूत्रार्थकचनेन शास्त्रसङ्गतिं
तावद्दर्शयति अथात इति अत्रायशब्द आनन्तर्यार्थकः अतःशब्द-
नवनधीतवेदो वेदार्थभूतं धर्मे विचारयितुं न शक्नोतीति पूर्व-
प्रवृत्ताध्ययनहेतुत्वस्थिरीकरणार्थस्तन्मतेनाप्यशब्दस्यार्थान्तरपर-
त्वशङ्कानिराकरणार्थश्च सूत्रे च कर्तव्येति एदमभाहस्येवमत्र ह्य
अन्यकारेण निज्ञास्यत्वेनेति °

The first *adhyāya* ends fol. 128a (the second *pāda* fol. 82a, the third fol. 101b); the second *adhyāya* ends fol. 175b (the first *pāda* fol. 143b, the second fol. 164a, the third fol. 174b); the third *adhyāya* ends fol. 202b (the first *pāda* fol. 191a, the second fol. 203a, the third fol. 219a, the fourth fol. 232b, the fifth fol. 239b, the sixth fol. 250b, the seventh fol. 257b); the fourth *adhyāya* ends fol. 300b (the first *pāda* fol. 278a, the second fol. 285a, the third fol. 295a); the fifth *adhyāya* ends fol. 321a (the first *pāda* fol. 309a, the second fol. 313a, the third fol. 318b).

Colophon of the fourth *pāda* of the first *adhyāya* :

इति श्रीनिष्ठलकुलतिलकसूरभट्टनहोपाध्यायतनूभवस्य वेङ्क-
टादित्यच्चगुरुचरणानुमस्य सोमनाथसर्वतोमुखयाजिनः कृती
शास्त्रदीपिकाव्याख्याया मयूखमालिकाख्याया प्रथमाध्यायस्य
चतुर्थे पादः समाप्तः ॥

1273. Foll. 220 (322-541); foll. 322-457 and 480-541 twenty-eight lines, foll. 458-479 thirty to thirty-six lines in a page.

The vi.-xii. *adhyāyas*.

The sixth *adhyāya* ends fol. 358a (the first *pāda* fol. 330a, the second fol. 336a, the third fol. 341b, the fourth fol. 345b, the fifth fol. 352a, the sixth fol. 353b, the seventh fol. 356b);

the seventh *adhyāya* ends fol. 375b (the first *pāda* fol. 363b, the second fol. 372b, the third fol. ?); the eighth *adhyāya* ends fol. 385b (the first *pāda* fol. 381b, the second fol. 383a, the third fol. 384a); the ninth *adhyāya* ends fol. 425a (the first *pāda* fol. 402a, the second fol. 412b, the third fol. 418a); the tenth *adhyāya* ends fol. 496a (the first *pāda* fol. 433a, the second fol. 443b, the third fol. 451a, the fourth fol. 461a, the fifth fol. 471a, the sixth fol. 477a, the seventh fol. 484b); the eleventh *adhyāya* ends fol. 521a (the first *pāda* fol. 501a, the second fol. 508b, the third fol. 515a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 541b (the first *pāda* fol. 529a, the second fol. 534a, the third fol. 538a).

[H. T. COLEBROOKS.]

2176-2179.

1011, 1374, 1375, 1376. *Mayūkhāmālikā*, a second copy, not quite complete. In the colophons the father of *Somanātha* is very often called *Sūru* instead of *Sūra*.

1011. Foll. 203; size 11½ in. by 6 in.; eight, sometimes nine lines in a page.

The three *pādas* of the first *adhyāya*, in a modern hand.

The second *pāda* ends fol. 36a, the third fol. 106a.

1374. Foll. 183; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

The second and third *adhyāyas* (incomplete), in two parts, but both in the same handwriting.

a) The second *adhyāya*. Foll. 69. The first *pāda* ends fol. 22a, the second fol. 53b, the third fol. 67b.

Date: संवत् १८१६ मिती जगन चदि १२ सोमके लिखा योषी.

b) The third *adhyāya*. Foll. 114. The first *pāda* ends fol. 20a, the second fol. 35a,

the third fol. 57b, the fourth fol. 72b, the fifth fol. 82b, the sixth fol. 97b, the seventh fol. 107b. The eighth *pāda* is not complete, breaking off in the explanation of the thirty-third *sūtra* (अपनयस्वेकदेशस्य विद्यमानसंयोगात्). Towards the end there are many omissions in this copy, caused, as it seems, by the illegibility of the original manuscript.

1375. Foll. 259; size 10½ in. by 4½ in.

The fourth, fifth, sixth (incomplete), seventh and ninth *adhyāyas*, in four parts, but all in nearly the same handwriting.

a) The fourth and fifth *adhyāyas*. Foll. 95; foll. 1-36 fourteen lines, foll. 37-95 nine to twelve lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 53b (the first *pāda* fol. 19a, the second fol. 28a, the third fol. 41b); the fifth *adhyāya* ends fol. 95b (the first *pāda* fol. 61a, the second fol. 70b, the third fol. 90a).

b) The sixth *adhyāya*, incomplete. Foll. 49; generally eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 7a, the second fol. 17b, the third fol. 24a, the fourth fol. 33a, the fifth fol. 45a, the sixth fol. 48b. The seventh *pāda* breaks off in the explanation of the first *sūtra*.

c) The seventh and eighth *adhyāyas*. Foll. 45; eleven lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 29a (the first *pāda* fol. 9b, the second fol. 10b, the third fol. 24b); the eighth *adhyāya* ends fol. 45b (the first *pāda* fol. 38b, the second fol. 41a, the third fol. 43b).

In the last colophon *Somanātha's* father is called *Sūri*.

d) The ninth *adhyāya*. Foll. 70; foll. 1-14 and 29-70 eleven lines, foll. 15-28 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 32a, the second fol. 49a, the third fol. 59a.

Date : संवत् १६२० जेठवदी ३.

1376. Foll. 199; size 10½ in. by 4½ in.

The tenth, eleventh and twelfth *adhyāyas*, in three parts. The handwriting is the same as in no. 2178 (1375).

a) The tenth *adhyāya*. Foll. 124; foll. 1-83 eleven lines, foll. 84-124 ten lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 12b, the second fol. 28b, the third fol. 39b, the fourth fol. 55u, the fifth fol. 74b, the sixth fol. 85b, the seventh fol. 102b.

Date : संवत् १६१९.

b) The eleventh *adhyāya*. Foll. 42; eleven lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 9b, the second fol. 21b, the third fol. 32b.

Date : संवत् १६१९.

c) The twelfth *adhyāya*. Foll. 33; 11 or 12 lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 14a, the second fol. 22a, the third fol. 27b.

Fol. 22a the colophon begins : पुनिसोमनाथ-
वचनः . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

2180, 2181.

1218 & 1219. *Śāstradīpikāprakāśa*, Campa-
kanātha's commentary on the *Śāstradīpikā*,
beginning with the second *pāda* of the first
adhyāya. See Hall's Index, p. 178, no. xx.

1218. Foll. 186; size 11 in. by 4½ in.;
twelve lines in a page.

The three last *pādas* of the first *adhyāya*,
and the second and third *adhyāyas*.

It begins :

नन्वा गुह्यं गथाधीशं वाणीं चाभीष्टसिद्धये ।

प्राचीनदक्षितदिशा व्याचष्टे शास्त्रदीपिकाम् ॥

प्राचीनविसृतास्यादक्षिणालसचेतसाम् ।

उपकाराय यानोऽयं वाच्यार्थैकप्रकाशने ॥

जाज्ञायस्य ॥ अस्मिन्वाच्ये करिष्यमाणस्यार्थेवादनकस्तुति-
नामधेयादिविचारस्य शास्त्रसंगतिं ब्राह्मर्षीयितुं शास्त्रार्थप्रदर्श-
नपरम्परासूत्रार्थं दर्शयति ।

The first *adhyāya* ends fol. 71a (the second *pāda* fol. 12a, the third fol. 44a); the second *adhyāya* ends fol. 121b (the first *pāda* fol. 87a, the second fol. 110b, the third fol. 120a); the third *adhyāya* ends fol. 186a (the first *pāda* fol. 134a, the second fol. 142b, the third fol. 152b, the fourth fol. 161a, the fifth fol. 165b, the sixth fol. 174b, the seventh fol. 181a).

The last colophon is : इति श्रीचम्पकनाथकृती
शास्त्रदीपिकाव्याख्याने प्रकाशाख्याने तृतीयाध्यायस्य अन्तः
पादः ॥

1219. Foll. 172; size 10½ in. by 4½ in.

The last nine *adhyāyas*, from the fourth to the twelfth, in three different parts.

a) The fourth, fifth and sixth *adhyāya*. Foll. 74; foll. 1-17 twelve or thirteen lines, foll. 18-74 ten lines in a page.

The fourth *adhyāya* ends fol. 18b (the first *pāda* fol. 8b, the second fol. 12b, the third fol. 16a); the fifth *adhyāya* ends fol. 38b (the first *pāda* fol. 26b, the second fol. 31a, the third fol. 36a); the sixth *adhyāya* ends fol. 74a (the first *pāda* fol. 45a, the second fol. 49b, the third fol. 54a, the fourth fol. 60a, the fifth fol. 67b, the sixth fol. 69a, the seventh fol. 72a).

On fol. 18 another handwriting is setting in. The date of this latter part is संवत् १३६६. In the first part the text of the *sūtras* has been written with red ink.

b) The seventh, eighth, ninth and tenth *adhyāya*. Foll. 82; 12-15 lines in a page.

The seventh *adhyāya* ends fol. 83b (the first and second *pāda* fol. 78a, the third fol. 82b); the eighth *adhyāya* ends fol. 89a (the first *pāda* fol. 85b, the second fol. 86b, the third fol. 88a); the ninth *adhyāya* ends fol. 112b (the first *pāda* fol. 99a, the second fol. 105b, the third fol. 107b); the tenth *adhyāya* ends fol. 156a (the first *pāda* fol. 117a, the second fol. 122b, the third fol. 126b, the fourth fol. 132b, the fifth fol. 140b, the sixth fol. 144b, the seventh fol. 150a).

c) The last two *adhyāyas*. Foll. 16 (157-172); 15-17 lines in a page.

The eleventh *adhyāya* ends fol. 165a (the first *pāda* fol. 158b, the second fol. 161a, the third fol. 163a); the twelfth *adhyāya* ends fol. 172a (the first *pāda* fol. 167a, the second fol. 169b, the third fol. 171a).

[II. T. COLEBROOKE.]

G. *Nyāyaratnamālā* by Pārthasārathi.

2182.

2128. Foll. 182; size 10 in. by 4½ in.; nine lines in a page; good old writing. Part of fol. 95 and nearly the whole of fol. 100 are left blank, which seems to indicate small lacunae.

Nyāyaratnamālā, an exposition of the *Mīmāṃsā* doctrine, in verse and prose, following *Kumārila Svāmīn's Vārttika*, by Pārthasārathi Mīśra, son of Yajñātman. See Hall's Index, p. 172, no. xi.

It begins :

ज्ञानं दममृतं ज्ञानमज्ञं साक्षिणमोषरं ।

ब्रह्म सर्वमसर्वं सदसद्वदे हरिं विभुं ॥ १ ॥

मोक्षासाधनैः सभूतैः कुमारस्वामिनोद्भूतैः ।

न्यायरत्नैर्हं बालो संयत्नामि मनोरमो ॥ २ ॥

तत्र स्वाध्यायविध्यैः प्रथमं तावदुच्यते ।

आचार्यदुहिमाश्रित्य परंपरानिरासतः ॥ ३ ॥

तत्र तावदिदं केचित् पूर्वपक्षं प्रपद्यते ।

आचार्यकनियोगार्थैः स्वाध्यायस्तत्रयुक्तिः ॥ ४ ॥

प्रथमावगतत्वेन तद्वि युक्तं प्रयोजनं ।
न तु वाक्यार्थविज्ञानं तद्वि पञ्चात्मतीयते ॥ ५ ॥
तेनाविषयविज्ञातार्थत्वाद्देव्यार्थविचारार्थं ।
न कर्तव्यमतः ज्ञात्वा मीमांसार्थमनर्थकं ॥ ६ ॥

आचार्यकरणाप्रयुक्तस्य हि स्वाध्यायाध्ययनस्य प्रयोजनापेक्षायां पुरुषांतरगामित्वेन बहिरंगमपि प्रथमावगतत्वेन तत्सिद्धिरेवास्य प्रयोजनं युक्तं न त्वर्थज्ञानं पञ्चाज्ञाविज्ञात् । तेनान्यार्थत्वात् । वेदाध्ययनस्याविषयित्वोऽर्थः अविषयित्वञ्च न निर्णेतव्यः । प्रयोजनाभावात् । अकर्तव्ये च निर्णये विचारो न कर्तव्य इति तदात्मकं मीमांसाशास्त्रं अनर्थकत्वादनारम्भणीयमिति कथं पुनराचार्यकरणाविधिप्रयुक्तं अध्ययनं न स्वविधिप्रयुक्तं । उच्यते । etc. Apparently these words are an explanation of *śloka* 4-6.

In the first half of the work the single sections are not numbered. A first section ends (fol. 25b):

आचार्यमतनाश्रित्य श्रीमद्विज्ञानसूनुना ।
पार्थसारथिनिघ्नैश्च प्रयुक्तिनिलकः कृतः ॥

The new section begins:

विज्ञानस्य प्रमाख्यत्वं सत्तो निर्णीयते यथा ।
परतन्त्राप्रमाख्यत्वं तथा न्यायोऽभिधीयते ॥

तत्र सतः सर्वप्रमाख्यानानित्यारम्भ सतः प्रमाख्यं परतन्त्रा-
प्रमाख्यत्वं आचार्यनिर्णयः etc.

It ends (fol. 34b):

पार्थसारथिनिघ्नैश्च सतः प्रमाख्यनिर्णयः ।
न्यायविवादादसंज्ञातमोहव्यापृक्तये कृतः ॥

The new section begins:

विधितस्त्रे विमर्शते बहुधा वादिनो यतः ।
अतो वार्तिककारायेः क्रियते तत्सन्निर्णयः ॥

कः पुनरयं विधिः । केचिदाहुः प्रमाख्यानानिगोचरो लिङा-
दिशब्दमात्रालंघनः कार्यात्मा यागादिभाषार्थगोचरः स्वर्गकामादिकं
नियोज्यमानानि प्रेरयन्नियोगो विधिरिति etc.

It ends (fol. 49a):

न्यायागमानुसारेण श्रीमद्विज्ञानसूनुना ।
पार्थसारथिनिघ्नैश्च कृतोऽयं विधिनिर्णयः ॥

The new section begins:

यत्र विप्रतिपद्यते संबंधे लिङालिङिनोः ।
स्वरूपतः प्रमाणाच्च तत्र निर्णय उच्यते ॥

It ends (fol. 64b):

पार्थसारथिनिघ्नैश्च वार्तिकोक्तानुसारतः ।
यथाप्रतीति निर्णीतो नियमः सप्रमाणक इति ॥

The new section begins:

वाक्यार्थसंविदो मूलं बहुधा वादिनो विदुः ।
तत्र वार्तिककारायेन्येन्येनैर्गः प्रदर्श्यते ॥

It ends (fol. 90b):

पार्थसारथिनिघ्नैश्च निरुद्धोऽभिहितान्वये ।
यथागमं यथाप्रज्ञं वार्तिकोक्तः प्रदर्शितः ॥

The last section of the first half begins:

दृष्ट्वा वार्तिककारस्य विशेषः काम्यनित्ययोः ।
अंगसाकल्यवैकल्यलक्षणः प्रतिपाद्यते ॥ १ ॥

केचित् किल नास्ति एव नित्यकाम्ययोर्वैधर्म्यनुभयवापि
सकलानुपसंहारादिति मन्त्रे । etc.

It ends (fol. 96b):

पार्थसारथिना सम्यग्विशेषे काम्यनित्ययोः ।
आचार्यमतनाश्रित्य न्यायलेशः प्रदर्शितः ॥ १३ ॥

The copy described by Rajendralāla Mitra, Notices, v., p. 203, no. 1887, comprises only this first half of the whole work.

The second half begins:

अंगस्वरूपसंबंधप्रमाणं सप्रकारकं ।
यदुक्तं वार्तिके सम्यक् संक्षेपेणात्र कथ्यते ॥

It is divided into five *paricchedas*. The first *pariccheda* ends (fol. 103b): इति श्रीन्यायराज-
नालायामंगनिर्णये प्रथमः परिच्छेदः ॥

The second *pariccheda* begins:

सर्वभावगता शक्तिर्लिङगमित्यभिधीयते ।
वाक्यं तु पदसंघातनाश्रित्युदितं पुरा ॥

The third *pariccheda* begins (fol. 117a): एवं श्रु-
त्यादिभिरुपनीतेऽशब्दयेऽनुज्ञानयोम्या भावना संज्ञाता विधीयते ।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 141a): एवं
तावदौपदेशिकांगसंबंधप्रकारः सप्रमाणकः पूर्वाध्यायवद्दे प्रदर्शितः
इदानीमातिदेशिकांगसंबंधविधाः सहप्रमाणा उद्धरणद्वयप्रतिपाद्या
अभिधीयते ।

The fifth *pariccheda* begins (fol. 164a): एकदेशे
तु प्रयोगपरिमाणं तत्रावापद्वारेण etc.

It ends: श्रीनक्षत्रात्मार्थमनोः श्रीपार्थसारथिनिष्पत्त्य
कृतौ न्यायरत्नमालायामगनिर्णयः समाप्तः ।

भुवनत्रयविस्थातः श्रीनक्षत्रात्मार्थमनोः ।
तत एव श्रुतं प्राप्य विभुतः पार्थसारथिः ॥ १ ॥

मीमांस(त) व्याकुल(त) श्रीचनत्रै-
मंदप्रज्ञै(द्वै)र्विगाह(त) विगाहः ।
समाचार्यैराह(र. ० चार्याह ०) त्रेन्यायरत्ने-
मोलामेता कल्याणास धीरः ॥

Date: संवत् १५९१ वर्षे चौथमासे कृष्णपक्षे त्रयोदश्या
तिथौ शब्दे श्रीप्रकाशकस्थाननिवासिनां श्रीभीरुश्रीवपाठक-
गोवर्धनेन लिखितं । [H. T. COLEBROOKE.]

2183.

195. Foll. 116 (१-११५, ७४ being put twice);
size 10½ in. by 4½ in.; 9-12 lines in a page;
large old writing, of the 17th century.

Nāyakaratna, a commentary on *Pārtha-
sārathi's Nyāyaratnamālā* (called *Nayaratna-
mālā*, *°mālikā* in the introductory couplets),
by *Rāmānuja Ācārya*. It begins:

सम्यक्प्रमाणसमेधितनस्तदोप-
भासायसंज्ञमनुशास्ति विभुतचक्षुः ।

मानांतरानभिगतं क्रतु* रत्नतत्त्वं

तत्त्वान्तरं च पुरुषोत्तमसंज्ञितं तत् ॥ १ ॥

आज्ञायातिनखीननि स्फुरति यः सज्ञावनागोचरः
स्ते स्ते कर्मेण यः प्रज्ञास्ति पुरुषं योम्याधिकारकमात् ।
साधने विविधोपकारनसिलैर्वै(यै?)श्रीरज्ञेवागिना
साक्षाद्विष्णुरिवैवते विधिरयं नानावत्तादात्म्यः ॥ २ ॥

अविभक्तविभक्तमार्गयोर्

मतयोर्भेदगुरुपदिष्टयोः ।

उभयोरपि पार्थसारथिः

प्रथितो न्यायनते अभियोगवान् ॥ ३ ॥

अम्यहभावमपरीक्षकदुःप्रवेशम्

आचार्यैर्तत्रमधिकृतं दृढप्रकाशं ।

न्यक्त्य पार्थसारथिरन्यतंच

सम्योतये यथितवाच्यरत्नमाला ॥ ४ ॥

गुरुतंचनियमितो ऽप्यहं बहुमानादिह पार्थसारथेः ।

विवृणोमि मतीतराश्रितो स्थिरभावां नययरत्नमालिकां ॥ ५ ॥

* In the line सलु, but supra scriptum क्रतु.

पारिच्छित्तस्य ग्रंथस्य प्रत्युहप्रज्ञातये सर्वोक्त्यो(०१?)श्रुतिशिरः-
सनधिज्ञातो स्वेहदेवता नमस्यति ॥ आनंदमिति ॥ Note
the form *Pārtharathasārathi* in the fourth
couplet.

Fol. 41b ends a first section: इति श्रीमद्राणा-
नुभाचार्यविरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने प्रयुक्ति-
तिलकव्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 51a a second section: इति न्यायरत्नमाला-
व्याख्याने नायकरत्ने स्वतःप्राप्तान्यनिरूपणं ॥

Fol. 76a a third section: इति पार्थसारथिविर-
चितन्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने अभिहितान्वयनिर्णय-
व्याख्यानं समाप्तं ॥

Fol. 98a a fourth section: इति रामानुजाचार्य-
विरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने विधिनिर्ययव्या-
ख्यानं ॥

Fol. 116a the last section: इति रामानुजाचार्य-
विरचिते न्यायरत्नमालाव्याख्याने नायकरत्ने निवृत्तान्यविषेक-
व्याख्यानं समाप्तं ॥

This is exactly the first half of the whole
work, as will appear from a comparison with
the preceding complete copy of the *Nyāya-
ratnamālā*.

The Oxford *Nāyakaratna*, in Aufrecht's Cat.
Bodl., no. 527, contains the second half; the
first word of the second half of the *Nyāya-
ratnamālā* being संगसङ्गः; see also Rājendralāla's
Notices, iv., no. 1557. Perhaps the Oxford
volume and the present MS. are different
parts of one old complete copy.

The erroneous title "*Nyāyakaranda*" given
to *Rāmānuja Ācārya's* commentary by Hall,
Index, p. 172, no. xii., was corrected by Auf-
recht, Cat. Cat., p. 307.

[H. T. COLEBROOKE.]

7. Other commentaries on the *Mīmāṃsāsūtras*.

2184.

1320. Foll. 322; size 12½ in. by 3½ in.

Mīmāṃsūnayaivieka, Bhavanātha Miśra's commentary on the *Jaiminīsūtra*, an incomplete copy, comprising only eight books out of twelve. All the single parts are well written and of considerable age. See Hall's Index, p. 179, no. xxvi.; Burnell's Tanj. MSS., p. 84.

According to the introductory verse *Bhavanātha Miśra's* work is an abridgment of the more ample work of his *guru*.

a) The second to fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 46 (3-48), foll. 3-13 nine lines, foll. 14-48 eight lines in a page. Foll. 3-36 are in a very old handwriting, the last twelve leaves are of a little later date. The right half of the last leaf is torn off. Some leaves are left blank on one side.

The second *pāda* ends fol. 12a, the third fol. 36b.

It begins :

विद्यादानमवर्धयन्तं चक्रं गुरोः स्ततः ।

विस्तारं मुग्रहं कर्तुं भवः संक्षिप्य वक्ष्यति ॥

आज्ञाप्यत्य क्रियायैत्वादानयैक्यमतदर्थानां तत्त्वादनित्यमुच्यते ।
उक्तं कायेनैव प्रतिपादयतो वेदस्य ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 46 (49-94); generally eight lines in a page.

The first *pāda* ends fol. 70a, the second fol. 86a, the third fol. 93a.

It begins :

द्वितीयेन द्वितीयेन निबन्धेन निबध्यते ।

यस्यदेव भवेनाद्य निरवच्छं निगद्यते ॥

Note of the scribe: लिखितं आसादासः काशीवासि ॥

c) The third *adhyāya*. Foll. 80 (95-174); foll. 95-157a eight lines, foll. 157b-158b nine lines, foll. 159a-174b ten lines in a page.

After fol. 106 and fol. 116 two leaves are wanting. Thus the end of the first *pāda* has been lost (see *sū.* 1, 23 on fol. 116a, and *sū.* 2, 3 on fol. 117b); the second *pāda* ends fol. 125a,

the third *pāda* fol. 136a, the fourth *pāda* fol. 145b, the fifth *pāda* fol. 154a, the sixth *pāda* fol. 163b, the seventh *pāda* fol. 169b.

It begins :

यच्चिकाद्वयतत्त्वावर्तनोद्दिष्टनिवृत्तये ।

उद्गाहिणी भवेनेषा वक्ष्यते शेषलक्षणम् ॥

अपातः शेषलक्षणम् ।

d) Foll. 66 (175-240); eight lines in a page.

The fourth and the fifth *adhyāya*. The first *pāda* of the fourth *adhyāya* ends fol. 195a, the second fol. 203a, the third fol. 213a, the fourth fol. 216b. The first *pāda* of the fifth *adhyāya* ends fol. 226b, the second fol. 230b, the third fol. 236a.

The fourth *adhyāya* begins :

अपातः क्रत्वर्थपुरुषार्थयोर्निहासा । अभाषार्थ उपपादानम-
म्यतारूपेणोपनिशेषत्वानुष्ठानाधिकाररूपः ॥

The fifth *adhyāya* begins :

सुप्तिरूपम् । क्रमनियमलक्षणं विकीर्षितो वृत्तकीर्त्तनं
तदुपायतया ।

The next three parts are in the same handwriting.

e) Foll. 51 (241-291); ten lines in a page.

The sixth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 256b, the second fol. 263a, the third fol. 271b, the fourth fol. 275b, the fifth fol. 282b, the sixth fol. 285b, the seventh fol. 289b.

It begins :

दृष्ट्याणां कर्मसंयोगे गुणत्वेनाभिसंबन्धः ॥ अत्र भाष्ये यदुक्तं
न कोर्षितं तच्च गुरुरभिप्रायमाह वृत्तस्य हेतुत्वाभावादिति ।

f) Foll. 18 (292-310a); ten lines in a page.

The seventh *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 301b, the second fol. 302b, the third fol. 308b.

It begins :

सुप्तिप्रमाणत्वात् ॥ अत्र भाष्यं पूर्वोक्तेषुपक्रम्य चित्तमित्युक्तिर्यत्र
इत्यनेन बह्वयोरर्थभेदे संबन्धं चाह ।

g) Foll. 13 (310b-322a); ten lines in a page.

The eighth *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 317b, the second fol. 319a, the third fol. 321a.

It begins:

अज्ञानकीपत्रये नमः । अथ विशेषलक्षणम् । अथ सूत्रमेव
संन्यसाह भाष्ये तदर्थकचनमिति गुरुराह ।

Name of the scribe: रघुनाथेन लिखितः स्थायै
परायै च ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2185.

1447. Foll. 54; size 11 in. by 3½ in.;
nine lines in a page.

Mīmāṃsānyavivēka, a second old copy of
the third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*.
It begins with fol. 13, the first twelve leaves
not belonging to *Mīra Bhavanātha's* commen-
tary. The beginning of the third *pāda* (about
one page) is wanting; the first words on fol. 13a
are: ... त्विनिर्माण इति वाच्यम् । आद्योभिधायिता नन्वस्य
साधिता (see in no. 2184 fol. 12b, l. 4). The third
pāda ends fol. 39a.

The first twelve leaves contain a small
fragment of a commentary on the *Śābarabhā-
ṣya*. It begins: उपमानमपि सादृश्यमसत्त्विकृष्टे स्ये
बुद्धिमुत्पादयति यथा गवयदर्शने गोलरस्यस्येति भाष्यम् ॥ This
quotation belongs to *Śābara's* explanation of
Mī. sū. I. 1, 5 (see p. 10, l. 16 of the edition
in the Bibl. Ind.). It then proceeds: अस्यायं
तात्पर्यार्थः । उपमानमपि न परीक्षणीयमेव लक्षणकत्वेनाथ-
भिचारादिति । अवयवार्थेषु एकत्र दृश्यमानं सादृश्यं प्रतियो-
गिसादृश्यविशिष्टतया सत्त्विकृष्टे स्ये स्यात् बुद्धिमुत्पादयति रत-
त्वादृश्यविशिष्टः (read °शिष्टः) स इति ° The fragment
breaks off with: प्रयोजनान्तरमाह । प्रतिनिधिरिति ।
या तेन दर्शयू ...

[H. T. COLEBROOKE.]

2186, 2187.

1458b & 1458c. *Mīmāṃsāsūtradidhiti* or
Nyāyāvalididhiti, a commentary on the *Jai-
minisūtra*, by *Rāghavānanda Sarasvatī*, disciple
of *Advaya*, who was the disciple of *Viśveśvara*

Bhagavatpāda. See Hall's Index, p. 182, no.
xxxvi.; *Rājendralāla Mitra's Notices*, vi., p. 11,
no. 1991.

1458b. Foll. 29; size 9½ in. by 4 in.; ten
lines in a page.

Mīmāṃsāsūtradidhiti. The first *adhyāya*.

It begins:

नत्वा मुराटे पदकञ्जरेणून्

महेक्षितुर्भानुगमाननस्य ।

देव्या गुरुणा च यत्तिस्तनोमि (यत्तिस्त ° R.M.)

न्यायावलीदीधितिर्नैककस्याम् ॥

तत्र ।

धर्मो द्वादशलक्षस्या भुत्वाद्यस्तत्र लक्ष्यैः ।

प्रमाद्यभेदज्ञेयत्वप्रयुक्तिरनसंज्ञकाः ॥

अधिकारो ऋतिदेशश्च सामान्येन विशेषतः ।

उहो वाधश्च तर्कश्च प्रसङ्गस्योदितः क्रमात् ॥

विधायैवादस्मृतिनामधेयं

अनुविधं मानमुदीयते उच ।

यादेष्टुभिस् त्विह लक्ष्यस्यैः

सूत्रान्वितैः सिध्यति कर्मवृत्तम् ॥

अस्याखरनसंदिग्धं सारवद्विद्यतोमुत्तम् ।

अलोभननवद्यं च सूत्रं सूत्रविदो विदुरिति ॥

तत्र श्रीमत्सामान्यसंदर्भो ऽद्यातो धर्मविज्ञासेवाद्यन्वाहार्ये च
दर्शनादित्यतः । शास्त्रं शास्त्रते धर्मस्य हितमनेनेति । श्रीमत्सामान्य-
च पुञ्जितविचाररचनात्मिका वेद इव । तदुक्तं । श्रीमत्सामान्य-
संज्ञकस्तर्कः सर्ववेदसमुद्भवः । मोक्षोवेदोहनाग्रामे(?) काष्टानुलवणा-
त्मवदिति ॥ तस्याः फलं संदेहविपर्ययनिरासः धर्मे प्रतीयमाद्यं
हि वेदेन करणात्मना । इति कर्त्तव्यताभागं श्रीमत्सामान्यं पूरयिष्यती-
त्युक्ते ॥ तत्राङ्गपञ्चकोपेन सूत्रमधिकरणं न्याय इति च कथ्यते ॥
तदुक्तं । विषयो विषयस्यैव (cp. no. 2209) पूर्वपक्षस्तपोत्तरम् ।
संगतिश्चेति यच्चाङ्गं शास्त्रे अधिकरणं स्मृतमिति (॥) तत्र विषयो
विवरणीयं वाक्यं । विष्णुरूपानु यद्व्य इति । संशयः संदेहः
विष्णुरूपानु यद्व्य इति यागविधायकमर्थवादो वाद्यो (वा साद्यः ?)
विधिदैवतयोः अवस्थादिति पूर्वः पक्षः । उत्तरं त्वर्थवादो ज्ञानरा
यजतीति यागावगतेः सिद्धान्तः ॥ संगतिः । शास्त्रे ऽध्याये तथा
यादे न्यायसंगतयस् विधेयुक्ताः तत्राद्यातो धर्मविज्ञासेति सूत्रसंदर्भः
शास्त्रं । तस्य परस्य च संगतिः शास्त्रसंगतिः (१) तथाध्यायसंगतिः
प्रमाद्यभेदज्ञेयत्वप्रयुक्तिरनसंज्ञकाः । अधिकारोऽतिदेशश्च सामा-

येन विशेषतः । ऊहो वाचश्च तन्मै च प्रसङ्गश्चेति । पादसंगतिः ॥
पादे पादे वक्ष्यते । तद्यथा । विध्यर्थेवाद्भूतिनामधेयानां पर-
स्परसंगतयः प्रथमाध्याये । एवं द्वितीयाध्यायादिषु स्वयन्वहनीयाः ।
न्यायाः सूत्राणि । तेषां च संगतयः आक्षेपदृष्टान्तप्रत्युदाहर-
णोपपत्तिप्रासङ्गिकापवादभेदेन तत्र तत्र सूत्रे प्रायशो वाच्या
इति ॥ अनारभ्यभूतं स्वाध्यायो भ्येतव्य इत्यादि तत्राध्ययने
ऽष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीत तत्राध्ययनीयेत्यधिकारनिर्देशः । अध्येतव्यो
वेदराशिः स्वाध्यायो भ्येतव्य इति स्पष्टतन्व्यप्रत्ययरूपविधिप्रव-
खादध्ययनेन स्वाध्यायं वेदराशिं भावयेत् स्वाधीतोच्चारणं नयेत्
तस्याधीतस्यापाततो व्याकरणादिपरिशीलनेन पिदितार्थस्य
निर्णयाय द्वादशाध्यायी मोनीसारभ्यते असदिग्धा विषयैस्तान-
भिगतार्थैकलवणोपस्थैव निष्क्रम्यवृत्तिहेतुत्वात्तस्याध्ययनविधिव-
क्षास्तस्याप्रवृत्तप्रवर्तकतया इदमादिसूत्रं प्रवर्तते स्वाध्यायो भ्येतव्य
इतिवत् स्वपरप्रवर्तकं . .

. . पूर्वभाषिष्यते यत्र साक्षेपिकी मता ॥ १ ॥

पूर्वेन्यायात्मनो यत्र प्रत्युदाहरणान् तु सा ॥ २ ॥

प्रसङ्गाच्चिन्त्यते यत्र तत्र प्रासङ्गिकी मता ॥ ३ ॥

पुष्टिस्थं चिन्त्यते यत्र पुष्टिस्थानात्मिका तु सा ॥ ४ ॥

कृत्वा यत्राधिकां शङ्कां पूर्वमेवातिदिश्यते ॥

तत्रातिदेशिकी प्रोक्ता संगतिन्यायवेदिभिः ॥ ५ ॥

चिकी प्रकृतिसिद्धयानुपपत्तिं प्रवर्तते ॥ ६ ॥

अथातो धर्मनिहासेति ।

The first *pāda* (*ashṭādhikaraṇātma*) ends fol. 8b, the second (*caturadhikaraṇa*) fol. 17b, the third (*daśādhikaraṇa*) fol. 25a.

Colophon : इति श्रीविष्णुचरभगवत्पादशिक्षाद्वयभगव-
त्पादशिक्षाश्रीराघवानन्दसरस्वतीविरचिते मोनीसारसूत्रदीपितौ
प्रथमाध्यायविंशत्यधिकारखण्डतुर्थः पादः समाप्तः समाप्तश्च प्रथमो
अध्यायः ॥

1458c. Foll. 101; size 9½ in. by 4 in.; ten lines in a page.

Mīmāṃsāsūtradīhiti. The second and third *adhyāyas*, both in the same handwriting as the first.

The second *adhyāya* begins :

प्रथमाध्यायस्याधिकार्यानि संपूर्णानि ३२

प्रमाणलक्षणे सिद्धा विध्यादीनां प्रमाणाता ।

तदधीनानि कर्माणि तेषु भेदो विचार्यते ॥

कलं हि साध्यधर्मत्वात् भूतनिष्पाद्यमित्युक्तौ (sic!) ग्रामे
सिद्धान्तसूत्रे ॥ भाषायाः कर्मशब्दास्तेभ्यः क्रिया ०

The first *pāda* (*ashṭādhikaraṇātma*) ends fol. 10a, the second (*trayodaśādhikaraṇa*) fol. 17b, the third (*caturdaśādhikaraṇa*) fol. 24a, the fourth fol. 29a.

The third *adhyāya* begins :

शब्दान्तरादिभिर्भेदो यागादीनां निरूपितः ।

तेषामङ्गाविधयस्तु भेदश्चात्र निरूप्यते ॥

यद्विः श्रुतादिभिर्भेदः स एवात्र निरूप्यते ।

आक्षेपे पादे श्रुतिकृतो द्वितीये लैङ्गिकः स्मृतः ॥

तृतीये वाक्यजनितश्चतुर्थे प्रक्रियाकृतः ।

स्थानेः समाख्यया चापि पञ्चमादौ तथा कृतः ॥

तत्रादौ चत्वारिंशत्तमं प्रतिज्ञानीते ॥ अथातः शेषलक्ष्यमिति ॥

The first *pāda* (*pañcādaśādhikaraṇa*) ends fol. 35b, the second (*ekonavimśādhikaraṇa*) fol. 46b, the third fol. 57b, the fourth (*ekavimśādhikāraṇa*) fol. 67a, the fifth (*vimśatyadhikaraṇa*) fol. 76a, the sixth (*pañcādaśādhikaraṇa*) fol. 83b, the seventh (*trayovimśatyadhikaraṇa*) fol. 92b, the eighth (*trayovimśatyadhikaraṇātma*) fol. 101a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2188, 2189.

766 & 767. *Bhāṭṭadīpikā*, *Khaṇḍadeva's* commentary on the *Mīmāṃsāsūtra*. See Hall's Index, no. xxiv., p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 353, nos. 836, 837; Burnell's Tanj. MSS., p. 83. *Khaṇḍadeva* died at Benares in 1665 (Aufrecht, Cat. Cat., p. 136).

766. Foll. 225; size 11 in. by 4½ in.; foll. 1-106, 135-167 eleven lines, foll. 107-134, 168-225 twelve lines in a page.

a) The second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. Foll. 17.

The second *pāda* begins :

विष्णुचरं नमस्कृत्य खण्डदेवः सती मुदे ।

तनुते तत्प्रसादेन संक्षिप्ता भाट्टदीपिकाम् ॥

ज्ञानायस्य ० । वाच्यं ज्ञेयिष्ठा देवता वायुनेव स्तेन भागधे-
येनोपधावति स हवैर्न भूतिं गमयतीत्याद्यैवादानां विधिप्रति-
पेधवदेव कर्तृस्मरणाभावादपीरुमेयत्वे पूर्वोपधिरुक्तेन सिद्धे संप्रति
तद्वदेव धर्मोपधेयोः प्रामाण्यमस्ति न चेति विचार्यते ।

See Rāj. Mitra's Notices, vii., p. 271, no. 2521
(*Adhy.* I. 2 - III. 8).

The third *pāda* begins (fol. 4b):

धर्मस्य ० ॥ शिष्टैवैविकपरिगृहीतानां भन्वादिप्रणीतस्मृतानां
धर्मोपधेयोः प्रामाण्यं न चेति संदेहे सम्मूलकत्वनिश्चायकाभावाद-
प्रामाण्यम् । न ह्यत्र प्रत्यक्षादिमूलं तेषां धर्मोपधेयोरप्रवृत्तेः वेदस्य
च प्रत्यक्षघटितस्यानुपलब्धात् उपलब्धे वा स्मृतिप्रणयनवैयर्थ्यात्
प्रत्यक्षघटितस्येदानीमुच्छेदस्य च वेदिकैरेया परिगणनं ज्ञातानां
मात्रानावापरित्यागेन वाच्यमानतया कल्पयितुमशक्तेः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 9b):

उक्तम् ० ॥ इह गुणविधित्वेन नामधेयत्वेन वा संमतानां
सर्वेषामेव फलपदादिरिक्तमुच्यमानां उद्दिष्टोपादिपदानां प्रामाण्य-
मप्रामाण्यं चेति संज्ञये प्रकारासंभवादप्रामाण्यम् ।

b) The second *adhyāya*. Foll. 23 (18-40),
in the same handwriting.

The first *pāda* begins:

भावायाः ० ॥ एवं धर्मोपधेयप्रमाणेषु निरूपितेषु चधुना
तत्संख्यं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7a):

भावनाभेदकलीभूतापूर्वभेदोपयोगिभावायाधिकाररूपयो-
ज्याप्रसक्तानुप्रसक्तादी समाने धुना शब्दाकाराभेदो अभिधीयते ।

The third *pāda* begins (fol. 16a):

गुणस्तु ० ॥ ज्योतिहोमे यदि रथनरसामा सोमः स्यादेन्द्रवाय-
वायान् महान् गृह्णीयाद्यदि बृहत्सामा भुक्तायानिति श्रुतम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 22a):

यावज्जीविकः ० ॥ यावज्जीवं दर्शपूर्णमासयोः यजेतेत्यत्र
काम्य एव स्वर्गाद्यर्थे दर्शपूर्णमासकर्मणि जीवनपर्याप्तकालविधिः ।

c) The third *adhyāya*, incomplete. Foll. 66
(41-106), in the same handwriting. Between
fol. 68 and 69, eight leaves (foll. २६-३३ of the
original numbering), with the end of the third
and the beginning of the fourth *pāda*, are lost.
Fol. 68 ceases in the commentary on the
thirty-second *sūtra* of the third *pāda* (संख्यायुक्ते),

and fol. 69 begins in the middle of the com-
mentary on the thirteenth *sūtra* of the fourth
pāda (सू. 14 अहीनवत् ० on fol. 71a). The
last leaf ceases in the middle of the commen-
tary on the twenty-first *sūtra* of the eighth
pāda (विप्रतिपेधे ०).

The first *pāda* begins:

अथातः ० ॥ तदेवं चद्रप्रमाणके कर्मभेदे निरूपिते संप्रति
ज्ञेयिनिरूपिते ज्ञेयत्वापरपर्यायमङ्गत्वं निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 50a):

अर्थाभिधानं ० ॥ एवं अनुपयोगिविचारे वृत्ते धुना लिङ्गो-
पयोगिविचारः प्रस्तूयते ।

The third *pāda* begins (fol. 57b):

श्रुतेः ० ॥ एवं लिङ्गविनियोगे निरूपिते इह वाक्यादिविन-
योगो निरूप्यते ।

The fifth *pāda* begins (fol. 78b):

चाज्याच ० ॥ उपांशुयानप्रयानाज्यभागानुयानादिद्रव्याणां
जीर्वादीनां स्विहकृदिडादीनि शेषकार्याणि कर्तव्याभ्युक्तं नेति
चिन्तायां उक्ताराज्यास्तकृत्कृत्तमवच्छति सर्वेभ्यो हविर्भ्यः सप्तच-
क्षतीत्यादिष्वनेभ्यो वेद्यां हर्षोप्यासाद्यतीतिचद्विप्रधानसाधा-
रकहविरचितप्रतीतेः ।

The sixth *pāda* begins (fol. 86a):

सर्वार्थे ० ॥ अनारभ्यश्रुतेन यस्य पर्यवस्यी जुहूर्भवातीत्यादिना
अप्यभि(च)रितक्रतुसंश्लिष्टजुहूदेशेन विधीयमाना पर्यवसा तद्वारेण
जुहू(साध्य)क्रत्वङ्गमिति स्थिते स क्रतुः किं प्रकृतिविकृतिसा-
धारण उक्त प्रकृतिरेवेति चिन्तायां । अविज्ञेयास्तस्योऽपि ।

The seventh *pāda* begins (fol. 94a):

प्रकरशविज्ञेयात् ० ॥ दर्शपूर्णमासयोर्वेदविहिंसां तद्वैवाच्य
खननलवनादयः किमङ्गप्रधानसाधारणहविरासादनार्था उक्त
प्रधानाङ्गभूतहविरासादनमात्रार्था इति विचारे ०

The eighth *pāda* begins (fol. 103b):

साधिकर्म ० ॥ वरुणं दक्षिणादानं च सनात्यया अश्वयुजि-
भिरिव कार्यम् ।

d) The fourth *adhyāya*. Foll. 28 (107-134).

The first *pāda* begins:

अथातः क्रत्वर्थे ० ॥ एवं सिद्धे ज्ञेयिनिरूपिते ज्ञेयत्वे प्रयोजक-
निरूपितं प्रयोज्यत्वमिह निरूप्यते । See Rāj. Mitra's
Notices, iv., p. 156, no. 1583 (*Adhy.* iv.-ix.).

The second *pāda* begins (fol. 118a):

सहः ० ॥ दैवे पशो यूपस्य सहं करोति सहसा यमुन-
नक्तोति भुतम् ।

The third *pāda* begins (fol. 123b):

अनारभ्य यस्य पर्यन्तं नुर्भवेति न स पार्थ शोकं नृयो-
तोति भुतम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 130b):

प्रकरणे ० ॥ राजसूयप्रकरणे इष्टिपुस्तोता यागा अयागाश्च
होमविदेवनावयः (read ० दयः) सर्वे फलाकाङ्क्षा अपि भुता न
साराज्येन फलेन संबध्यन्ते ।

e) The fifth *adhyāya*. Foll. 33 (135-167).

The first *pāda* begins :

भुति ० ॥ तदेवमङ्गप्रधानसाधारण्येन प्रयोज्यवर्गे ऽवगते ऽधुना
प्रयोगाश्रितः क्रमो निरूप्यते । एकादशे हि अङ्गानां प्रधानानां
चैकनैव प्रयोगविधिना विधानमिति वक्ष्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 148b):

सन्निपाते ० ॥ यथानेकेषां प्रधानानामङ्गानां वा एकेन प्रयो-
गविधिनोपसंग्रहात्साङ्गानां साहित्यावगमस्तत्र दशपूर्वमासमाज्ञा-
पसादी किं एकैकस्य प्रधानस्य सन्निपातोपकारकाङ्क्षायां
कृतेतरस्य कर्त्तव्यमित्येवं काव्यानुसन्धो ऽयम् ०

The third *pāda* begins (fol. 206):

विवृष्टिः ० ॥ विकृतायेकादशप्रयामान्यनति यदुपसद इत्यादि-
वैकृती अनेकवृत्तसिद्धयस्तस्या भुता सा प्रतिप्रधानं गुणानुति-
ष्यायेन पृथदाज्यादिवदेकैकस्मिन्प्रयामादी प्रत्येकमभिसंबध्यत
इति ०

The fourth *pāda* begins (fol. 161b):

क्रमको यः ० ॥ तदेवं निरूपितेषु क्रमप्रमाणेषु उक्तोत्तरस्य
दीर्घस्य प्रागेवास्माभिर्निरूपितम् । सुबोधत्वात् न सूत्रकारे-
णोच्यते । शिष्यानुग्रहार्थं तु क्वचिदुच्यते । भुतिविरोधे पाठस्य
दीर्घत्वम् ।

Date of this part: संवत् २००० ॥ शुभमस्तु सर्वजनतः ॥
संवत् १९२० ॥

पथीये मास्यसिन्धे पक्षे द्वादश्यां बुधवासरे ।

लालाभिधेन लिखितं मुदे भवतु धीमतां ॥ १ ॥

f) The sixth *adhyāya*. Foll. 44 (168-211),
in the same handwriting as a-d.

The first *pāda* begins :

द्रव्याणां ० ॥ एवं सक्रमके प्रयोज्यवर्गे निरूपिते ऽधुना
तत्राधिकारो निरूप्यते तत्राधिकारो नाम फलभोक्तृत्वसमानाधि-
करणं कर्त्तव्यम् ।

The second *pāda* begins (fol. 176a):

पुरुषार्थैक ० ॥ चन्द्रिकायाः सचमासीरन्निष्ठादावनैककर्तृक-
सचप्रयोगादेकं फलं सर्वैः कर्तृभिरवयवशो भुज्यते ०

The third *pāda* begins (fol. 179b):

सर्वशक्ती ० ॥ नित्यनैमित्तिकानां कर्मणां काम्यवत् सर्वज्ञो-
पसंहारेणैव प्रयोगः ।

The fourth *pāda* begins (fol. 187a):

ज्ञेयात् ० ॥ दश्यादी यदा सकलस्य पुरोडाशस्य दधियस्यसोदनस्य
वा हविषः संपूर्णस्य नाशस्तदा प्रधानानुरोधेन हविरन्तरोत्पत्ती
प्रसक्त्या यस्य सर्वशक्ति हवर्षिषि नश्येयुर्दुष्टेयुरपहरेयुर्वा चाज्ये-
नेता देवताः परितस्तस्याय यजेतेति भुतेनाज्येनैव याग इत्यवि-
वादम् ।

The fifth *pāda* begins (fol. 192b):

अभ्युदये ० ॥ दशपूर्वमासयोर्वैष्य हविर्निरुद्धं पुरुषस्यन्दना
अभ्युदियात् ०

The sixth *pāda* begins (fol. 202b):

सन्निपाते ० ॥ दशपूर्वमासयोः कस्यभेदः भुतः । बाशिहादीनां
माराशंसो द्वितीयः प्रयामकलनपादव्येयानिवादिना ।

The seventh *pāda* begins (fol. 205a):

स्वदाने ० ॥ विष्मितिं सर्वस्य ददातीति भुतम् । तत्र
पित्रादीनामपि हात्रित्वेन स्वशब्दवाच्यत्वाच्चनवदेव दानम् ।

The eighth *pāda* begins (fol. 208):

इष्टिपूर्वकत्वात् ० ॥ सति अनुहर्तृसंज्ञका मन्त्राः पृथिवी
होता अरिष्वधुरित्वादयश्च तैर्जया होमाश्च विहिताः ।

g) The seventh *adhyāya*. Foll. 14, in the
same handwriting.

The first *pāda* begins :

भुतिप्रमाणात् ० ॥ एवं साधिकारे उपदेशे ऽवगते ऽधुना
तदधीनसिद्धिरतिदेशो निरूप्यते ॥ अतिदेशो नाम यः यदाशौ
यादृशोपकारद्वारा यदङ्गत्वेनावधारितस्तस्य यदार्थस्य तत्सं-
बन्धित्वेन रूपेण तादृशोपकारद्वारैवान्याङ्गतावोधकं प्रमाणात् ॥

The second *pāda* begins (fol. 216b):

साक्षः ० ॥ प्रकृती ज्योतिर्होमे अभिवत्त्वानुत्पत्तिं रयन्तरे विकृ-
तिविज्ञेये अविवाक्यादौ कथनीयु कर्त्तव्यत्वेन भूयते ०

The third *pāda* begins (fol. 217a):

उक्तं ० ॥ इदानीं नामातिदेशः प्रसूयते । नासमग्निहोत्रं
मुहोत्रीत्यादी नैयमिकाग्निहोत्रवाचिनो नास्ते न तावत् कर्त्त-
व्यत्वाच्चकत्वम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 223a):

इति कर्तव्यता० ॥ तदेवं स प्रसङ्गो नानातिदेशो निरूपितः ।
इदानीं कल्पितवचनान्तिदेशो निरूप्यते ।

767. Foll. 258; size 11½ in. by 5 in.;
foll. 1-69 twelve or thirteen lines, foll. 70-147
eleven lines, foll. 148-227 twelve lines, foll.
228-258 ten lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, *Khaṇḍadeva's* commentary on
the eighth, ninth, tenth, eleventh and twelfth
adhyāyas.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 12.

The first *pāda* begins:

अथ विश्लेषः० ॥ तदेवं त्रिविधो ऋतिदेशो निरूपितः । तत्रापि
प्रत्यक्षवचनानानातिदेशयोः कार्त्तव्येन चिन्ता युता । चोदना-
तिज्ञानतिदेशस्य तु सामान्यतो निरूपितस्य प्रकृतिविश्लेषनिरू-
पणाद्यैव न सारभ्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 7a):

वाग्निने० ॥ वाग्निनयागस्यानिश्चानुनिश्चयवाग्निप्रतिपत्ति-
कर्मणो व्यङ्गापेक्षायां किं त्रीणिवाग्निदेशे वत दाशिक इति
चिन्त्यते ॥

The third *pāda* begins (fol. 9a):

हविर्गो० ॥ आग्नावैष्णवनेकदशकपालं सारस्वतं चर्हं
वाह्नेय्यतं चरुमिषादिहविर्गो क्रमसामान्यात्ययनृतीययोः
आग्नावैष्णववाह्नेय्ययोरग्नयेवाग्नीमोमीयविकारत्वमिति प्राप्ते
क्रमसामान्यस्याशाब्दस्यान्यसापेक्षत्वेन विलक्षणोपस्थितिकत्वादुप-
स्थित्यापगतदेवतासादृश्यस्यानन्यापेक्षत्वेन यागस्यरूपपरिचाय-
कत्वेन च शीघ्रोपस्थितिकस्य बहुवचनान्तेनाग्नावैष्णवस्याग्नी-
मोमीयविकारत्वं वाह्नेय्यस्य आग्नेयविकारत्वम् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 11a):

दर्विहोमो० ॥ तदेवं सिद्धे ऋतिदेशे दर्विहोमेऽनु तदपवादं वक्तुं
दर्विहोमशब्दार्थो निरूप्यते ॥

b) The ninth *adhyāya*, incomplete. Foll. 57
(13-69), in the same handwriting. The last
leaf ceases abruptly, but only four or five
lines are wanting.

The first *pāda* begins:

यज्ञकर्म० ॥ तदेवं सिद्धे ऋतिदेशे तत्रापि तदपवादविषय
उल्लिख्यते । त्रिविधोऽहो निरूप्यते । मन्त्रोः सोमोः
संस्कारोऽहम् ॥

The second *pāda* begins (fol. 37b):

सामानि० । रथनरादिशब्दानां सामादिशब्दानां च गीति-
मात्रवाचित्वं गीतिविश्लेषत्वादिधर्मेनात्रवाचित्वं वा सिद्धमेवोक्त-
रविषयस्य सारभ्यते ॥

The third *pāda* begins (fol. 54a):

प्रकृती० ॥ अग्नेरहं देवयान्या त्रीहीणां मेधेत्वादिमन्त्रेषु० ।

The fourth *pāda* begins (fol. 62a):

वर्तुशक्ति० ॥ तत्रैव त्रैवे वर्तुशक्तिरस्य वक्तव्यता(च)नुष्ठयो-
ज्यावयतादिति युक्तम् ।

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*.
Foll. 78 (70-147).

The first *pāda* begins:

विधेः० ॥ तदेवमूहे सिद्धे ऽधुनातिदिशानां पदार्थानामनुसर्गा-
वधादाभ्यां विकृती बाधो निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 85a):

कृष्णलेपु० ॥ कृष्णलेपरी पाकः कर्तव्यो नेति चिन्तायाम् ।
कृष्णालानामेव हविष्ठातेनां च अयत्ननन्देयापि तस्मादर्थलोपाद-
करणम् ।

The third *pāda* begins (fol. 107b):

विकृती० ॥ यस्यां विकृती प्राकृताङ्गसंबन्धेनापूर्वाङ्गवत्
यथा द्वादश प्रयाजान् यजतीत्यादी तत्र०

The fourth *pāda* begins (fol. 120a):

प्रकृति० ॥ अग्नेये कृत्तिकाम्यः पुरोडाशनशकपालं निर्वधे-
दिति नक्षत्रेऽपि विधायोपहोनाः समाह्वताः ।

d) The last four *pādas* of the tenth
adhyāya. Foll. 51 (148-198), in the same
handwriting as parts a and b of this volume;
the last three leaves, with the end of the
eighth *pāda*, are in a rude modern handwriting.

The fifth *pāda* begins:

आनुपूर्व्यता० ॥ यत्र प्रकृती अहन्नादिसङ्ख्यायुक्तानि कपा-
लादीनि युक्तानि । तत्र विकृती तत्समसङ्ख्याकस्थले तावत्तैव
कश्चिद्विवादः ॥

The sixth *pāda* begins (fol. 165a):

एकवैस्वानि० ॥ योन्यानेकस्यानेवच्युत्यक्तानि सामानि ।
तस्यामेव कर्मकाले गेयानि ।

The seventh *pāda* begins (fol. 172b):

यशोः ० ॥ अग्नौषोमीयं यन्मुनालभेत्यथ यद्यपि उत्पत्तिवाक्ये
यशोरेव पुरोडाशवहेवतासंयन्त्रित्वेन हविषप्रतीतिः ।

The eighth *pāda* begins (fol. 182a):

प्रतिषेधः ० ॥ तदेवमर्थलोपात्तत्वाद्यानां वाचो निरूपितः ।
प्रतिषेधादिदानं निरूप्यते ।

On the first page (70a) there are these
verses:

उपपरितत्याः सतो यद्यपि कथयन्ति नैकमुपदेशम् ।

यास्तेषां स्वरकषास्ता एव भवन्ति शास्त्राणि ॥ १ ॥

ययनिह पदविज्ञातत्वमानीक्षिकं वा

यदि ययि विषये वा वर्तयामः स यन्वाः ।

उदयति दिशि यस्यां भानुमान् सैव पूर्वा

न हि तरङ्गिरुदीते दिक्पराधीनवृत्तिः ॥ २ ॥

c) The eleventh *adhyāya*. Foll. 29 (199-227). The 207th leaf brings in a piece omitted on fol. 206a, l. 10 (अनेकपत्रवृत्तिः).

The first *pāda* begins:

प्रयोजनानिर्वाचनम् ० ॥ तदेवं दशभिरध्यायैः प्रकृती विकृती
चानुपेयपदार्थेष्ववगतेश्चतुर्णां तेषां प्रयोगविधिवगतामुद्गमनतन्त्रं
निरूप्यते ।

The second *pāda* begins (fol. 205a):

रकदेशः ० ॥ इह सिद्धप्रयोगविधिमङ्गीकृत्य पूर्वं तस्योत्पत्ति-
विधिभेदेन न भेदो अपि तु स्थातव्ये अवस्थाभावे चिनियोगै-
क्येनेकमित्युक्तम् ।

The third *pāda* begins (fol. 213b):

अज्ञानां ० ॥ अज्ञानां प्रधानानां चैकप्रयोगविधिरिगृही-
तानामेकदेशकालकर्तृकत्वमित्युक्तम् ।

The fourth *pāda* begins (fol. 220b):

चोदनैकता ० ॥ सर्वत्रैकफलसाधनानामनेकेषां कर्मणां फले
सादृश्यावगमे अपि देशकालकर्तृभेदे प्रयोगभेदादङ्गावृत्तिरित्युक्तम् ।

f) The twelfth *adhyāya*. Foll. 31 (228-258).

The first *pāda* begins:

तन्त्रि ० ॥ तदेवमनेकेषां प्रधानानामङ्गत्वमावशिष्यते अङ्ग-
त्वता । मुख्यमावशिष्यते त्वावृत्तिरित्युक्तम् ।

The second *pāda* begins (fol. 241a):

विहारो ० ॥ आहवनीयादीनामाधानेनोत्पन्नानां प्रयोजन-
वेष्टाणां सामर्थ्यादेवाग्निसाध्यधीतत्वात्तत्त्वलीकसाधारण्येन
कार्यमाचार्यत्वम् ।

The third *pāda* begins (fol. 248b):

विद्यमिति ० ॥ अहराचरुषे अहीने विद्यमिदमयमहः ।
ततो अभिप्रवः यदहः ततो अभिमित् ॥

The fourth *pāda* begins (fol. 255a):

नपाद्य ० ॥ अग्निं अपसंज्ञकाः केचिन्मन्त्राः । वेष्टापीनृषं
जयतीत्येवं जयति चोदनाचोदितत्वेन ये विनियुक्ताः ।

It ends:

तदेवं निरूपितं द्वादशभिरध्यायैर्धर्मार्थम् ॥

जैमिनेर्विबलमुक्तिषु मग्नं मुद्रिनाप विपुलां समचेतः ।

प्रोतिनेतुं नृहरेः पदपत्रे येन जन्मनिपहो न पुनः स्यात् ॥

Date of this copy of the twelfth *adhyāya*:

पठिता श्रीमहोदधितालोप (?) नामककेशवभट्टानी सविधे
निष्पत्तीरीदृशेन श्रीमदानन्दारामे सं १७८३ भाद्रपदशुद्धदशम्याम् ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2190, 2191.

1017 & 1018. *Bhūttadīpikā*, a second copy,
incomplete.

1017. Foll. 275, in eight parts; size 11-
11½ in. by 4-4½ in.

a) The second, third and fourth *pādas* of
the first *adhyāya*. Foll. 21; 11-13 lines in
a page.

b) The first *pāda* and a part of the second
pāda of the second *adhyāya*. Foll. 14 (22-35);
13-15 lines in a page. The last leaf termi-
nates in the middle of the commentary on
the twenty-seventh *sūtra* of the second *pāda*
(सामेवु०). See no. 2194 (1562b).

c) The first two *pādas* of the third *adhyāya*.
Foll. 20 (36-55); twelve lines in a page. The
last leaf ceases in the beginning of the third
pāda.

d) The last six *pādas* of the third *adhyāya*.
Foll. 89 (56-154); foll. 56-66 nine to twelve
lines, foll. 67-154 nine lines in a page. On
fol. 67a another large handwriting sets in.

e) The fourth *adhyāya*. Foll. 31 (155-185); ten lines in a page.

f) The fifth *adhyāya*. Foll. 26 (186-211); 13-15 lines in a page.

g) The sixth *adhyāya*. Foll. 47 (212-258), in the same handwriting as part f; 11-13 lines in a page.

h) The seventh *adhyāya*. Foll. 16 (260-275); twelve lines in a page.

1018. Foll. 239 (276-514), in five parts; size 11 in. by $4\frac{1}{4}$ - $4\frac{1}{2}$ in.

a) The eighth *adhyāya*. Foll. 15 (276-290); twelve lines in a page. For the date, see part c.

b) The ninth *adhyāya*. Foll. 83 (291-373); 10 or 11 lines in a page.

c) The first four *pādas* of the tenth *adhyāya*. Foll. 76 (374-449); foll. 374-387 twelve to fourteen lines, foll. 388-449 (in a new handwriting) ten to twelve lines in a page.

d) The eleventh *adhyāya*. Foll. 37 (450-486), in the same handwriting as part a; 11 or 12 lines in a page. For the date, see part c.

e) The twelfth *adhyāya*. Foll. 28 (487-514), in the same handwriting as parts a and d; 11 or 12 lines in a page.

Date: संवत् १९८३ शके (?) श्रीमन्मते कृष्णपक्षे त्रयोदशी गुरुवारं सोम पुनर्वसु नक्षत्रं नाम संवत्सरा-व्रतमान (sic!).

[H. T. COLEBROOKE.]

2192, 2193.

1612 & 1370. *Bhāṭṭadīpikā*, the first three *adhyāyas*, incomplete.

1612. Foll. 156, in two parts; size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.

a) The first and the second *adhyāyas*. Foll. 116; 6 or 7 lines in a page.

b) The first two *pādas*, and the beginning of the third *pāda* of the third *adhyāya*. Foll. 40; 6-8 lines in a page.

1370. Foll. 169 (41-209); size $9\frac{1}{2}$ in. by $3\frac{1}{2}$ in.; 6-8 lines in a page.

The remaining part of the third *adhyāya*, incomplete at the end, ceasing in the middle of the eighth *pāda*. The last leaf contains only this colophon: इति श्रीसहस्रदेवकृती भाट्टदीपिकायां चतुर्थाध्यायचतुर्थपादः समाप्तश्चाध्यायः ॥

Nearly all leaves of these two volumes are coloured yellow. [H. T. COLEBROOKE.]

2194.

1562b. Foll. 16; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 13-15 lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the second, third and fourth *pāda* of the first *adhyāya*. The handwriting is the same as in no. 2190b (1017b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2195.

1562c. Foll. 17; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; foll. 1-6 eleven or twelve lines, foll. 7-17 ten lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the seventh *adhyāya*. The handwriting of the first six leaves is the same as in nos. 2196 (1562d) and 2191b (1018b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2196.

1562d. Foll. 14; size $11\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; twelve lines in a page.

Bhāṭṭadīpikā, the eighth *adhyāya*, in the same handwriting as no. 2191b (1018b) and the first six leaves of no. 2195 (1562c).

[H. T. COLEBROOKE.]

8. Other *Mīmāṃsā* works.

2197.

3039. Foll. 107; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page.

Mīmāṃsāsūtrasaṃgraha, a commentary on *Bhaṭṭa Śaṅkara's Kārikās*, by *Āhitāgnikeśuva*, son of *Bhaṭṭa Viśvanātha*. An incomplete copy, comprising only the first four *adhyāyas*, but without the first *pāda* of the first.

The commentary explains not only the *Kārikās*, but also the *Jaiminīsūtras*.

The text of the *Kārikās* is given at the end of each *adhyāya*. Those of the first *adhyāya* are (fol. 18b): अथाध्यायसिद्धान्तकारिकाः ॥

नन्वा गयेश्वरायानु(धर्मिन्) भट्टशङ्करः ।
 मह्यं वक्ति सिद्धान्तान् कार्त्तिकलोकशतशतान् ॥
 अथीतिरत्र दृष्टार्थो धर्मो नाम च चोदना ।
 धर्मोऽथैवोदनाम्यो(r. ०) न तन्म(१)नपरीक्ष्यता ॥ १ ॥
 प्रत्यक्षलक्षणोक्तिश्च स्वतःप्रामाण्यवर्धनम् ।
 शब्दाधीन्ययनित्यत्वमुपपद्यते ततः ॥ २ ॥
 निरालम्बनवादी च नून्यवादस्य दूषकम् ।
 अनुमानपरिहृदः शब्दप्रामाण्यवर्धनम् ॥ ३ ॥
 प्रामाण्यमुपमानस्याप्यथोपपत्तेः चर्चनम् ।
 प्रामाण्योक्तिरभावस्य स्तोत्रादनिराक्रिया ॥ ४ ॥
 आकृतिस्थापनं चाप्यथोद्वादनिराक्रिया ।
 वनवादास्तथा च संप्रत्याख्येयदूषणम् ॥ ५ ॥
 विवाधेयनिरासश्चाप्यात्मवादस्ततः परम् ।
 शब्दाधिकरणं चाप[तद्भूताधिकरणं चाप]तद्भूताधिकृति-
 चाप्याधिकरणं चाप्याप्यर्थवादादिनामता । [साध्या ॥ ६ ॥
 अर्थवादोपयोगश्च नौदुष्टरफलान्वयः ॥ ७ ॥
 नूयं हेतुविधिनैस्ति मन्त्राणां च प्रमाण्याता ।
 स्मृतीनां च प्रमाण्यात् न तच्छ्रुतिविरोधतः ॥ ८ ॥
 हेतुदर्शनतोऽप्येवं शास्त्रादेशाच्च चर्चकम् ।
 शिष्टाकोपे प्रमाण्यात् शिष्टाचारप्रमाण्यात् ॥ ९ ॥
 यथाद्या दीर्घभूकाद्याः धीस्वाध्यायस्तथाप्यतः ।
 स्मृताचारस्य बाधः स्यात् प्रवृत्तगौदिभिरनान् ॥ १० ॥
 धिकनेनादिभिनाय कस्त्र(r. ०) सुश्रुतास्ततस्तथा ।
 स्मृतीनामस्ततस्तत्त्वम् अज्ञानामस्ततस्तथा ॥ ११ ॥

शास्त्रादेशास्ततस्तत्त्वम् होलाकाद्यवस्थितम् ।

प्रामाण्यं व्याकृतिस्त्वया अर्थेण लोकवेद्योः ॥ १२ ॥

आकृतेरेव बाध्यात् नामधेयप्रमाण्यात् ।

उद्भिदादेशे नामत्वं विवादेष्टापि नामता ॥ १३ ॥

तत्त्वस्यन्यायतो नामाप्येवं तद्व्यपदेशतः ।

वामधेये च नामत्वम् आग्नेयादीं त्वनामता ॥ १४ ॥

वह्निराज्यादिनामर्थं प्रोक्षस्यादि नु यौगिकम् ।

निर्वैयर्थ्यमपि तद्वत् स्याद्वैयर्थ्यदेवे च नामता ॥ १५ ॥

अद्यात्वाद्यर्थवादत्वं तत्सिद्धे गीयता क्लृप्ता ।

जात्या च क्लृप्ति गीयता साहचर्याच्च क्लृप्तिमता ॥ १६ ॥

प्रज्ञासार्थं(?) क्लृप्तिचोदं भूत्वा नृत्वादिगीयता ।

कालिङ्ग(r. ०) समवायाच्च कुत्वा संदिग्धनिर्णयः ॥ १७ ॥

सामर्थ्याच्च ध्रुवादी नः ।

The second *adhyāya* begins with the second quarter of the eighteenth *śloka*, and ends with the thirtieth (fol. 40b); the third *adhyāya* ends with the first quarter of the seventy-second *śloka* (fol. 88a); and the fourth *adhyāya* with the third quarter of the eighty-ninth *śloka* (fol. 107a).

The commentary begins :

आज्ञायस्य क्रियार्थत्वादानर्थक्यमतदर्थानां तस्मादनिवृत्त्युच्यते ॥
 अस्यार्थः । आज्ञायस्य फलभावनास्यक्रियार्थत्वात् प्रामाण्यं धर्मं
 इत्युक्तं पूर्वं चोदनामृचे । तेनातदर्थानामानर्थक्यमतदर्थत्वादेश
 तस्मादनिवृत्त्यर्थं धर्मं प्रामाण्यं प्रमाणनिरूपयत्युच्यते इति । अथातो
 धर्ममिहाशेषप्रमाणस्यरूपसाधनफलैः साभासेधर्मो मिहास्यत्वेन
 प्रतिज्ञातः । तत्रालिख्यप्याये प्रमाणं निरूप्यते किं प्रमाणधर्मं
 इति । तेन वदेय किंपिच्छनेप्रमाणनिरूपयनर्थवादमन्वत्कृति-
 नामधेयादिगोचरं तत्तत्त्वमन्येय संगतम् । न ह्यत्र चोदनाप्रामाण्य-
 साधनं लक्षणाधर्मो येन स्मृतादेरसंगतिः स्यात् किं तर्हि धर्मप्र-
 माणनिरूपकं । तेन लक्षणसंगतिस्तावत्सिद्धा । प्रकृतसंगतिरपि
 चोदनानां प्रामाण्ये यदप्यर्थसंबन्धीत्यत्रिकत्वेन चाप्यार्थप्रती-
 तेर्लक्षणाया चोपवादिने स्मृतराधिकरण्ये चेद्विशेषेण तासां
 पौरुषेयत्वमाशङ्कितम् । अत्रिकृष्टकाला चेदा इदानीं तन्नास्ते च
 चोदनासंज्ञास्य पौरुषेयाच्छेदेदा असंशयं पौरुषेय्यचोदना
 इत्येवमाशङ्क्य चेदापौरुषेयप्रत्या तदवयवानां चोदनानामप्युप-
 रूषेयप्रत्या प्रामाण्ये साधिते तदवयवत्वेनोपस्थितानामर्थवादादि-
 भागानामप्युपौरुषेयत्वसामान्याचोदनायत् प्रसक्तं प्रामाण्यमस्ति

न वेति चिन्त्यत इति । तत्रास्मिन्नेव सूत्रे विधितिरिक्तानामर्थ-
वादान्नानामर्थानां क्रियावैयर्थ्यानां वादानर्थक्ये प्राप्ते कारिकाकृत
आहुः । अर्थवादादिनान्तरेति (sl. 7) ।

The commentary of the second *adhyāya*
begins (fol. 206):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्षणे सिद्धिसाधने ।
विचार्यैवं प्रमाणाणि कर्मभेदो निरूप्यते ॥

The commentary of the third *adhyāya*
begins (fol. 41b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्षणे सिद्धिसाधने ।
विचार्यैवं कर्मभेदं शेषशेषित्वमुच्यते ॥

The commentary of the fourth *adhyāya*
begins (fol. 89b):

नमस्कृत्य गणपतेः पादाक्षणे सिद्धिसाधने ।
विचार्यैवं शेषशेषित्वं प्रयोजकमप्युच्यते ॥

Date of the first *adhyāya*, संवत् १६६५; date
of the other three *adhyāyas*, संवत् १६६६.

Colophon: इति श्रीभट्टविष्णुनाथात्मजाहिराग्निकेशव-
विरचिते मीमांसाकारसंग्रहे भट्टशंकराचार्यकारिकाविवेचने अथि-
करखनालादियन्यकारिकासंग्रहे द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2198.

3099. Foll. 54; size 9½ in. by 4 in.; 10-12
lines in a page.

*Mīmāṃsānyāyaprakāśaṣaṃjñakam. Mīmāṃsā-
prakaraṇam*, according to Burnell, Tanj. MSS.,
p. 85, "the most popular introduction to the
Mīmāṃsā," by *Āpadeva*, son of *Anantadeva*.

See Hall's Index, p. 185, no. xlix. The
beginning has been printed in Aufrecht's
Oxford Catalogue, p. 219b, no. 524; and in
Rāj. Mitra's Notices, I., p. 167, no. 299.

The end is:

इति सोऽर्थो धर्मो यदुद्देशेन विहितस्तदुद्देशेन क्रियमावस्यतेतुः ।
श्रीगोविन्दार्थेषुबुद्ध्या क्रियमावस्यतु निःशेषसहेतुः । न च तदर्थेषु-
बुद्धानुष्ठाने प्रमाणाभावः । यत्करोषि यदस्मात्ति यच्छुहोषि ददासि
यत् । यत्तपस्यसि कीर्तये तत्कुरुष्व मदर्थेयमिति स्मृतेः ॥
अस्याश्चाहकादिस्मृतिवत् प्रमाणाद्यादित्यत्र विलसः ॥

आहं भन्दमतिः क्षेत्रं प्रक्रिया भट्टसंनता ।
तस्माद्भक्तैर्विलासोऽर्थो गोविन्दगुरुपादयोः ॥ १ ॥
यन्महयो मदीयोऽर्थो वाग्वापायः सुशोभनः ।
अनेन प्रीयतां देवो गोविन्दो भक्तवत्सलः ॥ २ ॥

The handwriting is not everywhere the same,
foll. 19b-31a and fol. 46 being apparently not
as old as the main body of this manuscript.

[J. R. BALLANTYNE.]

2199.

3098. Foll. 60; size 9½ in. by 4½ in.;
generally 11 or 12 lines in a page.

Nyāyaprakāśa, a second copy of *Āpadeva*'s
work. Foll. 21-25 and fol. 38 are in a modern
handwriting, but the main body of this manu-
script may belong to the end of the 17th
century. There are some lines in a small
handwriting on the outer side of the first leaf,
which seem to belong to some other *Mīmāṃsā*
work.

[J. R. BALLANTYNE.]

2200.

3033. Foll. 32; size 12½ in. by 6½ in.;
15-21 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a third copy, with
marginal notes in a small handwriting. The
following lines are on the first page:

यच्च यच्चनस्ता भवताः(ः) यच्च यच्चनसेतराः ।
शशकः शलकी गोधा लङ्गी कूर्मोऽप्य(ः) यच्चनः ॥
यच्च यच्चनस्ता भवताः तच्चयत्नेन राषय ।
शशकः शलकी गोधा लङ्गी कूर्मोऽप्य(ः) यच्चनः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2201.

1458a. Foll. 59; size 9½ in. by 4 in.; ten
lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a fourth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2202.

3272. Foll. 44; size 14½ in. by 7½ in.; 12-14 lines in a page.

Mīmāṃsānyāyaprakāśa, a fifth copy.

The scribe has added: लिखितं ग्राम संविदापुराणे
ब्राह्मणशालया(?) . . . [A. C. BURNELL.]

2203.

1321. Foll. 203; size 12½ in. by 4½ in.; foll. 1-136 thirteen lines, foll. 137-203 twelve or eleven lines in a page.

Jaiminiyanyāyamālāvistara, "the maxims of Jaimini's philosophy, or religious institution, in easy verses, with a commentary in prose" (Colebrooke, on fol. 1a), by Mādhaba Ācārya (in the second half of the fourteenth century). See Hall's Index, p. 168, no. li.

Copied, in ten parts, by one and the same scribe, Śaṃvat 1847 and 1848:

- a) The first *adhyāya*, foll. 20;
- b) the second *adhyāya*, foll. 16;
- c) the third *adhyāya*, foll. 32;
- d) the fourth *adhyāya*, foll. 12;
- e) the fifth *adhyāya*, foll. 11;
- f) the sixth and seventh *adhyāyas*, foll. 23;
- g) the eighth and ninth *adhyāyas*, foll. 22;
- h) the tenth *adhyāya*, foll. 46;
- i) the eleventh *adhyāya*, foll. 12;
- k) the twelfth *adhyāya*, foll. 9.

The numbers of the verses, and other marginal notes, are in Colebrooke's handwriting.

An edition of the *Jaiminiyanyāyamālāvistara* was begun by Th. Goldstücker (Sanskrit Text Society, London, 1865-1869), and finished by E. B. Cowell (1878). Another edition in the *Ānandāśrama* Skr. Series.

[H. T. COLEBROOKE.]

2204.

1841. Foll. 345 (and four additional leaves, after foll. 34, 93, 204 and before fol. 217,

which supply omissions); size 11½ in. by 5½ in.; eleven lines in a page; modern handwriting.

Jaiminiyanyāyamālāvistara, a second complete copy.

The first *adhyāya* ends fol. 37a, the second fol. 64b, the third fol. 120a, the fourth fol. 144a, the fifth fol. 164a, the sixth fol. 196a, the seventh fol. 203b, the eighth fol. 213a, the ninth fol. 244a, the tenth fol. 311b, the eleventh fol. 330b, the twelfth fol. 345b.

[J. TAYLOR.]

2205.

204. Foll. 332; size 9½ in. by 4½ in.; eight lines in a page.

Jaiminiyanyāyamālāvistara, a third, but incomplete copy, in five parts, all in the same handwriting, except the last twenty-two leaves.

- a) The first *adhyāya*, foll. 47;
- b) the second *adhyāya*, foll. 39;
- c) the third *adhyāya*, foll. 75;
- d) the fourth (ends fol. 33b), fifth (ends fol. 61a) and sixth *adhyāya*, foll. 101;
- e) the seventh (ends fol. 12b), eighth (ends fol. 25a) and ninth *adhyāya*, foll. 70.

[H. T. COLEBROOKE.]

2206.

285b. Foll. 65; size 10½ in. by 3½ in.; legibly written, in Devanāgarī, in the early part of the last century; ten lines in a page; except the last eight leaves (originally paged separately), which have been supplied by a more recent hand, nine lines in a page. The original pagination of the two portions (6-62, 1-8) has been obliterated, and changed to 89-153, so as to make them appear as the continuation of MS. 285a (the *Nārāyaṇīya vṛitti* on the *Āśvalāyana-Gṛīhyasūtra*).

A fragment of a *Mīmāṃsā* treatise, in the *ragdharā* metre, with a commentary.

The first leaf (the sixth of the original MS.) begins in the middle of the comment on the first *śloka*: प्राप्तिरवधौ पुनःप्रवर्त कृतोपकाराज्यभाग-
संबन्धेन ०

The second *śloka* runs as follows (fol. 92b, orig. 9b):

अप्राप्तिं प्राप्तिभाजानपि यदि परमावानरा पूर्वकृत-
व्यावृत्तौ हेतुधर्मैः मृजसि विषयत्वेन न्यायिदोषं ।
तस्मादादाय लक्ष्यव्यवृत्तिनिहितं स्यादतिव्याप्तिवच्छे-
दोऽपि हेतुः (१) नियमविधिपदे सत्यपूर्वा-
[चलीढः ॥ ३ ॥

यद्यप्यापि परिहर्तुं प्राप्तिभाजानप्यपि नान ०

The third *śloka* (fol. 93b, orig. 10b):

यूपः सर्वोऽप्यपूर्वः सत्यमपि विविधादृष्टसंस्कारयोगाद्
अस्मिन्नेवेऽपि दृष्टे पुनरनियमनं (?) तत्र का प्राप्तिवादी ।
तस्मात्तत्त्वत्वरूपे परमनवगतं रूपभेदे विहाय
प्राप्यप्राप्तिं विचार्य कथमपि तद्विज्ञाप्यामिदोषात्
[मुक्तिः ॥ ३ ॥

यूपः प्राकृतो वैकृतः सर्वोऽपि तावदाहवनीयादिवदली-
किकः ०

The last *śloka* (fol. 145a, orig. 62a):

तत्रिजन्तं निवेष्ट्य यदि सलु तदवच्छेदभेदे ततो न
व्यावृत्तेः कार्योऽप्यनुगमनवृत्तिसंज्ञिताया नियताः ।
स्याने कल्पिता (?) कोक्तिः क्रियत इति नतं यद्युपायानराणां
तद्वार्थं पाक्षिकत्वव्यतिकररहितं किं नु वैकल्पिकत्वं
[॥ १३ ॥

एवं विवक्षया उपायविषयनियमविधिव्यावृत्तिलाभे अपि ०

The *Sūtrabhāṣya* is referred to in the comment on *śl.* 4, the *Mīmāṃsākamaryādā* on *śl.* 7; इत्यहमप्योक्तविवरणं fol. 110a; प्रवृत्तिप्रतिषेध-
कालस्य भंगः क्रियत इति नु भट्टपादाः । fol. 147b; अर्थ-
वादायां पुनःपुनरिति वदतो भगवतः सूत्रकारस्य fol. 152b.

The original colophon ran thus: इति श्रीमीमांसक-
भट्टनीलकण्ठात्मजशंकरकृती भट्टभास्करे प्रथमस्याध्यायस्य
द्वितीयः पादः ॥ This has been scored out, and the following supplied by a different hand:
इति श्रीमीमांसकभट्टनीलकण्ठात्मजनारायणभट्टकृते सूत्रवृत्तिः
समाप्ता संवत् १८६० ॥

The older leaves of the MS. show the marginal mark (now painted over) वि. २.; the first and last leaves of the modern portion, भाट्टभास्कर. [H. T. COLEBROOKE.]

2207.

1366. Foll. 43; size 8½ in. by 3½ in.; 15-19 lines in a page.

Bhāṭṭabhāskara, a controversial treatise on *Mīmāṃsā* topics, by *Jivadeva*, son of *Āpadeva*, the *Dharmapramāpariccheda*, incomplete. The same chapter in *Rājendralāla Mitra's Notices*, vii., p. 126, no. 2356. See *Hall's Index*, p. 188, no. lix.

The first two leaves are lost, fol. 3 begins: ... च दशास्यातवाच्यात्तादन्तर्गतं विधिव्यवस्थान्तरेण रूपेण
ज्ञानमिष्यते । There are some more leaves lost after fol. 27. The *Rāṇaka* is often quoted, in opposition to the *Misraḥ*.

Colophon: इति श्रीमदापदेवान्मज्जीपदेवकृती भाट्ट-
भास्करे धर्मप्रमापरिच्छेदः ॥ संवत् ११३९ आश्वीनवदि चयोदश्या
श्रीने ज्योतिषिप्रगणायो अलीलिखत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2208.

1303b. Foll. 58; size 13½ in. by 4½ in.; six lines in a page; written in the Bengali character, on coloured paper.

Tattvasiddhānta, a short treatise on the principles of the *Mīmāṃsā*, by *Vidyānīlhi*?

It begins:

शिवं सोमं सनाराध्य श्रीमान् विद्यानिधिः मुनीः ।

तनुते तत्त्वनिष्ठान् श्रीमीमांसकवैतन्यतः ॥

तत्र श्रीमीमांसकाः प्रथमं सूत्रं अथातो धर्मनिज्ञासेति यदा
हि धर्मनिज्ञासानन्तरं शास्त्रनारम्भनान् दृश्यते तदा नूनमिदं
शास्त्रं धर्मप्रतिपादनप्रयोजनमित्यवगम्यते ।

Date of the copy: लिखितस्तत्त्वनिष्ठान्तः श्रीकृष्ण-
चन्द्राय शर्मेति ॥ शकाब्दः ११२६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2209.

1322. Foll. 74; size 12½ in. by 4½ in.; yellow paper; large regular writing in the Bengali character; seven lines in a page; written about Colebrooke's time.

Adhikarāṇakaumudī, by *Rāmakṛishṇa*. See *Rāj. Mitra's Notices*, ii., p. 67, no. 634.

It begins:

नन्दसुनु नमस्कृत्य सर्वलोकेन्द्रेन्दर ।
निरूप्यते अधिकरणं रानकृष्येन विभुतं ॥

अधिकृत्य क्रियते उपाधिचारो यस्मै तदधिकरणं जीर्णोपा-
सिद्धान्तस्त्याग्नानि पञ्च यथाह भट्टः

विषयो विषयश्चैव पूर्ववत्सुतोदर ।
निरूप्यतेति यथाह शास्त्रे अधिकरणं स्मृतं ॥

The single topics of the *Mīmāṃsā* are introduced by special headings: (the first is परिचयधिकरणं, *Rāj. M.*); अथ राधिसवाधिकरणं fol. 2b; अथ विश्वमिदधिकरणं fol. 3b; अथ सर्वसदाश्रयस्याधिकरणं fol. 4a; अथ होलाकाधिकरणं fol. 4b; अथ कलपन-
साधिकरणं and अथ सर्वविज्ञाधिकरणं fol. 5a; अथ हविर्हभयत्वाधिकरणं fol. 5b; अथ गृहेकत्वाधिकरणं and
अथ तदर्थशास्त्राधिकरणं fol. 6a; अथ निषाद्भूतत्वधिकरणं
and अथ रयकाराधिकरणं fol. 7a; अथ तत्त्वान्यायः fol. 7b;
अथ प्रसङ्गान्यायः fol. 8b; अथाङ्गस्य प्रधानाङ्गस्यप्रयोजकत्व-
न्यायः and अथ योगसिद्धाधिकरणं fol. 9b; अथ कर्तृत्वार-
म्भाधिकरणं fol. 10b; अथ ज्ञेयधिकरणं fol. 11a; अथ
देवताधिकरणं fol. 12a; अथ कौटिल्यायिनामयनाधिकरणं
fol. 12b; अथ वागदानहोनाधिकरणं fol. 13a; अथ
पादाहवनीयन्यायः fol. 14a; अथ पदिन्यायः fol. 14b;
अथ स्वप्नाश्रित्येन्याधिकरणं fol. 15a; अथ कृष्णलन्यायः and
अथ कपालाधिकरणं fol. 16a; अथार्चवादाधिकरणं fol.
16b; अथ विरोधाधिकरणं fol. 17a; अथ प्रतिनिध्याधिकरणं
fol. 17b; अथ न (log. फल) भूमा fol. 19a; अथानु-
वृत्ताधिकरणं fol. 19b; अथ देवतासाहितं fol. 20a;
अथ विकल्पः fol. 21a; अथ वाचज्जीवाधिकरणं fol. 23a;
अथ ज्ञातेन्याधिकरणं fol. 23b; अथ काम्यस्य निषादेन्या
विलुप्तिताधिकरणं fol. 24a; अथ तदनापकवेन्यायः and
अथ तदाशुक्लवेन्यायः fol. 25a; अथ संयोगपृथक्त्वन्यायः
fol. 26a; अथ व्यक्तिपचनाधिकरणं fol. 27a; अथ

पक्षपुराणन्यायः, अथ दण्डादपन्यायः and अथ धृत्यन्यायः
fol. 27b; अथ कथिञ्जलाधिकरणं fol. 28a; अथ तक्ष-
सूत्राधिकरणं and अथारम्भनीयान्यायः fol. 28b; अथाङ्गस्य
प्रधानकालान्वयानन्यायः fol. 29a; अथ सर्वं स्यादश्रुतत्वादिति
न्यायः and अथानेकार्थत्वाकल्पना fol. 29b; अथ प्रक्रमा-
धिकरणं and अथ पृथग्निधी गुणविधानासंभवः fol. 30a;
अथ सर्वैश्वर्याधिकरणं fol. 30b; अथ तिर्यगधिकरणं fol.
31a; अथ पञ्चधिकरणं fol. 32a; अथ सहसाहित्यविवेकः
fol. 32b; अथ ललेवालीन्यायः and अथ प्रतिपत्तधिकरणं
fol. 33a; अथाष्टमिकविकृत्याधिकरणं fol. 33b; अथ
धान्यमस्याधिकरणं and अथोद्वाधिकरणं fol. 34a; पाशा-
धिकरणं fol. 35a; अथ कालश्रीवाधिकरणं fol. 35b;
अथ हेतुवन्निगदाधिकरणं and अथाह्वानन्यायः fol. 36a;
अथ सोमयाज्ञिन्यायः fol. 36b; अथाक्राधिकरणं fol. 37a;
अथामिच्छाधिकरणं fol. 37b; अथासुदितेतिन्यायः fol. 38a;
अथ हविर्हपल्लव्याधिकरणं fol. 38b; अथ प्राशाधिकरणं
fol. 39a; अथ विविदिष (log. च) अधिकरणं fol. 39b;
अथ स्मृत्यधिकरणं fol. 40a; अथ ज्योतिरधिकरणं fol.
40b; अथ वैश्वानराधिकरणं fol. 41a; अथ गुणविकृत्य-
धिकरणं fol. 41b; अथ क्रमः fol. 42a; अथ श्रुतिलि-
ङ्गादिन्यायः fol. 43b; अथ विधिनियमादिः fol. 48a; अथ
श्रुतशब्दान्यायः fol. 50b; अथ विध्यनुवादवेपथ्वं fol. 51a;
अथ नित्यानित्यवेपथ्वं fol. 51b; अथ तापेक्षान्निरपेक्षत्ववेपथ्वं
fol. 52a; अथ द्वयोः प्रथयनीयधिकरणं fol. 52b; अथ
परिभाषाधिकरणं fol. 54b; अथ सर्वनाना(धि)करणं fol.
55b; अथ निषेधव्युदासी fol. 56a; अथ यन्त्रकन्यायः(?)
fol. 61a; अथानुयाजाधिकरणं fol. 61b; अथ शत्रुधिकरणं
fol. 62a; अथ कलत्राधिकरणं fol. 64a; अथ लिङ्ग-
समवायन्यायः fol. 64b; अथ प्रकृतिविकृतिभावव्यवस्था (log.
व्यवस्था?) fol. 65a; अथ स्यालीपुलाकन्यायः fol. 70b.

The last words are: भिनन्तीति सर्वे समग्रसं ॥
इति अधिकरणकौमुदी समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2210.

1464a. Foll. 127; size 8½ in. by 3½ in.; 9-13 lines in a page.

Vidhiraśāyana-Sukhopajivini, a commentary on the *Vidhiraśāyana*, composed, as was the *Vidhiraśāyana* itself, by *Apyayī Dikshita*, son

of *Raṅgarāja Adhvarivara*, of the family of *Bharadvāja*. The *Vidhirasāyana* is a metrical treatise on the three kinds of *vidhi*. For the correct form of the author's name see no. 2211.

It begins :

उद्गाढ्य योगकलया हृदयान्नकोशं

धनैश्चिरादपि यथारुचि गृह्यमाणः ।

यः प्रसूतविरतं परिपूर्यरुचः

जेयः स मे दिशतु शास्त्रात्मिकं मुकुन्दः ॥ १ ॥

अन्वयानलये सनस्तमगतां यत्नैव लीलायितं

यस्मिन्नायतने भवत्स्विरमहापाश्र्वयः प्राणिनाम् ।

तद्गुणादिभिरप्यगम्यविभवं विद्याधिकं शास्त्रतं

साधं ब्रह्म रसालनूलरसिकं पश्येयमनादृशम् ॥ २ ॥

यत् कुमारिलमतानुसारिणा निर्मितं विधिरसायनं नया ।

यत्परमनन्तिस्फुटाशयं तत् मुखावगतये विविच्यते ॥ ३ ॥

प्रारिखितप्रकरणाविप्रपरिसमाप्तये सूचकारस्य महर्षेरनुस्मरणरूपं नञ्जलनाचरकेष्व प्रकरणारम्भं त्रावदाक्षिण्यं समाधत्ते ॥ विख्याता मुनिवर्यसूक्तिषु विधास्तिलो विधिस्रोतस्मान्नाचार्यैर्विशदं विविक्तविषयास्ताश्च व्यवस्थापिताः ॥ किं तत्रास्ति विचार्यमाण्येनयिते मार्गे निसर्गोच्छले (r. ० शब्द ०) नानोदाहरणेषु ताः प्रविश-दीकर्तुं प्रवर्तमानहे ॥ १ ॥ मुनिवर्यस्य भगवतो जैमिनेः सूत्रेषु विधिवि-स्यादपूर्वत्वान् (I., 2, 19) नियमाया वा श्रुतिरूप्यते (IV., 2, 24) परिसंख्येयमादिषु (I., 2, 42) चयो विधिप्रकाराः प्रसिद्धाः ॥ अपूर्वविधिनियमविधिः परिसंख्याविधियेति ते च भट्टपादैः परस्परान्तकीर्तयिष्यतया स्पष्टमेवोपपादिताः तत्र स्तत्र एव निरवच्छेदं सम्यकारोच्य बहुभिर्निष्कर्षं प्रापिते अपूर्ववि-ध्यादिभिर्भागे नूतनं किञ्चिद् विचारणीयं नास्मेव तत्राप्यपूर्व-विध्यादीनां द्वादशसंख्यायेषु विप्रकीर्तितरहापूर्वविध्यादिलक्ष्य-विचारव्याजेन तत्र तत्र प्रदर्शनीयैरुदाहरणविषयेत्यनेनार्थं स्पष्टीकर्तुं प्रकरणमिदमारभ्यत इत्यर्थः ॥

The *apūrvavidhīlakṣhaṇākshepa* ends fol. 64a, the *niyamavidhīlakṣhaṇākshepa* fol. 68a, the *parisankhyālakṣhaṇākshepa* fol. 73b. Then fol- lows the *trividhavidhīlakṣhaṇākshepaparasparā- tideśa*, after that (fol. 76b) the *udāharanākshepa*, ending fol. 100b with the colophon : इति . . . अपूर्वनियमविध्याहरणलक्षणेपूर्वपक्षः समाप्तः ॥ The next and last part of this copy begins (fol. 101b):

एवमपूर्वविध्यादिलक्षणादाहरणशतमाश्रित्य प्रदर्शितेष्वपि के-चिदाक्षेपाः शास्त्रमर्यादाभावनानिश्चयं प्रदर्शिताः न तु व्यावहारिक

व्यावधानेष्वेव तु ते अपि प्रश्लिषिता इत्याक्षेपव्याजेन तत्रदाक्षेपो-पत्रीत्यशास्त्रमर्यादाक्षेपं कृत्वास्यापि शास्त्रस्य परस्परविहङ्गाद्यै-तदशङ्कावहं स्थालीपुलाकन्यायेन प्रदर्शयिष्यामीति प्रतिजानीते ॥

Colophon on fol. 76b : इति श्रीमद्वैतविद्याचार्य-श्रीभरद्वाजकुलजलधिकीशुभश्रीविद्याजिज्ञासुश्रीरङ्गरामाश्व-रिवरसूनोरण्ययीदीक्षितस्य कृती विधिरसायनसुलोपत्रीविद्या-शिवविधिविधिलक्षणाक्षेपपरस्परान्तिदेशः ॥

It breaks off with : सत्यमेव वदितव्यमिमादीनानेव कारणात्वा नियमत्वमन्यत्र तु फलेनैव नियमपरिसंख्याव्यपदेश इति एवं दूहायैः सर्वो अपि विधिनियमविधिरिति सर्वो अपि निषेधः परिसंख्येति चाङ्गीकृत्यापूर्वविध्यादीनां लक्षणाणि विभज्य दर्शयिष्यन्त इत्यर्थः तान्येव लक्ष्याम्याह ॥

See Hall's Index, p. 194, no. lxxxii.; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. [H. T. COLEBROOKE.]

2211.

1642. Foll. 48; size 9½ in. by 3 in.; fairly good, small Devanāgarī writing; 9-11 lines in a page.

Upakrama-parākrama, a treatise on "the relative importance attaching to right initiation and the proper completion of ceremonies" (Hall's Index, p. 192, no. lxxv.), by *Appayya Dikshita*, son of *Raṅgarāja*.

It begins :

उपक्रमस्य प्रचलानुचारे

ययोपसंहारविरोधिनी युधाः ।

प्रतिष्ठिता तामिह तर्कैस्तति

प्रबोधयामः प्रतिकूलनस्तितान् ॥

मीमांसकास्तावदुपक्रमोपसंहारयोर्विरोधे सद्युपक्रमस्य प्राबल्ये पापमेवमाहुः । सर्वस्यापि शब्दस्य स्वर्यलक्षणे विरोधः कारकः । स च प्रतियोगिनि दूरे ज्ञायते । ०

It ends :

विद्वदुरोर्विहितविश्वमिदम्बरस्य

श्रीसर्वज्ञोत्तममहाव्रतयानिसूनोः ।

श्रीदंरानमसिनः श्रितचंद्रमौलिर्

अपत्य (r. अपत्य) दीक्षित इति प्रथितस्तज्जः (r. तनूजः) ॥

अकरोदयमस्मिन्मासमुद्विगुह्ये ।

उपसंहृतदुन्यायमुपक्रमपरारम्भं ॥

इति श्रीमद्भट्टानकुलजलधिषीसुभषीमद्वैतविद्याचार्यजी-
रंगराजधरिचरसूनोरप्यदीक्षितस्य कृतिरुपक्रमपराक्रमः संपूर्णः ॥
संवत् १६२३ हेमलंबीनामसंवत्सरे ० लिखितमिदं बालकृष्णेन
चरोपकारार्थं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2212.

1222. Foll. 63; size 11½ in. by 3½ in.;
seven lines in a page.

Pratyakshaparīṣṭisūtra, a commentary on
the third sūtra of the *Mīmāṃsāsūtra*, by *Upā-*
dhyāya Sucarita Miśra.

It begins:

तस्य निमित्तपरीहिरिति सूत्रम् ॥ अस्यायमर्थः । तस्य धर्मस्य
यत्निमित्तं प्रमाणं बोधनाभिधानं तत्परीहः कर्तव्येति ।

Foll. ३ and ४१-४३ are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2213.

2100b. Foll. 17; size 9½ in. by 4½ in.;
foll. 1-6 sixteen lines, foll. 7-17 thirteen lines
in a page.

Vidhivāda, incomplete at the end. The
name of the author does not appear. The
subject of this treatise may be seen from the
opening sentence:

उदरकामः पचत खर्गकामो यजेतरेत्यादि विधिवाक्यं वाक्या-
गादी प्रवर्तकम् । तस्य च तत्पार्त्वं न साक्षात् । अनुत्पन्नानां
ततो अग्रवृत्तेः । किं त्वयैज्ञानद्वारेति । तस्य प्रवर्तकत्वोपपत्तये
प्रवर्तकज्ञानविषये लिङः शक्तिरिति सर्वेवाग्मानुमन्नत्वात् ।

[GAIKAWAR.]

2214.

256a. Foll. 30; size 11½ in. by 3 in.;
eight lines in a page; written in the 16th
century.

Adhyayanavidhicarā, a treatise on the utility
and necessity of studying the *Mīmāṃsā*, by
Lakshmidhara Acārya.

It begins:

भवदेवाद्यः सर्वे निषन्धाः सन्ति यद्यपि ।

तथापि तेनामस्येह सतां प्रत्यक्षमननम् ॥

अपेक्षे चतुर्थी पुरुषार्थत्वेन सकललोकाभिनतानां धर्माद्यै-
कानमोज्ञायां प्रथमनिर्दिष्टो धर्म एव प्रधानं यत्तादर्थिकानमो-
क्षास्तत्र एव प्राप्यते तद्विज्ञाने च चतुर्वैशेषास्त्रास्तुपायत्वेन
पुराखन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गनिष्प्रताः वेदाः स्थानानि
विद्वानां धर्मस्य च चतुर्वैशेषादियान्नवत्त्वादिचचनप्रसिद्धानि ।
तथाप्यन्यानि त्रयोदश शास्त्राणि न मीमांसां विना कस्मैचिदर्थाय
पथीयान्तीत्यादर्शः सर्वशास्त्राणांमिथं मीमांसेति लोकानुग्रहाय
परमकारुणिको जैमिनिस्त्वं प्राक्षेयीह ॥ अथातो धर्मनिहासेत्यत्र
प्रसिद्धावशब्दस्थानमर्थोभिधायित्वेन सामर्थ्यादध्ययनाननर्थमव-
गम्यते । करिष्यमाणाया वेदार्थविचारान्तिकाया धर्मनिहासाया
अध्ययनाननरमेव भावात् । उक्तं च तत्र वेदाध्ययनं तस्मिन्मति
हि सावकस्यात इति ।

It ends:

तस्मात् सर्वेषु पक्षेषु दुष्कृतानां परिहर्तुं शक्यत्वात् तत्तत्पक्ष-
लोकारे ऽपि न कश्चिद् दोषः । तेनाध्ययनविषयेदृष्टार्थत्वेनार्थ-
त्वात् अर्थगतसंदेहविषयेयनिरासार्थं मीमांसाशास्त्रमारभ्यमिति ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2215.

1597g. Foll. 20 (originally १-२२); size
9½ in. by 3½ in.; 7-11 lines in a page; old
fair writing, but written by two different
hands, the first part perhaps in the beginning
of the 16th century.

Bhāvanāviveka, a *Mīmāṃsā* tract on the
nature of *bhāvanā*, by *Maṇḍana Miśra*. Foll. ३
and १६ are lost; some leaves are full of small
holes.

It begins:

संसर्गमोहितधियो विविक्तं धातुगोचरात् ।

भावात्मानं न पश्यति ये तेभ्यः(ः) स विविच्यते ॥ १ ॥

तथा साहुः ॥

समानाधिकरस्यासदर्थभेदाभिधानतः ।

न तादर्थ्यानुमाना . . वृक्षतां शिंशपाश्रुतिः* ॥ २ ॥

* Read वृक्षतां शिंशपाश्रुतिः; cf. वृक्षतां शिंशपादिगोचरः
fol. 2a, l. 1.

इह बलु(r. बलु) गगन(० कुसुम?) शशविवाहयोरनियमाद्य-
योरभवतोर्भवत्तच्छ्रुतादेष्टव्यान्वाहवत्यर्थस्य(?) कर्तुः करोति-
कर्मता तथा भवतुः(sic!) करोत्यर्थस्य कर्ता प्रयोजक इति etc.

The colophon is: इत्युपाध्यायनन्दनमित्रविरचितोऽयं
भावनाविवेकः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2216.

3046. Foll. 90; size 11½ in. by 5 in.;
eight lines in a page; very large writing, of
the 17th century.

Mīmāṃsāratna, a treatise on *pramāṇa* and
prameya (*Pramāṇaprameyavidhiratnātma*), by
Raghunātha Bhaṭṭācārya. The MS. contains
only the second *pariccheda* called *Mīmāṃsāpra-
meyaratna*. Though the *padārthas* are similar
to those of the *Vaiśeṣika*, yet the work seems
to belong to the *Mīmāṃsā*. *Jaimini* receives
the epithet *Bhagavān*, fol. 83b (सूत्रगतो भगवतो
जैमिनेः). *Pārthasārathi* is quoted fol. 1b, *Val-
lahhācārya* fol. 29a, *Kāśikākṛitah* fol. 40a, *Vā-
caspatimīśrāḥ* fol. 63a, etc.

It begins:

तदेतन्निरूपितमपि प्रमाणपदकं सोचितं प्रमेयमन्तरेणात-
दनिर्वचनीयमेव वा स्यादिति तदर्थं तदपि निरूप्यते । तच्च
संक्षेपतो द्विविधं भावोऽभावश्चेति । तत्राद्यो द्रव्यगुणकर्मसामा-
न्यविषयताशक्तिवैशिष्ट्यभेदेन सप्तविध इति श्रौतः । वैलक्षण्यमपि
पदार्थोत्तरं यतः पञ्चाशद्वर्णानां नीला उद्यादेष्ट विलक्षण-
व्यवहार इति नञ्याः । द्रव्याणि तु वैशेषिकस्वीकृतानि नव
वर्णस्तन्मतेकादशेति श्रौतः । पार्थसारथिस्तु मनःपृथिव्यादी-
नामन्यतरद्वन्द्वेव वा तमस्तु पृथिव्येव विरला नीला नीहारव
(r. ० वत्) तादृशं जलं न तु द्रव्यान्तरमिवाह ।

Single sections end: fol. 16a इति द्रव्यपदार्थः;
fol. 43a इति गुणनिरूपणं; fol. 49b इति क्रियानिरूपणं.
The other sections are not distinctly marked,
but the next *padārtha* after *क्रिया* is *सामान्य*.
Fol. 64b, अभाव seems to follow on विशेष (तस्यास्य
संक्षेपातीन्द्रिया विशेषाः । अथाभावः) ।

It ends:

यस्य प्रमेयरत्नेरात्मानं भूयतिमुनिज्ञास्ते(sic!) ।
विद्यालंकृतिर्कृतिनः कृतिरेषा कल्प्यतां तेन ॥

किं च ।

रघुनाथस्य कृतिनः कृतिः कौशलशालिनी ।

मीमांसातन्त्रनिज्ञासोर्भेचितानन्ददायिनी ॥

इति विद्यालंकारप्रोदघुनाथभट्टाचार्यकृते मीमांसारत्ने
प्रमाणप्रमेयविधिरात्मानं प्रमेयरत्नाख्यो द्वितीयः परिच्छेदः ॥
श्रीशर्वविद्यानिधानकर्षाद्याचार्यसरस्वतीनाम् ॥ ॥ मीमांसाप्रमे-
यरत्ने ॥ [Dr. J. R. BALLANTYNE.]

2217.

1950. Foll. 144; size 9½ in. by 3½ in.;
9-12 lines in a page; fair old writing, of the
17th century.

(*Tarkacintāmaṇi*?). This title does not appear
in the MS. itself, but is taken from the notes
of John Taylor, on the first and on the last
page. There is no introduction at the begin-
ning, no colophon at the end, the last leaf
breaking off abruptly.

The MS. begins:

श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ यच्चेदमुच्यते वेदस्यापीरुषेयत्वे चाद्य-
वाक्यतादिरूपस्य प्रमाणशब्दलक्षणस्याभावात् प्रामाण्यं न
स्यादिति तच्च । यद्वती निर्दोषशब्दत्वं निर्दोषवाक्यत्वं वा
आगमलक्षणमित्युक्तत्वात् ।

It is a critical discussion of topics belonging
to the *Pūrvamīmāṃsā*. It very often quotes
from three works which are shortly called
Paddhati, *Maṇi* and *Sudhā*. Other authorities
are: the *Nyāyāmṛita*, fol. 11a; the *Pramāṇa-
lakṣhaṇaśika*, *ibid.*; the *Padamañjarī*, fol. 130b;
the *Karmanirṇaya*, fol. 134b; the *Bhaṭṭa*, fol.
47b; the *Bhāṭṭa*, fol. 77a; the *Prābhākara*,
ibid.; the *Naiyyāyika*, fol. 48b; the *Sāṅkhya*,
fol. 76b; *Udayana*, fol. 90b. The latter occurs
in the sentence ॥ चाख्यातस्योदयनोक्तकृत्यवैयर्थ्यः ॥
There are many such phrases in this work,
which look like *sūtras*. In the second half
the work turns on grammatical subjects, see f.i.
fol. 80a: इतदव्याह । लिङ्गाद्यपेक्षितव्यवसायनत्वमेवेति ।;
fol. 124b: ॥ ह्रस्वादिद्वित्वस्य चलावलनित्यर्थः ॥ On
bahuvrīhi, p. 133b, foll. [J. TAYLOR.]

F. VEDĀNTA.

1. *Sūtra*.

2218.

3070. Foll. 13; size 10½ in. by 4½ in.; nine lines in a page.

Vedāntasūtra, the aphorisms of the *Vedānta* philosophy, ascribed to *Bādarāyaṇa*, in four *adhyāyas* with four *pādas* each.

See Hall's Index, p. 86, no. i.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 220, etc.

Printed together with the commentaries of *Śaṅkara*, *Rāmānuja* and *Madhva*.

[J. R. BALLANTYNE.]

2219.

1725a. Foll. 9; size 8½ in. by 3½ in.; eleven lines in a page.

Vedāntasūtra, a second copy, dated: संवत् १३३१ भाद्रपदा १३ ति ० लाङ्काख्येन ॥

It has the inscription: इदं पुस्तकं नारायणभट्ट-
योग्येन पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2220.

1052d. Foll. 11 (folded together); size 16½ in. by 3½ in.; six lines in a page; fairly written in the Bengali character, on coloured paper.

Śārīrakasūtra, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2221.

1922a. Foll. 9; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page.

Vyāsaśūtra, a fourth copy of the *Vedānta* aphorisms.

[J. TAYLOR.]

2222.

2633b. Foll. 7; size 7 in. by 8½ in.; 14 or 15 lines in a page; large modern writing.

Śārīrakasūtra, a fifth copy, incomplete, ending with the tenth *sūtra* of the second *pāda* of the second *adhyāya*.

[SIR CHARLES WILKINS.]

2. *Śaṅkara's Bhāṣhya*, and commentaries on it.

2223.

3086. Foll. 424; size 10½ in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1502-5 A.D.; eight lines in a page.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣhya, by *Śaṅkarācārya*, son of *Śivaguru*, pupil of *Govindācārya*, who was a pupil of *Gauḍapāda* (Aufrecht, Cat. Cat., p. 626). *Śaṅkara* was a native of Kerala (Malabar), and wrote the *Śārīrakahāṣhya* about A.D. 804 (see K. B. Pathak's article, "The date of *Śaṅkarācārya*, Ind. Antiqu. XI., p. 174). Other dates in *Śaṅkara's* life were pointed out by Aufrecht, Oxford Catalogue, pp. 247-252.

See Hall's Index, p. 86, no. ii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 221; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 176, etc. The *Bhāṣhya* is printed, with *Govindānanda's Bhāṣhyaratnaprabhā*, in the Bibliotheca Indica (1863). For other editions, see Haas' Brit. Mus. Cat., p. 10; a complete German translation by Dr. Paul Deussen, Leipzig, 1887; Part I. of Ballantyne's Aphorisms of the *Vedānta* Philosophy (Mirzapore 1851) contains the first *pāda* only. Banerjea's English translation in the Bibliotheca Indica (fasc. I., 1870) has not been continued.

Adhy. I., foll. 136 (dated: संवत् १५६२ चर्षे आषाढशुद्धि ८ चतुर्थी कुजे ॥); *Adhy.* II., foll. 130; *Adhy.* III., foll. 113 (संवत् १५५२ चर्षे मार्गशिरषदि १३ चतुर्दशी रवे विशाखाक्षये ॥); *Adhy.* IV., foll. 45.

[SIR CHARLES WILKINS.]

2224-2227.

2447, 2448, 2449, 2450. Foll. 110, 104, 98, 39 resp.; size 12-12½ in. by 4½-5½ in.; ten lines in a page; writing fair. Many leaves have a painted margin.

• *Śārīrakamīmāṃsābhāṣya*, a second copy of Śaṅkara's commentary on the *Vedāntasūtras*.

Each volume contains one *adhyāya*. Foll. 49-48 in vol. ii. are misplaced after fol. 47.

[R. JOHNSON.]

2228.

1922b. Foll. 500 (10-499); size 10-10½ in. by 4½ in.; 10-13 lines in a page; very good writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a third copy of Śaṅkara's commentary, in five parts:

Foll. 10-49. The first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 50-144. The remaining three *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 145-261. The second *adhyāya*.

Foll. 262-351. The third *adhyāya*.

Foll. 352-500. Another complete copy of the third *adhyāya* (ends fol. 457a) and the fourth *adhyāya*. [J. TAYLOR.]

2229, 2230.

928, 853. Foll. 149 and 90 resp.; size 12½ in. by 4½ and 4½ in. resp.; generally twelve lines, but in vol. ii., foll. 63-90, ten lines in a page; fair, modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, a fourth copy.

Vol. I. Foll. 1-32, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 32a), and the beginning of the second *pāda*.

Foll. 33-84, the second, third and fourth *pādas* of the first *adhyāya*.

Foll. 85-149, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-62, the third *adhyāya*.

Foll. 63-90, the fourth *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2231.

2570. Foll. 117; size, folio 15½ in. by 9½ in.; European paper (watermark 1804); Telugu character; 42-48 lines in a page; bound in hairy deerskin.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, by Śaṅkarācārya.

Adhy. I. ends fol. 48b; II., fol. 72b; III., fol. 102b; IV., fol. 117b.

[MACK. COLL.]

2232.

2799b. Foll. 114 (38-151); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 38-60 eight to thirteen lines, foll. 61-151 ten lines in a page; fair writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, the first *pāda* of the first *adhyāya* (ends fol. 60b), and the three last *pādas* of the second *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2233, 2234.

1188, 1100. Foll. 137 and 207 resp.; size 13 in. by 3 in.; vol. i. 8 or 9 lines, vol. ii. 7 or 8 lines in a page; fair writing.

Bhāmatī, or *Śaṅkarabhagavatpādabhāṣya-vibhāga*, a commentary on Śaṅkara's *Bhāṣya*, by *Vācaspati Miśra*, pupil of *Mārttaṇḍatīlaka Svāmīn*.

See Hall's Index, p. 87, no. iii.; Weber's Berlin Catalogue, p. 177, no. 608; Burnell's Tanj. MSS., p. 86. *Vācaspati Miśra* lived under a king *Nṛiga*, and composed this commentary after the *Nyāyakaṇikā*, the *Tattvasamīkṣā*, the *Tattvabindu*, and other philosophical works (see the verses at the end of the edition). The *Bhāmatī* was published in the Bibliotheca Indica, Benares 1880, by *Bālu Śāstri*.

This is a defective old copy, the deficiencies of which were made up by a later scribe.

Vol. I. The first *adhyāya*, throughout in the old handwriting.

It begins :

अनिर्वाच्याविद्याद्वितयसचिवस्य प्रभवतो
विषयो यस्यैते विद्यदितिलेखोऽप्यनयः ।
यत्तदाभूद्विज्ञं चरनचरमुखावचमिदं
ममानसकृत्पापरिमितमुत्तमानममृतम् ॥ १ ॥
निः(ः)चक्षितमस्य वेदा चोक्षितमेतस्य यच्च भूतानि ।
क्षितमेतस्य चराचरमस्य च सुप्तं महामल्लयः ॥ २ ॥
चक्षिरक्षैरुपेताय विविधैरप्येवैरपि ।
ज्ञात्वाताय नमस्तुर्मो वेदाय च भवाय च ॥ ३ ॥
मार्गैरहितिलकस्वामिहागण्यपतीन्वयम् ।
विषयवन्तावनस्यामः सर्वैरिति विधायिनः ॥ ४ ॥
ब्रह्मसूत्रकृते तस्मै वेदव्यासाय देधमे ।
ज्ञानशस्त्रवन्ताराय नमो भगवतो हरेः ॥ ५ ॥
नत्वा विमुक्तविज्ञानं शङ्करं कुरुयाकरम् ।
भाष्यं प्रसन्नगम्भीरं तत्प्रयोक्तं विभज्यते ॥ ६ ॥
आचार्यकृतिनिवेशनमप्यवधूतं यच्चोऽस्मदादीनाम् ।
रज्योदकमिव गङ्गाप्रवाहपाशः (पातः the other
[copies) यविचयति ॥ ७ ॥

अथ यदसंदिग्धमप्रयोजनं च न तत्क्षेपावत्प्रतिपित्तागोचरः
यथा समनसोऽन्यसंनिकृष्टः स्वीतालोकाभ्यवर्त्तयिष्यति कर(र)ट-
दत्ता वा तथा चेदं ब्रह्मेति व्यापकविरुद्धोपलब्धिः ।

The second *pāda* begins fol. 72b, the third fol. 82b, the fourth fol. 119a.

Vol. II. Foll. 1-91, the second *adhyāya*, in a more recent handwriting.

It begins :

सूत्रमनवकाशदोषप्रसङ्ग इति^० (sū. 1) । वृत्तवर्तिभ्यामनयोः
समनयविरोधपरिहारलक्ष्ययोः संगतिप्रदर्शनाय सुखसहसाय
चैतयोः संक्षेपतत्त्वात्यवर्धनाह प्रथमे अध्याय इति ।

The second *pāda* begins fol. 28b, the third fol. 66a, the fourth fol. 83a.

Foll. 92-175, the third *adhyāya*, in the old handwriting, except the first three leaves.

It begins :

ब्रह्मरूपप्रतिपत्ती^० (sū. 1) । द्वितीयतृतीयाध्याययोर्हेतुहेतु-
नञ्जाचलवर्ण संबंधं दर्शयन् मुखावबोधार्थमर्थसंक्षेपमाह द्वितीये
अध्याय इति ।

The second *pāda* begins fol. 101b, the third fol. 118b, the fourth fol. 165a. Fol. 176, which is nearly illegible, is the first leaf of this *adhyāya* in the old handwriting.

Foll. 177-207 the fourth *adhyāya*, in the old handwriting.

It begins :

नाभ्यर्था इह क्लृप्ताः स्वयंप्रवृत्ता न चेतरे ज्ञानाः ।
मत्सरपितृनिवन्धनमचिकित्स्यमरोचकं येयाम् ॥
शङ्के संगतिं निर्विशङ्कमधुना साराज्यसीत्सं वहन्
नेन्द्रः साम्प्रतः स्थितेषु कथमधुमेगमभ्येयति ।
यद्वाचस्पतिनिर्गमिर्निर्मितमिदं व्याख्याननाचलकुट्टं
वेदान्तार्थविवेकवक्षितभवाः स्वर्गेऽप्यमी निः(ः)स्पृहाः ॥
समाप्तमस्य । आवृत्तिरसकृदुपदेशात् (sū. 1) । साधनानुष्ठा-
नपूर्वकत्वात् कलसिद्धेः विषयक्रमेण विविधयोरपि तद्विचारयोः
क्रममाह तृतीये अध्याय इति । [H. T. COLEBROOKE.]

2235.

442. Foll. 418; size 7 in. by 10½ in.; 22 or 23 lines in a page; beautiful writing, with painted margin.

Bhāmātī, a second copy, in two parts: foll. 1-275 the first (ends fol. 175a) and the second *adhyāyas*; foll. 277-418 the third (ends fol. 380) and the fourth *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2236.

1338b. Foll. 267; size 11½ in. by 4½-4¾ in.; 10-15 lines in a page; fair writing; with many coloured leaves.

Bhāmātī, a third copy.

Foll. 20-202 (१-१०२) the first and the second *adhyāyas*, dated : ईदं पुस्तकं लिखितं गदाधरभट्टेन
यत्तनाभभट्टात्मजेन ॥ संवत् १८०९ विषयानसंवत्सरे माघमासे
शुक्लपक्षे यद्वा भृगुवाकरे ॥

Fol. 203a contains quotations from various *Upanishads*, beginning : ॐ नो निवः ॥ १ ॥ सह नावतु २ यद्ददामुयम् । ३ । अहं वृक्षस्य रेखा । ४ । पूर्वमदः पूर्वमिदं ०

Foll. 204-261 (without original numbers).
The third *adhyāya*.

Foll. 262-286 (१-२५). The fourth *adhyāya*.
[H. T. COLEBROOKE.]

2237.

289. Foll. 198; size 10½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; writing large and beautiful.

Bhāmatī, the first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 103b, the second fol. 121a, the third fol. 171b).
[H. T. COLEBROOKE.]

2238.

2084. Foll. 173; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; writing large and clear.

Bhāmatī, the third *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 20a, the second fol. 54a, the third fol. 146a).

The colophon is :

स्वस्तिश्रीधर(१)तन्त्रीहृदिहराश्रीमतीपुस्तिकाः ॥ वेदांतशास्त्र-
चरोपकाराय लिखित्वाय आत्मार्यमुत्तमं कृतार्थं लिखितं ॥
संवत् १६३२ चरमे वैश्राख्य शुदि ११ तिथौ श्रीने चखेह काञ्च-
ईवास्तव्य उदीच्यज्ञातीयमहं श्रीनरहरिसुतपुरुषोत्तमस्येन(१)
लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2239, 2240.

1002, 1003. Foll. 189 and 159 resp.; size 12½ in. by 4½ in. Vol. i. and vol. ii., foll. 123-159, ten lines, vol. ii., foll. 1-122, nine lines in a page; fair writing.

Vedāntakulpataru, a commentary on the *Bhāmatī*, by Amalūnanda Vyāsāśrama, pupil of Anubhavananda and Anandātman Yati, living under the reign of a king *Kṛishṇa*, son of *Jaitradeva*.

See Hall's Index, p. 87, no. iv.

It begins :

यदज्ञातं जीवेभ्योविधजगद्विधनपरं
विषयश्चक्षुःश्रोत्रैस्तुल्यतुल्यतायोगिकलितम् ।
तदुक्तमुद्गृह्णानप्रतप्तमुत्तमसङ्गं परमं
नमस्यानः प्रत्यक् श्रुतिशतशिरोभिः प्रकटितम् ॥ १ ॥

बोधाभीष्ट(२. ३)ज्ञैरबोधितमिदं हृदयमगं दारयन्
प्रज्ञावारिभिमुत्तमं च गमयन् खोनः सदोदेति यः ।
तं संसारसहस्ररमिजनिजज्ञेयापहं दक्षिणा-
मूर्तिं निर्मलयोगिषिष्यचरणाभोजं भजे शङ्करम् ॥ २ ॥

माद्यन्मोहमहेभकुम्भदलनमोद्भूतसम्पीडिक-
क्षोतालकृतसमुत्साहयवपुः श्रीनायकखोरवः ।
प्रज्ञादोक्तगिरः प्रमाणनविधी (?) दिव्याकृतिः स्वभूतो
निर्यातः प्रकटीभवे स हृदयाभोजे नमस्तुतिः ॥ ३ ॥

ललितैः पदविन्यासेषां मृद्विति विपुषपदनरञ्जेषु ।
सञ्जास्त्रवेदवाञ्छैः सरस्वतीं तौ नमस्यानः ॥ ४ ॥
भजनानविमलमिदं विमलमिदं कुहालमिव करेण रदन् ।
दधतं महागणेशं प्रणीमि सकलेष्टं सपदं ददन् ॥ ५ ॥

मध्यायसूचययितात्मबोध-
खोरभ्यगभेमुतिपत्तनाला ।
प्रसाधयत्ययनात्मतत्त्वं
तं व्यासनाथं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ६ ॥

वेदाकार्यतदाभासखोरनीरविषेकिनम् ।
नमानि भगवत्याहं परहंसधुरंधरम् ॥ ७ ॥
स्वयंप्रभुसुतं प्रजदयारचितविग्रहम् ।
यथार्थानुभवानन्दपदगीतं गुरुं नमः ॥ ८ ॥

विज्ञानप्रत्ययसंयमाः शुभकला यत्तन्निधिस्थानतः
पुंसां हस्तगता भवन्ति सहसा कारुस्ववीयावज्ञात् ।
आनन्दाम्बयतीक्ष्णं तननिशं बन्दे गुरुणां गुरुं
लज्जं यत्पदयत्तयुगमननयं पुस्तैरननैवेया ॥ ९ ॥

सन्वयस्यविधाः स्फुटानि मुकुला यत्सोदये जीमुदा
आकुर्वन्ति यच्च मोहतिमिरं लोकस्य संशाम्यति ।
प्रोक्तत्वारकदिव्यदीप्तिपरमं योनापि नीराज्यते
गोभिरैवैव सुखप्रकाशशशिर्न तं नीमि विज्ञागुरुम् ॥ १० ॥

वैदिकनामं वाचस्पतिरपि सम्यक् सुरक्षितं चक्रे ।
नयविमलितवादिदेवः स जयति विपुषेधराचार्यः ॥ ११ ॥

हृदो ज्य वेदकाशावयमयविटपो भूरिशालाविचारः
सङ्गणीकनपरीः सन्दिपपरमत्रयबोधप्रसूनः ।
साक्षाद्वस्तावचेयं ददमृतफलं जीवविशेषोन्नीतः
संसारोक्त्यन्तावयमयमननिपुणस्तन्यते कल्पवृक्षः ॥ १२ ॥

कीर्त्या यावदवशमुत्तमयति श्रीशिवदेवात्मजे
कृष्णे ज्ञातुमि भूतले सह महादेवेन संविभ्रति ।
भोगीन्द्रे परिमुच्यति क्षितिभरप्रोद्भूतदीर्घमन
वेदानोपवनस्य मखनकरं प्रसीमि कल्पदुग्धम् ॥ १३ ॥

श्रीमच्छरीरकव्याख्यायाः प्रारम्भिकायाः अविज्ञमनाप्यादि-
सिद्धये शास्त्रप्रतिपाद्यां परी देवतां प्रणमन्त्यास्त्रीयविषयादि
दर्शयति अनिर्वाच्येति ।

Vol. I. Foll. 1-75, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

Foll. 76-130, the three other *pādas* of the first *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ शाके १९२९ ॥

Foll. 131-189, the second *adhyāya*.

Vol. II. Foll. 1-121, the third *adhyāya*, dated: श्रीसंवत् १८६२ वइसावमासे कृष्णपक्षे द्वादसा भृगुवासरे पोषी सप्ताह ॥

Foll. 122-159 the fourth *adhyāya*.

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजकाचार्यश्रीमदनुभ-
वानन्दपूज्यपादशिष्यभगवदमलानन्दस्य व्यासावनापरनामधेयस्य
कृती वेदानकल्पतरौ चतुर्थोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2241.

1879. Foll. 306; size 11½ in. by 5 in.; 16-25 lines in a page; fair writing.

Bhāmātī, *Vācaspati Mīśra's* commentary (standing in the middle of every page), and *Vedāntakalpataru*, *Amalānanda's* commentary on the *Bhāmātī*, an old, but incomplete copy.

Foll. 1-152, the first *adhyāya*. Fol. १२२ is lost.

Foll. 153-224, the second *adhyāya*, with many defects; some of them are made up by leaves in a modern handwriting.

Foll. 225-290, the third *adhyāya*.

Foll. 291-306, the two first *pādas* of the fourth *adhyāya* and the beginning of the third *pāda*, this whole portion in the modern handwriting. [J. TAYLOR.]

2242.

740. Foll. 249; size 13½ in. by 5 in.; 6-16 lines in a page; middling writing.

Bhāmātī (in the middle of every page) and *Vedāntakalpataru*, the first *adhyāya*, a modern copy.

The first *pāda* ends fol. 187b, the second fol. 157b, the third fol. 214b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2243.

2665. Foll. 83; size 10½ in. by 4 in.; 10-12 lines in a page; indifferent writing.

Vedāntakalpataru, the second *adhyāya*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2244.

210. Foll. 494; size 6½ in. by 10½ in.; twenty-five lines in a page; good writing.

Vedāntakalpataruparimāla, a commentary on the *Vedāntakalpataru*, by *Appayya Dikshita*, son of *Viśvajīdyājīn Raṅgarāja Adhvarivara*, from the *gotra* of *Bharadvāja*.

See Hall's Index, p. 88, no. v.; *Rājendralāla Mitra's* Notices, iv., no. 1706.

The author's name is spelt *Appaya* or *Appayya* in the majority of the colophons; *Appayya* occurs only twice, but see no. 2211.

The *Parimāla* begins:

गुरुभिरुपदिष्टमर्थं विस्तृतमपि

तत्र बोधितं प्राप्तेः ।

अथलभ्यं शिवमधीयन्

ययानति व्याकरोमि कल्पतरुम् ॥ १ ॥

कल्पतरुमुप(१)कुर्वी किमधिकमाकाङ्क्षितार्थमुत्तम ।

तद्वैदेवार्थमेव मतिमोहे परिच्छेदुम् ॥ २ ॥

fol. 82b), the third *adhyāya* fol. 122a (the first *pāda* fol. 87b, the second fol. 90b, the third fol. 110b), the fourth *adhyāya* fol. 143b (the first *pāda* fol. 131b, the second fol. 136b, the third fol. 140a).

Colophon : इति श्रीनारदाचार्यविरचिते श्रीमद्भट्टवैद्यनाथकृतायां वेदान्तकल्पतरुसंग्रहा-
रीत्याख्यायां कल्पतरुटीकायां चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थः पादः संपूर्णः ॥

Date of the copy : संवत् १११६ सप्तमे नाम ज्येष्ठा-
शुक्ल . . . . . [H. T. COLEBROOKE.]

2250.

143. Foll. 517; size 13½ in. by 5 in.;
7-14 lines in a page; fair writing.

Śārirakamīmāṃsābhāṣya, Śaṅkara's com-
mentary on the *Vedāntasūtra* (standing in the
middle of every page) and *Bhāṣyaratnāprabhā*,
a commentary on Śaṅkara's *Bhāṣya*, by
Govindānanda, disciple of Gopāla Sarasvatī.

See Hall's Index, p. 89, no. xiii.; Oxford
Cat., p. 221, nos. 534 and 535; Berlin Cat.
(1853), p. 177, no. 610.

Govindānanda's pupil Nārāyaṇa Sarasvatī
composed his *Śārirakabhāṣyavārttika* A.D. 1592
(Hall's Index, p. 202).

Govindānanda's commentary was printed in
the Bibl. Ind., together with the *Bhāṣya*.

This copy was written Samvat 1853 and 1854.

[H. T. COLEBROOKE.]

2251.

1070. Foll. 124; size 13½ in. by 4½ in.;
12-14 lines in a page; very good writing.

Bhāṣyaratnāprabhā, a fragment of a second
copy, in three parts:

Foll. 1-44 the first *pāda*.

Foll. 45-92 the three other *pādas* of the
first *adhyāya*, dated Samvat १८१२.

Foll. 93-124 the first two *pādas* of the
second *adhyāya*.

The first part has the marginal note राम^०
नंदी (नंदा, न^० etc.), the third part राम^०, the
second part रामनंदी. But these notes are not
in the same handwriting as the MS. itself.
The first leaf bears the inscription: भट्टरघुनाथस्य
ज्ञारोक्तभाष्यटीकायां रामानंदीयं भट्टनीलकण्ठस्य पुस्तकं ॥
The same marginal note, रामानंदी, appears also
in the Berlin copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2252, 2253.

1117, 1119. Foll. 248 and 212 resp.; 12
or 13 lines in a page; fair writing.

Brahmavidyābharana, a commentary on
Śaṅkara's *Bhāṣya*, by Advaitānanda.

See Hall's Index, p. 89, no. xi.

The MS. described by Rājendralāla Mitra,
Notices, iii., p. 89, no. 1135, agrees with the
third copy, no. 2256.

In this commentary Advaitānanda made
use of the oral instruction which he received
from Rāmānanda Tīrtha, but his first guru
seems to have been Bhūmānanda Sarasvatī,
from whom he obtained the epithet Śārasvatī;
see the colophon and the introduction, also
the additional verse in no. 2256 (882).

Vol. I. The first *adhyāya*.

Foll. 1-136 the first *pāda*.

It begins:

वागीश्वराः सुमनसः सर्वार्थानामुपक्रमे ।

यत्तत्त्वा कृतकृत्याः सुसुखमात्रं गजाननम् ॥ १ ॥

शङ्कराख्येयविलसदानन्दानुत्तिर्भरान् ।

विश्वोत्तमिन्द्रपादाणां ब्रह्मविद्या विभावये ॥ २ ॥

वेदान्तनिकुलं देव * शास्त्रस्यैव (r. शास्त्रस्यैव) प्रकाशितम् ।

स्वात्मानन्दैकरस्येन कल्याणाय शिष्यो भूतः नः ॥ ३ ॥

* No. 2256 has निकुरखेय, no. 2254 निकुरखीका.

खानन्दाद्युधिमग्नचित्तमनिर्गुणं निर्धूतमायानलं
कारुण्यार्जवशान्तिसौख्यमनु देवा गिरां सेवितम्
[(Sarasvatī)]

रामानन्दमुनिं मुनीन्दुनिकरेरासेवितं सर्वदा
चित्ते संकल्पयामि वेदशिरसस्तत्त्वावबोधोपायमे ॥ ३ ॥

अथ । अथातो ब्रह्मनिश्चयः ।

Foll. 137-158 the second *pāda*.

Foll. 159-216 the third *pāda*.

Foll. 217-248 the fourth *pāda*.

Vol. II. Foll. 1-43 the first and second *pādas* of the second *adhyāya*. The first *pāda* ends fol. 15a.

Foll. 44-57 the third *pāda*.

Foll. 58-66 the fourth *pāda* of the second *adhyāya*, dated संवत् १८०३.

Foll. 67-154 the three first *pādas* of the third *adhyāya*, the first ends fol. 81b, the second fol. 99a.

Foll. 155-176 the fourth *pāda* of the third *adhyāya*.

Foll. 177-212 the fourth *adhyāya*, the first *pāda* ends fol. 191a, the second fol. 201a, the third fol. 208a.

The commentary ends :

मध्ये पलाशविधिमन्थासीनं मनोहया (r. सहोमया) ।
अथोकारस्वरसेवेन भावयामि तदा शिवम् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीभगवानन्दसरस्वतीच-
रणानुग्रहलक्षणारत्नप्रदस्य निरतिशयीदासीन्यादिगुणरत्नस-
चित्तयतिकुलोत्तमश्रीरामानन्दतीर्थमुक्तारचिन्दिनिर्गन्तारोत्तम-
मन्त्रभाष्यार्थसुधीप्रकाशनिम्नानुहितस्याहोतानन्दस्य कृती
आरीरकभाष्यभाष्यायां ब्रह्मविद्याभरणानिभाष्यां चतुर्थस्याध्या-
यस्य चतुर्थः पादः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2254, 2255.

1118, 1437. Foll. 338 and 302 resp.; size 12 in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; large writing.

Brahmavidyābharāṇa, a second copy, with blanks here and there.

Vol. I. The first *adhyāya* (the first *pāda* ends fol. 163b, the second fol. 200b, the third fol. 286b).

Vol. II. Foll. 1-111 the second *adhyāya*.

Foll. 112-260 the third *adhyāya*.

Foll. 261-302 the fourth *adhyāya*.

Date of the copy: संवत् १८३३ फाल्गुनकृष्ण १३
शनिवारः । [H. T. COLEBROOKE.]

2256.

882. Foll. 154; size 10½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Brahmavidyābharāṇa, the first *pāda* of the first *adhyāya*.

The first of the introductory couplets is wanting here, but another is added at the end:

मुग्धं नाममुग्धं यः कुरुष्या मुग्धोक्तिप्रसूत-
भासां वेदवर्तनं विकल्पगलितं विद्यां ददी विम्वरीम् ।
भूमानन्दपदस्थितो गुरुदत्ता पुत्र्याधिपुत्र्यः तदा
चेतो मे कुरुतादलंकृतमतिशयेः स्वापादायुजे ॥ ३ ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

2257.

2780. Foll. 97; size 12½ in. by 5½ in.; 9 or 10 lines in a page; large old writing; foll. 19-22 in a later hand.

Vaiyāsika-Nyāyamālā, or *Adhikaraṇamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyaratnamālā*, or *Vaiyāsika-Nyāyamālānistara*, or *Vedāntādhikaraṇamālā*, by *Bhāratīrtha Muni*.

It begins :

प्रसन्नं परमात्मानं जीविष्यातीर्थकपिणं ।
वेयासिकन्यायमाला श्लोकेः संगृह्यते स्फुटं ॥ १ ॥

प्रारिच्यितस्य संक्षेपाधिप्रेन etc.

The name of the author occurs in some of the colophons :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीभारतीतीर्थमुनिप्रणी-
तायानधिकरणमालायां प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol.
26b; इति श्रीमत्परमहंस वेयासिकन्यायमालायां ब्रह्मो

ध्यावः) समाप्तः ॥ fol. 33a; इति वैयासिकन्यायनाला-
विस्तरे द्वितीयाध्यायस्य तृतीयः पादः ॥ fol. 50b; इति श्री-
वेदाङ्गाधिकरणनालायां तृतीयाध्याये चतुर्थः(ः)पादः ॥ fol. 85b;
इति भारतीतीर्थप्रणीतायां वैयासिकन्यायपरिभाषायां चतुर्थी-
ध्यायस्य प्रथमः पादः ॥ fol. 90b.

Dated : (Samvat) १९३० नीती काल्पुन शुक्ल पंचम्या
गुरुवाशरे ॥

This work was printed, under the title
Vyāsādhikaraṇamālā, in the Bibl. Indica, in
vol. ii. of the *Veāntadārśana*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2258-2259.

1023, 1024. Foll. 228 and 106 resp.; size
11½ in. by 4½ in.; legibly written, in Devanā-
garī, c. 1780 A.D.; 15-19 lines in a page.

Pañcapādikā-vivaraṇa, a gloss on *Pāda-
padmācārya's* *Pañcapādikā* (or commentary
on *Adhy. I. 1-4* and *Adhy. II. 1* of *Śaṅkara's*
Śārirakamīmāṃsābhāṣya), by *Prakāśātman*,
pupil of *Ananyānubhava*; with a commentary
thereon, entitled (*Vivaraṇa*)-*Tattvadīpana*, by
Akhaṇḍānanda Muni, pupil of *Akhaṇḍānubhūti*.

See Hall's Index, p. 88, no. vii.

On the first sixteen leaves the text of the
Vivaraṇa is not given separately from the
commentary, but from fol. 17 it is given in
the middle of each page. The work consists
of nine sections (*varṇaka*), of which vol. i.
contains 1-8, vol. ii. 4-9.

According to a MS. in Rāj. Mitra's Notices,
ii., p. 211, no. 809, the *Pañcapādikāvivaraṇa*
begins :

पालने विमलसङ्गवृत्तये जन्मकर्मणि रजोगुणे लये ।

तानसाय जगतः प्रकाशकृद्द्वैतजालवपुषे नमः सते ॥ १ ॥

यस्याः प्रकाशनफलम् ° Cp. Burnell, Tanj. MSS.,
p. 87.

The *Tattvadīpana* begins :

यदबोधसमुद्भूतं यद्विधास्यविहीयते

नामरूपात्मकं विभुं तस्मै पूर्वोक्तान्ते नमः ॥ १ ॥

अठानुष्ठे विभक्त्यविदपरभागे धृतकचत्

तथैकलिङ्गागे भसितमपरवातपुन्यः ।

कथोद्भूतं कस्मिंश्चिन्नक्षिगसधरो ज्ञान्य भगवान्

गिरिशः ज्ञेयो नः प्रदिशतु शिवाभिज्ञतपुः ॥ २ ॥ ६ ॥

नानाविधनिर्बंधाद्भूतमनरसनादरात् ।

निर्बंधमधु संगृह्य क्रियते तत्त्वदीयनं ॥ ३ ॥

पंचपादिका व्याचिख्यानुयेंयकरायोन्मार्थं परदेवतां प्रार्थयते
आद्यश्लोकेन । यमेवेष्टं वृणुते तेन लब्ध इति । ईश्वराधीनत्वं
विज्ञाया लक्षणे । विदुषश्च यंचकरणाधिकारात् परदेवता-
प्रार्थनमुच्यते । अथैवाद्यरयोजना । ननु किं नमस्कार्ये तदचेतनं
चेतनं वा । आद्येनमस्कार्यता यदादिवा द्वितीये अपि किं
जीवात्मा उत ब्रह्म । प्रथमे किं नमस्कृतेरनन्यत् उक्तान्यत् ।
नाद्यः । नमस्कृतेरनमस्कार्यभावस्यैकस्मिन्नयोगात् । द्वितीये अपि
किं तात्त्विकमुक्तातात्त्विकं । आद्ये द्वैतस्मृतिः । ज्ञेये न नमस्कृत्यः
स्यात् तत्त्वत्वं ब्रह्मेति यच्चे तस्य पूर्वोक्तात् नमस्कृतेरनमस्कार्यता
इत्याशङ्क्य कारणात्माक्रांतं ब्रह्म नमस्कार्यमित्याह ॥ पालन इति ॥
जगत इत्येतत्पदं पालनजन्यलयेः संबध्यते पालन उद्देश्ये स्मृति-
तथैः । ° १ ॥ परानुग्रहलब्धविद्यः सन् सावित्री यंचकुरेव
प्रसारयितुं वाग्देवतां प्रार्थयते । यस्या इति ।

The *Vivaraṇa* ends : श्लोकत्रयस्य तात्पर्येणाह गीत-
मिष्येति श्लोकं व्याचष्टे गीत इति तदेव दृढयथाहेति द्वितीय-
श्लोकस्य तात्पर्येणाह कथमिदानीमित्यादिना तृतीयश्लोकं
व्याचष्टे । अद्वितीयनिरतिशयानंदचेतन्यैकता न सर्वज्ञे सर्वेश्वर-
सर्वशक्तिनिरवयवस्यस्या स्तंगप्रत्यभूतब्रह्मात्मन्यपरोक्षानुभवात्
प्राग्देहात्मप्रत्ययवत्सर्वो व्यवहारो यथादर्शनमुपपन्नते तस्मिन्ना-
परोक्षे स्वभासमानप्रमाणानुवादिकापात् सर्वो व्यवहारो निवर्तेत
इति श्लोकार्थः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकानन्यानुभवपूज्यपादशिष्यस्य
प्रकाशात्मभगवतः कृती पंचपादिकाविवरणे सप्तम्यसृष्टं
समाप्तमिति ॥

The *Tattvadīpana* ends : प्रमाणानुवादिकं दृढमि-
त्याशङ्क्य तात्पर्येणाहद्वितीयेति सकलशास्त्रव्यवस्थानिष्ठार्थं श्लो-
काधिकं निरुपाधिकं च रूपमनुदितमिति दृढयन् ॥ इति
श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्योत्तमानुभूतिपूज्यपादशिष्योत्तमानु-
नंदमुनिना विचारिते विवरणतत्त्वदीयने चतुर्थसूत्रं समाप्तं ॥

For other MSS. of the *Tattvadīpana*, see
Burnell, Tanjoro MSS., p. 87b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2260.

2632. Foll. 50; size 9½ in. by 5½ in.; clear modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Tattvadīpana.

A fragment, extending to fol. 27a of the preceding MS., and to about one fourth of the first *varṇaka*.

On the outside of fol. 1, the work is called *Tattvadīpikā*. [H. T. COLEBROOKE.]

2261.

53. Foll. 152; size 9½ in. by 3½ in.; Bengali handwriting of c. 1600 A.D.; nine lines in a page.

Pañcapādīkā-ṭīkā, another commentary on the *Pañcapādīkā*, by *Anandapūrṇa Munindra*, surnamed *Vidyāsāgara*, pupil of *Abhayānanda*. The writing, which is difficult to read throughout, is much worn in the first few pages.

It begins:

आविरस्तु महत्तमो गीरीशम्भाचनोदितः ।

चन्द्ररायतनो हनु नरकसेरनाकृतिः ॥ १ ॥

मिहाराजलले मृगाङ्गकलया ॥ २ ॥

संविदानन्ददेहाय पूर्यमाणकृतिचतुष्टये (?) ।

भवाय भवसंभूतभयविध्वंसिने मनः ॥ ३ ॥

प्रपञ्चितं यदाचार्यचर्येण तदिहोच्यते ।

संक्षिप्यानन्दपूरेण टीकायां तुल्यतुल्ये ॥ ४ ॥

दृष्टा हि शिक्षायां सर्वकार्येषु मङ्गलपूर्विका प्रवृत्तिरतो यन्मारम्भे शिक्षाचारमनुविधानो अस्तु हपरिपूरकफलं मङ्गलं करोत्यनामानन्देति ° (cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 131, no. 1823).

The following sections are marked in the margin:

इति विद्यासागरोये प्रथमवर्षकं समाप्तं ॥ fol. 75b; इति द्वितीयं वर्षकं fol. 88b; इति तृतीयं वर्षकं fol. 108b; चतुर्थं वर्षकं fol. 119b; उग्रतमं वर्षकं fol. 127b; प्रथम-मृत्यु प्रथमं वर्षकं (!) fol. 132b.

It ends: अलीकिकान्तरूपप्रतिपक्षेः प्रागयमिदं प्रभवप्र-
माणं ज्ञानादुपपत्तिः संज्ञयविषयोसप्रामाण्यहेतूनामभावादित्यर्थः ॥
हेतुरयं समाप्तो ॥ इति श्रीमन्मरमहंसपरित्राजकाचार्योभयानन्द-
पूज्यपादशिक्षास्वामिन्दपूरेणुनीन्द्रस्य विद्यासागराचरमानन्देयस्य
कृती पञ्चपादिकाटीका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

3. Other commentaries on the Sūtras.

2262.

1679. Foll. 170; size 9½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; fair writing.

Vedāntasūtramuktāvalī, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Paramahansa Paricrājaka Paramānanda Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxviii.

It begins:

चरणी सरणीकुनेः श्रीमन्नारायणमयीः ।

अपि श्रीविद्यानाथस्य चरमानन्दकवियः ॥ १ ॥

भाष्यार्थो निरव्यापि यः क्षुतिपञ्चम्यावासुधेः पारमैर्

विश्वेनिर्लेयद्वेषप्रभृतिषु ब्रह्माचरोक्षान्वितेः ।

तं बुद्धा तनुते गुरुप्रकृतिभिरुन्माचचेतोमतिर्

ब्रह्मानन्दसरस्वती क्षुतिशिरःसूत्रेषु मुक्तावलीम् ॥ २ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 54b, the second fol. 97a, the third fol. 150b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2263.

433a. Foll. 128; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Vedāntasūtramuktāvalī, a second copy, dated प्रमादीनाम संवत्सर आषाढ वदुल द्वितीया भृगुवासरे समाप्ति
भग(?) संव १७३२ ॥ श्रीः जेट बुद्धी १३ ॥ समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2264.

1836. Foll. 167; size 11½ in. by 4½ in. (foll. 1-19 4½ in.); foll. 1-19 sixteen to eighteen

lines, foll. 20-167 eleven lines in a page. The first portion is a fragment of a fine old manuscript.

Brahmāṃpitavarshikī, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Rāmānanda Sarasvatī*, or *Śrīrāmakiṃkaravarya*, pupil of *Mukundagovinda Ācārya*.

See Hall's Index, p. 93, no. xxix.; Rājendraśāla Mitra's Notices, iv., p. 81, no. 1484.

It begins:

श्रीरामचरणद्वन्द्वमङ्गलानन्दसाधनम् ।
नमामि यद्वज्रोयोगात्म्याको ऽपि मुक्तं मतः ॥ १ ॥
संगतिः संशयः दुर्बेदपरवर्ती त्रयोः कलम् ।
भाषस्याः श्रुतयः सर्वैः सूत्राख्यनपञ्चेनतः ॥ २ ॥
व्याख्यायते स्फुटव्यायेनेतभेदो ऽपि कुचिह्नः ।
उच्यते मुक्तबोधार्थं श्रीरामो वीक्षतामिदम् ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 57a, the second fol. 95a, the third fol. 150a.

In the colophon of the first *adhyāya* the author is called *Śrīrāmakiṃkaravarya* (cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 48, no. 1437): इति श्री-
परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्मुकुन्दगोविन्दश्रीचरणशिषि-
श्रीरामकिंकरपर्यवृत्तौ ब्रह्मसूत्रवृत्तौ ब्रह्मसूत्रवर्षिकेण प्रथमस्या-
ध्यायस्य चतुर्थेः पादः ॥

Date of the copy: संवत् १८३८ चङ्ग मृदो १३ ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2265.

1352. Foll. 71; size 11½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; fair writing.

Brahmāṃpitavarshikī, the first *adhyāya*. Foll. ३६-५९ are lost (sū. 12-33 of the second *pāda*). [H. T. COLEBROOKE.]

2266.

600. Foll. 240; size 9½ in. by 4 in.; nine lines in a page; fair writing.

Sārirakasūtranārthacandrikā, or *Subodhinī*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Gaṅgā-*

dhara Bhagavadbhaktakīmkara, son of *Sadāśiva Bhaṭṭa*, son of *Vīreśvara Mahāḍakara*, from the kula of the *Rishi Vatsa*.

See Hall's Index, p. 94, no. xxx.

It begins:

नमस्कृत्य शिवं रामं लक्ष्मीकान्तं जगद्गुरुम् ।
भवानीं कुक्षिरामं च दक्षपाणिं च भैरवम् ॥ १ ॥
सूत्रकृत्तायकृतादान् गुरुपादौ च भक्तिनः ।
पितरौ भारतीं गङ्गां काशीं मुक्तबृहस्पतीम् ॥ २ ॥
नदाश्रितान्मुन्यान्वा वसथिंकुलसंभवः ।
गङ्गाधर इति स्थातो भगवत्कर्मकरः ॥ ३ ॥
रम्यां सुबोधिन्यां पुण्यां तापत्रयविनाशिनीम् ।
टीकां बालहितां कुर्वे सूत्रसारायैचन्द्रिकायाम् ॥ ४ ॥
ॐ सूत्रसारभूतो ऽर्थः क्लृप्तं धामरम्यधीः ।
गुरोः कृपाया माहात्म्यं सर्वमेतत्त संशयः ॥ ५ ॥
जननसत्यमात्मानं मुक्तं ज्ञानं जगत्प्रभुम् ।
विश्वधरं विश्वरूपं भजे पुरुषनम्यतम् ॥ ६ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 76a, the second fol. 139b, the third fol. 211a.

Colophon: इति श्रीमन्महाडकरोपमानकपीरेचरामि-
होमसूरि (सूनु)नदाश्रितभट्टालभगवत्कर्मकरगङ्गाधरविरचि-
तायां सुबोधिन्यां शारीरसूत्रसारायैचन्द्रिकायां चतुर्थाध्यायस्य
चतुर्थेः पादः समाप्तः ॥

See the same author's *Dhyānavallari*.

Date of the copy: सं० १८३३ अंगसंवत्सरे वैशः
सप्तमः नीतिशु चारमुदो ३ चार मंगरको छीया श्रीरामचंद्र
श्रीगणेशजीसहाइ गंगाजीसहाइ भवानीजीसहाइ भक्तरोजी-
सहाइ जनपुरनाजीसहाइ । [H. T. COLEBROOKE.]

2267.

296. Foll. 119; size 10½ in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; fair writing.

Vyāsaśūtranṛitti, or *Vidhajanamanoharā*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Raṅga-nātha*, pupil of *Anandāśrama*. He quotes *Vidyātīrtha*(?) and *Nṛsiṃhāśrama*.

See Colebrooke's Misc. Ess. I., p. 334.

It begins:

प्रत्यग्जीविःसर्वथं त्रयवाङ्मनसगोचरम् ।
श्रीवानुदेयं काश्याङ्गं प्रकृत्य सकलेष्वहम् ॥ १ ॥

विद्यारम्भः(?) र. तीर्थ) कृते: श्रीमै: नृसिंहात्मनस्तुतिभि: ।
 मंदूष्या(०भा?) व्याससूत्रायां वृत्तिभेदानुसारिणी ॥ २ ॥
 आनन्दार्चनपादाक्षपरागायां कृपावल्गा ।
 लिख्यते रङ्गनाथेन विद्वत्तन्मनोहरा ॥ ३ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 29a, the second fol. 64a, the third fol. 103b, the fourth *adhyāya* ends :

गुरुणा चरणाभोजकृपया लिखिता मया ।
 वृत्तिः श्रीव्याससूत्रायां प्रीत्यै सात्तु जगद्गुरो: ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीआनन्दार्चनचरकार-
 चिन्दसेवापरायणेन रङ्गनाथेन लिखितायां व्याससूत्रवृत्ती
 चतुर्थोऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2268

3104. Foll. 188; size 8½ in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; 8 or 9 lines in a page.

Brahmasūtrapadavyojanā, or *Brahmāmṛta-rarshiṇī*, a concise commentary on the *Brahmasūtras*, by *Sadāśivānanda Sarasvatī*, pupil of *Śvayampurāṇāsānanda Sarasvatī*.

It begins :

प्रकृत्य परमात्मानं गुरुनपि गरिष्ठतः (र. गरीयतः) ।
 ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यां कुर्वे बुद्धिविभुश्च ये ॥

निम्नाध्ययनविधिना अधीतसांगत्याध्यायमावातज्ञानवर्धनं गुरु-
 भार्येकामनैहिकामुष्मिकफलेषु धिरक्तमुपलभमानः परमकारु-
 णिको दुर्निः स्वयमान् ॥ अथातो ब्रह्मनिज्ञासेति ॥ अथावशब्देन
 साधनचतुष्टयसंघट्टानंतयैमुच्यते । अतःशब्देन साधनचतुष्टयस्य
 संभाषना । अस्य सूत्रस्य श्रीतस्य इति मूलभूतवृत्तिसमानार्थत्वात्
 कर्तव्येति पदमध्याहर्तव्यं । निज्ञासेत्यत्र प्रकृत्या ज्ञानमात्रपरया
 साध्यज्ञानमहत्त्वव्यवस्था बोध्यते ०

I. इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थः
 पादः ॥ fol. 43a.

II. इति ब्रह्मसूत्रपदव्याख्यायां द्वितीयस्याध्यायस्य द्वितीयः
 पादः ॥ fol. 71a.

इति श्रीब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मानुत्तरवर्षिण्यां द्वितीया-
 ध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 90b.

III. इति श्री० नृसिंहाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥ fol. 157b.

IV. ends fol. 184b अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दान् ।
 ये अक्षिरादिनागैश्च ब्रह्मलोकं प्राप्तास्तेषामनावृत्तिरेव । तेषां न
 पुनरावृत्तिरित्यादिक्रममुक्तमिधायकशब्दादित्यर्थः । तस्माद्बुद्धिर्वा
 निरस्तानर्थद्वारात्स्वप्ननिरतिज्ञयानंदालम्भावस्थितिरिति सिद्धं ।
 सूत्रावृत्तिः शास्त्रसमाप्तिज्ञोक्तनाथा ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमत्सत्यप्रकाशानंदसर-
 स्वतीपूज्यपादकमलभृगायमायश्रीमदाज्ञिवानंदसरस्वतीभगवत्प-
 ती ब्रह्मसूत्रपदयोजनायां ब्रह्मानुत्तरवर्षिण्यां चतुर्थोऽध्यायस्य चतुर्थः
 पादः समाप्तोऽयं चतुर्थोऽध्यायः ॥

Then follow several pages of *śloka*s, appar-
 ently intended as an appendix to the work, beginning तत्तत् ।

विदुषां कंठभूषणे योजना नु कृता विनी ।
 व्यासवाङ्मुखिसंदूभा प्रीत्यै तेऽस्तु सर्वदा ॥ ८ ॥

अधिकरखसूत्राणि श्रीमै: संगृह्यते ॥

अथ मन्त्रादिशास्त्रेति तस्माद्विज्ञेयैव च ।
 आनंदोत्तरसदाकाशो अ एव प्राग्य इत्यपि ॥ ९ ॥

[DR. J. R. BALLANTYNE.]

2269.

1147. Foll. 277; size 9 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; large writing, on some leaves blotted.

Nirmalakṛishṇabhāṣya, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by *Nirmalakṛishṇa*.

It begins :

श्रीकृष्णं वेदवेत्तारं वेदां वेदान्तकोविदे: ।
 मत्वा तदुपबोधाय सूत्रमार्थं क्षमारभे ॥ १ ॥
 अज्ञानतमसो हन्ता कृष्णो विज्ञानभास्कर: ।
 आश्रयः सर्ववितर्कं विच्छेदको जनादेनः ॥ २ ॥

ब्रह्मसूत्रकृदीज्ञानो व्यासो नारायणः प्रभु: ।
 ब्रह्मेकव्यञ्जकः ज्ञात्ता गुरुर्देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

निर्मलो नृहरिर्नाथो हरिः सकर्मचन्दनः ।
 विष्णुः सर्वानन्दः साक्षी प्रेरको बुद्धिबोधकः ॥ ४ ॥

ब्रह्मनिज्ञासया भक्त्या विचारः क्रियते शुद्धा ।
 ब्रह्मसूत्रार्थबोधाय नृहयेव (र. नृ०?) समाप्तः ॥ ५ ॥

The first *adhyāya* ends fol. 105b, the second

fol. 175a, the third fol. 248b; the fourth *adhyāya* ends:

यच्च तद्रहस्यार्थो भ्रममूलो ऽथवा यदि ।

गच्छपद्येन तेनासी हरिस्तुष्यतु सर्ववित् ॥ १ ॥

बालभाषितमाकल्पे पितराविव श्रीहरिः ।

संतुष्टिं लभतां कृपाः कृपालुर्दानवत्तलः ॥ ६ ॥

निर्मलः कृष्णभूतो हि भूयस्योद्धारको हरिः ।

मृहरिः सर्वेणो विष्णुः समेक्षता महाप्रभुः ॥ ८ ॥

इति श्रीवेदान्त ब्रह्मसूत्राय श्रीनिर्मलकृष्णभाष्ये चतुर्थोऽध्याये
चतुर्थः पादः इति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2270.

1428. Foll. 132 (१-१३३); size 12½ in. by ३½ in.; seven lines in a page; writing of the 18th century.

Vedāntasūtravyākhyācandrikā, a new *bhāṣya* on the *Vedāntasūtras*, by the *Mahāmahopādhyāya* *San-mitra Śrī-Bharadēva*, son of *San-mitra Śrī-Kṛishṇadēva* of Mithilā, and pupil of the *Mahāmahopādhyāya* *Saṭhakkura Śrī-Bharadēva*. According to the final verses, the author lived under the reign of *Shāh Jahān*, and composed his commentary at *Paṭanā*, in the Śāka year 1571.

It begins: यथार्थगलसूत्रमनंतरं यत्नगलनिरूपणं . तत्रायोनिका . या . * किं गलं किं वा ऽस्य गलमित्यादिरूपा विज्ञाता तत्रानन्तरं यत्नगलं तत् स्वरूपफलं तदेहे नोपेक्षानर्ह-
मिति ज्ञानं .

The first *adhyāya* ends fol. ३६b, the second fol. १८a, the third fol. ११६b.

The colophons vary, the fullest is at the end of the first *pāda* of the second *adhyāya*, fol. ५०b: इति श्रीमहामहोपाध्यायसङ्कुरजीभवदेवप्रियवशि-
ष्यसन्निभश्रीकृष्णदेवात्मजनेपिलमहामहोपाध्यायभिनवाचार्य-
सन्निभश्रीभवदेवकृते अभिनववेदान्तसूत्रभाष्ये द्वितीयाध्यायप्रथ-
मपादस्याख्या ॥

* This MS. uses a dot in the middle of the line for some kind of punctuation.

The end is: इति महामहोपाध्यायसङ्कुरजीभवदेव-
प्रियवशिष्यनेपिलसन्निभश्रीकृष्णदेवतन्मयमहामहोपाध्यायसन्निभ
श्रीभवदेवनिर्मितायां वेदान्तसूत्रस्याख्याचक्रिकायां चतुर्थोऽध्याय-
चतुर्थपादस्याख्या ॥ समाप्ता चेवं चतुर्थोऽध्यायस्याख्या ॥ वेदान्त-
सूत्रस्याख्या चेति शिर्षं ॥ ओ(?) तस्यै नमः ॥

ज्ञाके ब्रह्मनुनीनु(नु?)वाक्यगुणिते(r.गणिते?)† सम्प्रसारं
[श्रीमैति]

श्रीमच्छङ्खुमुत्तरे ऽथ पठनानां स्फुरत्यन्ते ।

वर्षावन्तुधरे नभस्यध्वले पक्षे मृतीया कुजे

धीरः श्रीभवदेववर्षितकविचौख्यानिनां निर्मले ॥

श्रीमत्साहजहाननां चतुर्धाधीने नर्ही ज्ञासति

व्याचालंविमि पटुन(r.पटुन)प्रभुतया श्रीसैदवाने स्थिते ।

सङ्क्षेपं स्फुरदात्मदीपकालिकाच्यनु(० न?) समस्तं महः

प्रत्यक्षं विदधानुनेतदलित(r.०लित) श्रीकृष्ण-

भाष्याणि यच्चपि जयंति बहूनि सूत्र- [देवात्मजः ॥

व्याख्यानपुस्तक(श)तामि च संस्फुरंति ।

इतिपाणि लिखनं नमः सन्नुबोधम्

जालप्रकाशनकरं सुधियः जयंतु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2271.

284. Foll. 139; size 10½ in. by 4 in.; 12-16 lines in a page; excellent writing, in the Bengali character; perhaps as old as the 16th century.

Vedāntavyāsoktasūtravṛitti, a short commen-
tary on the *Vedāntasūtras*, the author of which is not mentioned. It is a good copy. The corrections show that it was used for study. Towards the end there are marginal notes in Colebrooke's hand. I am not quite sure about the reading of some passages in the introduc-
tory couplets, which follow here:

ब्रह्म स्थानं विद्योने भवगतमलितं याति वत्सादसङ्गाद्

ब्रह्माक्षा चक्षिपान्ता नभस इव विभोर्वस्य भागा भुवस्य ।

अमोघनादिपाशैर्निर्मययति समो यच्च लोकानभिधः

सो ऽहं पृथो विष्णुको गुरुनिगमशिवः ज्ञेयधिः संविदात्मा ॥

† It ought to be ०वानेन्दु०, but this would not suit the metre. For ०गुणिते and ०गणिते, see I.O. no. 447 (*Tattvaviveka*).

गुरुन् गणयति भानुं भवानो केशवं शिवं ।
 प्रणम्य व्यासमुच्यते सिद्धे सर्वे मे समाश्रये ॥
 भाष्यवाक्यामृतव्यासो स्वस्यां नात्यायेदीपिका ।
 इमां वृत्तिं वदान्येका काशीमिव हितैषिणी ॥
 समुत्तानन्दसंपन्नः कस्य नोन्नतिकारणं ।
 यस्माच्छ्रयमात्रेण ददात्येषा परं परं ॥
 सूत्रव्याख्यानावसाने च यथाशास्त्रं यथाक्रमं ।
 अर्थो विषयवाक्यानां विषयाणां प्रवक्ष्यते ॥

The first *adhyāya* ends fol. 44b: इति श्रीवेद-
 व्यासोक्तसूत्रवृत्ती प्रथमे अध्याये चतुर्थेऽध्यायः ॥ समाप्तश्चायं
 समन्यायमिधः प्रथमोऽध्यायः ॥ The second *adhyāya*
 (अधिरोधनामा) ends fol. 81, the third (साधनाध्याय)
 fol. 123b. The end of the whole is:

इयं वृत्तिज्ञाता दुरित ००- * छेदनकारी
 तस्मिन्नाशने भवमलधिपारं जगन्निपून् ।
 हरोमीत्यास्तां सदसदुत्पत्त्यां स्वरुतः
 परब्रह्मानन्दाद्वयम् ००- * द्वीपनरविः ॥

इति श्रीवेदव्यासोक्तसूत्रवृत्ती चतुर्थेऽस्मिन् मूलाध्याये
 चतुर्थेऽध्यायः ॥ समाप्तश्चायं चतुर्थोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

4. Works of Śaṅkarācārya, and commentaries on them.

2272.

2222b. Foll. 87 (369-455); size 9 in. by
 4 in.; seven lines in a page; large, good
 writing.

Sakalavedopaniṣatsūropadeśasāhasrī, in two
 parts, one in prose, the other in verse, by
 Śaṅkarācārya.

See Hall's Index, p. 99, no. li.

The prose part begins:

अथ मोक्षसाधनोपदेशविधिं व्याख्यास्यामो मुमुक्षूणां अहं-
 नानामधिनामधेयं तदिदं मोक्षसाधनं ज्ञानं *

It has three *prakaraṇas*: *śiṣhyupratibodha-*

* The right margin of the last leaves is injured.

navidhi (ends fol. 381b), *avagati* (ends fol. 394b),
gadyasambandha (ends fol. 397a). Cp. Bur-
 nell's Tanj. MSS., p. 90, no. xiv.

The second *prakaraṇa* has the form of a
 dialogue, it begins:

मुसमासीनं ब्राह्मणं ब्रह्मनिष्ठं कश्चिद्ब्रह्मचारी जन्ममरणल-
 ख्यात्संसारान्निविष्टो मुमुक्षुर्विधिवदुपसन्नः यमञ्च भगवन्
 कथमहं संसारान्नोक्ष्ये ।

The metrical part begins:

चेतस्य सर्वेण सर्वं सर्वभूतगुहाशयम् ।
 यासर्वविषयातीतं तस्मै सर्वविदे नमः ॥ १ ॥
 समाप्य क्रियाः सर्वा दारान्याधानपूर्विकाः ।
 ब्रह्मविद्यामपेक्षानो यक्तुं वेदः प्रथममेव ॥ २ ॥
 कर्माणि देहयोगार्थं देहयोगे प्रियाप्रिये ।
 भुवे स्यातां ततो रागो द्वेषश्चैव ततः क्रियाः ॥ ३ ॥

The names of the nineteen chapters are:
upodghātaprakaraṇa (26 verses), *ātmajñānot-
 pattividhi(pra)karāṇa* (4 v.), *īśvarātmaprak.*
 (8 v.), *ahampratipatyuprak.* (5 v.), *buddhyaparā-
 dhaprak.* (5 v.), *viśeṣhāpohaprak.* (6 v.), *bud-
 dhyārūḍhaprak.* (6 v.), *citiprak.* (6 v.), *sūksh-
 matāprak.* (9 v.), *dṛṣṭisvarūpaprak.* (14 v.),
īkṣitiprak. (16 v.), *prakāśaprak.* (19 v.),
acakṣuṣṭvaprak. (27 v.), *svapnasmṛitiprak.*
 (50 v.), *nānyudanyatprak.* (54 v.), *pārthī(va)prak.*
 (74 v.), *samyakmatiprak.* (89 v.), *tattvaprak.*
 (about 230 v.), *jeṇanāsāprak.* (28 v.).

Cp. Weber's Cat. (1853), p. 178, no. 614.

Colophon: उदीप्यज्ञातीजोशी विष्णुनाथ लिखित(sic!)॥
 यादृशमिति न मे दोषः करकृतम(sic!)पराधं क्षंतुमर्हति संतः ॥
 संवत् १९३३ वर्षे कार्तिक शुदि ३ रवी लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

2273.

256b. Foll. 49; size 11-11½ in. by 3 in.:
 9-11 lines in a page; writing middling.

Sakalopaniṣatsāra-Upadeśasāhasrī, a second
 copy, beginning with the metrical part, and
 ending with the three prose chapters.

Colophon :

श्रीमद्भारतीयसीद्धे विम्वेशचरनातिके ।
उपदेशस्य साहस्री रंगनाथो सल्लोलिलसत् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2274.

101a. Foll. 39; size 9½ in. by 4½ in.; 10 or 11 lines in a page; writing middling.

Upadeśasahasrī, a third copy, but only the metrical part. [H. T. COLEBROOKE.]

2275, 2276.

2221, 2222a. Foll. 230 and 138 (231-368); size 9 in. by 3½ in.; seven lines in a page; large good writing.

Upadeśasahasrī and *Padayojanikā*, a commentary on the *Upadeśasahasrī* by *Rāmatīrtha*, pupil of *Krishṇatīrtha*: the metrical part. See Hall's Index, p. 99, no. lii.; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 74, no. 1475 (no. 1474 contains *Rāmātīrtha*'s commentary on the prose part).

The commentary begins :

यन्नाभ्यस्तमिदं सर्वं नेयमानाद्यविद्यया ।

भाति नो भाति यज्ज्ञानात्तदस्मि ब्रह्म चित्तुस्तम् ॥

तदेवं सर्वोपनिषद्वैसारसंग्रहं गद्यबन्धप्रबन्धेन संक्षेपतो
गुह्योपदिश्य पुनरप्युक्तमेवार्थजातं पद्यबन्धप्रबन्धेन सोपस्कारं
विसरेणोपदेष्टुकामो भगव(त्)आप्यकारः पद्यसम्भारम्भे अन्यप्रति-
पाद्यपरदेवतानमस्काररूपं मङ्गलं कृतं शिष्यशिष्यार्थं श्लोकेनो-
पनिबध्नाति ॥ चैतन्यमिति ॥ चैतन्यं सर्वैर्गं सर्वैः ०

It ends :

उपदेशसहस्रीयं विवृता हि महात्मभिः ।

अद्वावेशात्मयाप्यस्यां पदयोजनिका कृता ॥ १ ॥

समस्तवेदार्थैरहस्यगद्यपद्यप्रबन्धार्थतयावबोधः ।

कथं नु नादृग्मतिविहितः स्यादप्यपि भक्त्याहमिहास्मि
[रुद्रः ॥ २ ॥

द्वयनराविष्कृताराममूर्तेस्तथा गुरुणा विपुलप्रसादात् ।

यथाकथंविद्वचितेन विष्णुरनेन तुष्यन्वसिलान्तरात्मा ॥ ३ ॥

इति श्रीशंकराचार्यकृतोपदेशसहस्र्याः पदयोजनिका नाम
टीका कृष्णतीर्थेश्वरानतीर्थविरचिता समाप्ता ॥

सहस्रोपदेशेन हाईं तमो यः

सखिन्मात्रभासा निवायोअ(r. ० नु?)भद्रम् ।

ददावामरूपं समस्तार्थदीपं

गुहं काशिराजं निजं तं नमानि ॥

चटादेः स्फुरता तदीया च सत्ता

तदानन्दता मत्त एवोपयाता ।

अयं तत्त्वहं ज्ञातवित्यं प्रसादा-

द्गुरोर्वैत्यं तं काशिराजं नमानि ॥

रसराममुनीन्दुवत्सरे

सितवर्णा सितनार्गशीर्षिके ।

लिखिता मदनान्मनेन चैयं

भगवच्छ्रुतकवितोपदेशी (metre!) ॥ ३ ॥

लघितं जोशी गोपालजीमुतवीर्येनार्थे (sic!) ॥

The third couplet gives as date of the original of this copy, Samvat 1736. [GAIKAWAR.]

2277.

666. Foll. 136; size 11½ in. by 4½ in.; 9-16 lines in a page; middling writing.

Upadeśasahasrī, the metrical part (in the middle of every page) and *Prayojanikā*, another copy of the second part.

[H. T. COLEBROOKE.]

2278.

151. Foll. 161; size 13½ in. by 5 in.; 7-13 lines in a page; fair writing.

Upadeśasahasrī, the metrical part (in the middle of every page) and *Padayojanikā*, a third copy, dated संवत् १८३० माघसुदि ॥

This copy has only the first two of the final couplets of the first copy, omitting the couplet containing the date (रसराम०).

[H. T. COLEBROOKE.]

2279.

2554. Foll. 74; size 13½ in. by 5 in.; 12 or 13 lines in a page; large fair writing.

Upadeśasahasrīvṛtti, a commentary on Śaṅkara's *Upadeśasahasrī*, by Ānandagiri. This name is given to the author on the first page (उपदेशसहस्रीकाटीका आनंदगिरि in the same handwriting as the copy itself); in the colophon at the end of the second copy the author is called Ānandajūna, pupil of Śuddhānanda. See Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 288, no. 2848.

This copy comprises the metrical and the prose part (begins fol. 52b) of the *Upadeśasahasrī*.

It begins:

प्रथम्य कृषां प्रथमतात्तिहारिणं
गुरुनपि स्वान्वरनार्थरूपिणः ।
मया सहस्रीविपुतिर्विधीयते
कृतपि मन्दोपकृतिप्रसिद्धये ॥ १ ॥

सकलोपनिषदर्थसारसंयाहिकामुपदेशसहस्रीं गद्यपद्यात्मिकां प्रारभमाणो भगवांश्चाप्यकारिणोर्वित्तस्य ग्रन्थस्य अपिमेन परिसमाप्तिप्रचयः (० चर R. M.) गमनायां शिक्षाचारपरिपालनपरिलिप्तादृष्टसिद्धये च विशिष्टेष्टदेवतानुस्मरणपूर्वकं तन्मस्काररूपं मङ्गलाचरणं मुक्तः संपादयन्नस्य शारीरकप्रकरणस्य तदीयमेवानुबन्धनात् सूचयति चेत्तथेति ।

It ends:

अध्यासो ग्रन्थस्य गद्यपद्यात्मनः समाप्तयेम् ।
उपदेशसहस्रीयं गद्यपद्यमयो मया ।
व्याकृता व्याकृतान्पत्यैर्नन्दानुसहसिद्धये ॥
व्याक्रिया सत्क्रिया सर्वं कुर्वती शर्म निर्मलम् ।
कृतिनीकृतविद्यानामाध्रियतां (० भाषिता) पुरुषोत्तमम् ॥

Date of the copy: संवत् ७१३५ (i.e. 1735).

2280.

101b. Foll. 106; size 9½ in. by 4½ in.; 9-11 lines in a page; writing middling.

Upadeśasahasrīṭikā, a second copy, but without the three prose chapters; also the final couplets are wanting.

The colophon is: इति श्रीपरमहंसपरिव्रजकाचार्य-
श्रीमुद्धानन्दपूज्यपादशिष्यभगवानन्दज्ञानधिरचिता श्रीसहस्री-
पद्यभागटीका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2281.

1245b. Foll. 15 (the sixth of which is wanting); size 10½ in. by 4½ in.; indifferent modern Devanāgarī writing; 11-13 lines in a page.

Tattvacandrikā, a commentary, by an unknown author (pupil of Śrīkrishṇatīrtha and Jagannāthaśrama), on Ānandagiri's exposition (*nivaraṇa*) of Śaṅkarācārya's *Pañcīkarṇa*. See Hall's Index, p. 139, no. cccxxv.

It begins:

यथामरुपजगदुद्भवसंप्रतिष्ठा-
संरोधकारणमनिर्वचनीयशक्तिः ।
मक्षिस्तुसाहचर्यपुर्जेगतो हिताय
रामाभिधानुपगतं भुवि तन्मामि ॥ १ ॥
यत्पामुपसृतिरितस्तकमस्तपापम्
अज्ञानलक्षणमहायद्यक्षभूताः (?) ।
मुक्तायु नां वपुरजसमतीव रम्यं
श्रीकृष्णतीर्थगुरुपादयुगं नमामि ॥ २ ॥
जगन्नाथानामात्रा ये गुरवो ने कृपालवः ।
तानहं विधियन्तवा करवै तत्त्वचंद्रिका ॥ ३ ॥

श्रीमत्संकरभगवत्पूज्यपादधिरचितं पंचोपकरणस्य प्रकरण-
मत्रिसंक्षिप्तमनेकार्थसंग्रहंभीरमत्रिभिर्मलमर्थतः प्रकटीचिकीर्तु-
रानन्दगिर्याचार्यः स्वचिकीर्षितस्य विद्वत्परिसमाप्तये विशिष्ट-
शिक्षाचारपरिप्राप्तमिष्टदेवतानुस्मरणलक्षणं ० दर्शयति यद्वचो-
धादिति । ०

It ends:

पंचोपकृतेर्विवरणमर्थतः प्रकटीकृतं ।
यथाश्रुतं यथाशुद्धिं तेन तुष्येदुमापतिः ॥ १ ॥
सीतामुच्यतेलतिकापरिवीतगावं
मेमारसाद्वैचर्यं मुक्तपल्लवाद्यं ।
कीर्तिप्रसूनपरिपालितसर्दलोकं
रामाभिधं जगति कल्पतरुं नमामि ॥ २ ॥

इति श्रीपंचोपकरणविवरणटीका तत्त्वचंद्रिका नाम परि-
समाप्ता ॥

The MS. was copied, for his private use, by Rāma Brahma Yati, pupil of Śuddhācārya-
Tīrtha. [H. T. COLEBROOKE.]

2282.

788. Foll. 39; size 10 in. by 2½ in.; five lines in a page; beautifully written in the Bengali character.

Siddhāntabindu, a commentary on Śaṅkara's *Daśaśloki*, by Maṇḍusūdana Sarasvatī, disciple of Viśveśvara Sarasvatī. The fuller title of the ten couplets is *Cidānandadaśaśloki* or *Cidānandastavarāja*. See Hall's Index, p. 108, nos. xc. and xci., and p. 133, no. cxvii.

The text of each *śloka* is given before it is explained.

The first *śloka* of the *Daśaśloki* is:

न भूमिर्न तोयं न तेजो न वायुर्
न खं नैन्द्रियं वा न तेषां समूहः ।
अनेकानि कल्पात्सु पुत्रैकमिदम्
तदेको वशिष्ठः शिवः केवलो जगत् ॥

See Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 120, no. 1585.

The commentary begins:

अशङ्कराचार्येन वाचतारं
विश्वेश्वरं विश्वगुरुं प्रयत्न्य ।
वेदान्तशास्त्रप्रवक्तृशालसानां
बोधाय कुर्वे कल्पयि प्रयत्नम् ॥

इह सलु साक्षात्परया वा सर्वानेव जीवान्समुद्दिष्योपै-
गवान् अशङ्करो ज्ञानात्मनो विवेकेनात्मानं निरनुष्ठानमुक्त-
स्वभावं संक्षेपेण बोधयितुं दशश्लोकीं प्रणिनाय ।

It ends:

न स्त्रीति तं व्यासमज्ञेयमर्थं
सम्यक् सूत्रैरपि यो वचन् ।
विनापि तैः संयथिताशिलायै
तं शङ्करं नौमि गुरोश्चरं च ॥ १ ॥
लघुरपि बह्वैव हस्तिनामगिरिच निबन्धो जगत् ।
मधुसूदनेन मुनिना विहितो गुणिनां विनोदाय ॥
यदत्र सौख्यं किञ्चित्तदुरोरेव मे न हि ।
यदत्रासौख्यं किञ्चित्तन्ममेव गुरोर्न हि ॥
बहुयाचनया मयायमस्यो
चलभद्रस्य कृते कृतो निबन्धः ।
यदुद्दिष्टमिहास्ति यच्च दुष्टं
तदुदाराः सुधियो विवेचयन्तु ॥

Cp. Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 80, no. 1483; Weber's Cat. (1853), p. 182, no. 626.

This copy was written in the Śaka year 1539, on the banks of the Surasindhu (Gangā), as will appear from the following colophon:

नवाग्निवाद्येन्दुमित्रे शकाब्दे
नभस्यनासस्य च कृष्णपक्षे ।
अलिखि केनापि मनोहरो ज्यै
सिद्धान्तविन्दुः सुरसिन्धुतीरे ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2283.

2532a. Foll. 24; size 10 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

Siddhāntabindu, a second copy.

[GAIKAWAR.]

2284.

603a. Foll. 22; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; fair writing.

Siddhāntabindu, a third copy, dated संवत् १७६९
जेयकृष्ण १३ शनी ग्रन्थो ज्यै पूर्णं जातं ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2285.

2782a. Foll. 20; size 10½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; indifferent writing.

Siddhāntabindu, a fourth copy, dated शके १६९४
अगिरोनामनि संवत्सरे चेचे मासि चतुर्थी ४ शुक्ले ऐलपुरनि-
वासिजीवात्सगोचोत्पन्नचक्रदेशभट्टसूनुना परैतोपनामकेन राम-
भक्तेन गोविंदभट्टेनायं सिद्धांतविन्दुर्लिखितः रामाय समर्पितः ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2286.

1521a. Foll. 29; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; large fair writing.

Siddhāntabindu, a fifth copy.

It has the wrong title सिद्धांतविन्दुस्तटीक on the first page.

[II. T. COLEBROOKE.]

2287.

1746a. Foll. 51; size 8½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large fair writing.

Siddhāntabindu, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2288.

327a. Foll. 30; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; well written.

Vedāntasiddhāntabindu, a seventh copy, dated संवत् १८५५ शमट श्रावण शुदि ९ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2289.

3037. Foll. 32; size 12½ in. by 4½ in.; 8-11 lines in a page; large writing.

Siddhāntabindu, an eighth copy. Dated संवत् १८७१ मिति मागशीवेसुदि ३ बुधवारे लिखित गोपाल-गिरिभिषुणा श्रीमन्निबन्(?)गिरिस्नानिशिष्येण निरसायाम-वासिना पुष्करोपरि श्रीमत्काशीक्षेत्रे। श्रीमच्छन्दमौलिजैयतु भगवानिष्टदेशो मदीयः पठकानां श्रीमूणां च ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2290.

327b. Foll. 147; size 12 in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing fair.

Nyāyaratnāvalī, a commentary on the *Siddhāntabindu*, by *Brahmānanda Sarasvatī*, pupil of *Nārāyaṇa Tīrtha* and of *Paramānanda Sarasvatī*, based on *Madhusūdana's Advaita-siddhi* and *Brahmānanda's* own commentary on it.

See Hall's Index, p. 109, no. xcv.; *Rāj. Mitra's Notices*, vi., p. 275, no. 2209.

The *Nyāyaratnāvalī* begins:

नमो नवधनश्यामकामकान्तिदेहिने ।

कमलाकामसीदानकणकामुकगेहिने ॥

अद्वैतमिड्ढीकायास्तदीयायाश्च संग्रहात् ।

विविधरचना काचिद्विज्ञानन्देन रच्यते ॥ २ ॥

शङ्करोक्तिमुधामोधेगुरुणामुपदेशतः ।

उद्धृता प्रकटीकुर्वे न्यायरात्नावलीमिह ॥ ३ ॥

तत्राद्वितीयसप्रकाशनिरतिशयानन्दरूपयोजीषब्रह्मस्वरूप-
योरैक्यमुक्तानन्दरूपं बोधयदहं ब्रह्मास्मीत्यादि वेदान्तमहावाक्यं ०

Fol. ६ is missing.

The copy is dated: संवत् १८४९ तत्समये आषाढशुद्ध
१५ भृगुवासरे श्रीकाश्यां लिखितमिदं पुस्तकं संपूर्णमगमत् ॥ .

[H. T. COLEBROOKE.]

2291.

1348a. Foll. 21; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; good writing, of about A.D. 1700.

Deśaśamahāvākyaivivarāṇa, a treatise on the single words of certain holy passages from different *Upanishads*, in twelve chapters (*siddhānta*), by *Śaṅkarācārya*. It is different from the *Vākyaivivarāṇa* in Weber's Cat. (1853), p. 181; Burnell's Tanj. MSS., p. 91, no. xxiv; also from the *Mahāvākya-siddhānta* in *Rāj. Mitra's Notices*, viii., p. 299, no. 2863.

It begins:

यदज्ञानप्रभावेन दृश्यते सकलं जगत् ।

यज्ज्ञानाख्यमाप्नोति तस्यै ज्ञानात्मने नमः ॥ १ ॥

समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स केवलं निर्विशेषः (cp. the second copy) ब्रह्म चैतन्यमात्रमेव तिष्ठति न परमहंसः यच्च कुत्रचित्तिष्ठति किं करोति । केवलं ब्रह्मज्ञमहावाक्यविचारं करोति । तन्महावाक्यं कीदृक् । तच्च श्रीपनिपदानि यावन्तानि । आदौ तावदुग्वेदस्य प्रज्ञानमानन्दं ब्रह्म । अहं ब्रह्मास्मीति अणुवेदस्य । तत्त्वमसीति सामवेदस्य । अयमात्मा ब्रह्मेति अथर्व-वेदस्य । अहं ब्रह्मास्मि यत्परं ब्रह्मेति श्रुतेः । इत्यादिब्रह्मज-महावाक्यैर्ब्रह्मविचारः । तत्रादौ अणुवेदस्य प्रज्ञानशब्दव्याख्यानं क्रियते । ०

Fol. 2a: इति अणुवेदस्य प्रज्ञानशब्दनिर्णयः प्रथममिडांतः समाप्तः ॥ १ ॥ अतः परं आनन्दशब्दनिर्णयः कथ्यते ।

It ends:

ब्रह्मस्वरूपनिर्णयः वेदांतप्रकरणे अथर्ववेदवाक्यगतात्म-
ब्रह्मशब्दनिर्णयो नाम ब्रह्ममिडांतः समाप्तः ॥ इति श्रीशंकरा-
चार्यविरचितं ब्रह्मज्ञमहावाक्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2292.

2113. Foll. 57; size 9½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; large good writing.

Dvādaśamūhārākyavivarṇa, a second copy.

It begins without the *śloka* :

अथात(१) महावाक्यायैविवरणं कथयति । समस्तविषय-
वासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः केवलनिर्विशेषः ब्रह्मचिन्तनमा-
त्राय(२) मात्रमेव) तिष्ठति । स परमहंसः यच्च कुचचिन्तिष्ठति ।
किं करोति । केवलं द्वादशमहावाक्यायैविवरणं करोति । विवरणं
नाम विचारम् । तन्महावाक्यं कीदृक् । तन्वीचनपदानि
वाक्यानि । ०

Date of the copy : संवत् १९३९ चर्मा ज्येष्ठ शुदि १३
भृगुदिने लिखितं ॥ [GAIKAWAR.]

2293.

1368d. Foll. 26; size 9½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; well written.

Dvādaśamūhārākyavivarṇa, a third copy.

It begins : समस्तविषयवासनाविनिर्मुक्तः स परमहंसः ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2294.

1597b. Foll. 13; size 9½ in. by 3½ in.; generally 12 or 13 lines in a page; clear writing, of about A.D. 1700.

Ātmabodhuprakaraṇa, a compendium of the *Veḍānta* in 66 *śloka*s, by *Śaṅkarācārya*, with an anonymous *ṭikā*. The text occupies the middle of each page, the commentary being written above and beneath it.

The *ṭikā* begins :

ज्ञानमसंपूजितपादं ज्ञानपथमनसो ज्यगोचराकारं ।

विकसितजलरुहनेत्रं सीतास्त्रायोकमाश्रये रामं ॥

इह भगवान् शंकराचार्यः उक्तमाधिकारिणां वेदांतप्रस्थानत्रयं
निर्णय तदवलोकनासमर्थानां मंदबुद्धीनामनुग्रहार्थं सर्ववेदांत-
सिद्धांतसंग्रहमात्मबोधप्रकरणं निदर्शयिषुः(२.दिदर्श०) प्रतिजानीते
तपोभिरिति ।

The end is : इति श्रीमत्परमहंसप्रतिज्ञाजकाचार्यगोविंद-
भगवत्पादाचार्यशिष्यश्रीशंकरभगवत्पादाचार्यविरचितमात्मबोध-
प्रकरणं टीका च समाप्तिमगमत् ॥

See Hall's Index, p. 105, no. lxxviii. and p. 106, no. lxxx.; Weber's Berlin Cat. (1853), p. 179; Aufrecht's Oxford Cat., p. 224. In Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 252, no. 1677, the same *ṭikā* is ascribed to *Madhusūdana Sara-
seati*, but see the next number.

The *Ātmabodha*, with this *ṭikā*, was published by F. E. Hall, Mirzapore 1852, and in Hae-
berlin's Sanskrit Anthology; the text also in the *Bṛihatstotruratanākara*, p. 309.

[H. T. COLEBROOKE.]

2295.

603c. Foll. 20; size 9½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; large writing.

Ātmabodha, with the same commentary (*bhāṣya*), which is here ascribed to *Śaṅkara* himself.

[H. T. COLEBROOKE.]

2296.

2011a. Foll. 16; size 8½ in. by 4½ in.; 11-13 lines in a page; fair writing.

Ātmabodhuprakaraṇam saṭikaṃ, a third copy of the text, with the same commentary.

None of the manuscripts quite agrees with the printed texts.

[J. TAYLOR.]

2297.

100a. Foll. 12; size 9½ in. by 4½ in.; ten lines in a page; large good handwriting.

Adhyātmavidyopadeśasiddhi, or *Ajñānabodhinī*, a short exposition of the *Veḍānta*, in form of a dialogue between *śiṣya* and *guru*, by *Śaṅkarā-
cārya*.

Hall calls it a commentary on the *Ātmabodha*, see his Index, p. 105, no. lxxix.

It begins :

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाद्विनिवर्त्तते ।

नमस्तस्मै विद्वानन्दवपुषे परमात्मने ॥ १ ॥

चित्तदानन्दरूपाय सर्वधीवृत्तिमाश्रित्ये ।

नमो वेदान्तवेद्याय ब्रह्मणे जननरूपिणे ॥ २ ॥

अथाध्यात्मविश्लेषदेशविधिं व्याख्यास्यामः । अनाद्यननो
नेसर्गिको ध्यामो निध्याप्रत्ययरूपः सर्वलोकप्रत्ययः अस्त्यनये-
हेतोः प्रहरणाय । आत्मैकत्वज्ञानं शिष्यः श्रीगुरुं पृच्छति ।
भो भगवन् । स आत्मा कीदृशः । श्रुत्वा (r. ११) चित्तदानन्दा-
द्वितीयमखण्डमचलमजमक्रियं कटस्थाननखरूपं ब्रह्म स आत्मा ॥

Colophon: इति श्रीसंक्षिप्तवेदान्तशास्त्रप्रक्रियायां श्री-
मत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यश्रीमत्सङ्कर (!) कृतबहिर्मुखान्तःप्रणव-
मज्ञानबोधिनी (sic!) अध्यात्मविश्लेषदेशविधिः समाप्ता ॥ Rāj.
Mitra, Notices, ii., p. 97, no. 678, gives:
० श्रीमच्छङ्करकृती बहिर्मुखान्तःप्रकरणमज्ञानबोधिनी; but see
no. 2300, fol. 4a.

All leaves have the marginal note प्र० शा०.

Note of the scribe: लोपितं नरोत्तम ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2298.

1348d. Foll. 30; size 11 in. by 4½ in.;
large, modern Devanāgarī writing; nine lines
in a page.

Ītmashatīk-ābhāṣya, by Śaṅkarācārya.

It begins: श्री परिसमाप्तं कर्मसहायपरब्रह्मविषयवि-
ज्ञानेनैवा कर्तव्यो ज्ञानमहितापरा गतिरुत्पत्तिज्ञानद्वारेणोपसंहृता ॥
एतत्सत्यं ब्रह्म प्राणायामेनैव एको देवः । एतस्यैव प्राणस्य सर्वे
देवा विभूतयः । एतस्य प्राणस्यात्मभावो गच्छन्देवता जप्येतीत्युक्तं ॥
भो इयं देवताप्यलक्षणः परपुरुषार्थे एव मोक्षः । ०

It ends: अवनु वक्तारमित्यभ्यासो ध्यायपरिसमाप्त्यर्थो
द्वितीयारण्यकसमाप्त्यर्थश्च ॥ इति श्रीशंकराचार्यविरचितं
आत्मषड्भाष्यं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2299.

2401c. Foll. 8; size 7½ in. by 3½ in.;
generally nine lines in a page; nearly the
same writing as in no. 2401b, which is dated
Samvat 1730.

Aparokṣhānubhūti, a treatise on the *Vedānta*
doctrine in verse (by Śaṅkara). See Hall's
Index, p. 104, no. lxxiv.; Aufrecht's Oxford
Cat., p. 223, nos. 544 and 545. It begins:
श्रीहरि परमानन्दमुपदेशामीश्वर ।

The last leaf, with the six last *ślokas*
(139-144), is wanting. The last *śloka* is:

कारणव्यतिरेकेण पुमानादौ विलोकयेत् ।

अन्येन पुनस्तद्विकार्ये नित्यं प्रपश्यति ॥ ३६ (i.e. 138) ॥

The nine sections of this treatise are not
marked in this copy.

For editions of the *Aparokṣhānubhūti*, see
Haas' Brit. Mus. Cat., p. 128; Burnell's Tanj.
MSS., p. 91. [GAIKAWAT.]

2300.

2116c. Foll. 16 (of which 13-15 are want-
ing); size 9 in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī
writing; 8-13 lines in a page.

Tracts, by Śaṅkarācārya, on *Vedānta* sub-
jects. A similar collection in Weber's Berlin
Cat. (1853), p. 180, no. 618.

I. *Bālābodhinī*, begins:

प्रणम्य परमानन्दं मोहांधतिनिरागम् ।

तामसादबलेनैव क्रियते बालबोधिनी ॥ १ ॥

यस्य स्वरूपमात्रेण धीर्यते भवभीतयः । [॥ २ ॥

तं सर्वसाक्षिणं यानि शरणं कृपणीकम् (r. ० को कम्?)

अथायमात्मा कीदृशः । सद्रूपः । सर्वव्याप्यरूपः । बिद्रूपः ।
मुद्रबोधिरूपः । आनन्दरूपः । सुखप्रमुखरूपः । ०

Fol. 4a: इति बहिर्मुखान्तःप्रणव (r. ० मुखान्तःप्र०, see
no. 2297) बालबोधिनी प्रथमकल्पः ॥

Fol. 6b: इति शंकराचार्यविरचिता बालबोधिनी समाप्ता ॥
See Weber, p. 180, no. 2; Rāj. Mitra's
Notices, i., p. 93, no. 175.

II. *Tripurī*, in three sections (*pura*), begins
fol. 6b: शब्दस्पर्शरूपरसगन्धादयो विषयाः । ०

It ends fol. 9b: इति त्रिपुरी समाप्ता ॥

See Weber, p. 180, no. 4.

III. *Dyurākyaṣṭī*, in 53 couplets, con-
taining a dialogue between a *guru* and his pupil
on *jīva*, *paramātman*, *tattvamasi*. It begins:

सर्गेस्थितिप्रलयहेतुमर्षित्यशक्तिं

विशेषाद्विदितविद्यमनंतमूर्तिं ।

निर्मेकबंधनपारसुखावुराशिं

श्रीब्रह्म विमलबोधधनं नमामि ॥ १ ॥

It ends fol. 11b: इति शुवाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥

This small work is commonly called *Vākya-vṛtti* (no. 2302), see Hall's Index, p. 106, no. lxxxii.; Weber, p. 180, no. 1. It has been printed in the *Bṛihatatotraratnākara*, p. 321.

IV. *Svarūpanirūpaṇam*, begins fol. 11b:

अनात्मभूते देहादावात्मयुद्धिस्तु देहिना ।

साविद्या तत्कृतो बंधस्तथाशो मोक्ष उच्यते ॥ १ ॥

It breaks off in the second half of *śloka* 17, at the bottom of fol. 12b. See Weber, p. 180, no. 5.

V. *Ātmajñānopadeśavidhi*, only the concluding portion on fol. 16. See Weber, p. 180, no. 3.

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्नो-
विंदभगवत्पूज्यपादशिष्यस्य श्रीकरस्य कृती आत्मज्ञानोपदेशविधिः
संपूर्णः ॥ ० संवत् १७३९ वर्षे भाद्रपदपंचमी शुक्ली । लघोत्त
मो रेवादत्तमुत्तल्लिखितलपितं व्या. यगदिश्वरपठनाय ॥

On fol. 1a somebody wrote the title *Āṅga-kīrakārīkā* under which the MS. appeared in the old list.

[GAIKAWAR.]

2301.

1597e. Foll. 10; size 9 in. by 4½ in.; 9 or 10 lines in a page; fair writing, of the 17th century.

Vākya-vṛtti, the same 53 couplets of *Śaṅkara*, with a commentary, also called *Vākya-vṛtti*, by *Anandagiri*, pupil of *Śuddhānanda*. See Rājendralāla Mitra's Notices, iii., p. 331, no. 1324.

It begins:

हेदंपर्येण वेदांता यद्वदति परं यदं ।

तदहं ब्रह्म निर्भेदं सत्त्वादिपदलक्षितं ॥ १ ॥

मुमुक्षुजनानुनिवृत्तया वाक्यवृत्तिसंक्षिप्तकरणं प्रारम्भमाद्यो
विशेषप्रबोधप्रशमादिप्रयोजनसिद्धये देवताप्रणामरूपं मंगलाचरणं
मुखतः संपादयन् प्रकरणप्रारम्भापेक्षितमनुबंधवर्त्य च विषयप्रयो-
जनसंबंधलक्षणं संक्षिप्त्य प्रतिपादयति श्रीकवीर्यं कथयति ॥

सर्गस्थितिः ०

The end of the MS. is:

वाक्यवृत्तेरियं वृत्तिरुचिता संविता मया ।

युनातु रुचिता याता सायातु पुरुषोत्तमे ॥ (?)

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्नो-
विंदभगवत्पूज्यपाद-
शिष्येशानंदगिरिणा विरचिता वाक्यवृत्तिः समाप्ता ॥

नित्यं कर्म परित्यज्य वेदांतप्रवर्णं विना ।

वक्ष्यमानस्तु संन्यासी पतत्येव न संशयः ॥

A later scribe has added:

निर्गताज्ञेयपापानां अज्ञेये जायते मतिः ।

पापोपहतबुद्धीनां तद्वातापि न रोचते ॥ १ ॥

ईश्वरानुग्रहादेव पुंसामज्ञेयवासना ।

महाभयपरिचायाद्वि(r. ० द्वि)बाह्यमिह जायते ॥ २ ॥

ब्रह्म सत्यं जगन्मिथा(r. मिथ्या) जीवो ब्रह्मेव नापरः ।

इत्येवं निश्चये राम(ः)कथितो ग्रंथकोटिभिः ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2302.

1113a. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 5-14 lines in a page.

Vākya-vṛtti, 53 couplets by *Śaṅkara-ācārya*, the same as *Dyuvākya-vṛtti* in no. 2300 (2116c), with a commentary entitled *Vākya-vṛttiprakāśikā*, by *Viśveśvara*, pupil of *Mādhava Prājña*. See Hall's Index, p. 106, no. lxxxii.

The commentary begins:

अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानांजनशलाकया ।

चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥

ब्रह्माहमेतन्मयि भाति विश्व(r. ० च्छं)

श्रीमाधवब्राह्मगुरोः प्रसादात् ।

अन्वर्थेविश्वेश्वरपंडिताख्यम्

तस्यांनिपत्यं प्रथमोऽस्मि नित्यं ॥ २ ॥

परमकृपानिधयः श्रीमन्नो-
विंदभगवत्पूज्यपाद-
नामपरिमितजननादिसंसारार्थप्रयोजनपंडितानां ० नमस्तुते ।

सर्गस्थितिप्रलपहेतुमर्षित्यशक्तिं

विश्वेश्वरं विदितविश्वमनंतमूर्तिं ।

निर्मुक्तबंधनमपारमुक्तांशुराशिं

श्रीवल्लभं विमलबोधधनं नमामि ॥ १ ॥

Colophon: इति श्रीमन्नो-
विंदभगवत्पूज्यपाद-
नामपरिमितजननादिसंसारार्थप्रयोजनपंडितानां ० नमस्तुते ।
वाक्यवृत्ति-
प्रकाशिका समाप्ता ॥

For another MS., beginning with a different introductory *śloka* (श्रुतिस्मृतिपुराणानां °), see Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 287, no. 2847.

[H. T. COLEBROOKE.]

2303.

* 1256d. Foll. 22; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing, of A.D. 1788; nine lines in a page.

Vākyaśulhī-(prakarana), a treatise, in 44 couplets, by Śaṅkarācārya, on the *Vedānta* doctrine (तत्त्व); with a commentary.

The commentary begins: नमो रामाय देवाय सच्चिदानन्दमूर्तये । °

Edited by Windischmann, in 1833; see also Aufrecht's Oxford Cat., p. 225, no. 551; Rāj. jendralāla Mitra's Notices, iii., p. 226, no. 1247.

[H. T. COLEBROOKE.]

2304.

1250c. Foll. 13; size 8½ in. by 3½ in.; nine lines in a page; fair writing.

Harimāṇḍebhūṣya, an anonymous commentary on Śaṅkara's *Harimāṇḍa-stotra*.

See Hall's Index, p. 135, no. ccvii.

In this MS. the hymn has not quite 50 couplets. It is printed in the *Bṛīhatstotraratnākara*, p. 173.

The commentary begins:

नमो विष्णवे । हरिमोडा(r. ° डे)स्तोत्रस्य भाष्य(r. ° ञ्)-
मुद्रियते समूलकम् । मुमुक्षुणां विचारसमर्थानां द्रव्यभाषादयि(?)
ब्रह्मविद्या भयादिति मन्यमानो भगवाद्भाष्यकारः सर्वेयेदान्तसर्वैस्तं
स्तुतिपूजाजने दिदर्शयिषुः प्रतिजानाति ॥

स्तोत्रे भक्ता विष्णुमनादि जगदादि

यस्मिन्नेतत्संस्तुतिचक्रं धमतीत्यम् ।

यस्मिन्दृष्टे नश्यति तत्संस्तुतिचक्रं

तं संसारध्वान्तविनाशं हरिमोडे ॥ १ ॥

In the title this commentary is ascribed to Śaṅkara.

[H. T. COLEBROOKE.]

2305.

968a. Foll. 21; size 8½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Mānasollāsa, a paraphrase, in 354 verses—by Sureśvarācārya (*Viśvarūpācārya*)—of the *Dakṣiṇāmūrtistotra*, ascribed to Śaṅkarācārya, and intended to supply the essence of the *Vedānta* doctrine.

It is divided into ten chapters (*allāsa*), according to the ten verses of the original text, which is printed in the *Bṛīhatstotraratnākara*, p. 64 (beg. विष्टं द्रव्यमात्मनगरीतुल्यं निना-
तमि ०.) See Weber's Cat. (1853), no. 616.

The present MS. does not mention the author of the paraphrase.

It begins:

मंगलं दिशतु मे विनायको मंगलं दिशतु मे सरस्वती ।

मंगलं दिशतु मे महेश्वरी मंगलं दिशतु मे महेश्वरी ॥ १ ॥ °

Cf. Rāj. Mitra, Notices, v., p. 82, no. 1763.

[H. T. COLEBROOKE.]

2306.

1998. Foll. 27; size 8½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Mānasollāsa. The author's name is mentioned in the colophon of the fourth chapter.

[DR. J. TAYLOR.]

2307.

443. Foll. 72 (and a *sūcīpatra* after 22); size 10½ in. by 3½ in.; Devanāgarī character: 9 or 10 lines in a page.

Mānasollāsa-vṛttāntavilāsa (*Dakṣiṇāmūrtistotra-vyākhyāprabandha*), a commentary on Sureśvara's paraphrase, by Rāmatīrtha.

Beg. प्रोक्तस्तान्महावददुमतते ° cf. Weber, Cat. (1853), no. 616; Rāj. Mitra, Notices, v., p. 81, no. 1763, and p. 102, no. 1783.

[H. T. COLEBROOKE.]

2308.

2532d. Foll. 7; size 9½ in. by 4½ in.; thirteen lines in a page; well written.

Hastāmalaśatikā, a commentary on *Hastāmala*'s twelve couplets, ascribed to Śaṅkara (श्रीशङ्कराचार्यप्रणीता, in the colophon).

See Hall's Index, p. 107, no. lxxxviii.; Burnell's Tanj. MSS., p. 91; the Calcutta edition (published in the Śaka year 1771, in one small volume with *Velāntasāra* and its comm.) differs very much from this copy.

The commentary begins:

कश्चिदुत्पन्नज्ञानी (१.० तो?) आविर्भूतचरमदेहः . . . जनेन मृकत्वेन बहिः कृतः पित्रा प्रदर्शितो भाष्यकृत्तिः कश्चनिति पृष्ठः । स्नानुभवं प्रकटयन्त्येवामयनुभवो भूयात्तद्वदिति नत्वा नो यथावदात्मानमाचक्षते निमित्तनिपादिभिर्ज्ञादशभिः श्लोकैः ॥

This whole passage, with a few lines more, is wanting in the Calc. edition; the beginning of the latter (कश्चं ज्ञितो कश्च कृतश्च गता ०) has been added on the margin, partly by an old, partly by a more modern hand.

The first couplet of *Hastāmala* is:

निमित्तं मनश्चक्षुरादिप्रपञ्ची

निरस्तासिलोपाधिराकाशकल्पः ।

रविलोककेहानिमित्तं यथा यः

स नित्योपलब्धिरूपोऽहमात्मा ॥ १ ॥

The copy is dated: स्वस्ति संवत् १५६३ वर्षे भावनामसंवत्सरे आषाढमासे कृष्णपक्षे श्रीसोमदिने ६ तिथौ श्रीरेयोदितसंगमे लिखितं । रा० (sic) रघुनाथमुत्तरहरितस्य आत्मज्ञानार्थं ॥

[GAIKAWAR.]

2309.

476b. Foll. 6; size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair modern writing.

Hastāmalaśatrabhāṣya, a second copy of Śaṅkara's commentary, but differing very much from the Calcutta edition as well as from the preceding manuscript.

It begins:

यस्मिन्ज्ञाते भवेत्सर्वं विज्ञातं परमात्मनि ।

तं वन्दे नित्यविज्ञानमानन्दमजमद्वयम् ॥ १ ॥

See p. 2 of the Calc. edition.

[H. T. COLEBROOKE.]

2310.

368. Foll. 52; size 9½ in. by 4½ in.; in different, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Trīśatīnāmārthaprakāśikā, or simply *Nā-mārthaprakāśikā*, an explanation of the three hundred names of *Devī* (*Devīstotra*), by Śaṅkara-cārya. It begins:

वन्दे विष्णेश्वरं देवं सर्वसिद्धिप्रदायिनं ।

वामाकारुडवानाक्षीकरपद्मपूजितं ॥ १ ॥

पाञ्चाङ्गश्रेष्ठमुपरिजितपञ्चशाला

षाट्पञ्चशालिमुपु (१. ५) नाचितगात्रवर्णं ।

प्राचीनवाक्कुलिपदी परदेयतां त्वां

पञ्चायुधाचितपदी प्रणमामि देवीं ॥ २ ॥

लोषामुद्रापतिं नत्वा हयग्रीवमपीश्वरं ।

श्रीविद्यारामसंविद्विकारी पञ्चजवीक्षयः ॥ ३ ॥ ० ४ ॥

बहुकालं सुभक्तिमहिम्ना गुरुपादावबलं स्थिताय कुम्भयोनिमु-
नये । शिवदेवति कृतनामशतत्रयोक्ती प्रेरित (१.० तो) हयग्रीव उवाच ।
ककाररूपेति ॥ ककारः कवरीः रूपं ज्ञापकविशेषणं यस्याः सा
कादिविद्याविद्यहेत्यर्थः । ० — the next few names
are कल्याणी । कल्याणगुणशालिनी । कल्याणशीलनिलया ।
कमलोया । कलावती । कमलाक्षी । कल्पवल्ली । करुणामृत-
सागरा । the last सौख्यदा ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्नो-
विन्दभगवत्पूज्यपादशिष्यश्रीमच्छंकरभगवत्पादकृतायां विज्ञातीना-
मार्थप्रकाशिकायां तृतीयसंस्करणसुययौनामार्थप्रकाशनं पञ्चदशमं
समाप्तं ॥ नामार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥

Fol. 1a has the title वेदांतविज्ञातीभाष्य ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2311.

441. Foll. 167; size 10½ in. by 5½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Samkshepa-Śaṅkarajaya (also called *Śaṅkaradigvijaya*), a poetical life of *Śaṅkarācārya*, by *Mādhavācārya*.

Complete in sixteen *sargas*. For an analysis of the work, see Aufrecht's Oxf. Cat., p. 252. [H. T. COLEBROOKE.]

2312.

1960a. Foll. 150; size 9 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī character of the last century; nine lines in a page.

The same work. [DR. J. TAYLOR.]

2313.

724. Foll. 61; size 12¾ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing.

Sargas i. vii. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2314.

734. Foll. 262; size 13 in. by 6 in.; legibly written in Devanāgarī; 8-16 lines in a page.

Samkshepa-Śaṅkarajaya, with a commentary, entitled *Śaṅkarācāryadiṇḍima*, by *Dhanapati*, son of *Rāmakumāra*. Text and commentary were printed at Bombay in 1864.

(cf. Aufrecht's Oxford Cat., p. 260.

[H. T. COLEBROOKE.]

2315.

1398b. Foll. 36; size 12½ in. by 6 in.; Devanāgarī character; eleven lines in a page.

Sarga viii. of the same work, with *Dhanapati's* commentary. [H. T. COLEBROOKE.]

2316.

1960b. Foll. 102; size 9 in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Śaṅkaravijaya, a fanciful life of *Śaṅkara*, in the form of a dialogue between his disciples *Cidvilāsa Yatindra* and *Vijñānakanda Tapodhendra*; in thirty-two *adhyāyas*.

It begins :

बस्तु स्वस्तिकृते वस्तु नित्यलानन्दनिर्भर ।

वस्तु वा ज्ञाकरं नः स्यादीप्सितार्थसमृद्धये ॥ १ ॥

कीदं वाचयितुं किलेष दधती हस्तायुजे पुस्तकं

द्विजानाममृतं प्रदातुमिव न नित्यं करे विधत्ते ।

सज्जस्यत्ययं करेण गणनां कर्तुं च दातुं वरान्

मा स्यादसप्तसप्तदोषनिचया वागीश्वरी श्रेयसे ॥ २ ॥

अदधश्चरद्भ्रमां शारदी दधतीं भजे ।

कायकातिनितां पाशो कलानिव विधोः शुभां ॥ ३ ॥

विज्ञानकंदः ॥ श्रीमद्गुरो देशिकेण परित्यागतासिलागत ।

नवसाक्षा(?)र्यविज्ञानविच्छिन्नहेतुभाषण ॥ ६ ॥ ०

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमच्छंकरभगवत्पण्यशंकरविजयविच्छिन्नास रतौद्विज्ञानकंदतपोधनेदुसंवादे द्वाविंशोऽध्यायः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

5. Advaita school, general Vedānta.

2317.

1103c. Foll. 16 (foll. 45-60 of the volume); size 13 in. by 5 in.; foll. 1-6 nineteen to twenty-two lines in a page, the writing like no. 2397 (1103b); foll. 7-16 fifteen to seventeen lines in a page, the writing like no. 2459 (1103a).

Naishkarmyasiddhi, called *Sambandhokti*, by *Sureśvara Ācārya*, pupil of *Śaṅkara*, in four *adhyāyas*, prose and verse. See Hall's Index, p. 159.

It was published in the Bombay Sanskrit Series, no. xxxviii.: "The *Naishkarmyasiddhi* of *Sureśvarācārya* with the *Chandriki* of *Jñānottama*." Edited . . . by Colonel G. A. Jacob, Bombay 1891. Both MSS. of the India Office were used by him.

"As its title shows, it consists of an argument in opposition to ritual, and in favour of knowledge, as a means to *mukti*," i.e. p. 2.

It begins :

आत्मसत्त्वपर्यन्तैः सर्वप्रमाणैः सर्वप्रकारस्यापि दुःखस्य खरसत
एव जिहासितत्वात् तन्निवृत्त्यर्थो प्रयत्निरस्ति खरसत एव ।
दुःखस्य च देहोपादानैकहेतुत्वात् देहस्य च पूर्वोपचितधर्माधर्म-
मूलत्वादनवृत्तिः । तयोश्च विहितप्रतिषिद्धकर्ममूलत्वादनवृत्तिः ।
कर्मणश्च रागद्वेषादन्वयत्वात् रागद्वेषयोश्च शोभनाशोभनाभ्यास-
निबन्धनत्वात् अभ्यासस्य चाविचारितसिद्धहेतवस्तुनिमित्तत्वात्
हेतुस्य च शुक्तिकारजतादिवत्सर्वस्यापि सतः सिद्धाद्वितीयात्मा-
नबोधः (sic! leg. °त्मानबोध) नाहोपादानत्वाद्भाव्युक्तिः ।

The first *śloka* is :

आनित्वागम्यपरिच्यतं सकललोकोत्तमं यतः ।
ध्यातुं हि नमस्तस्मै हरये बुद्धिसाक्षिणे ॥

End of the whole work :

संबंधोक्तिरियं साध्या प्रतिश्लोकमुदाहृता ।
नेष्काम्यसिद्धिहेतवेनाप्याख्यातास्या भवेदुच्यते ॥ १६ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्री जङ्करपूज्यपादशिष्य-
श्रीमुरेश्वराचार्यविरचिते नेष्काम्यसिद्धी संबंधोक्ती चतुर्थोऽध्यायः
समाप्ता चेयं नेष्काम्यसिद्धिः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2318.

777b. Foll. 40; size 10½ in. by 4½ in.; written by different hands, the oldest parts in the first half of the 17th century; 9-13 lines in a page, the margin worm-eaten.

Naishkarmyasiddhi, a second copy, with marginal notes.

The last words are सतः परं कारणम्; the three other verses (73-76) which follow in no. 2317, are not found in this copy. The last two lines are in a different handwriting.

Colophon: इति श्रीमत्जङ्कराचार्यविरचिते (sic!) नेष्काम्य-
सिद्धी नामको ग्रंथ समाप्तं संपूर्णम् ॥ apparently corrupt.

[H. T. COLEBROOKE.]

2319, 2320.

661. Foll. 289 (१-२६६); size 13 in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page.

646. Foll. 225 (in three parts foll. 87, 129, 19); size 13½ in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page.

The writing is the same in both volumes, large and clear, of the end of the 18th century; some pages were written by a different hand.

Samkshepasārīraka, an exposition of the *Vedānta* in *ślokas* following the *Vedānta Sūtra* and Śaṅkara's *Bhāṣya*, in four *adhyāyas*, by Śrī-Sarvajñātman Mahāmmi, pupil of Śrī-Dereśnara, with a *ṭīkā*, called *Anvayārthapra-
kāśikā*, by Rāmatīrtha, pupil of Paramahansa-
parivrajakācārya Kṛishṇatīrtha. See Hall's Index, p. 90, no. xvi. and p. 91, no. xix. Sarvajñātman wrote his work under the reign of a king Śrīmat, see the final couplets and the *ṭīkā* (infra). Hall and Aufrecht (Cat. Cat.) give "*Manukulāditya*" as the king's name, but according to Rāmatīrtha's *ṭīkā* this would be only an epithet. Rājendralāla Mitra wrongly makes *Madhusūdana* a contemporary of this king "*Manukulāditya*," see Notices of Skr. MSS., vol. iii., p. 90, where he describes a copy of *Madhusūdana*'s commentary on the *Samkshepasārīraka*.

Rāmatīrtha made use of the *Siddhāntadīpa*, another commentary on the *Samkshepasārīraka*, by Viśvanada, pupil of Īnandareḍa.

The first volume contains the first *adhyāya* (समन्यायनिधः), with 563 couplets.

The *mūla* begins :

अनृतनदविरोधिरुपमंतव-
यमलंबधनदुःखताविरुद्धं ।
अतिनिकटमविक्रियं मुरारेः
परमपदं प्रणयादभिष्टयोनि ॥ १ ॥

The first ten *ślokas* were printed by Rājendralāla Mitra, i.e.

The *īkā* begins :

यस्माद्विष्णुर्देति येन विविधं संजीव्यते लीयते
यवांते गगने घना इव महामाघिन्यसेगे ऽद्भये ।
समज्ञानमुत्थानके ऽस्त्रिलनोऽधस्यानुभूत्यात्मनि
श्रीरामे रमतां मनो मम सदा हेमावुज हंसवत् ॥ १ ॥

After twelve introductory couplets the author of the *īkā* says: एते टीकाकारस्योक्ताः इह हि सर्वज्ञात्मगिरा प्रसिद्धाना महामुनिरस्त्रिलश्रुतिमौलितत्त्वाध्यायिचारशास्त्रस्य श्रीमन्नारोराकाभिधस्य श्रीदेव्यासमहामुनिकृतमूलसंदर्भात्मकस्य भगवत्पादाभिधानश्रीमन्नारोराकाध्यायप्रकटीकृतार्थस्याप्यतिगंभीरस्य संक्षेपतत्त्वापयार्थविज्ञानमुपलभ्य तदनुग्रहाय श्रीमन्नारोराकास्त्रप्रकरणवार्तिकमारभमाणस्तथाविष्णुपरिस्मृतिप्रचयगमनशिशुआचारपरिपालनफलं विशिष्टशिशुआचारानुमितस्मृतिश्रुतिप्रमाणकं स्वेष्टदेवज्ञानुसंधानात्मकं संगलमाचरन्त्यास्त्रीयाभिधेयप्रयोजने दर्शयति श्रीप्रवृत्तिमिद्वये अनृतसंवेदादिना ०

Colophon of the first *adhyāya*, *mūla* : इति श्रीदेव्यासपुन्यपादशिशुश्रीसर्वज्ञात्ममहामुनेः कृती शारोराप्रकरणसंक्षेपशारोराके प्रथमोऽध्यायः ॥ *īkā* : इति श्रीकृष्णतीर्थशिशुआचारतीर्थकृतायां संक्षेपशारोराकटीकायामन्यार्थप्रकाशिकायां समन्ययाभिधः प्रथमोऽध्यायः समाप्तः

The second volume contains *adhyāyas* 2-4.

The *īkā* of the second *adhyāya* begins : तदेवं समन्यलक्षणगतं विशेयं व्यायतो निरूपितं उपश्रुत्य यद्यपि श्रुतिगतिपर्यालोचनायां सर्वे वेदांता अविरोधेनासंख्यज्ञात्मनि प्रमाणमिति व्यायतो निश्चारितं तथापि प्रत्यक्षादिप्रमाणांतरविरोधे प्रतिभासमाने न तथैवेति प्रागुक्ते समन्यवेतिमान्यं मम वक्ष्ये इति मन्यानः शिष्यो मानांतरमाश्रित्योक्तं समन्यमाक्षिपति एवं समन्य इति ।

The first verse of the *mūla* is :

एवं समन्यनिरूपणयावबोधो
ज्ञातो ऽप्यसंख्यविषयो ननु वाक्यजन्यः ।
मानांतरेण परिपीडित एव ज्ञातो
भेदप्रकाशनकृता ऽश्वनिबंधनेन ॥ १ ॥

The second *adhyāya* of the *mūla* (अविरोधाभिधः) contains 248 couplets.

The *īkā* of the third *adhyāya* begins : तदेवं सर्ववेदांतानां प्रयोगकरसे परे ब्रह्मणि समन्यं विरोधपरिहारेण

दूढीकृत्येदानीं यथोक्तब्रह्मज्ञानसाधनविचारपरं तृतीयाध्यायमवतारयिष्यन्नादौ शिष्यप्रश्नमवतारयति ॥ श्रुत्याऽविरोधमिति ॥

The first couplet of the *mūla* is :

श्रुत्या ऽविरोधमुपपन्नसमन्यवैत-
नज्ञात्मताफलशिरस्कमिति प्रसूते
यत्साधनं तदस्त्रिलं प्रतिपात्तमानः ॥ १ ॥

The third *adhyāya* of the *mūla* (साधनाभिधः) contains 364 couplets.

The *īkā* of the fourth *adhyāya* begins : उक्तैः समस्तैः साधनैः संसिद्धेर्जायमानस्य महावाक्योक्त्यज्ञानस्य कीदृशी फलनियमितिरिति शिष्यः पृच्छति उक्तसाधनेति ॥

The first verse of the *mūla* is :

उक्तसाधनसमुद्भवा सती किं प्रयच्छति फलं मुमुक्षवे ।
प्रत्यगात्ममतिरव मे मनस्स्थितां समुपजायतेऽधुना ॥ १ ॥

The fourth *adhyāya* of the *mūla* (फललक्षणं) contains 63 couplets.

The last couplets are :

श्रीदेव्यासपादार्थकनरजःसंपर्कपूताश्रयः
सर्वज्ञात्मगिराकितो मुनिवरः संक्षेपशारोराकं ।
चक्रे सस्मनशुद्धिचर्धनमिदं राजन्यवंश्ये नृपे
श्रीमत्सत्तत्त्वज्ञासने मनुकुलादित्ये भुवं शासति ॥ ६२ ॥
भुजंगमांगशायिने विहंगमांगगामिने ।
तुरंगमांगभेदिने नमो रथांगधारिणे ॥ ६३ ॥

इति श्रीसर्वज्ञात्ममहामुनिविरचिते संक्षेपशारोराके फललक्षणं ० (sic!) अतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

The second half of the 62nd couplet is thus explained in the *īkā* : कदा चक्रे इत्यपेक्षायामाह । राजन्यवंश्य इति । अविच्य इत्यर्थः । नृपे राजनीति यावत् तस्य नाम निर्दिशति श्रीमतीति श्रीमन्नास्ति (sic! read: श्रीमन्ना-मास्ति) किंलक्षणे अद्यतज्ञासने अप्रतिहताज्ञे इत्यर्थः तस्य राज्ञो वंशतश्च ज्ञेयमाह मनुकुलादित्य इति मनुवंशप्रकाशक इत्यर्थः एवंभूते श्रीमन्नास्ति नृपे भुवं शासति सति सर्वज्ञात्मगिरा-कितो मुनिवरः संक्षेपशारोराकं चक्रे इत्यन्यः ॥

The *īkā* ends :

सिद्धांतदीर्घं पुरतो निधाय वेदांतमंतगृहसन्निविष्टं ।
संक्षेपशारोराकरानुजः प्राकाशमादाय मया विविक्षः ॥

सर्वज्ञानमुनिप्रणीतममलं संक्षेपशारीरकं
दृष्टान्तविभवं पुरस्कृतमहासिद्धांतदीपार्चिषा ।
उज्जीयार्थविभागतः प्रतिपदं संक्षेपविद्योतनी
व्याख्यास्य सती मनःप्रियकरी व्याख्यानचिन्तीकसः ॥
नमोऽस्तु तस्मै रामाय वृद्धतन्त्रयोक्तिषु सते ।
वायुनेत्रं तृणं येन विचेष्टेन (r. विचेष्टने) प्रमाधियः ॥
नमस्तेभ्यो गुरुभ्योऽस्तु येषां सविधिमाचरः ।
ममोऽज्ञास्तिमिरं ध्वस्तं बाह्यं ध्यातं रवेरिव ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यकृष्णाचार्यशिवरामस्तोत्र-
विरचितायां संक्षेपशारीरकटीकायामन्ययार्थ (प्र) काशिकायां च-
तुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

The *Samkshepaśārīraka* with *Madhusūdana's* commentary was printed in *The Pandit*, New Series, vol. iv.-x. [H. T. COLEBROOKE.]

2321.

2594. Foll. 119; size 11½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; fair writing, of the 18th century.

Laghunūyāsudhā, a *ṭīkā* on a work called *Śataśloki* and *Laghucārttika*, by *Uttamaśloka-tīrtha*, "kīṃkara" of *Śaṅkhaśāstra*. See Hall's Index, p. 97, no. xli. The *mūla* is an epitome of *Bādarāyaṇa's* *Vedāntasūtras*, treating separately on each single *adhikaraṇa*. Each *pāda* is divided into a certain number of sections according to the number of *adhikaraṇas* which it contains in the *Vedāntadarśana*. Of the *sūtras*, always the first of each *adhikaraṇa* is quoted in this MS. In the final couplets the author says that his work was founded on both *tantras*, on the *tantra* of *Jaimini* and on the *tantra* of *Bādarāyaṇa*. The present volume is pure *Vedānta*. Hence we may conclude that it represents only the second part of a larger work, the first part of which will be an epitome of *Jaimini's* *Pūrva-mīmāṃsā*. This explains also the designation "*uttaratantre*" in some of the colophons, see the end of the first *adhyāya* (it occurs also at the end of the third

pāda of the third *adhyāya*, and at the end of the third *pāda* of the fourth *adhyāya*).

This volume begins:

यत्किंभूयां समुत्पन्नं चेतनाचेतनं जगत् ।
तं (च) देवि विप्रकरीरं सविदानंदमद्वयं (r. ०४) ॥ १ ॥
गुरुभाषणे देवीं च नत्वा वेद्यासिके नये ।
रचितां तां शतश्लोकीं व्याख्यास्ये शिवतुहये ॥ २ ॥

अथातो ब्रह्मनिष्ठासा ॥ इदं शारीरकब्रह्ममीमांसाशास्त्रं
नारंभणीयं । विषयप्रयोजनरहितत्वात् । जीवब्रह्मान्वेक्यमज्ञातं
विषयः । ज्ञातं प्रयोजनमिति ह्यभिमतं ।

Colophon of the first *adhyāya*, fol. 51a: इति
श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमदुत्तमश्लोकाचार्यविरचितायां
लघुवाचिकटीकायां लघुन्यायमुपाध्यायानुवृत्तच प्रथमस्याध्या-
यस्य चतुर्थः पादः ॥

The second *adhyāya* has 27 leaves, begins with the text of the first *sūtra*: स्मृत्यनवकाशः
... ० प्रसंगात् । प्रथमेऽध्याये सर्वज्ञे सर्वशक्तिनि जगदभिस-
नितिसोपादाने ब्रह्मणि वेदांतानीं समन्वयः प्रतिपादितः । स
इहाक्षिप्यते ।

The third *adhyāya* has 30 leaves, begins: तदंतरं ० . . . प्रसन्निरूपणाभ्यां (*Ved. Sū.* iii. 1, 1) ।
अत्राध्याये प्रायो ज्ञानसाधनानि निरूप्यन्ते । प्रथमं तावत्संवा-
दिनिविद्यामाध्याय जीवस्य गतागतिनिरूपणं क्रियते वैराग्याय ।

The fourth *adhyāya* has 11 leaves, begins: आधुनिकसकृदुपदेशात् (*Ved. Sū.* iv. 1, 1) । अत्र साध-
नविचारानंतरं फलविचारः क्रियते । The last *sūtra* quoted is जगद्भाषारवणै etc., the first of the seventh *adhikaraṇa* of the fourth *pāda* (*Ved. Sū.* iv. 4, 17).

The whole work ends: स्वकृतां लघुवाचिकाख्या (r. ०१)
शतश्लोकी (r. ०१) मुपाध्यायेन रूपयन् सावसदा शिवाय निवेदयति ॥

इत्यमुद्वृत्य वेदांतमीमांसादुग्धसागरात् ।
शतश्लोकीमुपाध्यायारचं द्रुमीलीं समर्पितः ॥ १ ॥

अर्थत इति वक्तव्येऽर्पित इति वचनं आरंभात्मागेव तदर्थ-
मुद्धा उरभ्य इति छोटयितुं ॥

इत्थं जैमिनिवादरायणकृते तच्चद्वये ये नयाः
पूर्वाचार्यवैरेणु शब्दनिषेधेः म्याहीकृता विसर्गः ।
ते संक्षिप्य यथामतीह सुगमेः शब्देः प्रकाशकृताः
श्रीमद्विष्णुपर्वणिशालनयनानाथस्य तुह्ये तदा ॥ १ ॥

लघुवाचिकटीकेयं लघुन्यायमुपाह्वया ।

तत्रैववाचिता श्रीमद्विष्णुनाथे समर्पिता ॥ २ ॥

अनया भागवत् (r. भग^०) प्रीतो मायिकीभावबोधिदी ।

अभेदबोधोदयोत्पान्मूलतः परिमार्जय ॥ २ (sic!) ॥

विष्णोश्चरप्रेरितेन श्रितविष्णेशमूर्तिना ।

उन्नमयोक्तरीत्येन तस्मैले यपिता स्पृष्ट ॥ ३ ॥

इति श्रीमच्छुद्धानन्दमुनिवरकिंकरेण श्रीमदुत्तमश्रोक्तरीत्ये-
यतिना विरचितायां लघुवाचिकटीकायां चतुर्थोऽध्यायः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

2322.

2516. Foll. 275; size 11½ in. by 5½ in.;
9-12 lines in a page; large good handwriting.

Pañcadaśī, an exposition of the *Fedānta* philosophy in fifteen *prakaraṇas*, divided into three *adhyāyas*, by *Bhārati-tīrtha Vidyāranya*; and *Padadīpikā*, a commentary on the *Pañcadaśī*, by *Rāmakaṣhṇa*.

See Hall's Index, p. 98, nos. xlv. and xlv.;
(Oxford Catalogue, p. 222, no. 541, p. 223, nos.
541 and 542; Berlin Catalogue, p. 182, no. 625,
pp. 183 and 184, nos. 629, 630, 631.

at Bombay in the Śaka year 1785. There is
also a Calcutta and a Poona edition. An
English translation with the text of the *Pañ-
cadaśī* appeared in *The Pandit*, New Series,
vol. v. viii., not complete (on the authorship
of this work, *ib.* vol. viii., p. 603).

[GAIKAWAR.]

2323.

2310. Foll. 203; size 13½ in. by 6½ in.;
9-14 lines in a page; large good handwriting;
ornamented margin. On the last page there
is a picture representing *Rāma*, *Sītā*, *Hanumat*,
and five other figures.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a second copy.
Foll. 9, 99, 92, 93, 99½ are missing.

[SIR JOSEPH BANKS.]

2324.

1794. Foll. 239; size 14½ in. by 5½ in.;
9-13 lines in a page; large good handwriting.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a third copy.

[J. TAYLOR.]

2325.

3034. Foll. 230; size 12½ in. by 4½ in.;
9-13 lines in a page; indifferent writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a fourth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2326.

242. Foll. 209; size 12½ in. by 4½ in.;
7-12 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a fifth copy.

Colebrooke's remark on fol. 80, that the
sections were bound up in wrong order, does
not refer to the present condition of the copy.

Two leaves are missing, one after fol. 22
(99 of the second *prak.*), and one after fol. 112
(33 of the seventh *prak.*). [H. T. COLEBROOKE.]

2327.

2310. Foll. 203; size 13½ in. by 6½ in.;
4½ in.; 10-16 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a sixth copy.

It begins with the second chapter, the first
having been placed at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

2328.

872. Foll. 133; size 10½ in. by 4½ in.;
8-16 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, a seventh copy,
dated संवत् १७१९ समवधेशावधि १३ तैरमो द्विदितं
गोविंदकायस्य । [H. T. COLEBROOKE.]

2329.

3041. Foll. 131; size 12½ in. by 5½ in.;
12-21 lines in a page; fair writing.

Pañcadaśī and *Padadīpikā*, an eighth copy.

[J. R. BALLANTYNE.]

2330.

2082b. Foll. 42; size 9½ in. by 4 in.; 11 or 12 lines in a page; middling writing.

Pañcadaśī, a fragment. The first two leaves contain the first twenty-six couplets of the first *prakaraṇa*, foll. 3-42 nearly the whole second *pañcaka* (the first thirty-seven couplets are missing). [GAIKAWAR.]

2331.

2670b. Foll. 39; size 10½ in. by 3½ in.; 10-13 lines in a page; good writing.

Siddhāntamuktāvalī, a commentary on a small metrical *Vedānta* treatise, by *Prakāśānanda*, pupil of *Jñānānanda*. See Hall's Index, p. 99, no. xlix. The work was edited and translated into English by Arthur Venis, Benares 1890 (reprint from The Pandit). It is referred to by *Appayya Dīkṣita* in his *Siddhāntaleśa*, and has been assigned to the last quarter of the 16th century.

It begins :

अदृष्टव्यमानन्दमात्मानं ज्योतिरव्ययं ।
विनिश्चितं भुतेः साक्षाद्युक्तिसाभिधीयते ॥

तत्रादी मङ्गलं तत्त्वानुसरणरूपं सूचयन्नभिधेयप्रयोजने
साक्षात्प्रतिपाद्य कर्त्तव्यं प्रतिजानाते अदृष्टेसादिना

[H. T. COLEBROOKE.]

2332.

2226. Foll. 38; size 9½ in. by 4½ in.; 10-15 lines in a page; fair modern writing.

Siddhāntamuktāvalī, a second copy of *Prakāśānanda's* work. [R. JOHNSON.]

2333.

2773b. Foll. 101; size 12 in. by 5 in.; 12-16 lines in a page; fair writing.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, the text of *Prakāśānanda's* work, here called *Siddhāntamauktī-*

kaśreṇī, and a commentary on it, by *Nānā-dīkṣita*, pupil of *Prakāśānanda*.

See Hall's Index, p. 99, no. l.; A. Venis' edition of the *Siddhāntamuktāvalī*, p. iii.

It begins :

विशेषं दुःखिरानं जगदुदयकृतं शारदां सूचकारं
व्यासं चाचार्यवर्यं विभुवनविदितं शङ्करं भाष्यकारम् ।
आनन्दान्नप्रकाशात्तुभवदयं सद्गुरुं श्रीनृसिंहं
वन्दे विद्वानिधानं ज्ञानमनिरतं राघवेन्दुं यतीन्द्रम् ॥ १ ॥

यच्छिष्यशिष्यसंदोहव्याप्ता भारतभूमयः ।

वन्दे तं यतिभिर्वन्द्यं प्रकाशानन्दमीश्वरम् ॥ २ ॥

सिद्धान्तमीलिककञ्चेणीप्रकाशाय प्रदीपिका ।

क्रियते परपक्षीयव्याप्त्यर्थसंप्रवर्तिनी ॥ ३ ॥

शिशुआचारप्रामाण्यलुमाचरन्निरुपणीयं प्रतिजानाते अदृष्ट-
व्यमिति ०

It ends :

नानादीक्षितसंज्ञेन विदुषेयं विनिर्दिता ।

सिद्धान्तमीलिककञ्चेणीदीपिकालप्रकाशिका ॥ १ ॥

विदितसकलवेद्येनं प्रशंसति लोके

यथितमपि महतिः किं पुनर्मादृशेन ।

इति विमलसने अस्मिन्वाङ्मये ज्यं प्रवृत्तः

स्मरतिविमलताये अन्तुमर्हति सन्तः ॥ २ ॥

यदज्ञानादिदं भाति यज्ज्ञानाच्च प्रलीयते ।

तत्र स्यात्तदहं नित्यं नित्यसंवितासाध्यम् ॥ ३ ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीप्र-
काशानन्दपूज्यपादशिष्यश्रीनानादीक्षितविरचिता वेदान्तसि-
द्धान्तमुक्तावलीटीका समाप्ता ॥

Date of the copy : श्रीसंवत् १८३३ कार्तिक शुक्ल ५
भृगुवासरे ॥ [COLL. OF FORT WILLIAM.]

2334.

860. Foll. 79; size 11 in. by 5½ in.; 8-16 lines in a page; fair writing.

Siddhāntamuktāvalīṭīkā, text and commen-
tary, a second copy, incomplete, containing
only as much as foll. 1-60 in the first copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2335.

1348c. Foll. 28 (१-२३); size 11½ in. by 5½ in.; 18-21 lines in a page; good writing, on brown paper.

Siddhāntamuktāvalīkā, text and commentary, incomplete, but beginning at the very point where the second copy breaks off.

[H. T. COLEBROOKE.]

2336.

2317. Foll. 67; size 13 in. by 5½ in.; 14-18 lines in a page; large modern writing.

Vedāntasiddhāntamuktāvalīkā, the commentary without the text, an incomplete copy. From fol. 40 to the end the original numbering is wrong and all leaves are misplaced. The right order would be: foll. 40 (orig. ३०), 42 (३१), 44 (३२), 46 (३३), 49 (३४), 64 (३५), 51 (३६), 54-56 (३७-३९), 41 (४०), 43 (४१), 45 (४२), 47, 48 (४३, ४४), 50 (४५), 52 (४६), 53 (४७), 66 (४८), 57-63 (४९-५५), 65 (५६), 67.

The continuous text of this copy ends fol. 65a, l. 8 (विज्ञेयत्वादिभ्यो न्यात् *sic*), see fol. 74b, l. 6 of the first copy). The next nine lines continue the text, but they are full of omissions; with the fourth line of the verso of the same leaf begins the end of the whole commentary (वाक्यं शुभं see fol. 100b, l. 5 of the first copy).

[R. JOHNSON.]

2337.

1763. Foll. 64; size 7½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; 12-14 lines in a page.

Vināśasindhu, a treatise on the *Vedānta* tenets (by *Mukunda Muni*, or *Mukundarāja*?).

It begins:

अनेये सविदानंते सकार्ये यत्र लीयते ।

माया तदस्यनाशंते भेदायावि परं महः ॥ १ ॥

परमच्योति नादात्मा अपलेव विभासरा ।

परा महेशितुः शक्तिर्वागात्मा साधिरस्तु मे ॥ २ ॥

बागवैरूपं सकलं प्रपञ्चमजीवनसहिरहासहिष्णु ।

अभिन्नरूपं परमाद्यतो यच्चिदात्मना तन्मियुनं नतोऽस्मि

शिष्यदेशिकसंवादनगीकृत्य ततो ब्रुवे । ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

विवेकसिंधुं यन्मग्ना जगुस्तापत्रयं नराः ॥ २ ॥ ० ११ ॥

इह यद्यपि निरवधिनिरतिशयसुकुमारशि(?)जननादिपद्-
भाषविकारे ०

इति विवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादीपक्रमो नाम प्रथमं प्रकरणं ॥
fol. 11b; ० मुद्रिक्रमे सगप्रकरणं fol. 20b; मुद्रिक्रमे
स्युल्लेखविवरणपूर्वकं प्रथमविवरणं fol. 27a; मुद्रिक्रमे
सकलवाङ्मयार्थनिरूपणं fol. 31b; संहारक्रमे लक्षणाप्रकरणं
fol. 39a; संहारक्रमे उत्तरार्थे संहारचयनिरूपणं fol. 48b;
उत्तरार्थे संहारक्रमे गुरुशिष्यसंवादे संहारप्रकरणं fol. 57a.

It ends:

सगसंहारनामानी क्रमावच निरूपितो ।

यी ज्ञात्वा जन्मभूतिस्(?) जीवो ब्रह्मोपयात्य ॥ ५ ॥

इति अनन्तविवेकसिंधौ गुरुशिष्यसंवादे संहारक्रमे ज्ञानुभवा-
विष्कारप्रकरणं समाप्तं ॥ उत्तरार्थे संहारक्रमार्थं च । विवेकसिंधुः
समाप्तः ॥

The author's name is not given in this MS.; cf. Weber's Cat., p. 375, no. 1365, and Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 343, no. 1346 (apparently a larger work); Hall's Index, p. 100, no. liii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2338.

3067. Foll. 39; size 9½ in. by 3½ in.; ten lines in a page; fair writing.

Vedāntaparibhāṣhā, an exposition of the *Vedānta* philosophy, in eight *paricchedas*, by *Dharmarāja Dikshita*.

See Hall's Index, p. 100, no. liv.

The *Vedāntaparibhāṣhā* was printed at Calcutta in the Śaka years 1769 and 1777 (see Haas' Cat., p. 31). There are also *Kāśī* editions.

The *pratyakṣapariccheda* ends fol. 11b, the *anumānapariccheda* fol. 13b, the *upamānaparic-*

2345.

2018. Foll. 18; size 9½ in. by 4½ in.;
ten lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2346.

2371. Foll. 16; size 11½ in. by 4½ in.;
9 or 10 lines in a page; large good writing.

Vedāntasāra, a third copy. [GAIKAWAR.]

2347.

2773a. Foll. 15; size 12 in. by 4½ in.;
nine lines in a page; well written.

Vedāntasāra, a fourth copy, dated संवत् १८५८
जायते नासि जुझे ५ ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2348.

2833a. Foll. 23; size 7 in. by 9 in.;
13-15 lines in a page; large modern writing.

Vedāntasāra, a fifth copy, with pencil notes
on the margin. [SIR CHARLES WILKINS.]

2349.

1338a. Foll. 19; size 11½ in. by 4½ in.;
eight lines in a page; large modern writing.

Vedāntasāra, a sixth copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2350.

2459. Foll. 86; size 11½ in. by 5½ in.;
8-10 lines in a page; large beautiful writing.

Vedāntasāra, the text, and *Subodhinī*, a
commentary on it, by *Nṛsiṃha Sarasvatī*,
pupil of *Kṛṣṇānanda*. In the final couplets
the author is called *Narasimha* and *Narahari*.

See Hall's Index, p. 101, no. lviii.

The *Subodhinī* was published at Calcutta
in the Śaka year 1771, by *Anandacandra-
vedāntavāgīśa*, in Beng. char., also in the Śaka
year 1782 (see Haas' Cat., p. 125).

It begins:

रामानन्दं गुरुं नत्वा परमानन्दमद्वयम् ।

वक्ष्ये वेदान्तसारस्य टीकां नाम्ना मुचोधिनीम् ॥ १ ॥

That the *Subodhinī* was composed at Be-
nares in the Śaka year 1510, appears from the
following final couplets:

गोवर्द्धनप्रेरकया विमुक्तिद्वारे दधिने नरसिंहयोगी ।

वेदान्तसारस्य चकार टीकां मुचोधिनीं विप्रपतेः

[पुरस्तात् ॥

माते पञ्चशताधिके दशशते संवत्सराणां पुनः

संजाते दशवत्सरे प्रभुवरप्रतीक्षालिवाहशके ।

माते दुर्मुखवत्सरे शुभशुची मासे अनुमत्यानिधी

प्राप्तभार्गववाक्ये नरहरिटीकां चकारोऽम्बलाम् ॥

[GAIKAWAR.]

2351.

2082a. Foll. 41; size 8½ in. by 3½ in.;
11-15 lines in a page; small fair writing, on
some pages nearly obliterated.

Vedāntasāraṭīkā, a second copy of *Nṛsiṃha's*
commentary, dated संवत् १९९३ फाल्गुणवदि ९ गुरी
भट्टकपा(?) रामनारायणेन स्वपठनार्थं वा सर्वेषां लिखितोऽयं
सटीकवेदान्तसारः शुभे भवतु ॥

[GAIKAWAR.]

2352.

1645. Foll. 74; size 9½ in. by 3½ in.;
eight lines in a page; large good handwriting.

Vedāntasāraṭīkā, a third copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2353.

884c. Foll. 56; size 10½ in. by 4 in.;
nine lines in a page; well written.

Vedāntasāraṭīkā, a fourth copy of *Nṛsiṃha's*
commentary, dated संवत् १८३९.

[H. T. COLEBROOKE.]

2354.

1128b. Foll. 22; size 11½ in. by 3½ in.; 16-18 lines in a page; small fair writing.

Vidvanmanorajinī, a commentary on the *Vedāntasāra*, by *Rāmatīrtha Yati*, pupil of *Krishnatīrtha*.

This commentary was published at Calcutta in 1829 (in one volume with the text of the *Vedāntasāra*), and again at Calcutta in the Śaka year 1771 (together with the text of the *Vedāntasāra*, *Subodhinī* and the *Hastāmālaka-bhāṣya*).

This copy is dated: शौ संवत् १६६३ । वर्षे फाल्गुनपदि २ । वाराणस्यां लिखितमिदं पुस्तकम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2355.

991. Foll. 239; size 13½ in. by 5½ in.; between nine and sixteen lines in a page; well written.

Pratyaktattvacintāmaṇi (or *Pratyakcint.*), a large metrical *Vedānta* treatise in twelve *prakaraṇas* with 1277 couplets, by *Sadānanda*, and *Scaprabhā*, a commentary on this work, by the same author.

The commentary begins :

मन्दात्रये विलसितं श्रुतिभिर्विमृश्यं
ब्रह्मादिवन्धवत्तत् नवमेवचर्यम् ।
संसारतापशमनं सुपुनर्यमाद्यं
कृष्णं अये दलितमोहमयान्धकारम् ॥ १ ॥
आनन्दकंदमृतायनमीशितारं
ओलस्यसायनसखकलाभिरामम् ।
अज्ञानरावणरिपुं सुकुमारदेहं
सीतापतिं हनुमताश्रितमाश्रये ज्ञतः ॥ २ ॥
नन्वा साद्यं शिष्यं श्रीगणपतिमरैवेन्धवादारविन्दं
मार्तण्डं धानिसख्यं गुरुमतिमुहुरं शारदां संधिदीक्षाम् ।
आसं वेदाज्जानुं यतिवरममरप्राप्त्यवेदानभाषं
आख्यां चिन्तामणेः श्रीहरिपदरतये सप्रभाख्यां प्रकुर्वे
कृपामृतरसापारावारं सर्वसुहृत्सखम् । ॥ ३ ॥
श्रीमुकुन्दमहं वन्दे तत्पादाभोजभक्तये ॥ ४ ॥

The *mūla* begins :

नेषयामं निरवधिरसं पीतवाको दधानं
कान्वाक्रान्वाविभुवनवपुर्भयपादारविन्दम् ।
सत्यज्ञानमितमुत्तमवागोचरं बुद्धतीतं
भक्त्या सिद्धे सन्निवि कलये श्रीमुकुन्दं लिताख्यम् ॥ १ ॥
यत्पादाज्जलुतिरभयदा शान्तिदायादिहेतुर्
यद्वादे स्फुरति सकलं कल्पितं यच्च सत्यं ।
ये विश्वं संप्रविशति लये सर्वज्ञात्मनिष्ठं
तं श्रीकान्वा सपदरतिदं संश्रये कृष्णमीशम् ॥ २ ॥

The treatise itself begins with the eighth couplet :

सारासारं निगमजलधेरुद्धृतं शास्त्रमेतद्
वेदानाख्यं मुग्धमुनिना न्यायतः सतिषड्वम् ।
तत्सारांशं यतिवरमिरा लब्धनादाय कुर्वे
प्रत्यक्षिन्नामणिमतिमुदा श्रीपतिप्रीतिकामः ॥ ६ ॥
यद्वादीत्यासी जनिमृतिभयागारसंसारभारं
तच्छा ब्रह्माद्यमुत्तमिधी श्रीडतीज्ञानभक्त्या ।
प्रत्यक्षं श्रुतिभिर्हृदि यद्विचारान्मुमुक्षुर्
जानातेषं सत्यमत इमं सत्यमोक्षेन भक्त्या ॥ ९ ॥

The first *prakaraṇa* or *pratyaktattvacintāmaṇi* ends fol. 47b, the second or *śravaṇa-viḍhamayūkha* fol. 56b, the third or *pratyakṣa-prakāśatvasādhakamayūkha* fol. 65b, the fourth or *praticisāṇṣṛitīnirākaraṇamayūkha* fol. 85b, the fifth or *pratīkarmavyavasthāmayūkha* fol. 108b, the sixth or *tattvapadārthavicāramayūkha* fol. 127b, the seventh or *kartṛitvādidharmanirākaraṇapūrvvasvarūpabodhamayūkha* fol. 139b, the eighth or *adlikāramayūkha* fol. 149b, the ninth or *tatpadārthasyābhinnanimittopādānūtanirūpanamayūkha* fol. 174b, the tenth or *advaita-tattvamayūkha* fol. 187b, the eleventh or *vedasyūpauruṣheyatvādinirūpanapūrvhasaram akhaṇḍārthaparātattvamayūkha* fol. 213b.

Colophon : इति श्रीमुकुन्दपादारविन्दमकरन्दाभिलाषिसदानन्दविद्वत्कृतायां प्रत्यक्षविचिन्तामणिख्यायां सप्रभाभिधायामसखायापरपयायब्रह्मलैक्यमयूसाभिधं द्वादशं प्रकरणं समाप्तिमगन्तं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2356.

476a. Foll. 220; size 12½ in. by 4½ in.; between eight and fifteen lines in a page; fair modern writing.

Pratyaktattvacintāmaṇi and *Svaprabhā*, a second copy of text and commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

2357.

1395c. Foll. 35; size 13½ in. by 4½ in.; eight lines in a page; on yellow paper, written in the Bengali character, in the 18th century.

Advaitamakaranda, 28 ślokas on *Brahma* which is *advaita*, by *Lakṣmīdhara Kavi*, with a *ṭikā* by the same. See Hall's Index, p. 102, no. lxiii.; for the *mūla* compare Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

अन्वारम्भे नङ्गलाय गुरुदेवतामनस्कारं करोति ।

कटाक्षकिरणाचाननमन्मोहाभये नमः ।

अनन्तानन्दकृष्णाय जगन्मङ्गलमूर्तये (first śloka
[of the *mūla*])

It ends: उक्तमर्थं समयोजनं निगमयति

उपशान्तजगज्जीवशिष्याचार्येश्वरधर्म ।

सतः सिद्धमनाद्यनं परिपूर्णमहं मह (27th śloka
[of the *mūla*])

इति ॥ अन्वयं परिसमाप्य तस्य सञ्जनयाग्नयाशास्त्रे ॥

लक्ष्मीधरकवेः सूक्तिशरदम्भोजसंभृतः ।

अद्वैतमकरन्दो जयं विद्वद्भूजैर्निर्णीयतामिति (28th
[śloka of the *mūla*])

इति श्रीलक्ष्मीधरधिराजिता अद्वैतमकरन्दटीका परिपूर्णं ॥

जीभैरवचन्द्रदेवशर्माणो लिपिरियं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2358.

1268b. Foll. 51; size 7 in. by 3½ in.; 9-11 lines in a page; large good writing.

Advaitamakaranda, the 28 ślokas of *Lakṣmīdhara Kavindra*, with a *ṭikā* called *Rasābhivyāṇjikā*, by *Svayamprakāśa Yati*, who was a pupil of *Śuddhānanda*, and who says in the final couplets that he wrote his *ṭikā* at the bidding of *Purushottama*. See Hall's Index, p. 102, no. lxiv.; Rāj. Mitra's Notices, ii., p. 105, no. 689.

It begins:

अथ अद्वैतमकरन्दः ॥ सच्चिदानन्दगुरुवर्यकमलेभ्यो नमः ॥

नित्यं निरंतरानन्दचिह्नं ब्रह्म निर्भयं ।

श्रुत्वा तत्कौतुभूतिभ्यामहमस्त्वहं सदा ॥ १ ॥

अवागृहीतवामाङ्गे वन्दे चन्द्रकलाधरं ।

लावस्वमधुराकारं कारुख्यरसवारिधिं ॥ २ ॥

केवल्यानन्दयोगीन्द्रपादकञ्जरनोरविः ।

रागते मे हृदाकाशे मोहध्मातनवर्त्तकः ॥ ३ ॥

मुद्गानन्दपदीभोजनं सेवे यदुद्भवं ।

निर्वाणरसनासाक्षं दृष्टः शिष्यालिप्यक्षयः ॥ ४ ॥

सच्चिदानन्दयोगीन्द्रा जयते भुवि केचन ।

सत्कृपालवतस्तोत्रो मया संसारवारिधिः ॥ ५ ॥

इह सलु लक्ष्मीधरो नाम कश्चित्कवीन्दो निरंतरनिवासा-
मुशान्मुदस्तातया संज्ञातयिवेकवैराम्यशमदमादिमुखावतः
आत्मविपिदिपुतया सत्यकलोकवेधर्मान् गुरुवर्यरखोपसर्पण-
पुरःसरं विधिवत्सम्यक् श्रुतवेदांतत्वेऽपि संभाषणया प्रतिबद्धज्ञा-
नतया स्मरितुम्यतः काश्चित्पुरुषधीरेयानुपलभ्य संज्ञातकारुण्यस्तेषां
करतलपित्तमलवत्स्युटं वेदांतप्रतिपाद्यं ब्रह्म सच्चिदानन्दलक्ष्यं
सर्वज्ञं सर्वोपादानं नित्यं सर्वैकमह्यं देहेन्द्रियप्राणमनोबुद्धहंका-
रसाक्षिप्रत्यगभित्तया तर्कैः संभावयितुं किञ्चित्प्रकरणमद्वैतम-
करंदाख्यमारभमाणश्चिकीर्षितस्य तस्यापिप्रपरिसमाप्तये स्नेहदे-
वताप्रणामरूपमंगलं स्वयमुवाच शिष्यशिष्याये संयतो निबध्नाति ॥

In the remarks on the last śloka (see no. 2357) the *Brahmagītā* and *Bhāratīrtha* are quoted.

End of the *ṭikā*:

अद्वैतमकरन्दस्य रसाभिव्यञ्जिका कृता ।

स्वयंप्रकाशयतिना पुरुषोत्तमशासनात् ॥

ब्रह्मानन्दरस(र. ० सं) सादुमिहविर्वि(पु)धोसमेः ।

रसाभिव्यञ्जिका श्रेया परिशील्या सदादरात् ॥

इति ब्रह्मविषेकः समानः । ललितः (1) चैतन्यप्रकाशानन्दसर-
स्वति । स्वार्थे वा परार्थे सं १६०२ ख गु व दि ११(?) रवो
परिपूर्णे मंगारे नमः ॥

In the colophon of the copy described by
Rāj. Mitra the guru of the author is called
Paramahamsapārivrājakācārya Kaivalyānanda
Yogindra. *Kaivalyānanda* will be the same
as *Suddhānanda*. [H. T. COLEBROOKE.]

2359.

1975. Foll. 16; size 8½ in. by 4½ in.;
fair, modern Devanāgarī writing; 13 or 14
lines in a page.

Prabodhasudhākara, a metrical summary of
Vedānta doctrines, by *Sūrya Paṇḍita*.

It begins :

नितानन्दैकरूपसच्चिन्मात्रं परं ज्योतिः ।
पुरुषोत्तममज्ञनीशं वन्दे श्रीयादयाधोऽं ॥ १ ॥
यं ब्रह्मैवितुं साक्षाच्छ्रुतिरपि नूत्रेव मौनमावहति ।
सोऽस्माकं अनुजानां किंचान्ना गोचरो (१. किंच वा
बागोचरो) भविता ॥ २ ॥
यद्यप्येवं विदितं तथापि परिभाषितो भवेदेव ।
अध्यात्मशास्त्रज्ञानं हरिर्चितनं (१. ० न) कीर्तनायासः ॥ ३ ॥

Iti dehanindāprakarāṇam fol. 2b; *vishaya-*
nindāpr. fol. 3b; *manonindāpr.* fol. 4a; *brah-*
mendriyanigrahapr. fol. 4b; *manonigrahapr.* fol.
5a; *vairāgyapr.* fol. 6a; *ātmasiddhipr.* fol. 6b;
māyāsiddhipr. fol. 7b; *lingadehādipr.* ib.; *ad-*
vaitapr. fol. 8b; *kartṛitvabhoktṛitvādinirūpaṇam*
ib.; *svaprakāśanirūpaṇam* fol. 9a; *nādapr.* fol.
9b; *manolayapr.* ib.; *bodhapr.* fol. 10a; *pra-*
bodha dvedhābhaktipr. fol. 11b; *dhyānavādhipr.*
fol. 12a; *sagūṇanirguṇayor aikyanirūpaṇam*
fol. 13b; *anugrahapr.* fol. 14a.

It ends :

इन्द्राशापरिपूरके मुदसरिज्योत्तापगोदस्त्रे (१. ० गोरस्त्रे?)
जाताशेन सुदिष्टवेदिदिनकृत्वा समासायतः ।
भक्तिज्ञानधिरागवर्जितपरानन्दानुभूतिः कृतः
जीवान्मोक्षधाकरः स जगतां निःशेषे कल्याता ॥ ३० ॥

परोपकारार्थमुदाहृतेन यद्वाग्विसर्गेण रसोज्ज्वलेन ।

अद्याभिरं ब्रह्म यतः प्रवृत्तं स प्रीयतां वादयामसिंहः
[॥ ३१ ॥

इति श्रीमत्सूर्येष्टित्तविरचिते प्रबोधसुधाकरे विंशं प्रकरणं ॥

In Hall's Index, p. 103, no. lxvi., and in a
MS. in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 286, the
treatise is ascribed to *Śaṅkarācārya*; whilst
in Bühler, Cat. of MSS. in Gujarāt, etc., iv.,
70, the author is called *Dinakara* (i.e. *Sūrya*).
The final *śloka* of Rāj. Mitra's MS. occurs at
the end of the 19th, or last but one, chapter
of the present MS. [DR. J. TAYLOR.]

2360.

1689. Foll. 286; size 9½ in. by 3½ in.;
indifferent, modern Devanāgarī writing; 9 or
10 lines in a page.

Svārājya-siddhi, a versified summary of the
Vedānta doctrine, by *Gaṅgādhara Sarasvatī*,
pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with a com-
mentary, called *Kaivalyakalpadruma*, by the
same author, composed in 1692 A.D.

The treatise begins :

मंगापूरप्रचलितजटासलभोगोंद्रभीताम्
आलिङ्गनीमचलतनयां सस्मितं वीर्यमायः ।
लीलापांगीः प्रणतमनतां नन्दयच्छन्दनीलिर
मोहज्वातं हरतु परमानन्दमूर्तिः शिषो नः ॥ १ ॥
स्मरं स्मरं जनिमृतिभयं जातनिवेदवृत्तिर
आयं आयं यन्मुपनिषत्सुमाकांतमंतनिषत् ।
पायं पायं अपदि परमानन्दयोयुषधारी
भूयो भूयो निजगुरुपदीभोजयुग्मं नमामि ॥ २ ॥

The commentary begins :

तद्व्यापनवर्षी कथंलीलावधूत-
धरनिषद्गुणाकारकौमोद्भूतहर्ष ।
अमरवरकिरीटोद्भूतपादात्मनः
स्फुरतु दलितविभ्रं दंतिषक्तं महो नः ॥ १ ॥
कृपालुलितवीर्यं स्मितमनोवचसांयुजं
अज्ञाककलवोज्ज्वलं जगितपोरत्नायवयं ।
करोतु किमपि स्फुरत्परमसौख्यसचिद्विपुलं
धराधरसुताभुषोद्भूतविभ्रं महो मंगलं ॥ २ ॥

जयति स्वजनाज्ञानमक्षयारण्यहारणः (१० वारणः) ।
 वेदात्तदुर्गमस्वकोसरी नरकोसरी ॥ ३ ॥ ० ५ ॥
 भक्तानां गुरुदेवतैक्यविषयादादर्थाय देवस्तनी
 यत्किं याति सदा समधिगमये (१० समये) येषां नृक-
 श्रीसर्वेश्वरं सदर्शकमभूच्चैव तेषामहं [टीरवः ।
 मोहध्यातविभाकराधितरमः पादाक्षयुग्मं भजे ॥ ६ ॥ ० ७ ॥
 सहस्रकरुणयाद्रेः (१० द्रेः) सादरे वा कटाक्षैः
 प्रशतजनसमूहं ध्वस्तमोहं विधत्ते ।
 विभुवनविभुतश्रीरामभद्राभिषां तां
 प्रकटितगुरुभूतिं ब्रह्मविद्यां प्रपद्ये ॥ ८ ॥
 आहारिभैर्भुजैर्नोत्तमसहजानंदानुत्तस्यदिभिः
 शिष्यैः करविस्ववत्प्रयत्नस्तत्त्वं परं श्रीगुरुम् ।
 रामानंदमुनीश्वरीयमुकुटालंकारचिंतामणीम्
 सानंदं प्रसन्नामि यत्करुणया तोषोऽस्मि मोहाक्षौर्व ॥
 [९ ॥ ० १२ ॥

प्रारिखितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्तिप्रचयगमनादिसिद्धये ०
 भक्तिब्रह्मप्रणिपातपुरःसरं तमेवैश्वरं प्रायेयमानो विशिष्टविषय-
 प्रयोजनसंबंधाधिकारिलक्षणमनुबंधचगुरुदयनयौहर्षयति गंगेया-
 दिना ॥

According to Hall, Index, p. 103, no. lxix,
 the treatise consists of 183 verses. In the
 present MS. Chap. I. (*adhyāropaprakaraṇam*,
 ending fol. 129a) consists of 54 verses; II.
 (*upavādaprakaraṇam*, fol. 240a) 58 verses; III.
 (*kaivalyaprakaraṇam*) 45 verses. The last
 verses with their comment run thus:

ज्ञात्वादिदिव्यमधिभूषणमंडितानां
 वेदात्तवारिधिमुधारस्तलालसानां ।
 कैवल्यकल्पतरुमूलमुपाश्रितानां
 सारान्यसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥

Comm.: ० सत एव कैवल्यकल्पतरुमौलिकलावृक्षस्य
 श्रीगुरोः पादमूलमुपाश्रितानां अवकाशितया विधिवदुपागतानां
 बुधानां ० -- ग्रंथपक्षे कैवल्यकल्पतरुसंज्ञकस्य व्याख्यानग्रंथस्य
 मूलं व्याख्येयमित्यर्थो बोध्यः । अस्य ग्रंथस्य जगदीश्वरप्रसाद-
 जन्यत्वादिदिव्यमिति सूचयन्त्यकृतमस्य सार्यक्याय ग्रंथं
 संपुष्टिप्रेरकस्य जगन्नातापितृरूपस्य खंडदेवतस्य परकारार्थिदयोः
 समर्पयति वाक्येति ॥

वाक्यपुष्पामलिः सेव्यं भक्त्या न्यस्ता पदाक्षयोः ।
 धियः प्रेरकयोरस्तु शिष्योः प्रीतिसिद्धये ॥

सेव्यं सारान्यसिद्धिः ॥

अपरोक्षीकृते तत्त्वे वाक्याद्वाक्ये (?) गतो (१० गते) अथ वा ।
 श्रीवत्सुकस्य धन्यस्य कैवल्यमिह कीर्तितं ॥

निर्गमं दिशस्तु कृतिनामनिर्वाहिताथान्
 निर्वाणसिंधुसलिलैर्नैरेतालवाहः (१० भेरिता ०) ।

आनंदनंदनवने निहरी निरुदः
 कैवल्यकल्पतरुस्तु मुदे बुधानां ॥

वत्सभिर्मुन्यवनिमानशक्ते वृषास्य-
 चरैस्व नायसिद्धवाक्यपुष्पमिह ।

गंगाधरेन्द्रयातिना शिष्योः पदाक्षे
 भक्त्यापिता (१० पिता) मुकृतिरस्तु सतां शिष्याय ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपू-
 ज्यपादशिष्येण श्रीसर्वेश्वरस्वतीपूज्यपादप्रशिष्येण गंगाधरसर-
 स्वास्यभिषुगा विरचितायां सारान्यसिद्धिव्याख्यायां कैवल्य-
 कल्पदुनाख्यायां कैवल्यप्रकरणं संपूर्णम् ॥

The above Śaka date is correct for Vikrama
 1748 (expired), the date, according to Prof.
 Kielhorn, corresponding to Thursday, 14th
 January, 1692 A.D. [H. T. COLEBROOKE.]

2361.

1099. Foll. 77; size 13 in. by 4½ in.:
 legibly written, in Devanāgarī, in 1782 A.D.,
 by two or three different hands; 7-13 lines
 in a page; foll. 50-77 are numbered separately.

The same treatise, here called *Ātmasāmra-
 jyasiddhi*, or simply *Sāmrajyasiddhi* (in margin),
 with the commentary.

Section I. (54 verses).

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमद्-
 रामचंद्रसरस्वतीपूज्यपादशिष्येण गंगाधरसरस्वा-
 स्यभिषुगा विरचितायामात्मसाक्षात्तसिद्धिव्याख्यायां कैवल्यकल्पदुना-
 यामधारोपप्रकरणस्य पूर्वाधि संपूर्णम् ॥ संवत् १८३१ । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2362.

924. Foll. 302; size 12½ in. by 6 in.:
 fair modern Devanāgarī writing; 13-15 lines
 in a page.

Ātmapurāṇa or *Upanishadratna*, a versified summary of the contents of the *Upanishads*, in eighteen chapters, by Śaṅkarānanda, disciple of Ānandātman. See Hall's Index, p. 116, no. cxxii.; Rāj. Mitra's Not., i., p. 98, no. 182.

It begins:

ईशानोशादिभेदेन व्याकुलं सकलं जगत् ।

निरोक्ष्य शोधयः कश्चिच्छ्रुतायावगतिधमः ॥ १ ॥

एकदा कुरुयाक्रोतश्चिन्तयन्तस्तत्त्वार्थितयत् ।

अहो संसारमूलेन ज्ञेयताः सर्वदेहिनः ।

कामादिकाकषासेन नारीवृक्षविनोदिना(?) ॥ २ ॥

कथमस्माद्भवेन्नैव भीतिः सर्वनृणामिह ।

इति संशयं नतिमान् स्वगुरुं परिपृच्छन्ति ॥ ३ ॥

कथमज्ञानलोहार्गे तीक्ष्णं संसारमूलकं ।

गुणव्यवस्थासाधनतत्त्वस्य ज्ञेयमुमान् ॥ ४ ॥

एवमुक्तो गुरुः प्राह स्वशिष्यं कुरुयानिधिः ।

ज्ञानमज्ञाननाशाय नियतं साधनं निरिति ॥ ५ ॥ ०

I. *Ātmapurāṇa* or *Upanishadratna*, fol. 21b; II. *Kaushītakiśārārthaprakāśa* indratardanākhyānam, fol. 84a; III. *Kaushītakiśārārthaprakāśa* gārgyā-jātaśatrusaṁvāda, fol. 42a; IV. *Bṛihadāraṇyaka-madhukāṇḍasārārthaprakāśaka* rishyaśvisamvāda, fol. 66a; V. *Bṛihadāraṇyake* yājñavalkyakāṇḍasārārthaprakāśa rishiyājñavalkyusamvāda, fol. 83b; VI. *Bṛihadāraṇyake* yājñavalkyakāṇḍasārārthaprakāśa - yājñavalkyujanakusamvāda, fol. 132b; VII. *Bṛihadāraṇyaka* - yājñavalkyumaitreyaśamvāda, fol. 147b; VIII. *Śvetāśvaturopanishat-sārārthaprakāśa* śvetāśvatarusamāsasamvāda, fol. 173a; IX. *Kūṭhakopanishatsārārthaprakāśa* yamanaciketasamvāda, fol. 191b; X. *Taittirīya-sārārthaprakāśa*, fol. 216b; XI. *Uarbhādyupani-shatsārārthaprakāśa*, fol. 247a; XII. *Chāndogyasārārthaprakāśa*, fol. 256b; XIII. *Chāndogyasārārthaprakāśa* sanatikumāranāradasamvāda, fol. 162a; XIV. *Chāndogyas. prajūpatīndravirocana*, fol. 271b; XV. *Talavakāropanishatsārārthaprakāśa*, fol. 276b; XVI. *Muṇḍakasārārthaprakāśa* 'ugirahśaunakasamvāda, fol. 282b;

XVII. *Prāśnasārārthaprakāśa* pippalādīsukeśa-samvāda, fol. 286b; XVIII. (? *atharvashirasi proktam brahmāvabodhanam*) ends:

सर्वत्र नापरं किञ्चित्तत्त्व एतत्पठन् पुमान् ।

मृष्यन् वदन् विज्ञानेनैव मुच्यते भवसंकटात् ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजकाचार्योद्दान्तपूज्यपादशिष्येण
शंकरानन्दभगवता विरचित उपनिषद्सूत्र आत्मपुराणे अष्टादशो
ऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2363.

3069. Foll. 14; size 10½ in. by 6 in.; 11 or 12 lines in a page; large good handwriting.

Avadhūtānubhūti, a metrical exposition of the *Vedānta* doctrine, in twenty-one *prakaraṇas* (containing 301 ślokas, cp. p. 755, l. 1). In the *Adhyātmaprādīpikā* (see no. 2365) this treatise is ascribed to Muni *Ashṭāvakra*, and hence called *Ashṭāvakra-prakarana* or -*sūktā*.

See Hall's Index, p. 125, no. clx.; Oxford Catalogue, p. 227, no. 558; Burnell's Tanj. MSS., p. 96. For editions (Calcutta, 1855; Bombay, 1864; Firenze, 1868) see Haas' Cat., pp. 8 and 9.

This copy begins:

मुक्तिमिच्छसि चेन्नात्र विषयान्निषेधस्य न ।

यमानैवदयातोषसायं पीयूषवज्रम् ॥

The last chapter is a metrical index of contents:

दश वट् ओपदेशे स्युः श्लोकाश्च पञ्चविंशतिः ।

सत्तात्मानुभवोक्ताश्च उपदेशे चतुर्दश ॥ १ ॥

चतुष्पाते लये चैवमुपदेशे चतुश्चतुः ।

पञ्चकं स्यादनुभवे चत्वारिंशे चतुष्कुलम् (१.०८४५५) ॥ २ ॥

निर्बोधोपपन्ने ज्ञान एवमेवाहकं भवेत् ।

यथासुते सप्तकं च ज्ञानो स्याच्च चतुष्कुलम् (१.०८४५५) ॥ ३ ॥

तत्त्वोपदेशे विंशच्च दश ज्ञानोपदेशके ।

तत्त्वसंख्ये विंशच्च ज्ञाने च ज्ञानकं भवेत् ॥ ४ ॥

अहकं आत्मविज्ञानी जीवमुक्ती चतुर्दश ।

वदसंस्कारमविज्ञाने सन्धैकात्म्यमत्रः परम् ॥ ५ ॥

विंशत्येकविंशतिः सङ्ख्येः श्लोकेरात्माग्निमध्यसेः ।
अवधूतानुभूतं च श्लोकाः संख्याक्रमा चमो ॥ ६ ॥

The different copies vary very much, especially in the beginning.

Date of the copy : संवत् १६९६ ॥ वर्षे भाद्रपद-
शुभित्तिषि पक्षे चार मंगलवार पोषी लोबीत केशवदास
वेरागी ॥ [J. R. BALLANTYNE.]

2364.

1617b. Foll. 24; size 7½ in. by 5½ in.;
8-13 lines in a page.

Aradhātānubhūti, a second copy.

It begins :

कुतो इहमवाद्य कुतः प्रयातः

किमस्मि कुर्वन्तु को इहमस्मि ।

जानन्न जानानि यदीयमायया (१० माया)-

विमः स बुद्धिं दिशती निजानान् ॥

मुक्तिमिच्छति ०

The copy is dated : शके १६२२ विक्रमनाम संवत्सरे
फाल्गुनपक्षे दशमी मह एकादश्या तिथी शुक्रवासर तद्दिने
विनायकेन ईश्वरप्राप्त्यर्थं लिखितं ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2365.

2202. Foll. 88; size 11 in. by 5 in.;
6-10 lines in a page; beautifully written.

Adhyātmapradīpikā, a commentary on the
Aradhātānubhūti (in this copy called *Ashṭāvakra*
or *Ashṭāvakraprakaraṇa*), by *Viśveśvara*. See
Hall's Index, p. 125, no. clxi.; Rāj. Mitra's
Notices, vii., p. 246, no. 2493.

The *mūla*, which occupies the middle of
every page, begins मुक्तिमिच्छति ०

The commentary begins :

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।

तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥

इह तावदात्मानन्दानुभवपरिपूर्णाः (परिपूर्णाः) कृतानेकशिष्य-
व्रतः परमकारुणिको भगवानष्टावक्रमुनिः सकलमुमुक्षुजनमु-
द्दिधौर्षुः (शिष्यं) प्रति मोक्षोपायमुपदिशति ॥ मुक्तिमिति ॥

Date of the copy : संवत् १९०१ वर्षे मार्गशिरकृष्ण-
शनीलि (!) श्रीधर उपाध्यायः ॥ [GAIKAWAR.]

2366.

1250a. Foll. 85; size 8½ in. by 3½ in.;
nine lines in a page; fair writing.

Adhyātmapradīpikā, text of the *Ashṭāvakra-
prakaraṇa* and *Viśveśvara's* commentary, a
second copy.

The beginning is different from that of the
first copy :

जनक उवाच ।

यदज्ञानाज्जगज्जातं यद्विज्ञानाद्विलीयते ।

तं नत्वा सच्चिदानन्दं कुर्वे ध्यात्मप्रदीपिकाम् ॥ १ ॥

जनक उवाच ।

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्निविष्यति ।

वेराम्यं च कथं प्राप्नोति त्वं ब्रूहि मे प्रभो ॥ २ ॥

इह तावद ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2367.

2629. Foll. 52; size 10 in. by 5½ in.;
twelve lines in a page; well written.

Ashṭāvakrasūktadīpikā, text of the *Ashṭā-
vakraprakaraṇa* and a *śikā*, which is apparently
different from *Viśveśvara's Pradīpikā*. From
the second copy it would appear that the
author's name was *(Jopālacaṇṭānaya)*.

It begins :

सच्चिदानन्दमद्वैतं सर्वोपधिज्ञानमुत्तमम् ।

नन्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिका तन्यते परा ॥ १ ॥

मुक्तिमिच्छति ० (first śloka) इह सत्तु ज्ञानविज्ञानसंपन्नः
परमकारुणिको ष्ठावक्रमुनिर्मुक्तिकामनया समुपेतं कंचिच्छिष्यं
ज्ञानदत्ताधिकारस्वीकारोपदेशपूर्वकनाम्नस्त्वमुपदिशति ॥ मु-
क्तिमिच्छतीति ॥

Date of the copy : शके १६०९ क्रोधननाम संवत्सरे
ज्येष्ठपक्षे चतुर्थ्या रविवासरे तद्दिने समापितः ॥

For this copy see Wilson's Cat. of the
Mackenzie Collection, i., p. 11, no. ii.

[MACK. COLL.]

2368.

100b. Foll. 50 (13-62); size 9½ in. by 4½ in.; 6-11 lines in a page; well written.

Aṣṭāvakraśūktadīpikā, text and commentary, another copy.

The text begins :

कथं ज्ञानमवाप्नोति कथं मुक्तिर्भविष्यति ।
वैराग्यं च कथं प्राप्तमेतत्सं ब्रूहि मे प्रभो ॥
अष्टावक्र उवाच ।
मुक्तिमिच्छसि ०

The commentary begins :

सच्चिदानन्दमहैतं सर्वधिज्ञानमुत्तमम् ।
नन्वाष्टावक्रसूक्तस्य दीपिका तन्यते परा ॥ १ ॥

अमित्रोपालचैतन्य(ना?)मरुषितेन मया दीपिका टीका विस्तार्य क्रियते । सकलविद्वज्जनकृपाकटाक्षसंतुष्टचेतसा मया विस्तार्य टीका क्रियते* । इत्यध्याहार इह कलु ०

[II. T. COLEBROOKE.]

2369.

884a. Foll. 110; size 10½ in. by 4 in.; eight lines in a page; fair writing.

Jīvanmukti-prakaraṇa (or *vincka*), a treatise on liberation in life, in five *prakaraṇas*, by *Vidyāranya Śrīmin* (*Sāyana*). The name of the author is not mentioned in this copy.

See Hall's Index, p. 133, no. cxvii., and p. 205; Weber's Catalogue (1853), p. 195, no. 615; Rāj. Mitra's Notices, iv., p. 82, no. 1486, also i., p. 32, no. 573.

It begins :

यस्य निः(ः)श्रुतिं वेदा मायया यो अलिलं जगत् ।
निर्मेने तमहं वन्दे विद्यातीर्थमहेष्टरम् ॥ १ ॥
वक्ष्ये विविदिषान्यासं विद्वद्भ्यासं च भेदतः ।
हेतू विदेहमुक्तेषु जीवन्मुक्तेषु त्री क्रमात् ॥ २ ॥
संन्यासहेतुर्वैराग्यं यदहर्विरजेतदा ।
प्रव्रजेदिति वेदोक्तेस्तद्भेदस्तु पुराणतः ॥ ३ ॥

* The whole remark is meant as an explanation of the preceding *śloka*.

विरक्तिद्विविधा प्रोक्ता तीव्रा तीव्रतरेति च ।

समानेषु तु तीव्रायां न्यसेद्योगी कुटीचके ॥ ४ ॥

अत्रो बहुदके तीव्रतरायां हंससंज्ञिते ।

हुमुक्षुः परमे हंसे साक्षाद्विज्ञानसाधने ॥ ५ ॥

पुनरावृत्तिसहितो लोको मे मास्तु कश्चन ।

धिक् संसारमितीदृक् स्याद्विरक्तेर्मन्दता हि सा ॥ ६ ॥

अस्मिन्नस्मिन् ना भवन्पुनरादायो मन ।

इति या सुस्थिरा बुद्धिः सा वैराग्यस्य तीव्रता ॥ ७ ॥

पुनरावृत्तिसहितो लोको मे मास्तु कश्चन ।

इति तीव्रतरत्वं स्यान्मन्दे न्यासो न को अपि हि ॥ ८ ॥

यात्राशक्तिशक्तिभ्यां तीव्रे न्यासद्वयं भवेत् ।

कुटीचको बहुदकश्चेत्युभावेती विदक्षिणी ॥ ९ ॥

द्वयं तीव्रतरे प्रसन्नलोकमोजविभेदतः ।

तत्तुल्यं तत्त्वविद्वंसो लोके अस्मिन्परहंसकः ॥ १० ॥

इतेषां तु समाचाराः प्रोक्ताः पाराशरस्मृती ।

व्याख्यातो (व्याख्याने the second copy) इत्याभिर-
[चायं परहंसो विविष्यते ॥ ११ ॥

मिहामुहूर्तमवाप्नोति परहंसो द्विधा मतः ।

प्राहुर्ज्ञानाय मिहामुहूर्तमवाप्नोति वाजसनेयिनः ॥ १२ ॥

प्रव्रजिनो लोकमेतन्मिच्छतः प्रव्रजति हि ।

इतस्यायं तु गच्छेन वक्ष्ये मन्दविबुद्धये ॥ १३ ॥

लोको हि द्विविधः ०

The first or *jīvanmuktīpramāṇaprakaraṇa* ends fol. 22b, the second or *vāsanāśhayanīrū-pana* fol. 53a, the third or *jīvanmuktisādhana-manonāśaprakaraṇa* fol. 81b; the fourth chapter begins : कथं जीवन्मुक्तिः किं वा तत्र प्रमाणं कथं वा तत्सिद्धिरित्येतस्य प्रसन्नयस्योत्तरं निरूपितं सिद्धं वा किं प्रयोजनमित्यस्य चतुर्थप्रसन्नस्योत्तरमिदानीमभिधीयते, it ends fol. 94a : इति जीवन्मुक्तिप्रकरणे स्वरूपप्रमाणसाधने जीवन्मुक्तिनिरूपिता प्रकरणं (!); the last chapter begins : अथ तदुपकारिणं विद्वत्संन्यासं निरूपयामः ।

This treatise leans strongly to the *Yoga*. Amongst the numerous quotations from the *upanishads*, *smṛitis* and the philosophical *sūtras* (especially from the *Pātāñjala*), there are also some from the *Bhagavadgītā* (f.i. fol. 87a).

The *Jīvanmukti Vīcaka* has been printed in the *Ānandāśramasamskṛitagrānthāvalī*, Śaka 1811 (Poona, 1890). [H. T. COLEBROOKE.]

2370.

1905. Foll. 115; size 11 in. by 5 in.; nine lines in a page; large fair writing.

Jīvanmuktivīcaka, a second copy.

It begins: यस्य निः(ः)चक्षितं वेदे(ः) यो वेदेभ्यो ज्ञितं जगत् । [J. TAYLOR.]

2371.

1103e. Foll. 10 (foll. 74-83 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; large writing, end of the 18th century.

Nyāyadīpāvalī, a logical treatise, by *Ānandabodha*. See Hall, Index, p. 206. In the final couplet this treatise is called *Sarasvatī-randrikā*, which shows that the expression *nyāya* in *Nyāya-dīpāvalī* has a more general sense and does not point to the philosophical system of that name.

It begins :

जगद्गुरुर्ब्रह्माय विशदानन्दमूत्रये ।
गलितान्त्रिलभेदाय नमः ज्ञाताय विष्णवे ॥ १ ॥
दुस्तर्कतिमिरयेणोविदारयविशारदा ।
हृषीरा न्यायदीपानामायलिं रचयाम्यहम् ॥ २ ॥

विवादपदं निष्पादयित्वात् । यदित्यं तत्रणा । यथोभयवाद्य-
विवादपदं रजतं । तपितत् तत्रस्था । विवादपदस्यानेकपत्ने
अपि साध्यविशेषोपादानेन तद्विशेषमिद्विः ।

It ends :

सर्वतां मतमंतः सरस्वतीचंद्रिकां विशदाम् ।
आनन्दबोधकृतिनः प्रसरतौ पृथदिङ्मन्त्रम् (१. ० क्रम) ॥
इति श्रीमदानन्दबोधविरचिता न्यायदीपावलिः संपूर्णा ॥
[H. T. COLEBROOKE.]

2372.

1931. Foll. 120; size 10½ in. by 3½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

Nyāyamakaranda(sangraha), or *Nyāyāpadeśamakaranda*, by *Ānandabodha Yati*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxx. Hall and Burnell (Tanj. MSS., p. 94, *Nyāyāpadeśamakaranda*) call this work a refutation of the *Nyāya*, but the chief object seems to be जीव-
ब्रह्मयोरेकत्वप्रतिपादनं (Rāj. Mitra, Not. iv., p. 259, no. 1682).

The first leaf has been supplied by a different hand. It begins :

यद्वासा निखिलं विभाति विषयो यो न स्वयंज्योतिषा
यस्याहुर्भुवन(ः)स्थितिलयाज्ञीलानयान्तरयः ।
यं चागोचरमामर्शति मनसा चात्मा च विष्णोर्माने
तस्मै मुहसु(धा)द्वितीयवपुषे शश्वन्नो विष्णवे ॥ १ ॥
निबंधपुष्पजालानि समालोच्य प्रयत्नतः ।
स न्यायमकरंदानी संयहः क्रियते नया ॥ २ ॥

इह ललु केचित्प्रतिषेधं क्षेत्रभेदानाचक्षाणास्तत्र व्यवस्था-
न्यायानुपपत्तिं प्रमाणमाचक्षते । ०

It ends :

नानानिबंधकुसुमप्रसवावदात-
न्यायपदेशनकरंदकरं च हयः ।
आनन्दबोधयतिना निधिना गुणानाम्
आनन्दहेतुरकलंकधिया अपायि ॥ १ ॥ ०
नानातापाक्षिभीतप्रतिहतमहसा यः सत्तामार्गिहारी
ध्यातीत्यध्वंसदीक्षागुरुपगतवान् शाकरीयः प्रतिष्ठा ।
संपूर्णो निष्कलंकः कुमुदहितकरः सत्त्वानन्दचंद्रो
धीश्वस्तापो गुणाढ्यः समजनि जनतानन्दसंदोहहेतुः ॥ ३ ॥
इति श्रीपरमभट्टारकानन्दबोधेन कृतो न्यायपदेशनकरंदः
समाप्तः ॥

[DR. JOHN TAYLOR.]

2373.

1241. Foll. 102 (9-108, foll. 94 and 95 are lost); size 11½ in. by 3½ in.; 9-11 lines in a page; good old writing.

Nyāyamakaranda(ikā), a commentary on *Ānandabodha Bhāṭṭāraka's Nyāyamakaranda*, by *Citsukha Muni*, pupil of *Jñānottama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxi.; Rājendrabala Mitra's Notices of Skr. MSS., vol. iv., p. 259, no. 1682.

The *īkā* begins:

प्रारिक्तस्य ग्रंथस्याविज्ञेन परिसमाप्तिप्रचयमनकामः
श्रिष्टाचारपरिग्रहताया कृतनिष्ठदेवतानमस्कारमाचारशिक्षार्थं
प्रतिपादयन् प्रकरणस्याभिधेयसंबन्धप्रयोजनानि दर्शयति ।
यज्ञाभेदादिना श्लोकेन ।

The two leaves lost between foll. 54 and 55 cover fol. 75b, l. 5 to fol. 78a, l. 7 in the second copy (no. 1938). The verso of fol. 42 is partly left free, but nothing of the text is wanting; compare fol. 59a, l. 1 of the second copy.

It ends: इत्यत आहानंदहेतुरिति अकलंकधिया संदे-
हविषयोनासूयादिकलंकरहितबुद्धीना भूमायमायानामानंदहे-
तुरित्यवगतं लोके नकरंदस्य भ्रमरानंदहेतुत्वादकलंकधिया-
मानंदहेतुत्वप्रदर्शनेन च ग्रंथस्य निरुद्धता प्रतिपादितेति मंतव्यं
दुष्टस्य तदानंदहेतुत्वाभावात् ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यज्ञानोत्त-
मपूज्यपादशिष्येण श्रीमत्सुखमुनिना विरचिता व्यायमकरंद-
टीका समाप्ता ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

शके तमोऽग्निरसाहभियुते
शये नभःपूर्वविधी कंदवके ।
शनावुदीच्योच(र. व.)रनामवासकृद्
गदाधरेक्षितसुखपुस्तनालितम् ॥

This MS. is not older than the 16th century, the date Śaka 1368 etc. probably belonging to the original MS. from which it was copied.

[H. T. COLEBROOKE.]

2374.

1938. Foll. 147; size 10½ in. by 4 in.; 7 or 8 lines in a page; large, clear writing, of the 18th century.

Nyāyamakaraṇaṭīkā, a second copy.

[J. TAYLOR.]

2375.

1710. Foll. 131, the first of which is partly torn away; size 9½ in. by 3½ in.; good, small Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 11 or 12 lines in a page.

Tattvapradīpikā, properly *Pratyuktattvapra-
dīpikā*, an exposition of the *Vedānta*, being a
refutation of the *Nyāya* doctrine, in four
chapters, by *Citsukha Muni*, pupil of *Gauḍeś-
varācārya*, also called *Jānottama*. See Hall's
Index, p. 154, no. cclxxix.; Rāj. Mitra's Notices,
iii., p. 86, no. 1134.

It begins:

संभाव्यतरगर्भभावनिगदव्याख्यातज्ञैर्भवो
यः सोचाननपोषजन्यवपुषा (व्यादिष्ट विद्यात्मनः) ।
(प्रज्ञादाभि)हितार्थतत्त्वमिलहृष्टप्रमाणं हरिः
सो व्याहृतः शरदिदुर्मुदरतनुः सिंहादिचूडामणिः ॥
ज्योतिर्यज्ञक्षिणामूर्त्तं व्यास(शंकरश्चिदितम् ।
ज्ञानोत्तमाख्यं तद्वन्दे सत्यानन्दपदोदितम्) ॥ २ ॥
विप्रतिपत्तिव्यातज्ज्ञातज्ज्ञसप्रगल्भवाचाला ।
क्रियते विस्तृतमुनिना प्रत्यक्षप्रदीपिका विदुषा ॥ ३ ॥
..... हामराये ।
नमस्तुभ्यो नृसिंहाय स्वप्रकाशविदामने ॥ ४ ॥

अथ को ज्ञेय स्वप्रकाशशब्दाद्यैः । ०

It ends: अथ नमोऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समस्त इति
श्रुतेषु । तदेवं श्रुतिस्मृतिपुराणादिध्याययुक्ताया जीवन्मुक्तिः
ग्रहेणमात्रेण नापलपितुं शक्यत इति सिद्धं ॥

इति श्रीगीतेश्वराचार्यपरमहंसपरिव्रजकाचार्यज्ञानोत्त-
मपूज्यपादशिष्यश्रीमत्परमहंसपरिव्रजकचित्सुखमुनिविरचितायां
तत्त्वप्रदीपिकायां चतुर्थः परिच्छेदः ॥

संभोधिहीननृपविक्रमहायनीधान्
मूलं विषमनयनं भवतीह योगः ।
तर्को न एव भवतीदुभयेतदूनं
वाक्येस्तिष्ठितदगभागे(र. ० ग)समाने(र. ० न)वारः ॥ १ ॥
वारयोगसंयुतियावतीह तावती ।
इन्द्रभेसंयुतिज्ञैत साख्यमानिनः ॥ २ ॥
हतस्मिन्मये शंभुपुरो यज्ञाकविस्रुतः ।
तत्त्वप्रदीपिकामेतामलितसङ्कषादैवचित् ॥ ३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2376.

1506. Foll. 302 (numbered 2-133, 9-178); size 11½ in. by 2½ in.; good Devanāgarī writing of 1489 A.D.; eight lines in a page.

The first *paricheḍa* ends fol. 55b : तस्मादह-
मनुभवगोचरदुःखाद्याप्रतिरिक्तः सत्यज्ञानानंदतात्त्विको ऽकर्तृप्र-
काशरूपेण साक्षी सर्वोत्तरः प्रत्यगात्मा जीवस्य वास्तवं रूपं
त्वंपदलक्ष्यमिति सिद्धं ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचा-
र्यश्रीजगन्नाथाश्रमभगवत्पुण्ड्रिकानुसिंहाश्रमकृतावज्ञेयदीपिकायां
साक्षिविवेको नाम परिच्छेदः ॥

The second *paricheḍa* विभागप्रक्रियास्य, foll.
77-127 (१-५१), begins : नरहरिवपुषा यो दारयन्
दानवोरः प्रकटयति पुनर्यो ऽभेददृष्टावित्तीक्ष्णः । See Rā-
jendralāla Mitra's extracts, l.c. Fol. २१ is
misplaced.

The third *paricheḍa* श्रीपनिपददीपिकास्य, foll.
128-204 (१-१६, the number ११ has been
omitted), begins :

उपनिषदबोधं बोधमानंदकंदं

निश्चयगुणगणकांतं कान्तमभोजयामेः ।

परिहृतपरसत्त्वं सत्त्वमेतस्य मूलं

नरहरिवपुषेऽं धाम कामं प्रपद्ये ॥

गुरुचरणकृपा मे कंचुकीकुर्वेतीति मे

नरहरिचरणेऽं चारयतामदुर्गं ।

अहमिति विगताभिः संचरा(म्या)त्मयोग्यं

कपटमतिबिलासैर्भेदिभिर्मित्रनामैः ॥

निरपथिनिर्भलवसिप्रकटनशीलप्रभो गुरोः जेहात्* ।

श्रीपनिपदतामदीयः कुरुतात्त्विकाकारिणीं विद्यां ॥

अथ महावाक्यगततत्त्वार्थो ब्रह्म निरूप्यते तदवाग्रेष मुमु-
क्षाकांक्षितपुरुषार्थ(तया)तदवगमं विना जिज्ञासाग्नियूतेः प्र-
कृतवाक्यार्थज्ञानायोगाच्च etc.

It ends : तस्मात्सत्यज्ञानानंदानंदतात्त्विकं निर्गुणमुदासीनं
ब्रह्म वेदांतायै इति सिद्धं ॥

सत्यज्ञानमुखस्वरूपममृतं शुद्धाद्वितीयं परं

वेदान्तिकविनिश्चयं हरिहरश्रुत्यादिदंशान्दितं ।

ब्रह्मास्त्रायवचोविचारविदितं यदुपमन्यादृशं

तद्वेद्या विभवं परं मरुपयस्तुल्यो दुर्लभो हरेः(r.०दिः) ॥

The fourth *paricheḍa* आनंददीपिकास्य, foll.
56-76 (१-२१), begins :

यस्मिन्सत्समस्तमोहमहिमस्नानंदमंदीकृत-

ब्रह्मानंदमहाख्ये महति न प्राचीनयाचामपि ।

शक्तिः सत्यचिदात्मके तरहरी(r. नरहरी) मोहामरारे

तज्जे तापनिवृत्तये श्रुतिगतं भूयादसंखं नहः ॥ (र(वी)

* Raj. M. has ०प्रकटनशीलप्रभोः जेहात्.

जगन्नाथाश्रमगुरोः कृपाराका(r. कृपावाक्य)मुधाकरः ।

स्पष्टीकरोतु मे स्पष्टं मार्गं ब्रह्ममुखावहं ॥

[अथ वा] अथ वाक्यार्थो ब्रह्म निरूप्यते तत्र वादिनां
विप्रतिपक्षेः तदर्थं च वाक्यार्थे ब्रह्मणि पदानां शक्तिरस्ति न
चेति(r. वेति) चिंत्यते अत्र नवीनः(r. ० नाः) न ब्रह्म सर्वशब्दा-
वाच्यं अवाच्यपदेनैवाभिधानात् ॥

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजानकाचार्यभगव-
ज्जगन्नाथाश्रमश्रीचरणशिष्यश्रीमपुण्ड्रिकानुसिंहाश्रमकृतावज्ञेयदीपिका-
यामानंददीपिकास्यश्रुतुर्थः परिच्छेदः ॥ समाप्तेऽज्ञेयदीपः ॥

अविरलकृतवर्णभेषणं पुस्तकेऽस्मिन्

(३)चित्तमनवसाने लेखिनी(r. लेखनी)दूषणं च ।

अनुचितमथवा यद्धकृतो(?) वर्णपाशः

करकृतमपराधं क्षतुमर्हेति सन्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2378.

2940. Foll. 326; size 13 in. by 5 in.;
good, modern Devanāgarī writing; twelve
lines in a page.

Advaitadīpikā-vicaraṇa, a commentary on
Narasimhāśrama's work, by his pupil *Nārā-
yaṇāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no. cccxii.

It begins :

यज्जिज्ञासा यज्ञदानादिभिः स्याच्च

कुत्या मत्या चिंतया यस्य बोधः ।

यस्मिन्नुद्धे बाध्यते नयमूलं

तं भूमानं भावय(r. ० ये) स्वात्मरूपं ॥ १ ॥

चेतसाफलमिन्द्रियार्थविषयं ॥ २ ॥

यत्पादसेवापि तनोति पापं

पुण्यं रिपुनिश्चयनेकमेकं ।

अशुं महान्तं तमचित्तपृष्ठं

श्रीनारसिंहं गुरुमानतोऽस्मि ॥ ३ ॥ ० ६ ॥

अज्ञेयदीपमनवच्छपरात्मबोध-

भासा भवप्रमुखमूलतमःप्रदीपः ।

संप्राप्य दुर्लभदृशो ऽपि हि सामकोनो

अयो भवति निति समुत्सवति प्रयत्नः ॥

प्रारिखितस्य प्रकरणास्याविज्ञपरिसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यां ०
निर्दिशति यस्मादिति । ०

the work is incomplete, the colophon of the third chapter occurring on fol. 312b :

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यपर्यवशीर्षमन्त्रसिंहात्मन-
पुन्यपादशिष्यनारायणाश्रमविरचिते अद्वैतदीपिकाविवरणे
श्रीपनिपददीपिकाख्यस्तोत्रः परिच्छेदः ॥

[Dr. JOHN TAYLOR.]

2379, 2380.

447 a & b. Foll. 120; size 10 in. by 4½ in.; 12-18 lines in a page; small writing, of the 18th century; both parts of this volume were written by the same scribe *Krishnadeva*, at Kāsi.

a) Foll. 28.

Tattvavivēka, a disquisition on the *advaita*, in two *paricchedas*, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Paramahansa Parirājākācārya Jagan-nāthāśrama*. See Hall's Index, p. 155, no. cclxxxiii.; *Rājendralāla Mitra's Notices*, vol. viii., no. 2862. The author wrote this work in Śamvat 1604, at Purushottamapura.

It begins :

विद्यस्य योनिं विश्लेषं विज्ञानानन्दविग्रहं ।

नरकेशरिणं वंदे प्रत्यक्षं पुरुषोत्तमं ॥ १ ॥

साक्षात्कृतब्रह्मभासा प्रहसन्मुखकर्म ।

महोपासकमहं वंदे गरीयासं जगत्पतिं ॥ २ ॥

गुरुणा करुणापूर्वमुपदिष्टाद्वयान्नमः ।

कुर्वे तत्त्वविवेकं ते वीक्षतां नरकेशरा ॥ ३ ॥

इह सलु कथितकुतश्चिद्वाग्योदयान्निर्धूलिकं निम्नादिभिरा-
राधिताराध्यपादभगवदनुग्रहप्राप्तिविमलमानसः स्वयमेवेत्यं
जगत्त्रयमालोचयति ननु कर्मणा स्वतंत्रफलसाधनानां कथं
मनोविमल्यहेतुत्वं तथा च संस्कारकर्मतापन्निरिति चेत् न
तावदर्थविरोधः । etc.

The first *pariccheda* ends fol. 19a. The second begins : अथ तत्पदार्थो ब्रह्म निरूप्यते . पदार्था-
वगमस्य वाक्यार्थप्रतिपत्तिहेतुत्वात् . तत्कालीकिकमिति लक्षण-
प्रमाणाभ्यां निरूप्यते . तत्त्वविवेकं च भगवान् सूत्रकार आह
जन्माद्यस्य यत् इति . etc.

It ends :

जिज्ञासितव्यमनवद्यप्युपमर्शनिभिः

प्रज्ञामुक्तं समहिमानवशेषयोनि ।

शास्त्रेकद्वयतन्त्रशेषविधेयशेषे

अये ऽस्तु नो नरमृगाकृतिमंगलाभिः ॥

तुष्यन्त्यन्तवचसा मुग्धस्य पितरो न तु ।

नम त्वत्प्रीतये भूयाद्वाणीयं नरकेशरिन् ॥

छाहं महीयसा शास्त्रं वात्सल्यं कृ गुरोरिदं ।

अपि चांडालकलशे काशते सलु भास्करः ॥

अग्रिष्ठं ब्रह्मसाध्यः कृतिजगन्नाथाश्रमश्रीगुरोर्नैवा तत्त्वविषे-
कमात्मन इति श्रीमन्मन्त्रसिंहाश्रमः ॥ अद्य वेदविद्यदुर्मेदुगुणिते
(*r. गच्छिते*) श्रीपासिते श्रीदिने रक्षोनामनि पुरुषोत्तमपुरे यं च
मुदाचीकरत् ॥ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्म-
न्नाथाश्रमपुन्यपादशिष्यश्रीमन्मन्त्रसिंहाश्रमविरचिते द्वितीयः परि-
च्छेदः । समाप्तिम(गम)द्वयं यथः ॥ ॥ श्रीगजाननाय नतिरन्तु
श्रीगुरवे नमः ॥ लिखितोऽयं यथः कृष्णादेवेन ॥

b) Foll. 55 and 36.

Tattvavivēkadīpana, a commentary on the *Tattvavivēka*, written by the same author in Śamvat 1605, one year after the *mūla*, at Īśvarapura. See Hall's Index, p. 156, no. cclxxxiv.; *Weber's Catalogue* (1853), p. 182.

It begins :

यदालिङ्ग्य(*r. यदलिङ्ग्य*) प्रमाणांनि बोधयंत्यात्मनः स्युष्टं ।

प्रमेयं प्रचुरानन्दं तं वंदे नृहरिं गुरुं ॥ १ ॥

प्रेक्षाधत्तवृत्त्यंगमभिधेयादि प्रदर्शयन्नेव निर्विग्रसमाप्तिकामनया
कृतं मंगलं शिष्यशिष्यायै निवर्त्तति ॥ विद्यस्येति ॥

The second *pariccheda* begins : एवं तत्त्वमति-
महावाक्यस्य त्वत्पदार्थो अधिकारिरूपतया प्रथमं जिज्ञासितो
निरूपितः । इदानीं तत्पदार्थावधारणानिरूपणाय परिलेखित-
माश्रय इत्याह अथेति .

The final couplets of the *mūla* are explained in this way : जिज्ञासितव्यमिति . अनेन मुमुक्षोर्विचार-
कर्मव्यता विधायकप्रथमसूत्रार्थो दर्शितः । प्रज्ञाप्रकृष्टं नित्यमिदं
चेतस्य . अनेन स्वरूपलक्षणं . समहिमा स्वरूपाम्युत्ता . अन-
वशेषस्य निखिलस्य योनिरिति . विषयताधिष्ठानत्वं च दर्शयन्
द्वितीयसूत्रार्थं संगृह्णाति . अनवशेषत्वेनेन . वेदस्यापि ब्रह्मवि-
पत्तौ दर्शयन् तृतीयसूत्रप्रथमवर्णकार्थमाह . शास्त्रस्य एकस्येव

तात्पर्यगोचरः न त्वनुमानादिगोचर इति तृतीयसूत्रद्वितीय-
वर्गकस्य समन्वयसूत्रप्रथमवर्गकस्याप्यर्थसंग्रहः । अशेषाणां
यज्ञादिविधेयानां निष्ठासादिद्वारेणाभिव्यक्त्या ब्रह्म ज्ञेयम् । न
तु ब्रह्म कस्यचिच्छेषमिति तद्विद्वितीयवर्गकार्यसंग्रहः । अयः ।
परमानन्दः । नरो जीवः । मृत्यते श्चिच्छते मुमुक्षुरिति मृतः
परमात्मा तदाकृतिः ॥ प्रत्यगभिस्रज्जात्मकं श्रीनृसिंहाकारमि-
त्यर्थः । मंगलाभिः । स्वयं ज्ञेयोरुपमपि ज्ञेयः साधनानामपि
परा काहेत्यर्थः । स्वकृतिं परमेश्वराय निवेदयति तुभ्यंतीति
स्वस्येदं ज्ञानार्थं गुवायत्तमिति दर्शयन् गुरं नहीकरोति ब्रह्म-
मिति ।

यदीक्षणेन संवृत्ते (१. मनु०) मायाविस्त्रीकृतं जगत् ।

श्रीनृसिंहस्य तस्यैवा कृतिः कल्याणदालु वः ॥

अरुचिरिह न कार्यो साधवः साध्वसाधु
प्रकटनपदुचते मत्सरं यो यदि स्यात् ।

न हि कुशलपरीक्षा दयचित्ताः कथंविध्

उत्तमसमन्वितालो काचपुष्पोत्पत्तिः ॥ Cf. no. 2383.

Colophon : इति श्रीमद्भेदांतसिद्धांतसाराभिज्ञश्रीनृसिंहा-
श्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयः परिच्छेदः । अष्टाद्विंश-
मभाष्यः कृतिजगत्तायासमश्रीगुरोर्नाम्ना तत्त्वविवेकदीपनमिति
श्रीमद्वृत्तिसिंहाश्रमः । अष्टे बाणविषयसंवेदुगणिते पीपे दशम्यां
तिथीं शीतांशी नलानामनीश्वरपुरे संयमुदासीकरत् ॥

Date of the MS.: संवत् १८०९ विक्रमनामि संवत्सरे
भाद्रपद कृष्ण ५ भृगो काश्यामिदं पुस्तकं अलेखि कृष्णदेवेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2381, 2382.

32 a & b. Foll. 206; size 9½ in. by 4½ in.;
generally ten lines in a page; fine old writing,
of the 17th century; the whole volume written
by the same hand.

a) Foll. 53.

Tattvaviveka, a second copy. It is older
than the first copy, but has many blunders.

Colophon : इति श्रीतत्त्वविवेके द्वितीयः परिच्छेदः ॥

b) Foll. 153 (१-१५१, १६ and १६, being put
twice).

Tattvavivekadīpana, a second copy.

Colophon : इति श्रीमद्भेदांतसिद्धांतसारा(१)भट्टश्रीमद्वृ-
त्तिसिंहाश्रममुनिप्रणीते तत्त्वविवेकदीपने द्वितीयपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The date of the work etc. is not given here.

[H. T. COLEBROOKE.]

2383.

1311a. Foll. 15; size 12½ in. by 4½ in.;
fair Devanāgarī writing of 1818 A.D.; eleven
lines in a page.

Bhedaadhikkāra, a defence of the non-dualistic
Vedānta doctrine against the dualistic view of
the *Nyāya*, by *Nṛsiṃhāśrama*, pupil of *Jagan-
nāthāśrama*. See Hall's Index, p. 158, no.
cxciii.; Rāj. Mitra's Notices, iii., p. 94, no.
1138. It begins :

वेदांतवनसंचारि नीलाचलगुहाश्रयं ।

ज्योतिर्विराजते ध्वस्तमायाव(१)रणधारणं ॥ १ ॥ ० २ ॥

द्वयालयमालंघ्य करुणारससुंदरं ।

गुरुणा चरणाभोरं कुर्वे भेदस्य धिक्कृतिं ॥ ३ ॥

अंतः(१)करसातिरिक्तो ज्ञेयमिति प्रतीयमानो जीवः परत्वाच्च
भिद्यते ०

It ends :

गुरुचरणसकाशाहं कं तं(१.०)शास्त्रिकृतं (?) निर्गतं तद्
विगुणमनुगुणं वा बोधतां तत्त्वमात्मा ।

अपि विविजति(१.विमृ०) कश्चित्काचमालाचमत्वा

उत्तमसमन्वितालो शारदाकाशकल्पो ॥ Cf. no. 2380.

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमज्जगत्तायासमपूज्य-
पादशिष्यश्रीमद्भेदांतसिद्धांतसाराभिज्ञश्रीनृसिंहाश्रमविरचितो भे-
दधिक्कारः संपूर्णः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2384.

1311b. Foll. 65; size and writing as last MS.

Bhedaadhikkārasatkriyā, a commentary on
Nṛsiṃhāśrama's work, by his pupil *Nārā-
yaṇāśrama*.

It begins :

मृषामायाशक्त्या वृत्तमहिमनि ब्रह्मणि परे

जगज्जालं जातं स्फुरति चित्ततीवरोरुनगरं ।

विरिंचश्रीशेषविद्वानरतिर्येगतभिदा

कुतो ज्ञो भूमाहं निरवधिसदानंदधनचित् ॥ १ ॥

काशते कलितं यस्य पदं वैदिकमस्तकैः ।
भक्तमुक्त्वा समीहं तं नृसिंहं गुरुं भजे ॥ २ ॥
गभीरभावभारेण दुर्वहा गौरवी कृतिः ।
तथापि भेदधिक्कारस्तक्रिया अज्ञधारभे ॥ ३ ॥

t ends :

वेदोक्तवृद्धविधिने चित्तं विमुक्तम्
अज्ञेयनागैरपवर्गपदाधिरोहं ।
अमिहुरुक्तनयनुसलनस्तशंकरम्
आस्थाप पातु पदमुक्तमस्तदोषाः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीनृसिंहशास्त्रमश्रीपरम-
परिचरयनिरतनारायणाश्रमपरिचरिता भेदधिक्कारस्तक्रिया स-
माप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2385.

1521e. Foll. 24; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 16-19 lines in a page.

Bhedadhikkārasatkriyā, incomplete. It extends to fol. 40a of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2386.

1548e. Foll. 27 (without original numbering); size 10½ in. by 5 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Bhedadhikkārasatkriyā, incomplete at the beginning. It commences at fol. 48a of no. 2384.

[H. T. COLEBROOKE.]

2387.

595. Foll. 116; size 9½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vādanakṣatramālīkā, also called *Nakṣatra-nāḍūvalī* (fol. 1a), a vindication of the *Vedānta* against *Mīmāṃsā* theories, by *Appayya Dikṣita*, son of *Raṅgarāja*. See Hall's Index, p. 159, no. ccxcviii.

The first two leaves have been supplied by a different hand, and do not commence at the beginning. According to Burnell, Tanjore MSS., p. 91, the work begins :

नृसिंहं गुरुं भजे ॥ २ ॥

यत्सिद्धवद्वाचकं ध्वनितं च भाष्ये ।

तस्य प्रसादनमिह क्रियत न योक्तव्यं

बालप्रियेण मुदुवादकपापघने ॥

The present MS. begins : अत एव त्वदनुमानमप्र-
योजकं । प्रवृत्तिनिमित्ताप्रयस्य तदवाच्याभावाद्यप्येति
पंचमी । ०

It ends : सर्वे वैषयिकानंदलेशाः परब्रह्मानंदस्येति सिद्धं ॥
इति ब्रह्मानंदवैषयिकानंदभेदसमर्पणवाद् ॥

इति श्रीभट्टाजकुलमलधिकीशुभश्रीमदज्ञेयविद्याचार्यश्री-
विश्वमिहाराजश्रीरंगराजाश्रितपरमपुण्यपिदोक्षितकृतिवादनख-
मालिका संपूर्णा ॥ संवत् १८३९ शुभकृतसंवत्सरे आश्विनशुदी
१२ शुक्ले लिखिता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2388.

519b. Foll. 37; size 9½ in. by 4 in.; 9-12 lines in a page; indifferent writing.

Tattvānusanḍhāna, a disquisition on existence and liberation from it, introduced by an elucidation of the *ādivākya* "tat tvam asi," by *Mahādeva* (or *Mahādevānanda*) *Sarasvatī*, pupil of *Svayamprakāśānanda* (or *Svayamprakāśa*) *Sarasvatī*.

See Hall's Index, p. 139, no. ccxxii.

It begins :

ब्रह्माहं यत्प्रसादेन मयि विश्वं प्रकल्पितम् ।

श्रीमत्सत्यं प्रकाशाख्यं प्रणीमि जगतां गुरुम् ॥ १ ॥

देहो नाहं श्रोत्रवागादिकानि

नाहं बुद्धिनौहमध्यात्मलम् ।

नाहं सत्त्वानन्दरुपाश्चिदात्मा

मायासाक्षी कृष्ण इवाहमस्मि ॥ २ ॥

अथ मोक्षस्य वाक्यार्थज्ञानाधीनत्वात् तस्य च पदार्थज्ञाना-
धीनत्वात् तदर्थं तत्पदार्थं निरूपयामः । तत्पदार्थस्य लक्षणं
द्विविधम् । तदस्यलक्षणं स्वरूपलक्षणं चेति । मृष्टिस्थितिलय-
कारणत्वं तदस्यलक्षणं यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते येन

ज्ञातानि जीवन्ति यत्प्रयत्नमभिसंधिष्यन्ति इति श्रुतेः तदुक्तं
भगवता सूत्रकारेण । जन्माद्यस्य यत् इति सत्यं ज्ञानानन्दाः
स्वरूपलक्षणे सत्यं ज्ञानमननं ब्रह्म ज्ञानन्दो ब्रह्मेति व्यजानादि-
त्यादि श्रुतेः ॥

The first *pariccheda* ends fol. ११a, the second
fol. २२b, the third fol. २६b.

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीम-
त्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवसरस्वती
विरचितं तत्त्वानुसन्धानसन्धान(!)ग्रन्थः संपूर्णः समाप्तः ।

Mahādeva wrote his *īkī* on the *Vishṇusa-*
hasranāma in the *Saṃvat* year 1750; see A.
Venis, *Vedānta Siddhāntamuktāvalī*, p. vi.

[H. T. COLEBROOKE.]

2389.

796a. Foll. 45; size 10½ in. by 4½ in.;
eight lines in a page; large writing.

Tattvānusaṇdhāna, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2390.

1448a. Foll. 89; size 12 in. by 6 in.;
eighteen lines in a page; indifferent writing.

Advaitacintākaustubha, a commentary on the
Tattvānusaṇdhāna, by the same *Mahādevānanda*
Sarasvatī, pupil of *Svayamprakāśānanda Sa-*
rasvatī.

It begins :

यः परात्मा जगत्सृष्टा प्रविशेष्ट पुनः स्वयम् ।

तं कृष्णं प्रत्यगात्मानं वन्दे गोपीमनोहरम् ॥ १ ॥

यस्य प्रसादाद्दहन्मयात्मा

विष्टं समस्तं मयि कल्पितं च ।

तं सर्वलोकिकगुरुं सदा श्री-

स्वयंप्रकाशं गुरुमानतो ऽस्मि ॥ २ ॥

गुरुणा चरणाभ्युक्तं प्रणयत्यं (१. प्रणयत्यं) निरन्तरम् ।

तत्कृपालेशतो ऽद्वैतचिन्ताकीर्तुमभारभे ॥ ३ ॥

The second *pariccheda* begins (fol. 28b):

प्रमातारं ° तत्त्वमस्यादिवाक्यमन्यासकडापरोक्षवृत्त्याज्ञाननिवृत्ति-
दानन्दावाप्तिश्च भवतीति उक्तं तत्र केचन वृत्तिः किं वा तत्र

प्रमातारं केचन वा तदुत्पत्तिः वृत्त्या वा किं प्रयोजनमित्याकाङ्क्षायां
प्रमाप्रमाभेदेन द्विविधा वृत्तिं निरूपयितुं प्रयत्नं (१. ° नां) वृत्तिं
लक्षयति ।

The third *pariccheda* begins (fol. 57a):
चराचरं ° वृत्तिर्द्विधा प्रमाप्रमाभेदादित्यत्र प्रमा निरूपयिता
तत्राप्रतिपक्षाय (° वचनायाः the second copy) प्रमाया
अज्ञाननिवर्तकत्वेन प्रतिपक्षतश्चिद्वृत्त्युपायी निरूपयिषी तत्रा-
संभावनादिः प्रतिपक्षः ।

The fourth *pariccheda* begins (fol. 76a):
यश्चिन्तयामाः ° ब्रह्मसाक्षात्काराद्विदेहमुक्तिरेवैव भवति न जी-
वमुक्तिः तत्र प्रमायाभावात् न च विमुक्तश्च विमुच्यते स
जीवमुक्त उच्यते °

Colophon : इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीम-
त्स्वयंप्रकाशानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्यभगवन्महादेवानन्दसरस्व-
तीमुनिपर्यवृत्तानुसन्धानविरचितं तत्त्वानुसन्धानस्याख्याने षड्वैतचि-
न्ताकीर्तुमे चतुर्थः परिच्छेदः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2391.

528. Foll. 171; size 9½ in. by 4½ in.;
twelve lines in a page; fair writing.

Advaitacintākaustubha, a second copy. For
the missing second chapter, see the next
number.

Foll. 1-74 the first *pariccheda*; foll. 76-124
(१-३२) the third *pariccheda*; foll. 125-171 the
fourth *pariccheda*.

Date : संवत् १७९३ मार्गशिर्षे (!) कृष्णपक्षे शकादक्षि
मोनवारे । गुरु श्रीम (!) परमधरानन्दसरस्वतीपूज्यपादशिष्य-
चैतन्यप्रकाशानन्दसरस्वतीयेन लिखित्वा स्वार्थे वा परार्थे
श्रीमगादिच्छेदप्रसादात्परिपूर्णं ननु ।

[H. T. COLEBROOKE.]

2392.

796b. Foll. 56; size 10½ in. by 4½ in.;
ten lines in a page; indifferent writing.

Advaitacintākaustubha, the second *pari-*
cheda.

It begins : प्रमातारं जानफलमपि च मेव विजगतां
नियन्तारं °

Date: श्रीमत् पराशरानन्दसरस्वतीप्रसादात् लिः चैत-
न्यप्रकाशानन्दसरस्वती स्तार्ये वा परार्ये वा संव १७ (sic! see
the preceding manuscript).

[H. T. COLEBROOKE.]

2393.

1189. Foll. 214; size 13 in. by 4½ in.;
twelve lines in a page; large writing, from
the end of the 18th century. The original
fol. ६९ is misplaced, see after fol. ९९.

Advaitasiddhi, a very ample *Vedānta* treatise,
by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Viśveśvara*
Sarasvatī (see no. 2365), wherein the author
refutes the *Dvaita* doctrine and establishes the
truth of the *Advaita* doctrine, in four *pari-
chedas* of unequal length. See Hall's Index,
p. 157, no. cclxxxix. The copy described by
Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 98,
no. 1503, contains only the first *pariccheda*.
According to the last *śloka* of the final couplets
the author wrote this work as the fourth *Siddhi*
after the study of the *Iṣṭa*-, *Naishkarmya*-
and *Brahma-Siddhi* (the last two works were
composed by *Sureśvara*).

The *Advaitasiddhi* begins:

मायाकल्पितमातृतामुत्तमप्राज्ञैरप्रपञ्चाग्रयः
सत्यज्ञानसुखात्मकः शुक्तिशिवोत्पासंडधीगोचरः ।
मिथ्याबंधविधूननेन परमानंदिकतानात्मकं
मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते विष्णुर्विकल्पोन्मिश्रः ॥ १ ॥
श्रीरामविष्णुशरमाधवानात्मैक्येन साक्षात्कृतमाधवानां ।
स्पर्शेन निर्धृततमोरजोभ्यः पादोत्थितेभ्योऽस्तु नमो रजोभ्यः
बहुभिर्विहिता कुपेः परार्यं
विजयते मितविल्लता निर्वंधाः ।
मम तु अम एव नूनमालं-
भरितां भावयितुं भविष्यतीह ॥ ३ ॥
अज्ञाधनेन मुनिना मधुसूदनेन
संगृह्य शास्त्रनिषयं रचितातियात्मात् ।
बोधाय वादिविजयाय च सत्त्वरक्षा-
महैतसिद्धिरियमस्तु मुदे बुधानां ॥ ४ ॥

तथाहैतसिद्धेर्ज्ञेयमिथ्यात्वसिद्धिपूर्वकत्वात् ज्ञेयमिथ्यात्वमेव प्र-
थममुपपादनीयं उपपादनं च स्वपक्षसाधनपरपक्षनिराकरणाभ्यां
भवतीति तदुभयं वादनस्य विरुद्धानामन्यतना कथानाश्रित्य संपा-
दनीयं ।

The first section of the first *pariccheda* ends
fol. 6a: इत्यहैतसिद्धी मिथ्यात्वनिरुक्तिः, the second
section ends fol. 6b: इति मिथ्यात्वमिथ्यात्वोपपत्तिः,
the third section ends fol. 8a: दृश्यत्वहेतूपपत्तिः,
etc. The last but one section ends fol. 117a:
अनस्य वृत्तिद्वयोपपत्तिः ॥ ५३ ॥ The first *pariccheda*
ends fol. 118b, the last number of sections in
this MS. is 54: सत्त्वैवैवम्योपपत्तिः । The end of
the first *pariccheda* is:

अविद्या तत्कायोत्पत्तिविधिवंधव्यपगमे
यमहैतं सत्यं प्रतपपरमानंदममृतं ।
भजते भूमानं भवभयनिदं भयभयतो
नमस्तस्मै निर्वर्तं निखिलनिगमेशाय हरये ॥ १ ॥
अनादिमुखरुपता निखिलदृश्यनिर्मुक्ता
निरंतरमनंतता स्फुरणरुपता च सत्ताः ।
त्रिकालपरमाथेता विविधभेदमूल्यात्मता
मम शुक्तिशत्रापीता तदहमस्मि पूर्णो हटिः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजकाचार्यश्रीविष्णुशरसरस्वतीश्री-
परमशिष्यश्रीमधुसूदनसरस्वतीविरचितायामहैतसिद्धी सपरि-
करप्रबंधमिथ्यात्वनिरूपणं नाम प्रथमः परिच्छेदः समाप्तः ॥

The second *pariccheda* begins:

हेवं निरूप्य बंधास्यं तस्मिन्वृत्तेर्निर्वंधनं ।
यज्ज्ञानं तदसंशयैनादेयमधुनोच्यते ॥ १ ॥

तथासंशयै द्विविधं एकं पदार्थनिष्ठमपरं वाक्यार्थनिष्ठं एकैकं
च पुनर्वैदिकलीलिकभेदेन द्विविधं पदार्थनिष्ठं वैदिकमपि
द्विविधं तत्पदार्थनिष्ठं त्वंपदार्थनिष्ठं च तत्र सत्यं ज्ञानमनंतमि-
त्यादि तत्पदार्थनिष्ठं योज्यं विज्ञानमयः प्राणेषु दृश्यतज्ज्योतिः पुरुष
इत्यादि त्वंपदार्थनिष्ठं etc.

The first section of the second *pariccheda*
ends fol. 120b: इत्यहैतसिद्धावसंडलखण्डोपपत्तिः ॥ The
last section ends fol. 199a: इति आत्मनोऽस्तु-
भंगः ॥ ३३ ॥

स्वितानि संशयेषु प्रकटमुपदिष्टानि गुरुभिर्
गुणो वा दोषो वा न मम परवाक्यानि वदतः ।

परं तस्मिन्नास्ति अनफलमिदं यद्विषयधिया

श्रुतीनां युक्तीनामकलिं गुरुवाचां च विषयः ॥

इति अद्वैतसिद्ध्यावाम्निरूपणं नाम द्वितीयः परिच्छेदः
संपूर्णः ॥

The third *parichecha* begins: तदेवमैकाग्र्ये व्य-
वस्थिते तात्पाद्याकाराय अवयवमंगि मनननिदिध्यासेन तदंगतया
मुमुक्षुभिरनुष्ठेये तदुक्तं विवरणे अवयवमंगि प्रमादस्य प्रमेयावगमं
प्रत्यव्यवधानात् etc. The last section ends fol. 208a:
इति शब्दादपरोक्षोपपत्तिः ॥ ९ ॥

विश्वेश्वराख्यस्वगुरोः प्रसादादद्वैतसिद्धिर्मेधुमूदनस्य ।

अभूदभूमिः* खलदूषणानां गुणैरमेयैरवगुणितधीः ॥

सर्वधर्ममपेक्षया परगुणोन्नतिर्दुःसहा

नितातमनपेक्षया निजपुनर्यहानिः परा ।

अतः सुमतयो यथानयमुपेक्ष्य दुर्मत्सरं

प्रयोजनवशानुगाः कुरुत (r. कु)† मत्कृती सत्कृतिं ॥

इति श्री अद्वैतसिद्धौ अवयवादिनिरूपणं नाम तृतीयः
परिच्छेदः ॥

The fourth *parichecha* begins: ननु मुक्तिस्तावद-
विद्यानिवृत्तिर्न संभवति । तथा हि सा किनात्मरूपा तन्निष्ठा
वा । नाद्यः असाध्यत्वापत्तेः । द्वितीयेऽपि किं सती निष्ठा वा ।
etc. It ends fol. 214a, with the sixth section:
इति मुक्ती तारतम्यभंगः ॥

The final couplets of the whole work :

यो लक्ष्म्या निखिलानुपेक्ष्य विबुधानेको वृतः स्नेहया

यः सर्वान्मृतमात्रं हव सततं सर्वोत्तमा रक्षति ।

यद्यप्येव निकृष्य नम्रमकरोन्मुक्तं महाकुंजरं

ह्येवेणापि ददाति यो निजपदं तस्मै नमो विष्णवे ॥ १ ॥

श्रीमाधवसरस्वती मयंति यमिनां वराः ।

वयं येषां प्रसादेन शास्त्रार्थे परिनिष्ठिताः ॥ २ ॥

सहजसरलां प्रेम्णा दीप्यते समस्तविशोधिनीं

सकृदपि कृपादृष्टिं संतो दिशंतु भवद्विधाः ।

कथमपि सती पूजा सद्यस्तया विषयो कृता

मम कृतिरियं हित्वा दोषान् भवत्परिस्रज्जुषा ॥ ३ ॥

गुरुणा माहात्म्यासिद्धिविविधविद्यापरिचयात्

श्रुतेर्यत्ने सम्यक्ज्ञानपरिनिष्पन्नमभवत् ।

परब्रह्मानंदस्फुरणमखिलानर्थैश्चमनं

तदेतस्मिन्त्यथ निखिलमतिथालेन निहितं ॥ ४ ॥

* The second copy has अभूतभूमिः.

† This कुरुत is also in the second copy.

इह कुमतिरतस्ते तत्त्ववादी वराकः

प्रलपन्ति यदकांठे संडनाभासमुच्चैः ।

प्रतिवचनममुष्ये तस्य को वक्तुं विद्वान्

न हि रुतमनुरीति यामसिंहस्य सिंहः ॥ ५ ॥

कुतर्कगरलाकुलं भिषजितुं मनोदुष्टिनां

मयापमुदितो मुदा विषयिष्यातिर्मनो महान् ।

अनेन सकलापदां विषटनेन यज्ज्येभवात्

परं मुकृतमपि तं तदखिलेच्छरे श्रीपती ॥ ६ ॥

यंचस्येतस्य यः कर्त्ता लूयतां वा स निर्दयतां ।

नपि नास्येव कर्त्तृत्वमनन्यानुभवात्मनि ॥ ७ ॥

श्रीव्यासशंकरमुदरेष्वरपद्मपादान्

वेदांतशास्त्रमुनिबंधकृतस्तथान्यान् ।

विद्याप्रदानिह यतिप्रवरान् दयालून्

सर्वान् गुरुस्ततमेव नमामि भक्त्या ॥ ८ ॥

सिद्धीनामिदमेकमेवैवमव्याप्त्यर्थं विचारान् ।

अद्वैतसिद्धिरधुना चतुर्थी समायात ॥ ९ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिब्राजकाचार्यश्रीविश्वेश्वरसरस्वतीपूज्य-
यादश्विष्यश्रीमधुमूदनसरस्वतीधिरचितायामद्वैतसिद्धौ मुक्तिनि-
रूपणं नाम चतुर्थः (sic!) परिच्छेदः समाप्तः समाप्ता चेत्य-
द्वैतसिद्धिरिति ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2394.

560. Foll. 465 (9-244 and 9-290); size 12½ in. by 4½ in.; nine lines in a page; the main bulk a MS. of the 17th century, the first 11 leaves were written about the end of the 18th century.

Advaitasiddhi, a second copy of *Madhusū-
dana Sarasvatī's* work. The first *parichecha*
ends fol. 255a, the second fol. 432a, the third
fol. 451a. This copy has more blunders than
the first. [H. T. COLEBROOKE.]

2395.

883. Foll. 314 (9-323); size 11½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; a MS. written about the end of the 18th century, by different hands (see 1-75, 76-116, etc.).

Laghucandrikā, a *ṭīkā* on *Madhusūdana
Sarasvatī's Advaitasiddhi*, by *Brahmānanda*

Sarasvatī, pupil of *Śrī Paramānanda Sarasvatī* and *Śrī Nārāyaṇatīrtha*. See Hall's Index, p. 157, no. cxc.; Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 94, no. 1500. This MS. contains only the first *paricheḍa*. It begins:

ममो नवधनश्यामकान(r.मु?)कामितदेहिने ।
कमलाकामबीदाम(?)ककामुकगेहिने ॥
श्रीनारायणतीर्थानां गुरुणा चरणस्मृतिः ।
भूयान्मे साधिकेष्टानामनिहानो च वाधिका ॥
अद्वैतसिद्धिप्राप्त्यान् ब्रह्मानन्देन भिक्षुणा ।
संक्षिप्तचंद्रिकायेन क्रियते लघुचंद्रिका ॥

विष्णुर्वापकं जीवस्वरूपं मोक्षं प्राप्त इव स्वयं विजयते
कीदृशो विष्णुर्लोके प्राप्त इवेत्यवाह असंख्यगोचर इति etc.

The last but one section of the first *paricheḍa* ends fol. 312b: अमस्य वृत्तिद्वयत्वोपपत्तिः ॥

The first *paricheḍa* ends :

यः पूर्वोक्तमनोऽप्यनुगतमनसा ब्रह्मवीना विधेयो
यच्छेद्रादेर्निर्घता विजयहयतनूनामैने साधधानः ।
यच्च श्रीशुद्धात्मः(?) r. श्रीशुद्धात्मः*) पृथुककलमला-
[आदरास्तादयुक्तं
तस्य श्रीपादुकाया भवतु कृतिरियं नालिका मणि-
[कायाः ॥

इति श्रीपरमानन्दसरस्वतीश्रीनारायणतीर्थपूज्यपादशिष्य-
ब्रह्मानन्दसरस्वतीविरचितलघुचंद्रिकाख्याद्वैतसिद्धिटीकायां प्रथम
(changed into चतुर्थे!) परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2396.

797. Foll. 136; size 10½ in. by 4½ in.; from fol. 4a down to the end written by the same hand, twelve lines in a page; the first six pages by a different hand, ten lines in a page; fair writing, from the earlier part of the 18th century.

Advaitacandrikā, by *Advaitānanda*, pupil of *Śrī-Nārāyaṇatīrtha*. *Advaitānanda* is the same as *Brahmānanda*, and *Advaitacandrikā* is another name for *Taghucandrikā*. This MS.

A conjecture of Dr. Böhlingk.

contains the commentary on the second *paricheḍa* of *Madhusūdana Sarasvatī's Advaita-siddhi*. The volume has the same green cover as no. 883, but the writing is different.

It begins:

मा भेदेत्यमृतस्यदिमुखचंद्रमनोहर ।
मोक्षधनधरं धाराधरधीरेयमाश्रये ॥
श्रीनारायणतीर्थानां पदपङ्केतहस्तमृतिः ।
स्मृतिमप्याहतां कुश्यास्तदा पदपदाथेयोः ॥

पदाथेनिहं पदाथेयोर्भेदबुद्धविरोधित्वे सत्यसंदविषयकं ।
पदाथी च महावाक्यीयौ ब्राह्मी तेन सत्यं ज्ञानविद्यादेरपि
लघुचंद्रिकापदाथेयोर्भेदधीविरोधित्वेऽपि न दोषः महावाक्यार्थोपो-
पयोग्यसंख्यावाक्यार्थोपजनकं पदाथेनिहं etc.

The last quotations from the *mūla* are समावायस्येवेति fol. 136a, l. 1, प्रागुक्तयेति l. 3, व्युत्क्रमेणेति fol. 136b, l. 2; see the text of the *Advaita-siddhi* in the MS. no. 2393, fol. 198b, l. 7, l. 8. and fol. 199a, l. 1.

End of the volume :

तर्कैः सारस्वते रत्नैश्चंद्रिकाचंद्रभूषणैः ।
दुरंत(sic! r. दुरंत) ध्यातभंगाय आत्मागुणस्य भजनं ॥
द्वीपदीशाकनासास्रं विलोकी येन तथिता ।
तज्जीवन्नयोरिके तज्जीव साक्षि नो हरिः ॥
श्रीनारायणतीर्थानां गुरुणा चरणस्मृतिः ।
अहो यथैव व्याकुर्वे सारस्वतसरस्वतीः ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिब्रजका(चा)येश्रीनारायणतीर्थपाद-
पूज्यशिष्य अद्वैतानन्दविरचिता अद्वैतचंद्रिकानामको संघः
पक्वान् समाप्तश्चायं संघः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2397.

1103b. Foll. 27 (foll. 18-44 of the volume); size 12½ in. by 4½ in.; 20-23 lines in a page; written, in a small hand, about the end of the 18th century.

Advaitaratnarakshaṇa, by *Madhusūdana Sarasvatī*, pupil of *Viśveśvara Sarasvatī*. It begins: वृंदारखनिविहं विलुठितभाभीरवारनारीभिः, etc., see Aufrecht's Cat. Bodl., p. 226, no. 555.

[H. T. COLEBROOKE.]

2398.

1364a. Foll. 38; size 10½ in. by 4½ in.; twenty lines in a page; small Bengali character, from the second half of the 18th century.

Advaitaratnarakṣhaṇa, a second copy.

[H. T. COLEBROOKE.]

2399.

539a. Foll. 40 (numbered १-८, ११-४३); size 9½ in. by 3½ in.; nine lines in a page; fair writing, of the 17th century.

Vedāntakalpapatikā, a treatise on *mokṣha*, by *Madhusūdana Sarasvatī*, wherein the author refutes the views of *Jaimini*, *Kapila*, *Kaṇāda*, *Akṣhapāda*, and others, and follows those of *Vyāsa*, *Sāṅkara* and *Sureśvara*. See Hall's Index, p. 132, no. excii. This MS. contains only the first *śābaka*, just as the MSS. described by Weber, Berl. Cat. (1853), p. 182, no. 627, and by Rājendralāla Mitra, Notices, vol. iv., p. 34, no. 1414.

It begins:

मीमांसया कथ्यतो भुजगावयेव

साधीनतामुपनिषद्भिन्नतेव नीता ।

येनोक्तानामुक्तलेन गृह्यतेव

तस्मै नमो भगवतेऽमुक्तज्ञकराय ॥ १ ॥

दुरापः शास्त्रार्थो नियतयत्नानैरपि बुधैर्

न संग्रामुं शक्नो मलिनमतिना यद्यपि नवा ।

तथापि श्रीविष्णुस्वरूपवर्णकेरुमुपा-

मुधाभिः स्मृतोऽहं न कथनमि रित्तोऽस्मि भविता

सत्तर्कपुष्पानिकरैः परमात्मबोध-

[॥ २ ॥

निष्ठाफलैर्न दधती धरणी विभूति ।

शारीरकार्यैश्चरशास्त्रिगता बुधीभिर्

वेदांतकल्पलतिकेवमुपासनीया ॥ ३ ॥

निर्धैर्य जैनिनिषत्तन्त्रलिगौतमोक्तैः

काण्डादकापिलशिवादिमतानि च्छाह ।

श्रीव्यासज्ञकरमुदरेऽस्मिन्सूचितार्थमुद्धि

अनश्चि विशदं निम्नभाषितेन ॥ ४ ॥

मुमुक्षुमाननुद्देयविशेषविनिवृत्तये ।

मोक्षं सत्साधनं चरित्य परपक्षनिरासतः ॥ ५ ॥

अथ मोक्षे तत्साधने च विप्रतिपक्षं विपक्षितः । तत्र लोकायतिकास्तावताकृतलोकानुसारिणो मनुष्यादिविशिष्ट-भूतचतुष्टयसंघात एव चैतन्मं नम्यमाना नानागमपुराणानुमानादिमानांतरप्रसिद्धमपि देहादित्यतिरिक्तं चैतनं बंधमोक्षभागिन-मनुष्टुष्टयोऽप्यलपति न प्रसक्तं प्रमाणमिति वदतः तत्र कस्य मोक्षप्रमाणा ।

It ends: तस्मिन्मालैवाविद्यानिवृत्त्युपलक्षितो मोक्षः तत्साधनं च वेदांतवाक्यकरणकोऽन्यानुपरक्तप्रज्ञालैक्यसाक्षात्कार एव अथवाऽप्यनीतप्रतिबंधः सन्निति सर्वं समंनसं ॥

न्यायेर्निर्णय दुष्टानिह कपिलकणादाक्षपादादिवादान्

आदायानुद्देहं शुत्रिनिर्मलमृतह्वारमद्वैतवादे ।

वेदांतिकप्रमेयं परमसुखमयं ज्ञानमज्ञानमूलं

मोक्षं व्याचक्षते यं कनपि मुकुतिनः सोऽहमेवासि पूर्यः ॥

इति श्रीवेदांतकल्पलतिकायां परमहंसपरिव्रजकमधुसूदन-करस्तोत्रायां सत्साधनावर्गनिरूपणं नाम प्रथमस्तवकः ॥

After this the line, which seems to contain the date, has been blackened; I can only read:

शाके (?) . . . . .

गोविन्दोऽलितस्तत्सार्थपक्षे भाट्टेऽस्ति ते तिथी ॥

चतुर्थी त्वरया तेन प्रसीदतु रत्नापतिः ।

जनः सिधे

Somebody has added in Bengali characters:

श्रीकृष्णभट्टाचार्यपुत्रगोपालभट्टाचार्येण पुस्तकं . . या . .

मुद्रया गृहीतम् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2400.

1435b. Foll. 26; size 12 in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; 10-12 lines in a page.

Ātmaprakāśaka, on the nature of the supreme spirit, by *Nandarāma Tarkavāgiśa*; with a commentary, by *Kūśārāma*, son of *Nyāyālaṅkāra*.

It begins:

प्रथम्य जगदाकारं गगनाकारमोक्षरं ।

नन्दरामः स्वरुपायीं तनोवात्मप्रकाशकं ॥

वदन्ति पुत्र आत्मेति दूढप्राकृतपुत्रयः ।
 देह आत्मेति चावैका इन्द्रियाख्यपरे च ते ॥
 ते ऽन्ये प्राणस्ततो ऽन्ये ते मन आत्मेति चादिनः ।
 बुद्धिरात्मेति बोद्धारौ(१. ० २ः) शुल्लमात्मेति ते उपरे ॥

It ends :

पिता माता गुरुश्चायं परमात्मा सनातनः ।
 हृद्यमेतत् प्रकथितं ज्ञात्वा मुच्यते संकटात् ॥

इति श्रीमन्दरामतर्कवागीशभट्टाचार्यविरचितमात्मप्रकाशक
 समाप्तं ॥

The commentary begins :

नीलोत्पलदलश्यामं राधिकाबेलिलालसं ।
 नमामि शिरसा श्रीमन्नन्दनन्दनमङ्गलं ॥
 भट्टाचार्यशिरोधार्यन्यायालंकारमूनुना ।
 आत्मप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

सत्यज्ञानानन्दात्मकमङ्गिनीये ब्रह्मेव शुद्धसत्त्वप्रधानमायोपाधिकं
 ईश्वरभावं नलिनसत्त्वप्रधानविद्योपाधिकं जीवभावं च जगत् ॥ ०

It ends :

श्रीश्रीज्ञाने दयाधाने* चरणाब्जमने(१. ० तले) तव ।
 श्रीकाशीरामकृतिना कृतिरेषा समर्पिता ॥
 इति आत्मप्रकाशकव्याख्या समाप्ता ॥

In the *Sūcipustaka* of the Calc. Collection,
 p. 54, this treatise is called *Ātmatattvapra-
 śānam*. [H. T. COLEBROOKE.]

2401.

2401a. Foll. 49 (numbered १-११; foll. ३३,
 ३४, ३६-५५ are wanting); size 7½ in. by 4 in.;
 8-10 lines in a page; fair writing. Some
 leaves are very much damaged.

Brahmārabodha(?), a *vedantic* treatise, by
 Śrī Mukunda Muni, who was a disciple of Śrī
 Rāmanātha, di-ciple of Hari(nātha), disciple
 of Ādinātha. The title of this work occurs
 only in the corrupt form *Brahmābodha* in one
 of the final couplets, where the metre shows
 that one short syllable has been left out.
 This title does not occur in Aufrecht's Cat.

* Perhaps श्रीश्रीज्ञानदयाधाने?

Cat., p. 458, where he gives a list of the
 works ascribed to *Mukunda Muni*.

The subject of this treatise is indicated in
 the second verse. It begins :

अगुणाय गुणाढ्याय खेदयानंदरूपिणे ।
 शुद्धाय स्वप्रकाशाय श्रीराममुनये नमः ॥ १ ॥
 निर्गुणस्याग्रनेयस्य शुद्धस्याप्यमलालनः ।
 कथं स्वर्गादिकर्तृत्वं ब्रह्मणो ऽभ्युपगम्यते ॥ २ ॥

सत्त्वरजस्तमोगुणरहीतस्य (!) सर्वप्रमाणातीतस्याविचारही-
 तस्य (!) केवलं ब्रह्मणः सृष्टिकर्तृत्वं कथं घटते ॥ ३ ॥ (!)
 एतादृशं ब्रह्म जगत् कारयामि न वदति । शु(१. २)क-
 तस्त्वज्ञा नीरालंबसीद्धाः (!) ब्रह्मवादिनः ॥ ४ ॥ (!) तर्हि किं पुनः
 कारणं नायाश्वत्थं ब्रह्म etc.

It ends :

वेदांतप्रतिपाद्यतत्त्वमहर्षं(०रहसं?) ज्ञात्वादिनायाह्वरिः
 तद्विषयानधिकारिणो बहुतरां संशोध्य तत्त्वं परं ।
 तन्मध्ये गुणवत्तमं विवर्तते श्रीरामनाथं मुनिं
 साक्षाज्येभिधिवेष योगधर्माणां पट्टान्वितं योगिनां ॥
 ज्ञाने कस्याधिकारो भवति बहुतरंभेषु शिष्येषु मध्ये
 ध्यात्वेवं स्वेन चित्ते(sic!) सकलगुणनिधिं श्रीमुकुंदं
 [मुनीशः(१. ० ३)] ।

निश्चिन्नाधानगुह्यतत्त्वसिलमपि तदा ज्ञानसर्वस्वमस्ते
 तद्विषयायोपदिष्टं प्रसरति बहुशः किंच संशोयते च ॥
 तद्विषयान्वयाप्य सम्यगस्तिज्ञायायोक्तास्त्वाधैषित्
 भूत्वेन कृतवानमंदमहिमा श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ।
 मंदं मंदविशोधनाय तदयो ब्रह्मा(व?)बोधोभिधं
 ग्रंथं धीरमनोहरं परिमितीषां विलासैः परैः ॥
 शिष्येभ्यन्तेषु तत्त्वपहमधिककृपापावनार्थस्य[स्म]* ज्ञातो
 ग्रंथं मङ्गोपदिष्टो कुरु शिष्यमुग्रं ज्ञानसर्वस्वमार्त् ।
 एवं विज्ञापितः सत्त्ववर्तनशिरसा ज्ञातदेवेन धीरान्
 सद्यः कृत्वादिनासौ(?)सकलहृदयः श्रीमुकुंदो मु-
 नीन्द्रः ॥

संवत् १६५४ चर्षे चैत्र शुदि ३ गुरो लिखितं शुभं भवतु ॥
 श्रीनीलकंठाय नमः ॥

यदक्षरपदभङ्गं स्वार्थजनयजितं । [॥ श्रीराम ॥
 तत्सर्वं ज्ञप्ता देवि प्रसीद परमेश्वरी(१. रि) ॥

[GAIKAWAR.]

* A superfluous *akshara*.

2402.

559c. Foll. 26 (foll. 108-133 of the volume); size $12\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; fourteen lines in a page; writing the same as in no. 559a, which is dated Samvat 1852, see no. 226 of this Catalogue.

Vedāntakāṭaka, a critical exposition of the *Vedānta* doctrines, by *Nilakaṇṭha*. See Hall's Index, p. 154, no. cclxxvii. Some of the dates given there do not appear in this copy, which is apparently incomplete (extent of the work in Hall's Index "ślokaḥ 3200," in this MS. चपसंख्या १५००). The introductory couplet says that the *Nilakaṇṭhakāṭaka* produces clearness in the *amṛita* taught by *Vyāsa*, *Śaṅkara*, *Sureśvara*, *Padmapāda*, *Vācaspati*, and others, which has been defiled by the pouring in of dirty water. The beginning is:

श्रीव्यासशंकरसुरेश्वरसमाह-
वाचस्पतिप्रभृतिपूतनतानुतेषु ।
नीचैरुपेतं कुमलेः कलुषीकृतेषु
श्रीनीलकण्ठकतकः भुवितां व्यनक्ति ॥ १ ॥

इह सल्लु सर्वेषु पुरुषार्थेषु मोक्ष एव परमः पुरुषार्थः । स च तत्त्वमसीति वाक्यार्थज्ञानात् । On the first pages a review of the notions which the various schools entertain on the nature of soul: चाक्ष-कपक्षाः, सौगताः, माध्यमिकाः, चार्वाकाः, वैशेषिकाः, ता-र्किकाः, प्राभाकराः, भाट्टाः, सांख्याः, भास्कराः, चाक्षकदिग्-बरी, मोनासकाः, कापिलाः, पार्तजलाः, etc.

As there are no divisions in this MS., it is difficult to give a more detailed description of its contents.

The last words are: तमेतमर्थं व्यासतः प्रतिपादयितुं अनुलेखणी मोमासा प्रवृत्ते यस्या इदमादिर्न सूचं । अथातो ब्रह्मनिज्ञासेति ॥

The colophon is incomplete and, as it seems, corrupt: इति वेदोक्तकतके नीलकण्ठदशपुत्रवक्त्रा (r. ० चपसं-नाराय (sic!)), somebody has added: कतकः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2403.

1670b. Foll. 52 (59-110); size $9\frac{1}{2}$ in. by $4\frac{1}{2}$ in.; 10 or 11 lines in a page, thick letters; written in the 17th century.

Nyāyapramāṇamañjarīṭikā Nārāyaṇī(?); this title appears on the outside of the first and of the last leaf, but does not occur in the MS. itself. It is a commentary on a *Vedānta* treatise which has three *paricchedas*, cf. the note on the first leaf नीलकण्ठज्योतिर्विदा (sic!) पुस्तकं परिच्छेदत्रयस्य. The MS. contains only the first two *paricchedas*; in the first of them the leaves have the marginal note प्र ना टी, in the second डि ना टी. The author was a pupil of one *Rūghavendra*, perhaps the *Nārāyaṇa*, pupil of *Rāmendra Sarasvatī*, in Aufrecht's Cat. Cat., p. 289a.

It begins:

सकृदेषोदितं पुंस्मानशेषापरं विदुः ।
यत्नात् रामदेवं न मुञ्च्ये चेदं नहोदयं ॥
शास्त्रांतरंगः सुतिमूचरत्नो वेदोदकः सत्कवित(र)प्रचालः ।
ब्रह्मात्मबोधापरभाग ईशो व्यासोदधिः पातु सुतकैलसः ॥
सदर्थभासकं गोभिरसदर्थतमोऽपहं ।
वेदान्तपञ्चमार्गैः (r. ० इ) शंकरं नीतिं शंकरं ॥
अनुभूतसदानंदान् सदानंदप्रदानुकरं ।
यतीननुभवानंदान्नीतिं विद्याविशारदान् ॥
राजतां सप्रकाशात्मा व्याख्यामूक्तिमुधानिधिः ।
गोभिरानंदयन् शिष्यान् भेदध्यातविभेदकृत् ॥
संमुद्रयन्वादिसुसारविदे
संबोधयन् शिष्यमुत्तममुच्चैः ।
यो नेत(r. ० नेक?)मूर्तिभूषि राजते मदा
सोऽपूज्यमानु . . . ॥
यदूपमासाह गिरां समोहित-
व्याख्यानसीत् लभते सरस्वती ।
तं रायवेष्टं यतिनामधीश्वरं
कारुण्यमूर्तिं विवुषं भजे गुरुं ॥

प्रारिच्यितस्याविग्रपरिस्मार्तिप्रचयगमनाभ्यां शिष्टाचारध-
रिपालनाय चानुबंधयं निरूपयन्नेव भगवत्पाम सीति । चह
इति । हरेर्नाम जयतीति संबधः ।

The first section, called *शब्दपरिच्छेदः*, ends fol. 87b (22 of the original numbering).

[H. T. COLEBROOKE.]

2404.

2637. Foll. 307 (two of which, 20 and 289 were wanting when the vol. was bound); fairly written, in Devanāgarī, about 1750 A.D., by two different hands; 11 and 12 lines in a page; the first five leaves are slightly injured in the middle.

The second section of a commentary on some *Vedānta* work, marked *Ātmabodhani* (? i.e. *Ātmabodhinī*) on the outer page of the first leaf.

It begins:

अस्ति प्रत्यगुपाधिर्गणविभुरं नुद्धं परं भास्वरं
यूयोनंदनपास्तभेदविभवं ब्रजेति निरुपयते ।
तस्मिन्नास्ति तदा निबलधिवयो धीशब्दयोर्नो पदे
वेदातिरधिगम्यमानमहिमन्यात्मावचोषे नयि ॥

यूयथायै सच्चिदानंदप्रत्यग्रज निर्वैरोध्यायानरमारभमाद्यो
वृत्तमनुद्रव(वा)नंदमिति पंचमानाशब्दो युक्तांतादिशब्दश्च ।
पंचमावसानविधयो वा नस्यन्यायेन चतुरंग निर्वैर्ये नपपरान-
-न्यायेनेति यावत् । उत्तराध्यायतात्पर्यमाह । सांप्रतमिति ।
वागाध्यायिनामध्यायिनादिदेवतासु ब्रह्मदुष्टिद्वारे - - - पांच-
निकस्य ब्रह्मणः साक्षादिलक्षणस्येत्यर्थः । ०

It ends: कथं विरोधस्तयोरित्याशङ्क्याह कमेति । यथो-
क्तविरोधस्तोतनायै कमेत्यागं कृतकृतस्योक्तं निगमयत्यत इति ।
कांडिद्वयतात्पर्यमुपसंहरत्येवमिति । तस्मात् कार्यान्तराभावं दर्श-
यत्येतावानिति । अथोपदेशानमपि सुगतादिभिरुच्यते ते तत्राह
वेद इति । चैतन्यवदनादिरुपदेशो ज्ञेयप्रमायायां पुरुषावसदानो
भवतीति । न पुरुषयो(र. धी?)रेयायां मुमुक्षूणामित्याह ज्ञेयोधि-
नमिति वेदानुशासनज्ञानकलमाहाकृतकृत्य इति । तत्र हेतु-
तरनैरपेक्ष्य सूचयति क्षिप्रमिति ॥ इति - here a leaf,
apparently containing the colophon, has been lost.

Most of the leaves written by the first hand (except foll. 1-36), viz. 37-205, 233-279, are marked जा० in the margin.

[? Genl. no. 103.]

2405.

516. Foll. 183 (88 is omitted, 909 is put twice); size 9½ in. by 3½ in.; foll. 1-12 nine lines, foll. 13-183 eight lines in a page; fol. 13 a second hand sets in, the writing of both parts indicates the 17th century.

Advaitāmṛita, a *Vedānta* treatise by Śrī *Brahmendra Sarasvatī* or *Vāṇigir*, pupil of Śrī *Devendra*. This MS. contains only the first *pariccheda* called *brahmalakṣhaṇanirūpaṇa*.

It begins:

यज्जिज्ञास्यं मुमुक्षोर्निखिलमगुपादानकर्तृद्वितीय-
ज्ञानानंदादिरूपं श्रुतिकृदखिलविभ्यामपि वेदांतवेद्यम् ।
विषं जीवस्य नुद्धे परविधिदिवयानुद्धितेः कमेवदे-
रकाये दुष्टुपास्या स्फुरति गुणवतो ब्रह्मणस्तदाहम्
ब्रह्मादोन्मत्तविद्यायाः संप्रदायप्रचल्लेखान् । ॥ १ ॥
यदे वंशचक्रबोध्यासं शंकराचार्यमादरात् ॥ २ ॥
गुप्तिहृदयिणामूर्तिं चार्चं गच्छयति गुह्यम् ।
नवाङ्गीतानृतं शास्त्राभोधेरुद्धियते नया ॥ ३ ॥

इह खलु महत्प्रकारे संसारसागरे निमग्नमुद्दिग्गमनिमग्नानि
जन्मांतरेषु वा कृतकमेवदेः केनापि क्रमेण संजातसाधनचतुष्टय-
संपन्नमुद्दिष्टीभूतेः परमकृपालुभैरवगान्मादरायणः श्रीमद्भारतीरचना-
मधेयं वेदांतमीमांसाशास्त्रं प्रथिनाय । तत्राधिकारि प्रवृत्त्यर्थं
प्रथमं तावदधिकारि विषयप्रयोजनसंबन्धरूपमनुबंधचतुष्टयं प्रति-
पादयन्नेव शास्त्रारंभं प्रतिनष्टे । अथातो ब्रह्मजिज्ञासेति ॥
अस्यार्थः ॥ etc.

It ends:

अद्वैतानृतनामधेय(र. ० धेय) मुनिना ब्रजेन्द्रवाणीगिरा-
ख्यातेनाहमिदं मनेदमिति बाध्यस्तप्रबंध(र. ० च) प्रति ।
साक्षात्प्रतिविधिते नयि दुशी विषयस्य सच्चित्तुला-
द्वैतजीनृहरैरेया जनकताद्वैतानृते वर्णिता ॥ १ ॥

इति श्रीदेवेन्द्रभगवत्पूज्यपादशिष्यपरमहंसपरिज्ज्ञानकाचार्य-
श्रीब्रजेन्द्रसरस्वतीकृतापद्वैतानृते ब्रह्मलक्षणनिरूपणं नाम प्रथमः
परिच्छेदः समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2406.

1521c. Foll. 4 (numbered 2-5); size 10 in. by 4½ in.; modern Bengali handwriting; nine lines in a page.

A fragment of some elementary *Vedānta* treatise in *śloka*s. The MS. contains the following sections:

1. *Ātmānubhavopadeśa* (19 *śloka*s), in the 10th *śloka* of which the MS. begins; 2. *śiśhyoktam ātmānubhavollāsa* (25); 3. *ākshepa-dvāropadeśa* (14); 4. *śiśhyānubhavollāsa* (6); 5. *gurūktalaya* (4); 6. *śiśhyaproktam uttaram* (4); 7. *anubhavapañcakavivaraṇa* (5); 8. *gurūktabandhamoksha* (4).

The MS. breaks off in the fourth *śloka* of the next section. [H. T. COLEBROOKE.]

2407-2414.

302-309. Size 16 in. by 6 in.; 6-16 lines in a page; fair modern writing.

Yogavāsishṭha and *Vāṛishṭhatātparyaprakāśa*, the latter by *Anandabodhendra Sarasvatī Bhikṣu*, disciple of *Gaṅgādharendra Sarasvatī Bhikṣu*, who was the disciple of *Rāmacandra Sarasvatī*, who was the disciple of *Sarvajña Sarasvatī*.

The *Yogavāsishṭha* has the form of a dialogue between *Vasishṭha* and *Rāma*; it is ascribed to *Valmiki*.

See Hall's Index, p. 121, nos. cxlii. and cxliii.; Aufrecht's Oxford Cat., pp. 353-355 (no. 840); Weber's Berlin Cat., p. 187, no. 642. The beginning is printed in Rāj. Mitra's Notices, vi., p. 112, no. 2049. A complete edition of the whole, with the commentary, appeared at Bombay.

The whole work is divided into six *prakaraṇa*s. There is also a division into *āhnika*s, each of them concluding with the couplet:

इत्युक्तवत्थ मुनी दिवसो जगाम
सायननाथ विषये स्तमितो जगाम ।
जानु सभा कृतमनस्कृता जगाम
इयानाद्ये रविकरेण सहाजगाम ॥

See the end of the following *sargas*: *Mu-mukshuprak.* 5 (no. 302, fol. 125b); *Utpattiprak.* 14, 22, 41, 70, 102 (no. 303, foll. 54b, 80a, 142b, 227a, 292b); *Sthitiprak.* 13, 45 (no. 304, foll. 23b, 118a); *Upasamaparak.* 16, 46, 71 (no. 305, foll. 46a, 129b, 198b); *Nirvāṇaparak.* 79 (no. 306, fol. 206, *divasa* 18).

In the last three volumes (nos. 307, 308, 309), which contain the *uttarārdha* of the *Nirvāṇaparakaraṇa*, this division into *āhnika*s does not appear.

The text of the *Yogavāsishṭha* agrees in some passages with the Bombay edition of the *Rāmāyaṇa*, though not literally. Compare f.i. *Vairāgyaparak.* *sargg.* 6-9 with *Rām.* I. 19-22.

The *Yogavāsishṭha* is variously styled in the colophons: इति श्रीमद्वाल्मीकिविरचिते महारामायणे देवदूतोक्ते ऋषिज्ञानसाहस्यो संहितायां मोक्षोपाये वैराग्यप्रकरणे० no. 302, fol. 107; इत्यार्षे श्रीमहारा० देव० ऋ० सं० वासिष्ठे वाल्मी० भो० मुमुक्षुव्यवहारप्रकरणे० no. 302, fol. 173; इत्यार्षे रा० देव० ऋ० सं० वासिष्ठप्रलयोद्ये वाल्मी० स्थितिप्रकरणे० no. 304; इति श्रीमहारा० ऋ० सं० बालकाक्षे वासि० भो० उद्यमप्रकरणे० no. 305; इत्यार्षेयविरचिते रा० देव० ऋ० सं० बालकाक्षे भो० निर्वासप्रकरणे वासि० ब्रह्मदर्शने० no. 306; इति श्रीमहारा० निर्वासप्रकरणे बालक० भो० देव० शतसाहस्यो सं० वासि० ब्रह्मदर्श० उद्गरार्षे० no. 309. At the end of the single *sargas* often simply मोक्षोपाये or मोक्षोपायेषु.

302a. Foll. 107.

Vairāgyaparakaraṇa, in 33 *sargas* with about 1130 couplets.

This first chapter of the *Yogavāsishṭha* has been printed with the commentary, and with a Bengali translation, by *Venīmadhava De Dāsak*, Calcutta, 1869.

List of the *sargas*: 1. *sūtrapāṭanikāḥ* ends fol. 10b; 2. *sūtrapāṭanikāḥ*, fol. 15a; 3. *tīrthayātrākaraṇam*, fol. 19a; 4. *divasavyavahāra nirūpaṇam*, fol. 20a; 5. *kārśyanivedanam*, fol.

21b; 6. *Śrī-Viśvāmītrābhyāgatam*, fol. 25b; 7. *Viśvāmītravākyaṃ*, fol. 28a; 8. *Daśarathavākyaṃ*, fol. 31a; 9. *Vasishṭhasamāśvāsanam*, fol. 33a; 10. *Rāghavavishādaḥ*, fol. 37a; 11. *Rāghavasamāśvāsanam*; 12. *prathamaparitāpaḥ*, fol. 44a; 13. *Lakṣmīnirākaraṇam*, fol. 45b; 14. *jīvilagarhā*, fol. 47a; 15. *ahamkārajugupsā*, fol. 89a; 16. *cittadaurātmyam*, fol. 51b; 17. *trishṇābhāṣaṇaḥ*, fol. 55b; 18. *kāyajugupsā*, fol. 60a; 19. *bālyajugupsā*, fol. 62b; 20. *yauvanagarhā*, fol. 66a; 21. *strijugupsā*, fol. 69b; 22. *jarājugupsā*, fol. 72b; 23. *kālāpavādaḥ*, fol. 77b; 24. *kālavilāsaḥ*, fol. 79a; 25. *kṛtāntavilasitam*, fol. 82a; 26. *daivadurvīlāsavarṇanam*, fol. 86a; 27. *anityatāpratipādanam*, fol. 92a; 28. *aviralaparyāsapratipādanam*, fol. 95a; 29. *sakalapadārthānūsthāpratipādanam*, fol. 97a; 30. *prayojanasargaḥ*, fol. 99b; 31. *Rāghavaprasnaḥ*, fol. 101b; 32. *nabhaścaraśādhuvādaḥ*, fol. 103b; 33. *nabhaścaramahācarasammelanam*, fol. 107a.

302b. Foli. 66 (108-178).

Mumukshuryāvahāraprakaraṇam, in 20 *sargas* with about 800 couplets.

List of the *sargas*: 1. *Śukaniryāṇam* ends fol. 66; 2. *Viśvāmītravākyaṃ*, fol. 10a; 3. *bhuyobhūyaḥ sargānuvarṇanam*, fol. 13b; 4. *pauruṣhaprakaraṇam*, fol. 16a; 5. *pauruṣhassthāpanam*, fol. 18b; 6. *daivānirākaraṇam*, fol. 22b; 7. (*pauruṣhapratipādanam*), fol. 25a; 8. *daivānī(rā)karaṇam*, fol. 27a; 9. *karmavicāraḥ*, fol. 30b; 10. *jñānāvatarāṇam*; 11. *vaktṛpṛichakalakṣaṇam*, fol. 37a; 12. *tattvajñamāhātmyavarṇanam*, fol. 40b; 13. *śumanirūpaṇam*, fol. 45b; 14. *mumukshuvicāranirūpaṇam*, fol. 50a; 15. *saṃtoshānirūpaṇam*, fol. 51b; 16. *sadācāranirūpaṇam*, fol. 53a; 17. (*nirvacanam*), fol. 56b; 18. *dṛṣṭāntānirūpaṇam*, fol. 61a; 19. *pramāṇānirūpaṇam*, fol. 64b; 20. *sadācāranirūpaṇam*, fol. 66a.

303. Foli. 336.

Utpattiprakaraṇam, in 122 *sargas* with nearly 6000 couplets.

List of the *sargas*: 1. *bandhahetuvarṇanam* ends fol. 9b; 2. *ādyasṛiṣṭīkartṛivarṇanam*, fol. 13b; 3. *bandhahetuvarṇanam*, fol. 16a; 4. *prakaraṇārthakalpanam*, fol. 21b; 5. *mūlakāraṇadevasvurūpavarṇanam*, fol. 24a; 6. *mumukshuprayatnopadeśaḥ*, fol. 25b; 7. *jagadāli-dṛṣṭyāsullāpratijñā*, fol. 29b; 8. *sacchāstrānirūpaṇam*, fol. 30b; 9. *paramakāraṇavarṇanam*, fol. 35a; 10. *mahākālpāntīvaśiṣṭaparāmabhāvarṇanam*, fol. 39b; 11. *paramārthavarṇanam*, fol. 42a; 12. *jagadutpattivarṇanam*, fol. 45a; 13. *svayamlhūtpattivarṇanam*, fol. 49a; 14. *brahmapratipādanam*, fol. 54b; 15. *Maṇḍapapākyāne rājavarṇanam*, fol. 57b; 16. *Maṇḍapākyāne rājāparivedanam*, fol. 60b; 17. *Līlopākyāne saṃdehurāṣṭhravarṇanam*, fol. 64b; 18. *Līlopākyāne sakalajagadbhṛāntipratipādanam*, fol. 67b; 19. *Līlopākyāne brāhmaṇamūraṇam*, fol. 69b; 20. *Līlopākyāne paramārthapratipādanam*, fol. 72a; 21. *viśrāntiyopadeśaḥ*, fol. 77b; 22. *viśānābhyāsavarṇanam*, fol. 80a; 23. *Līlopākyāne Līlāprajñādevyor jñānādhi-kāśagamanam*, fol. 81a; 24. *Līlopākyāne gūṇanavarṇanam*, fol. 85b; 25. *Līlopākyāne bhūtalokavarṇanam*, fol. 87b; 26. *Līlopākyāne siddhadarśanahetukathanam*, fol. 91b; 27. *jñānāntaravarṇanam*, fol. 95b; 28. *giri-grāma-varṇanam*, fol. 100a; 29. *paramākāśavarṇanam*, fol. 104b; 30., fol. 108a; 31. *gūṇanavarāyud-dhaprekṣhikāstitāvaravarṇanam*, fol. 110b; 32. *āhavārambhāṇam*, fol. 111b; 33. *senayor prathamapātavarṇanam*, fol. 115a; 34. *raṇaprekṣhajanoktivarṇanam*, fol. 118b; 35. *raṇavarṇanam*, fol. 120b; 36. *janapadavarṇanam*, fol. 123b; 37. *Līlopākyāne janapadavarṇanam*, fol. 127a; 38. *Līlopākyāne āhavavarṇanam*, fol. 130; 39. *nīśācarakulārātrirāṇāṅga-var-*

ṇanam, fol. 132b; 40. *Lilopākhyāne samarasamanam* (no. 2442a has *samarasamanantasmṛityunubhavaḥ*), fol. 137b; 41. *Lilopākhyāne bhrāntivicāraṇam*, fol. 141b; 42. *Lilopākhyāne svapnapurushasatyulvanirūpaṇam*, fol. 144b; 43. *Lilopākhyāne agnidāhavarṇanam*, fol. 149a; 44. *Lilopākhyāne agnidāharātriyuddhe iagadbrahmavarṇanam*, fol. 153a; 45. *Lilopākhyāne satyukāmasatyasaṃkalpāstikā*, fol. 154b; 46. *Lilopākhyāne Vidūrathaniryaṇa(m)*, fol. 156a; 47. *Lilopākhyāne Vidūrathasindhvasumāgamah*, fol. 158b; 48. *Lilopākhyāne āyudhavarṇanam*, fol. 163a; 49. *Lilopākhyāne tṛtīyāstrayuddham*, fol. 165a; 50. *Lilopākhyāne Vidūrathamaraṇavarṇanam*, fol. 168a; 51. *Sindhurāśṭravavarṇanam*, fol. 169b; 52. *marasasamanantaradeha-pratibhāvarṇanam*, fol. 173a; 53. *samṣṛitavīdātavedyā*, fol. 175b; 54. *Lilopākhyāne maraṇavīcārah*, fol. 181a; 55. *samsāramaraṇāvasthāvarṇanam*, fol. 187a; 56. *maraṇasāyanānanta-ram*, fol. 190a; 57. *Lilopākhyāne svapnārthasya vīcārah*, fol. 193b; 58. (*Padmajivanam*), fol. 196a; 59. *Padmanirvāṇam*, *Lilopākhyānam samāptam*, fol. 197a; 60. *prayojanavarṇanam*, fol. 201b; 61. *jagatsvarūpavarṇanam*, fol. 204b; 62. *daivaśabdārthavīcārah*, fol. 207a; 63. *cittānikārah*, fol. 207b; 64. *bijāṅkuranirṇayaḥ*, fol. 210a; 65. *jīvavīcārah*, fol. 210b; 66. *samṣṛitiparamayogaḥ*, fol. 212a; 67. *satyopadeśaḥ*, fol. 218a; 68. *rākshasīvarṇanam*, fol. 219a; 69. *Sūcyupākhyāne viśvūcikāmantrakathanam*, fol. 220b; 70. *Sūcīvyavahāravavarṇanam*, fol. 226a; 71. *Sūcīkāparidevanam*, fol. 228a; 72. *Sūcītapahprabhāva(varṇanam)*, fol. 229b; 73. *Sūcītapovarṇanam*, fol. 232b; 74. *Sūcītapahparipūka-varṇanam*, fol. 234a; 75. *Sūcyupākhyāne Sūcīśarīralābhah*, fol. 235a; 76. *vādhikānyāyaka(?)*, fol. 236a; 77. *rākshasīvīcārah*, fol. 237b; 78. *rākshasīvarṇanam*, fol. 239b; 79. *rākshasīpraśnaḥ*, fol. 241b; 80. *prāśnabhedanam*, fol. 245b;

81. *paramārthapīṇḍikaraṇam*, fol. 251b; 82. *rākshasīśūhārdam*, fol. 254a; 83. *Sūcyupākhyāne Kandarūpūjanam*, *Sūcyupākhyānam sampūrṇam*, fol. 254b; 84. *mano'ṅkurotpattikathanam*, fol. 257a; 85. *brahmādityasamāgamah*, fol. 259a; 86. *aīndavasamādhānam*, fol. 261a; 87. *jagaddaśavarṇanam*, fol. 261b; 88. *aīndavanirūpaṇam*, fol. 262b; 89. *Kṛitrimendravākyaṃ*, fol. 264b; 90. *Kṛitrimendrāhalyānurāgaḥ*, fol. 265a; 91. *jīvāvataraṇakramopadeśaḥ*, fol. 268a; 92. *manomāhātmyavarṇanam*, fol. 270a; 93. (*utpattidarśanaḥ*, MS. no. 2442a, fol. 171b), fol. 271a; 94. *brahmaṇaḥ sarvaṃ samutpadyata iti kathanam*, fol. 273a; 95. *karmapurushayor aikātmyapratipādanam*, fol. 276a; 96. *manasajñāvicārah*, fol. 280b; 97. *vidāśumāhātmyam*, fol. 282a; 98. *cittopākhyānam*, fol. 283b; 99. *cittopākhyānam sampūrṇam*, fol. 285b; 100. *cittacikitsāpūrvakaṃ cittotpattivarṇanam*, fol. 288a; 101. *Bālakākhyāyikā*, fol. 289b; 102. *upadeśakaraṇam*, fol. 291b; 103. *cittamāhātmyam*, fol. 293a; 104. *aīndrajālopākhyāne nṛpavyā-mohaḥ*, fol. 295a; 105. *īndrajālopākhyāne rājā-vabodhaḥ*, fol. 296a; 106. *īndrajālopākhyāne cāṇḍālīmivāhaḥ*, fol. 299a; 107. *īndr. āpadnar-ṇanam*, fol. 301a; 108. *īndr. akāṇḍavarṇanam*, fol. 302b; 109. *cāṇḍālopākhyāne cāṇḍālutranya-pagamah*, fol. 303b; 110. *cittavarṇanam*, fol. 306b; 111. *cittacikitsā*, fol. 309a; 112. *mukha-ravenopadeśāṃśakathanam*, fol. 310a; 113. *avidyāvarṇanam*, fol. 313a; 114. *yathūkathita-doshaparihāropadeśaḥ*, fol. 316b; 115. *sukhaduḥ-khabhoktṛitvopadeśaḥ*, fol. 318a; 116. *sādhaka-janmāvatārah*, fol. 320b; 117. *ajñānabhūmikā-varṇanam*, fol. 322a; 118. *jñānabhūmikopadeśaḥ*, fol. 324a; 119. *hemormyupadeśaḥ*, fol. 326a; 120. *cāṇḍālīśoranam*, fol. 328b; 121. *cittābhāva-pratipādanam*, fol. 331b; 122. *svarūpanirūpaṇam*, fol. 335a.

Compare Weber's Cat., p. 187, no. 642.

304. Foll. 160.

Sthitiprakaraṇam, in 62 *sargas* with about 2400 couplets.

List of the *sargas*: 1. *janyanirākaraṇam* ends fol. 4a; 2. *bijopanyāsaḥ*, fol. 6b; 3. *jagadanantavarṇanam*, fol. 8a; 4. *sthityānkura-kalanam*, fol. 8b; 5. *Bhārgavopākhyāne Bhārgavaśa(ṃ)valanam*, fol. 9b; 6. *Bhārgavamānorājyā*, fol. 10b; 7., fol. 11b; 8. *Bhārgavopākhyāne (vi)vidhajanmānubhavaḥ*, fol. 12b; 9. *Bhārgavakalevaravarṇanam*, fol. 13b; 10. *Bhārgavopākhyāne Kālavacanam*, fol. 17b; 11. *Bhārg. saṃsārapravṛttidarśanam*, fol. 21b; 12. *Bhārg. saṃsārotpattivistāravārṇanam*, fol. 22b; 13. *Bhṛigusamāśvāsanam*, fol. 23b; 14. *Bhārgavajanmāntarasmaranam*, fol. 25b; 15. *Bhārgavaparīdevanaprasaṅgopadeśaprakaraṇam*, fol. 28b; 16. *Śuktasya punarjīvanam*, fol. 30a; 17. *manorājyasammelanam*, fol. 32b; 18. *jīvanakhaṇḍāvatārah*, fol. 37b; 19. *jāgratsvapnasuptaturyasvarūpavicārah*, fol. 40a; 20. *manorūpavarṇanam*, fol. 40b; 21. *vijñānavādah*, fol. 44b; 22. *anuttamapadaśīrāntivarṇanam*, fol. 46b; 23. *śarīranagaravibhūtiyogaḥ*, fol. 50a; 24. *manasyasattāpratipādanam*, fol. 51a; 25. *Dāmayālakaṭotpatih*, fol. 54a; 26. *Dāmayālakaṭa*, fol. 57a; 27. *pitāmahavākyam*, fol. 58b; 28. *Dāmayālakaṭapunar्यuddhavarṇanam*, fol. 61b; 29. *Dāmayālakaṭopākhyāne asurapari-bhramśaḥ*, fol. 63b; 30. *Dāmayālakaṭāntara-citravarṇanam*, fol. 64b; 31. *sadasannirākaraṇam*, fol. 68a; 32. *Dāmayālakaṭopākhyāne sadācāranirūpaṇam*, fol. 72a; 33. *Dāmayālakaṭopākhyāne 'haṃkāravicārah*, fol. 79a; 34. *Dāmayālakaṭopākhyānam samāptam*, fol. 81b; 35. *upaśamavarṇanam*, fol. 87b; 36. *cidāditya-svarūpavarṇanam*, fol. 90a; 37. *upaśamasvarūpavarṇanam*, fol. 92a; 38. *upaśamavarṇanam*, fol. 96a; 39. *sarvaikatvapratipādanam*, fol. 101a; 40. *brahmaivedaṃ sarvaṃ jagad iti*

pratipādanam, fol. 104a; 41. *avidyākathanam*, fol. 106b; 42. *jīvāvataraṇam*, fol. 109b; 43. *jīvanicayasthānopadeśaḥ*, fol. 111b; 44. *saṃsārāvataraṇapratipādanopadeśaḥ*, fol. 114b; 45. *yathābhūtārthayogopadeśaḥ*, fol. 118a; 46., fol. 119b; 47. *jagadvāsanānirṇayayogopadeśaḥ*, fol. 124b; 48. *Dāsūropākhyāne Dāsūravaraṇa-pradūnavarṇanam*, fol. 127a; 49. *Dāsūrakadamba-varṇanam*, fol. 129b; 50. *Dāsūradigavalokanam*, fol. 130a; 51. *Dāsūrasutānubodhanam*, fol. 131b; 52. *viḥavavarṇanam*, fol. 133a; 53. *saṃsāra-nagaravikalpayogavicārah*, fol. 136a; 54. *Dāsūropākhyāne saṃkalpacikitsā*, fol. 138a; 55. *Dāsūramelanam*, fol. 141a; 56. *(kartṛitva)vicārayogopadeśakaraṇam*, fol. 144b; 57. *pūrṇāśaya-svarūpavarṇanam*, fol. 149a; 58. *kacagāthā*, fol. 150a; 59. *Śrīkamalajavyavahāravārṇanam*, fol. 154a; 60. *vicārapurūṣanirṇayaprasaṅgopadeśajīvāvatārah*, fol. 156a; 61. *jananamāruṇasaṃsthitih*, fol. 158a; 62., fol. 159.

The scribe has added:

यदि हृदयनियोगाज्ञेयनी प्रतिभावान्
नयनचलनसंगाद्दोषशब्दावर्तनात् ।
लिखितमनूतपुत्रा यन्मया पुस्तकेर्लिख्यं
करकृतमवराधं अनुमहेतु सन्तः ॥ १ ॥
सादृशं

इत्याख्यैरामनीनानामसह

305. Foll. 261.

Upaśamaprakaraṇam, in 93 *sargas* with about 4270 couplets.

List of the *sargas*: 1. *prathamam āhnikavarṇanam* ends fol. 3b; 2. *upadeśānuvarṇanam*, fol. 6a; 3. *sabhāsaṃsthānam*, fol. 8a; 4. *Rāghavaprasnaḥ*, fol. 10a; 5. *praśamopadeśaḥ*, fol. 13b; 6. *prathama upadeśaḥ*, fol. 15a; 7. *ākūśaphalaprapṛtiyajñānasamprāptikramasūcanam*,* fol. 15b; 8. *siddhagītā*, fol. 19a; 9.

* No. 2205 has *ākūśaphalaprapṛtāvanujñāna*°.

janakavitarkah, fol. 24a; 10. niścayaḥ, fol. 25b; 11. cittānūsāsanam, fol. 26b; 12. prajñā-māhātmyam, fol. 29a; 13. manonivāraṇam, fol. 37b; 14. svacittanirūpaṇam, fol. 42b; 15. triśṇāvarṇanam, fol. 44b; 16. triśṇācikitsā, fol. 46a; 17. triśṇāvicchedopadeśaḥ, fol. 48b; 18. jīvanmuktavarṇanam, fol. 53a; 19. pāvanabodhanam, fol. 55a; 20. pāvanavijñānaprāptiḥ, fol. 57b; 21. triśṇācikitsāyogopattiḥ, fol. 60a; 22. Virocanaśmarāṇam, fol. 63b; 23. Virocana-vacanam, fol. 65a; 24. cittavicikitsāyogopadeśaḥ, fol. 70a; 25. Balicintāsiddhāntayogaḥ, fol. 71b; 26. Balyopadeśayogaḥ, fol. 72b; 27. Bali-viśrāntiḥ, fol. 75a; 28. Balisamādhānavarṇanam, fol. 76b; 29. Balir vijñānaprāptiḥ, fol. 80a; 30. Prahrādapariviśrāntau Hiranyakaśipuvadhah, fol. 82a; 31. Prahrādanivṛāṇe Nārāyaṇakaraṇam, fol. 85b; 32. Vibudhacākyam, fol. 87a; 33. Nārāyaṇagamanam, fol. 89a; 34. Prahrādātmayogaḥ, fol. 96a; 35. bra(h)matātmalābha-cintā, fol. 102a; 36. prātma(r. ātma)stavanam, fol. 107b; 37. asuramaṇḍalavyākulāharaḥ, fol. 108b; 38. paramēśvaravitarkah, fol. 110b; 39. Nārāyaṇavacanopanyāsaḥ, fol. 113b; 40. Prahlādabodhanam, fol. 116a; 41. Prahlādābhishekaḥ, fol. 118a; 42. Prahrādasya vyavasthā, fol. 120a; 43. Prahrādaviśrāntiḥ, fol. 122b; 44. Gādhiviniśāsanam, fol. 124b; 45. Gādhivṛittānte śvapacarājyalābhah, fol. 127a; 46. Gādhivṛittānte rājyabhraṇṣaḥ, fol. 129b; 47. Gādhivṛittānte pratyakṣhāvalokanam, fol. 133a; 48. Gādhivṛittānte māyāmahatkāthanam, fol. 136b; 49. Gādhivṛittāntah, fol. 139b; 50. Rāghavāśaya-viniyogaḥ, fol. 146b; 51. Uddālakamanorathah, fol. 148b; 52. Uddālakavicārah, fol. 153b; 53. Uddālakarilāsaḥ, fol. 159b; 54. Uddālakanivṛāṇam, fol. 168a; 55. Uddālakanirvāṇam, fol. 168a; 56. dhyānūcārah, fol. 172a; 57. bheda-nivāsaḥ, fol. 173b; 58. Su(raghu)vṛittānte Māṇḍavyopadeśaḥ, fol. 176b; 59. Suraghuvivṛāntiḥ,

fol. 178a; 60. Suraghuvṛittānte Suraghunirvā-ṇam, fol. 178b; 61. Suraghuparighasamāgamah, fol. 180a; 62. samādhiniścayaḥ, fol. 181a; 63. Suraghuparighaniścayaḥ, fol. 182a; 64. upadeśaḥ, fol. 184a; 65. Bhāsavilāsavṛittānte Sahyagiri-varṇanam, fol. 185a; 66. anityapratipādanam, fol. 186b; 67. antaḥsaṃsargavicārah, fol. 188b; 68. saṃgavicārayogopadeśaḥ, fol. 191a; 69. śāntasamāyātayogopadeśaḥ, fol. 192a; 70. asaṃ-saṃgarikulopadeśaḥ, fol. 194a; 71. saṃsāro-padeśaḥ(?), fol. 198b; 72. mokṣasvarūpodeśaḥ, fol. 200b; 73. svātmavicārah, fol. 202b; 74. vairāgyopadeśaḥ, fol. 207a; 75. muktāmukta-vicārah, fol. 209b; 76. saṃsārasāgarasāmyapra-tipādanam, fol. 210b; 77. jīvanmuktasvarūpa-varṇanam, fol. 218a; 78. yogavarṇanam, fol. 216b; 79. samyakjñānalakṣaṇanirūpaṇam, fol. 217b; 80. dṛiśyadarśanasambandhaḥ, fol. 220a; 81. cittāśāntāprati-pādanam, fol. 221a; 82. indriyānūsāsanayogopadeśaḥ, fol. 225b; 83. cittāśāntāvicārayogopadeśaḥ, fol. 228a; 84. Vitaharyamanojagadvārṇanam, fol. 230b; 85. Vitaharyasamādhīyogopadeśaḥ, fol. 232a; 86. indriyavargunirākaraṇopadeśaḥ, fol. 234b; 87. Vitaharyanivṛāṇopadeśaḥ, fol. 236a; 88. Vita-haryaviśrāntiḥ, fol. 237b; 89. sadvilāsavicāra-yogopadeśaḥ, fol. 240b; 90. cittopadeśavicāra-yogaḥ, fol. 242a; 91. saṃsṛitibijavicārayogopa-deśaḥ, fol. 250a; 92. saṃsṛitinirākaraṇakrama-yogopadeśaḥ, fol. 254a; 93. samadarśanam, fol. 261a.

Date of this volume : संवत् १८५१.

306. Foll. 298.

Nirvāṇaprakaraṇasya pūrvārdham, in 129 sargas with about 5460 couplets. As the 111th sarga has no number, the MS. seems to have only 128 sargas.

List of the sargas : 1. divasavyavahārarar-ṇanam ends fol. 4a; 2. viśrāntisudṛiḍhikaraṇam,

- fol. 7a; 3. *brahmaikyapratipādanam*, fol. 8b; 4. *cittāhāvāpapatipādanam*, fol. 9a; 5. *Rūghava-vīśrāntivarṇanam*, fol. 10a; 6. *mohanāhātmyam*, fol. 14a; 7. *ajūnamāhātmyaprasaṃsanam*, fol. 18b; 8. *avidyālatācilāsopadeśaḥ*, fol. 20a; 9. *avidyānirākaraṇam*, fol. 22b; 10. *avidyācikitā*, fol. 25a; 11. *jīvanmuktanīścayayogopadeśaḥ*, fol. 30b; 12. *jīvanmuktasaṃśayanirūpaṇam*, fol. 32a; 13. *jūñayogopadeśaḥ*, fol. 33a; 14. *Bhūṣuṇḍopākhyāne Meruśikharavarṇanam*, fol. 34b; 15. *Bhūṣuṇḍadarśanam*, fol. 36b; 16. *Bhūṣuṇḍasamāyogaḥ*, fol. 37b; 17. *Bhūṣuṇḍasvarūpavarṇanam*, fol. 38a; 18. *mātrivyaṣavā-ravarṇanam*, fol. 40b; 19. *ālayalābhah*, fol. 42b; 20. *Bhūṣuṇḍasvarūpaṇam* (!), fol. 44b; 21. *cirajīvitavṛttāntakathanam*, fol. 47b; 22. *cirajīvitavarṇanam*, fol. 50a; 23. *Bhūṣuṇḍopākhyāne samādhānasamkalpanirākaraṇam*, fol. 52a; 24. *prāṇavicāraṇam*, fol. 54b; 25. *sumādhivarṇanam*, fol. 58a; 26. *Bhūṣuṇḍopākhyāne cirajīvitahetu-kathanam*, fol. 59b; 27. *Bhūṣuṇḍopākhyānam*, fol. 60b; 28. *paramārthayogopadeśaḥ*, fol. 64b; 29. *jagataḥ paramātmamayātvavarṇanam*, fol. 71b; 30. *mokṣhopākhyāne ca(r.cai)tyonmukha-cittavicāraḥ*, fol. 77a; 31. *manuḥprāṇaikyapratipādanam*, fol. 80b; 32. *dehapatavicāraḥ*, fol. 83b; 33. *devatāikyapratipādanam*, fol. 87a; 34. *śrī-parameśvaropadeśaḥ*, fol. 89b; 35. *devatāmayaḥ*, fol. 91b; 36. *parameśvaravarṇanam*, fol. 92b; 37. *niyatirṇityam*, fol. 95a; 38. *bāhyapūjanam*, fol. 97a; 39. *devārcanavidhiḥ*, fol. 100b; 40. *devatātattvavicāraḥ*, fol. 101a; 41. *jaganmīthyātrapratipādanam*, fol. 105a; 42. *paramātmābhīdhānam*, fol. 107a; 43. *vibhṛāntivarṇanam*, fol. 109a; 44. *cittasattāsūcanam*, fol. 111a; 45. *mahācīvitikalpopākhyānam*, fol. 113a; 46. *śilākośopadeśaḥ*, fol. 115a; 47. *cidghanopadeśaḥ*, fol. 117b; 48. *brahmaikātmāpratipādanam*, fol. 118b; 49. *saṃśṛitivicārayogaḥ*, fol. 120b; 50. *akṣharasaṃvedovicārayogopadeśaḥ*, fol. 124b; 51. *indriyārthopalambhavicāraḥ*, fol. 130b; 52. *Nārāyaṇāvatāraḥ*, fol. 132b; 53. *Arjuneyākhyaṇe Arjunopadeśaḥ*, fol. 137b; 54. *Arjunopākhyāne ālmajūnopadeśaḥ*, fol. 140a; 55. *Arjunopākhyāne jīvatattvanirṇayaḥ*, fol. 142a; 56., fol. 145b; 57. *Arjunavīśrāntivarṇanam*, fol. 146b; 58. *Arjunopākhyānam samāptam*, fol. 147b; 59. *pratyogātmābodbhāḥ*, fol. 150b; 60. *vibhūtiyogopadeśaḥ*, fol. 151b; 61. *jagatsvapnakathanam*, fol. 153b; 62. *svapnaśatarudriye bhikṣhusaṃśārodāharaṇam*, fol. 155b; 63. *svapnaśatarudriyopākhyānam*, fol. 159b; 64. *gaṇātmaprāptiḥ*, *svapnarudriyaṇ samāptam*, fol. 161b; 65. *vidyottaravismayaavarṇanam*, fol. 162b; 66. *bhikṣhusaṃśṛitikathanam*, fol. 164a; 67., fol. 166a; 68. *mahāmaunayatnopadeśaḥ*, fol. 167b; 69. *prāṇamaṇaḥsaṃyogavivarṇanam*, fol. 171a; 70. *Vetālaprasnaḥ*, fol. 172a; 71. *maṇḍapavarṇanam*, fol. 172b; 72. *Vetālaprasnabhedah*, fol. 173b; 73. *Vetālopākhyāne*, fol. 174a; 74. *Bhagīrathopadeśaḥ*, fol. 176a; 75. *Bhagīrathanirṇāṇam*, fol. 176b; 76. *Gargāvataraṇam*, fol. 177b; 77. *Śikhidhva-javilāsakathanam*, fol. 179b; 78. *Cūḍālāprubodhā*, fol. 181b; 79. *Cūḍālātma-lābhah*, fol. 182b; 80. *pañcakavilāsah*, fol. 187b; 81. *agniśhomavidhāraṇam*, fol. 194a; 82. *aṇimādhilābhayogopadeśaḥ*, fol. 195b; 83., fol. 196b; 84. *Śikhidhva-jappravrajyā*, fol. 198b; 85. *sukhavīcārayogopadeśaḥ*, fol. 204b; 86. *Kumbhajanmakathanam*, fol. 206a; 87. *Śikhidhva-jārabodhanam*, fol. 108b; 88. *Śikhidhva-jopākhyāne cintāmaṇyupākhyānam*, fol. 209b; 89. *gaṇendrapākhyānam*, fol. 211a; 90. *cintāmaṇisādhukavṛttāntavivarṇanam*, fol. 213a; 91. *vīraṇaṇṇitāntanirūpaṇam*, fol. 214a; 92. *sarvatyāgaḥ*, fol. 216b; 93. *Śikhidhva-jārabodhanam*, fol. 220a; 94. *Śikhidhva-jārabodhanam*, fol. 225a; 95. *Śikhidhva-javīśrāntiḥ*, fol. 227a; 96. *Śikhidhva-jārabodhanam*, fol. 230b; 97. *Śikhidhva-japrabodhanam*, fol. 232b; 98. *Śikhidhva-jārabodhanam*.

fol. 234b; 99., fol. 236a; 100. *Śikhiḍhvoja-paramambodhanam*, fol. 237b; 101. *Śikhiḍhva-jabodhanam*, fol. 241a; 102. *Śikhiḍhvejasa-mā-dhāna(m)*, fol. 242a; 103. *Kumbhāṇṇarāguma-yogopadeśaḥ*, fol. 244b; 104. *jīvanmuktirya-va-hārāprati-pādanam*, fol. 247a; 105. *Śikhiḍhva-jopākhyāne strīvalābhah*, fol. 249b; 106. *Līlā-rivāhah*, fol. 252a; 107. *Śakrugamanam*, fol. 253b; 108., fol. 255b; 109. *Cūḍālāprakaṭika-ṛaṇam*, fol. 258b; 110., fol. 259b; 111., fol. 260b; 112. *Kacuprabodhaḥ*, fol. 262b; 113. *mīthyāpuruṣhopākhyāne ākāśarakṣaṇam*, fol. 263b; 114. *mīthyāpuruṣhopākhyānam*, fol. 265a; 115. *yogopadeśaḥ*, fol. 266b; 116. *vratatraya-nirūpaṇam*, fol. 268a; 117., fol. 269a; 118., fol. 269b; 119., fol. 270b; 120., fol. 271b; 121., fol. 273a; 122., fol. 274a; 123. *Ikskvā-kuprabodhanam*, fol. 275a; 124., fol. 275b; 125. *mṛigavyādhīyam*, fol. 277b; 126., fol. 278a; 127. *paramārthasvarūpavarṇanam*, fol. 285a; 128. *Rharadvājīnuśāsanam*, fol. 290a; 129. *Rūmaryutthānam*, fol. 298a.

307. Fol. 230.

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sargas 1-76, śl. 9, with about 2870 couplets.

List of the *sargas*: 1. *icchārikitsāyogopa-deśaḥ*, fol. 4a; 2. *karmabījadāhayogopadeśaḥ*, fol. 8a; 3. *drīśyopaśamayogopadeśaḥ*, fol. 10b; 4. *ahantānirāśaḥ*, fol. 14b; 5. *vidyādhara-pra-kṣaḥ*, fol. 15b; 6. *rairāgyavarṇanam*, fol. 20a; 7. *jagadvākṣa(r. jagajjāla?)bījavarṇanam*, fol. 22a; 8. *māyāmaṇḍapavarṇanam*, fol. 24a; 9. *citkarana(?)yogopadeśaḥ*, fol. 25b; 10. *sargāpa-vargapratipattiyogopadeśaḥ*, fol. 27b; 11. *yathā-bhūtārthavedanum*, fol. 29a; 12. *saṃkalpasar-gayor aikyapratipattiḥ*, fol. 33a; 13. *Indropā-khyāne trasareṇvantarasaiṅhavarṇanam*, fol. 35a; 14. *sargasamkalpayor aikyapratipādanam*, fol. 37a; 15. *vidyādharanirvāṇam*, fol. 38b;

16. *vidyādharopākhyāne vidyādharanirvāṇam*, fol. 39b; 17. *ahantvāsattāyogopadeśaḥ*, fol. 41a; 18. *jagajjālakośasādharmyayogopadeśaḥ*, fol. 45b; 19. *virāḍātmavarṇanam*, fol. 49b; 20. *jīvanir-ṇayayogopadeśaḥ*, fol. 51a; 21. *jñānavijñānavi-cārah*, fol. 53a; 22. *sukhayogopadeśaḥ*, fol. 58b; 23. *Maṅkinirvāṇam*, fol. 62a; 24. *Maṅkivairā-gyavarṇanam*, fol. 64a; 25. *Maṅkibodhanam*, fol. 66b; 26. *Maṅkinirvāṇasumāptiḥ*, fol. 69b; 27., fol. 71a; 28. *tattvasiddhāntapratipādanam*, fol. 73b; 29. *bhāvanāprati-pādanam*, fol. 80a; 30. *puramārthopanyāsayogaḥ*, fol. 82b; 31. *nirvāṇayuktyupadeśavarṇanam*, fol. 85; 32. *satyāvabodhanopadeśaḥ*, fol. 88a; 33. *satyārtho-panyāsayogaḥ*, fol. 91a; 34., fol. 94a; 35. *parabrahmasvarūpavarṇanam*, fol. 97a; 36. *saṃsārābījakathanam*, fol. 100a; 37. *drīśyū-drīśyopayogaḥ*, fol. 106b; 38. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 110a; 39. *Vasiṣṭhagītāsu svabhūvaviśrānti-yogopadeśaḥ*, fol. 113; 40. *Vasiṣṭhagītāsu ātmaviśrāntikathanam*, fol. 114b; 41. *svārūpa-viśrāntiyurtham upadeśakaraṇam*, fol. 115a; 42. *nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 120a; 43. *brahmaikatānuto-padeśaḥ(?)*, fol. 124b; 44. *manovipadvārṇanam*, fol. 128b; 45. *Hariṇakopākhyāne*, fol. 138b; 46. *sāmyāvabodhana(m)*, fol. 135a; 47. *munu-kṣuprathamopakramah*, fol. 139a; 48. *viveka-māhātmyam*, fol. 142a; 49. *sarvopāśāntiḥ*, fol. 146b; 50. *jīvasatyakaprakāravarṇanam*, fol. 148b; 51. *viśrāntiyogopadeśaḥ*, fol. 152a; 52. *brahmasvarūpavarṇanam*, fol. 156b; 53. *nirvā-ṇavarṇanam*, fol. 158a; 54. *advaitaikyapra-ti-pādanam*, fol. 161a; 55. *jyūṭaḥ paramārtha-mayavarṇanam*, fol. 162b; 56. *ākāśamandira-vasiṣṭhasamādhānavarṇanam*, fol. 165a; 57. *viditavedyāhaṃkāravacārah*, fol. 167a; 58. *sargabrahmatvapratipādanam*, fol. 169a; 59. *jagajjālavarṇanam*, fol. 173b; 60. *jagajjālavar-ṇanam*, fol. 179a; 61. *jagadvākṣaīkabodhaḥ*, fol. 183a; 62. *cīdaikyavākyaṃ*, fol. 186b; 63.

ajñātattvāikyapratipādanam, fol. 190a; 64. pūshhānopākhyāne vidyūdhariṇyasaṇavarṇanam, fol. 194b; 65. vidyūdharijannamyaṇavahāravarṇanam, fol. 197a; 66. śilānturavarṇanam, fol. 199a; 67. abhyāsaprasaṃpādānam, fol. 202a; 68. pramāṇapratīśidhīyādṛṣṭyānupapattiv, fol. 205b; 69. sarguprāptih, fol. 207b; 70. śilāntar-jagatpitāmaharākhyāni, 210a; 71. kalpakshobhaḥ, fol. 214b; 72. nirvāṇam, fol. 217a; 73. virāḍātmaravarṇanam, fol. 221a; 74. virāḍātman, fol. 224b; 75. mahākūlpāntāgniv, fol. 230a; 76. śl. 1-9, fol. 236b.

308. Foll. 231 (231-461).

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārddham, sarga 76, śl. 10 to sarga 138, śl. 9, with about 2760 couplets.

List of the sargas: 76. pushkarāvarttaḍambaraḥ ends fol. 232b; 77. pushkarāvarttavriṣhīrīśaṇṣṭhūlajagadvārṇanam, fol. 235b; 78. kārṇavarṇanam, fol. 237a; 79. vāsavībhūtapratipādanam, fol. 242b; 80. bhrāntimātratvapratipādanam, fol. 248a; 81. pūshhānopākhyāne kālurātrivarṇanam, fol. 256b; 82. pūshhānopākhyāne Śiva(sa)ṇavarṇanam, fol. 259b; 83. Viśvarūpadarśanam, fol. 261b; 84. Śivaśaktivarṇanam, fol. 266b; 85. pūshhānopākhyāne prakṛitipuruṣaḥkramavarṇanam, fol. 268a; 86. jagadlūnyavarṇanam, fol. 272a; 87. pāṛthivrajagadānantyupratipādanam, fol. 277a; 88. bhūmanḍalāśayavarṇanam, fol. 279a; 89. dṛṣṭyaprukāśapratipādanam, fol. 280b; 90. jalajagadvārṇanam, fol. 283a; 91. (tūjasa)-jagattce(sic)varṇanam, fol. 288b; 92. paramārthasargayor aikyapratipādanam, fol. 293b; 93. ākāśamaṇḍapasīdhīsamāgamugūthavarṇanam, fol. 300a; 94. pūshhānopākhyāne jagadbrahmaṇor aikyapratipādanam, fol. 306b; 95. pūshhānopākhyāne Vasīṣṭhaśurivarṇanam,

fol. 308b; 96. amaratvapratipādanam, fol. 311b; 97. vivekiviralatvapratipādanam, fol. 316a; 98. sajjanasamāyamaṇḍaprasaṇṣavurṇanam, fol. 317b; 99. paramārthanirūpaṇam, fol. 321b; 100. nīstikyanirākaraṇam, fol. 327a; 101. paramopadeśaḥ, fol. 329b; 102. maraṇādyabhāvopadeśaḥ, fol. 333b; 103. sakalabhāvābhāvopadeśena paramārthaikatāpratipādanam, fol. 342b; 104. jagadusa(t)tāpratipādanam, fol. 343b; 105. jāgratsvapnai(kyam), fol. 347b; 106. kāryakāraṇanirāsavarṇanam, fol. 352a; 107. avidyābhāvapratipādanam, fol. 353a; 108. avidyopākhyāne avidyākshepaṇe pāṛthivasamrambhavarṇanam, fol. 356b; 109. agnīpraveśād dehalābhah, fol. 358b; 110. saṃgrāmaṇḍavarṇanam, fol. 361b; 111. caturdiggatabaludravāṇam, fol. 364b; 112. balaparīkṣaṇam, fol. 367a; 113. samudravārṇanam, fol. 369b; 114. digdarśanam, fol. 372b; 115. vipaścīdanucara(kṛitapadārtha)v, fol. 379a; 116. śvakākakokilavarṇanam, fol. 391a; 117. padmabhramarahamṣavarṇanam, fol. 397a; 118. hariṇamayūrubakamugdhādivarṇanam, fol. 400b; 119. pāṛthivirahavarṇanam, fol. 405a; 120. digantarākhyānam, fol. 407b; 121. vipaścīnnirṇayaḥ, fol. 409a; 122. aryaṇaparīkramavarṇanam, fol. 411a; 123. vipaścīdupākhyāne digviharāṇam, fol. 412b; 124. dvīpāntaravarṇanam, fol. 414b; 125. jīvanmuktakalanam, fol. 420b; 126. vipaścījannūntarācarāṇam, fol. 425a; 127. bhūgolakanirṇayavīdyopākhyāne bhūgolaḥ, fol. 427b; 128. brahmagītāsu brahmākūśavipaścījjagaccanūtra(du)ṇam, fol. 431a; 129. (vipaścīnṛigalābhah), fol. 435a; 130. mṛigavahnīpraveśaḥ, fol. 437b; 131. Bhāsaśaṇṣārṇam, fol. 443b; 132. (Bhāsa-vaṇṇituvajannmaparamparā), fol. 445a; 133. mahāśavavarṇam, fol. 448a; 134. śavopākhyāne devaparīdevanav, fol. 452b; 135. śavopāśamah, fol. 453b; 136. maśakavyādhābodhanam, fol. 456b; 137. jāgratsvapnasushuptaturīyav, fol. 461a.

309. Foll. 236 (462-697).

Nirvāṇaprakaraṇasya *uttarārdham*, *sarga* 138, śl. 10 to *sarga* 216, with about 3250 couplets.

List of the *sargas* : 138. (*citta*) *sarvātmakāṭhā-pratipādanam* ends fol. 463b ; 139. *jagannāśav*°, fol. 469a ; 140. *kṛīḍayakalpanāv*°, fol. 473a ; 141. (*kalpāntarav*°), fol. 473b ; 142. *kurmanirṇayaḥ*, fol. 476a ; 143. *vipaścidupākhyāne nirvāṇabodhopadeśaḥ*, fol. 481b ; 144. *padārthavicāraḥ*, fol. 485b ; 145. *jāgratsushuṭṭavarṇanam*, fol. 490a ; 146. *śaropākhyāne sushuṭṭavicāraḥ*, fol. 492a ; 147. *svapnopalabhanam*, fol. 494a ; 148. *svapnanirṇayaḥ*, fol. 497b ; 149. *kāraṇavicāraḥ*, fol. 501a ; 150. *paramopadeśaḥ*, fol. 504b ; 151. *abhāvadārśanam*, fol. 505b ; 152. *munirātrisaṅkathāvarṇanam*, fol. 507a ; 153. *sarvaihōtmyapratipādanam*, fol. 508b ; 154. *yathūbhū-tārthavarṇanam*, fol. 510a ; 155. *bhāvisampattivarṇanam*, fol. 514a ; 156. *Sindhusambodhanam*, fol. 515b ; 157. *Sindhu(nirvāṇam)*, fol. 518b ; 158. *śaṇanirṇayaḥ*, fol. 519b ; 159. *vipaścitsam-sārabhramavarṇanam*, fol. 524a ; 160. *svarganarakopalambhavarṇanam*, fol. 527b ; 161. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 531a ; 162. *avidyānirāsanah*, fol. 533b ; 163. *indriyasūtravarṇanam*, fol. 538a ; 164. *jagatparamātmanor aikyayogopadeśaḥ*, fol. 539b ; 165. *jāgratsvapmaikyopadeśaḥ*, fol. 541a ; 166. *śilopākhyānam*, fol. 544a ; 167. *jāgratsvap-nasushuṭṭyubhūnapratipādanam*, fol. 547a ; 168. *śūlabhañjikopadeśaḥ*, fol. 552b ; 169. *viśrāntacitta-varṇanam*, fol. 555b ; 170. *tattvajñavyavahāra-varṇanam*, fol. 558a ; 171. *dvaitaikya nirāma-yayogopadeśaḥ*, fol. 561b ; 172. *jagato brahmatvapratipādanam*, fol. 566a ; 173. *brahmagītāsu paramārthopadeśaḥ*, fol. 569a ; 174. *brahmagītāsu nirvāṇopadeśaḥ*, fol. 571b ; 175. *paramārthagītāsu advaitayuktih*, fol. 577a ; 176. *brahmagītāsu brahmāṇḍopākhyānam*, fol. 579a ;

177. *brahmagītāsu satyavarṇanam*, fol. 583a ; 178. *brahmagītāsu aindavopākhyānam*, fol. 587b ; 179. *brahmayatvapratipādanam*, fol. 589a ; 180. *brahmagītāsu tūpasopākhyānam*, fol. 591b ; 181. *brahmagītāsu Gauryūśramavarṇanam*, fol. 594a ; 182. *brahmagītāsu sapṭadvīpeśvaropākhyānam*, fol. 596b ; 183. *dvīpasaptakāśhṭakavarṇanam*, fol. 601a ; 184. *Kundadantopadeśaḥ*, fol. 604a ; 185. *Kundadantaprabodhaḥ*, fol. 605b ; 186. *brahmagītāsu sarvaṃ khalv idam brahmoti pratipādanam*, fol. 612a ; 187. *jīvatrasuṇṇapṛitipratipādanam*, fol. 617a ; 188. *jīvarūparavṇanam*, fol. 619a ; 189. *brahmaikatōpratipādanam*, fol. 620b ; 190. *Rāmaviśrāntih*, fol. 628b ; 191. *mahāvādabodhanam*, fol. 630a ; 192. *viśrāntiyupagamavarṇanam*, fol. 631b ; 193. *viśrāntikuṭhanam*, fol. 633a ; 194. *Rāmaviśrāntiyupagamah*, fol. 636b ; 195. *bodhayprakāśīkaraṇayogopadeśaḥ*, fol. 641b ; 196. *vaivadhikopākhyāne cintāmaṇilābhah*, fol. 643a ; 197. *śāstramāhātmyam*, fol. 645b ; 198. *samadrishṭipraśamsā*, fol. 648b ; 199. *muktapurushasthūnavarṇanam*, fol. 651b ; 200. *nādhuvāda(sa)pariyādivarṇanam*, fol. 655b ; 201. *viśrāntiprakāśīkaraṇayogopadeśaḥ*, fol. 657b ; 202. *ātmaśrāmāṅgīkaraṇam*, fol. 658b ; 203. *nirvāṇavarṇanam*, fol. 661a ; 204. *cidākāśaikatōpratipādanam*, fol. 663a ; 205. *sarvakīraṇanirāsaḥ*, fol. 665b ; 206. *mahāpraśnaḥ*, fol. 668b ; 207. (*mahā*)*praśn(ottaram)*, fol. 671a ; 208. *mahāpraśnamokshaṇam*, fol. 673b ; 209. *sarvāstītvīnuhūtidārśanam*, fol. 676b ; 210. *dvaitaikyopalambhanirāsaḥ*, fol. 679b ; 211. *paramārthopadeśaḥ*, fol. 681b ; 212. *paramārthanirūpanam* ; 213. *prākṭanarīmaśishyatvopākhyānam*, fol. 687b ; 214. *mahotsavavarṇanam*, fol. 692a ; 215. *Va-sishṭhabrahmadārśanam*, fol. 694 ; 216., fol. 696b.

Date : संवत् १८५१ । लिखितं ब्राह्मणं नन्दराम का-
स्यान् . . .

[H. T. COLEBROOKE.]

2415.

2941. Foll. 873; size $13\frac{7}{8}$ in. by $5\frac{1}{2}$ in.; good, modern Devanāgarī writing; 8-14 lines in a page.

Yogavāsishṭha, with *Ānandabodhendra's Tūtparyāprakāśa*, incomplete.

I. *Mumukshubhāṣāprakaraṇa*, foll. 92.

II. *Upaśamaprakaraṇa*, foll. 302.

III. *Nirvāṇaprakaraṇa, pūrvārdha*, foll. 401.

IV. *Nirvāṇaprakaraṇa, uttarārdha*, foll. 78; incomplete, the MS. extending to *sarga* 29, sl. 75. [DR. JOHN TAYLOR.]

2416-2420.

2352, 2156, 2442a, 2174, 2205. Size 11 in. by $6\frac{3}{4}$ in.; 10-12 lines in a page; good old writing.

Yogavāsishṭha, a third copy, without the commentary. The *Nirvāṇaprakaraṇa* is wanting. The colophons are nearly the same as in the first copy, but they all have *śatasāhasryām saṃhitāyām*.

Many leaves are very much injured on the left side.

2352. Foll. 49.

Vairāgyaprakaraṇa.

2156. Foll. 35.

Mumukshubhāṣāprakaraṇa. This part was dated, but the figures marking the century have been torn off: . . २२ (1622?) वर्षे माघ शुदि ३ दिन श्रीविष्णुचरणरामधन्या । साह श्रीयादवकेन संयो सं लि . . य . . . . . रिमुत उदयाकरप्रभे दसः ॥

2442a. Foll. 221.

Utpatti prakaraṇa, with 122 *sargas*.

2174. Foll. 114.

Sthiti prakaraṇa.

2205. Foll. 182.

Upaśamaprakaraṇa. The last leaf is wanting (with the last couplet of the 93rd *sarga*). Foll. 176 and 177 are misplaced.

[GAIKAWAR.]

2421.

3168. Foll. 82; size 18 in. by $8\frac{1}{2}$ in.; 11-17 lines in a page; fair writing.

Nirvāṇaprakaraṇasya Pūrvārdham, the same part of the *Yogavāsishṭha* as no. 2411 (306), but incomplete and without the commentary.

The last leaf but one ends with the 31st verse of the 108th *sarga*; the last leaf contains the first twenty-one verses of the *Mokṣhopāyasāra*, see no. 2424.

[GAIKAWAR.]

2422.

2766. Foll. 144; size $12\frac{3}{4}$ in. by $8\frac{3}{4}$ in.; 26-40 lines in a page; fairly written in the Bengali character.

Nirvāṇaprakaraṇasya uttarārdham, a fragment, which contains the same part of this chapter of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa* as no. 2413 (308): both copies begin and end with the same words and have the same blunders.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2423.

2442b. Foll. 30; size 11 in. by $6\frac{3}{4}$ in.; 10 or 11 lines in a page; good old writing.

Nānāprasnūtmakāḥ Khilā Mokṣhopāyāḥ, a supplement to the *Nirvāṇaprakaraṇa*, in 14 *sargas* of about 550 couplets.

List of the *sargas*: 1. *mahāpralaya-nivāraṇa* ends fol. 4b; 2. *ativāhikātibhantikaikyavādhānapūrvakam bandhābhānapratipādanam*, fol. 7a; 3. *brahmatāpratipādanam*, fol. 9a; 4. *prā-*

kṛitamaraṇavicārah, fol. 12a; 5. *marañajīvitīkyubodhanam*, fol. 13a; 6. *jīvasvabhāveshu paramārthavacanam*, fol. 16a; 7. *jīvasvabhāveshu paramapadārabodhanam*, fol. 18a; 8. *jīvanmuktasvabhāvarājanam*, fol. 20b; 9. *sa-dehādhamuktavarṇanam*, fol. 22b; 10. *loka-dvayānubhavayuktyupadeśah*, fol. 24a; 11. *sargūlāv upādānakāraṇanirākaraṇam*, fol. 25a; 12. *prākṛitajannuṣṭrikāryavarṇanam*, fol. 26a; 13., fol. 28b; 14., fol. 29b.

The MS. begins :

ओरुनाथाय नमः ॥ अतः परं खिला मोक्षोपाया भवि-
ष्यन्ति । येषामर्थं प्रतिबंधः ॥ श्रीबल्लीकिरुवाच ॥

निर्वाणायैदुदारायैदस्तात्रकरणात्परं ।

श्रीबलभावाः श्रूयन्तां मोक्षोपायाः खिला इमे ॥ १ ॥

निर्वाणायै प्रकरणं वर्णयित्वा सुविस्तरं ।

क्षेपसे महतां श्रेष्ठो वसिष्ठः प्रोक्तवानिदम् ॥ २ ॥

Colophon (fol. 29b): इति श्रीबल्लीकिरुवचिते
देवदूतोक्ते महाराजायै शतस(१)हस्यं संहितायां मोक्षोपाये
बालकाखे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ।

The last two pages contain a list of the
upākhyānas of the whole work. At the end
this part is called नानाप्रश्नात्मकाः खिला मोक्षोपायाः.

[GAIKAWAR.]

2424.

2120. Foll. 237; size 9½ in. by 5½ in.;
generally 9 or 10 lines in a page; large
writing.

Mukshopāyasāra, or *Laghuyogavāsishṭha*, an
abridgment of the voluminous *Yogavāsishṭha*,
by Paṇḍit Abhinanda, a native of Bengal.

See Hall's Index, p. 121, no. cxliv. (*Yoga-
vāsishṭhasāra*); Berlin Catalogue, p. 191, no.
643. It has forty-eight *sargas*, the first
twenty-eight of which were printed at Calcutta
in 1851 (the *Yoga-Vāsishṭha-Rāmāyaṇa* with a
Bengali translation executed by Śrīpati Bhattachā-
rya, under the patronage of Bahad Satya
Churn Ghoshal Bahadur). A complete

edition of the *Laghuyogavāsishṭha* was printed
in the *Nirṇayasāgara Press*, Bombay, *Samvat*
1944, the first three *prakaraṇas* with *Ātma-
sukha's Vāsishṭharandrikā*, the last three with
Mummaḍildeva's Saṃsāratarāṇi. It begins :

दिवि भूमौ तथाकाशे बहिरन्तश्च मे विभुः ।

यो विभावयभासान्ता तस्यै सर्वानने नमः ॥ १ ॥

अहं बहो विभुः स्यामिति यस्यास्ति निश्चयः ।

नामन्महो नो तवः (२. तवः) सोऽस्मिन्नाखेऽधि-

[कारवान् ॥ २ ॥

The same verses occur at the beginning of
the second chapter in the *Vairāgyaprakaraṇa*
of the *Yogavāsishṭha*, see also the beginning
of the *Yogavāsishṭhasāra*, verse 2.

Colophon of the last chapter: इति श्रीतकै-
वालीश्वरसाहिवाचार्यैर्दिविदिवेकाचार्यैर्वाचस्पतिगौडमहाराजै-
कारयक्षितश्रीजनिनन्दसमुद्भूते वास्तीकीये रामायणे बाल-
काखेमोक्षोपायसारे निर्वाणप्रकरणं समाप्तम् ॥

The leaves of this copy belong to three
different ages, the last leaf with the date
belongs to the second age: संवत् ॥ १७३१ ॥ वर्षे
श्रावणे ॥ १५९६ ॥ प्रवर्षेनाने पीपुषुदि ॥ ७ ॥ गुरौ लिखितं १
स० गोविन्दमुन श्रीभवानीसमये केशवभित्ता खान(२.०११)-
पठनायै लिखितं ॥

[GAIKAWAR.]

2425.

1342. Foll. 198; size 12 in. by 5 in.;
generally 9 or 10 lines in a page; fair writing.

Mokshopāyasāra, a second copy.

Colophon of the *Nirvāṇaprakaraṇa*: इति श्री-
वास्तीकीये रामायणे मोक्षोपायसारे व(१)सिद्धोद्भूते निर्वाणप्र-
करणं समाप्तम् ॥

Date of the copy: संवत् १६६६ समये ज्येष्ठसुदिदशमौ
पुनर्वसरे पुस्तकनिर्दि लिखितं श्रीकृतमुक्तेन शैव(१)रामवासिना ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2426.

2532f. Foll. 19; size 10 in. by 6 in.;
eight lines in a page; large good writing.

Yogavāsishṭhasāra, a short compendium of the *Yogavāsishṭharāmāyaṇa*, in ten *prakaraṇas* with about 220 couplets.

See Hall's Index, p. 122, no. cxlvi.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 232, no. 563; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Rāj. Mitra's Notices, i., p. 193; ix., p. 283 (*Nirvāṇasthiti*).

It begins: दिक्कालाद्यनवच्छिन्नाननविनाशमूढे ।

[GAIKAWAR.]

2427.

1521f. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.; 9-14 lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivṛiti, the same work, with a commentary composed by Mahākara, at Benares, in Samvat 1654.

See Hall's Index, p. 122; Aufrecht's Oxford Cat., p. 238, no. 564; Weber's Berlin Cat., p. 186, no. 640; Aufrecht's Florentine MSS., p. 81, no. 254. Printed at Calcutta.

The MS. ends:

वेदेबोधश्च मिते समये तु शुभे

नामे (१) मिते गण(२)वासर इन्दुवासरे (२.० वारे) ।*

वाराणसीमुनगरे महिभागलेखी-

हासिहकारिवृत्तिं प्रविचार्ये युक्ता ॥ १ ॥

काश्यां वासिहकारस्य विवृत्तियो नया कृता ।

तथा ब्रह्मरूपो श्री प्रीयता नरकेशरी ॥ २ ॥

श्रीमद्गुण्यसंख्या शतनवाधिकविंशतिश्लोकसंयुता ।

सन्निः साकं विचार्ये नया विनिर्मिता नान्यथा सुम(१)-

निना ॥ १ ॥

इति श्रीयोगवासिष्ठटीकेयं समाप्तेति भाद्रपुष्यशुक्लशुभ्यां श्री-
प्रमादोसंवसरे संवत् १६२६ । [H. T. COLEBROOKE.]

2428.

1364c. Foll. 45 (२-४६); size 10½ in. by 5½ in.; generally seven lines in a page; large good writing.

* According to Prof. Kielhorn this date corresponds to Monday, 25th April (Old Style), A.D. 1597.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, text and commentary, a second copy. Note of the scribe: लिपिर्न स्यान्वारिदेवीसिंहराज्यलेखकसाहुनायाराम शुभमस्तु ॥

The first leaf is wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2429.

2636. Foll. 30; size 10½ in. by 4½ in.; generally nine lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, a third copy, dated चावाटमुदि सोमवार स्वाहिरमये लिपिर्न वैरागी-
वाटमुदा । The verses containing the date of this commentary are wanting here.

See Mackenzie Cat., vol. i., p. 11, no. iii.

[MACK. COLL.]

2430.

2609b. Foll. 33; size 10½ in. by 6 in.; 8-13 lines in a page; fair writing.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, a fourth copy, but differing in the introductory verses:

यतः सर्वं हि भूतानि प्रतिभानि स्थितानि च ।

तदेवोपशमं यन्नि तल्लै सत्तात्मने नमः ॥

वसिष्ठेन यतीन्द्रोपदिष्टाद्वाच्यं प्रति ।

कारमुद्धृतवान् कश्चिद्विद्वान्महाशैवान् ॥

तथादी वासिष्ठसाराख्यं ०

The verses containing the date of the commentary are wanting.

Colophon: लुप्तं जानी पीतावरगोविंदजी ॥

[GAIKAWAR.]

2431.

433b. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; generally eleven lines in a page; middling writing.

Yogavāsishṭhasāravivarāṇa, a fifth copy. The first of the final verses is wanting. In the introduction it agrees with no. 2430 (2609b).

[H. T. COLEBROOKE.]

2432.

2609a. Foll. 30; size 10½ in. by 5½ in.; eight lines in a page; good writing.

Vāsishṭhahayogakāṇḍa, a dialogue between *Vāsishṭha* and his son *Śakti*, see Rāj. Mitra's Notices, i., p. 256, no. 453. It is identical with the *Vāsishṭhasaṃhitā* of the Oxford Cat., p. 233, no. 565. But this copy has eight *adhyāyas*, whilst the Oxford copy has only four; the introduction being also more complete in this copy.

It begins:

वसिष्ठं वारिषदां ज्ञेयं विचालकमनुत्तमम् ।
सर्वेशास्त्रार्थैतत्सर्वं योगेषु परिनिष्ठितम् ॥ १ ॥
जितेन्द्रियं जितक्रोधं ब्रह्मज्ञं ब्राह्मणप्रियम् ।
तपोवनगतं सीम्यं सदाभ्यसनतत्परम् ॥ २ ॥
ब्रह्मविद्भिर्नैवाभागेनैवाज्ञौघं सुसेवितम् ।
सर्वभूतसमं ज्ञानं सत्यसन्धं गतक्रमम् ॥ ३ ॥
गुणज्ञं सर्वभूतेषु परार्थैकप्रयोजनम् ।
नित्यकर्मरतं नित्यं कृतपीडाहिकक्रियम् ॥ ४ ॥
प्रणम्य दक्षवज्रमी महाकारुणिकं मुनिम् ।
पप्रच्छ पितरं शक्तिः प्राञ्जलिः अक्षयान्वितः ॥ ५ ॥
शक्तिरुवाच ॥
भगवन् सर्वेशास्त्रज्ञ सर्वभूतहिते रत ।
केनोपायेन संसाराद्बहुदुःखसमाश्रयात् ॥ ६ ॥
नानाविधभयोपेताञ्जल्यमृत्युजरान्वितात् ।
सर्वज्ञानमयादस्मान्मुक्तोऽहं स्यां सदा सुखी ॥ ७ ॥

The contents of this work, as given in the Oxford Catalogue, refer only to the first four *adhyāyas*.

The fifth chapter is introduced by new questions of *Śakti* (fol. 17a):

इत्युक्तो योगिना योगी वसिष्ठेन महात्मना ।
शक्तिः पुत्रो महाभागं पप्रच्छ पितरं पुनः ॥
यद्यात्मा निर्गुणः शुद्धः सदानन्दोऽजरः अजरः ।
संमृतिस्त्रात कस्य स्यात् खेचनाज्ञे कथं स्थितिः ॥
नाशकालं कथं तस्य ज्ञायते भगवन्प्रियः ।
यथावत्सर्वमेतत्सं ब्रह्मसहैषि सांप्रतम् ॥

The answer and the expositions of *Vāsishṭha* take the fifth, sixth and seventh *adhyāyas* (end fol. 26b). Then again at the beginning of the eighth chapter *Śakti* asks:

केनोपायेन भगवन् कालविकालजिह्ववेत् ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि यथावद्विद्मि मे प्रभो ॥
एवं पुष्टः स भगवान् शक्तिना वेदवादिना ।
आत्मजं कृपयालोका विजयोपायमब्रवीत् ॥

Date of the copy: संवत् १७०१ आषाढशुद्ध १३ भीम
लिखितमिदं पुस्तकं ॥

[GAIKAWAR.]

2433.

1464b. Foll. 68; size 8½ in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1650 A.D.; 8-13 lines in a page.

Mokṣhulakṣmīnīlāsa, an exposition of *Vedānta* doctrines in the form of a commentary on the *Jābālopanishad*; by Vallabhendra Sarasvatī, pupil of Vāsudevendra Sarasvatī.

It begins: श्रीशिवप्रविनायकाय नमः । बृहत्संहितावाच
[see above, no. 491, 4; *Ātharvāṇa Upanishads* (Bibl. Ind.), p. 437] याज्ञवल्क्ये यदनु कुरुष्वेव देवानां
देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं । अविमुक्तं वै कुरुष्वेव
देवानां देवयजनं सर्वेषां भूतानां ब्रह्मसदनं तस्माद्वचः कृत्वा
गच्छति तदेव मन्येतेति । अत्र हि जंतोः प्रायेणक्रममाद्येषु रुद्र-
स्वारकं ब्रह्म व्याचष्टे येनासावमृतीभूता मोक्षीभवन्ति तस्मादवि-
मुक्तमेव निवेदेतायिमुक्तं न मुंचेदविमुक्तं न विमुंचेदेवमेवेतद्ब्राह्म-
वल्क्ये ॥ ० ॥

ओग्येशाय नमः ॥ श्रीसांवाशिवाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो
नमः ॥

विज्ञानज्ञेयाननिश्च(०.०३) निम्नन्यायादनेकथा ।
विघ्नराजः सदा पायात् विपुराभाभिपूजितः ॥ १ ॥
उनासहायमोमर्थमेकमगाध्यायान्वितं ।
अक्षरं महतो हेतुं धीनुदं शिवमाश्रये ॥ २ ॥
यत्पादपल्लवरणाञ्जलान्छीयज्ञसां निधिः ।
नरो भवति तानन्दं वामुदेयेन्द्रदेशिकान् ॥ ३ ॥
गुरोरनुग्रहात्साक्षात्परमश्रेयसे नृणां ।
सम्यक्श्रुत्यर्थमसिद्धं पुराणैरधिगम्य च ॥ ४ ॥

श्रीवत्सनेन क्रियते काशीं नन्वोपबृंहयेः ।

मोक्षलक्ष्मीविलासाख्या व्याख्या ज्ञानालमुद्युतेः ॥

बृहस्पतिदेवाचार्य उवाच प्रह्वान्याहवत्स्यै । स्पष्टं । यदनुप-
सिद्धं कुरुद्येवं कुस्तिनं रीतीति कुरुः पारं कर्म तस्य शेषया-
जननकारणत्वात्त्येवं ०

It ends : अथवा स्वर्गभूनावपि देवर्षिननुष्यस्यापि तल्लि-
गानां सत्त्वात्कस्यचिज्जिगम्य संनिधौ यंचत्वं प्राप्त इति वा
संनिधुक्तिरिति । अतो न सनत्कुमारोपपुराणवचनविरोधः ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीवामदेवेन्द्रसरस्वतीयति-
वर्षेशिष्यश्रीवत्सनेन्द्रसरस्वतीविरचितमोक्षलक्ष्मीविलासे चतुर्थः
परिच्छेदः ॥ मोक्षलक्ष्मीविलासः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2434.

790b. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.;
legibly written in Devanāgarī, in the latter
part of last century; ten lines in a page.

Yājñavalkyagītā, a (*Paurāṇik*) treatise on
Yoga, in the form of a dialogue between
Yājñavalkya and *Gārgī Maitreyī*. In twelve
adhyāyas.

It begins:

याज्ञवल्क्यमुपिच्छेत् सर्वज्ञं ज्ञाननिर्गलं ।
सर्वज्ञास्त्वार्यतस्त्वं सदा ध्यानपरायणं ॥ १ ॥
वेदवेदोक्तस्त्वं योगेषु परिनिर्दिष्टं ।
जितेन्द्रियं जितक्रोधं जितहारे जितामयं ॥ २ ॥
तपस्विनं जितामिषं ब्रह्मस्य ब्राह्मणप्रियं ।
तपोवनगतं सीम्यं संध्योपासनतत्परं ॥ ३ ॥ ० ५ ॥
तमेवंगुणसंपन्नं नारीणामुत्तमा वधूः ।
मेचेयी च महाभागा मार्गी च ब्रह्मविद्वरा ॥ ४ ॥
सभामध्यगता त्वेवमृषीणामुपतेजसा ।
प्रणम्य दंडवद्भूमौ मार्ग्येनैवैकमब्रवीत् ॥ ५ ॥
भगवन् सर्वज्ञास्त्रयं सर्वभूतहिते रत ।
योगतत्त्वं मम ब्रूहि सांगोपांगं विधानतः ॥ ६ ॥
एवं पृष्टः स भगवात्सभामध्ये स्त्रिया तदा ।
श्रुषीनालोक्य नेत्राभ्यां वाक्यमेतदभाषत ॥ ७ ॥
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ भद्रं ते मार्गी ब्रह्मविदां वरे ।
वक्ष्यामि योग्यसर्वस्वं ब्रह्मणा कीर्तितं पुरा ॥ १० ॥ ०

The first *adhyāya* ends fol. 5 : इति याज्ञवल्क्य-
गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे याज्ञवल्क्यगार्गीसंवादे
प्रथमो अध्यायः ।

The MS. ends : इति श्रीयाज्ञवल्क्यगीतासूपनिषत्सु
ब्राह्मणोऽध्यायः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2435.

818. Foll. 48; size 16 in. by 5 in.; written
in a clear, modern Bengali hand; seven lines
in a page.

Yogi-Yājñavalkya, a treatise in twelve
adhyāyas, after the manner of the *Purāṇas* or
Mahātmyas, on various subjects connected with
devotion.

It begins:

निषिद्धास्त्वं महात्मानं सर्वयोगीश्वरेन्दुर ।
भगवन् याज्ञवल्क्यं मुनिर्निर्दिष्टः समावृतं ॥ १ ॥
जनकाक्षेर्नृपवरेः शिष्येष्टान्यैर्मुमुक्षुभिः ।
योगसिद्धेस्तथान्यैश्च संयुक्तं ब्रह्मवादिभिः ॥ २ ॥
मुखासीनं मुनिवरं ध्यानयोगपरायणं ।
सर्वसंशयच्छेत्तारं ब्रह्मकल्पं महामतिं ॥ ३ ॥
तं पृच्छन्ति महात्मानमृचयः संशितव्रताः ।
संसारतारकाधीयं गुह्यं ब्रह्म सनातनं ॥ ४ ॥
भगवन् सर्वयोगीश हृदि नः संशयो महान् ।
यः सारः सर्ववेदानां वेदाङ्गानां तथैव च ॥ ५ ॥
सिद्धान्तानां च सर्वेषां स्मृतीनां च महामते ।
चतुर्देशानां विद्यानां यत्तु सारः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आत्मज्ञानं परं यच्च यत् शुत्वामृतमश्नुते ।
तदाब्रह्म महाभाग सर्वयोगविदां वर ॥ ७ ॥
जोकारो(र. ०४) व्याहृतीत्येव गायत्री(र. ०३) च शि-
[रस्तथा ।
प्राणाचारं तथा ध्यानं सन्ध्योपासनमेव च ॥ ८ ॥
मार्गेणाचमने ज्ञानं तथैवान्तर्जालं विभो ।
गायत्र्याद्येव माहात्म्यं जपयज्ञक्रियास्तथा ॥ ९ ॥ ० २० ॥
इतत् शुत्वा तु वचनं मुनीनां भावितात्मनो ।
तथा राजश्रुषीणां च सशिष्याणां तथैव च ॥ २१ ॥
ब्राह्मणानां हिताधीयं सर्वयोगविदां वरः ।
आधिष्ठातृमनाः प्रश्नं विस्तरेण महामतिः ॥ २२ ॥

भगवान् याज्ञवल्क्यस्तु प्रमुखा च मुनीस्तथा ।

सूयतां संप्रवक्ष्यामि यत्सारं ज्ञानमुत्तमं ॥ २३ ॥

इति योगी(र. ० गि)याज्ञवल्क्ये प्रथमो अध्यायः (45½ ślokas)
fol. 4.

इति योगियाज्ञवल्क्ये औत्कारनिर्णयो नाम द्वितीयो अध्यायः
(161 śl.) fol. 12b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये व्याहृतिनिर्णयस्तृतीयो अध्यायः (31 śl.)
fol. 14.

इति योगियाज्ञवल्क्ये गायत्रीनिर्णयो नाम चतुर्थो अध्यायः
(93 śl.) fol. 19.

इति योगियाज्ञवल्क्ये सम्भोपासननिर्णयः पञ्चमो अध्यायः
(30 śl.) fol. 21.

इति योगियाज्ञवल्क्ये षष्ठो अध्यायः (on ज्ञान 131 śl.)
fol. 27b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये सम्भोपासननिर्णयः (!) सप्तमो अध्यायः
(69 śl.) fol. 30b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये प्राणायामप्रत्याहारनिर्णयो नामाष्टमो
अध्यायः (33 śl.) fol. 33b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये आत्मनिर्णयो नाम नवमो अध्यायः
(180½ śl.) fol. 43.

इति योगियाज्ञवल्क्ये उपस्थानविधिनिर्णयो नाम दशमो
अध्यायः (17 śl.) fol. 43b.

इति योगियाज्ञवल्क्ये एकादशो अध्यायः (on योग 91 śl.)
fol. 48b.

इति संचिन्त्य ननुना योगाचार्येण धीमता ।

याज्ञवल्क्ये विप्राणां चर्यामार्गः(ः) प्रदर्शितः ॥ १ ॥

येन गच्छन्ति विप्रांसः सत्यया ब्रह्मणो वनिर्वा ।

अमत्ययेन विप्रस्य गमनं हि न विद्यते ॥ २ ॥

वेदान्तानां तु सर्वेषां या निष्ठा समुदाहृता ।

तपस्या यादृशी चैव मुनिना संप्रदर्शिता ॥ ३ ॥

औत्कारस्य तु गायत्र्या व्याहृतेः शिरमस्तथा ।

ज्ञानस्य चैव सम्भयोः प्राणायामस्य चैव हि ॥ ४ ॥

प्रत्याहारस्य भ्रानस्य मार्जनान्तैलस्य च ।

उपस्थानस्य ज्ञानस्य आत्मज्ञानस्य यो विधिः ॥ ५ ॥

विद्याविद्याविचारं च वैविद्यां च विज्ञातम् ।

तत्सर्वं मुनिना प्रोक्ता(र. ० क्ते) विप्राणां हितकाम्यया ॥ ६ ॥

य इदं धारयेद्विप्रः क्षणीते (!) मृणुयाच्च यः ।

उपाले यश्च(यत्तय?) प्रोक्तं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥ ७ ॥

इति योगी(र. ० गि)याज्ञवल्क्ये द्वादशो अध्यायः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2436.

1725d. Foll. 14; size 8 in. by 3½ in.;
fairly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.;
eleven lines in a page.

Svayambodha, on the knowledge of one's
own self as a means of emancipation; by an
unknown author.

It begins:

प्रथम्य शिरसा देवं धामदेवः कृताञ्जलिः ।

जीवन्मुक्तिपदोपायं कथयस्तेति पृच्छति ॥ १ ॥

ईश्वर उवाच ॥ परं ज्ञानमहं वक्ष्ये येन तत्त्वं प्रकाशते ।

येन विच्छिद्यते सर्वमाज्ञापाशादिवर्धनं ॥ २ ॥

आधारादिषु चक्रेषु मुमुक्षादिषु नाडिषु ।

प्राणादिषु समीरेषु परं तत्त्वं न तिष्ठति ॥ ३ ॥ ० ६५ ॥

इति श्रीकमलसुते कल्पसर्गः राजयोगो नाम प्रथमो अध्यायः ॥
fol. 6b.

धामदेव उवाच ॥ भगवन्नेव देवेश परमानन्दमुदर ।

त्वत्प्रसादान्मया लभः पूर्वयोगः सविलसः ॥ १ ॥ ० ११५ ॥

एतत्परावरविदो वदन्ति तपस्विनो ज्ञानसमाधिपुङ्गाः ।

अनादिविज्ञानमहं पुराणं सोऽहं परं ब्रह्म जगत्समस्तं

[॥ ११६ ॥

इति श्रीईश्वरप्रोक्तः स्वयंबोधः संपूर्णः ॥ लिखितं विद्यानाथेन
स्वयंबोधस्य पुस्तकं । श्रीरामप्रतीये ऊर्जे रामो रक्षतु मां सदा ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2437.

1245a. Foll. 86 (the first of which is
wanting); size 10½ in. by 4½ in.; well written,
in Devanāgarī, about 1650 A.D.; eight lines in
a page.

Vishnu-naivedyōmṛita, a *Vedānta* treatise in
paurāṇik form, in two chapters (*prakaraṇa*), by
Santoshānanda, disciple of *Haripādānanda*(?).

The MS. begins in the sixth śloka: हेतुतानेति
स्त्री मायामवलम्ब्य सः ॥ ६ ॥

Ch. I. consists of 372, II. of 403 verses.

Ch. II. (pagod separately) begins :

समाप्तमूर्तेर्जनकं परेशं वक्ष्ये त्रिमूर्त्यैकमनादिरूपं ।

सद्यः मुराणामखिलास्त्रिहंता तानं प्रणम्यादिसुखाभिदं च
भगिन्युवाच ॥ [॥ १ ॥

सच्चिदानंदरूपाय निर्गुणाय परात्मने ।

ज्ञानगम्यस्वगम्याय ब्रह्मपुञ्जस्वरूपिणे ॥ २ ॥

तस्मै नियतेयैश्चात्मन्युक्तं मगुले ऽपि च ।

साकारे चैकमूर्तित्वं न जानामि कदाचन ॥ ३ ॥

उक्तं साकारदेवस्य मूर्तित्वं त्रिपिधं शुभं ।

एकैकलक्षणनेय साकारो ऽयं विराजते ॥ ४ ॥

सर्वैश्वर्यं तु साकारे यद् मे त्वं विवेकतः ।

चंपुरुषाच ॥

सदेवासीत्यरं ब्रह्म निराभासं परं यद् ॥ ५ ॥

Colophon : इति श्रीवेदांतगर्भविष्णुनैवेद्यामृतविधाने
चंपुभगिनोत्सवादे श्रीमत्परमहंसपरिब्रजानकाचार्यहरिपादानंद-
शिष्यसंतोषानंदोत्तयामिना विरचितं मोक्ष(२. सत्ता?)मूर्तिसह-
स्रनाममाहात्म्यकथनरूपं द्वितीयप्रकरणं समाप्तं ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2438.

2667b. Foll. 26; size 11 in. by 5½ in.;
12 or 13 lines in a page; large writing, from
the end of the 17th century.

Advaitāmpit is a metrical treatise on asceticism
and the knowledge of *ātman* according to the
Veśānta, in two sections called *karāṇa*, by
Jaṇanūtha Saśaśatī, pupil of *Haridhara Sara-
śatī*. This tract represents the views of the
Karmāndin, a certain sect of *bhikṣhus* (*Pāṇini*,
v., 3, iii.). It has a legendary introduction,
the teaching is put into the mouth of a *bhikṣhu*
who has the significant name *Vivekāśrama*.
See Hall's Index, p. 141, no. ccxxxi.

It begins :

हरिहरसरस्वती यङ्कुरोद्भूतः परमहंसानां ।

स जगत्पथपदोत्तरसरस्वतीशब्दसंयच्छः * ॥ १ ॥

कर्मेदिकं ठालंकारं सारं वेदांतवारिधेः ।

रचयत्यमलं यं यमवैतामृतं शकं ॥ २ ॥

* This MS. has ०शब्दपदसंयच्छः which spoils the metre.

आसीद्यतिवरः कश्चिद्विवेकाश्रमसंनतः ।

यत्प्रसादेन बहवो मुक्तिमार्गमुपागताः ॥ ३ ॥

स खोषितं मठं लोके क्वचिन्नापि विचारयन् ।

नावाप तं मनो यत्र यत्तस्य प्रसीदति ॥ ४ ॥

नवाकाकाकानंदविजयसंख्या + विलोकिताः ।

मठास्तेन जगत्संस्लेषु लेभे स्थितिं न सः ॥ ५ ॥

एवं गिरिवरारण्यसरितागरवायिकाः ।

पश्यता किल तेनैव पांचजन्याभिधो मठः ॥ ६ ॥

द्विस्थूलः कामगो रम्यो नवद्वारविभूषितः ।

खोषिताचारनिर्घृष्टयोग्यस्तीर्थपदान्नयः ‡ ॥ ७ ॥

सर्वलोकोपभोगातिपरमोपायसंयुतः § ।

बहुजन्मसमभ्यस्तेरपायः मुक्तोच्चयेः ॥ ८ ॥

जगत्संगलमूर्तिषीरामचंद्रार्धनोषितः ।

यस्मिन्नधिष्ठिते चित्तं पंडितस्य प्रसीदति ॥ ९ ॥

बहुना किमिहोक्तेन पाताले भुवि वा दिवि ।

निवासयोग्यो नान्योऽस्ति मठः संन्यासिनी सतां ॥ १० ॥

स विवेकाश्रमो भिक्षुर्दिशु चक्रमणार्दितः ।

खोषितं तं मठं योऽस्य तत्र निशामुपागतः ॥ ११ ॥

द्यामे विवेकाश्रमनाम्नि तत्र यतोऽपरे लम्पदे कथं चित् ।

उपाजगामाच जनेर्हंसती काव्यगनानंगविलासभूमिः ॥ १२ ॥

After long deliberation the *bhikṣhu* ask-
the female her name; she answers :

चित्तवृत्तिरहं भद्रं ज्येष्ठास्मि भगिनी तव ।

त्वं पुनर्मी न जानामि यदुपश्रोतं स मां प्रतं ॥ १३ ॥

ये ये मठास्तथा तत्रा यथेदानीमुपाश्रितः ।

ताम्सर्वान्पालयंतो मां विद्धि तस्याधिदेवता ॥ १४ ॥

वांछामि विषयान्सर्वान् ज्ञात्वादीन् हृदयंगमान् ।

तदुपस्थापकं तत्तत् कर्मापोछामि शोभनं ॥ १५ ॥

न कर्मेत्यागमिच्छामि तन्फलत्यागमेव ॥ या ।

यदपेक्ष्य भवान् मठः कर्मेदित्तमुपाश्रितः (:) ॥ १६ ॥

तस्मा विनैवणा पुत्रैवणा लोकैवणामपि ।

भिक्षा कार्या प्रतिगृहमितीदं साहसं महत् ॥ १७ ॥

+ The number meant by this curious compound is
६३९९९९९, as is indicated in a marginal note.

‡ The reading of the second copy; this MS. has
खोषिताधारसंवृत्तिः.

§ The second copy has संभृतः.

|| The second copy has न फलः.

|| The second copy has यथेच्छति.

The *bhikshu* repudiates her recommendation of a life given to sensual pleasure, and instructs her in the doctrine of *ālman*. The end is the conversion of *Cittavṛitti* :

इति प्रबोधिता चित्तवृत्तिस्तेनात्र योगिना ।

विरक्ता विषयेभ्यः सा ब्रह्मालोक्यमुपादे * ॥ १६६ ॥

प्राप्तम्येवानन्दवार्धेस्तदामित्यक्तस्यैव ज्ञेशवाङ्मेस्तदाभूत् ।

त्यागो यस्मिंस्तत्त्वमस्यादिवाक्यैर्ज्ञाता काले तादृशी चित्त-

[वृत्तिः ॥ १६७ ॥

स हरिहरसरस्वतीयर्तोद्गुणशिकराभिहताज्ञानाधकारः ।

जयति परमहंसयोगिवर्यो नरहरिसंज्ञचिदात्मसक्रचित्तः

जिताहारो जितक्रोधो जगन्नाथसरस्वती । ॥ १६८ ॥

येनार्थं † रचितो संघो अद्वैतामृतसंज्ञकः ‡ ॥ १६९ ॥

एतस्य कवलान्यं चास्माकं सादरतां गताः ।

अमृतत्वं प्रयायाणु विबुधा यतिसत्तमाः ॥ १७० ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यहरिहरसरस्वतीप्रियशिष्य-
जगन्नाथसरस्वतीविरचिते अद्वैतामृते पंचमः कवलः ॥ ६५०
(viz. śloka).

In this copy the first *karala* has 100 śloka, the second 157, the third 48, the fourth 105, the fifth 170. [H. T. COLEBROOKE.]

2439.

2401b. Foll. 46 (9-82, fol. 29 of the original numbering is lost); size 8 in. by 3½ in.; 8 or 9 lines in a page; good old writing.

Adventāmpita, a second copy.

Colophon : इति श्रीपरमहंस० पंचमः कवलः समाप्तः
॥ इति अद्वैतामृतप्रकरणं संपूर्णं ॥

काले वर्धेतु पर्जन्यः पृथिवी सस्यशालिनी ।

राजा भवतु धर्मिष्ठो ब्राह्मणः (:) संतु निर्भयाः ॥

संवत् १९३० चर्मे अक्षिणांसे एकादश्यां भास्मे लिपितं
आनेश्वरेण ।

* The second copy has ० हृदी.

† The second copy has तेनाथ.

‡ The reading of the second copy; the present copy has ० संघो अद्वैत०.

सर्वे च मुनिन(sic!) मुनिनः संतु सर्वे संतु निरामयाः ।

सर्वे ५ (sic!) भद्राणि पश्यन्तु ना कश्चिदुःखमाप्नुयात् ॥

[GAJKAWAR.]

2440.

2610b. Foll. 32; size 10½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; fair writing.

Vṛttidīpikā, a philosophical dissertation on the meaning and use of words, by Śrīkṛiṣṇa Bhaṭṭa, son of Raghunātha Bhaṭṭa, who was the son of Govardhana, from the Maunin kula. In Aufrecht's Cat. Cat., p. 198, the author is called Jayakṛiṣṇa Maunin. For a fuller account of the contents of this work, see Rāj. Mitra's Not., vi., p. 53, no. 2027.

It begins:

आत्मा आसं गुरुं नत्वा माधवेन्दुं सरस्वतीम् ।

मीनी(r. ०नि)श्रीकृष्णभट्टेन तन्वते वृत्तिदीपिका ॥ १ ॥

इह सकलजनाभिलषितनोषमुत्थोपायान्तस्वज्ञानस्य तत्त्व-
मस्यादिमहावाक्यार्थबोधजन्यत्वाच्चाव्यवधाने च वृत्तिग्रहजन्योप-
स्थितहेतुतादृशनिर्णयते सा च विविधा शक्तिर्लक्षणा व्यञ्जना
च ।

Colophon : इति श्रीममीनिकुलतिलकायमानगोवर्द्धन-
भट्टात्मनरघुनाथभट्टसुतश्रीकृष्णभट्टविरचिता वृत्तिदीपिका स-
माप्ता ॥ [GAJKAWAR.]

2441.

578. Foll. 86; size 10½ in. by 4 in.; fair Devanāgarī writing of 1793 A.D., by three different hands; ten lines in a page.

Sarvadarśanasamgraha, by Mādhavācārya. See Hall's Index, p. 161, no. cciv. It was published in the Bibl. Indica, 1859, and translated into English by Cowell and Gough in the *Pandit*.

It begins :

नित्यज्ञानाश्रयं चदे निःश्रेयसनिधिं शिवं ।

येनैव ज्ञातं ब्रह्मादि तेनैवेदं सत्वातृत्वं (r. सकर्तृत्वं) ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2442.

2678a. Foll. 14; 8vo. size, 8 in. by 6 in.; good small, modern Telugu writing; 26-32 lines in a page.

Sarasiddhāntasamgraha, an elementary review of the philosophical systems (wrongly) ascribed to Śaṅkarācārya.

It begins:

यादिभिर्दृश्यैः सर्वैर्दृश्यते यत्तन्नेकवत् ।
वेदान्तयेद्यं तं रुद्रमेकरूपमुपास्महे ॥ १ ॥
अङ्गोपाङ्गोपवेदाः स्युर्वेदस्यैवोपकारकाः ।
धर्मार्थकाममोक्षाणामाश्रयस्य चतुर्दश ॥ २ ॥
वेदाङ्गानि षडेतानि शिष्या व्याकरणं तथा ।
निरुक्तं ज्योतिषं कस्यश्चन्दोविचित्रितिर्यपि ॥ ३ ॥
मीमांसा न्यायशास्त्रं च पुराणं स्मृतिरित्यपि ।
चत्वार्यैतान्युपाङ्गानि बहिरङ्गानि तानि वै ॥ ४ ॥
आयुर्वेदो ऽथैवेदश्च धनुर्वेदस्तथैव च ।
गान्धर्वैवेद इत्येवमुपवेदाश्चतुर्विधाः ॥ ५ ॥
शिष्या शिष्ययति अरु वेदोच्चारणलक्षणं ।
व्यक्ति (r. वक्ति) व्याकरणं तस्य संहितापदलक्षणं ॥ ६ ॥
यक्ति तस्य निरुक्तं तु पदनिर्वचनं स्पृष्टं ।
ज्योतिःशास्त्रं वदत्यत्र कालं वेदिककर्मणां ॥ ७ ॥
क्रमं कर्मप्रयोगाणां कस्यस्तत्र प्रचक्षते (!) ।
मन्त्राक्षराणां संख्योक्ता चन्दोविचित्रिभिर्यथा ॥ ८ ॥

25 ślokas of introduction. Then follows the account of the several systems, viz.—

1. Lokāyatikapaksha:

लोकायतिकपक्षे तु तत्त्वं भूतचतुष्टयं ।
पृथिव्यापलया तेजो वायुरित्येव नापरः ॥
प्रत्यक्षगम्यमेवास्ति नास्त्वदृष्टमदृष्टतः ।
अदृष्टवादिभिश्चापि नादृष्टं दृष्टमुच्यते ॥ १५ ślokas.

2. Īrhatapaksha:

लोकायतिकपक्षो ऽयमाद्येषः सर्ववादिना ।
स्वपक्षेणाधिपत्येप तत्पक्षं क्षपणो ऽधुना ॥
सगनेरीष्णमणो ज्ञेयं कांकिले मधुरसरः ।
इत्याद्येकप्रकारः स्यात् सभाषो नापरः क्षणित् ॥ ०

[16 ś'okas.]

3. Mādhyamikapaksha, 17 ślokas; 4. Yogācāryapaksha, 9 ślokas; 5. Bauddhapaksha, 37 ślokas; 6. Vaiśeshikapaksha, 40 ślokas; 7. Nyāyayikapaksha (r. Naiyāyī), 44 ślokas; 8. Prābhākrapaksha, 13 ślokas; 9. Jhātāpaksha, 40 ślokas. 10. Kapilavāsudevapaksha, 40 ślokas; 11. Patañjalīpaksha, 68 ślokas; 12. Vedaryūṣaktabhāratapaksha, 64 ślokas; 13. Vedāntapaksha. 104 ślokas. It ends:

उक्तो ऽवधूतमार्गश्च कृष्णेनैवोद्धव प्रति ।
अभिगवतसंज्ञे तु पुराणे दृश्यते हि सः ॥
सर्वदृश्येनमिद्वान् वेदान्तोक्तानिमात्रमात्रम् ।
श्रुत्वाथैवानु संक्षिप्तंस्तत्त्वमित्यस्मिन्भवेत् ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचिते सर्वसिद्धान्तसंग्रहे वेदान्तपञ्च
द्वयार्थ यत्सिन्धुः प्रतिष्ठितः । सर्वसिद्धान्तसंग्रहः समाप्तः ॥

[MACK. COLL.]

2443.

1341. Foll. 114; size 12 in. by 4½ in.; foll. 1-84 eleven lines, foll. 85-114 twelve lines in a page; fair modern writing.

Khaṇḍanakhāṇḍakhādya, a critical treatise on the different philosophical systems, in four *paricchedas*, by Śrīharsha.

See Hall's Index, p. 160, no. ccciii.; Aufrecht's Oxford Cat., p. 246, no. 620. It begins: अथिकल्पविषय इकः ०

The first chapter, or *pramāṇatadāhāsa-khaṇḍanam*, ends fol. 73b; the second, or *nigrahanirukti*, fol. 80a; the third, or *sarvañā-mārthānirukti*, fol. 81b.

Colophon at the end: इति श्रीहर्षकृतानिर्वचनो-
यस्यस्ये सखनसाधे (sic!) संकीर्णपरिच्छेदः समाप्तः ॥

The *Khaṇḍanakhāṇḍakhādya* has been printed at Calcutta in Samvat 1905, with Śaṅkara Miśra's *vyākhyā*, and an *uparīṭi* by Mohana Lāla at Kāśi in Samvat 1944, — 1888 A.D. (from the *Pandit*, N.S., vol. vi.-xiii.).

[H. T. COLEBROOKE.]

2444, 2445.

60. Foll. 301; size 10½ in. by 4½ in.; eight lines in a page. Large fair writing.

61. Foll. 299 (paged ३०२-६९५); size 10½ in. by 4½ in. Foll. 1-250 eight lines (in the same writing as vol. i.), foll. 251-299 ten lines in a page. This last portion is in a modern handwriting.

Khaṇḍanakhaṇḍakhāḍyaṭīkā, a commentary on the *Khaṇḍanakhaṇḍakhāḍya*, incomplete and without any title. All leaves bear the marginal mark ८० टी०, in the last modern portion ८० टी०. It is neither Śaṅkara Miśra's nor Vardhamāna's commentary.

It begins:

यो विद्मो कारवाचः (१. विद्याकार०) सकलविषयभुक्
[आनितकारवाच्यः]

पदः संस्कारमात्रपरिचिततनुसौम्यसुखायः

[(१.०) अथवाच्यः(?)]

प्राज्ञो ज्ञानैकवदः मुरनरसकलानन्दभुक्कायरेखे(?)

वाक्यार्थो यस्तुरीयो विगलितसकलः सो ऽहमेवास्मि

[भूता ॥ १ ॥

After seven more couplets in this style the commentary begins:

अन्यारम्भे शिक्षाचारपरं यदाप्राप्तकर्तव्यभीवं (१.० भावं?)
परदेशतात्पुनितनमस्कारलक्षणं नङ्गलं विधातुनधिकारिप्रयोजन-
संबन्धाभिधेयप्रतिपादनाय चाह अविकल्पेति ॥

There are several leaves wanting after fol. 62 in vol. ii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2446.

957c. Foll. 28; size 10½ in. by 4 in.; good clear Devanāgarī writing of 1750 A.D., nine lines in a page.

Vidyamodutaraṅgiṇī, a metrical review of philosophical and religious systems, in eight *taraṅgas*, by Rāmadāsa Ciraṅjīva, son of Rāghavendra, and grandson of Kāśinātha.

Beg. तमोगुणविनाशिनी सकलकालमुद्योतिनी ०

Printed at Calcutta in 1872.

Cf. Weber's Berl. Cat., no. 543; Anfrecht's Cat. Bodl., no. 629. [H. T. COLEBROOKE.]

2447.

56c. Foll. 31; size 10½ in. by 5½ in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D., ten lines in a page.

The same work, *taraṅgas* i.-vii.

[H. T. COLEBROOKE.]

2448.

2374. Foll. 97; size 10½ in. by 4½ in. good clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Śāstrasiddhāntaleśasamgraha, a dissertation, in four chapters, on the tenets of the different schools of the *Vedānta*, by Appayya Dikshita, son of Raṅgarāja Dikshita.

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiii.; Weber's Berlin Cat., p. 181, no. 632; Rāj. Mitra's Notices, vol. iv., p. 91, no. 1496, and p. 147, no. 1573.

It begins:

अधिगतभिदापूर्वाचार्यैनुपेत सहस्रधा

करिदिव महोभेदात्संप्राप्य शीरिपदोक्तता ।

अयति भगवत्पादश्रीमन्मुखांशुजनिगता

जननहरिणी भूक्तित्रैलोक्यैकपरायणा ॥ १ ॥

प्राचीनैर्वैवहारसिद्धविषयेष्वान्तेकसिद्धौ परं

सर्वसिद्धिरनादरात्सरययो नानाविधा दर्शिताः ।

तन्मूलानिह संग्रहेण कतिचित्सिद्धांतभेदान्निबधः

मुञ्च्ये संकलयाति तातचरणव्याख्यावचःख्यायितान् ॥ २ ॥

तेषूपपादनापेक्षान्यथान्प्रायो यथामति ।

युक्त्योपपादयत्नेव लिखाम्यनतिविस्तारं ॥ ३ ॥

तत्र तापदात्मा वा(अ)रे द्रष्टव्य इत्यधीतसांगसाध्यायस्य ०

It ends:

विद्वद्गुरोर्विहितविश्वजिदध्वरस्य

असर्वतोमुखमहाप्रतयाजिम्नोः ।

श्रीरंगराजमलिनः श्रितचंद्रमौलिः

अस्य (r. चप्य *) दीक्षित इति प्रथितस्तनूजः ॥

तथास्यधीय सकलानि सतातपाद-

व्याख्यानकौशलकलाविशदीकृतानि ।

सास्याय मूलमनुरुध्य च संप्रदायं

सिद्धांतलेख (R. M. सिद्धांतभेदलघुसंग्रहभित्तिकापीति ॥

इति शास्त्रसिद्धांतलेखसंग्रहे चतुर्थेः परिच्छेदः संपूर्णोऽयं यथः ॥ संवत् १८३२ फागुनि सोमवासराद्विनायकवास्यभिषाया तिथौ मयाश्रितस्वस्वभाषसच्चिदानंदधनशिवचरणेन पंडितवि-
तामणिना समामोक्तोऽयं यथः ॥

The title of the work also appears in the MS. as *Sūtrasi-dhāntalavasaṃgraha*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2449.

1438. Foll. 134; size 12 in. by 6 in.; fairly good modern Devanāgarī writing; 19-26 lines in a page.

The same work, with a commentary called *Kṛishṇāṇkāra*, by *Acyutakṛishṇāṇavla Tirtha*, disciple of *Saṅgamprakāśānanda Sarasvatī*, disciple of *Advaītananda Sarasvatī* (or *Vaṇi*).

See Hall's Index, p. 153, no. cclxxiv.; Rāj. Mitra's Notices, vol. i., p. 35; v., p. 145.

The commentary begins:

वेदवेद्यमुमाकांतं कुमारभ्यामलंकृतं ।

मंदीशप्रमुखैः श्रेष्ठं प्रणमामोहसिद्धये ॥ १ ॥

शंकरं शंकराचार्यं व्यासं नारायणात्मकं ।

सरस्वतीं च ब्रह्मार्थं प्रणमामि पुनः पुनः ॥ २ ॥

गोविंदेति समाज्जं रक्षां प्राप भवानुरः ।

यं गजः कुरुणामूर्तिं तं गोविंदं भजेऽन्वहं ॥ ३ ॥

यो मे विष्णुश्चर्यं विष्णुश्चरसमो गुरुः ।

समभ्यास्ते स्वयंज्योतिर्वीणोमंजो भजामि तं ॥ ४ ॥

प्रकाशितब्रह्मसत्त्वं प्रकृष्टगुणशालिनं ।

प्रणवस्योपदेष्टारं प्रणमाम्यनिजं गुरुं ॥ ५ ॥ ०

यस्य शिष्यप्रशिक्षाद्यैर्वाग्देवं सांप्रतं नही ।

सर्वज्ञस्य गुरोस्तस्य चरणौ संश्रये सदा ॥ ७ ॥

गुरोरपि गरीयाम्ने यः कलाभिरलंकृतः ।

अद्वैतानंदवाक्याख्यस्तं वेदे श्रमैर्वारिधिं ॥ ८ ॥ ०

श्रीकृष्णचरणद्वंद्वं प्रणिपत्य निबन्धनं ।

व्याकुर्वे शास्त्रसिद्धांतलेखसंग्रहमंजितं ॥ १० ॥

आचार्यचरणद्वंद्वस्मृतिलेंसकरुपिणं ।

मी कृत्वा कुरुते व्याख्यां नाहमत्र प्रभुयैतः ॥ ११ ॥

Colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमत्स-
यंप्रकाशानंदसरस्वतीदिष्यश्रीचरणारविंदसंलग्नरजोभूतस्याच्यु-
तकृष्णानंदतीर्थस्य कृती शास्त्रसिद्धांतलेखसंग्रहव्याख्यायां श्री-
कृष्णालंकाराख्यायां श्रीबालमुकुंदानंदतीर्थपादपूज्यशिष्यविश्व-
नाथतीर्थेन यथोद्धरणं (the other MSS. omit from
श्रीबालमुकुंदानंद^०) चतुर्थेः परिच्छेदः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2450.

1181. Foll. 111; size 12½ in. by 6½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 10-16 lines in a page.

Chapter i. of the same works; incomplete at the end.

[H. T. COLEBROOKE.]

2451.

1165b. Foll. 7 (numbered 66-72); size 12½ in. by 6½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 19-21 lines in a page.

A fragment of the same works, comprising the concluding portion of the first chapter. It begins slightly before the point where the preceding MS. leaves off, and thus practically completes that part of the works.

[H. T. COLEBROOKE.]

2452.

403. Foll. 122; size 12½ in. by 6 in.; fairly good, modern Devanāgarī writing (the same hand as the two preceding MSS.); 8-20 lines in a page.

Chapters ii.-iv. of the same works.

[H. T. COLEBROOKE.]

* अस्य also in the Berlin copy, but चप्य Rāj. Mitra, no. 1573; see also nos. 2211 and 2179 of this Catalogue.

2453.

1103a. Foll. 13 (foll. 61-73 of the vol.); size 12½ in. by 4½ in.; fair, but small writing; 19-23 lines in a page.

Vedāntasiddhāntasūktimañjarī, a versification of the contents of the *Siddhāntasū*, by *Gaṅgādharaṇḍra Sarasvatī Bhikṣu*, pupil of *Rāmacandra Sarasvatī*, with the same author's commentary called *Vedāntasiddhāntasūktimañjarīprakāśa*; the text in the middle of every page, the commentary above and beneath it.

See Hall's Index, p. 153, nos. cclxxv. and cclxxvi.; Raj. Mitra's Notices, ii., p. 3, no. 524.

The text begins:

तरणिशतसर्वं कथंयुर्विद्विरेकावल-
चलितकपोलोद्गमदानाभिरामं ।
गिरिगिरिपुताभ्यां ललितं नित्यमंके
मन्त्रनभरणशौलं शौलये यिप्रराजं ॥
अमनुरुपदीभोजनंभानम्य भक्तिः ।
सिद्धांतलेखसिद्धांतान् कारिकाभिर्निर्देशये ॥

The commentary begins:

तारानाथकलाधरस्त्रिजगता नाथस्त्रयीविग्रहः
कारुण्यकनिधिर्धिर्धींद्रुमुसैर्देवैर्मिद्विभुतः ।
वामोक्त्यनशैलजांकसहितं विप्राधिपं लालयन्
मानन्दः शुभदः सदानु भगवान्प्रातिष्ठते स्मिन् शिवः ॥१॥

पितरतर (पितरतर the second copy) दुरवगाहवेदीत-
शास्त्रार्थवप्रयेजेन बहुविधसिद्धांतरलसंकलनासमर्थानां गुरुतरो-
पायप्रयत्नालमानामनायासेन सर्वसिद्धांतपरिज्ञानलालसानां
मुमुक्षुश्रेयाणामुपकाराय वेदीतसिद्धांतसूक्तिमंजरीं प्रारिच्छमानः
प्रत्यह्यहप्रशमनाय प्रथमं सावशिष्यमृहणीयगुणकदंबं (कदंबं
the second copy) हेरंबमनुसंधत्ते तरणिशतसर्वमिति etc.

The first *paricheda* ends fol. 6a, the second fol. 9b, the third fol. 12a.

The text ends:

श्रुतिकल्पलताकुंजसंजाता सूक्तिमंजरी ।
रम्या राजांतरलाट्या रंजयत्कलिलानुधान् ॥ २५ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीरामचंद्रसरस्वतीपूज्य-
पादशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्यभिधुना विरचिता वेदीत-
सिद्धांतसूक्तिमंजरी समाप्ता ॥

The commentary ends:

कीर्तिप्रचयगमनादिसिद्धये संयस्य विशिष्टमूलगुणनामधेयानि
दर्शयन्नाशोर्वचनलक्षणं भंगलांतरमाचरति श्रुतिकल्पलतेति
स्पर्शार्थं पद्यं ॥ २५ ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्री-
रामचंद्रसरस्वतीपूज्यशिष्येण गंगाधरेन्द्रसरस्वत्याख्ययतिना विर-
चिते वेदीतसिद्धांतसूक्तिमंजरीप्रकाशे चतुर्थः परिच्छेदः समाप्तः ॥

Date of the MS.: निर्धोदुसिद्धिचंद्रे * षीष मुझे
शनी निशि तृतीयाया त्रिसंध्ये षष्ठे वाराणसीपुरि त्रिज्ञानुजन-
संमुखे बुद्धिनाम्नलीलितम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2454.

1597a. Foll. 35; size 9½ in. by 3½ in.; 8-11 lines in a page; small, clear writing, of the middle of the 18th century.

Vedāntasiddhāntasūktimañjarī, with its explanation, both by *Gaṅgādharaṇḍra Sarasvatī Bhikṣu*; a second copy, incomplete. The first *paricheda* ends fol. 24, which is fol. २२ of the original numbering. The next leaf contains *śloka*s 8-11 of the second *paricheda*, the beginning and the end of this chapter are wanting. The leaves which contain the third and the fourth *parichedas* were numbered १-१५, but foll. १, ६, ८, ९, ११ are lost.

The explanation of the last *śloka* and the colophon of the *Prakāśa* are wanting.

[H. T. COLEBROOKE.]

2455.

2098b. Foll. 13; size 10 in. by 3½ in.; good Devanāgarī writing of 1652 A.D.; 7-9 lines in a page.

Prasthānabheda, a classificatory sketch of orthodox Brāhmanical writings, from a *Vedānta* point of view.

* *Sūdhī* does not appear in the list of significant words given by Burnell, South-Indian Palaeography, p. 58. It is, however, given by L. Rice, Mysore Inscr., p. xxi., as meaning 'eight' (cp. *Samkhyakār.* v. 51, '*sūdhayo*' *śhāu*). This gives the (Samvat) year 1819.

It begins: अथ सर्वेषां शास्त्राणां भगवतोय तात्पर्यं साक्षात्परपरया चेति समासेन तेषां प्रस्थानभेदो ऽभोद्दिश्यते । ०

See A. Weber, Ind. Stud., i., pp. 1 seqq., where the text has been edited from this and the next MSS. It was also printed, with a Bengali translation, at Calcutta, in 1856.

[GAIKAWAR.]

2456.

1568a. Foll. 13; size 10 in. by 4½ in.; good, modern Devanāgarī writing; seven lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2457.

1435a. Foll. 32; size 12 in. by 4½ in.; 11 or 12 lines in a page; written in the Bengali character.

Saṅkhyāprakāśakāryāḥkhyā, the text of *Nandārāma's Saṅkhyāprakāśaka*, with a commentary by *Kāśirāma*, son of *Bhaṭṭācārya Śīroṣatna Nyāyāṭmākāra*. The *Saṅkhyāprakāśaka* is an encyclopaedic catalogue of philosophical and mythological objects, arranged according to their number.

It begins:

देहवानिव यो भाति शुद्धसत्तात्मनायया ।

तनुते नन्दारामस्य नत्वा सङ्ख्याप्रकाशकम् ॥

एकं ब्रह्म ॥ ज्ञायात्मानो जीवेश्वरी ॥ ज्ञायनादौ प्रकृति-
पुरुषौ ॥ त्रे प्रकृती परापरे ॥ द्वौ पुरुषौ धराधरी ॥ ०
Fol. 4b: अथ उपाया ध्यानकर्म्मभक्तयः ॥ Fol. 7a: चत्वारो ब्राह्मणश्रियविदूषाः ॥ Fol. 9a: पञ्च देवता रविगणेशयिष्णुशिवदुर्गाः ॥ Fol. 9b: पञ्च पुरुषार्थाः धर्माधिकारमोक्षप्रेमभक्तयः ॥ Fol. 11a: पञ्च विद्या सां-
ख्ययोगधैर्यागत्यतपोभक्तयः ॥ Fol. 11b: पञ्चांशशास्त्राणि नीतिशास्त्रमन्त्रशास्त्रं शिल्पशास्त्रं मृषकारशास्त्रं कलाशास्त्रञ्च ॥
Fol. 12a: षट् तन्त्राः न्यायवैशेषिकमीमांसापातञ्जलसंख्य-
वेदान्ताख्याः ॥ Fol. 20a: नव द्रव्याणि पृथिव्यप्तेजो-
वाय्वाकाशकालदिगात्मनोऽसि ॥ नव वर्धाणि इलावृतरम्यक-
हिरण्यकुरुहरिवर्धकंपुरुषभारतकेतुमालभद्राश्वनामानि ॥ etc.

It ends: प्रकृतिसहितानि चैतानि विंशत्तत्त्वानि ॥
ब्रह्मसहितान्येतानि एकविंशत्तत्त्वानि ॥ अत्रापि संख्या बोद्धव्या ॥

Kāśirāma's commentary begins:

रिरक्षिष्युर्यो निजधर्म्मसेतून् युगे युगे सत्यमयानि धत्ते ।
वर्षेपि नानागुणकर्मभाञ्जि भूयात् स देवो भवतां वि-
भट्टाचार्य्यशिरोरत्नन्यायालंकारमनुना । [भूये ॥
संख्याप्रकाशकव्याख्या काशीरामेण तन्यते ॥

अथ सकलशास्त्राभिधः श्रीमान् नन्दारामतर्कवागीशभट्टा-
चार्य्यः इदानींतनान् मन्दबुद्धीन् पृष्ट्वपश्चितकृतनानाविधतत्त्व-
हृन्व्याख्यपनासमयौनवलोच्य परमकारुणिकतया अध्ययनभाव-
नाभ्यां तत्तद्बुद्ध्यैः सारमाकृष्य संख्याकथनमिषेण संख्याप्रकाशक-
नामकग्रन्थं संक्षिप्तसारं तेषां हितार्थं रचितवान् । अथ एषो
अपि तेषां नातिसुगमो बभूव अतो यथामति तद्भाष्याने मनोद्यमः ।
तत्र तावत् ग्रन्थकृद्भ्यस्मान्निप्रतिबन्धकीभूतविग्रसंभावनया
तत्रांशार्थं कृतमोश्चरनमस्कारं शिष्यशिष्यार्थमादौ निबन्धनमु-
चिरतरकालीनविबुधपदावस्थितिहेतुयशसे स्तनामयोगिकग्रन्थ-
नामद्वारा प्रयुक्त्यनुमन्धेयकाह ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2458, 2459.

343, 344. Foll. 1-414 and 415-832 resp.; size 4to., 11½ in. by 9 in.; large modern Devanāgarī writing; 12-18 lines in a page.

Vidyārātnākara, a cyclopaedia of Sanskrit Literature and Science, in eighteen chapters; compiled for Colebrooke, by *Dhanupati Sūri*, son of *Rāma Kumāra Datta*.

It begins:

ब्रह्मादिदेवतायुद्वेष्टपादसरोरुहं ।

नन्दनन्दनानन्दकन्दं देवं समाश्रये ॥ १ ॥

मुमः श्रीबालगोपालतीर्थान् व्यासमुत्तान् मुनीन् ।

विग्रहसून् गणेशादीन् पंडितांश्च विमत्सरान् ॥ २ ॥

बालोत्पासिलतंत्राणि सर्थसंशोधमिद्वये ।

वितन्यते यथाज्ञानं विद्यारत्नाकरो मया ॥ ३ ॥

श्रीमच्छेषमुत्तमप्रणीतविलसतीर्थार्थतद्भाष्यं (?) तज्ज्ञानं वित

तेजस्वित्सुभाष्यतादिकगुणाधाराधिकारप्रदः ।

यो विग्रहकृदस्ति कीलवृत्को गीरागधीरायणीम्

तद्भाष्यात्कृतिः कृतो धनपतिर्ग्रंथं विधत्ते मुदा ॥ ४ ॥

चत्वारो वेदा चत्वार उपवेदाः । पंडंगानि चत्वार्युपीमानि

चेत्तद्विद्वांसो विद्यास्तव । धर्मब्रह्मप्रतिपादकमपीरूपेयं वान्यं वेदः ।
स च मंत्रब्राह्मणात्मकः । अग्न्यनुःसामाथर्वसंज्ञैः पादैर्विशिष्टत्वा-
च्चतुष्पादन्तो यनुः संज्ञस्तं द्वापरे द्वापरे विष्णुर्व्यासरूपमादाय
चतुर्थी कुरुते ॥ तत्रास्मिन्नेवस्मृते मन्त्रतरे व्यासक्रमः । प्रथमः
स्वयमेव ब्रह्मा । द्वितीयो यनुः ०

Chapter i., which concludes with an account of the divisions and recensions of the *R̥ic*, ends fol. 4; ii. treating of the *Yajus*, fol. 6; iii. of the *Sāman*, fol. 7; iv. of the *Atharvan*, fol. 8; v.-vii. *Āyurveda*, *Kāmasūtram*, *Dhanurveda*, *Gāndhārcam*, *Kāryam*, *Alaukika*, *Nāṭyam*, *Prākṛitanyākaraṇam*, *Śvarāḥ*, fol. 154; viii. *Arthasūtram*, fol. 180b; ix. *Śikṣā*, fol. 188b; x. *Kalpa*, fol. 189; xi. *Vyākaraṇam*, fol. 238; xii. *Niruktam*, fol. 152b; xiii. *Chandah*, fol. 300b; xiv. *Jyotiṣam*, fol. 318b; xv. *Purāṇāni*, fol. 438b; *Bhāratam*, 455b; *Rāmāyaṇam*, 458; *Yoga-Vāsisṭham*, fol. 462b; xvi. *Nyāya*, fol. 505; *Vaiśeṣika*, fol. 520b; xvii. *Pūrva-*, 570b; *Uttara-Mīmāṃsā*, *Śaṅkarācāryamatam*, fol. 644; *Rāmānujamatam*, 655b; *Madhvacārya*, fol. 662b; *Vallabhacārya*, 671; *Bauddhamatam*, *Digambara*, *Cārvāka*, fol. 688; xviii. *Jharmasūtram*, 728b; *Tantram*, fol. 740; *Śūktamatam*, *Mahesvaramatam*, *Pāśupatamatam*, fol. 752; *Viśiṣṭam*, *Saura*, *Āṅgīra*, etc., *Devāraṇaridhi*, fol. 758; *Vaiśvānaram*, 764; *Pātraśūlhi*, 768; *Bhaktiśāstrakṣyaṇidhi*, 770b; *Śaṅkaraṇidhi*, etc., *Āhnikāṇidhi*, 771b; *Tithinirṇaya*, fol. 785b; *Kapilamatam*, *Nirāraṇasāhityam*, fol. 801b; *Seśvara-Yogasūtram*.

The work is of little use.

It ends (fol. 830b): इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यवाल्मीकीयविश्वामित्रोपाध्याय्यदत्तवंशावतंसरामकुमारसूनुधनपतिमूर्तिविरचिते विद्यारत्नाकराख्ये निर्वधे ष्टादशस्कन्धे १८ ॥

Then follows an *anukramanikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

6. Rāmānuja's Viśiṣṭādvaita.

2460.

567. Foll. 248; size 12½ in. by 4½ in.; eleven lines in a page; writing middling.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya or *Śrībhāṣya*, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by Rāmānuja, who followed the *Brahmasūtracippiti* of Bodhāyana.

See Hall's Index, p. 92, no. xxiii. It was printed, together with *Sūtrasūtra Ācārya's* commentary, at Madras in 1868 (1st Telugu char.); and is being published again in the Bibl. Ind. Another edition, by Rāma Mīra Śāstri, was begun in vol. vii., New Series, of the *Pandit*; a reprint from the *Pandit*, containing the first *pāda* of the first *adhyāya*, appeared in 1889 (vol. i.). For a legendary Rāmānuja-caritra see Rāj. Mitra, Notices, v., p. 9, no. 1731. The chief date of his life is the erection of an image of *Nārāyaṇa* on the *Yādava Hill* in the Śaka year 1012. For an account of his system see Bhandarkar, Report, 1883-84, pp. 68-74; Vienna I.O.C., Ar. S., p. 100.

Rāmānuja's *Bhāṣya* begins:

असिद्धभुवनजन्मस्य प्रभङ्गादिलोले

विनतविषयभूतव्रातरक्षकदीप्ते ।

श्रुतिशिरसि विदोमे ब्रह्मणि श्रीनिवामे

भवतु मन परस्मिन् ज्ञेयुषी भक्तिरूपा ॥

पाराशर्येषः मुषामुपनिषद्गुणधामिभ्योदृता

संसारान्निविदोपनयपगतप्राणात्मसंजीविनीम् ।

पृष्ट्वाचार्यमुरक्षितां बहुमतिव्यापातदूरस्थिताम्

आनीतां तु निजाम्बरैस्तुननो भीमाः पितृभ्यश्च नमः ॥

भगवद्गोपायनकृतां विस्तीर्णी ब्रह्मसूत्रवृत्तिं पृष्ट्वाचार्यास्सं-
विधिपुस्तकानुसारेण सूत्राक्षराणि व्याख्यास्यन्ते । श्री ॥
अथातो ब्रह्मविज्ञासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 126b, the second fol. 186a, the third fol. 232b.

Fol. 219 is a leaf from another copy.
The copy was transcribed in संवत् १८२९.

[H. T. COLEBROOKE.]

2461, 2462.

3262, 3263. Foll. 215 and 183; size 11½ in. by 5½ in.; good modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, or *Śrībhāṣya*, by *Rāmānujācārya*.

Vol. i. contains *pāda* 1; vol. ii. *pādas* 2-4 (of foll. 82, 70 and 31 resp.).

2463.

7. Foll. 396; size 13½ in. by 4½ in.; seven lines in a page; beautifully written.

Mīmāṃsābhāṣya, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, the fourth *adhyāya* being wanting

The first *adhyāya* ends fol. 225b, the second fol. 317a, the third fol. 396b.

[J. R. BALLANTYNE.]

2464.

3274. Foll. 81; size 10½ in. by 5½ in.; 19 or 20 lines in a page; good modern writing.

Śārīrakamīmāṃsābhāṣya, an incomplete copy of *Rāmānuja's* commentary, containing the second (ends fol. 35), third (ends fol. 67) and fourth *adhyāyas*.

[A. C. BURNELL.]

2465.

2797. Foll. 46 (the leaves are put in the wrong way; one page of each leaf is left blank, every two leaves, as the original numbering shows, being intended to be pasted together; there is a double numbering in

Sanskrit figures, one running from ३ to २४, the other, probably the original one, from २९ to ३८); size 11 in. by 4½ in.; 11-14 lines in a page; good old writing, of the sixteenth century.

Śrībhāṣyavivṛiti, a fragment of a short commentary on the *Śrībhāṣya*. The beginning is lost. The second page, being 27a of the original numbering, contains *sūtra* 24 (ज्ञोतिश्चरः) of the first *pāda* of the first *adhyāya*. This first *pāda* ends fol. 31a of the original numbering: इति श्रीभाष्यविवृती प्रथमः पादः ॥ The second *pāda* begins: सर्वत्र=नैतद्युक्तं। वाक्यभेदोऽपीरूपे न दोषः (सर्वत्र is the beginning of the first *sūtra* of the second *pāda*). The last page contains the end of the third *pāda* of the first *adhyāya*.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2466.

332a. Foll. 89; size 12½ in. by 4½ in.: eleven lines in a page.

Vedāntatūlīpa, an exposition of the *Vedānta* according to the *Brahmasūtras*, by *Rāmānuja*. See Hall's Index, p. 95, no. xxxvi., Aufrecht's Oxford Cat., p. 221b, no. 536, Rāj. Mitra's Notices, ix., p. 221, no. 3141.

It begins:

प्रियः कांतोऽनंतो वरगुणगणैकास्पदवपुः
इताज्ञेयाश्चक्षुः परमसुखो वाक्पुनःसुखोः ।
अभूमिर्भूमिर्न नतजनदृशानादिपुरुषो
मनसायादाप्ते परिचरयुक्तं भवतु मे ॥ १ ॥

प्रथम्य शिरसाचार्यान् तदादिष्टेन वर्त्तेना ।
ब्रह्मसूत्रपदांतः(ः)स्यवेदांतार्थः प्रकाश्यते ॥ २ ॥

अत्रेयं वेदविदां प्रक्रिया अचिद्वस्तुनः स्वरूपतः स्वभावात्
तत्त्वान्तर्गतिलक्षणसदात्मभूतचेतनः etc.

The first *pāda* ends fol. 28a, the second fol. 48b, the third fol. 77b.

Colophon : इति श्रीभगवद्भामानुजाचार्यविरचिते वेदान्त-
दीपे चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादः समाप्तोऽध्यायः ॥

Date : संवत् १८५० समेनाम कातिक । वदि १३ वार-
मुकर etc.

[H. T. COLEBROOKE.]

2467.

1779. Foll. 28; size 12½ in. by 4 in.;
excellent, modern Devanāgarī writing; Euro-
pean paper (water-mark 1859); five lines in
a page.

Vedāntatattvasāra, by Rāmānuja.

It begins : श्रीमते भामानुजाय नमः ॥ सदेव सौम्येदमय
आसौदेकमेवाद्वितीयं ब्रह्मेत्यद्वैतसिद्धयेन समाप्तोपादिभेद-
शून्याङ्गीकारे कथं तादृशस्य जगद्धापाः । भावाङ्गीकारेणेति
चेत् किं तदानीं निर्विशेषज्ञानमात्रस्य कथं ब्रह्म भावा तिष्ठतीति
जानाति न वा । जानाति चेत् ज्ञानमात्रस्य कथं ज्ञातुम् । न
जानाति चेत् अज्ञाना कथमङ्गीकरोति । अपि च यत्किं-
चिच्छक्तियोगो भावाङ्गीकारानंतरमभ्युपेयते भवति । तापूर्वं भा-
वाङ्गीकारानुगुणशक्त्याभ्युपगमे निर्विशेषत्वज्ञानिः किं च तदानीं
किं भावाविलक्षणं ब्रह्म उतावेकलक्षणेन भावात्मकं । यदि
विलक्षणं वस्तुतः परित्यजेदादनेतत् ब्रह्मणो न स्यात् अथ
भावात्मकं तल्लङ्घनीकारवचनं निरर्थकं ॥ ०

It ends :

सगुणो निर्गुणो विष्णुर्ज्ञानगम्यो ह्यसौ स्मृतः ।

न हि तस्य गुणाः सर्वे सर्वैर्निगलीरयि ।

वक्तुं शक्या विमुक्तस्य सत्तात्वेनिलेर्गुणैः ॥

एव आत्मा अपहृतपापात्मा परास्य शक्तिर्विविधेषु सृयते
तत्त्वं नारायणः पर इत्यादिश्रुतिः स्मृतिः नारायणस्यैव परतत्त्वं
दिश्यकल्याणगुणयोगेन सगुणत्वं प्राकृतहेयगुणराहित्येन निर्गुण-
त्वमिति विषयभेदवर्णनेन एकस्यैवावगमात् ब्रह्मदेविधिं दुर्वचनं
इति दिक् ॥ इति श्रीभामानुजाचार्यविरचितं वेदान्तसूत्रसारं
संपूर्णम् ॥ शुभमस्तु ॥

The first few pages contain interlineary
renderings by Ballantyne's hand.

This work is different from the *Vedāntasāra*
described by Rāj. Mitra, Notices, ix., p. 222,
no. 3142. [J. R. BALLANTYNE.]

2468.

3264. Foll. 16; size 11½ in. by 5½ in.;
good modern Devanāgarī writing; eleven
lines in a page.

Vedāntatattvasāra, by Rāmānujācārya; a
second copy.

2469.

2011b. Foll. 10; size 8½ in. by 4½ in.;
12-14 lines in a page; indifferent writing.

Tattvamuktāvalī Māyāvādaśatadūṣhaṇī, a
refutation of the *advaita* theory, in a hundred
and twenty verses, by Gauḍa Pūrṇānanda
Kaviśakravartin.

See Hall's Index, p. 160, no. ccc. The
Tattvamuktāvalī is quoted in the *Rāmānuja-
darsana* of the *Sarvadarśanasamgraha*, p. 51
(Bibl. Ind.), cp. Aufrecht's Oxford Cat., p.
247a.

It begins :

अनु(ग)तजनपालः क्रूरभूपालपालः

तदुत्तरतरुमालश्यामलो नन्दपालः ।

बहुकिरखविशालः सर्वेशक्तिप्रवालः

स जयति धृतपालः पुण्ड्रकोद्भासिपालः ॥ १ ॥

वीराशिकोऽयं सनतानुसारि

प्रातः पुराणं पठति प्रकामम् ।

नृणोति भक्तः प्रशिषानपूर्वं

ग्रन्थापेक्षात्यर्थेन विष्टचेताः ॥ २ ॥

जीवात्मनोरेक्यतां विहाय भेदं

तपोः स्थापयति स मुक्ता ।

श्रुतिं स्मृतिं तत्र बहुप्रमाणं

कृतानुमानं बहुधा तनोति ॥ ३ ॥

जीवोऽयं ब्रह्मणो भिन्नः परित्यज्यो यतः सदा ।

इत्यादिबहुधा ज्ञेया अनुमानेषु हेतवः ॥ ४ ॥

The copy is dated : शके १७३२ प्रभोदे ज्येष्ठशुक्ला-
दश्यां भाद्री समाप्तिमगमात् । [J. TAYLOR.]

7. *Madhvācārya's Dvaitavidyā.*

2470.

539b. Foll. 18; size 9½ in. by 3½ in.; seven lines in a page.

Kṛishṇāṃṣṭitamahārṇava, a poem of 235 ślokas in praise of *Kṛishṇa*, by *Ānandatīrtha*, disciple of *Śūldhānanda*.

Ānandatīrtha is also called *Ānandagiri*, *Ānandajñāna* (for other variations of this name see Aufrecht's Cat. Cat., p. 46), and *Madhva*. His name before initiation was *Vāsudevācārya*. He died in the Śaka year 1119. Other particulars, a sketch of his system, and the Succession list of the High-priests of the *Mādhva* Sect, will be found in Bhandarkar's Report, 1882-83, pp. 16-19, and 202-208. Commentaries by *Ānandagiri*, on works of *Śaṅkara*, have been already noticed in nos. 2279, 2301.

It begins :

अविद्यासाय नमः ॥ श्रीहनुमद्गीतमन्त्रेभ्यो नमः ॥
अर्चितः सम्प्रतो ध्यातः कीर्तितः कथितः स्तुतः ।
यो ददाममृतत्वं हि स न रक्षतु केशवः ॥ १ ॥
तावन्मये चासत्तमं यदेतदखिलं जगत् ।
वक्ष्यामि ज्ञातये तस्य कृष्णानृतमहार्णवं ॥ २ ॥
ने नराः पश्यो लोके किं तेषां जीवने (१० ने) फलं ।
येन लब्धा हरेर्दीक्षा नाश्चितो वा जनादनः ॥ ३ ॥

The end is (cp. no. 2478) :

यस्य श्रीसुदितानि वेदवचने ह्यपाख्य दिव्यामलं
चद् तद्विज्ञितमित्यनेष निहितं देवस्य भगो महत् ।
वायो रामवचोनयं ग्रथनकं पद्यो द्वितीयं वपुर
मध्यो यत्तु तृतीयमेतदमुना यथः कृतः केशवे ॥ २३३ ॥
श्रीमदानन्दतीर्थार्यसहस्रस्त्रिखोदिता ।
गोनति (? १. गोमती) सततं सेवा गीर्वाणो (? ० ऋ)
[सिद्धिदा भवेत् ॥ २३४ ॥

यः सर्वगुणसंपूर्णः सर्वदोषविचर्जितः ।
प्रीयतां प्रीतं द्वालिं विष्णुर्न परममुदत् ॥ २३५ ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविर्योदाहृताः कृष्णानृत-
महार्णवः समाप्तः ॥ श्रीहनुमद्गीतमन्त्रेभ्यो नमः श्रीरामकृष्णवेदव्या-
ख्यानकप्रोहययीवशीलस्त्रीनृसिंह ॥ अविंशककृष्णार्णवमस्तु ॥

यादुशो (1) पुस्तकं दृष्ट्वा ०

यदख (रं) करभव (१० अइ) मात्र (१) हीनं तु यज्जवेत् ।

तत्तवै ज्ञम्यतां देव नारायण नमोस्तु ते ॥

चदरीनारायणार्णवमस्तु आर्यवर्तैकदेशे = री द्वि सं ०
पुष्पकृष्णे त्रयोदश्यां इंदुवासरे ॥ श्रीविष्णुपूजास्तु ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2471.

1935. Foll. 167; size 10½ in. by 4 in.; 11-14 lines in a page; clear old writing, of the 17th century.

Tattvapraśāṅgikā, a commentary on *Ānanda-
tīrtha's Brahmasūtrabhāṣya*, by *Jayatīrtha*
Bhikṣu, disciple of *Akshobhyatīrtha*, the first
and the second *adhyāyas*. *Jayatīrtha* was the
sixth in the list of the high-priests of the
Mādhva sect; he died in the Śaka year 1190,
see Bhandarkar's Report, 1882-83, p. 203.

The commentary begins : अविद्यासाय नमः ॥
श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्येभ्यो नमः ॥ निर्विघ्नमस्तु ॥

मुद्गानन्दो (? दीव) संविद्युतिपल्लवहलीदार्यवीर्यदिदेहं
चिंतासंतापलेपोद्भवमृतिमुखराशेषदोषातिदूरं ।
कस्मिँरात्मभक्तिभुक्तिमतिनियतध्यानजज्ञानयोगाद्
गम्यं बंदे मुकुंदाभिधनमलमलं ब्रह्मवेदांतवेद्यं ॥ १ ॥

In the next verses some words are illegible,
the writing being partly obliterated on the
right side of the page. The 4th verse
begins :

श्रीमज्जससेवनलज्जमुहविद्यासुधाभोनिधयो ... ॥ ४ ॥

श्रीमद्रामरमणशक्तिरिपादसं (गं)

व्याख्यानिनादलितानिखिलदुष्टद्वयं ।

दुर्वादिवारणविदारणदक्षदीक्षम्

अखोभ्यतीर्थमृगराजमहं नमामि ॥ ५ ॥

सद्य ताकृपया ब्रह्मसूत्रभाष्यं यथामति ।

व्याकुर्धे श्रीमदानन्दतीर्थार्यमुखनिःसृतं ॥ ६ ॥

मंगासंगेन नैमित्त्यं रम्यादिल्लभ्यते यथा ।

याचो विमुद्दिमुद्यथै संगम्यते . . . ॥ ७ ॥

अथाविद्यापदलपिहितनयनैरन्यथा आख्यातानि ब्रह्म-
सूत्राणि यथावद् (इ. आ.) विख्यासुभेगवानाचार्यैः प्रारिखित-
भाष्यस्य कैवल्यसिद्धिलफलसाधनतासिद्धयै निरतनाय (r. निर-
तराय?) परिसमाप्याद्यथै च नारायणनमस्कारं यचयति ॥
यथारंभे च प्रतिजानीते । नारायणमिति ॥

The first *adhyāya* ends fol. 71a.

Colophon : इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचि-
तस्य श्रीमद्ब्रह्मसूत्रभाष्यस्य टीकायां जयतीर्थभिक्षुविरचितायां
तत्त्वप्रकाशिकायां द्वितीयाध्यायस्य चतुर्थः पादः ॥

[DR. J. TAYLOR.]

2472.

1662. Foll. 69; size 8½ in. by 3½ in.;
8-10 lines in a page; fair writing, of the
first half of the 17th century.

Tattvoddhyotavivaraṇa, a commentary on
Ānandatīrtha's (i.e. *Madhva's*) *Tattvoddhyota*,
by *Jayatīrtha Bhikṣu*. The *Tattvoddhyota* is
a treatise on *Brahman*, soul and world, against
the *māyā-vādin*s and *sūnya-vādin*s.

The *vivaraṇa* begins :

विद्योत्पत्तिरिति ध्वंसकारणं रमणं श्रियः ।

अभिविद्य यथाबोधं तत्त्वोद्योतं विवृण्वहे ॥ १ ॥

इहाविद्यात्तिमिरनिरतरे संसारकातारे परिसिद्धानामत्या-
स्थिरमुखसंज्ञोत्तिकासु द्योतमानास्त्रि मनःप्रसादमनासादयताम-
धिकारिणामनंतानंदनिदानस्य परमपुरुषतत्त्वोद्योतस्य सिद्धये
समीहमानो भगवानाचार्यसूर्योत्तरायविधुरोजयि निरंतरायप्रारि-
क्षितपरिसमाप्यादेरंगमिहदेवताभिपूजनं शिष्यान् ग्राहयितुं प्र-
करणादौ निष्प्राप्ति ॥

सर्वेषां सिलसङ्गतिः स्वतंत्रोपदेशिनः ।

नित्यातादृशविद्येत्यर्थेनो नो रमापतिः ॥ १ ॥

This *śloka* is the introductory verse of the
mūla. The final *śloka* of the *mūla*, written
by the author himself, is :

सत्यविद्येत्यपत्तये मुक्तामुक्तेनय ते ।

नमो नारायणार्थवृद्धवदितपदस्य (sic) ॥

विद्येत्यर्थतुतोपपादनं सत्येति । मुक्तामुक्तेनयतेति च ।
आर्येतादि तु नारायणस्यैव नम्यत्वोपपादनार्थमिहाज्ञेयमिति-
मंगलं ॥

But *Ānandatīrtha* allowed some *ślokas*
composed by his pupils to be added to his
work. See the story, fol. 67b, l. 6 : इतः परं
भगवदाचार्यशिष्यप्रणीताः श्लोकाः । एवमत्र कथां कथयति ।
पुंडरीकचनाभिधानेन मायिना सह भगवत् आचार्यस्य कथा-
प्रवृत्तौ समां सम्बन्धभाषितप्रामाणिकेषु मीलितेषु आचार्यदर्शन-
मात्रेण भीतः प्रतिवादी तूष्णीं बभूव । तदाचार्येण तस्याकर्ण्यतः
सतः मायामतनिकृतनोप(त्वा)सोऽयं निर्मितः । तद्वचनेनात्यन्त-
संस्तुतद्वयोऽसावपलायत । तदा आचार्यशिष्याः प्रतिवादि-
भयंकरं भगवत्तमाचार्यं तदभीष्टदेवतां नृसिंहं चोपस्योक्त्या
बभूवुः । ते च श्लोका अविविक्तप्रवृत्तये शिष्यैरर्थितेन भगवता
प्रकरणात् निवेदिताः । अत एव ते माहृषीजलानुगतयामुनोद-
कपत्रनाकरणात्तगीता एव । अना (r. अनेक) कर्तृकत्वाच्च तेषा-
मन्योन्यसंगतिः ।

आनंदतीर्थेनसिंहो मायावादितेः मुक्तान्* ।

विदार्य युक्तिनसरेरप्रतीतोऽभिनासते ॥

पलायय्य पलायय्य त्वरया मायिदानवाः ।

सर्वज्ञहरिरायाति तर्कागमदरादित्† ॥

द्रुवत द्रुवतासु मायिनः प्रविशध्वनतं द्विता गुहाः ।

कमलारमणाचराग्रयः समुदेत्यसिलहभास्कः† ॥

मृष्टिः सकलनामकः (!) समुपैति हि मायिदानवान् ।

प्रपलायनमत्र तत्त्वं त्वरया वा (sic) वसतिगुहासु च† ॥

जयत्यानंदतीर्थेष्टदेवता नरकेसरी ।

विषादिताज्ञानतमः कपाटामुरुहुंकृतः† ॥

जयत्यमितपीरुपः सज्जनतेष्टितामणिः ।

अनेशमुसर्वदितो गुणगणार्थैः अपीतः ॥

जनता जनसमूहः । इहसिद्धौ चितामणिरिहे चितामणिः ॥

सर्वज्ञः सन्मुनीन्द्रोऽः सम्मनःपंकजालयः ।

अजितो जयति श्रीशो रमाबाहुलताग्रयः ॥

रमाबाहुलतयोराग्रयो रमाबाहुलताग्रयः ॥

* The commentator says : मायावादितेः मुक्तानिति
यथा आक्रोश (Pā. vi. 3, 21) इत्यलुक् ।

† No explanation of this passage is given in the
commentary.

श्रीमदानन्दतीर्थाय हृदयोभोजनमिदम् ।

कमलाक्षेपरसिकः प्रीयतां नः पुटः पुमान् ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचिततत्त्वोद्घोतविवरणं
जयतीर्थेभिद्युक्ता विरचितं समाप्तं ॥

कृष्णे भाद्रपदे मासि पंचम्या भृगुवासरे ।

गिरिणा पुस्तकमिदं लिखितं रामतुष्टये ॥ १ ॥

कठेन पुस्तकमिदं लिखितमेवास्तु सती ।

सञ्जनैरवलोक्याथ यत्नेन परिपालयेत् ॥

॥ विरोधकृतसंवातरे ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2473.

1725b. Foll. 19; size 8 in. by 3½ in.; fair Devanāgarī writing of c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Prapañcamithyātva-numānakhaṇḍana-vivaraṇa, a commentary, by Jayatīrtha Bhikṣu, on Anandatīrtha's *Prapañcamithyātva-numānakhaṇḍana*, the text of which is also given. It begins:

नत्वा विश्वोदयस्येनलयहेतुं प्रति श्रियः ।

कुर्मः प्रपञ्चमिथ्यात्वमानसंडनपीचकां (? r. चीडिका) ॥

जन्माद्यस्य यत् इति सूत्रेण जगदुदयादिनिमित्तकारणत्वं परस्य ब्रह्मणो लक्षणमभिहितं । न च जगत्सत्तामंतरेण तद्वास्तवं संभवति । सापि न परोदीरितप्रपञ्चमिथ्यात्वप्रमाण-स्याभासताव्युत्पादनेन विनोपपद्यते इति तदर्थमिदं प्रकरण-भारभते भगवानाचार्यः । ननु कथं स्वपक्षसाधनेन विना निर्णयः । सत्यं । तथापि शास्त्रार्थकदेशसंबंधित्वात्प्रकरणस्य न दोषः । यिज्ञायते च कालातीतव्युत्पादनेन स्वपक्षसाधनप्रकारोऽपि अधिगीतशिक्षाचार्यपरंपरादिप्राप्तं प्रारिखितपरिसमाप्या-दिप्रयोजनं किमपि मंगलाचरणं प्रकरणादीं कल्पादाचार्यो नानुष्ठितवानिति चेत् । कथमेतद्वगतं । अनुपलंभादिति चेत् । न । सात्त्विकस्य अधुनोपलभ्युपशमनात् । यं चे निवेशनाभावस्तावत्प्रत्यक्ष इति चेत् । किमतः । न हि यं चे निवेशनमेव तदनुष्ठानं । नापि तद्वातं । कायकवाक्चिन्ता-नामनेकेषां भावात् । यंतीतरनिवेशनादेव शिष्या अवगमिष्यन्ति । अत एव न तदनुष्ठाने संदेहोऽपीति । तत्र तावन्मायावादि-नोदितं प्रपञ्चमिथ्यात्वानुमानमनुवदति । विमतं मिथ्यादृश्यत्वात् । यदित्यं तत्रथा यथा संप्रतिपत्तं । सर्वे मिथ्येत्युक्ते ब्रह्मणि प्रमा-शाभावः । शुक्तिरजतादीं सिद्धार्थता च स्यादिति विमतमित्युक्तं ।

It ends :

तद्वचनमुदाहरणं प्रसिद्धमेवेति ।

यत्प्रसादाद्यत्प्रीतिवेदं प्रकरणं ॥

कृतं तमेवाचार्योऽन्ते स्तुतिप्रणामाभ्यां प्रीणयति ।

यो दृश्यते सदानन्दनित्यव्यक्तिविज्ञातना ।

निर्दीपासिलकल्याणगुणं वंदे रमायति ॥

दृश्यते इत्यनेन दृश्यते त्वयां बुद्धेयादिश्रुतिं सूचयति । तेन यदुक्तमात्मनोऽपि दृश्यत्वादिति तदुपपादितं च भवति । ०--

उत्पत्तिस्थितिभगं विश्वं यस्मात्प्रपद्यते पुरुषात् ।

स जगति जगदंतर्धामी मम रमानाथः ॥

इति श्रीमदानन्दतीर्थभगवत्पादाचार्यविरचितप्रपञ्चमिथ्यात्व-नुमानसंडनविवरणं जयतीर्थेभिद्युक्ता विरचितं समाप्तं ॥

For the text of the original treatise see Burnell, Tanjore MSS., p. 105a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2474.

1932. Foll. 44; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; 9 or 10 lines in a page.

Dvaitasiddhi, or *Dvaitavidyā*, a treatise on the dualistic doctrine of the *Veśānta*, by *Nirmalācārya*, pupil of *Śrīnivāsa*.

It begins :

निःसीममुंदरं पूर्णं शक्तिपूर्वगुणाकरं ।

ध्येयं ब्रह्मभवादीनां गोपयेयं हरिं भजे ॥ १ ॥

द्वैताद्वैतमते सम्यग् ज्ञात्वा नत्वा गुरोः पदं ।

प्रकाशयते द्वैतविद्यां द्वैतसिद्धांतकृतनी ॥ २ ॥

नन्वेतदयुक्तं । द्विविधं हि येदांतवाक्यं । एकं पदार्थनिष्ठं । यथा सत्यं ज्ञानमनंतं ब्रह्म योज्यं विज्ञानमयः प्राणेषु हृद्यंतज्यो-तिरित्यादि तत्त्वं पदार्थपरमपरं स्वरूपवाक्यार्थनिष्ठं ॥ यथा तत्त्वमसीत्यादि । इयमप्यसंशयार्थनिष्ठं । ब्रह्मविदाप्रोति परमि-त्यादौ किं तद्वत् को ज्यमात्मा को इहमस्मीति प्रस्तुतस्वरूप-मात्रनिहासायां सत्तादिवाक्यप्रवृत्तेर्विशिष्टार्थत्वे प्रामाण्यानिर्वा-हान् । ०

It ends :

सर्वत्र चतुरध्यायां श्रीमद्वमतनीक्षयतां ।

चिंतयतां श्रीपतेः पादयुगलं तन्मुद्रायतां ॥

सम्यक्कृतः समाधाय ज्ञानवर्धनावलोक्यता ।

निर्मलाचार्यरचना चचनायैविदा मुदा ॥

इति श्रीमच्छ्रीनिवासाचार्यवैशेषिक्यनिर्मलाचार्यकृता द्वैत-
सिद्धिः समाप्ता ॥ [DR. JOHN TAYLOR.]

2475.

1669. Foll. 81; size 9 in. by 3½ in.; indifferent modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Paratattva-prakāśikā, an exposition of the *Vedānta* system according to the views of *Anandatīrtha*, by *Vijayendra*, pupil of *Surendra*. See Hall's Index, p. 118, no. cxiii.

It begins :

क्रोधोदयच्छदायैः शिथिलितविगलभारकाहारहारी
नखचक्षुस्त्रावचलित[ॐ]विच्छसक्त्यायकायः ।
रखोषखोषिनिर्घततन्निधुनृणालेपनातावलेपः
सो भ्यासो व्याससिंहो निलितजवरनो वीरभृंगार-
[धारी ॥ १ ॥

कल्याणगुणपूर्णाय वल्लभाय प्रियः सदा ।
श्रीनभ्यदेशिकेशाय श्रीनृसिंहाय ते नमः ॥ २ ॥ ० ५ ॥
मूको अपि चावदूकेंद्रो जायते यदनुग्रहात् ।
श्रीनुरेन्द्रगुरोस्तस्य पादौ जत्वा गिरं भवे ॥ ६ ॥
विजयार्द्रयतींद्रेण विद्वदानंददायिनी ।
तन्यते तत्त्वविद्वीत्या परतत्त्वप्रकाशिका ॥ ७ ॥

इह नित्यनिर्दोषतयावकाशितः (!) स्वीकृतप्रमाणभाष्येषु सदेव
सीम्ये ०

It ends : भयसमाधेयत्वादुपेक्षित इति सर्वमनवच्छानिति
सिद्धांतसंक्षेप इति ॥

नुरेन्द्रमुनिशिष्येण विजयार्द्रात्मभिषुखा ।
नृसिंहप्रोतये स्कारि परतत्त्वप्रकाशिका ॥
ये श्रीभासकमुद्रया श्रुतिशिरस्ताम्यैर्भूमिः परं
तत्त्वं श्रीहरिरेव नान्यदिति तन्निश्चेतुमुद्युजते ।
तत्त्वस्य दृढभक्तिसंपदमितः प्राप्तुं च तिरन्वहं
सेव्योऽयं विजयार्द्रसंयमिवचोगुरुः (r. ० संयः ?) मुधा-
इति श्रीपरतत्त्वप्रकाशिका समाप्ता ॥ [सादिना ॥ २ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2476.

2022. Foll. 93; size 9½ in. by 3½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Tarkatāṇḍava, a treatise on the dualistic *Vedānta* theory, by *Vyāsayati*, pupil of *Brahmanyatīrtha*, the *Anumānapariccheda*. *Vyāsayati* died in 1339, see Aufrecht, Cat. Cat., p. 619.

It begins : एवं तन्मुखं ज्ञानशब्दयोरिति अनुप्रमाणेषु
वेदरूपः शब्दः प्रमाणमित्युक्तत्वात्तदनुयाहकमनुमानमुच्यते ॥
निर्दोषोपपत्तिरनुमा । उपपत्तिर्वाच्य । निर्दोषत्वेन विशेषणा-
कासिद्धादायतिव्याप्तिः । उक्तं हि पञ्चमी । उपपत्तिर्लिङ्गं व्याप्य-
मिति पर्याया इति । ०

परोक्षव्याप्तिप्रत्यक्षभंगः fol. 11a; संनोक्तव्याप्तिप्रतिषे-
धानुपपत्तिभंगः fol. 16a; प्रमेयत्वाभिधेयत्वयोर्वाच्यप्रसङ्गे संनो-
क्तसर्वव्याप्तिप्रसंगभंगः fol. 18b; परोक्षप्रत्यक्षभंगः fol. 21a; उदयनाशुक्रोपाधिप्रत्यक्षभंगः fol. 26a; नख्युक्रोपा-
धिप्रत्यक्षभंगः fol. 30b; तार्किकोक्ततृतीयज्ञाननियमभंगः fol. 34a; प्राभाकरोक्तज्ञानद्वयहेतुत्वभंगः fol. 37b; नख्यु-
क्रपरामर्शप्रक्रियाभंगः fol. 38b; व्यापकत्वपरामर्शस्यानुमिति-
हेतुत्वभंगः fol. 39a; केवलव्याप्तिरेकिभंगः fol. 53b; अत एव विद्युततत्त्वनिर्णयटीकायां ० fol. 56a; संभावयवादिनि-
यमभंगः fol. 60b; अप्रसिद्धविशेषणत्वस्य दोषत्वभंगः fol. 73a; अधिहरणासिद्धे दोषत्वभंगः fol. 75a; गीतमोक्तहे-
त्वाभाससंबन्धत्वभंगः fol. 79a; नख्युक्रहेत्वाभाससंकरभंगः fol. 85b; नख्युक्रहेत्वाभाससंकरभंगः fol. 90b; लीलावतु-
क्रहेत्वाभासचानुर्विध्यभंगः fol. 92a; भासवैज्ञोक्तहेत्वाभास-
क्षान्तिवध्यभंगः fol. 92b.

It ends : इतदेवाभिप्रेत्योक्तं प्रमाणलक्षणे । असिद्धिर-
व्याप्तिरिति हेतुविरोध इति ॥ सामान्येन परोक्षहेत्वाभासनि-
यमभंगः ॥ - - ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्याणां श्री-
मत्तन्मन्त्राचार्यैर्युज्यपादानां शिष्येण व्यासयतिना विरचिते
तर्कतांडवे अनुमानपरिच्छेदः ॥ [DR. J. TAYLOR.]

2477.

539c. Foll. 30; size 9½ in. by 3½ in.; 10-14 lines in a page; clumsy writing of the beginning of the 19th century.

Tattvasāra, a *paurāṇik* poem on *śrīṣṭi* and *mukti* of beings, in 12 *adhyāyas*, by a follower of *Madhva*. Foll. 4b, 25b, and in the last colophon, it has the epithet, "*Sūta-Śaunaka-saṃvāda*."

It begins:

अस्मद्गुरुदेहस्यभारतीगतवायुम् ।
 सीतापचमहं वंदे रामं मेष्भीष्टदायकं ॥ १ ॥
 नैमिषे निमिषक्षेत्रे शृणुयः शीनकादयः ।
 दीक्षीता(!) वैष्णवे यज्ञे सूनं यमपुरादरात् ॥ २ ॥
 शृणुय ऊचुः ।
 सूनं सूनमहाभाग वद नो वदतां वर ।
 व्यासप्रसादात् सखे हि त्वं नु जानासि तत्त्वतः ॥
 नारायणो योगनिद्रा कृत्वोदुहः परः पुमान् ।
 एतदारभ्य पाप्मास्यब्रजा मुष्टिं समापयत् ॥ ३ ॥
 इत्येतदंतं वाक्येषु पुराणानां कृषित् कृषित् ।
 नामाविधतया प्रोक्तं तत्तात्पर्यं वदस्व मः ॥ ४ ॥
 सखे विचार्य निर्यायि व्यासानुग्रहतः सदा ।
 निद्राप्रकारं कथय विष्णुवादीनां नु सर्वज्ञः ॥ ५ ॥
 एतदन्य(च) वक्तव्यं यदवश्यं प्रतीयते ।
 तत्सखे चेय वद नः सूनं शुभूपनो वयं ॥ ६ ॥
 इत्युक्तः कथयामास व्यासशिष्यो हि सर्वविद् ।
 सूनः समस्तजीवनिद्रैव विष्णुनिद्रेति कीर्तता(!) ॥ ७ ॥
 रमानिद्रा तु मा ज्ञेया जगज्जापारवर्जनात् ।
 हरेरत्यंतसामीप्यात् या च सेवा प्रकीर्तिता ॥ ८ ॥
 प्रातःप्यानंदविरमात् कृत्तानंदस्य भोजनं ।
 स्वर्धिरूपध्यानं तु हरिपूजादिवर्जनं ॥ ९ ॥
 हरिर्गर्भप्रवेशेन मुक्तनिद्रा प्रकीर्तिता ।
 तृणजीवान् समारभ्य सा मधवींस्तु मानुषान् ॥ १० ॥
 मुक्तियोम्या निर्दंशास्तु प्रतीकार्त्तवनाः स्मृताः ।
 तेषां स्वर्धिरं ध्याने तु स्थूलदेहहृदयजगं ॥ ११ ॥

It ends :

ध्यानप्रकारः कथितः मनोनिर्मलताप्रदः ।
 इत्येतत् कथितं सखे यद्यत्सुदृढं भवतिवै ॥ ५० ॥
 न वक्तव्यं तु मर्षेया पुरतो मानिनी कृषित् ।
 न नास्तिकाय क्रूर(रा)य नाभक्ताय शठाय च ॥ ५१ ॥
 अविज्ञातस्वरूपाय न च पंडितमानिने ।
 वक्तव्यं भक्तियुक्ताय चिरंज्ञातस्वरूपिणे ॥ ५२ ॥

सास्तिकायानहंकारकारिणे प्रीतये हरि ।
 एतच्छ्रुत्वा तु मुनयो हर्षनिर्भरमानसाः ॥ ५३ ॥
 शशंसुस्साधुवादेस्तु सूनं यौराणिकोत्तमं ॥ ५४ ॥
 इति श्रीतत्त्वसारे स्वं प्रीतये माधवमध्वयोः ।
 भूयात् सतां सुसुखदः मनोवाक्यसंस्थितः सदा ॥ ५५ ॥
 अस्मद्गुरुदेहस्यभारतीगतवायुगः ।
 सीतापचमनेनाज्ञा(?)रामो मे प्रीयतां सदा ॥ ५६ ॥

इति श्रीतत्त्वसारे सूतशीनकसंवादे द्वादशोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2478.

603b. Foll. 30 ; size 9½ in. by 4½ in. : careless Devanāgarī handwriting of about the beginning of the 17th century ; 11 or 12 lines in a page.

Vāyustutistotra, a hymn in praise of *Anandatīrtha* treated as an incarnation of *Vāyu* (*Vishnu*), by *Trivikramācārya* ; with a commentary by *Vedāṅgatīrthabhikṣu*.

The commentary begins :

निधीनो नोस्तविष्ठीय(?) भक्तं भक्तीयको हरिः ।
 निग्रो निरस्तदोषायां भग्नभूतेश्वरानुक्तः ॥ १ ॥
 चिदानंदतनुं वंदे सदा पद्मालयान्वितं ।
 वंदारद(?) च सूचार्त्ता पदा मितजगत्त्रयं ॥ २ ॥ ० ३ ॥
 व्याख्यानरूपप्रना मुख्यप्राणसहस्रचिंतनी ।
 करोम्यालोच्य पूर्वेषां व्याख्यानं बुद्धिभुङ्क्ष्ये ॥ ५ ॥
 अस्य वायुस्तुतेगूढभाषार्थाया यथामति ।
 वेदाम(r. वेदाङ्ग)यतिना व्याख्या क्रियते उन्नययात्मना
 [(?) वायवात्मना) ॥ ६ ॥

इह हि पूर्वापरदाक्षिणोत्तराशास्त्रनिर्गलकीर्तितस्त्वग्रदी-
 पिकाकर्ता सकलकविकुलशिरोमणिः सकलाचार्यवर्यो भगवान्
 त्रिविक्रमाचार्यः प्रधान(r. ० नं)वायोरवतारत्रयं तत्प्रयोजनज्ञान-
 नानेन(!) सज्जीवानुजीवयितुं वायुस्तुतिं चिकीर्षुष्विकीर्षित-
 ग्रंथपरिसमाप्तादिप्रयोजनसाधकं आशीर्जनमस्त्रिया वस्तुनिर्देशो
 वापि तन्मुखमिवाशीराद्यन्यत(म)प्रबंधस्य ० मंगलमादायंगीक-
 रति । श्रीमद्विष्णुर्वर्णयति ॥

The text begins :

श्रीमद्विष्णुविनिर्दिष्टातिगुणगुरुतमश्रीमदानन्दतीर्थ-
त्रैलोक्याचार्यपादोज्ज्वलजलजलसत्पासको ज्ञानानुननु।
वाचा यच्च प्रत्येकी विभुवनमहिता शारदा शारदे तु
ज्योत्स्नाभद्रस्मितश्रीधवलितककुभा प्रेमभारं वभार ॥ १ ॥

There are forty-one stanzas, the commentary on which ends fol. 27a : इति श्रीमद्विष्णुकुलजलजल-
श्रीमन्निष्कान्ताचार्यविरचितस्य वायुसुतिलोचस्य टीकायां श्री-
मद्देवगतीर्थेनिरूपितविरचितायां समाप्तं ॥

Then follow thirteen more couplets on *Viṣṇu*, with a commentary ; the first couplet being (cp. p. 797a) :

यस्य श्रीसुदितानि वेदेष्वने कृपाणि दिव्यान्वले
वदपद्मदक्षिणपीप्यमेव (?) निहितं देवस्य भर्गो महत् ।
वायो रामचरोनयं प्रथमकं पक्षो द्वितीयं वपुः
मध्यो यन्तु तृतीयमेतदनुना यथः कृतः केशवे ॥ १ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2479.

1103a. Foll. 17; size 12½ in. by 4½ in.; sixteen lines in a page; writing indifferent, about the end of the 18th century.

Madhvaavidhvaṃsana, a commentary on the *Madhvaṃkhabhāṣya*, by Appayya Dikshita, son of Raṅgarāja Adhvarivara, who also wrote the text. See Hall's Index, p. 114, no. cxv. Appayya Dikshita's work is a refutation of *Madhva's* wrong interpretation of the *Vedānta*. It seems to be divided into five sections, the first of which is wanting here. The MS. begins with a discussion of the second *sūtra* of the *Vedānta* system (जन्माद्यस्य यत् इति); the first words being: जन्मादिसूत्रे परकीयमिदमधिकरणं यदुक्तं तद्विज्ञानस्य तद्वद्वेति विचारविधिवार्ये ब्रह्मपदेन जीवविलक्षणस्य ब्रह्मणा विचार्यस्य समर्थस्यासविषयनिर्देशं शास्त्रमिति तत्र यदते ।

The words of the text are marked with red colour: the first piece of this kind, on the first page, begins तत् ब्रह्मस्य रुद्रा, but it bears

some number between 30 and 40. Fol. 4b ends the second *adhyakaraṇa* (see the marginal note in Colebrooke's handwriting), and begins the discussion of the third *sūtra* of the *Vedānta* system (शास्त्रयोनित्वादिति). Fol. 8b ends the third *adhyakaraṇa*. Here Appayya Dikshita calls his work चानन्दतीर्थकृतशास्त्रमुक्तावमर्दे. Fol. 10b ends the fourth section; on fol. 15a the annihilation of *Madhva* is complete, in the sixtieth *śloka* of the text. The last piece of the text has the number 62, fol. 17a.

The end is: अथ स्वनाम यथनाम च कीर्तयन्
प्रकरणसमाप्तिं दर्शयति

विद्वद्गुरोर्विहितविष्णुनिदध्वरस्य
श्रीसर्वतोमुखमहाव्रतयाजिनूनोः ।
श्रीरंगराजनस्मिन्: श्रितचंद्रगोभिर्
सत्यम्विदोक्षित इति प्रथमस्तनूजः ॥

योज्यं निरपदमकरोत् महितार्थं मध्यशास्त्रसुखभंगं ।

श्रीस्यै पुरावरतोः श्रीकामाक्षीसमेतस्य ॥

इति श्रीमद्भरद्वाजकुलजलधिकीस्तुभे श्रीमद्वैतविद्याचार्य-
विष्णुनिष्कान्ताचार्यश्रीरंगराजाध्वरिवरसूनोरम्बदीक्षितस्य कृति मध्य-
सुखभंगव्याख्यानं मध्यविषयसंनं समाप्तं ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

8. *Nimbāditya*.

2480.

164. Foll. 106 (and one *trūṭipatra*, 12*); size 12½ in. by 4½ in.; twelve lines in a page; fair writing.

Śārirakamīmāṃsābhāṣya, a commentary on the *Vedāntasūtra*, by Bhāskara Ācārya. This was the original name of *Nimbāditya*, see Wilson, Relig. Sects, vol. i., p. 1; Hall, Index, p. 115. In the colophons of chapters the author is called *bhagavad-Bhāskara*, with the exception of *Adhy. iv.*, p. 3 (fol. 102b), where he is called *Nimbabhāskara*.

Nimbāditya (*Nimbārka*, *Niyamānanda*) was a disciple of *Nārada*; and his followers are called *Sanakādi-sampradāyins*, or (popularly) *Nimāvats*; see also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 184.

It begins :

सनकादिकशिष्याय नारदाय महात्मने ।
नत्वाहं भास्कराचार्येः सूत्रभाष्यं क निमेषे ॥ १ ॥
जन्मबन्धविनिवृत्तिकारणं ब्रह्मसूत्रमिदमुद्धृत्वा यतः ।
श्रोतृचित्रकमलैकभास्करं बादरायणमृषिं नमामि तम् ॥ २ ॥
सूत्राभिप्रायसंक्षेपां स्वाभिप्रायप्रकाशनात् ।
व्याख्यातं यैरिदं शास्त्रं व्याख्येयं तन्निवृत्तये ॥ ३ ॥

अथातो ब्रह्मनिज्ञासा ।

The first *adhyāya* ends fol. 38a, the second fol. 66b, the third fol. 93b.

Date of the copy : संवत् १८२९ पीप्यपुष्यपंचम्यां चन्द्रे वासरे । [H. T. COLEBROOKE.]

2481.

3273. Foll. 112; size 13 in. by 6½ in. : fourteen lines in a page; good modern writing.

Śrīrākamīmāṃsābhāṣya, a second copy of *Bhāṣkara*'s commentary.

It begins जन्मबन्ध°, omitting the preceding couplet.

The colophon is : श्रीमद्ब्रह्मसूत्रप्रकरणेः श्री श्री १०५ श्री श्रीमद् नृगराचार्याणां षष्ठतमं इदं पुस्तकं श्रीवृंदाचने दिव्यदेशमध्ये लिपिकृते दासानुदासस्य च दासदासः पुरुषोत्तम-रामानुजदास इदं पुस्तकं ॥ समत् १८९१ चैत्रपुष्यपक्षे तिथौ हय्या ८ गुरुवासरे पुष्यनक्षत्रे श्रीरक्षु शुभं भूयात् ।

[A. C. BURNELL.]

2482.

1638a. Foll. 27; size 10½ in. by 4½ in. ; fairly good, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Nimbādityabhāṣyaśya ryākhyānam, glosses on *Nimbāditya*'s commentary on the *Vedānta-sūtra*.

It begins: इह खलु तत्त्वज्ञानात्परमः पुरुषार्थो भवतीति क्षुत्तिसूत्रपुराणादिभिर्ज्ञेयं । तत्र तत्त्वं श्रीभागवते वदति तत्त्व-विदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं । ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति ज्ञेयत इति वाक्यात् °

Fol. 4b : अथातो ब्रह्मनिज्ञासा ॥ अत्र ब्रह्मशब्देन सगुणं निर्गुणं च । अत एवाये अस्ति °

The second *caranā* ends fol. 12b, the last *sūtra* commented upon corresponding to i. 2, 29, अभिष्यक्तेरित्याश्रयः ; whilst the first *sūtra* of the third *caranā* corresponds to i. 3, 19, उक्तवाचेदाविर्भूतस्वरूपसु ।

Adhy. iii. ends fol. 26b.

The MS. ends : इति द्रष्टव्यमिति भाष्यं जननोभय-रूपत्वमुक्तं ॥

इति श्रीनिवादिशभाष्येण (!) शारीरकभाष्यस्याधिकार्येण व्याख्यानं ॥ वेदांतश्रीमद्भक्ताराचार्यभाष्यसंगमनम् ॥ पत्र २७ संवत् १५१० इति संपूर्णम् ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2483.

3043. Foll. 57; size 11½ in. by 5½ in. : thirteen lines in a page; written in the middle of the 18th century.

Vedāntaratnamāñjūshā, a commentary on *Niyamānanda*'s *Daśaśloki*, by *Purushottama Ācārya*. See Hall's Index, p. 114, nos. cxvi. and cxvii. Some of the dates given by Hall, and by Bhandarkar, Report, 1882-83, p. 20, appear in the introduction of the commentary. *Niyamānanda* (or *Nimbārka*, *Nimbāditya*) was a Tailinga Brahman. He wrote also a work called *Vedāntapārijātasaurabha*. He was the guru of *Śrīnirāsa*, who again was the guru of *Purushottama*. *Niyamānanda* is represented as an *avatāra* of *Vishṇu*'s *Daś.*, and *Śrīnirāsa* as an *avatāra* of *Vishṇu*'s *Sh.*

The work begins :

यो ब्रह्मेशसुरविष्वदिदपदो वेदांतवेद्यो हरिस्
तं वेदे मनसा गिरा च शिरसा श्रीश्रीनिवासे गुरुः ।
कठे यस्य चकास्ति कौस्तुभमणिर्वेदांतज्ञात्मको
भक्तेः श्रीवैद्ये शरद्व्यसनात् कारुष्यसिंधुं मुदा ॥ १ ॥

इह सकलब्रह्मरूपादिक्रोटिकोटिवेदितपादपीठेनान्तार्थि-
त्यस्मात्प्रत्यक्षरूपशक्तिवैभवेन ज्ञानबलैश्वर्यैर्बोकास्त्वत्पात-
त्यदयान्तिनिष्ठास्त्रन्तकस्यागुणार्थेन जगत्सन्नादिहेतुना सर्व-
श्रुतिशिरोरत्नवेदांतवेद्यचरणेन रमानिवासेन भगवता श्रीवामु-
देवेन विष्णुनात्मस्थपितृवेदनागैस्तरुणाय नियुक्तो निरतिशया-
त्मप्रिय आत्मशक्त्युपवृत्तानंतशक्तिः सहस्राधारको निजायुधः
कोटिमूर्त्यसमप्रकाशो भगवान् मुदशीनो ध्वनितलावतीर्णस्तेलि-
गद्विज्वरात्मना तस्मिन्नेव देशे नियमानंदाभिधो भगवद्वीरो
सनातनो कलौ नष्टो वेदांतसंज्ञितं प्रवर्त्तयिष्यन् शारीरकमी-
मांसायाम्पार्थैरुपवेदांतपारिजातसौरभाख्यादियंरचनव्याजेन
सर्ववेदांतार्थैर्यहस्य संदर्भयामास । तस्य च विधिप्राप्तेरनयना-
दिसंस्कृताधीतपडेगश्रुतिजिज्ञासितधर्ममीमांसानिरस्तकर्मफलादि-
विषयसंदेहकतत्फलनिर्विद्यभगवत्तद्वृत्त्यालंपटगुरुभक्तिसंपन्नमु-
त्सधिकारिकत्वेनानंतार्थित्वापरिमितस्वरूपगुणशक्तिवैभवपरब्रह्म-
भूतश्रीवामुदेयविषयकत्वेन श्रीभगवद्वापपतिल्लक्ष्यनोद्यप्रयो-
जनकत्वेनार्थित्वापारान्तर्भोरातिशयत्वमाकलय्य मंदमतीनां
मर्वशास्त्रार्थजिज्ञासूनां शिथिलप्रयासानां शास्त्रार्थविचारास-
नयानां मनुष्याणामुपकारार्थेवेदांतरत्नभूतो शास्त्रार्थकामधेनुं दृश-
द्योकीमपि निर्मेने । तथा च तच्चैवोक्तं स्वयमेव अथाधीतपडेग-
भेदेन कर्मफलविषयकत्वाद्यत्योभयप्रकारवाक्यन्यसंशयाविहेन
तत एव जिज्ञासितधर्ममीमांसानिश्चितकर्मतत्फलविषयकज्ञानवता
कर्मब्रह्मज्ञानफलयोः सांतत्वानंतत्वमातिशयत्वनिरतिशयत्वविषय-
यकव्यर्थसायजातनिर्वेदेन भगवत्प्रसादेष्पुणा(!) तदृशीनेद्यालंपटे-
नाचार्यकदेवेन गुरुभक्त्येकहादेन मनुष्याणानंतार्थित्वास्माधिक-
स्वरूपगुणशक्त्यादिभिर्वृत्तनो यो रमाकांतः पुरुषोत्तमो ब्रह्म-
शब्दाभिधेयस्तद्विषयका जिज्ञासा सततं संपादनीयेति वाक्येन
तथा च शास्त्रं स्वाध्यायोऽध्येतव्यः (1) स गुरुनेयाधिगच्छेत्समित्यादिः
श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठं (1) यथेह कर्मचित्तो लोकः क्षीयते एवमेवामुत्र
पुरुषजितो लोकः क्षीयते (1) परीक्ष्य लोकान् कर्मचित्तान्
ब्रह्मणो निर्वेदमायात् नास्त्यकृतः कृतेन (1) शुद्धं यदा पश्यत्य-
न्यमीशं (1) यदा पश्यः पश्यते रुक्मवर्णं कर्त्तारमीशं पुरुषं
ब्रह्मयोनीं (1) यस्य देवे परा भक्तिर्देवा देवे तथा गुरौ तत्येव
कथिता श्रुताः प्रकाशिते महात्मनः (1) तमक्रतुः पश्यति
चीतशोकः धातुः प्रसादान्महिमानमात्मनः (1) यमेवैव यूयते तेन
लभ्यः (1) सर्वे वेदा यत्पदमानमति (1) तं त्वीपनिषदं पुरुषं
पञ्चमः (1) नामानि सर्वेणि यमाविर्ज्ञति शास्त्रयोनित्वात् वेदैश्च
सर्वैरहमेव वेद्यः (1) निरंजनः परमं साम्यमुवेति तन्महिमा-
नमिति चीतशोकः बहयो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः मम
साधर्म्यमागता तन्निष्ठस्य मोक्षव्यपदेशात् तन्नु खनन्वयात् नमामि

सर्वैवचक्षो प्रतिष्ठा यत्र शास्त्रतोयादि भाषितं वेदे वाक्यं
श्रीशंसावतारैः श्रीनिवासाचार्यचरणैः उक्तं च विष्णाचार्यचरणैः

शंसावतारः पुरुषोत्तमस्य

यस्य ध्वनिशास्त्रमर्चित्यशक्तिः ।

यत्समर्पणमात्रात् नृव चाप्रकामस्य

तं श्रीनिवासं शरणं प्रपद्ये ॥

इति तस्याश्च मिताक्षरैः कोष्ठचतुष्टयात्मका वेदांतरत्नमंजूपास्या
मितव्याख्या यथामति विधीयते तत्र प्रथमे पदार्थे रत्नसंग्रहः
द्वितीये संप्रदायनिर्णयपूर्वकतत्त्वाप्रवाक्याथैरत्नसंग्रहः तृतीये
साधनकंदपरत्नसंग्रहः चतुर्थे पूर्वोक्तशास्त्रार्थस्मरणपूर्वफलरत्न-
संग्रहः इति विवेकः ॥

The first section ends fol. 29a : इति श्रीभग-
वत्पुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांतरत्नमंजूपायां सिद्धांतरत्न-
विवृती पदार्थसंग्रहाधारो नाम प्रथमा कोष्ठिका ॥

The second section ends fol. 36a : °पाक्याथै-
संग्रहाधारो नाम द्वितीया कोष्ठिका समाप्ता ॥

The third section ends fol. 50b : °साधनसंग्रहा-
धारो नाम तृतीया कोष्ठिका ॥

The end is :

मंदानामुपकाराय तुष्टये तत्सदृशीनां ।

श्रीकृष्णप्रीतयेऽयं मे कृतो वेदांतसंग्रहः ॥ १ ॥

प्रसीदतु रमाकांतो गोपीजनमनोहरः ।

करोतु जगतां श्रेयो मंगलायतनो हरिः ॥ २ ॥

यः श्रीनिवासोऽस्मिलवेदगेयो

न यत्स्वरूपं प्रविशति तर्काः ।

यो ध्यानयोगेन विमुक्तस्त्वैव

दृष्टो मुकुंदो सुपयानि सं(१. तं) गुरुं ॥ ३ ॥

हरिः श्री तत्सदिति श्रीपुरुषोत्तमाचार्यविरचितायां वेदांत-
रत्नमंजूपायां सिद्धांतरत्नविवृती फलादिरत्नसंग्रहः कोष्ठसुरीयः
समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

[Dr. J. R. BALLANTYNE.]

2484.

3100. Foll. 31 ; size 9½ in. by 5 in. ;
modern Devanāgarī writing ; thirteen lines in
a page.

Laghu-Vedāntaratnamajjūshā, an abridgment
of the preceding commentary.

It begins :

बरेखं ब्रह्माद्यैर्विविधविधुधैर्वैद्यमतिज्ञं
मुवेद्यं वेदतैर्भेदविदपिबोजं यदुपतेः ।
शरखं सर्वेषां चरणकमलं नीमि सततं
सदा वृंदारख्ये पद्मपद्मवृंदानुगमनं ॥ १ ॥
नत्वाद्याचार्यपादान् स्मृत्वा कृष्णपादान् ।
लघुमंजूषिकां टीकां दशस्रोत्र्याः करोम्यहं ॥ २ ॥
मंजूषेवान् संक्षेपास्त्रिखिता यच्च कुचपित् ।
बिलस्यं च बालानां सुखबोधो यतो भवेत् ॥ ३ ॥

इह सलु°

Colophon : इति श्रीलघुमंजूषायां फलरत्नसंग्रहाधारे
नाम चतुर्थकोटिका समाप्ता ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2485.

3056. Foll. 22 ; size 11½ in. by 4 in. ;
9 to 11 lines in a page ; fair writing.

Daśaślokiḥbāṣhya, called *Siddhāntapushpāñ-
juli*, a commentary on *Nimbārka's Daśaśloki*,
by *Harivyāsa Deva*. *Nimbārka's* parents were
Jagannātha and *Sarasvatī*. He composed the
Daśaśloki for his pupil *Śrīnivāsa*. See Hall's
Index, p. 114, no. cxvi. and p. 115, no. cxix.

Also the text of the ten ślokas is given.

The commentary begins :

विद्युद्भासा नेषवर्णो गुणान्नि-
दंविहीनश्चिद्ब्रह्मो जननशक्तिः ।
येदैर्येद्यः सर्वगो विप्रहेतुः
श्रीमान् कृष्णः पातु सर्वेश्वरो ज्ञान ॥ १ ॥
निष्कार्को दशभिः श्लोकैः
प्रोचो (r. प्रोचे) तत्त्वानि तत्त्ववित् ।
आचष्टे तान् हरिव्यासः
संक्षिप्तश्रुतियुक्तिभिः ॥ २ ॥

जगन्नाथान्नगवताद्विप्रास्त सरस्वत्यां तन्मूर्ति (r. पद्म्या) भगवा-
न्निष्कार्को वैशाखशुक्लतृतीयायामादिर्भयुवः (r. बभूव?) स कदा-
चिच्छ्रीनिवासेन शिष्येण तत्त्वानि परिपृष्टः सत्यवादी दशभिः
श्लोकैस्तानुवाच दुरधिगमः सलु बहुशास्त्राभ्यासः°

The first śloka of the *Daśaśloki* treats on
jīva (fol. 2b) :

ज्ञानस्वरूपं च हरेरधीनं शरीरसंयोगवियोगयोगम् ।
अथ हि जीवं प्रतिदेहभित्तं ज्ञानृत्ववर्त्तनं यदनन्तमाहुः ॥ १ ॥

The commentary ends :

ब्रह्म सत्यं जगत्सत्यं सत्यं भेदमपि नुवन् ।
निष्कार्को भगवान्विद्विः सत्यवादिन गच्छते (? r. वादी
सिद्धान्तपुष्पाञ्जलिनाम भाष्यं [निगद्यते] ॥
जातं हरिव्यासमुनेर्मेमास्यात् ।
हतात्मदीयैः परिचिन्त्य धीरैर्
उपासनीयो ब्रह्मराममुनुः ॥

[J. R. BALLANTYNE.]

2486.

556a. Foll. 78 ; size 12½ in. by 5½ in. ;
fair Devanāgarī writing of A.D. 1776 ; twelve
lines in a page.

Svadharmāthvabodha, an exposition of the
tenets and religious practices of the *Vaiṣṇava*
sect of *Nimāvats*. Incomplete. The work
seems to consist of two parts (*pañcaka*), the
first of which was composed by the founder of
the sect, *Nimbāditya* or *Nimbārka* ; and the
second by *Rāmacandra*.

The MS. contains only the fourth chapter
of the first, and the fourth, fifth and sixth
chapters of the second, *pañcaka*.

It begins :

श्रीकृष्णपादाद्यवशेषवाहानैतिस्रभूतान्स्वगुरुन्मयम् ।
संवर्ययिष्ये तिलकं विविक्तं निष्कार्कवाक्येन समाश्रयेण ॥ १ ॥
अथ श्रीमन्निरादित्यः संक्षिप्तयंश्लोकं हरेः (!) ।
श्रीनिवासं कृष्णपार्श्वं निजं त्विदं वचो ब्रवीत् ॥ २ ॥
श्रीनिवास तिलकस्य प्रवर्तकं च संभव ।
मृग्य वक्ष्ये सप्रमाणं सर्वेषां विप्रमाय ते ॥ ३ ॥
विद्युत्संदननामैदं कृष्णस्य परमधात्रि (!) ।
कृष्णांगेषु परिलिप्तं तत्त्वपरितुष्टिदं ॥ ४ ॥ °

इति श्रीसुखभोज्यबोधे हंसवशे पुंड्रनिर्देशो नाम चतुर्थां
अध्यासः ॥ fol. 7b.

The next chapter (? II. 4) begins :

यत्नामवद्धा भवसिंधुधारा
नावो यथा बद्धवितानवक्त्राः (? ० वक्त्राः) ।
भक्तानुकूलं गुरुकरीधारां
तं वासुदेवं शरणं प्रपद्ये ॥ ०

इति श्रीसधर्माख्यबोधे स्वभूषणरामचंद्रेण विरचिते नाम-
निर्देशो नाम चतुर्थोऽध्यासः ॥

Chapter II. 5 begins fol. 15a :

श्रीराधिकाकृष्णपदारविंदकिंजल्कयोद्वयपरागरेखुन् ।
संभावयंतः स्वगुरुपदिष्टां निंबाकैमाचार्येननुग्रहामः ॥ ०

This chapter, which might be expected to
have concluded the work, ends with three *ślokas* :

श्रीदुर्बल्युक्तिः * ॥ एवं हि निंबाकं उपादिशच्च ० ॥

भावयामे विद्यमानो न दूश्यते बहिर्मुखैः ।

निंबादिशो ० ॥

नमस्तस्मै भगवते निंबादिवाय श्रीमते ।

शास्त्रसारोद्धारणे यो मंत्रं विशदीचकार (!) ॥

इति श्रीसधर्माख्यबोधे द्वितीयपंचके मंत्रनिर्देशो नाम पंचमो
अध्यासः ॥

Ch. II. 6 begins fol. 36a :

श्रीराधिकाकृष्णपदारविंदयुग्मद्वयं नित्यमहं प्रपद्ये ।
श्रीविद्यही सेव्यतमो ययोर्धे संसेव्य संयाति परानुरागं ॥

It ends :

वंदे श्रीमन्निंबादित्यपदद्वंद्वं सदानतः ।

येन श्रीवोपकाराय संक्षिप्त्वा विशदीकृता ॥

इति श्रीसधर्माख्यबोधे हंसचंशे स्वभूषणरामचंद्रेण विरचिते
द्वितीयपंचके श्रीनिवासामाचार्यनिंबाकैसंवादे वागनिर्देशो नाम
षष्ठोऽध्यासः समाप्ताश्चायं (!) द्वितीयपंचकं संवत् १८३३ आश्वि-
न्यासे श्रिते पक्षे पंचम्यायां गुरुवासरे रामकृष्णदासेन लिखितं
काश्यां मध्ये जुगलकेशोरपठनार्थं संपूर्णम् ॥

For a complete MS. of the first *pañcaka*,
see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 183.

[H. T. COLEBROOKE.]

* Neither the three *ślokas* that follow, nor the pre-
ceding one, are found in the MS. of the *Audumbari*
Samhitā.

2487.

556b. Foll. 89; same size; fair Devanāgarī writing of the earlier part of last century; ten lines in a page.

Audumbari Samhitā (*Vratapañcakanirṇaya*), another *Vaiṣṇava* treatise, of the same sect, by *Audumbara Rishi*, disciple of *Nimbārka*.

It begins : श्री श्रीदुर्बरी संहिता लिख्यते ॥

श्रीमती राधिकाकृष्णी कांक्षिती प्रथमान्वहं ।

यायाचित्य गदिष्यामि व्रतपंचकनिर्णयं ॥

चतुर्नारदनिंबाकैरन्यारपयाम् गुरुविजान् ।

नत्वा तन्मन्त्रमादृत्य व्रतपंचकमुच्यते ॥

श्रीनिवासामाचार्यवर्यो निंबादित्यमुत्तमपुत्रात् ।

नित्यकृतं निशम्याद्वा नैमित्तिकं मुमुक्षवान् ॥

नित्यकृतमवर्णयोऽहमिद्विभागपंचके ।

पद्यादिपद्यैर्यतं नैमित्तिकं वद प्रभो ॥

एवमानीचित्रो हार्दं निंबादित्य उवाच तं ।

श्रीनिवासानुग सन्यक्पुष्टं ते सकलोचितं ॥

संपादयितुमिहं ते प्रपद्ये व्रतपंचकं ।

पद्यादिपद्यैर्यतं काले निर्णेष्यते यतः ।

नैमित्तिकं करणीयं पंचव्रतपरायणैः ॥

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं खैतिसंस्कारविधिव्रतं तथा ।

चंद्रपक्षसादव्रतमेकभाषतः श्रीराधिकाकृष्णयुगार्चनव्रतं ॥

सत्ताम्रहृद्वागविहिंसनव्रतं मंतो यदंति व्रतपंचकं त्विदं ।

एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतं तत्रैकमाहुस्तु समन्वयव्रतं ॥ ०

This treatise, like the preceding one, has
chiefly been compiled from *Purāṇas*.

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिंबाकैभगवायुन्यपादिशब्दे-
श्रीदुर्बरीणिना कृत एकादशीकृष्णमहोत्सवव्रतनिर्णयः ॥ fol. 79.

It ends :

नमो नारायणायादीं कुमाराय ततो नमः ।

नारदाय नमस्तस्माद्गुरवे परमात्मने ॥

तुरितमकृतहंसाकारमाविर्भुक्तुदो

हरिरिह निजभक्तिं तानयिष्यत्कुमारान् ।

हृदयविषयसंयोगे विधास्यादिशब्दः

प्रथमगुरुमहं तं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

यदनुगमनशीला वैष्णवाः संप्रदायाद्
इह च परमहंसाः संशया मूढमानाः ।
विशदद्दयतो राधानकुंदी भजते
निजभजननिदानं हंसरूपं भजे तं ॥

शिवविधिकमलालैगुस्वरीत्यादिशब्दः
प्रलयजननरक्षोभ्य (r. ° स्वाभ्यः) समयावैकारी ।
सकलगुरुत्तमं तं कृष्णदेवं सदाहं
परमपुरुषमीशं हंसरूपं प्रपद्ये ॥

अगुणविधित उच्चैर्भक्तियोगं स्तहादं
सनकचरमुनीनां दिष्टवान्यो मुकुंदः ।
अवभयहरणं तं वामुदेवं गरिष्ठं
सततमरणमहा हंसरूपं प्रपद्ये ॥

इमां हंसचतुःश्लोकीं पठती पापनाशिनी ।
त्रिसंध्यं यः पठेत् स्यात्परमहंसवैष्णवः ॥
एवं व्रतपंचकं स्वं श्रीनिपासानुगाय यः ।
आदिष्टवाचनस्तस्मै निवादिताय धीमते ॥

इति श्रीपरमहंसवैष्णवाचार्यश्रीनिवाकभगवत्पुत्रपादशिक्षे-
यीदुर्बरेविद्या कृतः सत्यांगद्वैताविहिंसनव्रतनिर्णयः ॥
[H. T. COLBROOKE.]

9. Doctrine of Faith (Bhakti).

2488.

8. Foll. 67; size 13½ in. by 4 in.; European paper; good Devanāgarī writing; five lines in a page.

Śaṇḍilya-sūtra, a century of aphorisms inculcating the doctrine of faith as the sole means of attaining final emancipation; with *Nṛpaṇḍvara's* commentary, entitled *Śaṇḍilya Bhāṣya*.

The authorship of the *sūtras* is wrongly ascribed to *Śaṇḍilya*, probably on the ground that his tenet as to the efficacy of devotional meditation on the Brahman is (apparently approvingly) referred to by the author.

Text and commentary have been edited by J. R. Ballantyne (1861), and translated by Prof. E. B. Cowell (1878), for the Bibliotheca Indica.

This seems to have been Ballantyne's hand-copy from which the edition was prepared; there being numerous interlinear notes and readings, apparently added by himself.

[J. R. BALLANTYNE.]

2489.

2937. Fol. 1; size 10½ in. by 5½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; seventeen lines in a page.

Śaṇḍilya-sūtra, without the commentary.

[J. R. BALLANTYNE.]

2490.

2116b. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; in-different Devanāgarī writing of about A.D. 1650; 21 lines in all.

Pushṭipravāhamaryādāgrantha (or *-bheda*), a treatise, in twenty-five couplets, on the three-fold path to faith (*bhakti*), indicated in the title; by *Vallabha Dīkṣita*, the founder of the *Vaiṣṇava* sect of the *Gokulaṣṭha-Gosvamins* (*Gosvāins*) or *Rudra-sampradāyins*.

It begins:

पुष्टिप्रवाहमयोदाविशेषेण पृथक् पृथक् ।

जीवदेहक्रियाभेदैः प्रवाहेण फलेन च ॥ १ ॥

वक्ष्यामि सर्वसंदेहा न भविष्यति यच्छ्रुतेः ।

भक्तिमार्गस्य कथनात्पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥ २ ॥

इषी भूतसर्गादित्युक्तेः प्रवाहो ऽपि व्यवस्थितः ।

वेदस्य विद्यमानत्वान्मयोदा ऽपि व्यवस्थिता ॥ ३ ॥

It ends:

दुष्कृते भगवत्प्रोक्ता वृत्तास्ता ननु ये पुनः ।

प्रवाहे ऽपि समागत्य पुष्टिस्थितेन युज्यते ॥ २५ ॥

सो ऽपि तैस्तत्कुले जातः कर्मणा जायते यतः ॥

इति श्रीवत्सभट्टोद्धितविरचितः पुष्टिप्रवाहमयोदायंयः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

2491.

2126b. Foll. 27; size 9½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī handwriting; 8-11 lines in a page.

Pushṭipranāhamaryādāvivarāṇa, a commentary on the preceding treatise, by *Pitāmbara*, son of *Śrī Yadupati*, and pupil of *Vallabha's* son.

It begins :

ममः श्रीवल्लभाचार्यचरणान्नखेदे ।
पुष्टिप्रवाहमयोदास्तारका येन शोभिताः ॥ १ ॥
न भेदस्ते कुत्राप्यतिरुचिरं किंतु प्रियतया
विभेदो ज्ञः स्वाभिन् कृपय नयि दासे जतिविधुरे ।
विभेदः केन स्यात्सकृत्तनित्यपुष्टेरतरया
प्रवाहादेः स्वीयप्रणतचरणप्रापक विभो ॥ २ ॥
श्रीवल्लभभूतचरणभोरुहमकरंदनसमधुपस्य ।
जयति निगूढविसरणिमालया तस्य देकारः ॥ ३ ॥

इह हि विरुपत्वेन भगवद्भवेन तुल्येषु जीवेषु केषांचित्पुरुषोत्तमप्राप्तिः केषांचिदक्षरस्य केषांचित्संगीदेः केषांचिदयत्नमनाम्रयते इति कुतः फलभेदः कुतो वा स्वभावभेदः कथं वा केषांचित्सवभावधिरुक्ते देहक्रिये इतरेषां च तदनुकूल इत्यादिप्रकारेण मेधाफलविवरणादियं यत्प्रणयणादन्त्यतः संदिहानानां च संदेहवारणाय तदुपायभूतमार्गतात्कार्यं निरूपयितुं बहूनां भेदज्ञानादेव निवृत्तिं हृदिकृत्य मार्गत्रयभेदनिरूपणं प्रतिजानते ॥ पुष्टीत्यादि । इतन्मार्गत्रयं विशेषेणोक्तयोदिरूपव्यावर्तकधर्मेण जीवादिभेदेः सर्गपरंपराया अविवेचनेन फलेन च पृथक् पृथक् भिन्नं भिन्नं यथा स्यात्तथा वक्ष्यामीत्यर्थः ॥ ०

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यचरणान्नखेदुना ।
शोभितास्तारका याक्ताः स्रुक्का विशदीकृताः ॥ १ ॥
निपुणं विभाष्य सततं विलसद्-
रससिंधुर्बद्धमुसयागमृतं ।
विकृतं मयास्य कृतमेतद्द्वयो
सरहस्यमस्ति विषुधैकमुखं ॥ २ ॥

श्रीवल्लभभूतचरणरेखेकतानश्रीयदुपतिनयपीतांबरविरचितं पुष्टिप्रवाहमयोदाचरणं समाप्तं ॥ संवत् १९६६ आश्विन-
शुद्धि २ मूयपुरे जगदीश्वरेण धीरेन्द्ररात्मजे[न] गोपीपुर मध्य-
स्थितहरिगोविंदसादाकृष्टे लिखितं ॥

Cf. F. Hall, Index, p. 147, where a *Pushṭi-pravāhamaryādāhṛēdāvivarāṇa* is ascribed to *Vallabhācārya* himself. [GAIKAWAR.]

2492.

2366e. Foll. 3; size 7½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of the early part of last century; thirteen lines in a page.

Paṭṭrāvalambana, a short treatise on the conduct of life, by *Vallabha Dikshita*.

It begins : श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

लौकिको वैदिकश्चैव व्यवहारो द्विधा नमः ।
लोकसिद्धिं पुरस्कृत्य वैदिको बोध्यते यथा ॥ १ ॥
लोके शब्दार्थसंबन्धो रूपं तेषां च यादृशं ।
न विवादस्तत्र कार्यं लोकौचित्तिसिद्धया भवेत् ॥ २ ॥
ब्रह्मवादे निरुक्तिस्तु न यत्कथ्येव कुचिन् ।
बलुतो ब्रह्म सर्वं हि व्यवहारस्तु लोकतः ॥ ३ ॥
ये धातुशब्दा वनाद्यै उपदेशे प्रकीर्तिताः ।
तथैवाद्यो वेदराशेः कर्तव्यो नान्यथा क्वचित् ॥ ४ ॥ ०

It ends : [partly in prose.]

स्थापितो ब्रह्मवादो हि सर्ववेदांतगोचरः ।
काशीपतिस्त्रिलोकेशो महादेवस्तु तुभ्यम् ॥
कस्यचित्स्य संदेहः स नी पृच्छतु सर्वथा ।
न भयं तेन गतं ब्रह्मणानामयं गतिः ॥ [मयाच हि ।
दिडिस्तु(?) डिडि° comm.)वादिनो द्वारि विभ्रेशस्य
विड्विज्जः सर्वथा आर्यं ते हि सम्मार्गरेखकाः ॥

इति श्रीवल्लभभूतज्ञानानां पत्रावलंबनं संपूर्णं ॥

See Hall's Index, p. 160.

Vallabhācārya was born in 1478, and died in 1530; see Aufrecht's Cat. Cat., p. 555.

[GAIKAWAR.]

2493.

2080o. Foll. 13; size 8½ in. by 4 in.; eight lines in a page; large Devanāgarī writing.

Brahmavādartha, a commentary on *Kṛishṇa-vallabha's* (i.o. *Vallabhācārya's*) *Paṭṭrāvalambana*, by *Tāpīsa*, his pupil. It begins :

नत्वा शारदपूर्णेन्दुं श्रीकृष्णवल्लभं गुरुम् ।
यत्रावलंबनव्याख्या तापीशसन्तु स्फुटम् ॥ १ ॥

सभायां सिंहवज्रजैमदमतमानुरम् ।
सप्तर्कमुपजीव्यैव सर्वत्र विजयी भव ॥ २ ॥
लौकिको वैदिकश्चैव °

It ends :

गिरिं विभज्य रचितः यथाः मुविदुषां प्रियः ।
अग्रसन्निः प्रसन्नैवा भवितव्या न मे क्षतिः ॥

संवत् १७६१ वर्षे चैत्र वदि ११ गुलाबदासवक्रुरध्येतु लिखितं ।

For some devotional tracts by Vallabha and his son *Vijñāneshvara*, see nos. 2515-19.

[GAIKAWAR.]

2494.

2543d. Fol. 7; size 9½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, c. 1750 A.D.; nine lines in a page.

Vijñāneshvaravāntroparilekha, annotations, by *Gopeshvara*, on a treatise by *Vijñāneshu* (son of *Vallabha*), in which *Kṛishṇa* is identified with the Brahman of the Vedāntists.

It begins :

अथ श्रीमत्प्रभुचरणाः फलप्रकरणीये सहार्दमर्षविशेषे
शेषमुक्तभगवद्वाचवशात् प्रकटयितुमाणाः श्रीमदाचार्यचरणा-
तिशयितवात्सल्यविलासायितस्य तदीयस्यैव रहस्यतमस्यैतदर्थस्य
स्फुटीकरणां कदाचिन्नदनभिमतं चेदनुचितमिति भावस्वभावादेव
संभावयंतः प्रकरणाध्यायार्थं क्रियतीभिः कारिकाभिर्विशदयन्ति ॥
प्रसीदन्ति । °

It ends : तेन सर्वस्वभावादिनिरूपणस्य नाचोत्तरप्रस-
न्नकलं सर्वै रमणीयं ॥

श्रीवल्लभात्मज(म्)श्रीविदुलेशाहिसिधना ।

गोपेश्वरेण लिखितमास्मान्मनुदे जता ॥ १ ॥

इति श्रीगोपेश्वररचितः श्रीविदुलेश्वरतत्रोपरिलेखः ॥

Cf. Hall's Index, p. 151 (*Svatantralekhana*).

[GAIKAWAR.]

2495.

2366b. Fol. 12; size 9 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī; fol. 1 by a different hand from the rest (apparently the same as that of the last MS.); nine lines in a page.

Vādakathā, a treatise advocating Vallabha's doctrines, by *Gopeshvara*, son of *Kalyāṇarāya*.

It begins :

जयति श्रीमदाचार्यवाचोऽर्थाभूतवर्षणेः ।

पुनर्वादिगतधीतितापो याभिर्निवारितः ॥

नन्निहानादौ संसारे केचन लोकायति कास्मान्भोजने
प्रशंसति । अन्ये तु स्वार्थमैश्वर्यादिकमेव बहु मन्यन्ते वदन्ति च ।

नमो भूत रानवृक्षाय बाहुभ्यगुरुशास्त्रिणे ।

सामादिचारुपुष्पाय त्रिवर्गफलदायिन इति ॥

अपरे पुनः कीर्तयेन्मेव यतन्ते वदन्ति च ।

यावत्कीर्तिर्मेनुष्यस्य पुण्यालोकेषु गीयते ।

तावद्वर्षेनहृत्पाणि पुण्यलोके नहीयत इति ॥

केचन पुनः कामानेव साधयन्ति वदन्ति च । शरीरस्थिति-
हेतुत्वादाहारसधर्माणो हि कामाः फलभूताश्च धर्माद्येयोति ।
तद्येते स्मार्ताध्याचारमाचरन्ति वदन्ति च । धर्मादर्थश्च कामश्च न
किमर्थं न सेष्यत इति । आचारप्रभवो धर्म इति । °

The *Padmapurāṇa* is quoted fol. 4a.

It ends :

ज्ञातस्य नत्वा चरणांभुजं

श्रीकल्याणरायस्य कृपांभुराशेः ।

ब्रह्मरूपे स्वमातुरूपं

गोपेश्वरो वादकयानकापीति ॥ १ ॥

इति समेतां सप्तर्कैः स्वसिद्धांतानुसारिणी ।

कृपांतःकरणाः संतो मोमांसतां मुहुर्मुहुः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्प्रबंधपायंडतमस्त्रांडधिसंजननिजमतपुंडरीकप्रकाश-
नमार्तशायमान-श्रीवल्लभाचार्यचरणमहोत्पलमधुव्रतायमानमान-
सेन स्वसिद्धांतमुपांतमुपांतुधिकलानिधिश्रीकल्याणरायंगजनुया
गोपेश्वरेण विरचिता वादकया समाप्तिमगम् ॥ ° संवत् १७६०
नावर्षे भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे षष्ठी रवौ ॥ ° ॥

See Hall, Index, p. 128.

[GAIKAWAR.]

2496.

2366a. Fol. 1; size 9½ in. by 4 in.; in-
different Devanāgarī writing of about A.D. 1700;
twelve lines in a page.

Nijārāya-cintanaprakāra, a tract, in twenty-
two ślokaś, inculcating reverential meditations
on *Kṛishṇa* and on *Vallabhācārya*, by *Dāsā-
nudāsa*.

It begins :

अथ श्रीवज्रभाष्यार्थध्यानमत्र निरूप्यते ।
निर्धार्य सर्वसंदेहास्तत्त्वकवे कृपावलात् ॥ १ ॥
ब्रजस्त्रीद्वयं कृष्णविभोगभरभाविता ।
ब्रजस्त्रियो ऽपि विरहभावप्राप्तिफलास्तथा ॥ २ ॥
नीतगृहगता लक्ष्मीस्तदंशा अपि नैव हि ।
अधिष्ठानं विधिंतिवै कृष्णं तत्र विभावयेत् ॥ ३ ॥
भाषात्मानं तत्र तापभावमास्थं विधितयेत् ।
साकारं को हि कंदर्पलाभस्य कृष्णमूर्तिम् ॥ ४ ॥
सर्वतः पाणिपादांतमिति गीतावचोबलात् ।
मेतव्यापयवानां हि सर्वेषां कृष्णरूपता ॥ ५ ॥ ० १३ ॥
यथा भगवतो वाक्यं विपरीतरत्ने पुनः ।
तथा तत्रायसेवायानाचावेषां यत्नो ऽमृतं ॥ १४ ॥
तस्माच्छ्रीवज्रभाष्यप्रपुरेयं हि चिंत्यता ।
सर्वलीलाकृतिः सर्वलीलाभोगाजयः सदा ॥ १५ ॥ ०

It ends :

अस्मद्भाष्यनिधिर्नैनं निजपक्षैकपोषकः ।
अपारकरुणासिंधुर्देवोद्भूतिपरायणः ॥ १६ ॥
भक्तिमार्गप्रकटनः श्रुतिसंदेहदाहकः ।
हर्षविधः सदा श्रीमदाचार्यैश्वर्यतां हृदि ॥ १७ ॥

इति श्रीमहासामुदासविरचितनिमाचार्यचिंतनप्रकारः समाप्तः ॥

[GAIKAWAR.]

2497.

1368a. Foll. 26 ; size 9½ in. by 4½ in. ; fair Devanāgarī writing of the latter part of last century ; ten lines in a page.

Avatāranāḍāvalī, a series of polemical essays in defence of incarnation, and the doctrine of non-duality, by *Purushottama Dāsa*, son of *Pitāmbara*, and disciple of *Vijñānāśa* (son of *Vallabhācārya*). Chapters viii., x. and xi.

VIII. *Pratibimbavāda*, begins :

ज्योतिस्समालनीलं करुणाशीलं मुदा स्त्रीमि ।
हरति तमो निकुरं यत्प्रतिबिम्बं स्वकीयानां ॥
नन्वेतदयुक्तं । प्रतिबिम्बपदार्थस्यैवाभावात् । ०

It ends :

श्रीविद्वलेशक्षपया तत्त्वदीपप्रकाशतः ।
प्रतिबिम्बं निश्चितवांस्तद्भासः पुरुषोत्तमः ॥

X. *Brāhmaṇatvajōtikhyaṇḍanavāda*, begins fol. 8a :

यन्मासनानुसारेण ब्राह्मणत्वादिवेदताः ।
देहे तिष्ठति लोकस्य तं हरिं सर्वदाश्रये ॥
नन्विदमयुक्तं । बाधकाभावेन तेषां जातिव्योपगमात् । ०

It ends :

पुरुषोत्तमदामेन श्रीपीताम्बरसूनुना ।
सुषोधिन्मुक्तरीत्यै ब्राह्मणत्वं विचारितं ॥

XI. *Jivavyāpukatvakhyaṇḍanavāda*, begins fol. 13a :

आत्मा निश्चिन्तितरूपो ऽशुरेवं
यन्मायाकः स्वस्वरूपं न येति ।
सा तीर्था स्यात्तत्रपक्षेयं देवं
तं श्रीकृष्णं भक्तिमुक्तः प्रपद्ये ॥
ननु अप्यो ऽयमाहं यतः । आत्मनानेवाभावात् ०

It ends :

हयं सुषोधिनीरोतिननुमृत्वात्मनामिह ।
संतारिणां व्यापकत्वं युक्तिभिः शक्यलोक्यते ॥

इति श्रीमद्ब्रह्मभट्टनन्दनचरणनलिनचोर्जितोत्तमश्रीपीताम्बरसूनुपुरुषोत्तमकृतावतारवादावस्थानेकादशो जीवव्यापकत्वसंज्ञनवादः संपूर्णः ॥

For a MS. of chapter i. (*Prahastavāda*, beg. अवतारवदितरालं fol. 325) see Raj. Mitra, Notices, ix. p. 120, no. 3019 ; for ch. xiii. (*Śrībhāgavatavarūpavishayakāśāṅkānirāsavāda*), Aufrecht, Cat. Bodl., no. 94. [H. T. COLEBROOKE.]

2498.

1459c. Foll. 11 ; size 8½ in. by 4½ in. ; Devanāgarī writing of 1722 A.D. ; 11-16 lines in a page.

Chapter xi. of the same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2499.

1395a. Foll. 25 ; size 13½ in. by 4½ in. ; 8 lines in a page ; on yellow paper, written in the Bengali character, in the 18th century.

Tattvasaṃgraha, an exposition of the Vedānta theory, by Rādhāmohana Gosvāmin Bhaṭṭācārya, of the family of Advaitācārya (Advaitānanda), the coadjutor of Caitanya. Apparently only the first part of the work, without subdivisions.

For a complete copy, see Rāj. Mitra's Notices, ii. p. 104, no. 688. It begins :

अभिद्वैतवैशेषेण राधानोहनशर्मणा ।

प्रथम्य राधिकाकान्तं क्रियते तत्त्वसंग्रहः ॥

अथ तत्त्वनिर्णयः तत्परापरभेदेन द्विविधं तत्राद्यमाह द्वितीये ।

वदन्ति तत्त्वविदस्तत्त्वं यज्ज्ञानमद्वयं ।

ब्रह्मेति परमात्मैति भगवानिति श्रुत्यन्ते ॥

अन्वयं (r. अद्वयं) समाप्तोपनिषद्भेदाप्रतियोगि । ज्ञानं सप्रकाशकत्वं तत्त्वं परमार्थमद्वयम् । तत्त्वयोतिषां ज्योतिस्तस्य भासा सङ्केतिदं विभातोति श्रुतेः ०

It ends :

न त्वाधाराधेयभावनियमकं तत् केवलं ब्रह्मस्य प्रकृतिवाच्यत्वे विवादः पर्येषसित इति द्वैतपक्ष एव समोचीनः शुद्धाद्वैतवादि-मतापेक्षया* अस्य विलक्षणत्वं प्रागेव प्रायो दर्शितमिति संक्षेपः ॥ इति कलियुगपावनपातारअभिद्वैताचार्यचरणसरोजध्यापित-द्वैतश्रीराधानोहनगोस्वामिभट्टाचार्यविरचितस्तत्त्वसंग्रहः समाप्तः [H. T. COLEBROOKE.]

2500.

21770. Foll. 35; size 10½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing; 13-17 lines in a page.

Śrūtisūtrasamuccaya, another exposition of the Vedānta doctrine, from a Vaiṣṇava point of view; in eighteen chapters (*parikarāṇa* !); by Jñānasāgara. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

गुरुरेकः परं ब्रह्म सच्चिदानन्दसदाशिवः† ।

परमात्मा परं धाम तस्मादहं नमाम्यहं (!) ॥ १ ॥

* On *Sūdhādwaita*, see Bhandarkar, Report 1883-1884, p. 75.

† The author seems to have a certain predilection for the hypercatalectic *anushtubh śloka*.

आत्मानात्मविरोधं नु कथमेक (!) लभते प्रभो ।

जीवेष्टरसनं तत्त्वं स एव परमं पदं ॥ २ ॥

चित्तधीति च सो ईदृश (!) निश्चित सो (?) निरामयः ।

मुमुक्षूणामुपदेशः श्रुतेः सारं च (r. सारस्य) संग्रहः ॥ ३ ॥

प्रज्ञानमार्गं दं ब्रह्म अहं ब्रह्मास्मीत्यर्थः ।

तत्त्वमसि नेति नेति ज्ञेयमात्मा (r. ज्ञेयो ज्ञेयात्मा)

[ब्रह्मेति ॥ ४ ॥

अकर्म क्रियते कर्म अलक्ष्यमपि लक्ष्यते ।

अभक्ष्यं भक्षते योगी श्रुतिशास्त्रस्य संग्रहः ॥ ५ ॥

संचभूतादिर्तमाना (r. तन्मात्रं ?) दृष्टेर्द्वयमन्वितं ।

मनो बुद्धिरहंकारचित्तमनीवादिषण्णकं ॥ ६ ॥

संचिकृतं (r. ० ची०) तत्त्वमेतच्छरीरं स्थूलमुच्यते ।

संक्षिप्तको महाविष्णुः प्रोक्तस्तत्त्वविदा नु तत् ॥ ७ ॥

प्राणादिवायवः संच मनोबुद्धीर्द्वयाणि च ।

शरीरं सूक्ष्मेतत्सादासंच (r. ची) कृतमेव हि ॥ ८ ॥

ब्रह्म प्रकृतिः प्रोक्ता तत्त्वविभिः श्रुतेर्वैलिः ।

तयोरेकं परं ब्रह्म विश्वरूपेति शास्त्रिदं ॥ ९ ॥

1. *Tattvabodhani*, fol. 2; 2. *ātmanōtmavivēka*, fol. 2b; 3. *sākshātkāra vibhavarūpadarśana*, fol. 3; 4. *brahmaiva-karmavyavahārasādhana*, fol. 4; 5. *mahāvākypadeśa*, fol. 4b; 6. *prabodhavākya*, fol. 5b; 7. *paramārthanirṇaya* (?); 8. *jīvan-muktalakṣhaṇa*, fol. 7b; 9. *nirṇadvī* (?) - *aikya-nirṇaya*, fol. 9; 10. *yujñāgnihotram*, fol. 10; 11. *prṇahamsaśabda*, fol. 11; 12. *brahmasūtra*, fol. 12b; 13. *kaivalya*, fol. 13b; 14. *yogāśhāṅga-siddhi*, fol. 15b; 15. *brahmanavṇaviveka*, fol. 21; 16. *āśramatrayaviveka*, fol. 25; 17. *āśrama-saṃnyāsa*, fol. 28b.

It ends :

मय्येव सकलं ज्ञातं मयि सर्वं प्रतिष्ठितं ।

मयि सर्वं लयं याति तद्ब्रह्म त्रयमस्म्यहं ॥ ४ ॥

श्रुतिशास्त्रसमुच्चयं ज्ञानसागरेण संयितं ।

संहिता परमहंसानां योगिनां मुक्तिलक्षणं ॥ ५ ॥

इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्यज्ञानसागरेयोक आत्मनि-वास श्रुतिसारसमुच्चय समाप्ते ॥ संवत् १७२६ चर्षे मासमागैश्वर ।

A *Śrūtisūtrasamuccaya*, by Pūrṇānanda, is given in Aufrecht's Cat. Cat. [GAIKAWAR.]

2501.

820. Foll. 117; size 15½ in. by 5 in.; fair, modern Bengali writing, by two different hands; eight lines in a page.

Bhaktirasāmṛitasindhu, or *Bhagavadbhaktirasāmṛitasindhu*, an elaborate treatise on the nature of *Kṛishṇa-Caitanya*, and devotional belief in his all-pervading power; composed in 1541 A.D.

Having thus been composed only some fifteen years after *Caitanya's* death, it must have been the work of one of the immediate followers of the *Vaiṣṇava* reformer. The introductory verses seem, indeed, to ascribe its composition to *Sanātana*; though some scholars (perhaps finding an allusion to the author's name in the second introductory, and the final verses) rather make it the work of *Rūpa Gosvāmin*.*

The work consists of four sections (*vibhāga*) denominated after the four points of the compass, each section consisting again of a number of subdivisions (*laharī*). It begins:

अखिलरसामृतमूर्तिः प्रमृतरूपविहङ्गारकापालिः ।
कलितश्यामाललितो राधाप्रेमान् विधुर्जयति ॥ १ ॥
हृदि यस्य प्रेरकया प्रवर्तितो मूढं वराकरूपो जय ।
तस्य हरेः पदकमलं वन्दे चैतन्यदेवस्य ॥ २ ॥
विद्यामन्मन्दिरतया तस्य सनातनतनोर्मदीशस्य ।
भक्तिरसामृतसिन्धुर्भवतु सदायं प्रमोदाय ॥ ३ ॥
भक्तिरसामृतसिन्धौ चरतः परिभूतकालजालभियः ।
भक्तमकरानशीलितमुक्तिनदीकाशमस्वामि ॥ ४ ॥
मीमांसकवडवान्तेः कठिनामपि कण्ठपयसो मिह्रा ।
स्फुरतु सनातन मुचिरं तव भक्तिरसामृतान्धोधिः ॥ ५ ॥
भक्तिरसस्य† प्रस्तुतिरखिलजगन्मङ्गलस्य ।
अज्ञेनापि मयास्य क्रियते मुहूर्ता प्रमोदाय ॥ ६ ॥

* Rāj. Mitra, Notices, ii., no. 579, on the other hand, assigns the work to *Jiva Gosvāmin*.

† On the technical meaning of *bhaktirasa*, see Wilson, *Select Works*, i., p. 163.

इतस्य भगवद्भक्तिरसामृतपयोनिधेः ।

चत्वारः षष्ठ्यन्ते भागाः पूर्वोदयः क्रमात् ॥ ७ ॥

तत्र पूर्वे विभागे अस्मिन् भक्तिभेदनिरूपके ।

अनुक्रमेण वक्तव्यं लहरीणां चतुष्टयं ॥ ८ ॥

आद्या सामान्यभक्ताद्या द्वितीया साधनाङ्किता ।

भाषाञ्जिता तृतीयात्र तृतीया प्रेननिरूपिका ॥ ९ ॥

तत्रादौ मुहु वैशिष्ट्यमस्याः कथयितुं स्फुटं ।

लक्ष्यं क्रियते भक्तेरुत्तमायाः सती मर्त ॥ १० ॥

अन्वाभिलाषितामृतं ज्ञानकर्मज्ञानावृतं ।

आनुकूल्येन कृष्णानुशीलनं भक्तिरसना ॥ ११ ॥

यथा नारदपञ्चरात्रे । ० one śloka; श्रीभागवतस्य
तृतीये स्कन्धे च । ० three ślokas.

ज्ञेयानी मुभदा मोक्षलघुताकृतदुर्लभा ।

सादानन्दविशेषात्मा श्रीकृष्णाकर्षिणी च सा ॥

तथास्याः ज्ञेश्वरत्वं । ज्ञेश्वरसु पापं तद्विघ्नमविद्या चेति ते
विद्या ॥ अत्र पापं । अज्ञारम्भं भवेत्पापं प्रारम्भं चेति तद्विद्या ॥

I. *Rasopayogisthāyibhāvopapādano nāma pūr-
vavibhāgaḥ*:—1. *bhaktisāmānyalaharī*, fol. 3a; 2. *sādhana-bhaktilaharī*, fol. 15b; 3. *ratibhakti-
laharī*, fol. 18a; 4. *prema-bhaktilaharī*, fol. 19a.

II. *Bhaktirasasāmānyanirūpaṇo nāma dak-
ṣhiṇo vibhāgaḥ*, begins:

प्रबलमनसाप्रियया निवेदितः सहजरूपेण ।

अचमयानो मधुरायां सदा सनातनतनुर्जयति ॥

1. *vibhāvalaharī*, fol. 35b; 2. *unubhāvalaharī*, fol. 37a; 3. *sāttvikalaharī*, fol. 41b; 4. *vyā-
bhicāralaharī*, fol. 55b; 5. *sthāyibhāvalaharī*, fol. 61b.

III. *Mukhyabhaktirasapañcakanirūpaṇo nāma
pāścimavibhāgaḥ*, begins:

धृतमुग्धरूपभाषो भागवतापिप्तपुष्टमेना ।

त नयि सनातनमूर्तिस्तनोतु पुरुषोत्तमसुहिं ॥

1. *śāntabhaktirasalaharī*, fol. 64a; 2. *prīta-
bhaktirasalaharī*, fol. 74b; 3. *preyobhaktirasa-
laharī*, fol. 82a; 4. *vatsalahaktirasalaharī*, fol. 87a; 5. *madhurākhyabhaktirasalaharī*, fol. 89a.

IV. *Gauṇabhaktirasādinirūpaṇo nāmottaravi-bhāgaḥ*, begins :

भक्तिभरेण प्रीतिं कलयन्पुरीकृतमजाङ्गसङ्गः ।

तनुतां सनातनात्मा भगवानपि सर्वदा मुष्टिं ॥

1. *kāśyabhaktirasalaharī*, fol. 90b; 2. *adbhuta-bhaktirasalaharī*, fol. 91b; 3. *virabhaktirasalaharī*, fol. 94b; 4. *karuṇabhaktirasalaharī*, fol. 95b; 5. *raudra(bhakti)rasalaharī*, fol. 97a; 6. *bhayānakabhaktirasalaharī*, fol. 92a; 7. *bīkhat-sabhaktirasalaharī*, fol. 98b; 8. *rasānām mai-trirairasthithiluharī*, fol. 103a; 9. *rasābhāsala-harī*, ends fol. 105a :

भारवाद्यान्तस्तु रसावस्थानसूचिकाः ।

वृत्तयो नाट्यनाट्यादुक्ता भाटकलख्ये ॥

इति भक्तिरसान्तसिन्धुवृत्तरविभागे रसाभासलहरी ॥

अन्यस्य गौरवभयादस्या भक्तिरसप्रियः ।

सनादृतिः सनासेन मया सेयं विनिर्मिता ॥

गोपालरूपज्ञोऽभी दधदपि रघुनाथभाषवित्तारी ।

तुभ्यं सनातनोऽस्मिन्वृत्तरभागे रसानृताबुनिधेः ॥

इति भक्तिरसान्तसिन्धी गौणभक्तिरसादिनिरूपणं नाम
चतुर्थो विभागः ॥ सनातोऽयं भक्तिरसान्तसिन्धुरिति ॥

रामाङ्गशङ्कराङ्गशङ्किते ज्ञाके गोकुलमभिहितेनाथ ।

भक्तिरसान्तसिन्धुर्विद्विज्ञः सुद्रुपेण ॥

Regarding the date (? *rāmāṅgāśakra*), see *Bhandarkar*, Report 1883-4, p. 76.

Foll. 106-116 contain a copious list of contents in five parallel columns; while fol. 117a gives an (incomplete) list of the titles of works quoted by the author. Of the authorities actually met with in twice going over the work, the following may be mentioned (omitting a number of *Purāṇas*, etc.):

Agastyasaṃhitā, foll. 9b, 11a; *Aparādha-bhañjana*, fol. 35b (कामादीनां कति न कतिधा पातितानि दुर्निदेशा जाता तेषां न मयि कल्याणवपानोपज्ञानिनः । उत्सृज्यैतानथ यदुपतेः सांप्रतं लब्धबुद्धिस्त्वामायातः श्रवणमभयं न निरुद्धात्मदास्ये ॥ not in Ilāberlin's text, and different metre); *Uddhavasandēśa*, fol. 96a

(कृष्णं मुष्णं कल्याणलान्घ्रितो निरुद्धं ना नयौदा यदुत्तुल-
भुषां भिन्द्रे गान्दिनेय । पश्याम्यर्थे त्वयि रचमधिहाय यात्रां
विधितो स्तोत्रां प्रायेरपि निरुद्धो हन यात्रा अधायि ॥
Rūpa-gosvāmin's Uddhavasandēśa, MS. 570, v. 76.
but quite different in second half); *Karuṇāmr̥itu*,
fol. 17a (ज्ञानज्ञानसिन्धुबोरुपचितानक्षीयपक्ष्याकुर्वन्मालो-
लान्धुरागिद्योर्नयनयोरादौ मृदी जल्यते । ज्ञाताज्ञानधरामृते
मदकलामज्ञानवर्षाक्षनेष्वाशास्ते मम लोचनं व्रजपतेर्नृतिं
जगन्मोहिनीं ॥), 17b, 34b, 70a, 71b; *Kālyāṇa-saṃhitā*, fol. 7b (वरं हुतवहश्चालापञ्जरानथैवस्थितिः ।
न गौरिचिन्ताविमुक्तजनसन्नासवेज्ञसं ॥); *Gītagovinda*,
foll. 27b, 87b, 88b; *Govindavilāsa*, fol. 57a
(चिरमुत्कृष्टतनसो राधामुरवेरिणोः कोऽपि । निभूतनिरिण-
यज्जन्मा प्रमाणावज्ञयो जयति ॥); *Dānakelikāmundi*,
fol. 55b (गभीरोऽप्यज्ञानं दुरभिगमपातोऽयं नितराजगार्थो
नयौदा दधदपि हरेरात्मदमपि । सतां स्तोमः प्रेमस्युदयति समये
स्यगमिषुं विकारं न स्कारं जलनिधिरिवेन्दौ प्रभवति ॥), 87b
(कुचलवयुधतीनां); *Nārada-Pañcarātra*, foll. 1b, 2b;
Pañcarātra, foll. 3b, 11b, 18a; *Padyāvali*, foll.
36b, 44a, 65b (आनातीतं ° given in *Padyāvali*,
MS. 823, fol. 9a, as by *Yādavendrāpurī*), fol.
87b (वानं वयुः पुलकितं ° ib., fol. 18a), 88b (अक-
लादेकसिन्धुषि ° ib., fol. 16b, by *Kavīcandra*);
Prahlādasamhitāyām śrī-Uddhavaśākyam, fol.
88b (भगवानपि गोविन्दः कन्दर्पशरपीडितः । न भुङ्क्ते न
रुषिति च चिन्तयन् वो हहनिज्ञं ॥); *Bilvamaṅgala*,
fol. 35b (अपि पङ्कजनेत्रमौलिमाले तुलसीनञ्जरि किञ्चि-
दर्थयामि । अवबोधय वार्धे सारयेस्व चर्यान्मशरयाभिलाषिणं
नां ॥), 44a (हस्तमुत्थिष्य यात्रोऽसि चलाकृष्ण किमहुतं ।
हृदयाह्निदि नियोसि यौरुहं गणयामि ते ॥), 46a (राधा पुनातु
जगदच्युतदक्षविज्ञा मन्यानकं निदधती दधिरिक्तापे । °);
Bilvamaṅgalastava, fol. 64a (अज्ञेयवीथीपथिकैरु-
पास्याः स्नानन्दसिंहासनलम्बदोक्षाः । ज्ञेयं केनापि ययं हठेन
दासीकृत्वा गोपवधूषिणेन ॥); *Brahmayāmala* (? refe-
rence not found); *Brahmasaṃhitāyām Ādipu-
rusharahaśya*, fol. 27a, 30a (see no. 2511);
Bhaktiviveka, fol. 11a (चिन्तां कुपोष रक्षायै विक्रीतस्य
वया पश्योः । त्रयापेयं हरी देहं विरमेदस्य रक्षयात ॥);
Bharata, fol. 60b (युक्ते श्रीभरतेन ॥ शक्तिरस्ति विभाषादेः
कापि आधारणी कृती । प्रमाता तदभेदेन स यथा प्रतिपद्यते ॥);

Bhāvārthadīpikā, fol. 3a (त्वत्कथामृतपायोषी विहरन्तो
महामुदः । कुर्वन्ति कृतिनः केचिच्चतुर्वर्गे नृणोपमं ॥); *Brah-
mayāmala*(?); *Māghakāvya*, foll. 23b, 24b;
Mukundamālā, fol. 57a (दिधि वा भुवि वा मनानु
वासो० चरन्ती ते मरणे ऽपि चित्तयानि ॥ Hæberlin,
p. 516); *Mukundāśṭaka*, fol. 33b (कनकनिवहशो-
भानिन्दिप्रोतं नितम्बे तदुपरि नवरत्नं वस्त्रमित्यं दधानः ।
प्रियमिव किल वर्यं रागयुक्तं प्रियायाः प्रणयतु मम नेत्राभीष्ट-
पूर्तिं मुकुन्दः ॥); *Yāmūnācāryastotra*, fol. 11a (यपु-
रादिषु यो ऽपि को ऽपि वा गुणतो ऽस्मानि यथा तथाविधः ।
तदर्थं तव पादपद्मयोरहमद्यैव मया समर्पितः ॥), 23b (रघुवर
यदभूत् तदादृशो वायसस्य प्रणत इति दयालुर्वैद्य चैत्रस्य कृष्ण ।
प्रतिभवनपराङ्मुखायुज्यदोऽभूवेद किमपदमागस्तस्य ते ऽस्मि
क्षमायाः ॥), 27a (यदहमखिलान्तरगोचरं च०); *Rasa-
sūlāhāra*, fol. 43a (अतिप्रयत्नेन रत्नान्तराणां कृष्णेन
तानादवरोपिता सा । आलस्यं तस्यैव करं करेण ज्योत्स्ना
कृता नन्दमनन्दमाप ॥); *Lalitāmādhava*, foll. 25a
(दरोदक्षतोपोत्तमपरिमरप्रेक्षणभवान् करोतु कन्यादीपचलति
किल गोवर्धनगिरी । ०), 25b, 26b, 28b, 84b, 86b, 87a;
Vidagdhamādhava, foll. 28a (रुन्धसुभृत्तन्त्रकृतिपरं
कुर्वन्तुहुसुबुद्धं ध्यानदत्तयन् सनन्दनमुत्तान् विलम्बयन्
वेषसं । ०), 48b, 67b, 84b, 86b, 95b, 96b, 102a;
Vishṇuyāmala(?); *Vishṇurahasya*, foll. 7b (सा-
लिङ्गनं वरं मन्त्रे व्याख्यातज्ञलौकिकी । न सङ्गः श्रुत्ययुक्तानां
नानादेवैकमेयिनी ॥), 8b (अविष्कारार्थेन ये तु प्रकुर्वन्ति
नरा भुवि । ते यानि शाश्वतं विष्णोरानन्दं परमं यदं ॥);
Vaiṣṇavatantra, fol. 29b (अष्टादशमहादोषै रहिता
भगवत्तनुः । सर्वैश्चर्यमयी सत्प्रविज्ञानानन्दरूपिणी ॥); *Ham-
sadūta*, fol. 46b (कदाचित्तेदाग्निं Hæberlin, p. 374,
sl. 3), 72a (पुरस्तादाभोरी ० । स ज्ञानुष्या ० ib., p. 383,
sl. 50b, 51b), 95a (विराजन्ते ib., sl. 54); *Harī-
bhaktivilāsa*, fol. 11b (तवास्मीति वदन् वाचा तथैव
मनसा विदन् । तत्स्थानमस्मिन्तत्तन्वा मोदते शरणागतः ॥);
Haribhaktisūdhodaya, fol. 2b (त्वत्साक्षात्करणाद्वाद-
विमुक्ताभिस्थितस्य मे । मुक्तानि गोप्यदायने त्राक्षाख्यपि जग-
द्गुरो ॥), 8b (प्रविशन्नालं विष्णोर्देशेनार्थं मुभक्तिमान् । ०),
12b, 17a, 65b, 70b; *Harisūdhodaya*, fol. 93b
(स्थानाभिक्रमस्तपसि स्थितो ऽहं ० ।).

[H. T. COLEBROOKE.]

2502.

1547E. Foll. 49; size 10 in. by 4½ in.;
modern Devanāgarī writing; 10 or 11 lines
in a page.

A fragment of the *Bhaktirasāmṛitasindhu*,
extending as far as fol. 33b of the preceding
MS.

An additional leaf, marked अ० र० ५०, merely
gives the following colophon, written in a
different hand: इति श्रीचरणदासविरचितो भक्तिरसानु-
तसिंधुनामको ग्रंथः समाप्तः ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2503.

808b. Foll. 110; size 15½ in. by 5 in.;
clear, modern Bengali handwriting; eight
lines in a page.

Durgamasamgamani, a commentary on the
Bhaktirasāmṛitasindhu, annotating the text
and enlarging upon the doctrines propounded
therein. Apparently by *Rūpa* (? or *Jiva*)
Govāmīn; though in the colophon ascribed
to *Sanātana*.

It begins:

सनातनसमो यस्य ज्ञायान् श्रीमान् सनातनः ।

श्रीवक्त्रोऽनुजः सो ऽसौ श्रीरूपो गोपसङ्गतिः (सङ्गतिः

[B, orig. A.] ॥

अथ श्रीमान् ग्रन्थकारः सकलभागवतलोकहिताभिलाषपर-
वशतया प्रकाशितैः स्वहृदयदिष्यकमलकोपविलासिभिः श्री-
मद्भागवतसंज्ञैरेव भक्तिरसानुतसिंधुनामानं ग्रन्थमपूर्ववचनमा-
चिन्वानस्तद्वैयर्थ्यस्यैव च सर्वोत्तमतो निश्चिन्वानस्तद्वैयर्थ्यस्यैव
मङ्गलनामसङ्गतिः । एवं सर्वे एव ग्रन्थोऽयं मङ्गलरूप इति च
विज्ञापयति ॥ अतिलेखि ॥ विष्णुः श्रीकृष्णो जयति सर्वोत्कर्षेण
वर्तते । ० ॥ २ ॥

अथ निजभक्तिप्रवर्तनेन कलियुगपावनावतारं विज्ञेयतः
साक्ष्यचरणकमलं श्रीश्रीकृष्णचैतन्यदेवं भगवन् नमस्करोति
हृदीति ॥ हृदियग्ररेणया प्रवर्तितो ऽस्मि न सन्देहे इति ज्ञेयः ।
चराकेति स्वयं दैत्येनोक्तं । सरस्वती तु तदसहमाना वरं श्रेष्ठं

चा सम्यक् कायति श्रद्धायते इति तमेव तं स्थायति सत्त्ववि-
तायानपि तरेण्येवात्र प्रवृत्तिः स्यात् नान्यथा इत्यपेरथः ॥२॥

अथ निजदेवतावतारत्वेन निजगुरुं कुर्वन् प्रायेयते
विश्राम इति ॥ भक्तिरूपस्यामृतस्य सिन्धुरिवेति तन्नामार्थं
ग्रन्थः तस्य श्रीकृष्णाख्यस्य भदीशस्य सदा स्तेन रूपेण
स्थितस्यैव विकाशितनानाम्यरूपतनोयै सनातननामा तनुस्त-
स्या विश्राममन्दिरतया तन्मुखतयाङ्गीकारेणेत्यर्थः । अन्यस्या
अपि नारायणाख्यायाः सदा समानार्थं सनातन तत्तनोः
सिन्धुविश्राममन्दिरं भवतीति ॥ ३ ॥ ० ३ ॥

अथ निजग्रन्थस्य विरोधिकृतपराभवाभाषकरौ श्रीगुरु-
चरणान् प्रायेयते मोमांसकेति । ० ॥ ५ ॥

It ends : इति दुर्गमसंगमनीनाम्ना भक्तिरसामृतसिन्धुटी-
काया उत्तरविभागे रसाभासलहरी नवमी ॥ इति दुर्गमसंगम-
नीनाम्ना भक्तिरसामृतसिन्धुटीकाया चतुर्थो विभागः समाप्तः ॥

रामाङ्गेति शालिवाहनस्य संवत्सरगणनया विक्रमादित्यस्यापि
ज्ञेया । अङ्गुल्य वामगतिप्रसिद्धा विषयपथिकचतुर्दशशतोगणित
इत्यर्थः ॥ विक्रमादित्यस्य त्व[ह]नवत्यधिकपञ्चदशशतोगणित
इति ज्ञेयं ॥ विटङ्कित उट्टङ्कितः मुहुर्मुखेण पठितव्यं । तेषां
दीनमन्त्रनामयपाठे अपि तदसहिष्णुः सरस्वती सुदृष्टं मूलमन्त्रज्ञेयं
रूपं स्वरूपं यस्येति गयनराम्यदं स्फोटयन्ती समाहितवती ॥

श्रीकृष्णः सर्वेषुः स चरति विपुले गोकुले यक्रासन्
माधुर्यैश्वर्यवयः न च प्रपुष्पगतानललक्ष्मीभिरिहः ।

श्रीराधावर्गमध्ये स च मधुरगुणश्री(म)धुराधानधारी-
त्यस्मिन् ग्रन्थे रसाज्वावभिमतमहिमा[-]रसारप्रचारः ॥

यदपि च नातिविशुद्धा तदपि च सन्निः कदाचुरीकाया ।
दुर्गमसंगमनीयं लोके वास्यामृताम्भोधोः ॥

इति सनातनगोस्वामिकृता दुर्गमसंगमनी भक्तिरसामृत-
सिन्धुटीका समाप्ता ॥

Two additional leaves contain an index of
chapters, and a list of 26 works quoted in the
commentary. Of the latter may be mentioned:
Kurukshetrāyātra, *Gopālastava*, *Dhruvacarita*,
Sāhityadarpaṇa. [H. T. COLEBROOKE.]

2504.

1489b. Foll. 85 (numbered 67-151); size
15½ in. by 4½ in.; Bengali handwriting of
1806 A.D.; seven lines in a page.

Durgamasangamani. This (rather careless)
copy omits the last colophon and the last but
one of the final *śloka*s of the preceding MS.;
and it also differs considerably as to the rest;
viz.:

इति दुर्गम[स]ङ्गमनीनाम्ना हरिभक्तिरसामृतसिन्धुटीकाया
चतुर्थो विभागः ॥ रामान्दति (!) शालिवाहनसंवत्सरगणनया
विक्रमादित्यस्य सापि सा ज्ञेया । अङ्गुल्य (!) वामगतिप्रसिद्धा ०--
दीनं मन्त्रनामयपाठे अपि सुदृष्टं मूलं दुर्ज्ञेयं (?) रूपं स्वरूपं
यस्येति सरस्वतीसंवादः ॥ यदपि च नातिविशुद्धा ० वास्या-
मृताम्भोधोः ॥ समानेयं टीका तेजानेव प्रीतये तु [भ]चतु

The MS. is preceded by six leaves, marked
क्रोड (पत्र), and numbered 1-6 in the left, and
61-66 in the right margin. This passage,
which apparently belongs to the present work,
begins: अथ जीवगोस्वामिनानुसारिणः । निवसिद्वाकु
गोयः स्वकीया एव तावत् राधादयः । ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2505.

1489a. Foll. 60; size 15½ in. by 4½ in.;
indifferent Bengali handwriting, apparently by
the same hand as the preceding MS.; seven
lines in a page.

Kṛishṇabhaktirasodaya, another treatise on
the same subject, apparently consisting chiefly
of passages from the *Bhaktirasāmṛitasādhya*,
with comments thereon; by Rūdhāmohana
Śarman. It begins:

गोपीनवनचकोरीखादितमुरसामृतासिताङ्गरुषिः ।

कोपो ब्रजेन्द्रतनयो नीरदनीलो विधुर्जयति ॥

श्रीमद्वैतचंशोद्भूराधामोहनशर्मणा ।

क्रियते परमानन्दः कृष्णभक्तिरसोदयः ॥

श्रीमद्रसामृताम्भोधिर्गोस्वामिभिरुदाहृतः ।

तस्मादुक्तं यत्किंचिद्व्यतश्च निवेद्यते ॥

अन्तर्ध्वं नम चापत्यं तद्वर्धैरितचेतसः ।

वेद्यवैः कृष्णसंनन्दे गुणमात्रपरिचयैः ॥

तत्र भक्तिरसः ॥

अन्याभिहासितान्मूलं ज्ञानकर्माद्यनामृतं ।

आनुकूल्यनकृष्णानुशीलनं भक्तिरसना ॥ (see p. 812b)

अथ प्रकरणात् भक्तिपदेन कृष्णभक्तिरेवोच्यते । तथा चानु-
सूत्येन कृष्णानुशीलनं कृष्णभक्तिरिति सामान्यतः स्वरूपलक्षणं °
a lengthy discussion ; ननु भक्तेः किं प्रयोजनमित्याह ।
ज्ञेयस्य शुभदा ° p. 812b ॥ इति ज्ञेयः स मूलपाठः ° in the
comment on this the author remarks : अथ
प्रमाणं मूलग्रन्थे (भक्तिरसानुसूतिरिति) नास्ति कृष्णभक्तिमुपाख्ये
च विस्तृतमन्यत्र चानुसूत्येव °

The *Durgamasangamani* is quoted at fol. 8b.

The work consists of ten chapters (*ullāsa*),
viz.: 1. fol. 10b; 2. *sādhyaubhaktinirūpaṇam*,
fol. 15b; 3. *bhaktirasānirūpaṇam*, fol. 25a; 4.
nibhāvādinir., fol. 39a; 5. *śāntabhaktirasānir.*,
fol. 44a; 6. *prītabhaktirasavivarāṇam*, fol. 48b;
7. *sakhyabhaktirasānir.*, fol. 50b; 8. *vatsala-
bhaktirasānir.*, fol. 51a; 9. *ujjvalabhaktirasānir.*,
fol. 54b; 10. (*maitrīvairavivecanam*) ends fol.
60b: भरतमुनिनाप्युक्तं । रसाभासा जनीयस्त्वप्रवर्तिता इति ।
एवमन्यदृष्टं इति कलियुगपावनापहारः ॥ श्रीमद्वैतेश्वरी-
राधानोद्भवगोस्वामिचिरचिते कृष्णभक्तिरसोदये दशम उच्चासः ।
समाप्ते इत्येव ग्रन्थः ॥ Cp. Rāj. Mitra, Notices, iii.,
no. 1192. [H. T. COLEBROOKE.]

2506.

2486. Foll. 249 (five of which, 124-128,
are wanting), and two *buddhapattras* (after 62
and 82 resp.); size 11½ in. by 4½ in.; fairly
written, in Devanāgarī, about 1550 A.D. (fol.
61 supplied by a later hand); 8-11 lines in
a page.

Vishṇubhakticandrodaya, another work on
the same subject, in sixteen chapters (*kalā*),
by *Nṛsiṃhācārya Muni*.

It begins :

चन्दे [इह] श्रीनृसिंहेन पुष्करार्थं गुरुत्वं ।
श्रीसाममन्तराजं (!) च वैष्णवान्हादि (°वाङ्माद) सिद्धये ॥

आविर्भव लोकं अस्मिन् सत्त्वज्ञाह्लादायकः ।

श्रीविष्णुभक्तिरसोदये विष्णुप्रेमाविवर्धनः ॥

यस्य (तस्य R. M.) श्रुतेरेककलात्मकस्य

हन्त्याह (हन्त्याह R. M.) नेकाद्यतनः प्रबंधः ।

श्रीविष्णुनेर्तोद्विषयात्पत्त्या (ज्ञान्या R. M.)

नानातरावाधनती इत्यादि ॥

चक्षुः निर्तराज्ञेयदृष्टीकोषकारविश्वसर्गः ।

स्मृत्वा प्रणम्य चादी गुरुं श्रीविष्णुभक्तिरसोदये ॥

संसारानलनिर्विहो मनीषी स्वायत्तसिद्धये ।

संसारान्तरात् ज्ञाना गुरुं शरणागतजने ॥

गुरुसेवार्तः शिष्यः क्षिप्रः सर्वनिवेदकः ।

गुरुस्त्वोच्चरभाषणं दंडवत्प्रणमेद्गुरुं ॥

अग्रमत्तोद्यतः शश्वदुर्वीक्षा शिरसा मुदा ।

गुरुस्त्वपरिचर्येत्तत्त्वज्ञानवहस्रोपयगुरुं ॥

तथा चोक्तानि श्रीमद्भागवते श्रीभगवता उद्धृतं प्रति
शिष्यलक्षणाणि । °

No authorities, except *Purāṇas*, *Bhagavad-
gītā*, *Vishṇurahasya*, *Vaishṇavatantra* (fol. 93b),
and such-like works have been met with.

For the contents of the work, cp. Rāj.
Mitra, Notices, viii., p. 279.

The MS. is not quite complete, the 16th
kalā beginning on fol. 146b; and the last leaf
breaking off at ॥ अथ कालानुने नास्ति श्रीविष्णोः -

[GAIKAWAR.]

2507.

735. Foll. 158; size 13 in. by 4½ in.;
clear, modern Bengali handwriting; eight
lines in a page.

Vishṇubhaktidarpaṇa, or *Vishṇudarpaṇa*,
another compendium of devotional worship,
in fifteen chapters, by *Upeṇḍrācārya*.

I. वासुदेवादिका मूर्तीर्दिधानं परमं पदं ।

नारायणं शास्त्रयोनिं नमामि हरिनीधरं ॥

गुरुं प्रणम्य श्रीविष्णुं पूजनं परमात्मनः ।

अष्टाङ्गभक्तियोगाद्यं मन्त्रैरहास्यरादिकैः ॥

दृष्ट्वा तन्त्रपुराणानि मत्तं भागवतस्य च ।

मन्त्रार्थकथनोपेतं लिखित्यानि यथामति ॥

वमाद्य नियमाद्यैव आसनं प्राणसंयमः ।

प्रत्याहारो धारणा च ध्यानं समाधिरेव च ॥

अष्टाङ्गज्ञानि योगस्य भक्तेर्भक्तिविदो विदुः ।

अहिंसाया वमाः प्रोक्ताः श्रीवाद्या नियमा मताः ॥

अहिंसा सन्नमस्तेयमसङ्गो ह्रीरसंभयः ।
 आस्तिक्यं ब्रह्मचर्यं च नीलं स्मर्यं क्षमायैव ॥
 शीतं जपस्तपो होमः अह्नातिथ्यं नदप्यर्थं (१ मू० = गो-
 तीयाटनं परार्थेहा तुष्टिराचार्यसेवनं ॥ [वीमृत्तिका] ।
 एते यमाः सनियमा उभयोद्घादश्च स्मृताः ।
 आसनं स्नातिकास्थं स्याद्वीरासनमचारि वा ॥ ०

II. अथ दीक्षां लिखिष्यामि सर्वश्रव्यां कलावर्त्तौ ।
 दीक्षां विना यशुत्वं हि विप्रस्य न निवर्तेते ॥ fol. 10b.

III. भक्त्योग्याय चक्षुषामि भक्तानां चैव लक्ष्यं ।
 नैष्कर्म्यं पापशुद्धिं च विष्णुभक्तेषु नित्यं ॥ 20b.

IV. अथ साधनयोगस्य माहात्म्यं लिख्यते श्रुता ।
 यथा दृष्टं पुराणेषु श्रुत्वा जननमुत्तमं ॥ 30b.

V. अथ प्रथम्य विमोक्षं विधानं सार्वमन्त्रिकं ।
 प्रातःप्रभृति सायंकं लिखिष्यामि यथामति ॥ 48a.

VI. पीठव्यासं विधायैवं तत्र विष्णुं स्मरेत्प्रभु ।
 स्नाधिष्ठानसमुद्भूतनादेन प्रथमात्मना ॥ 56b.

VII. अथ विज्ञानमानन्दं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।
 पूजायां तस्य मन्त्राणां प्रकाशाच्च कथ्यते ॥
 एको नारायणो देवः सर्वैः सर्वेश्वरो विभुः ।
 भक्तानां कार्यसिद्ध्यर्थं चतुर्नैतिर्नहोयते ॥ 68a.

VIII. सर्वं ज्ञानमननं यत्तन्माद्यस्य यतो भवेत् ।
 तं विष्णुमन्त्रं पूर्वं प्रथम्य जगदीश्वरं ॥
 द्वादशाक्षरमन्त्रस्य चक्षुषामि विधिमुत्तमं ।
 भक्तनुग्रहायैव चालुदेवेति यं विदुः ॥
 वेदादिद्वैदर्थं तेजसो भगवान्मालहंसकी ।
 नारायणविष्णुशुक्ती सत्यगुणेन संयुतः (१) ॥ 78b.

IX. अथ प्रथम्य विमोक्षं भवबन्धप्रलम्भुतं ।
 विधानं तस्य पूजाया यथोक्तं लिख्यते श्रुता ॥ 89b.

X. अथ सत्तानन्दमयं ब्रह्म नत्वा महेश्वरं ।
 लिख्यते तस्य पूजाया विधानं कलिप्रारब्धं ॥ 97a.

XI. हेतौ* च कृष्णगोविन्दौ मन्त्रादौ नदनादथः ।
 अष्टादशाक्षरो मन्त्रो भक्तानां मुरपादयः ॥ 106b.

* The guttural nasal here may possibly be intended for the nasal sound which occurs in many of the formulas in this and several other chapters, e.g. ॐ प्रभुस्य । ॐ अनिरुद्धाय नमः । ॐ शिवे नमः । ॐ ज्ञान-
 मङ्गलाय नमः ॥

XII. अथ संक्षिप्तपुद्गीनां विधानं सार्वमन्त्रिकं ।

यथामति लिखिष्यामि मालाशुद्धिं पुरस्क्रिया ॥ 114a.

XIII. अथ पीठादिभैरवैरुपचारविधिं श्रुते ।

महापूजाविधानेन गृहदानविधिं तथा ॥ 123a.

XIV. अतः परं लिखिष्यामि ज्ञयनीत्यादिकं विधिं ।

जीह्वेजौगर्दं पुख्यं वैष्णवानि व्रतानि च ॥ 141a.

XV. अथ श्रीभागवतोरूपयोव्रतपद्धतिर्लिख्यते । तत्र फाल्गु-
 नामावास्यायां ब्राह्मे मुहूर्ते उन्मिषतः कृतमैत्रादिः श्रोतमले
 जानसंकलं कृत्वा ० fol. 157a.

It ends: ततो यजमान आचार्यादिभ्यो यथाशक्ति
 वित्तशाल्यं चर्मैविना दक्षिणां सुषुप्तं तदर्थं पादं वा दत्त्वा
 तानन्यामपि ब्राह्मणान् सद्युयेन भोजनेन भोजयेत् । यथाशक्ति
 च चाखालादिभ्यो इपि भोजनं दद्यात् । ततो शक्तिद्रव्यधायै
 चक्षुभिः सह भुञ्जीत । व्रतेनानेन भगवन्मनाराय्य सकल-
 यज्ञव्रतपलां सिद्धिमाय भगवन्नोकमानुयात् ॥ इति श्रीभा-
 गवतोरूपयोव्रतविधिः समाप्तः ॥ इति श्रीमानुयेन्द्राचार्यविरचितं
 श्रीविष्णुदर्शनं समाप्तं ॥

The other colophons run: इति विष्णुभक्तिदर्शये
 (प्रथमः) परिच्छेदः (corrected everywhere for ori-
 ginal पटलः). [H. T. COLEBROOKE.]

2508.

823a. Foll. 38; size 12½ in. by 4½ in.;
 fair, modern Bengali handwriting; six lines
 in a page.

Haribhaktikalpalatikā, a treatise, by *Krishṇa Sarasvatī*, on the nature of 'bhakti' and the various grades of it through which the votaries of *Krishṇa* have to pass before attaining perfection of faith.

It begins:

सर्वोत्तमाननशेषलोकपितरं सर्वेश्वरं ज्ञायतं

यं नो वेत्ति जगन्निवासममृतं यन्माययान्धं जगत् ।

यं ज्ञात्वा कृतिनो विशक्तिं परमानन्दावबोधं च यं

तं भक्तप्रियवान्धर्षं शरणं दन्दे मुरहेपिण्यं ॥ १ ॥

ब्रह्मस्तीक्ष्णं प्रेनप्रणयद्वयो या किमपवा

कृषायुक्तो भक्त्येवमुरनिधनश्चसनिपुनः ।

अपि स्वात्मारामो य इह विजिहीषुर्ब्रजमगात्

ब्रह्मानन्दं चन्दे मयजलदमालोदरनिभं ॥ २ ॥

असत्यमपि संसारं यद्विद्धि सत्यतां नयेत् ।
 गोपीनां सद्यानन्दं तमानन्दमुपास्महे ॥ ३ ॥
 पुण्याम्भोधिभा तमोविचरिनी सत्सङ्गमूलोत्तमा
 भद्रापस्तविनी विविक्किकलिकाग्नेनप्रसूनोज्ज्वला ।
 साम्दानन्दरसावहं च परमशानं फलं विधत्ते
 सेयं श्रीहरिभक्तिकल्पलतिका भूयात्सतां प्रीतये ॥ ४ ॥

The work is divided into fourteen *stavaras*, viz.: I. (verses 46) on the nature of the god; II. (vv. 78) on the kinds of worshippers; III. (vv. 17) on the nine grades of *bhakti*, to each of which is devoted one of the succeeding chapters; IV. (vv. 21) on *śravaṇa*, the recital of *Hari's* actions and sayings; V. (vv. 60) on *kīrtana*, invocation of his names and eulogizing of his qualities; VI. (vv. 34) on *smaraṇa*, or conception of *Kṛishṇa* as the aggregate of all that delights the human heart; VII. (vv. 27) on *pādasevana*, or paying tribute of admiration by meditating on his acts and offering magnificent presents; VIII. (vv. 48) on *arcana*, or worshipping him by sixteen different kinds of offerings, such as *tulasī*, etc.; IX. (vv. 12) on *vandana*, or prostration before the deity; X. (vv. 19) on *dūṣya*, or complete absorption of soul and mind in the divine being; XI. (vv. 5) on *sakhyā*, or love for the deity; XII. (vv. 10) on *ātmanivedana*, or annihilation of one's individuality and becoming one with *Kṛishṇa*; XIII. (vv. 13) on knowledge of the divine; XIV. (vv. 19) on the atonement for transgressions and relapses of the soul.

Occasionally explanatory remarks are inserted between the verses, in which the author speaks of himself in the third person, as to what the succeeding verses are intended to show.

It ends :

ये मुक्तानि यदनि यानिश्चिदं भक्तिप्रबोधमृतं
 ये वा साधु निरूपयन्ति भगवद्भक्त्यु निर्मलतराः ।

ते निर्धुय भवान्धकारमखिलं भक्तिप्रबोधमृतं
 साम्दानन्दमनामृतं तदमृतं विन्दन्ति विष्णोः पदं ॥ १९ ॥
 इति श्रीहरिभक्तिकल्पलतिकायां चतुर्दशस्तवकः ॥ १४ ॥
 श्रीकृष्णसरस्वतीविरचितो ग्रन्थः संपूर्णः ॥
 [H. T. COLEBROOKE.]

2509.

827b. Foll. 18; size 12½ in. by 5 in.; good, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Bhaktilahuri, apparently a work of a similar nature, by *Maṇirāma*. This MS. contains only the fourth chapter (*viśvasamuldeśa-taraṅga*), explaining the evolution of the universe, with the heaven of *Vishṇu* as the crowning of the edifice. It begins :

गुरुं विश्वेश्वरं कृष्णं प्रणिपत्य प्रणीयते ।
 मणिरामेण विश्वस्य समुद्देशो यथानति ॥ १ ॥
 नित्यस्थलजलादीनां तेजसा पञ्चमस्य च ।
 सुतान्भविना साधं ज्योतिरुपपद्यते महत् ॥ २ ॥
 उभाभ्यां जडितीभूय व्याप विश्वो दिशो दृश ।
 विरेजे मूलरूपेण विदाद् तेन निगद्यते ॥ ३ ॥
 शब्दस्वरूपा प्रकृतिर्योतीरुपलु पुरुषः ।
 प्रकृतेः समवायाद्दे तेजसश्चोपपद्यते ॥ ४ ॥
 तेजोयोगाद्विभक्तः सन् प्राज्ञः साक्षी निरञ्जनः ।
 अन्वाहताप्रकृतिराद्या मृद्विधायिनी ॥ ५ ॥
 जिह्वारमकयोगात्ता गुणाः (११ गुणान्) सत्त्वं रजस्तनः ।
 पञ्चभूतानीन्द्रियाणि संभूतान्यमृजन्मुहुः ॥ ६ ॥
 गुणास्तन्मात्रसहितैः पञ्चभूतैः समन्ततः ।
 इच्छाज्ञानक्रियाभिस्तैः ब्रह्मण्यं प्रकृता जगः (१) ॥ ७ ॥

It ends :

जललोकश्च वैकुण्ठः शिवलोकस्ततः परः ।
 शक्तिलोकस्तु गोलोको महामायाभिधः परः ॥ २३३ ॥
 गुरुलोकः सप्तविधः सत्त्वलोकः प्रकीर्तितः ।
 गोलोकाद्गुरुलोकानं पञ्चाशत्कोटियोजनं ॥ २३४ ॥
 इति विश्वसमुद्देशः संक्षेपात्कथितो मया ।
 विलसेद्य सहस्रास्यो वक्त्रं नैव क्षमो भवेत् ॥ २३५ ॥
 इति भक्तिहरी विश्वसमुद्देशो नाम चतुर्थस्तवकः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2510.

939b. Foll. 10; size 12½ in. by 4½ in.; fair, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Gaurāṅganoddeśadīpikā, or *Gaurāṅgaganoddeśadīpikā*, an account of the chief disciples of Caitanya (*Gaura*, *Gaurāṅga*), and the reformer's own mythic succession; composed, in 1544 A.D., by *Paramāṇanādaśa*, usually called *Kavikarṇapūra*, son of *Śivānanda Sena*; and pupil of *Śrīnātha*.

It begins: श्रीचैतन्यचन्द्राय नमः ॥

यः श्रीचन्द्रावनभुवि पुरा सच्चिदानन्दसान्द्रो
गौराङ्गोभिः सद्गुरुभिः श्यामधाना जनैः ।
तासां शब्दं दृढतरपरीरम्भसंभेदतः किं
गौराङ्गः सन् जयति स नवहृदीपनालसमानः ॥ १ ॥
नमस्त्यागोऽस्यैव प्रियपरिजनान् पततलहृदः
प्रभोरङ्गितादीनपि जगदधीशस्यकृतः ।
समानप्रेमाणः समगुणगणालुप्तकरुणाः
स्वरूपाद्या येऽग्रे सरसमधुरास्तानपि नुनः ॥ २ ॥
गुरुं तं श्रीनाथाभिधमवनिदेवाङ्गयविधुं
नुमो भूषारत्नं भुव इव विभोरस्य दयितं ।
यदा स्यादुन्मीलितरवकरचन्द्रावनरहः
कयासादं लम्बा जगति न जनः क्वापि रमते ॥ ३ ॥
पितरं श्रीशिवानन्दं सेनवंशप्रदोषकं ।
चन्द्रेऽहं परया भक्ता पार्वदाङ्गं महाप्रभोः ॥ ४ ॥
ये विख्याताः परीयाराः श्रीचैतन्यमहाप्रभोः ।
नित्यानन्दाङ्गितयोश्च तेषामपि महोपमा ॥
गोपालानां च पूर्वाणि यानि नामानि कानिचित् ।
सकृद्यन्ये सरूपाद्येदेशीताव्यादिसूरिभिः ॥
विलोक्यान्वानि साधूनां मधुरीङ्गनिवासिनां ।
गौडीयानामपि मुखाग्रिम्य समनीषया ॥
विविच्यावेदितः कैश्चित् कश्चित्तानि लिखाम्यहं ।
नास्मा श्रीपरमानन्ददासः सेवितशासनः ॥
यद्गुरुरा कृष्णचन्द्रः पञ्चतत्त्वज्ञकोऽपि सन् ।
प्रातः प्रकटतां तद्गतीरः प्रकटतानियात् ॥
स्वाभिज्ञेन युतं तत्त्वं पञ्चतत्त्वनिहोच्यते ।
अन्यथा तदसंख्यार्त्तसत्त्वं स्याच्चतुर्दश ॥

तद्विचं यत्तदेवात्र तदभिन्नं विभाव्यते (० ती Tüb.) ।
यतः सशक्त्येवयया (स्येवयया शक्त्या T.) कृष्णसादृ-
स्वरूपचरणीरुक्तं पञ्चतत्त्वनिरूपणे । [शतो गतः ॥
उपाधिभेदात्पञ्चत्वं तत्त्वस्येह प्रदर्श्यते ॥
पञ्चतत्त्वज्ञानकं कृष्णं भक्तरूपस्वरूपकं ।
भक्तावतारं भक्तास्यं नमानि भक्तशक्तिकं ॥
अस्य विवृतस्तेस्तेभ्यः स संक्षिप्य विलिख्यते ।
भक्तरूपो गौरचन्द्रो यतोऽग्रे नन्दनन्दनः ॥
भक्तस्वरूपनित्यानन्दः (!) विष्णुरूपश्च मुख्यकः ।
भक्तावतारं आचार्योद्देशतो यः श्रीमदाश्रितः ॥
भक्तास्याः श्रीनिवासाद्या यतस्ते भक्तरूपिणः ।
भक्तशक्तिर्हिमायस्यः श्रीगदाधरमुख्यकः ॥
श्रीमद्विष्णुभराङ्गितनित्यानन्दावधूतकाः ।
अत्र त्रयः समुत्थेया विग्रहाः प्रभवश्च ते ॥
एको महाप्रभुर्ज्ञेयः श्रीचैतन्यो ह्यान्नुधिः ।
प्रभु इति श्रीयुतो नित्यानन्दाङ्गितो महाशयी ॥
गोस्वामिनश्च विज्ञेयास्ते द्विजश्च गदाधरः ।
पञ्चतत्त्वज्ञानका एते श्रीनिवासश्च पण्डितः ॥
यदुक्तञ्च गोस्वामी श्रीसरूपपदाम्बुजेः ।
त्रयोऽत्र विग्रहाः ज्ञेयाः प्रभवश्चात्र ते त्रयः ॥
एको महाप्रभुर्ज्ञेयो इति प्रभु संनतो सतां ।
गोस्वामिनश्च चत्वारो बाष्पाः प्रथमपुत्रवत् ॥
एषां पार्वदवगी ये महान्तः परिकीर्तिताः ।
नित्यानन्दगणाः सर्वे गोपालाश्चोपगोषकाः ॥
एषां संख्यसंषर्कादुपगोपालसत्तनाः ।
तत्र श्रीमन्नवहृदीये विष्णुभरसमीपतः ॥
विलसन्ति स्म ते ज्ञेया वैष्णवा हि महत्तमाः ।
नीलाचले च ये ख्यातास्ते हि ज्ञेया महत्तराः ॥
दक्षिणादिदिशा याने वैद्यैः सङ्गो महाप्रभोः ।
ते ते महान्तो मनष्याः परे ज्ञेयाः स्वयोग्यतः ॥
अतः स्वरूपचरणीरुक्तं गौरनिरूपणे ।
पञ्चतत्त्वस्य संपर्का ये ये ख्याता महत्तमाः ।
ते ते महान्तो गोपालाः स्थानाच्छ्रेष्ठ्यादिवाचकाः ॥
रसज्ञाः श्रीचन्द्रावनभिति यनादुर्वैदुषिदो
यनेतं गोलोकं कतिपयजनाः प्राहुरपरे ।
श्रेष्ठहृदीयं प्राहुः परमपि परे ध्येन जगदु-
नवहृदीपः सोऽयं जयति परमाश्चर्यमहिमा ॥

तस्मिन्वासमुदीचकार नृहरिविचित्राख्यं दधत्
तच्छेष्टावज्ञतः समस्तमहतां वासो ऽपि तत्राभवत् ।
तेः साकं महती हरेरनु गुणाकाराणि लीलाभवत्
तत्रासीज्जगतां मनो ऽपि परमानन्दाय नन्दं यतः ॥
यः सत्ये (३) सितवर्णमादधत्सी श्रीहंसनामाभवत्
चेतायां मलभुगमत्साख्य उचिता भद्रकृत्तरीं दधत् ।
यः इयानो दधदासवर्णकमनुं इयानं युगे द्वापरे
सो ऽयं गौरविभुर्विभाति कलयनानावतारं कलौ ॥

प्रादुर्भूताः कलियुगे चत्वारः संप्रदायिकाः ।
श्रीमाध्वीरुद्रसनका भवाः चास्ते यथा स्मृताः ॥
अतः कलौ भविष्यन्ति चत्वारः संप्रदायिनः ।
श्रीमाध्वीरुद्रसनका वैष्णवाः क्षितिपावनाः ॥
तत्र माध्वीसंप्रदायः प्रस्तापात्परिलिख्यते ।
परम्योनेष्टरस्याभूजिष्यो ब्रह्मा जगत्पतिः ॥
तस्य शिष्यो नारदो भूद् व्यासस्तस्याय शिष्यतां ।
गुप्तो व्यासस्य शिष्यत्वं प्राप्तो ज्ञानावबोधनात् ॥
तस्य शिष्याः प्रशिष्याश्च बहवो भूतले स्थिताः ।
व्यासात्मककृष्णादीक्षो मध्वाचार्यो महाशयः ॥
चक्रे वेदान् विभज्यासी संहितां शतदूषणैः ।
निर्गुणाद् ब्रह्मणो यत्र सगुणस्य परिष्क्रिया ॥
तस्य शिष्यो भवत् पञ्चनाभाचार्यो महाशयः ।
तस्य शिष्यो नरहरिस्तत्त्विक्यो माधवो द्विजः ॥
पञ्चनाभस्तस्य शिष्यो भूत् (!) तत्त्विक्यो जयतोषकः ।
तस्य शिष्यो ज्ञाननिम्बुस्तस्य शिष्यो महानिधिः ॥
विद्यानिधितस्य शिष्यो राजेन्द्रस्तस्य सेवकः ।
जयधर्मो मुनिस्तस्य शिष्यो भूद् गणमध्यतः ॥
श्रीमद्विष्णुपुरी यस्य भक्तिरानावली कृतिः ।
जयधर्मस्य शिष्यो भूद् ब्रह्मणः पुरुषोत्तमः ॥
व्यासतीर्थस्तस्य शिष्यो यच्छक्रे विष्णुसंहितां ।
श्रीमांज्जलीपतितस्य शिष्यो भक्तिरसाग्रयः ॥
तस्य शिष्यो माधवेन्द्रो यद्धर्मो ऽयं प्रवर्तिनः ।
कल्पवृक्षस्यावतारो ब्रजधामनि तिष्ठतः ॥
प्रोतप्रेषोवत्सलतोऽञ्जलाख्यफलधारिणः ।
तस्य शिष्यो भवच्छ्रीमानोद्यराख्यपुरी यतिः ॥
कलयामास ऋङ्गारं यः ऋङ्गारफलानकः ।
जज्ञैतः कलयामास दासस्य फले उभे ॥

श्रीमान् रङ्गपुरीति सङ्गात्सत्ये यत्तमाश्रितः ।
ईश्वराख्यपुरीं गौर उररीकृत्य गौरवे ॥
जगदाज्ञावयाभास प्राकृताप्राकृतात्मकः ।
स्वीकृत्य राधिका भावकान्तां पूर्वमुदुक्करे ॥
जनार्दाहरसाम्भोधी श्रीमन्दनन्दनो ऽपि सन् ।
आद्यो ब्रूहो ऽपि चैतन्यमविशद् यत्ररे पुरा ॥
विष्णुशोभ मनस्तस्य दृष्ट्वा गन्धर्वनर्तनं ।
ह्लाकास्यो ऽपि भगवानविशङ्क्योमञ्जलीमुत (!) ॥
नानावतारः सुतरामेककालप्रभावतः ।
यथा इयानो ऽविशङ्क्यो भगवन् पुरा सत्यं ॥
योगमायाबलादेते तिष्ठन्तो अन्यत्र यद्यपि ।
तथापि प्राविशन् गौरे ऽचिन्त्यलक्षणलक्षतः ॥
यथोक्तं व्यासचरितैः प्रभासलक्ष्मणधृतः ।
अचिन्त्याः सल्लु ये भावा न तांस्तर्केण योगयेदिति ॥
रघुनार्यं प्रविश्यापि यथा तिष्ठति भागीधः ।
इवं श्रीनारदमुक्तास्तिष्ठन्तो अन्येषु धामसु ॥^०

It ends :

श्रीगीराङ्गणोद्देशदीपिका रचिता मया ।
दीप्यतां परमानन्दसंदोहभक्तवेश्मनि ॥
शाके रसारसमित्रे ननुनेत्र युक्ते
यस्यो मयाविरभवत् कतमस्य पन्नात् ।
चैतन्यचन्द्रचरितामृतमग्नचिह्नेः
शोभ्यः समाकलितगीरगणाख्य दधः ॥

इति श्रीकविकर्षीपूरविरचिता श्रीगीरगणोद्देशदीपिका समाप्ता ॥
श्रीभैरवचन्द्रदेशर्मेणो लिखितिर्यं ॥

For another MS. see Roth, Tübingen MSS.,
p. 9. [H. T. COLEBROOKE.]

2511.

199. Foll. 29; size 11 in. by 5 in.; in-
different Devanāgarī writing of about 1750 A.D.;
10-14 lines in a page.

Brahmasaṃhitā (or *Bhagavatsiddhāntasam-
graha*), *Adhyāya* V., consisting of a (*Paurāṇik*)
account of the origin and divinity of *Kṛishṇa*,
followed by a hymn to the same deity; with
a commentary, entitled *Digdarśanī*, by *Rūpa*,
younger brother of *Sanātana*, and elder bro-
ther of *Vallabha*.

The entire work is stated to consist of a hundred *adhyāyas*.

A. The text contained in the present MS. runs as follows :

ईश्वरः परमः कृष्णः सच्चिदानन्दविग्रहः ।
 अनादिरादिगोविन्दः सर्वकारणकारणं ॥ १ ॥
 सहस्रपत्रं कमलं गोकुलाख्यं महत्पदं ।
 तत्कथिकारं तद्भानु तदननाश्रयभवं ॥ २ ॥
 कथिकारं महत्कलं यद्वैद्यं यच्चकीलकं ।
 यदङ्गं यदपदीप्त्यान् प्रकृत्या पुरुषेण च ॥ ३ ॥
 प्रेमानन्दमहानन्दरसेनावस्थितं हि यत् ।
 ज्योतीरूपेण ननुना कामबीजेन संगतं ॥ ४ ॥
 तत्किञ्चलं तदज्ञानं तत्प्रचयि ज्ञियामयि ।
 अतुरसं तापरितः श्वेतद्वीपास्थमद्भुतं ॥ ५ ॥
 अतुरसं अतुर्नैवेद्यतुषीम अतुर्गुह्यं ।
 अतुर्भिः पुरुषार्थेण अतुर्भिर्हेतुभिर्वृतं ॥ ६ ॥
 मूलदेशभिरानन्दमूर्ध्निर्धो दिग्विदिक्षुषि ।
 अष्टाभिर्निधिमिधुक्कमशाभिः सिद्धिभिस्तथा ।
 अनुकूपेण दशभिर्दिक्पालैः परितो वृतं ॥ ७ ॥
 इयमेतैरेव रक्षेण मुञ्जेण पापदरभेः ।
 शोभितं शक्तिभिस्तान्निभिरनुताभिः समन्ततः ॥ ८ ॥
 एवं ज्योतिर्नैवो देवः सदानन्दपरात्परः ।
 आत्मारामस्य तस्यास्ति प्रकृत्या न समागमः ॥ ९ ॥
 मायया रममाणस्य न विद्योगस्तथा सह ।
 आत्मना रमया रमे तत्कालं* सिमृष्या ॥ १० ॥
 नियतिः सा रमा देवी तन्मिया तद्विश्वदा ।
 तन्निष्कं भगवाण्शुभुज्योतीरूपः सनातनः ॥ ११ ॥
 या योनिः सा परा शक्तिः कामो बीजं महद्वरे ।
 लिङ्गयोन्मात्मिका जाता इमा माहेश्वरीप्रजाः† ॥ १२ ॥
 शक्तिमान्पुरुषः सोऽयं लिङ्गरूपी महेश्वरः ।
 तस्मिन्नाविरभूत्तिष्ठे महाविष्णुर्जगत्पतिः ॥ १३ ॥
 सहस्रशीर्षो पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 सहस्रबाहुर्विशाला महाबाहोः सहस्रमूः‡ ॥ १४ ॥

* सद्युमिच्छया तत्कः सृष्ट्यर्थं प्रहितः कालो यस्माद्रमणात् तादृशं यथा स्यात्तथा रमे ।

† माहेश्वरी माहेश्वर्यः ।

‡ सहस्रं सूते सृजति ।

नारायणः स भगवानापस्तस्मात्सनातनात् § ।
 आविरासन् कारणाद्योनिधिसंकर्षणात्मकः ॥ १५ ॥
 योगनिद्रा गतस्तस्मिन् सहस्रांशः स्वयं महान् ।
 तद्गोमंजिलनालेषु बीजं संकर्षणस्य च ॥ १६ ॥
 हेमान्यखडानि जातानि महाभूतावृतानि तु ।
 प्रत्यखडमेवमेकांशादेकांशाद्विशतिः स्वयं ॥ १७ ॥
 सहस्रमूर्धा विशाला महाविष्णुः सनातनः ।
 वामाङ्गादमृजद्विष्णुं दक्षिणाङ्गात् प्रजापतिं ॥ १८ ॥
 ज्योतिर्लिङ्गमयं शम्भुं कूर्चदेशादधामृतम् ॥
 सहकारात्मकं विश्वं तस्मादेतद्विजायत ॥ १९ ॥
 अथ तैस्त्रिविधैरंशैर्लोलामुद्रहतः किल ।
 योगनिद्रा भगवती तस्य श्रीरेव संगता ॥ २० ॥
 सिमृष्या ततो नाभस्तस्य पत्रं विनिर्ययी ।
 तत्कालं हेमनलिनं ब्रह्मणो लोकमद्भुतं ॥ २१ ॥
 तत्त्वानि पूर्वरूपाणि कारणानि परम्परं ।
 समवायेत् प्रयोगाच्च विभिन्नानि पृथक् पृथक् ॥ २२ ॥
 निष्कल्पा सज्जनानोऽयं भगवानादिपुरुषः ।
 योजयन्मायया देवो योगनिद्रामकल्पयत् ॥ २३ ॥
 योजयित्वाच तानेव प्रविशति स्वयं गुहां ।
 गुहां प्रविष्टे तस्मिन् जीवानां प्रतिबुध्यते ॥ २४ ॥
 स नित्यो नित्यसंस्थः प्रकृतिश्च परैव सा ।
 एवं सर्वैकसंस्थं नाभ्यां पत्रं हरेरभूत् ॥ २५ ॥
 तत्र ब्रह्माभयङ्ग्यश्चतुर्वेदी चतुर्मुखः ।
 स जातो भगवच्छ्रद्धा तत्कालं किल बोधितः ॥ २६ ॥
 सिमृष्यायां गतिं चक्रे पूर्वं संस्कारसंस्कृतां ।
 ददशै केवलं ध्यात्वा नान्यत्किमपि सर्वतः ॥ २७ ॥
 उवाच पुरतस्तस्यै तस्य दिव्या सरस्वती ।
 कामः कृष्णाय गोविन्द ओ गोपीजन इत्यपि ॥ २८ ॥
 चक्रभाय प्रिया बहुरयं ते दास्यति प्रियं ।
 तप त्वं तप एतेन तप सिद्धिर्भविष्यति ॥ २९ ॥
 अथ तेपे स मुचिरं प्रीणनोविन्दमण्यं ।
 श्वेतद्वीपपतिं कृष्णं गोलोकस्थं परात्परं ॥ ३० ॥
 प्रकृत्या गुणरूपित्या रूपित्या यदुपासितं ।
 सहस्रदलसंयुक्ते काण्डिकिञ्चलवृंहिते ॥ ३१ ॥

§ आपो वै नरसूनवः ।

॥ ध्रुवोन्मथात् ।

भूमिचिन्तामणिस्तव कर्णिकारे महासने ।
 समामोने चिदानन्दं ज्योतीरुपं सनातनं ॥ ३२ ॥
 जगद्वल्लभं वेणुं वादयन् मुखाधुने ।
 विलासिनीगणधृतं स्त्रीः स्त्रैश्चैरभिभुतं ॥ ३३ ॥
 सद्य वेणुनिनादस्य त्रयी मूर्तिमयी गतिः ।
 स्मरन्ती प्रियप्रसङ्गिनी (r. ० शानु marg.) मुखाङ्गानि*
 [स्ययंभुवः ॥ ३४ ॥
 गायत्रीं गायतस्तस्यादधिगत्य सरोजिनः ।
 संस्कृतच्छादिगुरुणा द्विजानामगमत्तदा ॥ ३५ ॥
 त्रय्यां प्रवृद्धो ऽथ विधिर्विज्ञातस्तत्समागरः ।
 पुष्टाव वेदमारेण स्तोत्रेणानेन केशव† ॥ ३६ ॥

चिन्तामणिप्रकरस्तस्य कल्पवृक्ष-
 लक्षावृत्तेषु सुरभीरभिषालयन् ।
 लक्ष्मीमहश्शतसंभ्रमसेष्यमानं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १ ॥
 वेणुं क्लृण्वन्मरविन्ददलायताक्षं
 वर्षावर्तसमसिताबुदमुन्दराङ्गं ।
 कन्दकोटिकननीयविज्ञेयशोभं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २ ॥
 आलोलचन्दकलशन्दनमात्यर्षशी-
 रत्नाङ्गदप्रणयकेलिकलाविलासं ।
 श्यामं त्रिभङ्गललितं नियतप्रकाशं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ३ ॥
 अङ्गानि यस्य सकलेन्द्रियवृत्तिमनि
 घश्यन्ति पान्ति कलयन्ति चिरं जगन्ति ।
 आनन्दचिन्मयसमुज्ज्वलधियवहस्य
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ४ ॥
 अङ्गेतमच्युतमनादिमननरूपम्
 आद्यं पुराणपुरुषं नवयौवनं च ।
 वेदेषु दुर्लभमदुर्लभमात्मभक्ती
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ५ ॥

* मुखाङ्गानि प्रविशेशोऽभिः कर्णैः प्रविशेशोऽर्थैः ।

† The text makes this last *śloka* consist of three hemistichs, the number of the verses, 7-35, being removed back to the end of the preceding hemistich. In the commentary this is different, though there too the numbering is irregular, several *ślokas* being sometimes treated together under the same number, and the two sections being numbered consecutively.

पुन्याम्बु कोटिशतवत्तरसंप्रगम्यो
 वायोरथापि मनसो मुनिपुङ्गवानां ।
 सो ऽप्यस्ति यत्तपदसोऽस्ति विचिन्त्य तत्त्वं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ६ ॥
 दृको ऽप्यसीः रथयितुं जगदखकोटिं
 यत्ककिरस्ति जगदखचया यदंतः‡ ।
 चक्षानारस्यं परमाणुचयानारस्यं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ७ ॥
 यद्वावभावितधियो ननुजास्तयेव
 संप्राप्य रूपमहिमासनजानुभूयाः (?) ।
 मूर्त्तयेमेव निगमप्रचितैः स्तुवन्ति
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ८ ॥
 आनन्दचिन्मयरसप्रतिभाविताभिम्
 ताभिरेव निजरूपतया कलाभिः ।
 गोलोक एव निवसत्यसिलालम्भतो
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ९ ॥
 प्रेमाञ्जनक्षुरितभक्तिविलोकनेन
 सनाः सदैव हृदये ऽपि विलोकयन्ति ।
 तं (r. यं) श्याममुन्दरमचिन्मयगुणप्रकाशं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १० ॥
 रामादिमूर्तिषु कलानियमेन तिष्ठन्
 नामावतारमकरोद्भुवनेषु किन्तु ।
 कृष्णः स्वयं समभवत् परमः पुमान्यो
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ ११ ॥
 यस्य प्रभापप्रभवतो जगदखकोटि-
 कोटिश्च (r. ध्व) शेषवसुधादिविभूतिभिर्बै ।
 तद्भक्त निष्कलमननामशेषभूतं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १२ ॥
 माया हि यस्य जगदखशतानि सूते
 त्रेगुल्यतद्विषयवेदवितायमाना ।
 सत्त्वावलक्षिपरतत्त्वविभुजसत्त्वं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १३ ॥
 आनन्दचिन्मयरसात्मतया मनःसु
 यः प्राणिनां प्रतिफलन् स्मरतामुपेत ।
 लीलायितेन भुवनानि जयत्यजसं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १४ ॥

‡ Thus comm., ० पक्षी text.

§ जगदखचया इति न आनने वह्नियेस्येत्यादि ।

गोलोकनाम्नि निजधास्ति तले च तस्य
 देवीमहेशहरिधामसु तेषु तेषु ।
 ते ते प्रभावनिचया विहतास्तु येन
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १५ ॥

मृष्टिस्थितिप्रलयसाधनशक्तिरेका
 ज्ञायेव यस्य भुवनानि विभर्ति दुर्गा ।
 इन्द्रानुरुपमपि यस्य च चेदते सा
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १६ ॥

खीरं यथा दधिविकारविशेषयोगात्
 संजायते न तु ततः पृथगस्ति हेतोः ।
 यः संभु(r. शंभु)तामपि* तथा समुपैति कायाद्
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १७ ॥

दोषाच्चिरेव हि दशाक्षरमभ्युपेत्य
 दोषायते विवृतहेतुसमानधर्मैः ।
 यस्तादृगेव हि च विष्णुतया विभाति
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १८ ॥

यः कारकाद्यैश्च तले भजति स योग-
 निद्रामननजगदखरोमकूपः ।
 आधारशक्तिमवलम्ब्य परी स्मृतिं
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ १९ ॥

यस्यैकानिःश्रुतकालमथावलम्ब्य
 जीवन्ति लोमविलसा जगदखनाथाः ।
 विष्णुर्मेहात् इह यस्य कलाविशेषो
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २० ॥

भास्वान् यथाश्मशकलेषु निजेषु तेजः
 स्वीयं क्रियतकटयत्यपि तद्वद्व ।
 ब्रह्मा य एव जगदखविधानकर्ता
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २१ ॥

यथादपल्लवयुगं विनिधाय कुम्भ-
 इन्द्रे प्रणामसमये स गणाधिराजः ।
 विश्राप्तिहेतुमलमस्ति जगत्त्रयस्य
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २२ ॥

अग्निर्मही गगनमसु मरुद्विश्रज्ज
 कालस्तथात्ममनसीति जगत्त्रयाणि ।
 यस्माद्भवन्ति विभवं विशन्ति यं च
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २३ ॥

यच्चक्षुरेव सरिता(r. सविता) सकलसहाया
 राजा समस्तसुरमूर्तिरज्ञोपतेजाः ।
 यस्याज्ञया धमति संभृतकालचक्रे
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २४ ॥

धर्मायैकामनिचयः श्रुतयस्तपोस्ति
 ब्रह्मादिकीटयतगावधयश्च जीवाः ।
 यद्वत्तमानविभवप्रकटप्रभावा
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २५ ॥

यद्विन्दगोपमचवेन्दमहो(?) स्वकर्म-
 चन्धानुरुपफलभाजनमात्रनोति ।
 कर्मणि निदैहति किंतु च भक्तिभावा
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २६ ॥

यं क्रोधकामसहजं प्रलयनि भीति-
 चास्तत्यमोहगुरुगौरवसेष्यभावेः ।
 संचितं तस्य सदृशीं तनुमापुरेते
 गोविन्दमादिपुरुषं तमहं भजामि ॥ २७ ॥

प्रियः† कानाः कानाः परमपुरुषः कल्पतरवो
 दुता भूमिच्छिन्नानाश्रितगणमयी तोयमनृत ।
 कथा गार्ग माद्व्यं गमनमपि वंशी प्रियतमस्य
 चिदानन्दज्योतिः परमपि तदासाक्षमपि च ॥ २८ ॥

स यत्र खीराच्छी सरति सुरभीभ्यश्च‡ सुगहान्
 निनेषार्थस्यो वा त्रमति न हि यथातिसमयः ।
 भजे चेतद्वीर्यं तमहमिह गोलोकमिति यं
 विदन्स्ते सनाः क्षितिधिरलचाराः कतिपये ॥ २९ ॥

अथोवाच भगवान् भगवन्तं कमलयोनिं ॥
 ब्रह्मन् महत्सर्वविज्ञाने प्रजासर्गं च चेन्मतिः ।
 यच्चसोकोमिनां विद्यां वत्स तत्तां निषोध मे ॥ ३० ॥

प्रबुद्धे ज्ञानभक्तिभ्यामात्मन्यान्न्दचिक्मयी ।
 उदेत्तनुजमा भक्तिभगवत्प्रेमलक्षणा ॥ ३१ ॥

प्रमाथैस्तत्सदाचारैस्तदभ्यासैर्निरन्तरं ।
 बोधयन्मात्मनात्मानं भक्तिमयुक्तमा लभेत् ॥ ३२ ॥

यस्याः प्रेयस्कं नास्ति यया निवृत्तिमाप्नुयात् ।
 या साधयति मामेव भक्तिं तामेव साधयेत् ॥ ३३ ॥

धर्मानन्याम्यरित्यज्य मामेव भज विष्णुतन ।
 यादृशी यादृशी अद्या सिद्धिमेयति तादृशी ॥ ३४ ॥

† ब्रह्मसुन्दरीरूपाः

‡ सुरभीभ्यः सरतीति तदीयवंशीभ्यन्याक्षावेशादिति भावः ।

* शंभोरपि कायात्वं गुणसंवलनात् ।

अहं हि विश्वस्य चराचरस्य
 चोर्ध्वं प्रधानं प्रकृतिः पुनश्च ।
 मया हितं तेज इदं विभर्षि
 विधे विधेहि त्वमयो जगन्नि ॥ ३५ ॥

इति श्रीब्रह्मसंहितायां भगवत्सिद्धांतसंग्रहे मूलसूत्राख्यः
 पंचमोऽध्यायः ॥

In the *Bhaktirasāmṛitasindhu* the verses ii. 12 (यस्य प्रभावतो °) and ii. 20 (यस्यैकनिःश्रुति °) are quoted as occurring “*Brahmasaṃhitāyām Ādipurusharahasye.*”

B. *Rūpa's* commentary, which, for the most part, is illustrative rather than explanatory, begins: श्रीमते निंबाकौय भगवते नमः ॥ श्री-

कृष्णस्वरूपमहिमा नम चित्ते नहीयतां ।
 यस्य प्रसादाद् व्याकृतैर्मिथ्यानि ब्रह्मसंहिता ॥
 दुर्योजनापि युक्तायां सुविचारादुचिस्मृतिः (? सुचिरा-
 [दुचिस्मृतिः R. M.] ।
 विचारे तु मयाच स्यादुपोषां न सुविमेति: (? सदृशी
 यत्तत्त्वध्यायशतयुक् संहिता सा तत्राप्यसी । [गतिः]
 अध्यायः सूत्ररूपवाक्यस्याः सवैगीता गतः ॥
 श्रीमद्भागवताद्येषु दृष्टं यत्तदनुद्भिभिः ।
 तदेवात्र परानुष्टं ततो दृष्टं मनो मन ॥
 यत्तच्छ्रुत्वाकृतं दर्भे विलसति निरुपितं ।
 अत्र तन्मुरारानुष्ट (r. नृश्य) व्याख्यातुं स्पृश्यते मया ॥

अथ श्रीमद्भागवते यदुक्तमेतं चांशकलाः पुंसकृष्णसु भगवान्
 स्वयमिति तदेव तावत्प्रथममाह । ईश्वर इति °

The commentator quotes freely from the *Bhāgavatapurāṇa*, esp. the tenth book (*śrīdaśama*), with its *Tīkā*, and the *Bhagavadgītā*. Other authorities quoted are: *Uddhava* (या वै श्रियाधिष्ठितमिमादि श्रीमदुद्धववाक्यात्), fol. 19b; *Kṛishṇa-saṅdarbha*, foll. 1b, 24a; *Gopālūtāpanī*, foll. 3b, 8b; *Gośūktam* (गोभ्यो यज्ञाः प्रवर्तते गोभ्यो देवाः समुत्पिताः । गोभिर्वेदा समुद्गीर्णाः स षडंगपदक्रमाः ॥), fol. 6a; *Gautamīyatantra*, foll. 2b, 3a (*Vṛihad-Gautamīya*, foll. 9b, 23a; *Gautamīyatantra-dvaya*, fol. 28a); *Nāmakaumudī-kāra*, fol. 3a; *Nāradapañcarātra*, foll. 8b, 17b; *Prabhāsha-*

purāṇa (*Nāradaśūradhvajasamvāde*; prob. the *Prabhāsakhanda* of the *Skandapurāṇa*), fol. 2a; *Ihaṭṭa*, fol. 3b; *Mṛityumjāyatantra*, fol. 14a; *Brahmastuti*, fol. 4b; *Bhaktisandarbha*, fol. 29a; *Yāmunācārya*, fol. 22a; *Vāsudeva-panishad*, fol. 3a; *Śuka* (? त्रयासी दृश्यामान लोक-स्वमिमादी श्रीमुक्कयाक्यात्), fol. 19b; *Śrīdharasvāmin* (comm. on *Vishṇup.*), fol. 21b; *Śrutistava* (सकृतपुरेष्मोष्मवहिरन्तरसंवरणं °। इति नृगर्तं विविच्य कवयो निगमावपनं ° ॥), fol. 28b; (*Trailokya*)-*Sam-mohanatantra* (*ashṭādaśāksharaprasaṅga*), fol. 24a; *Sahasranāmavyākhyā*, fol. 13b; *Haya-śīrshapañcarātra*, foll. 8b, 28a.

It ends: इति ब्रह्मसंहितायामिति । तदुक्तं तत्रैवात्म्यम् ।

अध्यायशतसंज्ञा भगवद्ब्रह्मसंहिता ।
 कृष्णोपनिषदी सारैः संविता ब्रह्मोदितेति ॥
 यद्यपि नाना पाठाकाना चार्थान् स्मरति नाना ते ।
 तदपि च सत्यं लब्ध्वा ह्यवस्थाभिरुपनी प्रणिताः ॥
 समाप्तनसमो यस्य ज्ञायान् श्रीमान् समाप्तनः ।
 श्रीवत्सभोऽनुमः सोऽस्मी श्रीकवो जीवसंज्ञितः ॥

इति ब्रह्मसंहितायां मूलसूत्राख्यस्य पंचमाध्यायस्य दिग्दर्शनी
 [नानी suppl.] टीका समाप्ता ॥ श्रीमते निंबाकौय भगवते
 नमः ॥

For another MS. of both text and commen-
 tary (not metrical, as is there stated errone-
 ously), see Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 106.

[H. T. COLEBROOKE.]

2512.

2461. Foll. 203, one of which (fol. 93) is wanting; whilst 118-125 are misplaced after 193; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about the beginning of the 17th century; nine lines in a page.

Vishṇudharmamīmāṃsā, a dissertation on the worship of *Vishṇu*, by *Nṛsiṃha Bhaṭṭa*, son of *Soma Bhaṭṭa*. The MS. has suffered to some extent from damp.

It begins :

वाचामगोचरमज्ञातिगुणक्रियाया

यं नेति नेति चकितं श्रुतयो यदति ।

वैशानसागमपरैरधिगम्यते यत्

तस्मै नमो ऽस्तु हरये द्विपदश्चराय ॥ १ ॥

सर्वस्वं वेद्यावानां श्रुतिनि[स्त्रि]लशिरःसागरं पंचरात्रं

यत्प्राहादी मुरादिः स्वजनहितकरो नारदायेष्टसिद्धे ।

तद्वाचिख्यासवस्तु प्रकटितवपुषे श्रीनृसिंहाग्रमाख्या-

यिख्यातायासिलाप्यै सततमिह नमस्तुमेहे ऽस्मै नमः ॥ २ ॥

वेदांताद्याविरोधेन पूर्वतंचानुसारतः ।

मीमांसा विष्णुधर्माणां क्रियते सोममनुना ॥ ३ ॥

वैष्णवकंठाभरणं कंठे धार्ये सर्वविपश्चिद्धिः ।

ज्ञापरपाबंधादिध्वांतास्तं तमुदासाय ॥ ४ ॥

ईशानस्तरपिस्तदूषितधियो नैतत्कृतेः स्वादुतां

द्राक्षीक्षीरमधूपनामिह विदुः किं तावता तत्कृतिः ।

रंभाभ्यमरांगनानरसिक्कः ज्ञातो न चेन्नोक्त्यते

लावण्यादि किमत्र दुष्यति यतः संत्येव तद्वायुकाः ॥ ५ ॥

पंचरात्रविदो नन्वा गुरुनधि गरीयसः ।

प्राभास्यं पंचरात्रस्य प्रथमं समुदीर्यते ॥ ६ ॥

ज्ञानतापरानामधेयपंचरात्रोक्तपुनास्तुतिनमस्कारादिना भगवतं नारायणं भजन्[ता]नामेव कैवल्यमनुदयो वा नान्येषां । श्रुति-स्मृतिप्राभास्यात् । ०

There are no divisions, and a rapid perusal has only yielded quotations from *Purāṇas*, the epics, the *Nāradapañcarātra*, *Bṛahmayāmala* (fol. 104b), *Ratnasmāgara* (fol. 102a मध्यमानामिका मध्यपर्यव्ययमिह प्रिये । मेरुं कल्पजपं कुर्वन्तदक्षिणमनुक्रमत् ॥ जनानां मूलपर्वदि कनिष्ठादिक्रमेण तु । तत्रैव्यादितो देवि मध्यामूलावभासकं ॥ ०); *Parāśara*, *Śaṅkarācārya*.

It ends :

श्रीविष्णुधर्मेमीमांसापदार्थानां तु संग्रहः ।

मुखायबोधनार्थं तु जिज्ञासूनामयं कृतः ॥

मीमांसिता विष्णुधर्माः श्रीगुरुणामनुग्रहात् ।

यदत्र मुहु तत्तेषां यदमुहु ममेव तत् ॥ ० ॥

सम्प्रायवेदतदनुस्मृतिवारिजानां

सोमात्मजेन धिययागुणकूममाला ।

न्यस्ता हरेश्चरणयोरनया नृसिंहः

प्रीयातु मे स भगवान्द्विपदश्चरात्मा ॥

इति श्रीपद्माक्षप्रमाणज्ञसोमभट्टनूनश्रीनृसिंहभट्टविरचिता विष्णुधर्मेमीमांसा समाप्ता ॥ [GAIKAWAR.]

2513.

2635b. Foll. 20 (the first five of which are wanting); size 10½ in. by 4 in.; legibly written in Devanāgarī; 14 or 15 lines in a page.

Śivādvaitapraṇāśikā, a treatise, in three chapters (*ullāsa*), on the unity of the deity as represented by *Śiva*, and on the practices of devotion due to that deity, by *Kāśinātha Bhaṭṭa*, son of *Jayarāma Bhaṭṭa* and *Vārīṇasī*.

The treatise is composed in *śloka*s (chiefly compiled from *Purāṇas*) interspersed with explanatory remarks.

Ch. II. beg. (fol. 9a):

अथोत्पत्तिं प्रवक्ष्यामि शैवशास्त्रानुसारतः ।

निर्गुणः सगुणश्चेति शिवो ज्ञेयः सनातनः ॥

निर्गुणः प्रकृतेरन्यः सगुणः सकलः स्मृतः ।

कश्चिदानंदविभवात्सकलात्परमेष्ठरात् ॥

पंच भूतानि तन्मात्रपंचकं च तथा पुनः ।

ज्ञानेन्द्रियाणि पंचैव पंचकर्मैन्द्रियाण्यपि ॥

मनोमयाः मुद्रविद्या नष्टेष्टः सदाशिव इति ।

अस्यापिः ॥ सनातनो नित्यः शिवो निर्गुणः सगुणश्च ज्ञेयः । निर्गुणस्वरूपमाह ।

तच्छक्तिभूतः सर्वेशो भित्तो . . . . . ।

नित्यः सर्वगतः सूक्ष्मः सदानंदो निरामयः ।

विकाररहितः साक्षाच्छिवो ज्ञेयः सनातन इति ॥

प्रकृतेरन्यः । केवलो निर्गुणः । ०

Ch. III. beg. (fol. 15a): शैवपुराणे ।

मृगु धर्मे प्रवक्ष्यामि भक्तानां लक्षणं मम ।

भक्तोद्धृतसर्वांगास्तु श्रुतीकृतमस्तकाः ॥ ०

It ends (from the *citrakhaṇḍa*)

प्रदोषपूजनं ज्ञानोः सर्वपापभयापहं ।

सर्वभौदप्रदं तस्मात्सादरं तत्समाचरेत् ॥

सोमवारचयोदयां नक्तभुक् शंकरप्रियः ।

रुद्राध्यायजपी चेत्सात् मुकृतं को ऽस्य वक्ष्येति ॥

इति श्रीमद्भद्रोपनामक(thus in all three colophons)
जयरामभट्टमुत्त- चाराखसीगर्भसंभव- दक्षिणामूर्तिशिवाराधक-
काशीनाथपरिचितायां शिवाष्टैतप्रकाशिकायां तृतीयोऽङ्काः ॥
संवत् १८५६ शके १९२३ दुर्गातिनामसंवत्सरे वैशाखकृष्ण अमावासी(?)
भीमे भरणीनक्षत्रे मेघस्थिते चंद्रे वृषस्थिते रवी कर्कस्थिते
देवगुरी काश्या दशमामेघस्थितनगरकरास्यप्रसिद्धः बडव्योपना-
मकेन आकुलनेरवृत्तीश्वरेण पुतदेवप्रपीत्रेण(?) नीलकंठपीत्रेण
विठ्ठलात्मजेन वत्सगोत्रोत्पन्नेन पंचप्रवरान्वितेन पुष्ययामे ० इदं
पुस्तकं जयरामशर्मणा स्वहस्तेन लिखितं । तस्येदं दक्षिणामूर्ति-
विष्णेश्वरः प्रसन्नो ऽस्तु ॥

Of non-purāṇic authorities may be men-
tioned : *Puruṣārthaprabodha*, foll. 12b, 16a, b;
Paippalāḍopaniṣad, fol. 12b; *Vidyāśvarasam-
hitā* (? of some purāṇa), fol. 17a; *Śūradā*, fol.
15a. [MACK. COLL.]

2514.

1547C. Foll. 20; size 10 in. by 4½ in.;
clear, modern Devanāgarī writing; five lines
in a page.

Caṭuṣṭayasaṃpradāyikā-paddhati(?) and *Sitā-
rāmapaddhati*, two short manuals of prayers,
with directions for their use (? by Rāmānuja
or one of his followers). Partly in *bhāṣā*.

I. (in four sections) begins : श्रीमते रामानुजाय
नमः ॥ ओं

पृथु त्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ।
त्वं च धारय मां देवि पवित्रं आश्रमं (r. आश्रमं) कुरु ॥

इति आश्रमसंभवः ॥

समुद्रमेखले देवि पर्वतस्तनमंडले ।

विष्णुपतिं नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं ज्ञप्तं मे ॥

इति पादस्पर्शसंभवः ॥

ओं तस्य तस्य देवानां भूतप्रेतपिशाचिका ।

मलमूत्रमनुष्याणां मम दोषो न दीयते ॥

इति मलसंभवः ॥

Follow *pātraśuddhimantra*, *mṛttikāmantra*,
dantadhāvanamantra, *śikhābandhanamantra*,
śikhāmuktimantra, *ācamanamantra*, *snānaman-*

tra, *aghamarshaṇa*, *karanyāsa*, *hṛdayānyāsa*,
aṅganyāsa, *hṛdayanyāsa*, *dhyānam*, *śaḍakṣhara-*
mantra.

It ends :

विलासाचार्यके अगस्त्याचार्ये ॥ ३ ॥ इति चतुष्टयसंप्रदायी-
पद्धतः(?) संपूर्णम् ॥

II. beg. (fol. 9a): अगस्त्य उवाच ॥ ओं प्रातस्तुत्याय
श्रीचक्षानं कृत्वा मलमंत्रं विचारं पठित्वा ।

पृष्ठे तु पश्चिमाय च विष्णुं दामोदरं न्यसेत् ।

ओंकारमध्ये स गुरुं श्रीरामचंद्रं ध्यात्वा सो ऽहं हृदयं वायु-
चीर्णं षोडशवारं जपेत् ॥ चापपुरुषं विशेषयेत् ॥ ०

Follow *tilakamantra*, *prāṇapratiśṭhā*, *deva-
nyāsa*, *śaḍaṅganyāsa*, *śiṃhāsānamantra*, *āsana-
mantra*, *pādyamantra*, *snānamantra*, *ācamana-
mantra* (different from above), *caṇḍānamantra*,
vastramantra, *puṣpamantra*, *dhūpamantra*,
dīpamantra, *naivedyamana*, *tāmbūlamantra*,
atyārtimantra, *pradakṣiṇāmantra*, *aparāddha-
kṣhamāmantra*, *namaskāramantra*, *dhyānaman-
tra*, *caranasevanamantra*, *julagāyatrī*, *kara-
nyāsa*, *prayogasaṃkūlpa*.

It ends : अनुकवर्षे अनुकमासे अनुकपक्षे अनुकतिथौ
अनुकवासरे अनुकनक्षत्रे योगकरीलुग्नमुहूर्ते । अनुकतीर्थे ॥
श्रीसीतारामपद्धति ॥ पटलं संपूर्णम् ॥

The leaves are marked पटल or लट.

For a *Śrīrāmapaddhati*, by Rāmānuja, see
Aufrecht, Cat. Bodl., no. 733; for a *Rāma-
paṭala* by the same Author, Burnell, Tanjore
MSS., p. 202b. [H. T. COLEBROOKE.]

2515.

1068. Foll. 149; size, oblong, 6½ in. by
5 in.; large, clear Devanāgarī writing of
about 1750 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

A collection of hymns, and theological or
devotional tracts, by *Vallabhācārya* (A), his
son *Viṭṭhalācārya* (B) and others; with extracts
from *Purāṇas*, etc.

1. *Vallabhāṣṭaka* (B), अश्वराजविरचितशेषोपरं ० ending with eight stanzas, श्रीमद्भुदावनेन्दुप्रकटितर-
सिका ० ends fol. 36; 2. *Siddhāntarahasya* (A),
9 vv., आचक्ष्मामले पक्षे एकादश्यां महानिधिः ० fol. 46;
3. *Saptaśloki* (B), स्फुरत्कृष्णप्रेमामृतसभरेण ० fol. 56;
4. *Siddhāntamuktāvali* (A), 21 vv., नत्वा हरिं प्रव-
क्ष्यामि स्वसिद्धांतविनिश्चयं । कृष्णसेवा सदा कार्या मानसी सा
यदा मत्ता ॥ fol. 76; 5. *Antaḥkaraṇaprabodha* (A),
11 vv., अंतःकरण मद्भावं ० fol. 86; 6. *Sevāphalam*
(A), 8 vv., यादृशी सेवना प्रोक्ता ० fol. 96; 7. *Vir-
ekulhairyaśraya* (A), 17 vv., विवेकधैर्ये सततं रक्ष-
णीयं त्रयाययः । ० fol. 106; 8. *Nirodhalakṣaṇam*
(A), 20 vv., यच्च दुःखं यशो दाया ० fol. 126; 9. *Sevānantaram prārthanā* (B), 12 vv., मनो
भक्तिसारसास्वाददात्रे ० fol. 33a; 10. *Madhurāṣṭakam*
(A), 8 vv., अथर् नथुर् चदनं नथुर् नयनं ० fol. 34a;
11. *Muṅgalastotram* (A), 3 vv., मंगलं मंगलं ० fol.
34b; 12. *Pratāhastanah* (A), 10 vv., तत्त्वज्ञं ० fol.
35b; 13. *Kṛishṇastavarāja* (by?), 8 vv., अर्जुन-
वन्दने ० fol. 36b; 14. *Shoḍaśastotram* (by?), प्रभुर्नै-
दकुमारो ० fol. 37b; 15. *Vṛindāṣṭakam* (A), कलिं-
दोहतायाः ० fol. 39a; 16. *Gopijana-vallabha-cara-
ṇaikatānam* (B), रहस्यं श्रीराधेयसिलनिगमं ० fol. 40a;
17. *Sevāminyāḥ stotram* (B), 12 vv., यदेव श्रीराधे
रहसि मिलति त्वं ० fol. 42a; 18. *Yamunāṣṭakam*
(B), नमामि यमुनाहं ० fol. 43b; 19. *Yamunāṣṭa-
padī* (B), *rāmakaṭirāgeṇa gīyate*, मनो देवि यमुने ०
fol. 44b; 20. *Gaṅgāṣṭakam* (by Vālmīki), मातः
शैलमुता ० fol. 46a; 21. *Antaḥkaraṇaprabodha*
(A), 11 vv., अंतःकरण मद्भावं सावधानतया नृणः । fol.
47a (=8); 22. *Siddhāntarahasyam* (A), 9 vv.,
आचक्ष्मामले ० fol. 47b; 23. *Navaratnam* (A), 9 vv.,
चिन्ता कायि न कार्या ० fol. 48b; 24. *Bhaktivardhinī*
(A), 11 vv., यथा भक्तिः प्रवृद्धा स्यात् तयोपायो निरूप्यते । ०
fol. 49b; 25. *Vallabhāṣṭakam* (B), 8 vv., श्री-
मद्भुदावनेन्दु ० (=1); 26. *Agnikumāraproktam Sar-
vottamastotram*, fol. 53b; 27. *Kṛishṇapremā-
mṛitam* (B), 8 vv., स्फुरत्कृष्णप्रेमा (partly—3); 28.

Haridāsoditam Śrīvallabhakarapāṣṭakam, 9 vv.,
निःसाधनमनोहारकरग्रन्थकटीकृतः । ० fol. 55b; 29.
Harirāyaji's Navanītapriyāṣṭakam, अलकावृत्त-
सदलके ० fol. 56a; 30. *Raghunāthaji's Nāma-
ratnākhyastotram*, 32 vv., यन्नामाकर्तव्या ० fol. 58b;
31. *Raghunātha's Stavanam*, 10 vv., यः कृष्णसे-
वाधैमगाधबोधं जगाद ० fol. 59b; 32. *Mahādevakṛi-
tam Śrī-Viṭṭhaleśvarayāṣṭottarasatanāmastu-
tram*, fol. 62a; 33. *Catuśloki* (A), सर्वदा सर्व-
भावेन ० fol. 62b; 34. *Premāmṛitam* (by?), 35 vv.,
पयोदध्यानीमानवपुत ० fol. 67b; 35. *Bhujāṅgapra-
yāṭāṣṭakam* (B), मुधाधामनैज्यधरा ० fol. 68b; 36.
Pañcapadī (A), श्रीकृष्णरस ० fol. 69a; 37. Ex-
tracts (*Rīg.*, *Purāṇas*), fol. 118; 38. *Ārya-
dvaye* (B), शरणागतभोतिवृत्तिपरं ० fol. 120a; 39.
Ācāryajīkrita-śikṣhā, चिन्तासंतानहंतारो ० fol. 120b;
40. *Giradharajikṛita Vijñaptiḥ*, अथराधयनोन्मुक्त-
चिन्ता ० (twice), foll. 121b, 125a; 41. *Nanda-
kumārāṣṭakam* (A), सुन्दरगोपाल ० (twice), foll.
124a, 142b; 42. *Suśānavidhi* and *Yajurvedokta-
trikūlasaṇḍhyopāsanavādhi*, fol. 146b; 43. Ex-
tracts from *Bhāg. P.*; 44. *Haridāsoktam Śrī-
Vallabhapañcākṣharastotram*, 8 vv., श्रीवल्लभोवल्ल-
भस्य वियोगो ० fol. 143a; 45. Extracts from *Pu-
rāṇas*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2516.

2611a. Foll. 45 (foll. 15-19 of which are wanting); size 9½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī, about 1750 A.D.; eleven lines in a page.

Sarvottamastotra-vivṛiti, a commentary on the *Sarvottamastotra*, in praise of Kṛishṇa, by Vallabhācārya.

It begins:

नत्वा पितृवदाभोजनैहिकानुष्मिकार्थं ।

ततोक्ताचार्येनामानि विवर्चये यथामति ॥ १ ॥

यद्यप्ययम्य एवाहं तन्नामविवृती स्वतः ।

स्त्रीयत्वेनेव कृपया योग्यतां नयि दाम्यति ॥ २ ॥

इति विश्वासतो नूनं प्रवृत्तो ऽहं न चान्यथा ।

अतस्त एव शरणं मन सर्वार्थमिहये ॥ ३ ॥

अभिनिपुत्रचरणः श्रीमदाचार्यशान्तीकिकनामानि प्रकट-
यितुमाचार्याणां स्वरूपं तत्प्राकट्यहेतुं च बहुलाचार्यैकप्रकटित-
भक्तिमार्गप्रतिपाद्यं सर्वश्रुतिश्रीभागवतगीताद्यनेकालौकिकप्र-
माणसिद्धं पूर्वोक्तप्रमेयमूलभूतं साक्षात्पुरुषोत्तमरूपं सर्वमूलत्वेन
मंगलायै स्तुयति । प्राकृतधर्मानामप्रयमिति ।

The *stotra* here consists of 36 stanzas
(whilst Hall, Index, p. 151, makes it 25).

The commentary ends :

इवमाचार्यनामानि विवृतानि यथामति ।

पितृपादाक्षकृपया नान्यसाधनतो मया ॥ १ ॥

यद्यप्य बुद्धिदोषेण विवृतावम्या कृतं ।

अनन्ताचार्यचरणा मङ्गलो व्ययमिति स्ततः ॥ २ ॥

आचार्यनामानि श्रुताहकमीकिकानि

श्रीविदुल्लोकिरसहागरनिर्गतानि ।

श्रीवत्सभोक्तिविवृते गुणगुणितानि

निकुर्यंतु (!) कंठभुवि भक्तना जपार्थे ॥

इति श्रीमत्पुत्रचरणैकतानश्रीवत्सभविचरिता सर्वोत्तमस्तोत्र-
विवृतिः ॥ [GAIKAWAR.]

2517.

2611b. Foll. 22; size 10½ in. by 4½ in.;
good Devanāgarī writing of about 1750 A.D.;
eleven lines in a page.

Tracts connected with the sects of *Valla-
bhācārya* and *Rāmānuja*.

I. *Vivekadhairyaśrāyaṇanirūpaṇa*, by *Valla-
bhācārya*; 17 ślokas, beg.:

विवेकधैर्यं सततं रक्षणीये तथाश्रयः ।

विवेकसु हरिसर्वनिमज्जातः करिष्यति ॥

This is followed by a commentary (*īkā*)
thereon, beg.:

समोकुलपरित्राणसंभवेऽङ्गीकृताचलं ।

श्रीउद्भोपाङ्गनापाङ्गसङ्गिगोपालनाश्रये ॥ १ ॥

II. [*Ananya*-] *Bhaktiviveka* (? by *Lakṣmaṇa-
cārya*). It begins, fol. 4a :

रामानुजश्रीपदावलंबी रामानुजश्रीजनतानुसारः ।

श्रुतादिसंवादयुतं प्रवक्तुमन्यभक्तेषु विवेकमीहे ॥ १ ॥

तत्रास्तु मे मूढतमस्य गूढः

श्रीप्रेक्षावाचार्यैकपासहायः (?) ।

चक्षुष्मदालंबनतो हि यायाद्

अंधो जनो दुर्गममार्गधारः ॥ २ ॥

इह सल्लु देहात्मनेषु बंधम्यमात्रेण पार्थेन शिष्यजेहं साधि
नो त्वां प्रपन्नमिति प्रार्थितपार्थसारथिः ०

It ends :

श्रीरामानुजकारुण्यात्तदीयानां मुदावहः ।

विवेकोऽनन्यभक्तेषु व्यक्तुः कौ मयाधुना ॥

श्रीरामानुजारत(?) नत) श्रीलक्ष्मणाचार्यभक्तिविवेकः समाप्तः ॥

III. *Siddhāntavivṛiti*, or rather a gloss
thereon; by *Vallabha*. It begins, fol. 7b :

यद्वाच्येव मोक्षतोऽऽ पुनर्यथा अचरीकृताः ।

स कोऽपि पितृपादाक्षये (r. रे) गुमेक्षं प्रसीदतु ॥

अये वक्ष्यमाद्यैरिति । ०

It ends :

इति श्रीपितृपादाक्षपरारागारक्षचेतसा ।

श्रीवत्सभेन सिद्धांतविवृते विवृतिः कृता ॥

IV. *Yamunāśṭakavivaraṇa*, by *Raghunātha*
(? pupil, or son, of *Viṭṭhala*). It begins, fol. 10a :

यो गिरौद्रमवहस्य स्थितो भक्त्यरिरक्षया ।

समाह्वयमस्यैतं तं चंदे वत्सभात्मजं ॥ १ ॥

या कलिंदाचले चारु पातंती संगता भुवि ।

समर्तुं भक्त्योदाय कालिंदीं प्रणमामि तं ॥ २ ॥

सहपदीगीतेन यमुनां प्रार्थयितुं स्तोत्रं वादो नमस्यंति ।
नमो देवि यमुन इति ० ॥

Colophon : इति श्रीमद्वत्सभनंदनचरणैकशरणरघुनाथ-
कृतो यमुनाष्टपदीविवरणं संपूर्णं ॥

V. A commentary on the *Siddhāntamuktā-
valī* (see p. 827a, no. 4). It begins, fol. 14a :

प्रकृत्य पितृपादाक्षपरारागमनुरागतः ।

कृपया विशदीकुर्मस्तद्वाच्युक्ताफलावलीं ॥ १ ॥

स्वसिद्धांतेति अये वक्ष्यमाद्यैरेहुभिर्मिषो विरुद्धैः ०

VI. *Yamunāśṭakavivṛiti*, by *Viṭṭhala*. It
begins, fol. 19a :

विष्णोद्धारार्थमेवाभिर्भूतवृंदाधनप्रियाः (?) ।

कृपयंतु सदा त्रातचरणा नयि विदुले ॥ ० ॥

नमामोति ० ।

Colophon : इति श्रीगोपीजनवल्लभचर्यैकतानश्रीविदु-
लविरचिता यमुनाहकविवृतिस्तंपूया ॥

[GAIKAWAR.]

2518.

2611c. Foll. 20 (and a *suddhapattra* to 10); size 8½ in. by 3½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Vallabhāṣṭakavivṛitiprakāśa, a gloss on a commentary on *Vitthaleśvara's Vallabhāṣṭaka*, by *Purushottama*, son of *Pilāmbara*.

It begins :

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यचरणान्तराज्ञीत्यहं ।
तद्वक्तृकीर्त्यविवृतेभ्यो वयम् कृपाबलात् ॥ १ ॥

तत्र पूर्वमुपोद्घाततयेदमुच्यते । सर्वश्रुतिशिरस्तु परब्रह्मण इव
परमत्वं सच्चिदानंदरूपेण वैवासदर्शने सिद्धे । ०

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यदासेन कृपया नया ।
तद्वर्जितेन मार्गेण विवृतिः संप्रकाशिता ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यदामानुदासेन योतीचरतनुजपुरुषोत्तमेन
विरचितोऽयं श्रीवल्लभाहकविवृतिप्रकाशः ॥

[GAIKAWAR.]

2519.

2611d. Foll. 5; size 8½ in. by 4 in.; fairly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Bhaktivardhinīvivaraṇa, a versified exposition of *Vallabhācārya's Bhaktivardhinī*; by *Haridāsa*.

It begins :

श्रीवल्लभाचार्यपदानुकंपाबलेन किंचित्परिचितं चित्ते ।
निरूप्यते भक्तिविवृत्तुपायनिरूपणसंयनिरूपितोऽयः ॥ १ ॥
प्रकृतिप्रत्ययार्थभ्यां भक्तिसमेतसेवनं ।
चेतस्ताम्रपथं तच्च ननु चित्तप्रसाधितं ॥ २ ॥
तत्र मूलं हरेरंगीकारोऽयं श्रवणमतिः ।
ततः समर्पणाज्जीवदेहसंबन्धिन्युद्धता (?) ॥ ३ ॥

It ends :

इति श्रीवल्लभाचार्यकल्याणलभशक्तिः ।
स्वसंतोषाय भावस्य घोषयति प्रयत्नतः ॥ ६६ ॥

श्लोकरूपेण सर्वेषां विवृता भक्तिवर्धनी ।
यथावति निनाचार्यचरणान्तराज्ञयादपि ॥ ६७ ॥
इतेनास्माकुलपतिः प्रभुः श्रीविदुलेश्वरः ।
प्रसीदतु सदा दासे हरिदासे स्ववंशने ॥ ६८ ॥

दीक्षा भक्तिवर्धनी (!) श्रीहरिराहजीकृत्ये ॥

[GAIKAWAR.]

2520.

2663b. Foll. 3; size 9 in. by 4 in.; fair, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

A fragment, consisting of thirteen verses in praise of *Vishṇu*. Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

यया जीयते सत्त्वभावंदित्ताभा
यया पूज्यते राजभिर्भेदनापि (?) ।
यया प्राप्यते ब्रह्मलोको दुरायः
करोत्येव सा गीः सहायं दूर्त मे ॥ १ ॥

स्मरते पठते हरे त्वां भगवन्
लभते यदं ते विभो ज्ञातियुक्तं ।
अतोऽहं भजे सच्चिदानंदरूपं
यज्ञोदादिशोरं हरिं रुक्मण्येशं (?) ॥ २ ॥

भवाशीविवाहीतमानंदरूप
सदा रज्य विश्वेश गोपीप्रिय त्वं ।
त्वदन्यः स्मृतः किं विभो चाति नो
यया चारिदासेव श्रीमाकुरं हि ॥ ३ ॥

The first leaf is marked *ज्ञं करो* in one margin, and *रामः* in the other. [GAIKAWAR.]

2521.

1635e. Foll. 10; size 8½ in. by 4 in.; legibly written, in Devanāgarī, about 1700 A.D.; ten lines in a page.

Bhaktisāta, consisting of 101 verses in praise of *Kṛishṇa*, by *Anantaśaṭva*.

It begins :

भगवद्भजनारंभे संभावय मतिं मम ।
अपाराचारसंसारनिस्ताराय तदेव नः ॥ १ ॥

It ends :

वनिता मुलता सुयोजिता

कुपती खल्यतरी च ताम्यति ।

अथ कल्यतरी हरी स्थिता

कविताकल्पलते विभासि भूरि ॥ १०१ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2522.

823b. Foll. 24; size 12½ in. by 4½ in.; good, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

Susiddhāntaprasāvali, a eulogium of *bhakti* as the highest form of *Vishnu* worship, by *Bhāgavatānanda Gosvāmin*.

It begins :

यानन्दैकस्वरूपा हरिमुवशकरी सिद्धचूडामणिवी

ता कृष्णप्रेमभक्तिः प्रभवति पतितानां च येषां प्रसादात् ।

येषां पादाङ्गरेणुः शिरसि विनिहिता याति चिन्तानाशित्वं

नत्वा भक्तान्तस्तादृचिचरणवरा(न्) कोऽपि वक्तुःशक्नोति

ईशकीर्तिकथनप्रयोजनमाह । [॥ १ ॥

संसारदुःखमलधिं तरणित्तितीर्थोः

संकीर्तनं भवतो मुखकर्मनाम् ।

श्रुत्येत्यमच्युतकृपालवनाकलय

नीचो ऽपि बन्धि चरितं मधुसूदनस्य ॥ २ ॥

ननु ब्रह्मादिदुःसाधे कथं नीचस्य वृत्तिरिवाह । ०

It ends :

मुनिज्ञानपुष्पावलीयं मुरारेः

पदाङ्गार्चने सज्जनप्रीतये स्तु ।

मयोपाहृता सान्त्वतोऽज्ञानतो या

विना वैष्णवानां प्रसादाच्च लभ्या ॥

इति भागवतानन्दगोखामिधिरचिता मुनिज्ञानपुष्पावली समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2523.

2599. Foll. 11; size 12 in. by 5 in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāśmīritimokṣavinirṇaya, or *Kāśimokṣa-nirṇaya*, a treatise on the efficacy of dying at Kāśī as insuring final emancipation to a devout Hindu; by *Sureśvarācārya*.

It begins : श्रीविष्णुनाथाय नमः (see Aufr., Cat. Cat., काशीमोक्षनिर्णयः) ॥

नमस्कृत्य जगन्नाथं नाथया चन्द्रशेखर ।

गंगाधरं गरुड्यानीलकण्ठमुपासीहे ॥ १ ॥

वाराणसीं पुरीं पुण्यां ये ऽर्पितवन्ति जंतवः ।

आचरे तारकं ब्रह्म रुद्रस्तेषां दयानिधिः ॥ २ ॥

प्रायश्चाराण्यसमये प्राप्य ज्ञानं महेश्वरात् ।

मुच्यते जंतवः सर्वे ब्रह्माद्यानाद्यविद्यया ॥ ३ ॥

मोक्षश्च तेषां तादात्म्यं घटे तरुण्योरपि(?) ।

पुनर्देहांतरारम्भे कारणं नास्ति किंचन ॥ ४ ॥

शालोन्मादेनै विह्वलिः साध्यान्मोक्षत्वनिश्चये ।

उपास्तेः पर(फल marg.)रूपत्वात्तारक्यपदस्थितेः ॥ ५ ॥

ज्ञानाग्निना विनष्टत्वाद्भिस्त्रिधा पूर्वकर्मणा ।

उत्तरेषां न विद्येतेषां भवेन्मुक्तस्य जीवतः ॥ ६ ॥

प्राप्त्यं कर्मभोगेन क्षीयते ज्ञानकारणं ।

ततो विदेहकैवल्यं भवतीति मुनिश्चितं ॥ ७ ॥

काश्यां विदेहकैवल्यप्राप्तेरुत्तरकर्मणा ।

असंभवाच्च विज्ञेयो वेदितव्यो विचक्षणैः ॥ ८ ॥

किमत्र प्रमाथं । श्रूयते हि । तद्यथा ईषिकातुलमग्नीं प्रोतं प्रहृत्ये त्यजिहास्य सर्वे पाप्मानः प्रहृत्येति इति । ० तर्हि पाप-कर्मणामेव विलयः श्रूयते न पुण्यकर्मणामिति चेद्येत्याह । ब्रह्मादीनां शरीराणि चामूकरशरीरवत् । यतो जिहासितव्यानि तस्माद्धर्मे ऽपि पाप्मणोरिति वचनात् । पुण्यकर्मोदभ्यानीं ब्रह्मेन्द्रादिशरीराणां पापकर्मोदभ्यामूकरादिशरीरवज्जिहासितव्यादि-शेषानुस्यस्यापि कर्मणः पाप्मत्वेन कीर्तनं युक्तं । तथा च भगवतोऽज्ञानासु श्रूयते । ० further on the opening paragraphs of the *Jabālopanishad* are cited.

It ends : किं बहूक्तेन ॥

येन केनापि यः कश्चिद्विदित्वेन परित्यजेत् ।

काश्यां प्राणान्मर्त्यजंतुर्मुक्त इत्यवगम्यतां ॥

मोक्षस्य निश्चयः काश्यामित्यमेकेन जन्मना ।

सर्वेषामेव जंतूनां प्रमाथैः प्रतिपादितः ॥

विशेष्यरो जयति विश्वविक्रिहोः

काशीनिवाससिकः कल्याणमुद्रः ।

यत्पादयत्युगसीरभवासितस्य

जंतोर्भवत्कृतके शिवसागरस्य ॥

इति श्रीमुरेश्वराचार्यविरचितः सकलश्रुतिसूत्रपुराणवाक्य-
निर्धारितः काशीमूर्तिमोक्षपिनिर्णयः समाप्तः ॥

On fol. 1a the treatise is called *Kāśīmukti-
prakāśikā*, cf. Wilson, Mack. Coll. (second ed.),
p. 125.

This work, as well as the succeeding one,
should perhaps rather have been given under
Sacred Law than under *Bhakti*.

[MACK. COLL.]

2524.

1991. Foll. 55; size 8½ in. by 4 in.;
clear, correct, modern Devanāgarī writing
(European paper); nine lines in a page.

Prapañcasāraṇivēka, or *Bhavasāraṇivēka*, a
course of moral and religious instruction for
pious *Vaiṣṇavas*, in eight chapters; by *Gaṅ-
gādhara*, son of *Saḍāśiva-sūri Mahāḍakara*,
and pupil of *Advaitānanda*.

It begins :

नमस्कृत्य शिवानाथं लक्ष्मीकांतं जगद्गुरुं ।

भगवान् दुर्दिशानं च दंडपाणिं च भैरवं ॥ १ ॥

गंगा सरस्वतीं रामं वायुपुत्रं जितेन्द्रियं ।

देवदेवगुरुं मूर्धं वात्सीकिं आसनारदी ॥ २ ॥

अद्वैतानंदपादान्नं पितरं मातरं गुरुं ।

देवानृषीन् पितॄन् धर्मं काशीं च हृदि भक्तिः ॥ ३ ॥

सदाशिवतनूनन्मा वत्सर्विकुलसंभवः ।

गंगाधरो र्गतविस्थातो भगवद्वक्तिकंकरः ॥ ४ ॥

नानाशास्त्राणि बालोक्तं बालानी हितकाम्यया ।

भवसारविवेकं च कूर्ध्वं मोहविनाशकं ॥ ५ ॥

यस्य प्रज्ञानभावेण मातेव हितकारिणी ।

बुद्धिविवेके पुंसां तस्मादाद्रियतां बुधैः ॥ ६ ॥

सुभाषितं विविचं च यो नो जानाति मानवः ।

बलीयद्दसमो लोके शोभते भृंगवर्जितः ॥ ७ ॥

रूपयीवनसंपन्ना विशालकुलमूनवः ।

विद्याहीना न शोभते निर्गथाः किमुका इव ॥ ८ ॥

विद्यां प्राप्य प्रयत्नेन धर्ममोक्षं न विंदति ।

अर्थकामधरो नित्यं स वै मूढ इति श्रुतः ॥ ९ ॥

यस्य विद्यायवगीय धरोपकृतिजोवितः ।

स साधुवीर इत्याहुः संदिग्धः कवयो महान् (!) ॥ १० ॥

श्रीलविद्याविहीनेन किं कुलेन च देहिना ।

अकुलीनो ऽपि विद्वान्सः पूज्यते देवतैः सह ॥ ११ ॥

विद्या यशस्करी पुंसां ज्ञेयः संतोषदायिनी ।

सम्यगाराधिता विद्या मोक्षदा इति ने मतिः ॥ १२ ॥

मूर्खश्च कृतविश्रब्धश्च जानाति सेवितुं ।

रूपयीवनसंपन्ना या नारी धनिकः कविः ॥ १३ ॥

दाता दोग्धो मुपेनुष संनुभाषी जितेन्द्रियः ।

एते यत्र च तिष्ठति तत्र लोकाः कृतादराः ॥ १४ ॥

किं त्रयः किं मुक्तं दानं को धर्मः कस्य संपदः ।

कः मूरः कश्च विद्वान् को लाभः संसृती महान् ॥ १५ ॥

को देवः कश्च पूज्यश्च धीरः को बंधुरेव च ।

शत्रुः कः किं च निर्व च किं फलं जीवितस्य तु ॥ १६ ॥

भूषणं किं पवित्रं च यास्य किं मान्यमेव च ।

तीर्थं किं कश्च सुखश्च मूलैः को ब्रूत तत्ततः ॥ १७ ॥

I. (śl. 17) *upodghāta*; II. (śl. 60) *gūḍhārtha-
praśnottaranirūpaṇa*; III. (śl. 146) *nītimārṇa-
nirūpaṇa*; IV. (śl. 55) *karmavipākānirūpaṇa*,
on sins and punishments; V. (śl. 73) *deva-
sarūpanirūpaṇa*, on God (*Vishṇu*); VI. (śl. 115)
vāsudevapūjānirūpaṇa, on the modes of wor-
shipping *Vishṇu*; VII. (śl. 105) *bhāgavadu-
dharmanirūpaṇa*, on the duties of a *Vaiṣṇava*,
and the reward accruing therefrom; VIII.
(śl. 267) *ahorātrakṛtyānirūpaṇa*, on religious
rites generally.

The verses seem to be partly the author's
own, and partly culled from various sources.

The *bhakti*-element, though not too ob-
trusive, is by no means absent. While a
devout adherent of *Vishṇu*, the author is not
bigoted, and allows to *Śiva* a certain share

of religious sentiment. We extract a few passages :

एको देवो ऽद्वयः कृष्णो वासुदेवो निर्जनः ।
 सर्वधारः सर्वसाक्षी वेत्ता सर्ववभासकः ॥
 सर्वव्यापी नियता च भूतानां सर्वदेहिनी ।
 मायावो निर्गुणः शुद्धः कर्ता पातितको गुरुः ॥
 यस्यातःस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततः ।
 सर्वज्ञो ज्ञानशक्तिश्च विश्वरूपी सुखात्मकः ॥
 सत्यो भूतहितो ज्ञातो देवदेवो महेश्वरः ।
 भोक्ता च यज्ञतपसा यवित्रो मंगलं परं ॥
 क्रूराणां पापिनी शास्ता भक्तानामभयकरः ।
 यस्याधोनाश्च देवाश्च गंधर्वाः पितरो नराः ॥ fol. 20b.
 दुर्लभं भारते यथै जन्म तस्मान्मनुष्यता ।
 मनुष्याद्वाच्यत्वं च दुर्लभं सुतरां मतं ॥
 लब्ध्वा भक्तिं न कुर्वति वासुदेवे महात्मनि ।
 जीवन्मृतास्तु ते जेया न संभाष्याः कदाचन ॥
 तच्चित्तस्तद्रतः प्रायः प्रेमभावेन तत्परः ।
 भक्त इत्युच्यते सन्नभिर्भक्तप्रज्ञादनारदेः ॥
 अथ यो वा नरिष्यति गरिष्यति यमालये ।
 हरिं यदि स्मरिष्यति तरिष्यति भवार्थे ॥
 अनित्यममुलं लोकं जन्ममृत्युमराकुलं ।
 मत्वा तु सततं धीरो नारायणपरो भवेत् ॥
 विविक्तदेश जासीनो विरागो विजितेन्द्रियः ।
 प्रसन्नचित्तः सततं भायेद्बुद्धिं हरिं परं ॥ ० fol. 22b.
 शालग्रामशिलापिचं कोटिहत्याविनाशनं ।
 संस्मृतं पूजितं ध्यातं कीर्तितं च नमस्कृतं ॥
 शालग्रामशिलारूपी यच्च तिष्ठति शंकरः ।
 तच्च देवानुरयस्सुभुवनानि चतुर्दश ॥
 यवमानं तु गतं स्थावराधि लिंगमुच्यते ।
 शिवनाभ इति प्रोक्तस्त्रिषु लोकेषु दुर्लभः ॥
 वासुदेवमयं क्षेत्रं लिंगं शिवमयं स्मृतं ।
 तस्माद्विरिहरक्षेत्रे पूजयेत्कनराच्युती ॥ ०
 शालग्रामशिला रम्या द्वारकाचक्रसंयुता ।
 तुलसीशंखचंटाद्यैः पूजिता मुक्तिदायिनी ॥
 तस्मान्नु ब्राह्मणो नित्यं त्रिकाले भक्तिः शुचिः ।
 शालग्रामशिलायां हि पूजयेद्भक्तिमय्यं ॥ fol. 26b.

शालग्रामशिलायाश्च गंगाया गुणवतीने ।
 तुलस्याश्च विशेषेण न समर्थैः प्रजापतैः ॥
 तुलस्यमृतजन्मासि सदा त्वं केशवप्रिया ।
 केशवार्धं विचिन्वामि(?) नामि) वरदा शोभने भव ॥
 एवं संप्राप्य तुलसीं गृह्णीयात्तां हरिप्रियां ।
 पूजयित्वा रमाकांतं कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ fol. 29b.
 ध्यानं परं कृतयुगे वेत्तायां याजनं तथा ।
 द्वापरे विष्णुपूजा च कली केशवकीर्तनं ॥
 ध्यायन्कृते यजन्यज्ञेस्त्रेतायां द्वापरे श्वेयन् ।
 यदाप्नोति तदाप्नोति कलीं संकीर्त्य केशवं ॥ fol. 34a.

It ends :

य इदं स्मृतिसाराधै महर्षिणा च संमतं ।
 भक्त्या पठेत्पाठयेद्वा स विद्याभ्युक्तिनामुयात् ॥ २३५ ॥
 शास्त्राग्निमयनास्त्रातो यंयो ज्यै पारिजातकः ।
 पुषानां कामदो भूयान्मृगानां भजतामपि ॥ २६६ ॥
 बहवो यद्यपि यथाः पादपाः संति भूतले ।
 तपाप्ययं विजयते हरिनामफलेः शुभैः ॥ २६७ ॥
 इति श्रीमन्नृपाङ्करोपनामकसदाशिवसूरिसूनुभगवद्भक्तिक-
 रगंगाधरविरचिते प्रपञ्चसारविषये जहोरावकृतनिरूपणं
 नाम अष्टमोऽध्यायः समाप्तः ॥

For another MS. of this work, see Rāj. Mitra, Notices of Sanskrit MSS., x., p. 162.

[DR. JOHN TAYLOR.]

G. KĀŚMĪR ŚĀIVISM.

(Spanda and Pratyabhijñā.)

2525.

66a. Foll. 48; size 11 in. by 6 in.; good, thick (Kāśmīr) Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; thirteen lines in a page.

Spandavivṛiti (or Spandakārikāvivarāṇa), a commentary, by Rājānaka Rāma, on Bhāṭṭa Kallaṭa's Spandakārikā (or Spandārthasūtrāvalī), or metrical paraphrase of Vasugupta's Spandasūtra (or Śivasūtra).

The commentary also includes the text of the *kārikās* as well as that of *Kallaṭa's* own brief explanation (*ṽṛitti*) of his verses, and is thus an exposition of the whole of the *Spanda-sarvaśva*, as *Kallaṭa's Kārikās* and *ṽṛitti* are also called.

It begins :

दशदिक्कालाद्यैरकलितविदालोकवपुषः

मदा तादृक्स्थानानुभविताया विस्फुरति यः ।

निजो धर्मः शंभोरनुपमचमत्कारसरसः

परं शास्त्रं तत्त्वं जयति जगति स्यंद इति तत् ॥

तच्चैरदशैतदिशः स्वयमाविशतः

केचिन्निसर्गगहनं विषमं धर्मतु ।

तेनेव यन्पुनरनी हतवर्त्मनाम्ना

माकारयति गमनाय महाभ्रमो ज्यम् ॥

नानावादानिलीयाननवरकृतान्योन्यसंयदुद्योरो-

द्वातानापातयतिः अथविदलनोद्गमश्चन्द्रप्रबंधम् ।

शास्त्राभिः क्षोभिते यैर्विचरणरभसादुल्लदावर्तभीम-

भ्रान्तिभृष्टागमार्थप्रवचिधुरमतिस्फाटितीची जनस्ते ॥

कश्चिद्विचरुचिर्विदमपि परं तत्त्वं विषयेत्यति

द्वेषध्वातविह्वलुद्विगिरतो जालैव चान्यो जडः ।

इत्थं दुर्लभं यत् सर्वद्वयग्राहो गिरा संयहः

किं त्वेते ष्टा विवेकिनः कतिपये संत्यज पादं सताम् ॥

केनापि यथिता प्रसारणधिया कश्चिद्वि सूत्रे कृताम्

एकोकृत्य यथागमं विरचिता स्यंदार्थसुत्रावलीम् ।

ईशानुग्रहशक्तिवक्रशिलया चिद्वेषविद्वम्भनो-

माशिकेषु निवेशयाम्यहमिमां कर्तुं कृतार्थं (१. यो)

[इयम् ॥

ओ नमः शिवाय सशिवाय ॥ ओ

[*Kārikā*] यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां जगतः प्रलयोदयौ ।

तं शक्तिचक्रविभवप्रभवं शंकरं स्तुमः ॥ १ ॥

[*ṽṛitti*] अनेन स्वस्वभावस्यैव शिवात्मकस्य संकल्पमात्रेण

जगदुत्पत्तिमंहारयोः कारणत्वं विज्ञानदेहात्मकस्य शक्तिचक्रैश्वर्ये-
स्योत्पत्तिहेतुत्वं नमस्कारद्वारेण प्रतिपाद्यते ॥

[*ṽṛitti*] तं शंकरं श्रेयसः कर्तारं स्तुमः प्रशंसामः । तं

कं । यस्योन्मेषनिमेषाभ्यां शक्तिप्रसरप्रलयाभ्यां जगतो विषयस्य
प्रलयोदयौ विनाशप्रादुर्भाषौ । अत्र यथार्थस्य न विवक्षितमिति
वक्ष्यामः । तं कीदृशं । शक्तिचक्रविभवप्रभवं । शक्तीनां वक्ष-

माखखरुपाणां चक्रं समूहः । स एव विभव हेतुर्न तस्य प्रभवः ।
(fol. 4b) अभिधानमस्य शास्त्रस्य स्पन्द इति यतः स्यंदतत्त्व-
विविक्त्य इत्यादाविहैव व्यवहारः । स्यंदशब्दश्चायं स्वस्वभावप-
रामशैमावस्य नित्यस्य भूयताव्यतिरेचनकारणभूतस्य तावन्मात्र-
संरभात्मनः शक्त्यपराभिधानस्य पारमेष्ठ्यस्य धर्मस्य किंचिच्चल-
नात्स्यंद इत्यर्थानुगमाद्वाचकत्वेन व्यपदिष्टः । तत्प्रतिपादनहेतु-
त्वाच्चास्त्वमपीदं स्यंदशब्देनाभिधीयते । विषयश्चास्य विष्णुद्वयद्वा-
भक्तिप्रकर्षैरिप्सुनिर्ग(1)परमेष्ठ्यपरशक्तिपातप्रोन्नीत्यमानस्वभा-
वालोकितरक्तसकलमंदेहाभकारत्वात्प्रबुद्धः सम्यगुपनतदीक्षा-
दिसंस्कारो गुरुवचनबोधनामात्रावशेषस्वात्मैश्वर्योपलब्धिसादृ-
शस्यैवेहोपदेशत्वेन पुरस्तात्परिगृहीतत्वादिद्वयभिधानविषयावयव-
वर्गतव्यौ ॥ आख्यातश्चायमादिसोकः । समस्तकरणाद्योपलक्षेप-
गर्भः ॥ १ ॥

We subjoin the text of the remaining *kārikās*, slightly emended with the help of the commentaries and a careful collation kindly supplied by Professor Bhandarkar (B):

यत्र स्थितमिदं सर्वं कार्यं यस्माच्च निर्गतम् ।

तस्यानावृतरूपत्वाच्च निरोधो अस्ति कुत्रचित् ॥ २ ॥ 5a.

जायदादिभिर्भेदे अपि तदभिज्ञे प्रसवेति ।

निवर्तते निजाज्ञैव स्वभावाहुपलभृतः ॥ ३ ॥ fol. 6a.

जहं मुनी च दुःखी च रक्तछेयादिसंविदः ।

मुक्ताश्चस्पानुस्यूते घर्तने ज्येष ताः स्फुटम् ॥ ४ ॥ 8a.

न दुःखं न मुक्तं यत्र न यासं ग्राहको न च ।

न चास्ति मूढभावो अपि तदस्ति परमार्थतः ॥ ५ ॥ 8b.

यतः करणवर्गो ज्ये विमूढो मूढवत्स्वयम् ।

सहान्तरेण चक्रेण प्रवृत्तिस्थितिसंभृतो ॥ ६ ॥ 9a.

लभते तत्प्रयत्नेन परीक्ष्य तत्त्वमादरात् ।

यतः स्वतन्त्रता तस्य सर्वेष्वेयमकृत्रिमा ॥ ७ ॥ fol. 9b.

न हीक्षा नोदनस्यायं प्रेरकत्वेन वर्तते ।

अपि त्वात्मवल्लस्यशान्त्युपलक्षणाभ्यो भवेत् ॥ ८ ॥ fol. 10b.

निजानुज्ञासनधैस्य कर्तव्येष्वभिलाषिणः ।

यदा क्षोभः प्रलीयेत तदा स्यात्परमं पदम् ॥ ९ ॥ 11b.

तदा स्यात्कृत्रिमो धर्मो ज्ञानकर्तृत्वलक्षणः ।

यतस्तदीयास्तं सर्वं जानाति च करोति च ॥ १० ॥ 12a.

तमधिष्ठानभावेन स्वभावमवलोकयन् ।

लयमान इवास्ते यस्तस्येयं कुसृतिः कुतः ॥ ११ ॥ 12b.

नाभावो भाषि(r.भाष्य)तामेति न च तत्रात्ममूढता ।
 यतो अभियोगसंस्पर्शाज्ञादासीदिति निश्चयः ॥ १२ ॥ 13a.
 अतस्तत्कृत्रिमं द्वये सौमुद्रपदवात्तदा ।
 न त्वेवं स्मर्यमाणत्वं तत्तत्त्वं प्रतिपद्यते ॥ १३ ॥ fol. 13b.
 अपस्यायुगलं चात्र कार्यकर्तृत्वशब्दितम् ।
 कार्यता क्षयिणी तत्र कर्तृत्वं पुनरक्षयम् ॥ १४ ॥ 14b.
 कार्योन्मुखः प्रयातो यः केवलं सो ऽत्र लुप्यते ।
 तस्मिंलुप्ते विलुप्तो ऽस्मीत्युपः प्रतिपद्यते ॥ १५ ॥ 15a.
 न तु यो ऽनर्गुलो भावः सर्वज्ञत्वगुणास्पदः ।
 तस्य लोपः कदाचित्स्यादन्यस्यानुपलम्भनात् ॥ १६ ॥ 15b.
 इति० अतिरेकोपपत्तिनिर्देशः प्रथमो निष्पन्दः ॥ fol. 16a.
 तस्योपलम्भिः सततं विपदाभ्यभिचारिणी ।
 निर्वर्त्तयन्त्यानुप्रवृत्तस्य तदाज्ञाने परस्य तु ॥ १७ ॥ 16a.
 ज्ञानज्ञेयसंरूपिण्या शक्त्या परमया युतः ।
 पदद्वये विभुर्भाति तदन्वयं तु चिन्मयः ॥ १८ ॥ fol. 17b.
 गुणादित्यन्दिनिष्पन्दाः सामान्यस्यन्दसंज्ञयात् ।
 लज्जाललाभाः सततं स्युर्ज्ञस्यापरिपन्विनः ॥ १९ ॥
 अग्रपुद्गलधियस्येते स्वस्तिप्रतिस्पर्गमोक्षताः ।
 यात्रयति दुरुत्तारे चोरे संसारवर्त्तने ॥ २० ॥
 अतः सततमुत्तुक्रः स्यन्दतस्त्वविचक्षये ।
 जाग्रदेव निर्वर्त्तनं भावनचिरेकाधिगच्छति ॥ २१ ॥ fol. 18b.
 कतिकुष्ठः प्रवृत्तो वाच्य(r. वा किं) करोमीति वा नृञ् ।
 भावन्ता यत्पदं गच्छेत्तत्र स्यन्दः प्रतिष्ठितः ॥ २२ ॥ 20b.
 यामवस्थां समालम्ब्य यदयं मनं वक्ष्यति ।
 तदवश्यं करिष्ये ऽहमिति संकल्प्य तिष्ठति ॥ २३ ॥
 तमाश्रितोऽध्वेनाग्रेण क्षेमसूयवुर्भाषयि ।
 सौमुद्रोऽध्वन्यस्तमितो हिता त्रच्छाडगोचरम् ॥ २४ ॥ 22a.
 तदा तस्मिन्महाव्योम्नि प्रलीनशशिभास्करे ।
 सौमुद्रपदवन्मूढः प्रवृत्तः स्यादनावृतः ॥ २५ ॥ fol. 23a.
 तदाक्रम्य चलं मन्त्राः सर्वज्ञचलशालिनः ।
 प्रवर्त्तन्ते ऽधिकाराय करणानीष देहिनाम् ॥ २६ ॥
 तत्रैव संप्रलीयन्ते ज्ञानरूपा निरञ्जनाः ।
 सहाराधकचिन्नेन तेन ते शिवधर्मिणः ॥ २७ ॥ fol. 23b.
 इति० अतिरिक्तसभावोपलम्भिर्द्वितीयो निष्पन्दः ॥ fol. 25a.
 यस्मात्सर्वमयो जीवः सर्वभावसमुद्भवत् ।
 तत्सर्वेदनरूपेण तादात्म्यप्रतिपत्तिः ॥ २८ ॥ fol. 25b.

तेन शब्दावैचिन्नानु न सावस्था न यः शिवः ।
 भोक्त्रेव भोग्यभावेन सदा सर्वत्र संस्थितः ॥ २९ ॥
 इति वा यस्य संपत्तिः(r.संविद्धिः) क्रीडात्वेनामिलं जगत् ।
 स पश्यन्ततं युक्तो जीवन्मुक्तो न संशयः* ॥ ३० ॥ 25b.
 इति० विष्णुस्य स्वस्वभावशक्तिमात्रोपपत्तिः तृतीयो नि-
 ष्पन्दः ॥ fol. 27b.
 अयमेवोदयस्तस्य ध्ये[यस्य ध्यायिचेतसि B.] ।
 तदात्मतासमापत्तिरिच्छतः साधकस्य वा ॥ ३१ ॥ 27b.
 इयमेवामृतप्राप्तिरयमेवात्मनो ग्रहः ।
 इयं निर्वैरादीक्षा च शिवसद्भावदायिनी ॥ ३२ ॥ 28a.
 यथेच्छाभ्यर्चितो धाता जाग्रतो ऽधीन्द्रदि स्थितान् ।
 क्षेममूर्योदयं कृत्वा संपादयति देहिनः ॥ ३३ ॥
 तथा स्वप्ने ऽप्यभीष्टाधीन्ययस्यानतिक्रमात् ।
 निर्वर्त्तयन्त्युत्तरे मध्ये स्थितोऽपश्यं प्रकल्पयेत् ॥ ३४ ॥ 29a.
 अन्वया तु स्वप्नोऽस्यानुप्रवृत्तस्यैकवर्त्तनः ।
 सततं लीकिकस्येव जाग्रत्सम्पदद्वये ॥ ३५ ॥ fol. 30b.
 यथा सूर्योऽस्फुटो दृष्टः सावधाने ऽपि चेत्तसि ।
 भूयः स्फुटतरो भाति स्वपलोद्धोगभाषितः ॥ ३६ ॥
 एवं(r.l. तथा B.) यत्परमार्थेन यत्र(r. येन) यत्र यथा
 [स्थितम्] ।
 ततथा चलनाक्रम्य नचिरात्संप्रवर्त्तते ॥ ३७ ॥ fol. 31a.
 दुर्बलो ऽपि तदाक्रम्य यतः कार्यं प्रवर्त्तते ।
 आकादयेवुभुक्षा च तथा यो ऽतिबुभुक्षितः ॥ ३८ ॥ 32a.
 अनेनाधिष्ठिते देहे यथा सर्वज्ञतादयः ।
 तथा स्वात्मन्यधिष्ठानात्सर्वज्ञत्वं भविष्यति ॥ ३९ ॥ 33a.
 ज्ञानिर्विलुङ्गिता(r.०का†) देहे तस्याद्याज्ञानतः स्मृतिः ।
 तदुन्नेवविलुप्तं चेत्तुतः सन्त्याद(r.सा स्याद)हेतुका ॥ ४० ॥
 एकचिन्ताप्रसक्तस्य यतः स्यादपरोदयः । [fol. 33b.
 उन्नेवः स तु विज्ञेयः स्वयं तनुपलक्ष्यते ॥ ४१ ॥ 34a.

* Here, as in other instances where several *ślokas* are taken together for comment, the *prittī* for the whole is given after the *kūrikā*, but at the end of the commentary the commentator remarks that the *prittīlikā* has taken them separately, as in the case of these three verses: व्याख्यातमेतद्वृत्तौ पृथक् सवैत्मक इवायमात्मेत्यादिना तेन तत्प्राविष्टेनेत्यादिना एवं स्वभावस्ये-त्यादिना संघेन ॥

† शरीरं विलुङ्गिता धातुवर्त्यतेजःशब्दादीनां हरेण हर्षा ।

सतो विन्दुरतो नादो रूपमस्मादतो रसः ।

प्रवर्तने अधिकरेणैव शोभकत्वेन देहिनः ॥ ३२ ॥ 34b.

दिदृक्षयेव सर्वाधीन्यदा व्याप्यावतिष्ठते ।

तदा किं बहुनोक्तेन स्वयमेवावभोक्ष्यते (° गम्यते v.l. B.)

[३३ ॥ fol. 35b.

प्रबुद्धः सर्वदा तिष्ठेन्नानेनालोच्य गोचरम् ।

एकत्रारोपयेत्सर्वं ततो ज्ञेयं न योद्मते ॥ ३४ ॥ 36a.

शब्दराशिमनुष्यस्य शक्तिवर्गस्य भोम्यता ।

कलावितुमविभवो गतः सस्य पशुः स्थितः (v. लूतः) ॥

[३५ ॥ fol. 36b.

[परामृतरमापायस्तस्य यः प्रत्ययोज्ञवः ।

तेनास्त्रतन्त्रात्मेति स च तन्मात्रगोचरः ॥ ३६ ॥ B.*]

स्वरूपावरणे चास्य शक्तयः सततोत्थिताः ।

यतः शब्दानुवेधेन न विना प्रत्ययोज्ञवः ॥ ३७ ॥ 40a.

सेयं क्रियात्मिका शक्तिः शिवस्य पशुवर्तिनी ।

बन्धयित्री स्वनागस्या ज्ञाता सिद्धपपादिका ॥ ३८ ॥ 41a.

तन्मात्रोदयरूपेण मनो ब्रह्मवृत्तिना (v. वर्तिना) ।

पुर्यष्टकेन मरुद्वस्तदुक्तं प्रत्ययोज्ञवम् ॥ ३९ ॥

भुक्ते परपशो भोगे तन्मावात्संमरेक्षया (v. ° दत्तः) ।

संनृतिप्रलयस्यास्य कारणं संप्रचक्षते ॥ ४० ॥ fol. 44a.

यदा त्वेकव संकटस्तदा तस्य लयोज्ञवी (° दयी v.l. B.) ।

नियच्छन्मोक्तानेति ततश्चक्रेभरो भवेत् ॥ ४१ ॥ 45b.

इति ° शक्त्यात्मकविद्याव्यतिरेकोपलब्धिः प्रकीर्त्यनुयो
निष्पन्दः ॥ fol. 47a.

अगाधसंज्ञयाभोधिस्तनुस्तरणतारिणीम् ।

बन्धे विचित्राधिपदा चित्रा तां गुरुभारतीम् ॥ ४२ ॥

[*Vṛitti* :] अगाधो अग्रतिष्ठो ज्ञतः ॥

समाप्तं स्यदमर्वस्वं प्रवृत्तं भटुकज्जटात् ।

सप्रकाशोक्तिस्तत्परिहरसोत्सुकान् ॥

[*Virṛiti* :]

दृष्टं महादेवगिरी महेश-सम्पददिष्टाब्जवमूर्वसिंधोः ।

स्यदानं यद्वसुगुप्तपादैः श्रीकल्लटस्तत्प्रकटीचकार ॥

तानशक्त्यस्वरूपप्रतिपादनां हृदि स्फुरतीं गुरुभारतीं वंदे ।
गुरोर्वसुगुप्ताभिधानस्य साक्षात्सिद्धमुक्तसंक्रांतसमस्तरहस्योपनि-
षद्गतस्येदं तन्मात्रनिष्पन्दस्य भारतीं वाचं स्तौमि ॥ कीदृशीं ।
अगाधेताश्चर्धेन विज्ञेयम् ॥ ° ending with four bene-
dictory stanzas, the last of which runs thus:

शशिन्योतिर्दीपप्रभृतिभिरशक्यं ज्ञनयितुं

यदासीन्निर्य्यदीकृतसकललोकं किल तमः ।

गते तत्रेदानीं स्वयममलमूर्त्यागमहते

कृताचारः संकोचं विजह्यु विनिद्रा जनदृशः ॥

संपूर्णैर्धृत्त्यनुसारिणी स्यदविभृतिः ॥ कृत्स्नप्रभवतो महा-
माहेश्वराचार्यशिरोगणिराजानकश्चोमदुसलदेवानुजीविनो राजा-
नकश्चोरामस्येति शिवम् ॥ °

Quotations are met with in the commentary from *Jñānagarbhasatōtra*, fol. 41b; *Tattvagarbha(stōtra)*, foll. 37a, 38a (यदा त्वेवविधाद्य निजा भोगज्ञता पशो । तदा माया स्वरूपेति ज्ञायते वैभवाश्रयः ॥); the *Pāramahansa*, fol. 3b (शक्तिश्च शक्तिमात्रेव पदार्थ-
ज्ञयमुच्यते । शक्तयो स्य नगकृत्वा शक्तिमात्रं महेश्वर इति ॥); *Pratyabhijñā*, foll. 38a, 40b (an. śloka); *Bhar-
trihari*, fol. 30b (प्रविभज्यात्मनात्मानं मृष्टा भावान्मृष-
विधान् । सर्वेश्वरः सर्वशक्तिः सन्ने भोक्ता प्रपद्यते ॥); *Mā-
linivijaya*, fol. 42b (तथा च श्रीनालिनोविजयी ॥ या
सा शक्तिर्जगद्भातुः कथिता समवायिनी । इच्छा त्वं तस्य सा
देवि सिमृद्योः प्रतिपद्यते ॥); whilst other schools of
Yoga philosophy are referred to at fol. 13a :
यथानैर्योगिभिरुपदिश्यते ।

On the tenets and principal works of the *Kaśmīr Śaivas*, see esp. Hall, Index, pp. 196 seq.; Bühler, Detailed Report, pp. 77 seq.; Bhandarkar, Report 1883-4, pp. 76 seq.

Bhaṭṭa Kallāṭa, the disciple of *Vasugupta*, lived under king *Avantivarman*, who reigned about 854 A.D.; whilst *Rājānuka Rāma* calls himself a dependant (or pupil) of *Rājānuka Eṭpaladeva*, who, if identical with the author of the *Pratyabhijñā*, is assigned by Prof. Bühler to the first half of the tenth century. At the end of his commentary on the *Bhagavadgītā*, *Rājānuka Rāma* (also called *Rāmakaṇṭha*)

* Prof. Bhandarkar's MS. of the *Vivaraṇa* likewise omits the text of this verse, supplied by him from a copy of the *Spandakārikā* in the *Śāradā* character (Rep. of 1875-76, no. 508).

speaks of himself as a younger brother of *Muktākāṇa* (? the same as the poet of that name in the time of *Anantivarman*), and a descendant of *Nārāyaṇa* of *Kūnyakubja**; whilst in the colophon of a MS. of his *Nareś-vara-parikṣhīprakāśa* (Rāj. Mitra, Notices, iii., no. 1140) the author is called *Nārāyaṇakāṇṭha-sūnu-Rāmakaṇṭha*.

Rāmakaṇṭha is referred to in the *Sarva-darśanasamgraha* (Cowell and Gough, transl., p. 125) in the chapter on the *Śaivadarśana*, in connection with the interpretation of the term *puryaṣṭuka* in the 49th *kārikā* (or rather the corresponding *spandasūtra*), where the present commentary gives the following interpretation (fol. 44b): पुष्यै सूर्यशरीरे तन्मात्रपंचकं गुणत्रयमिति सूर्यशरीरकारणभूतमहकं यत्तद्विधिं तन्मुखं पुष्यैकं तन्मात्रैवात्सूर्यलपि शरीरे तच्छब्देन पुष्यैकमित्युच्यते ॥ *Nārāyaṇakāṇṭha* is likewise referred to in the same work (ib. p. 129), apparently as the author of the *Mṛigendravaripitti*.

Fol. 1a contains the following note, in Colebrooke's hand, '*Syaṇṭa* : a demonstration of the Identity of *Śiva* and his active power or *Śukti*.'

[II. T. COLEBROOKE.]

2526.

1573a. Foll. 78; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; nine lines in a page.

Triṃśikāttanvarivaraṇa (or *Parātriṃśikāttanvarivaraṇa*), an exposition, by *Rājānaka Abhinavagupta* (son of *Cukhala*, and disciple of *Utpala*), of the *Triṃśikā* (or *Parātriṃśikā*), a versified treatise of *Kāśmīr Śaiva* philosophy. Very correct.

* यो नारायण इत्यभूदुत्तमिधिः श्रीकन्यकुञ्जे द्विजम् तदंशे स्वगुणप्रकटयित्वा मुक्ताकलास्यो अभवत् । तस्यैवा सदृशानुजेन रचिता रामेण विद्वज्जन-स्थाप्यत्वात्फलजनेन भगवन्तीतापदार्थप्रसा ॥

It begins:

विमलकलाप्रयाभिनवमृष्टिमहाजननी
भरिततनुश्च पंचमुखगुह्यरुचिर्जनकः ।
तदुभयपामलसुखिरितभावविसर्गमयं
हृदयमनुत्तरामृतकुलं मन [सं] स्मरताम् ॥ १ ॥

यस्यानंतविष्णुनेतृ स्फुरतां
वाक्त्राभासभासमानं विमृष्टी ।
शोभे शोभे अनुत्तराय स्थिती
तां यदे देवीं स्वात्मसंविदिनेका ॥ २ ॥

नरशक्तिशिवालकं विदं हृदये या विनिधाय भासयेत् ।
प्रथमाभि परमानुत्तरा निजभासां प्रतिभाचमत्कृति ॥ ३ ॥

जयतनर्षमहिमा विपाशितपञ्चमनः ।
शोभानाद्यगुरुः शंभुः श्रीकठः परमेश्वरः ॥ ४ ॥

निजशिवविशेषाय प्रमुहस्मरणाय च ।
नयाभिनवगुप्तेन ज्ञानो जयं क्रियते मनाक् ॥ ५ ॥
श्री[हे] सु[वा] च ॥

अनुत्तरं कथं देव सद्यः कीलिकसिद्धिं ।
येन विहातनात्रेण खेचरो समतो व्रजेत् ॥

परमेश्वरः पंचविधकृतमयः सततमनुग्रहमय्या पररूपया शक्त्या साक्षातो वस्तुतो अनुग्रहात्मिव । न हि शक्तिः शिवाद्भेदे मज्ञेयेत् । सा च शक्तिर्लोकानुग्रहविमर्शनीया प्रथमतः परमानर्श-मयपश्यत्या मृचयिष्यमासानंतशक्तिज्ञताविभिन्ना प्रथमतः परम-हार्मत्रमय्यामदेशकालकलिताया संविदि विरुद्धी तावत्पश्यत्युग्र-विष्यदुक्तिप्रत्युक्तिविभागेनैव यतिरे तैव च सकलप्रमातृसंविद्व-यमयी सततमेव वर्तमानरूपा ततस्तु पश्यती यद्यदीधितं तत्तदेव समुचितकारणनियमप्रबोधितं बोधसूच्यमात्रेण विमृशति ॥ ०

The succeeding verses are as follows:

एतमुक्तं महागुप्तं कथयस्व मन प्रभो† ॥ fol. 14a.

हृदयस्या तु या शक्तिः कीलिकी कुलनायिका ।
ता मे कथय देवेश येन तृप्तिं लभाम्यहं ॥ fol. 16a.

Comm. : ० तन्मे कथयेत्यपि पठति । श्रीमोमानंदपादा व्याचक्षते च तत्तत्त्वादिति यद्वा तत्कथय येन तृप्तिं परमानंदमयो लभे परमाद्वयनिर्वृतिस्वातंत्र्यरसा भवामीति समन्वयः ॥ व्रजा-मीत्यपि पाठः ॥ ०

नृणु देवि महाभागे उत्तरस्याप्यनुत्तरं ।

† At fol. 25b this half-śloka and the first śloka are referred to as अनुत्तरनिवादि सार्धश्लोकयुगलं.

कौलिको ऽयं विधिर्देवि नम हृद्भोग्यवस्थितः ।

कथयामि सुरेशानि सद्यः कौलिकसिद्धिदं ॥ fol. 17a.

Comm. fol. 23b : तदाहुर्निजपूज्यो श्रीसोमानन्दपादाः ।

कथयामीत्युच्चारयाम्युत्कलिकात् इति । ०

अथाद्यास्तिथयः सर्वे खरा विंश्वत्मानगाः ।

तदेतःकालयोगेन सोमसूर्या प्रकीर्तिती ॥

पृथिव्यादीनि तत्त्वानि पुरुषांतानि येषु ।

क्रमात्कादिषु वर्गेषु मकारातेषु मुच्यते ॥

वाय्वग्निमल्लेन्द्राणां धारणानां चतुष्टयं ।

तदूर्ध्वं ज्ञादि पिख्यातं पुरस्ताद् ब्रह्मपंचकं ॥

अमृता तत्त्वता तेषां क्षातिः सृष्टिरुदाहता ।

सर्वेषामेव मंत्राणां विद्यानां च यशस्विनि ॥

इयं योनिः समाख्याता सर्वतंत्रेषु सर्वदा ॥ fol. 26a.

After a general discussion, the explanation of these 4½ ślokaś begins fol. 44b :

सर्वत्र स्वस्वभावात्मकप्रभावप्रस्थाप्रसरानिरोधो यस्या इत्यामंत्रयो यस्येति शोभने व्रतेन तदयमत्र संक्षेपार्थः ॥ स्वातन्त्र्यकारसावेशचमत्कारैकलक्षणा । परा भगवतो नित्यं भासते भैरवी स्वयं ॥ तस्याः स्वभावा योगो यः सो निरुद्धः सदोदितः । सदाशिवधरा त्रिवैकुण्ठलोपोतमुखादिभिः ॥ भासनानिः स्वस्वभावेः स्वयं प्रथमज्ञातिभिः । प्रपते संविदाकारः स्वसंवेदनसारकः ॥ स्वस्वसंवेदनं नाम प्रमाणमिति वक्ष्यते । बालातिवैकसर्वविदां यासांम्येनैव भासते ॥ इन्द्रियाणि चिरुषं च लिङ्गं परवचःक्रमः । स्वरूपमन्यथा योगः प्रतीत्यनुदयो यनः ॥ इत्यादिको यस्य सर्वं द्वारमात्रे निरूप्यते । तत्स्वसंवेदनं प्रोक्तमविच्छेदप्रथमम् ॥ येषां नास्त्रिरूपादिनाममात्रे ऽप्यभिज्ञता । तेषामपि तिरश्चा हि सा सा संविदाकाशते ॥ सर्वभासा स्वभावेन स्वरूपामर्शनात्मिका । स्वरूपामर्शने यच्च तदेव परवागवपुः ॥ तद्विचित्रस्वभावत्वाद्विचित्रप्रथनानामयं । प्रपते पारतन्त्र्यं हि न ज्ञातुं भजते छविः ॥ अपारतन्त्र्यात्संकेतप्रवृत्तादेः कथं स्थितिः । अतः संकेतरहितं स्वस्वरूपविमर्शने ॥ देशकालकलामायास्थानपात्रक्रियोत्तरं । परिपूर्णं स्वतः सर्वं सर्वाकारविलक्षणं ॥ स्वाभाविकमहासंवितात्संस्कारैकलक्षणं । शुद्धविद्यात्मकं रूपमहमिदमुभयात्मकं ॥ तदेव मातृकारूपं धरादीनां निजं वपुः । तत्पारमार्थिकाकारं द्रुत्याश्रयानस्वरूपतः ॥ बीजयोन्मात्मकं प्रोक्तं शिवशक्तिस्वरूपकं । शिवशक्त्योस्तु मंत्रद्वन्द्वोन्मोच्छलितस्वतः ॥ परस्परसमापत्तिजैर्गदानन्ददायिनी । अंतःस्थविद्यपार्थितपारमार्थिकसङ्गपुः ॥ यद्यौयैमिति निर्णीतं तद्विज्ञेययोजना । विसर्ग इति यत्प्रोक्तं

भुमधान(?) तदुच्यते ॥ अनुत्तरपदायामौ स एव मुष्टो विधिः । अस्मादेव त्वनायोयाद्वर्णैर्पुञ्जाविरुपिता ॥ मायामालंभ्य भिन्नेव शोषे सृष्टिराद्यसौ । पंचाशद्वेदसंभितप्रत्ययप्रसवामिका ॥ बंधरूपा स्वभावेन स्वरूपा वरणात्मिका । अवेवांतर्गतास्तालाः शेषयो विषयात्मिकाः ॥ तन्मते संसृतिं चित्वा कर्ममायागुणानामयौ । अस्यां साम्यं स्वभावेन शुद्धभैरवतामयं ॥ प्रोक्तं प्रागेव जीवन्तं मुक्त्यं पारमार्थिकं । भिन्नाया वर्णमृष्टेय तदभितं वपुः परं ॥ यौर्ध्वमित्युक्तमत्रैव यदुपमा मंत्रगुप्ता । तदेतदहमित्येव विसर्गानुत्तरात्मकं ॥ स्वं स्वभावं परं ज्ञानस्त्रीवन्मुक्तः सकृद्बुधः । मिष्टादिप्रसवस्तेन ज्ञातसंकोचसूत्रितं ॥ नाभिकुंडलहृद्गोघोर्गोङ्गिनोहनुपासते(?) । तदेतत्किल्बिर्निर्णीतं यथागुर्वैगमं मनाक् ॥ एतां संविदमालंभ्य यस्यान्नामृच्छतां स्वयत् । नैतापतैव तुलितं नार्गोशस्तु प्रदर्शितः ॥ इयतीति च्यवच्छिन्नाद्वैरवी संविदं हि कः । एतापाश्चाक्रियातो ऽयमस्मानु प्रविजृम्भितः ॥ येनाधिका रितैरेतदस्माभिः प्रकटीकृतं । अस्माकमन्यमातृगुणामत्र कालोत्तरे ऽपि वा ॥ भयस्यभूत्वाभयिता तत्कः मूढस्तमो ऽप्यतः । यः सर्वयोगावयवप्रकाशेषु गभस्तिमान् ॥ श्रीपुर्वैशास्त्रे निर्णीतो येन मुक्तश्च मोक्षकः । एतन्नु सर्वथा घातो विमृश्यं च परेक्षुभिः ॥ तस्यं मर्त्यत्वमुलभां हित्वासूयां पिबच्छयैः । आलोचलक्षणादूर्ध्वं यद्वेदात्मनि स्थितिः ॥ चिदकीधलवास्तेन संशान्यते स्वतो रस्तात् ॥ Then follows a *prākṛit* passage: परसंये-
षण भासतज्जड्य पिर अरनुहसो आइसज्जड्यइ भासइस ०
fol. 56b.

ततश्च विसरतो अनुत्तरस्वरूपनिरूपणाय पंचाशत्तारत्नवि-
रूपयति ॥ चतुर्दशयुतं भद्रे त्रिषोऽंशतस्तनन्वितं । तृतीयं ब्रह्म मुषोषि हृदयं भैरवात्मनः ॥ एतन्नायोगिनीजातो नारुद्धो लभते स्फुटं । हृदयं देवदेवस्य सद्यो योगविमोक्षदं ॥ अस्योच्चारं कृतं सम्यक्पुत्रमुद्रागणो महान् । सद्यस्तन्मुखात्तमेति स्वं देहावेश-
लक्षणं ॥ मुहूर्तं स्मरते यस्तु षुचकेनाभिमुद्रितः । स यथाति तदा सर्वं मंत्रमुद्रागणं नरः ॥ अतीतानागतानयोन्मृष्टो ऽसौ कथयत्यपि । प्रहराद्यदभिप्रेतं देवतारूपमुच्चरन् ॥ साक्षात्पश्यत्यसंदिग्धमाकृष्टं रुद्रशक्तिभिः । प्रहरद्वयमात्रेण व्योमस्थो जायते स्मरन् ॥ त्रयेण मातरः सर्वा योगेश्वर्यो महाबलाः । चोरा चोरेश्वराः सिद्धा बलपाश्चाकिनीगणः ॥ आगत्य समयं दत्त्वा भैरवेण प्रचोदिताः । यच्छंति परमां सिद्धिं फलं यद्वा समोहितं ॥ अनेन सिद्धाः सेव्यंति साधयंति च मंत्रिणः । यत्किंचिद्वैरवे तंच सर्वे मस्मात्प्रसिद्धानि ॥ अदृष्टमंडलो ऽप्येवं यः कश्चिद्वैति तत्स्वतः । प्रसिद्धिभागभवेन्नित्यं स योगी स च दीक्षितः ॥ fol. 59a.

० यदुक्तं कुलात्परतरं त्रिकमिति सर्वोत्तरमनुत्तरत्वं तत्रिरूपयति ।

अदृष्टमडलो ज्येष्ठे यः कश्चिद्वेति तत्ततः ।
स सिद्धिभाग् भवेद्विषयं स योगी स च दीक्षितः ॥

[fol. 68b.]

अनेन ज्ञातमात्रेण ज्ञायते सर्वशक्तिभिः । fol. 69a.

शाकिनीकुलसामान्यो भवेद्योगे विनापि हि ।

अविधिज्ञो विधानज्ञो जायते यजनं प्रति ॥

कालाग्निमादितः कृत्वा मायां तं ब्रह्मदेहम् ।

शिवो विद्याद्यनंतश्च परशक्तिश्च मत् ॥ fol. 69b.

तदंतर्वेति यत्किंचिच्छुद्धमार्गे अवस्थितं ।

अणुविशुद्धमचिरादेश्चरं ज्ञानमश्नुते ॥

तद्योदकः शिवो ज्ञेयः सर्वज्ञः परमेश्वरः ।

सर्वगो निर्मलः स्वच्छस्तुभः स्वायतनः शुचिः ॥

यथा न्यग्रोधबीजस्यः शक्तिरूपो महादुमः ।

तथा हृदयबीजस्यं जगदेतच्छरावरं ॥

एवं यो वेति तस्मै तस्य निर्वाणगामिनी ।

दीक्षा भवत्यनंदिग्धा तिलाज्याहुतिवर्जिता ॥ fol. 70a.

मृष्टिं वस्त्रे च हृदये गुह्ये मूर्तीं तथैव च ।

न्यासं कृत्वा शिखीं बद्ध्वा समर्पिंशतिर्निवृत्तिः ॥

एकैकं तु दिशां च दशानामपि योजयेत् ।

तालवयं पुरा दत्त्वा सशब्दं विप्रज्ञातये ॥

शिसासंख्याभिजनेन तोयो नाभ्युद्येततः ।

पुष्पादिकं क्रमात्सर्वं लिङ्गे वा स्थंडिले च वा ॥

अतुर्दशाभिजनेन पुष्पेणासनकल्पना ।

ततः मृष्टिं यजेद्बीरः पुनरेवासनं ततः ॥

मृष्टिं तु संपुटीकृत्य पश्चाच्छजनमारभेत् ।

सर्वतस्त्वमुसंपूर्णौ सर्वभरणभूषिता ॥

यजेद्देवीं महेश्वरीं समर्पिंशतिर्निवृत्तिः ।

ततः मुग्धिपुष्पैस्तु यथाशक्त्या समर्पयेत् ॥

धृजयेन्नरया ज्ञात्वा आत्मानं च विवेदयेत् ।

एवं यजनमाख्यातमग्निकार्ये ज्येष्ठे विधिः ॥ fol. 71b.

कृतपूजाविधिः सम्यक् स्मरन्वीजं प्रसिध्यति ॥ 73b.

आद्यंतरहितं बीजं विकसतिप्रथमम् ।

हृत्पञ्चांगतर्गतं ध्यायेत्सोमोऽंशं नित्यमभ्यसेत् ॥ fol. 75a.

यान्यान्कामयते कामास्तास्तांशीघ्रमवाप्नुयात् ।

तस्यात्यस्त्यतामेति सर्वज्ञत्वं न संशयः ॥

एवं मंत्रफलप्राप्तिरित्येतद्गुह्यमात्मलं ।

एतदभ्यासतः सिद्धिः सर्वज्ञत्वमवाप्नोते ॥

Whether any other verses occurring in the MS. belong to the original treatise, it is difficult to make out.

Abhinavagupta's exposition concludes with the following genealogical account :

इत्थं प्रपन्नजनतोद्भवाप्रवृत्त-

श्रीमान्महेश्वरपदायुजचंचरीकः ।

वृत्तिं व्यधात् चिकरहस्यविमर्शगर्भे

काश्मीरकाचुलकादधिगम्य* जन्म ॥ १ ॥

एतावदेतदिति कसुलयेत्प्रसन्न

श्रीश्रीभवं मत्तमनर्गलिताश्च वाचः ।

एतन्नु तावदखिलात्मनि भाति यन्मे

भातं ततो अत्र मुषियो न पराङ्मुखाः स्युः ॥ २ ॥

सज्ञस्य संज्ञयविपर्ययभागिनो वा

ज्ञानं प्रकंपरहितं प्रकरोति सम्यक् ।

रुदस्य निश्चयपतो हृदयप्रतिष्ठा

संवादिनीं प्रकुरुते कृतिरीदृशीर्य ॥ ३ ॥

एतावदधेरसंकलनाधिरुद-

धारानिरुदहृदयो विमृशेदतो अपि ।

यद्युत्तरं तदपि नैव सहेत नैदं

लोपानमेतदमलं पद्मारुह्योः ॥ ४ ॥

काश्मीरेषु यज्ञस्करस्य नृपतेरासीदनायायणीः

श्रीमान्मन्त्रभ इत्युदाहृततनुर्यः प्राग्यजन्मा द्विजः ।

तस्य स्नागभवः प्रसिद्धपदचोषार्चं समर्पेगुणैः

श्रीश्रीरिः शिमुचंद्रचूडचरणाध्यानेकरत्नाकरः ॥ ५ ॥

शीलस्यायतनं परस्य यज्ञसो जृभाम्यदं नर्नभृ

यात्सत्यस्य समयलोककल्याणमस्य जन्मस्थितिः ।

श्रीमद्वत्सलिकाभिधा च सहजा(सहचरी B.) तस्यैव

[भक्त्युत्पत्त]

प्रोद्विक्तातवृत्तिशंकरनुतौ यस्या मनो जृभते ॥ ६ ॥

तस्यैवात्मभवो विभाषितजगत्सर्गस्थितिः शंकर-

ध्यानाचौपरिषितनैकरसिकः कर्णोभिधानो द्विजः ।

यो बाल्ये ज्येष्ठ यौवने अपि विधवासक्तिं विहाय

[स्थिरान्]

एतानामश्रयते विमर्शपदवो संसारनिर्मूलिनो ॥ ७ ॥

* Prof. Bühler's Report has काश्मीरिकाचुलकादधिगम्य.

आता मनेव शिष्यशासनरुढचेताः

प्रेम्णः परात्मनि मनोरथगुणानाम् ।

यः शास्त्रतन्त्रमखिलं प्रविषेत्कुसुमः

प्राप्तुं परं शिष्यपदं भवभेदनाय ॥ ६ ॥

शिवशास्त्रैकरसिकः पदवाक्यप्रमाणावित् ।

रामदेवाभिधानश्च भूषितोत्तमजन्मकः ॥ ९ ॥

एतन्निप्रहितकरुणप्ररुढहृदयेन यन्मया रचितं ।

मार्गप्रदर्शनं तत्सर्वस्य शिवाग्रये भूयात् ॥ १० ॥

अंतर्वेद्यामचिगुप्ताभिधानः *

प्राप्तोऽपि प्राविशत्प्रामात्रम् ।

ओकाशमोरांछद्रुचूडावतारैर्निः-

संस्थाकैः पाषितोपातभागान् ॥ ११ ॥

तस्यान्वयाये महति प्रसूताङ्गराहगुप्ताप्रतिलम्बजम् ।

संसारवृत्तांतपराङ्मुखो यः शिष्यैकचित्तयुक्तलाभिधानः

तस्माद्विषेचित्तसमस्तपदार्थशास्त्राल् ॥ १२ ॥

लब्ध्वापि देहपदार्थं परमेशपूतं ।

प्राप्ताभयो अभिनयगुप्तपदाभिधानः

प्रावेशयत् चिकित्सतस्त्वमिदं निगूढं ॥ १३ ॥

ये तावत्प्रविष्टकर्मभ्यहृदयास्तेभ्यः प्रणामो वरः

के ऽप्ये प्रविष्टे न च गताः पारं धिगेताञ्जडान् ।

यत्नतः प्रविमर्शसारपदार्थसंभावनायु स्थितो

लक्ष्मीको अपि स कश्चिदेव सफलकुर्वीत यत्नं नम

॥ १४ ॥

स्वात्मानं प्रविषेत्कुसलसती ये विभक्तिं प्रायेनात्

तान्प्रयात्मकदर्पेनाह परतः किंचित्फलं शोध्यते ।

विच्छेद्यास्य विविक्तये स्थिरधियो ये संभ्रंते पुनस्

तानभ्यर्थयितुं मयैव विहितो भूषा प्रणामादरः ॥ १५ ॥

धाम्यतो धमयति मंदधियणास्ते जंतुचक्रं नई

स्वामी कृतगुणाभिधानवशातो वज्रा दूढं बंधनैः ।

दृष्ट्वै गुरुभारवाहविषये यातानुयाताम्यनू-

त्तयाशप्रविकर्तनाय यदितं ज्ञानशिष्टं मया ॥ १६ ॥

* Prof. Bühler's MS. reads अन्तर्वेद्यां सचिगुप्ताभिधानः

† The MS. again makes this verse 13; the succeeding verses then being likewise numbered wrongly. See Prof. Bühler's Report, where a similar mistake is made by the two *Sālini* verses 11 and 12 being numbered as a single stanza.

बहुभिरपि सो ऽहमेव धर्मितस्तत्त्वोपदेशकमन्यैः ।

तत्त्वमिति वर्येष्ट्य (r. युग)मपि रसना येन न यत्पश्ये ॥ १७ ॥

परमेश्वरः प्रपन्नोद्भरुणकृपाप्रयुक्तगुरुहृदयः ।

ओमानन्देवः शंभुर्नामयति नियुक्तवास्तवे ॥ १८ ॥

तत्त्वनिर्मलस्थितिभिर्भागिहृदये स्वयं प्रविष्टमिव ।

ओसोमानन्दमतं प्रविमृश्य मया निबद्धमिदं ॥ १९ ॥

ईहो ह्युक्तचारप्रविरचनलसन्निभैरानन्दपूर्णा-

देव्याः सत्याशकोटिप्रविषटनपदुत्तानमूलोद्ध्वाराः ।

चेतोवाक्कायमेतद्विगतभवभयोत्यति युष्मानु सम्यक्

प्रोतं यत्नेन मत्तं जनत किल हृदि द्वाक्प्रसादं प्रसज्य

व्याख्यादिकर्मपरिषाटिपदे नियुक्तो ॥ २० ॥

युष्माभिरस्मि गुरुभावमनुप्रविश्य ।

वाक्चित्तवायलमिदं नम तेन देव्यात्

तच्चक्रचारुचतुरस्थितयः सम्यक् ॥ २१ ॥

समाप्तमिदं त्रिशिकातस्त्वविवरणं ॥ कृतिस्त्रिजनचरखर्चि-

तनलम्प्रसिद्धेः श्रीमद्वाक्कायकाभिमद्युगमस्य ॥

ज्ञातेरेकोनविंशत्या त्रिशिकेयं विवेचिता ।

सर्वेषु चिकित्सास्तेषु ग्रंथीनिर्देलियन्ति ॥

युष्मन्तु सर्वजगतां परहितनिरता भवंतु भूतगणाः ।

दोषाः प्रयातु शान्तिं सर्वेषु सुखी भवतु लोकः ॥

From the way in which *Somānanda* is referred to in the above extracts, it seems clear that he must have been the author of the *Triṃśikā* (see Hall, Index, p. 198, where the author is called *Someśvara*), and that he also wrote a commentary on his own verses, referred to as *nijavṛitti* (once *nijavivṛiti*, fol. 55a). His *Sinudṛishti* is likewise quoted at foll. 29b, 33a (where *Somānanda* is expressly mentioned as the author), 75a; whilst a *śloka* by him is quoted at fol. 17b [यदुक्तं सोमानन्दपादैरपरस्थितौ । ना

बुद्धिर्धेयुनः सूक्ष्मं सर्वदिक्कमवस्थितं । ज्ञानं बोधमयं तस्य शिवस्य सहजं सदेति]. And further, fol. 25a: तथा हि केपुषिद्वृष्टपुस्तकेष्वीदृक् सोकोत्तरं दृश्यते । श्रुतं देव महाज्ञानं विकास्य परमेश्वर । उत्तरं च तथा ज्ञानं त्वत्प्रसादावधारितमिति ॥ तदस्त्वच्छ्रीसोमानन्दपादनिर्दिष्टव्याख्यानुसारेणैव यदुक्तं समादिष्टस्तदेव सर्वस्य करोति शिवं । ०

Abhinavagupta quotes his own *Śivadr̥ṣṭyālocana* at fol. 30b; his commentary *Kramakeli* on (his own) *Kramastotra*, fol. 64b; and four verses from a *stotra* (or *stotras*) of his (मयैव स्तोत्रे ? the *Kramastotra*), each in a different metre, foll. 15b, 41b, 53a, 60a. We also read, fol. 7a : तदेतच्छ्रु-*Pūrvapuñcikāyām* मयैव विस्तरतो निर्णीतमिहानुपयोगाङ्गयोगीरवाच न वित्तयोक्तं ; fol. 41a : वित्तं च विचारितं मयैवत् *Padārthapraveśanirṇaya-ñikāyām* इति किमिह वृथा वाग्जालेन : and further fol. 4b (an *āryā*) without any introduction : गोप्यमुपदेशसारे सद्यो भिरवपदावहं सततं । अभिनवगुप्तेन मया व्याख्यातं प्रसन्नवैख्यं ॥ and fol. 16b : तद्वच प्रसन्नवैख्ये ॥ श्रीभैरव उवाच ॥ व्याख्यातं प्रागेवैतत् किं पुनरुक्ता वादनेन भैरवो भरणालको महामन्त्रनवात्मकश्च ॥

Other authorities referred to are : (*śrīmad-*) *Ucchushmaśāstra* ; *Utpaladeva*, fol. 7b [ज्ञानं क्रिया च भूतानां जीवतां जीवनं मतं ॥]; fol. 9a [स क्रमत्वं च लीकित्वाः क्रियायाः कालशक्तिः । घटनेन तु शासताः प्राग्भ्याः स्यात्प्रभोरपि ॥]; fol. 52b (*Īśvarapratyubhi-jñātīkāyām*) ; *Kallaṭa*, fol. 27b [यदाहुः श्रीकलट्ट-पादाः । तदुपाते सर्वज्ञत्वसर्वकर्तृत्वलाभ इति ॥]; *Kālottara*, fol. 42a ; *Kīraṇa* (one śloka), fol. 69b ; *Kuh-jikā(tantra)*, fol. 49b [तथा श्रीकुञ्जिकान्ते चक्रविचारे मुनेवार्थं प्रधानतयाधिकृत्यादिष्ट । नायोपरि महामाया त्रिकोणा-नंदरूपिणीत्यादि ॥]; *Guhya-yoginītantra*, fol. 51a (two ślokas) ; *Tantrasamuccaya*, fol. 21a (one śloka : नरशक्तिश्चिवावेश ०) ; *Tantrasāra*, fol. 5b [विंशिकायास्तथा प्रोक्तः सार्धकोटिप्रविस्तरः], fol. 30b (śl.), fol. 46b [निजोक्तमागच्छायातस्त्वम् ॥]; *Tilakaśāstra* (? *Śivadr̥ṣṭyālocana*), fol. 61a ; *Trikatantrasāra*, fol. 49b [शिवशक्तिसमापत्या शिवशक्तिचिन्तात्मकः । ०], fol. 60b [ज्ञानंदप्रसरः पूजा तां त्रिकोणे प्रकल्पयेत् । ०]; *Trikahṛidaya*, fol. 4a [नित्यं विसर्गपरमः स्वज्ञात्री भैरवो विभुः ०], fol. 41b ; *Triratnakula*, fol. 51b [अष्टाष्टकविभेदेन मातृकाया निरूपितं । तदेव कुलचक्रं तु तेन व्यामर्शितं जग-दिदं ॥ मातृकाज्ञानभेदे विस्तरतो निरूपितमेतत् ॥]; *Nārāyaṇa Bhāṭṭa* or *Ih. N.*, fol. 18a [त्रैलोक्ये व्यञ्ज यो यावानानंदः कश्चिदीक्यते । स विदुष्येत तं वंदे देवमानंदसागरं ॥], fol. 54b [प्रणवोऽर्धेनात्रार्थो व्यञ्जश्च इति ॥]; *Nisācara*,

fol. 24a [वामनागीभिविक्तो ऽपि देशिकः परतस्त्ववित् । सं-स्कार्यो भैरवे सो ऽपि कुले काले त्रिके ऽपि सः ॥]; *Pañca-srotah-prabhṛitini śāstrāṇi*, fol. 4b ; (*bhagavat*) *Pushpadanta*, fol. 47a [रघुनिसामान्यानासिद्धमिति ज्ञाने हि निश्चले रूपेऽनुप्रविष्टायाम् भास्वरूपसंविन्निसोपानक्रमेण ० इति ॥]; *Pūrvashāstra*, fol. 40a [यथेष्टफलसंसिद्धौ मन्त्र-तंचानुवर्तिना ०], fol. 53a (cp. p. 839b, l. 84), fol. 65b [साद्येन वित्तं व्याप्तं त्रिभूलेन चतुर्थकं । ०]; *Bhargasi-khū*, fol. 64a [चौरव्रतं चाभिनन्देष्टयायोगं तथाभ्यसेत् ॥]; *Bhakti-hari* (śl.) fol. 33b, (*vākya-vicāra*) fol. 65b ; *Malinītantra*, fol. 21a [एवं सर्वानुसंधातं ० śl.], fol. 31b (*malinī-vijayottara-siddhāntatantrasvachchandā-dīśāstracchu*) ; *Mukutasamhitā*, fol. 64b [जातानां च ब्राह्मणादीनां नास्ति स्थितिः कल्पितत्वादुपदेशव्यंगेति तु दुर्बुद्धीन्यनून्प्रत्यायेदिति च भगवता मुकुटसंहितायां विस्तरतो निर्णीतं ॥]; *Vadyatantra*, fol. 9b [संरुध्य रश्मिचक्रं स्वं योत्तमानुत्तमं । कालोभयपरिच्छिन्नं वर्तमाने मुक्ती भवेत् ॥]; *Vāmana*, fol. 53a (after quoting a verse from his own *stotra*, he adds इत्येव एव श्रीवामनविरचिते इत्यसंविन्नवार्तिके उपदेशनयो बोद्धव्यः) ; *Vāyusanīyatun-tra* (!), fol. 41b [तथा श्रीवामनसमीपतंचे वक्ष्याम्योचितं निवेश्योक्तं । इत्येतन्मातृकाचक्रं दिव्यं विष्णुपदात्पदं ज्ञातं गुरु-मुखात्सम्यक्पश्योः पाशाचिकृततीति ॥]; *Vīrāvalīśāstra*, fol. 61a ; *Vaiṣṇavavāmaśāstrāṇi*, fol. 42a ; *Sarvācāra* (!), fol. 24a [देशिकः परतस्त्ववित् ०]; *Sarvācāra*, fol. 64a [अज्ञानाच्छक्ते मूढस्ततः कृष्टिश्च संहतिः । ० 4sl.]; *Śaivavāmaśāstrāṇi*, fol. 42a ; (*bhāṭṭāraka-*) *Śrīkaṇṭha* (-pāda), fol. 52b [पश्यत्यन्यक्षुण्णोत्तम्याकरो-त्यन्यच्च जल्पति । चिंतयत्यन्यदाभुक्ते तचासीकेतिकी स्थितिः ॥]; *Siddhisantāna*, fol. 24a [प्रकाशमाना भासैव यद्भूति-स्तत्सदैव हि ॥]; *Spandaśāstra*, fol. 5b [इति वा यस्य संविन्नः क्रोडा त्वेनासिद्धं जगत् । ०], fol. 24a [तदस्ति परमार्थतः ॥]; *Svachchandatāntra*, fol. 4a [गुरुशिष्यपदे स्थित्वा स्वयं देवः सदासिधः । पूर्वोत्तरपदैवाक्यैस्तत्रं समवता-रयत् ॥].

Prose *Prākṛit* passages occur on foll. 5a, 5b, 17a, 24b, 29a, 58a, 74b, without any indication as to their source.

The etymology of 'trimśikā' is discussed at fol. 5a : अभिनयानां त्रींशिकेति । त्रिमृषां शक्तीनामिच्छा-

ज्ञानक्रियायां मृध्याबुद्धौगादिनामोत्तरनिर्वाच्यानामीशिका ईश्वरी
ईशना चेति तस्या च्यतिरेकेणैव भाविनोत्वेतच्छक्तिभेदचयोक्तो
तच्छक्त्यविभागमयी संविद्भवती भट्टारिकाधराभिधेयः । तन्नोगादेव
चेदमभिधानं त्रिंशिकेत्यपि गुरवः पठन्ति । अक्षरवर्णसाम्याच्च
निरुक्तमाहुः । तिस्रः शक्तीः कायतीति त्रिंशिका । न तु त्रिंश-
द्धौकयोगात्त्रिंशिका । एतावतोऽपि त्रिंशिकार्थत्वात् ॥ तथा
हि श्रीतन्त्रसार ० (p. 840a, l. 28).

The leaves are marked श्री० परा० (fol. 1 पराचि०).

Regarding the author (c. 1000 A.D.), see
Bühler, Detailed Rep. on Kāśmīr MSS., p. 80.
[H. T. COLEBROOKE.]

2527.

2235. Foll. 61; size 7 in. by 5½ in.; in
European manner; fairly good, modern Deva-
nāgarī writing; twenty-two lines in a page.

Paramārthasūtrasamgraha, a summary of the
Śāiva doctrine, by *Abhinavagupta*; with a
commentary (*vivṛiti*) by *Rājānaka Yogarāja*,
of *Vitastāpuri*.

The commentary begins:

चिद्वनोऽपि जगन्मूर्तौ इयानो यः स जयत्यजः ।
स्वात्मप्रख्यादने श्रीठाविदग्धः परमेश्वरः ॥
यो स्य व्यप्राप्य गुरुणा युक्त्वा परमार्थसारसंक्षेपः ।
विवृतिं करोमि लघुमीम्निनिहृज्जनार्थितो योगः ॥

इह शिवाङ्गशाखने देशादिप्रमातृप्राधान्यसकल्यसमुक्तं का-
तकालस्य संज्ञादिरूपविप्रीयप्रसरप्रख्यं सपुर्विकां शास्त्रनिष्पत्तिं
मन्यमानः परिमितप्रमातृताधन्यदीकारेण चिदानन्दकचनस्वात्मदे-
वतासमावेशशालिनो समस्तशास्त्रार्थसंक्षेपगर्भो प्रथमतस्तत्वावतर-
नेश्वरप्रवणतां परामृशति ।

परं परस्य गहनादनादिमेकं नियिष्टं बहुधा गुह्यम् ।
सर्वालये सर्वचराचरस्य त्वामेव शंभु शरणं प्रपद्ये ॥ १ ॥

The last *śloka* of the text runs thus:

आध्याशनेन तदिदं संक्षिप्तं शास्त्रसारमतिगूढम् ।
अभिनयगुणेन मया शिष्यचरणस्पर्शदोषेन ॥ १०३ ॥

The commentary ends:

श्रीमतः श्रीमन्नस्य (योगरजनस्य Oxf.) सद्गुरुप्रपञ्चा-
साक्षात्कृतमहेशस्य तस्यान्तेधासिना मया ॥ [लिनः ।

श्रीचित्तस्या (r. चित्तत्वा) पुरीषात्ता विरक्तेन तपस्विना ।
विवृतिर्योगिनाक्षेयं पूर्याङ्गमयी कृता ॥

इति श्रीपरममहेश्वरश्रीराजानकयोगरजनस्य कृतिः परमार्थ-
सारसंक्षेपविवृतिरित्यं संपूर्णौ ॥

The author would seem to have been a
pupil of *Abhinavagupta*, as well as of the
latter's pupil *Kshemarāja*. For the same
works, see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 575, where
a list of the works quoted by the commentator
is given. [R. JOHNSON.]

2528.

1256c. Foll. 23; size 8½ in. by 4 in.;
fairly written, in Devanāgarī, towards the end
of last century; nine lines in a page.

Īśvarapratyabhijñāhṛdaya, a string of twenty
aphorisms, embodying the essence of the
doctrine of 'recognition'; with a commentary,
by (*Rājānaka*) *Kshemarāja* (pupil of *Abhinava-
gupta*).

It begins:

नमः शिवाय सततं पञ्चकृत्यविधायिने ।
चिदानन्दचनस्वात्मपरमाद्यैवभासिने ॥
शक्तिरोपनिषत्सारप्रत्यभिज्ञानहोदधेः ।
उद्धरामि परं सारं संसारविषयज्ञातिदम् ॥

इह ये सुकुमारमतयोऽकृततीक्ष्णतर्केशास्त्रपरिचयः शक्ति-
पातपशोन्मिधितपरमेश्वरसमावेशाभिलाषिणः कतिचिद्विभक्तभाज-
स्तेषामेश्वरप्रत्यभिज्ञोपदेशतत्त्वं मनागुष्णीत्यते । तत्र स्वात्म-
देवताया एव कारणत्वं सुखोपायप्राप्त्यत्वं च महाफलमभि-
व्यञ्जनाह ।

चिन्तिः स्वतत्त्वा विम्वसिद्धिहेतुः ॥ [१] ॥ विश्वस्य सदाशि-
वादेः भूयंतस्य सिद्धौ निष्पत्तौ प्रकाशने स्वेत्यात्मनि परमेष्ठान्
विद्यात्यात्मनि संहारे । परा शक्तिरूपा चित्तिरेव । भगवतो
नुसरविमयी शिष्यभट्टारकाभिज्ञा हेतुः कारणं ॥ अस्यां हि
प्रसर्प्यतां जगदुन्मिषति व्यतिष्ठते च निवृत्तप्रसरायां च निमि-
षतीति स्थानुभावाच्च साक्षी ॥ अन्यस्य तु मायाप्रकृत्यादेशितप्रका-
शभिन्नस्याप्रकाशत्वेनासत्त्वादपि न क्षिप्यहेतुत्वं । प्रकाशमानत्वे
तु प्रकाशैकात्म्यात् प्रकाशरूपा चिदेव हेतुः । न त्वसौ कश्चित् ।
अत एव देशकालाकारा एतत्सृष्टा एतदनुप्राणिताश्च नैतात्सर्वं

भेदुनलमिति व्यापकनित्योदिता परिपूर्णरूपेयमित्यलभ्यमेवैतत् ॥
ननु जगदपि चित्तो भिन्नं नैव किंचित् । अभेदे च कथं
हेतुहेतुनञ्चाय उच्यते । चिदेव भगवतो सच्चस्वरूपा तत्रदनंत-
जगदात्मना विश्वरूपेण स्फुरतीत्येतावत्परमार्थोऽयं कार्यकार-
णभावः । यच्चेयमेव प्रमातृप्रमाणाप्रमेयमयस्य विश्वस्य सिद्धौ
प्रकाशने हेतुस्ततोऽस्याः । स्वतंत्राविच्छिन्नसप्रकाशरूपायाः
सिद्धौ प्रकाशने । अभिनवाचैप्रकाशरूपं न प्रमातृं पराक्रमुप-
युक्तमुपपन्नं वा ।^०

ननु यदि विश्वस्य चित्तिहेतुस्तदास्या उपादिनाद्यपेक्षायां
भेदवादापरित्यागः स्यादित्याशङ्क्याह ।

संक्षेपा सभिज्ञौ विश्वमुल्लोचयति ॥ [२] ॥ संक्षेपा न
तु ब्रह्मादिवदनेच्छा तथैव चारुरूपादानाद्यपेक्षाया एव हि
प्रागुक्तसार्थाभ्यामपि त्वमेव न घटेत सभिज्ञौ न त्वन्यत्र ।
आपि प्राक् निर्णीतं विश्वं दर्शयन्नगरवदभिन्नमपि भिन्न-
बोल्नोलयति । उल्लोचनं चावस्थितस्यैव प्रकटीकरणमित्यनेन
जगतः प्रकाशैकात्म्येनावस्थानमुक्तं । अथ विश्वस्य स्वरूपं
विभागेन प्रतिपादयितुमाह ।

तत्त्वानामुपपत्त्यासमाहकभेदात् ॥ [३] ॥ तद्विश्वं नानानेक-
प्रकारं^०

The last two aphorisms run thus :

समाधिसंस्कारवति व्युत्पत्तौ भूयो भूयश्चिदेकान्तज्ञातित्योदि-
तसमाधिलाभः ॥ १९ ॥ [इदानीमस्य समाधिलाभस्य फलमाह ।]
तदा प्रकाशानन्दसारमहामंत्रवीथीलक्ष्मणपूज्याहंतात्मदा सर्वसंगीत-
हारकारिनिजसंविदेवताचक्रेश्वरताप्राप्तिभेदतीति शिवं ॥ [२०] ॥

The following authorities are quoted : *U-
padesa*, fol. 14b ; *Kukshyastotram*, fol. 17b ;
Bhaffa Kallaṭa, fol. 17b ; *Jñānagarbha*, fol. 18a ;
Trikaśāra, fol. 2b ; *Pratyabhijñā*, foll. 13b, 17a ;
Pratyabhijñāṭīkā, fol. 8b ; *Vijñānabhaffārakam*,
foll. 2b, 18a ; *Vijñānabhairavam*, fol. 18b ; *Sar-
vavirabhaffārakam*, fol. 11b ; *Spandaśāstram*,
fol. 5a. It ends :

देहप्राणमुखादिभिः प्रतिकलं संरूप्यमानो जनः

पूयानन्दधनामिमां न चिनुते माहेश्वर्यं सां चिति ।

मध्ये बोधमुधाभिविश्वमखिलं तस्मै विंदोषमं

यः पश्यत्युपदेशतस्तु कथितात्साक्षात् एकः शिवः ॥

येन वृत्तः शांकरः शक्तिपातो

येनाभ्यासास्तीक्ष्णयुक्तिष्वयोग्याः ।

शक्ता ज्ञानुं नेष्टव्यमभिज्ञम्

उक्तज्ञेयानेव तत्त्वोपदेशः ॥

समाधिसंस्कारप्रत्यभिज्ञाहृदयम् ॥ कृतिः श्रीमत्सुखेनराज-
स्येति शिवम् ॥

Cf. Rāj. Mitra, Notices, viii., p. 43.

[II. T. COLEBROOKE.]

2529.

196. Foll. 367 (numbered 1-366, two leaves
marked 27); size 10½ in. by 5 in.; legibly
written, in Devanāgarī, about the middle of
last century; thirteen lines in a page.

Sacchandoddyota, a commentary, by *Kahe-
marāja*, on the *Sacchandunaya*, a treatise on
Śaiva faith and conduct, by the commentator's
teacher *Abhinavabodhāditya* (? i.e. *Abhinava-
guptācārya*).

The treatise, the text of which is likewise
given, is divided into fifteen chapters.

It begins (with the numbers supplied):

विश्वैकरूपविश्वान्विश्वसर्गादिकारणम् ।

परप्रकाशवपुषं स्तुनः सच्चन्दभैरवम् ॥ १ ॥

प्रसरच्छक्तिमल्लोलम् — हरिकेलये ।

सर्वसंयमिधानाय भैरवाभोधये नमः ॥ २ ॥

एकैव बोधमलयेः शक्तिमुक्तिर्नयसी ।

यदक्षविलसितं भाति मुक्तामयमिदं जगत् ॥ ३ ॥

स्मृतिनाचविनिर्वृतनिःशेषाज्ञानकित्त्विवः ।

गुरुमूर्तावरम्भारा(?) विजयते जगत्सर्वे ॥ ४ ॥

तत्संयमिमलमल्लोलमहामाहेशदर्शनः ।

सुखेनानो विवृणुते श्रीसच्चन्दनये नमः ॥ ५ ॥

अभिनवबोधादिव्युत्तिविकसिततत्त्वसरोजार्ने(?) ।

रमयत सरसाः परिमलनसारसंसारवासनाशक्ते ॥ ६ ॥ ०९ ॥

इहानुजिघृक्षारसरसहृदयपरमसंविदसंमुखीकृतयुक्तमवतार-
यितुं कश्चिद्देवीशिवु(!) आह ।

केलामशिसरासीनं भैरवं विगतामयम् ।

चंडनंदिमहाकालगणेशवृषभृन्निभिः ॥ १* ॥

कुमारेन्द्रयमादिसमग्रविष्णुपुरःसरैः ।

स्तूयमानं महेशानं गणमानुनिवेधितम् ॥ २ ॥

* The MS. only gives the numbers from I. v. 10
to II. v. 53.

मृष्टिसंहारकर्तारं विलयस्थितिकारकम् ।
अनुग्रहकरं देवं प्रयत्नार्तिविनाशनम् ॥ ३ ॥
मुदितं (? r. मु०) भैरवं दृष्ट्वा देवी वचनमब्रवीत् ।

इह परमेश्वरस्य चिदानं [ह] यनस्य ब्रह्मदर्शनोक्तस्वातिशा-
यनीस्वच्छन्दैर्यस्यस्युरात्मापरमार्थे इति भगवतः शास्त्रस्य
तदेवाभिधानं सा च स्वात्मिकरूपचकृत्यकारित्वमिवाशयेन
मृष्ट्यादिपञ्चकृत्यकरं देवं भैरवं मुदिदं (!) दृष्ट्वा देवी वचनमब्र-
वीदित्युक्तं । तत्र देवः शिवादिष्विदं त्राशेषमृष्ट्यादिक्रीडापरस्ता-
वदशेषोक्त्यतया विनिगीयुस्तदभिज्ञत्वादिभ्यस्य जगद्ब्रह्मरूप-
तयापि श्रोतमानः शिवमन्त्रमहेष्टरादिभिः स्तूयमानः सर्वेषामग-
तीनां गतिः प्राप्यो भिन्नबोधसारश्च यथोक्तं दिव्यक्रीडाविति (!)
भैरवो विश्वभरणरचयवसनरुशो भीरुणामभयमिति श्रुत्यस्या
संसारिणामभयदः । भयं भीः संसारवासः । तया जनितो
रयः मुक्तदः भोरयः । ततो जातः ० ॥ तत्कैलासजिसरं तत्रामीनं
तदुज्जोषीं प्रकाशैकपत्नं तदशेषव्याप्या च विश्वरूपं तत्र एव
विगतमयं प्रणतानां साधकानां यथाभिलषितसंसाधनेनार्तिवि-
नाशनं । एवंभूतं देवं भैरवं मुदितं (r. मु०) यथोक्तद्वेषरूपेव देवी
स्वातन्त्र्यशक्तिर्दृष्ट्वा साक्षात्कृत्य वचनमब्रवीत् । ०

अदीक्षुवाच ॥

यस्त्वया कथितं मम स्वच्छन्दं परमेश्वर ॥ ३ ॥

ज्ञातकोटिप्रविस्तीर्णं भेदान्त्यविवक्षितम् ।

चतुष्पष्टं महान्तं चतुष्टयमलौक्यम् ॥ ४ ॥

न शक्तिवर्तिमनुजाः स्वल्पवैषयपराक्रमाः ।

अत्यायुषोऽप्यविज्ञाश्च अल्पसत्त्वाश्च शृङ्गार ॥ ५ ॥

तदर्थं संयतं तस्य स्वल्पशास्त्रार्थविवरणम् ।

भुक्तिमुक्तिप्रदातारं कथयस्य प्रसादतः ॥ ६ ॥

हे शंकर अनुग्रहपरतया श्रेयस्कर आत्मरूपपरमेश्वर यस्त्वया
ममैव स एव छन्द इच्छा यस्य तादृगनगैर्भैरवरूपाभिधावि-
त्वात्स्वच्छन्दं ० ॥

कीदृशं च गुरुं विद्यात्साधकं च महेश्वर ।

भयाभयप्रदातारं शिष्ये भूमिं (!) च कीदृशम् ॥ ७ ॥

सर्वाश्चैव समासेन कालं चैव समासतः ।

यजनं हवनं चैव अधिवासं रजसि च ॥ ८ ॥

पञ्चगव्यं च दं (?) चैव दत्तकाष्ठं च मंडलम् ।

दोष्टां चाध्वाभिषेकी च समया मां धनानि च ॥ १० ॥

कलिमासाद्य सिध्यति तथा ब्रूहि महेश्वर ।

गुर्वादिभूम्यां कीदृशं विद्यात् ०

I. (sl. 86) इति श्रीमहामाहेश्वरशेखरेन्द्राजविरचिते स्वच्छ-
न्दोद्योते mantrodihārāḥ प्रथमः पटलः ॥ fol. 18a; II.
arcanādhikāra, fol. 46b; III. adhivāsapaṭala.
fol. 65a; IV. dīkshābhīṣhekaprakāśanam, fol.
125b; V. tattvōddīkshāprakāśanam, fol. 147a;
VI. prapñavādhikāra, fol. 160a; VII. Kālādhi-
kāra, fol. 197a; VIII. fol. 202b; IX. fol. 213b;
X. bhuxanādhvādīkshāvīdhi, fol. 306b; XI. fol.
329b; XII. fol. 355a; XIII. fol. 357a; XIV.
fol. 362b.

XV. The text ends:

एवं संक्षेपतः प्रोक्तं मकलं तु वरानने ।

यस्य संप्राप्तनाद्वेषि वीरेशमदृशो भवेत् ॥

तस्माज्ज्ञानार्थिनो (? ० जे) होमं नपे च परवर्णिनि ।

कुर्वन्ति भावितात्मानस्तत्सिध्यति समन्विशः ॥

संपूर्णसिद्धीर्दिदधत्स्वच्छन्दो जयति प्रभुः ॥

सर्वेष्वेव स्फुरति सततं सर्वसर्वात्मनूतिर

योऽसौ स्वच्छन्दलितचलितोर्ध्वैरिन्द्रः समन्तात् ।

स्वच्छन्दोऽयं जयति भगवत्सर्वसंप्रतिधानः (?)

स्फोटितस्फूर्जतिरहस्यसंयथात्मसारसारस्वशक्ति (?) ॥

इति श्रीस्वच्छन्दोद्योते (!) पञ्चदशः पटलः ॥ १५ ॥

Then follow some more explanatory remarks.
after which the commentary ends:

श्रीमतेति (? r. श्रीमतो अभि) नवाच्छास्त्रमागमस्य गुरोरे-
[दम ।

आवृणोत्येवराजस्तत्त्वाद्भूलिपविवित्तं (? ० मु वतितः) ॥

यसो [३] यं सकलो भवो हि गलितः कर्माडनायामलः

प्राप्तानन्दधना स्थितिः किमपरं लब्धः प्रकाशः परः ।

श्रीमचेतनभैरवस्तुतिरसावादेन लब्धोद्देव (?)

अस्माभिविमलो हृदयरत्नले (!) निर्धेयवर्णं स्थीयते ॥

स्वतन्त्रस्वच्छात्मा स्फुरति सततं चेतनशिवः

परा शक्तिश्चेयं करणसरणिप्राप्तमुदिता ।

तदाभोगैकात्मप्रवर . . . पक्षोपजीवि . . . पक्षोपजी-
विकृतः शेखराजकृतः श्रीमत्स्वच्छन्दोद्योतः संपूर्णः । ० संपत् २१
फाल्गुनितृतीयस्यां बुधवासरायां संपूर्णं समाप्तं ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

VIII. Mysticism (Tantra).

2530.

147. Foll. 741 (numbered 753; nos. 389-398, 439, 534 and 733 having been passed over, and 731 being double); size 13½ in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1740 A.D.; seven lines in a page.

Paramīgumucūdūmaṇi, of the *Nāradapañcārātra*; in 95 paṭalas.

It begins: ओं नमो महनीयगुणाभोधये धिप्रवर्जोधि-
ध्वंसनकुपराय गणानां पतये श्रीवरदाय ॥

चातुर्विधहिरण्यगर्भरसनासिंहासनाध्यासिनी
सेयं चागधिदेवता चित्तरतु श्रेयांसि भूयांसि नः ।
यस्यादानलकोमलांगुलिनसन्धोत्साभिरुद्धेक्षितः
शब्दप्रसन्नमुधापुषिपुष्पमनस्युच्छंसलं खेलति ॥ १ ॥

श्रीप्रह्लादपुरातनादिगणनापुष्यप्रभावोद्भव-
स्युणेनाद्भुतहेतुना समजनि सख्यादिप्रसक्तिः ।
दासोत्तोयीमुवयीवयीतनुयान् संपूर्णसीमास्यवान्
विस्तोषी श्रियमाददातु स विभुलंस्त्रीनृसिंहो मम ॥ २ ॥

प्रसाद्वैतरमाश्रयस्य जगतो बीजस्य संसाधने
सयौगल्य(?) स)विधिविशिष्टवदनात् सुस्पष्टवेदाक्षरः ।
श्रीरोदाद्भुतसुप्रसंगसरणिआनन्तरंगावली-
विस्फूर्ताकृतसप्तबोधमुदिदः श्रीविट्ठलः पातु नः ॥ ३ ॥

अद्वैतामृत[वा]हिनीपरिलसत्कमलपूरोर्निपु
स्फारं स्फारविलासवर्त्तकुशलः श्रीराजहंसोपमः ।
यो ऽसौ विट्ठलभक्तिरस्य कमला विष्वक्कवृत्ती मुदा
स्वादं स्वादमनंतयुक्तिगुणपद् भुङ्क्ते रसं नारदः ॥ ४ ॥

वेदाख्यस्य विधेर्विधेयविधिमार्गोद्भवः केवलं
विष्णोर्भक्तिरतः प्रशस्तपुरुषः प्रेम्णः प्रसंगोत्सवे ।
पृष्टो वेदतत्त्वविभागरचनाकर्त्रेयतास्तेन स
श्रीमत्कृष्णरतिप्रसंगजननं प्रोवाच शास्त्रं मुनिः ॥ ५ ॥

पंचानां प्रचुरप्रमेयगुणिनी गीताप्रसंगेन वा
ब्रह्मेकध्यातया निवृत्तिवचने रात्रिर्निरुक्ता यतः ।
मानंदानुभवेन वास्तवविधी विधानिकान्तेपश्चात्
ज्ञानानंदशशांकरानसदनात् श्रीपांचरात्रं ततः ॥ ६ ॥

नारं जीवसमूहं यथैव विविधो नारं च तत्समूहो
नारं नित्यमनातनानुभविनां स्वैर्यादिवृद्धिक्रमः ।
बीनेतान् प्रददाति सत्यकरुणापूरेण शिष्याय यः
सो ऽप्यात् श्रीगुरुमूर्तिरात्मयज्ञसा श्रीनारदो नारदः
[॥ ७ ॥

इत्याद् इत्यतर् महच्च महत्तस्मिन् च स्मिन् च यत्
सर्वेवास्ति सर्वं गच्छे च मशके रंकेषु भूषेष्वापि ।
तादात्म्येन तदेतदेव तदिदं तेजोमयं तन्मयं
सर्वथापि हृदंतर्गनित्यं नित्यं वयं धीमहि ॥ ८ ॥

कारात्सारतर् विचार्य विशदं कर्तव्यमालोक्य च
कृत्वा भारतभावनाभिरभितः सिद्धांतसारावलीः ।
मृष्टा वैदिकयूतिभागभजनाविधाधिकारान् क्रमान्
प्यासे अनुष्ठमना मनागनुदिनं दध्नी यिधातुं मुत्सं ॥ ९ ॥

प्राचीनप्रचुरप्रयाहविशदानानंदकंदोज्ज्वला
संप्राप्याथ सरस्वतीं मुसरितं तवावगाह्यापि च ।
तीरे संतमनेकसन्मुनियुतं श्रीनारदं नारदं
नारानंदमये परोपकृतये संपृष्टवान् वस्तुतः ॥ १० ॥

स्वामिन् विष्णुविद्वां वरेख्यगुरवे तुभ्यं नमः नाग्रतं
संतुष्टिर्मेनसो ममास्ति न किल प्रोहामनर्त्तं विना ।
तत्त्वं विष्णुगुणानुवादनिपहादस्ताहसंपर्किणां
संपर्कविधुरस्य तद्वद विभो विष्णुकनाथ प्रिय ॥ ११ ॥

श्रुत्वा मुहुर्विरक्तिभक्तिरुचिमत्तेनप्रभाभुर्
वाक्य व्यासनिवेदितां मुनिवरः श्रीनारदो ऽर्पितयत् ।
ज्जेहाद्रीकृतचेतनो निरवधिप्रेमानुसंगेन तं
प्रोवाचानुजगज्जीनश्रयणतो मेचातिगंभीरवाक् ॥ १२ ॥

पाराशर्यं तवाभिमानरहितं श्रुत्वा यच्चः संप्रति
प्रेमखीरपयः पयोदनिवहैः सिक्तं ममोगे मुहुः ।
संतुष्टिर्मेनसो ममापि समभूद् वाक्सीधमास्तास्य मे
चक्षुर्वैकपुलका भवति भगवन् बोध्या क्षमी साक्षिणः
[॥ १३ ॥

नेसर्गं भवतो भवताभिनवां सेवां मुहुः कुर्वतः
कृष्णो कृष्णकथानुवादरसिकतृप्तिं यिनानुयुक्तं ।
लक्ष्मीकांतगुणामृतं प्रपिबतो ऽप्यानंदकंददिध
तृष्णावान् परिरत्नेसे विमलधीर्देश्यानुवादान् विटः ॥
[१४ ॥

यथैव रत्नभिमानपञ्जिततनुविष्णोपकारक्षमः
पुंसामुद्धरणाय नीरिव भवान् संसारसंधीर्मुहुः ।
भूभारं ह्यपयिष्युविष्णुयज्ञसानुहोरेणे सत्वर
साधो साधु जनानु वतिरतये(!) नामेप संपृच्छसि ॥ १५ ॥

विद्वान् विश्वविदः पुराणपुरुषस्यानन्दसंदर्भिः

श्रीकृतस्य कलावतारतनुवान् संग्राहकः यथा ।

आर्त्तापुष्टरगाय[आर्त्ता ७०] पापहतये नारायणैकात्मिनः

श्रीमान् यस्यमूर्तिरस्ति नितरां जानति सभा समी ॥१६॥

उद्यद्दिनकररुचिमान् श्रीमान् विश्वाभिरामतां धत्ते ।

हरिपदतिमगमस्ति श्रुतशब्दगुणागणे विचरे ॥ १७ ॥ ०

[from v. 37 in *anushṭubh śloka*.

Some idea of the contents of the work will be obtained from the following list of chapters:

1-10. Phil. sophical. — 1. (śl. 126) *parama-brahmaprasaṅgavarṇanam*; 2. (125 *śārdūlav.*) *śrīśiṣṭyādvicicitravarṇanam*; 3. (133 ditto) *śrīśiṣṭi-nirōpana* 'nantakharanacatuṣṭayayantranirūpaṇa' *svātmābodbha*; 4. (119 *anushṭ.* śl.) *yantranirūpaṇa* *vyaktivarṇane* *subuddhivarṇanam*; 5. (śl. 127) *advaitaprasaṅge* *gatimahimāvarṇanam*; 6. (śl. 125) *buddhicibhavarṇane* *śrutyarthasāra-nirṇaya*; 7. (śl. 147) *rasavarṇanam*; 8. (śl. 147) *buddhicibhavarṇane* *ekavarṇane* *pravṛttinirpittinirūpaṇam*; 9. (śl. 125) *śrīyasevakuḥedaprasaṅgānām* *bhaktiyubhāsa*; 10. (śl. 140) *śrīyasevakuḥedavarṇane* *bhagavadbhaktivarṇanam*; —

11. (śl. 126) *nijyugṣārthakākarāṇe* *brāhma-mukhārtapratihāsamayādvicicitraishṇavarprarṇiti* - *nirṇaya*; 12. (śl. 125) *bhaktivarṇane* *ṛinutrayā-pakarāṇaprasaṅge* *pañcayājñanirūpaṇādvicitra-varṇane* *bhaktiyuktilāṭmgyanirūpaṇam*; 13. (śl. 192) *pañcāyatānirūpaṇe* *brahmajñānāvṛtīnir-ṇaya*; 14. (śl. 131) * *mahālayaśrīśiṣṭikartṛitrapra-saṅga*; 15. (śl. 158) *karmākarmavikarmaprasāve* * *nijadhikarasthāitivarṇanam*; 16. (śl. 125) *yogān-tarāyanirakaraṇanirūpaṇe* *karāṇapurushavarṇa-ne* *nāmamahimā*; 17. (śl. 125) *pañcāyatānopra-karāṇe* *hetupuruṣasahajapurushavarṇanirūpaṇa-nam*; 18. (śl. 115) *svādhikāramayabhaktirācitrī-bhāṭbhedaṇibhavasūlāsīvarūpasamgīla*; 19. (śl. 136) * *brahmarūṛādinā* *bhagavaduṣāsāmyavar-ṇanam*; 20. (śl. 131) *gotradevatāpūjanādhikāra*; 21. (śl. 138) *dvāṭśāparvanirūpaṇam*; 22. (śl. 137) *purvāciliṭprasāṅgā*; 23. (śl. 124); 24. (śl. 135)

tulanāprasāṅgā; 25. (śl. 152) *grihasthaprasaṅg-sāyām* *anvāhuvratābrahmacaryanirūpaṇam*; 26. (śl. 135) *grihasthāśramavarṇane* *mantrādikṣhi-prasaṅgā*; 27. (śl. 142); 28. (śl. 136) *dikṣhi-mantragrahaṇamahotsava*; 29. (śl. 120) *dikṣhā-grahaṇam*; 30. (śl. 153) *purāścaraṇavidhiśūdra-varṇādhikāravarṇanam*; 31. (śl. 141) *bhagavad-bhaktiṭlāsamahotsava*; 32. (śl. 127) *damana-kamahotsava-kṛīmahotsavanirūpaṇam*; 33. (śl. 189) *śayanyutsava*; 34. (śl. 131) *panitrōpa-ṇamahotsava*; 35. (śl. 146) *kaṭidānamahotsava-vijayotsava*; 36. (śl. 202) *rathamahotsava-dheva-jyōropāṇamahotsava*; 37. (śl. 167) *dīpālīkīma-hotsava* - *kārtikīmahotsava* - *tripurotsava*; 38. (śl. 133) *vīkṭipradamahotsava*; 39. (śl. 158) *dadhyodanādvicitrāśānamahotsava*; 40. (śl. 147) *hātālīkamahotsava*; 41. (śl. 239) *parushottama-mahotsava*; 42. (śl. 127) *ekādaśīvidhi*; 43. (śl. 135); 44. (śl. 125); 45. (śl. 147); 46. (śl. 126); 47. (śl. 133); 48. (śl. 125) *mahāvēśavarṇanam*; 49. (śl. 143) *rāmanacāmīmahotsavaratāvidhi*; 50 and 51 (some omission, śl. 1-119, then 99) 131) *kṛishṇajānmāśṭānīvrātamahotsavarāvidhi*; 52. (śl. 106) *śivarōtrivratānirṇaya*; 53. (śl. 111) *śivalīṅgaśuddhāśuddhāpūjanānirṇaya*; 54. (śl. 153) *śaḥgrāmagallakīmaṇicakravarṇanam*; —

55-95. Astrological observations, and mystic prayers and performances. 55. śl. 159; 56. śl. 152; 57. śl. 147; 58. śl. 163; 59. śl. 121; 60. śl. 123; 61. śl. 132; 62. śl. 145; 63. śl. 214; 64. śl. 99; 65. śl. 105; 66. śl. 101; 67. śl. 103; 68. śl. 102; 69. śl. 65; 70. śl. 62; 71. śl. 62; 72. śl. 51; 73. śl. 39; 74. śl. 65; 75. śl. 50; 76. śl. 46; 77. śl. 36; 78. śl. 62; 79. śl. 60; 80. śl. 48; 81. śl. 54; 82. śl. 67; 83. śl. 80; 84. śl. 63; 85. śl. 63; 86. śl. 55; 87. śl. 54; 88. śl. 66; 89. śl. 55; 90. śl. 72; 91. śl. 60; 92. śl. 62; 93. śl. 72; 94. śl. 102; 95. śl. 52.

Foll. 693-703 have been inserted in inverse order between foll. 704 and 705.

It ends :

अविद्यापरिहारेण विद्यया चतुरोपसात् (!) ।
अज्ञानतमसां नाशो ब्रह्मविज्ञानभानुना ॥ ५१ ॥
प्रतीतसर्वशब्दार्थतत्त्वसम्प्रविशेषनात् ।
आत्मैव परमं ब्रह्म व्यासविश्वोपकारकृत् ॥ ५२ ॥

इति श्रीपरमागमसूत्रानुशी श्रीनारदपंचरात्रे सर्वशास्त्रीक-
वाक्यनिरूपणं नाम पंचमवर्तितमः षट्ठलः समाप्तः ॥ नारदपंच-
रात्रग्रंथं समाप्तं ॥ ० संवत् १७९७ शके १६६२ प्रमोदनामसंवत्सरे
शालानुवहपंचमी रविवासरे हस्तनक्षत्रे समृतसिद्धियोगवेलायां ॥ ०
शंष १३१२५ ॥

According to Prof. Bhandarkar, Rep. 1883-
84, p. 8, the *Nārada-pañcarātra* includes the
following six works: 1. *Lakṣmī-saṃhitā*; 2.
Jñānāmṛitasūrasaṃhitā (ed. by K. M. Banerjen,
in Bibl. Ind.); 3. *Paramāgamaucūḍāmaṇisaṃhitā*;
4. *Paṇṣkara-saṃhitā*; 5. *Pāḍma-saṃhitā*; 6.
Vṛiddha-Brahma-saṃhitā; whilst quotations are
also met with (ib. p. 72) from 7. *Sātrata-saṃ-
hitā*, and 8. *Paramusaṃhitā* (perhaps identical
with 3). [H. T. COLEBROOKE.]

2531.

1193a. Foll. 200; size 12½ in. by 6 in.;
careless, modern Devanāgarī writing; thirteen
lines in a page.

Paṇṣkara-saṃhitā, of the *Nārada-pañcarātra*,
consisting of 43 *adhyaṅgas* in which *Paṇṣkara*
is instructed by *Bhagavat* in matters chiefly
connected with sacrificial rites.

Rather incorrect; with lacunae in places.

It begins :

शुक्लावरधरं विष्णुं शशिवर्णं चतुर्भुजं ।
प्रसन्नवदनं ध्याये सर्वविघ्नोपशान्तये ॥ १ ॥

अथ षोडशसंहिताप्रारंभः ॥

यदा तीर्थवृत्तस्तिष्ठेद् गुरोरप्ये हितैषिणः ।
कदा चाज्ञापयेच्छिष्यं संप्राप्तं कमलोद्भवः ॥ १ ॥
तनु(? ननु) प्रदापयेत् काले चात्रे गुणगसान्विते ।
यत्तदाज्ञापयेत्तं वै गच्छ पुत्र धनं यतः ॥ २ ॥

यागोपकरणार्थं तु येन शान्तिमवाप्स्यति ।
यथाळम्बे तु तत्पश्चाद् गुरवे विनिवेद्य च ॥ ३ ॥
त्वत्प्रसादेन भगवन्निर्दं प्राप्तं गृहाण मे ।
दयां कुरु त्वनापस्य निमग्नस्य भवार्थवे ॥ ४ ॥

श्वनादितया (!) ब्रूयात् करुणं वाक्यसंघर्षं ।
प्रवर्तेत तदर्थं तु गुरुमंडलपूजने ॥ ५ ॥
सूत्रयित्वा विधानेन पूरयित्वा जनैः श्रुभिः ।
लिखित्वा च क्रमाद्यैश्च त्वाल्लिख्य षट्ठिकादिकैः ॥ ६ ॥
भूमीं हेमशलाकाद्यैर्विनाभावात् प्रयत्नतः । ६ (!) ।
पूजयेत्कलपुष्पाद्यैरारख्यैर्नित्यसंभवेः ।
पूजितं दर्शयेत्तस्य तं तु विद्धि चतुर्विधं ॥ ७ ॥
आद्यं षोडशराख्यं तु तत्त्वसंस्थोपलक्षितं ।
अग्नेः ककजगर्भे (!) तु द्वितीयं परिकीर्तितं ॥ ८ ॥
तदनेकप्रकारं च चक्रान्नं स्यात्तृतीयकं ।
यस्य भेदो ऽप्येकश्च त्रयस्त्रिंशदात्मसंभवः ॥ ९ ॥
मित्रं चक्राभिधानं तु मंडलं बहुभेदयुक् ।
तच्चतुर्थं समाख्यातं यच्च रुडो विमुच्यते ॥ १० ॥
महाख्यं नवनाभं तु पंचभेदेन यस्मिन् ।
दृष्टेन पूजितेनापि तद्योगी कल्पितेन च ॥ ११ ॥
शोषो येन भयत्यागु भक्तानां केवलेन च ।
भेदयुक्तेन कालेन दृष्टेनेष्टेन वै क्रमात् ॥ १२ ॥
द्वादश्यां प्रतिपद्यं तु चत्वारो ज्ञेयो द्विज ।
समर्थात्मभवेद्भक्तं पुत्रकं चापरेण तु ॥ १३ ॥
दृष्टेन पूजितेनापि अनुष्ठानेन वै हृदि ।
तथाविधेन कालेन योग्यता तस्य जायते ॥ १४ ॥ ०

1. (śl. 53) इति श्रीनारदपंचरात्रसारे षोडशसंहितायां
śiṣhyaparīkṣhālakṣhaṇam; 2. (śl. 44) इति श्रीनार-
दपंचरात्रे (thus always subsequently) *षोडशसंहितायां*
bhūmiparīkṣhā; 3. (śl. 117) *dikṣiddhīlakṣhaṇam*;
4. (śl. 206) *maṇḍapalakṣhaṇam*; 5 (?) 6. (śl. 404)
padmalakṣhaṇam; 7. (śl. 171) *vyūhālakṣhaṇam*;
8. (śl. 224, ? wanting 183-200) *cakralakṣhaṇam*;
9. (śl. 164) *mīśralakṣhaṇam*; 10. (?wanting);
11. (śl. 104) *vṛttabimbālakṣhaṇam*; 12. (śl. 28)
pañcupadmacakrabimbālakṣhaṇam; 13. (śl. 13)
suryabimbālakṣhaṇam; 14. (śl. 15) *candrabimba-
lakṣhaṇam*; 15. (śl. 33) *triṇabimbālakṣhaṇam*;
16. (śl. 48) *kūrmabimbālakṣhaṇam*; 17. (śl. 47)

śaṅkhaśimbakalakṣaṇam ; 18. (śl. 53) *naranābhakalakṣaṇam* ; 19. (śl. 140) *natābhyaṅganam* ; 20. (śl. 123) *viśvakṣaṇam* ; 21. (śl. 22) *parivāralakṣaṇam* ; 22. (śl. 77) *ādharāsanalakṣaṇam* ; 23. (śl. 69) *āsanaśaṅkhalakṣaṇam* ; 24. (śl. 58) *adhārāsanadevatālakṣaṇam* ; 25. (śl. 40) *vṛtīvicāra* ; 26. (śl. 59) ; 27. (śl. 728) *śrāddhābhāṅganam* ; 28. (śl. 51) *hutaśanayonivibhāga* ; 29. (śl. 161) ; 30. (śl. 224) *paritrārohaṇam* ; 31. (śl. 307) *lokadharmā* ; 32. (śl. 153) *ānūṣṭhanalopavīcāra* ; 33. (śl. 175) *tattvasamādhi* ; 34. (śl. 89.) *dhūpaghaṇṭhalakṣaṇam* ; 35. (śl. 67) *dhūpādhāralakṣaṇam* ; 36. (śl. 455) *ātaranavīcāra(?)* ; 37. (śl. 66) *ātaranavīcāra* ; 38. (śl. 318) *adhikāranirupāṇam* ; 39. (śl. 38) *āgamanirūpa* ; 40. (śl. 103) *bhadrāpīṭhalakṣaṇam* ; 41. (śl. 224) *nānūṣṭhanapratishṭhāpāṇam* ; 42. (śl. 187) *pādapratishṭhā* ; 43. (śl. 194) ends :

विज्ञानमूर्ता(?) गतामृतामयेषा वा करोति यः ।

वेद्याय च प्रतिष्ठानं स्वशक्त्या विभवेन वा ॥ १९१ ॥

अचिरादेव ते याति शश्वदेवातकात्पदं ।

वेद्याय च यदं स्थानं ततः कालांतरेण तु ॥ १९२ ॥

द्वितीयं शुभमासाद्य कुलशैलादिकैः सह ।

आचरति शुभं येन प्राप्तुं पुनर्भूय ॥ १९३ ॥

कृपयानुभवे तावत् प्रतिष्ठा यः समाचरेत् ॥ १९४ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे षोडशसंहितायां विचित्रारिंशोऽध्यायः ॥ ४३ ॥

[II. T. COLEBROOKE.]

2532.

736. Foll. 327; size 12½ in. by 6½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Pāṇḍurātra, or *Pāṇḍurātra*, of the *Nāradaśāstram*, in four sections. Fairly correct.

1. *Jñānapīṭha*, in 11 *adhyāyas*, begins:

आसीनमाश्रमे कस्य तदाश्रमनिवासिनः ।

निःश्रेयसकरं कर्म प्रष्टुमारंभे मुनिं ॥ १ ॥

शुभं कुरुः ॥

आधीताः कलम भगवन् सांगोपांगाः सविस्तराः ।

वेदास्वतः सदर्थानि शास्त्राणि च यथातथं ॥ २ ॥

इतेषु यदधीतेषु कैवल्याय न कल्यते ।

कारणं तदपि तत्रः श्रोतव्यं नान्यथा गतिः ॥ ३ ॥

कलम उवाच ॥

श्रूयतां मुनयः सर्वे यथा पूर्वं मया श्रुतं ।

उपसंगम्य सर्वतन्मृषिमग्निमिवापरं ॥ ४ ॥

प्रदीपमेतमेवार्थं पृष्टवानभिवाच तं ।

श्रूयतां स महर्षीणां सर्वतः सर्ववित्स्वयं ॥ ५ ॥

ममं श्रुत्वाप्यथाव प्रत्युवाच यथातथं ।

सर्वतः क उवाच ॥

आधीताः सकला वेदाः सांगोपांगाः सविस्तराः ॥ ६ ॥

इतिहासपुराणानि वाकोवाक्ययुतानि च ।

श्रुतानि तेषु सर्वेषु दृश्यते सर्वदेवताः ॥ ७ ॥

स्मृत्याः फलमप्येषु स्मृतादन्यच्च दृश्यते ।

विधिधानि च शास्त्राणि न तर्कय प्रतिष्ठिताः ॥ ८ ॥

अपवर्गफलोपायं न च पश्यामि कुत्रचित् ।

श्रुतिरेव च तस्यापि प्रमाणमिति श्रुत्वा ॥ ९ ॥

निश्चयं नाधिगच्छामि मनसा विमृशन्नपि ।

ततोऽहं भृशनिर्विण्णः संतप्तहृदयस्तदा ॥ १० ॥

सिद्धाश्रमं समासाद्य दुर्हिणं समपूजयं ।

अन्यथं तप आतिष्ठं ततः प्रीतः प्रजापतिः ॥ ११ ॥

अपिभिर्देवैः सार्धं स्वयमागमदंतिकं ।

ब्रह्मोवाच ॥

वरं पृथोष्य भद्रं ते यज्ञे मनसि चिन्ते ॥ १२ ॥

वरार्थिनं द्विजं श्रेष्ठदर्शनं वरदं मम ।

सर्वतः क उवाच ॥

इत्युक्तोऽहं भगवता प्रत्ययोचं कृतान्तलिः ॥ १३ ॥

ज्ञानं भवतु मे शुद्धं निःसंशयमनाकुलं ।

येन सासारिकं दुःखं तरामि ज्ञानवर्त्मना ॥ १४ ॥

इत्युक्तो देवदेवस्तु प्रहसन्निदमब्रवीत् ।

शृणु विप्र प्रवक्ष्यामि सिद्धिपायमनामयं ॥ १५ ॥

श्रुतिरेव द्विजादीनां निःश्रेयसकरो परा ।

यतो वै श्रुतिमंत्रेण नित्यमाराधये हरिं ॥ १६ ॥

कैवल्यं परमं प्राप्नो न भूयः संसरेदिह ।

सर्वतः क उवाच ॥

भगवन्केन शास्त्रेण देव आराध्यते परः ॥ १७ ॥

कीदृशस्तु परो देवो विधिः को वा तदर्चने ।

ब्रह्मोवाच ॥

वेष्णवं शासनं भुधमच्छिद्रं पापनाशनं ॥ १८ ॥

हिताय सर्वभूतानामादिदेवेन चोदितं ।

चतुष्पादसमायुक्तं चतुर्गोकुलप्रदं ॥ १९ ॥

तेन शास्त्रविधानेन समाराध्य केशवं ।

तच्छास्त्रं श्रुतवात्मनः कपिलो मुनिपुंगवः ॥ २० ॥ ०

In this way this 'mahat śāstram' is represented as being successively communicated by *Keśava* to *Brahmā*, by *Brahmā* to *Kapila*, by *Kapila* to *Padmanāga* (or *Padma*, whence its name), and by *Padma* to *Samvartaka*, who finally transmitted it to *Kṛṣṇa*.

संघर्षक उवाच ॥

इत्युक्तो ब्रह्मणा देवः शंसच्चक्रगदाधरः ।

पाशैस्त्वै रुद्रमालोक्य व्याजहार स्वयं हरिः ॥ ३७ ॥

श्रीभगवानुवाच ॥

यदप्रकाराणि तत्राणि त्वह्वयानि शंकर ।

परम्यरविरुद्धानि कुरुष्व त्वं यथातथं ॥ ३८ ॥

अयतारिष्टं बहुभिर्भस्त्रादिभिरहं मुने ।

त्वत्प्रणीतानि शास्त्राणि स्थापयामि महोत्तले ॥ ३९ ॥

अस्थापयामि मुलभं भूयिष्ठं फलमद्भुतं ।

यदप्रकारे च शास्त्रे अस्मिन् दर्शय स्येमकारणं ॥ ४० ॥

योगशास्त्रस्य कर्तृत्वे विरिंचो अपि करिष्यते ।

मांसस्य चापि निर्भक्षणो कपिलो अधिकरिष्यति ॥ ४१ ॥

बुद्धमूर्तिं समास्थाय बुद्धशास्त्रं मृजाम्यहं ।

ज्ञानापह्नवनिष्ठातं ज्ञानुज्ञेयफलानि च ॥ ४२ ॥

आर्हतां मूर्तिमास्थाय शास्त्रं शास्त्रि तच्चाहंतं ।

शास्त्राणि मत्प्रणीतानि भवन्निश्चकृतानि च ॥ ४३ ॥

आभूतः संश्रवालोके स्थास्यंति मम शास्त्रनात् ।

वाढमित्रेव ते सर्वे प्रणिपत्यामुवन् हरि ॥ ४४ ॥

कृतकृत्यस्तदा ब्रह्मा मायं देवैः समालयं ।

जगाम सिद्धगंधर्वश्चरणादिभिरर्चितः ॥ ४५ ॥

संघर्षक उवाच ॥

पंचरात्रेण तुल्यानि तदाप्रभृति ये मुने ।

श्रीवादीभ्यः शास्त्राणि ग्रथंते शासनादरेः ॥ ४६ ॥

वेष्णव्या मायया लोके प्रचरंति निरंकुशाः ।

श्रीवादयो अपि समयास्तत्र तत्र प्रतिष्ठिताः ॥ ४७ ॥

पंचेतेरे पंचरात्रमहूयितमपि स्वयं ।

दूषयत्येव मृदन्नातद्वृथयितुमीश्वरेः ॥ ४८ ॥ ०

पंचरात्रसमास्थासौ कथं कृत्वा प्रवर्तते ।

संघर्षक उवाच ।

पंचेतराणि शास्त्राणि रात्रीयंते महत्तपि ॥ ७१ ॥

यत्संविधौ समास्थासौ तेन लोके प्रवर्तते ।

चंद्रतारागणं यद्वच्छोभते नैव धामरे ॥ ७२ ॥

तथेतराणि शोभते पंचरात्रस्य संनिधौ ।

पंचाक्षमथवा यद्वह्नीयमाने दिवाकरे ॥ ७३ ॥ ०

तत्राणां चैव सर्वेषां धक्ता नारायणः स्वयं ।

अनुग्रहार्थं भक्तानां आचयामास च स्वयं ॥ ८४ ॥ ०

कश्यप उवाच ॥

कति भेदास्तु तत्राणां नामधेयानि कामिनिषिक्तं ।

श्रोतुमिच्छामि विधेदं परं कीदृहलं हि मे ॥ ९२ ॥

संघर्षक उवाच ।

ज्ञातमेकमपाठौ च पुरा हे कश्यप भुधुम ।

नामधेयानि चैतेषां श्रूयतां कथ्यते मया ॥ ९३ ॥

पाशं पशोर्हवं मायावेभवं नलकूवरं ।

चैलोक्यमोहनं विष्णुं तिलकं परमाह्वयं ॥ ९४ ॥

नारदीयं धनदीयं वासिष्ठं यौष्कराह्वयं ।

सनत्कुमारं सनकं सत्याख्यं कश्यपसंहिता ।

सनताख्यं महोप्रसन्नः श्रीप्रसन्नः पुरुषोत्तमं (!) ॥ ९५ ॥

माहेन्द्रसंहिता पंचप्रश्नाख्यं तत्त्वसागरं ।

वागीशं सान्वतं तेजो द्रविणं श्रीकराह्वयं ॥ ९६ ॥

मायतं विष्णुसद्भावं सिद्धांतं विष्णुपूर्वकं ।

विष्णुवेभविकं सीरं सौम्यमीश्वरसंहिता ॥ ९७ ॥

पुष्टितं शौनकायं नारीचं दक्षसंहिता ।

श्रीपेदं योगहृदयं हारीतं पारमेष्ठरं ॥ ९८ ॥

आत्रेयं संदरं विष्वक्सेनमीशनसाह्वयं ।

वेङ्कयसं विहंगेदं भार्गवं परपूरुषं ॥ ९९ ॥

याज्ञवल्क्यं गीतमीयं धौलस्यं शाकटाह्वयं ।

ज्ञानार्णवं ज्ञानदग्धं याम्यं नारायणात्मकं ॥ १०० ॥

पाराशर्यं च जाम्बलं कपिलं वामनाह्वयं ।

ज्योत्स्नं वारहमिहं जैमिनं सान्वताह्वयं ॥ १०१ ॥

कात्यायनकं वाल्मीकिमीयगायनसंहिता ।

हेरख्यगर्भभागस्यं काश्यपं बोधायनाह्वयं ॥ १०२ ॥

भारद्वाजं नारसिंहं भार्गवमुत्तरपूर्वकं ।

ज्ञातातपसागिरसं काश्यपं पैंगलाह्वयं ॥ १०३ ॥

त्रैलोक्यविजयं योगं विहास्यं चैव वारुणं ।

कृष्णचामरमार्गनेयं मार्कण्डेयस्य संग्रहः ॥ १०३ ॥

महामनकुमारस्य व्यासास्यं विष्णुसंहिता ।

संहिता चाहिवृषस्य ब्रह्मन् राघवसंहिता ॥ १०४ ॥

संवादं शुक्ररुद्राभ्यामुनामाहेष्टराज्यं ।

दत्तात्रेयं शाश्वतस्य[च] वाराहमिहाराज्यं(!) ॥ १०६ ॥

संकर्षणस्य प्रद्युम्नसंहिता कल्किसंहिता ।

प्राचेतसाख्यमित्येते शतमष्टोत्तरं स्मृतं ॥ १०७ ॥

एतानि तत्रनामानि मयोक्तानि महाभते ।

तत्रास्त्वनेके बोध्यन्ते मुक्त्युपायाः पृथक् पृथक् ॥ १०८ ॥

इति तत्रैकसमाख्यातं ज्ञात्वा नये मनोपदिभिः ।

तत्राद्या नामधेयानि यो नित्यं पश्यते(!) नरः ॥ १०९ ॥

सर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनं ॥

1. (śl. 110) इति श्रीनारदवचनराजे महोपनिषदि याज्ञे तत्रे (thus generally) ज्ञानपादे *śāstrāvatārah*; 2. (śl. 49) °पासतत्रे° *mūrtiputpattikathanam*; 3. (śl. 27) *brahmādispīṣṭhikathanam*; 4. (śl. 41) *puruṣhaviṣṭakḥ*; 5. (śl. 40) *brahmalakṣaṇaprapṭyupāyakathanam*; 6. (śl. 52) *brahmapaṇḍ sarvataḥpāyīpūdatvanarganam*; 7. (śl. 69) *jñānotpattikāraṇakathanam*; 8. (śl. 47) *muktibhedatattvanirṇayaḥ*; 9. (śl. 65) *bhūḡgulararṇanam*; 10. (śl. 25) *bhūlokalakṣaṇam*; 11. (called 12; śl. 92) *bhuvārlōkādivistārah*.

11. *Yogapāḍa* (concentration of mind) of 5 *adhyāyas*: 1. (śl. 22) *āsanaḥbhedavidhiḥ*; 2. (śl. 40) *nāḍīsavarūpakathanam*; 3. (śl. 36) *prāṇayāmalakṣaṇam*; 4. (śl. 23) *pañcabhūtasthānabhedanirṇayaḥ*; 5. (śl. 31) *yogalakṣaṇam*.

111. *Kriyāpāḍa* (on the ceremonies connected with the construction of houses, villages, temples, idols, altars, etc.), in 32 *adhyāyas*: 1. (śl. 55) *bhū, arikṣhāpraveśabali*; 2. (śl. 66) *grāmādivinyāsa*; 3. (śl. 48) *karṣaṇādinvīdhi*; 4. (śl. 43) *bālīyakaḥkalpanam*; 5. (śl. 90) *prathameṣṭakāvidhi*; 6. (śl. 51) *prāsādasya garbhanyāsaḥvidhi*; 7. (śl. 72) *upapātādhishṭhānalakṣaṇam*; 8. (śl. 93) *prāsādabhedalakṣaṇam*;

9. (śl. 77) *mūrdheṣṭakāvidhirimānadēvatākālpanam*; 10. (śl. 139) *parivāradēvatākālpanam*; 11. (śl. 105) *śīlānusaṃgraha*; 12. (śl. 54) *dhrūvaverapramāṇāṅgulādīlakṣaṇam*; 13. (śl. 116) *śulasthāpanavidhi*; 14. (śl. 108) *varṇavādhānam*; 15. (śl. 99) *sthityāsanādībheda*; 16. (śl. 77) *caturviṃśaty-aṣṭamāmūrtīlakṣaṇam*; 17. (śl. 111) *daśāvātārālakṣaṇam*; 18. (śl. 67) *mūrtībhedakathanam*; 19. (śl. 64) *śaḍcarranirṇaya*; 20. (śl. 129) *pratimāmāna-pratimūlakṣaṇa-bhūṣṭalakṣaṇam*; 21. (śl. 82) *śrīyutīlakṣaṇam*; 22. (śl. 17) *parivāradēvatākālpanam*; 23. (śl. 123) *pūjopakaravāridhi*; 24. (śl. 94) *pañcāryalakṣaṇam*; 25. (śl. 111) *pratishṭhōpakaravāridhi*; 26. (śl. 83) *jālādhipāsanam*; 27. (śl. 210) *adhivāsanādi*; 28. (śl. 124) *pratishṭhāvidhi*; 29. (śl. 54) *mānādipratishṭhāvidhānam*; 30. (śl. 190) *lakṣmīyādīgrahavāridhi*; 31. (śl. 53) *akṣhamatāpratishṭhāvidhi*; 32. (śl. 138) इति° क्रियापादे संवत्-कमोक्तया संहिताया *grahārcāsthāpanavāridhiḥ*.

IV. *Caryāpāḍa* (on practical worship, esp. at the celebration of the *Vaiṣṇava* festival), 33 *adhyāyas*: 1. (śl. 55) *jātinirṇaya*; 2. (śl. 92) *dīkṣhāvidhi*; 3. (śl. 185) *nityaḡyāyavāridhi*; 4. (śl. 70) *agnikāryavāridhi*; 5. (śl. 82) *nityotsava-samārādhana-kālavāridhānam*; 6. (śl. 79) *nṛṣīkṭhōpacāranirṇājanavāridhi*; 7. (śl. 120) *maṇḍalārīdhanācāryābhishēkavāridhi*; 8. (śl. 222) *śuopanaḥbhedavāridhi*; 9. (śl. 137) *sahasrakalāsābhishēkavāridhi*; 10. (śl. 155) *dhaḡjārohaṇavāridhānam*; 11. (śl. 290) *mahotsavavāridhi*; 12. (śl. 91) *puṣṭhāvīrīdhanam*; 13. (śl. 80) *pañcakālavāridhi*; 14. (śl. 195) *pavitṛādyotsavavāridhi*; 15. (śl. 134) *vratānusaṭhānakathanam*; 16. (śl. 91) *sammājanādīphaladevadhrayācaryāpāhāradoshakīrtanam*; 17. (śl. 59) *jīrṇoddhārāsaṃprakṣaṇavāridhi*; 18. (śl. 152) *prāyaścittavāridhi*; 19. (śl. 166) *utsava-prāyaścitta-nārāyaṇabali*; 20. (śl. 104) *hiraṇya-garbhādivāridhi*; 21. (śl. 84) *adhikāviriyavasthā*; 22. (śl. 71) *mudrāvidhi*; 23. (śl. 183) *mantra-*

kāḍyarthavarṇanam; 24. (śl. 192) drūḍaśūksha-
rakulpa; 25. (śl. 272) śrīmadashṭāksharaman-
tram; 26. (śl. 81) viśṇugāyatrīādīmantrōd-
dhāra; 27. (śl. 365) matsyādīmantrōd-
dhāra; 28. (śl. 254) annādhipatīmantrōd-
dhāra; 29. (śl. 190) śrīyādīparivāramantrakalpanam; 30. (śl.
203) mantrōd-
dhāra; 31. (śl. 436) gaṇṣōtpalli-
kathanamantrōd-
dhāra; 32. (śl. 299) mantrōd-
dhāra; 33. (śl. 208) ends:

केन वा कथितं शास्त्रं श्रुयः कल्पपापहाः ।

इमां महोपनिषदं ब्रह्मणः शृणोति यः ॥ २०५ ॥

न याति शाश्वतं ब्रह्म दुष्प्रापमकृतात्मभिः ।

येन मां प्रथयामास यथा यत्तु गुरुः ॥ २०६ ॥

तेनेदं धियते पुण्यमतनोत्पाससंहिता ।

श्रुयस्वत् भवतो ऽपि भजंतु पुरुषोत्तम ॥ २०७ ॥

प्रदास्यति स युष्मभ्यमपवर्गं तपोधन ।

इत्यध्यायस्त्वयस्त्रिंशच्चर्यापादः प्रकीर्तितः ॥ २०८ ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रे महोपनिषदि पाप्मे तंचे चर्यापादे
मनाराधनागर्भोद्धारो नाम त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2533.

1193b. Foll. 120; size 12½ in. by 6 in.;
fairly good, modern Devanāgarī writing; 13
lines in a page.

Lakṣmīlāntra, or Nāradaṇḍīśāstra, a
work in fifty *adhyāyas*, devoted to the praise
and worship of Lakṣmī, as the female *śakti*
of Nārāyaṇa-Viṣṇu, and the ultimate cause
of the world; and representing itself as having
been revealed by the goddess herself, under
the name of Śrī, to Śakra-Indra.

It begins:

नमो नित्यानवच्छाय जगतः सर्वहेतवे ।

ज्ञानाय नित्यरंगाय लक्ष्मीनारायणात्मने ॥ १ ॥

सगासनारुणाधारमदीर्घं सोमभूषणं ।

अकलंकंदुसूर्याग्निलक्ष्मीरूपनुपासहे ॥ २ ॥

वेदेवेदीगतस्त्वज्ञं सर्वशास्त्रविशारदं ।

सर्वसिद्धोऽतस्त्वज्ञं धर्मायामागमागमं ॥ ३ ॥

जितेन्द्रियं जिताधारं रागद्वेषावशीकृतं ।

अनुदेशायोगस्थं प्रसंस्थानपरायणं ॥ ४ ॥

विद्वे स्वर्भानुना भानी पुरा तपनतां गतं ।

निदानं तपसामाद्यं तेजोराशिमानामयं ॥ ५ ॥

अत्रिभक्तिगुणोन्मेषभक्तिवर्गस्यमध्यं ।

प्रातःसंध्यामुपासीनमृषिं हुतहुताशनं ॥ ६ ॥

पतिव्रतानां परमधर्मपाली यशस्विनी ।

ब्रह्मविष्णुमहेशानां जननी कारणांतरे ॥ ७ ॥

देवेरभीष्टिता(? ० श्रिता) शश्वत् शान्तिनित्यतपस्विनी ।

विदुषो सर्वधर्मज्ञा नित्यं पतिमनुव्रता ॥ ८ ॥

प्रत्युत्प्लुतवती तास्या(? तस्यी) विविधधर्मसंहिता ।

प्रणिपातपुरस्कारमनसूया वाचो ब्रवीत् ॥ ९ ॥

सनमूया उवाच ।

भगवत्सर्वधर्मज्ञ मन नाथ जगत्पते ।

त्वत्त एव श्रुता धर्मास्ते ते बहुविधात्मकाः ॥ १० ॥

ज्ञानानि च विचित्राणि फलरूपादिभेदतः ।

एतेभ्यो भगवद्भर्तुं विशिष्टो विधृतो मया ॥ ११ ॥

त्वया कथयता तास्ता भगवद्भर्तुंसंहिताः ।

सूचितं तव तत्त्वे लक्ष्मीनाहात्म्यमुत्तमं ॥ १२ ॥

रहस्यत्वादपूष्टत्वाच्च त्वया प्रकटीकृतं ।

तदहं श्रोतुमिच्छामि लक्ष्मीनाहात्म्यमुत्तमं ॥ १३ ॥

यत्सभावा हि सा देवी यत्सकरुपा यदुद्भवा ।

यत्प्रमाणा यदाधारा यदुपाया च यत्कला ॥ १४ ॥

तदहं श्रोतुमिच्छामि त्वत्तो ब्रह्मविदा परं ।

भवेद्यं कृतकृताहं यस्य विज्ञानयोगतः ॥ १५ ॥

तस्मै दर्शय पंथानमुपसंज्ञास्यधीहि हो ।

इति तस्या वचः श्रुत्वा भगवानत्रिरब्रवीत् ॥ १६ ॥

माधु संवोषितोऽन्यच्छ धर्मेहे धर्मेचारिणि ।

मया पृष्टो न वक्तव्यमिति नो ह्यदितं(?) पुरा ॥ १७ ॥

अहं त्वमसि कल्याणि लक्ष्मीनाहात्म्यमुत्तमं ।

श्रोतुं श्रुतिशिरश्रेणीहृदयस्य सनातनं ॥ १८ ॥

नारदब्रह्ममकाशं भगवद्भवेदिदं ।

श्रुयः ऊचुः ।

भगवन् तच्छ्रुतोऽस्माभिः सास्वतः सख्यसंश्रयः ॥ १९ ॥

शुद्धो भागवतो धर्मो मोक्षैकफललक्षणः ।

तव तत्त्वार्थकथने लक्ष्मीनाहात्म्यमुत्तमं ॥ २० ॥

मूर्धितं तत्र तत्रैव नापृष्टत्वात्प्रकाशितं ।
इच्छामस्तदिदं श्रोतुं भवसागरतारकं ॥ २१ ॥
पश्चिमीयेभ्यं सर्वे प्रज्ञा भवतु नो भवन् ।
नताः स्मः शिरसा पादौ तत्र संसारतारकी ॥ २२ ॥
अधीहि भो मुने दिव्यं प्रपञ्चास्त्वा चिरं वर्य ।

श्रीनारद उवाच ।

साधु संबोधितोऽस्म्यहं मुनयः संश्रितग्रन्थाः ॥ २३ ॥

प्रपन्नं कथयाम्यहं लक्ष्मीतंत्रं सनातनं ।

यथा सा दृश्यते देवी स्वरूपगुणवैभवेः ॥ २४ ॥ ०

पंचरात्रस्य कृत्स्नस्य सैषा निष्ठा सनातनी ।

सैषा नारायणी देवी स्थिता नारायणात्मना ॥ २५ ॥ ०

The titles of the chapters are as follows :

1. (śl. 57) श्रीनारदपंचरात्रे महोऽनिवर्दि लक्ष्मीतंत्रे *lakṣmīśāstrasamvādaḥ* ; 2. (śl. 58) इति श्रीनारद-
पंचरात्रसारे लक्ष्मीतंत्रे (thus always subsequently)
तृतीयोऽध्यायः ; 3. (śl. 38) *lakṣmī-indrasaṃvāda* ;
4. (śl. 68) *śaktivarṇanam* ; 5. (śl. 80) *tattvavar-
ṇanam* ; 6. (śl. 46) *śaṭkośaprakāśa* ; 7. (śl. 45)
indralakṣmīśamvāda ; 8. (śl. 43) *lakṣmīyavatā-
raprakāśa* ; 9. (śl. 58) *devīmāhimāvarṇanam* ;
10. (śl. 44) *paravyūhādhiprakāśa* ; 11. (śl. 54)
vaibhavaṇaprakāśa ; 12. (śl. 57) *tirobhāvēdīśakti-
prakāśa* ; 13. (śl. 40) *vicchittisavarūpavarṇanam* ;
14. (śl. 59) *svarūpaprakāśa* ; 15. (śl. 36) *upāya-
prakāraprakāśa* ; 16. (śl. 44) *upāyaprakāravir-
varṇanam* ; 17. (śl. 106) *rahasyopāyaprasaṅga* ;
18. (śl. 51) *mantraprabhāvavarṇanam* ; 19. (śl.
41) ; 20. (śl. 52) *mātrikāprakāśa* ; 21. (śl. 41)
guruśiṣhyalakṣaṇam ; 22. (śl. 40) *mantrapra-
bhāvavarṇanam* ; 23. (śl. 37) *mātrikāprakāśa* ;
24. (śl. 77) *tāraprakāśa* ; 25. (śl. 53) *tārānu-
tāraprakāśa* ; 26. (śl. 42) *saptavidyāprakāśa* ;
27. (śl. 50) *śaṭcārāprakāśa* ; 28. (śl. 58) do. ;
29. (śl. 75) *aṅgānīśomavibhāgaprakāśa* ; 30. (śl.
57) *kriyāśaktiprakāśa* ; 31. (śl. 90) *sudarśana-
prakāśa* ; 32. (śl. 63) *sthūlaprakāśa* ; 33. (śl.
122) *aṅgopāṅgādīmantraprakāśa* ; 34. (śl. 139)
śaṭnavidhiprakāśa ; 35. (śl. 80) *bhūtasūddhipra-
kāśa* ; 36. (śl. 149) *antaryāgaprakāśa* ; 37. (śl.

- 76) *bāhyayāgaprakāśa* ; 38. (śl. 92) *bahiryāga-
prakāśa* ; 39. (śl. 48) *bāhyayāgaprakāśa* ; 40.
(śl. 120) *vidhiprakāśa* ; 41. (śl. 78) *dīkṣāvidhi-
prakāśa* ; 42. (śl. 81) *mantrapāśanākrama* ; 43.
(śl. 111) *piṇḍasūddhiprakāśa* ; 44. (śl. 64) *ra-
hasyaprakāśa* ; 45. (śl. 125) *mūrtiprakāśa* ; 46.
(śl. 41) *siddhiprakāśa* ; 47. (śl. 35) *kīrtimantra-
siddhiprakāśa* ; 48. (śl. 38) *mūrtinirṇaya* ; 49.
(śl. 146) *māyāsūddhiprakāśapratishṭhāvidhi* ; 50.
(śl. 235) ends :

मंत्राणां परमं मंत्रं मुद्रितं भास्वनाभ्यया ।

नाम्रतस्त्रायिने देव्यं न कृतमाय वै तथा ॥

न चार्तत्रयिदे नित्यं नामूयादृषिताय च ।

न वामुदेवाभक्ताय न चाभक्तिमते मयि ॥

देवमेतन्मुशीलाय मुष्माताय तपस्विने ।

निर्णीतवेदंताय मन्त्रकाय विशेषतः ॥

भूयसीं वहते भक्तिं वामुदेवे जनादेने ।

मुषित्रताय दद्याय सदानुष्ठानशालिने ॥

एतस्मै कथितं सर्वं यत्पुष्टाहनिह त्वया ।

प्रीताहं त्वयि देवेश भूयः किं श्रोतुमिच्छामि ॥

इति श्रीनारदपंचरात्रसारे श्रीमूक्ते श्रीमूक्तप्रभावप्रकाशो
नाम पंचाशोऽध्यायः ५० ॥ श्रीलक्ष्मीतंत्रं सनातनं ॥

Whether this work is identical with the *Lakṣmīsaṃhitā* referred to at p. 846a above is doubtful, though not improbable.

[H. T. COLEBROOKE.]

2534.

968b. Foll. 18; size 8½ in. by 3½ in.; small, indifferent Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; fourteen lines in a page.

Tantrūdhikārinirṇaya, by *Bhaṭṭajībhakṭa*, being a plea in favour of the Tantric rites of the *Pāñcarātras* or *Pāñcarātrasiddhāntins*, a *Vaiṣṇava* sect who profess the *varṇāśramacāra* as their law, derived from the *Veda*.

It begins :

विष्णोर्ज्ञं सच्चिदानंदं वंदे इह योऽखिलं जगत् ।

चरोक्तिं चरोमतिं संजरोहति लीलया ॥ १ ॥

पुद्गलैर्दिकमार्गेण शिवमाराधयन्त्याः ।

द्विनेन्द्रोऽसी विजयते श्रीमान् (र. श्रीमान् रु) समागदः

[सुपीः ॥ २ ॥

तस्य धर्मकनिष्ठस्य कृतवज्जीतभास्यतः ।

प्रीतये पांचरात्रादेरधिकारी निरूप्यते ॥ ३ ॥

पांचरात्रादीनां प्रामाण्ये सत्यधिकारिविशेषविज्ञता युज्यते ।
तदेव तु दुर्लभं । तथा हि कीर्मे शकादशाध्याये ।

कापालं पांचरात्रं च यामलं धाममार्हतं ।

स्वविधानि चाप्यानि मोहनायानि तानि तु ॥

ये कुशास्त्राभियोगेन मोहयन्तीह मानवान् ।

मया सृष्टानि शास्त्राणि मोहायैषां भवन्तरे ॥

इति पांचरात्रादीनां मोहकत्वमुक्तं । तथा वासिष्ठलिंगेऽध्याये ।

चक्रिताश्च भविष्यति देवतायुधलाञ्छनेः ।

नराणां नामरूपाभ्यां युगते समुपस्थिते ॥

पांचरात्रं प्रज्ञंसेति केचिद्भागवतं मुने ।

केचित्कापालमिच्छन्ति केचित्पाशुपतं मुने ॥

केचिद्दीप्तं प्रज्ञंसेति केचिद्देवगर्भं मुने ।

केचित्कोक्यायतं ब्रह्मन् केचित्सोमं महामुने ॥०

Especial importance is attached by the followers of this sect to the practice of burning in the mark of *Vishnu's* disc on the forehead and other parts of the body (*cakrāṅkama*); this being represented as the one ceremony through which a man becomes entirely regenerated; and those who object to it, or substitute the *Liṅga* for the *Cakra*, being styled the lowest of mankind.

Of authorities quoted, besides numerous *Purāṇas*, may be mentioned: *Nāradya-pāñca-rātra*, fol. 12b; *Brahmagītā*, fol. 13a; *Bhūttā-tantrāṇi*, fol. 15b; *Mantrarājānushṭubhidhāna*, fol. 17a; *Mādhava*, fol. 4a (on whose connection with this sect see Aufrecht, Cat. Bodl., p. 248a); *Pāñcarātram bhāgavatam tantram Vaikhāṇasābhidham*, fol. 9b; *Hemādri*.

It ends:

बालगोपालसदृशविद्वदाभासजलितैः ।

प्रतारितानां मूढानामज्ञानविनिवृत्तये ॥ १ ॥

विष्णुद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापनतत्परः ॥

भट्टोजिभट्टः कृतवानिह ग्रंथं बुधायणीः ॥ २ ॥

इति श्रीमद्वैतसिद्धांतप्रतिष्ठापकश्रीतस्मात्सत्संप्रदायप्रवर्तक-
श्रीमद्भट्टोजीभट्टविरचितस्तत्राधिकारिनिर्णयः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2535.

3245 i. Foll. 30-39 of vol.; size 15½ in. by 9½ in., folio; European paper; minute, neat Toluugu handwriting; 42-44 lines in a page.

Bharadvājasaṃhitā (or *Bhāradvājasamhitā*), in four *adhyāyas*, and a supplement of other four chapters.

The first leaf (or leaves) of the original MS. from which this MS. was transcribed seems to have been worm-eaten, blanks being left in several places. The same work is described in Rāj. Mitra's Notices, viii., p. 262, from which the lacunæ are supplied in the following extracts.

It begins: भारद्वाजसंहिता ॥

[युक्ता] तु सकलान् धर्मान् सिद्धिमेवां च शाश्वतौ ।

भूय एव मुनिश्रेष्ठमिदमूचुर्महर्षयः ॥

केनोपायेन [भगवतिह सर्वे ऽपि जंतवः ।

प्राप्नुयुः] परमां सिद्धिं न देवा (l. सद्यो) विगतकल्मषाः ॥

तेषां तद्वचनं युक्ता भरद्वाजो महामनाः ।

सत्सारं परमं गुह्यं पुनश्चे[दमवाचत] ॥ ०

इति प्रपञ्चधिकारः fol. 2a; वृत्त्यधिकारः ib.; इत्य-
पायप्रश्ननाधिकारः fol. 2b; दृष्ट्यधिकारः fol. 3a;
भक्त्यधिकारः ib.; सत्त्वेवनाधिकारः fol. 3b; इष्टाधिकारः
fol. 4a; दृष्टविरुद्धाधिकारः ib.; भक्तिविरुद्धाधिकारः ib.;
लक्ष्मीविरुद्धाधिकारः fol. 4b; सत्त्वेवाविरुद्धाधिकारः ib.;
भक्त्यधिकारः fol. 5a; इति न्यासोपदेशे चतुर्थोऽध्यायः ib.

इति भारद्वाजसंहितायां परिशिष्टे प्रथमोऽध्यायः fol. 6b;

० द्वितीयोऽध्यायः fol. 7b; ० तृतीयोऽध्यायः fol. 9.

It ends:

इदं किलात्मनो न्यासाज्जातो वृत्त्याख्यपादयः ।

असौ फलमयः सत्यस्तव (!) चोत्पद्यते विना ॥

सुमूल्यान्नाहुरायत्नाम्हस्तात्तोरवादि ।

मयायं परनां धर्मेः प्रोक्तः स्थितौ पुनः पुनः ॥

इति भरद्वाजसंहितायां परिशिष्टे चतुर्थोऽध्यायः ॥

[MACK. COLL.]

2536.

2931. Foll. 40; size 12 in. by 6 in.; large, thick, modern Devanāgarī writing; five lines in a page.

Īśopālāsahasranāma, professing to form part of the *Sammohanatantra*.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये गीरी पृच्छति शंकरं ।

ब्रह्मांडासिलनाथस्त्वं मृष्टिसंहारकारकः ॥ १ ॥

तमेव पूज्यसे लोकैर्ब्रह्मविष्णुसुरादिभिः ।

मितं पठसि देवेश कस्य स्तोत्रं महेश्वर ॥ २ ॥

आश्चर्यमिदमाख्यातं जायते नयि शंकर ।

तत्प्रायेण महाप्राज्ञ संशयं ह्रिंथि शंकर ॥ ३ ॥

श्रीमहादेव उवाच ॥

धन्यासि कृतपुण्यासि पार्वति प्राणवक्त्रभे ।

रहस्यातिरहस्यं च यत्पृच्छसि वरानने ॥ ४ ॥

स्त्रीसभायाम्हादेवि पुनस्तवं परिपृच्छसि ।

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥

दत्ते च सिद्धिहाणिः स्यार् तस्माच्छब्देन गोपयेत् ।

इदं रहस्यं परमं पुरुषार्थप्रदायकं ॥ ६ ॥

धनरत्नीधनाधिक्यतुर्गमगजादिकं ।

ददाति स्मरणादेव महामोक्षप्रदायकं ॥ ७ ॥

तत्ते इहं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्ववाचहिता प्रिये ।

यो श्रीं निरंजनो देवस्त्रिस्वरूपो जनादेनः ॥ ८ ॥

संसारसागरोन्नीयैकरणाय नृणां सदा ।

श्रीर्गंगाद्रवरूपेण चैलोक्यं व्याप्य तिष्ठति ॥ ९ ॥

It ends:

यद्गृहे पुस्तकं देवि पूजितं यत्र तिष्ठति ।

न मारी न च दुर्भिक्षं नोपसर्गभयं क्वचित् ॥ १६६ ॥

सर्वादिभूतयक्षाद्या नश्यन्ति नात्र संशयः ।

श्रीगोपालो महादेवि वसेत्तस्य गृहे सदा ।

यस्य गृहे सहस्रं च नाकां तिष्ठति पूजितं ॥ १६७ ॥

इति श्रीसंमोहनतंत्रे पार्वतीहरसंवादे गोपालसहस्रनाम संपूर्णं ॥ [?]

2537.

1412a. Foll. 31; size 12½ in. by 5 in.; indifferent Devanāgarī writing of 1792 A.D.; 12 or 13 lines in a page.

Sāṅkhyāyanatantra, or *Shadvidyāgama*, a series of directions, given by *Īśvara* to *Krauñcabhedana* (*Kumāra*), regarding the means of obtaining supernatural power in warfare; in 34 *pañjals*.

It begins:

मध्ये मुधाभिनविमंडपरानवेष्टा

सिंहासनोपरि गतां परिपीतवती ।

पीतांबराभरणनास्यविभूषणांगी

देवीं नमामि धृतमुग्रवैरिनिह्नी ॥ १ ॥

कैलासशिखरासीनं गीयौ वामांगसंस्थितं ।

भारतीपतिवाल्मीकिशिवासंभुतनिर्ददं ॥ २ ॥

अष्टदिक्पालसंयुक्तं विमेशाष्टकसेवितं ।

भैरवाष्टवृत्तं देवं मानूनडलवेष्टितं ॥ ३ ॥

महापानुपताक्रांतं प्रथमैरावृतं प्रभु ।

नत्ता सुता कुमारश्च इदं वचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥

चापचयोऽनु निपुणैर्युद्धचर्याभयंकरैः ।

नानामायाविनं चैव जेतुमिच्छामि राक्षसं ॥ ५ ॥

तस्योपायं च तद्विद्यां वद मे कुरुयाकर ।

पुत्रो इहं तव शिष्यो इहं कृपापात्रो इहमेव च ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच । साधु साधु महाप्राज्ञ क्रीचभेदन कोविद ।

ब्रह्मास्त्रेण प्रयोगेन स संहारो भवेत्कली ।

तद्विद्यां च प्रवक्ष्यामि त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ ७ ॥

पुत्रो देवः शिरो देये न देये यस्य कस्यचित् ।

ब्रह्मास्त्रसंभिता(?०नो) विद्या सत्यमायानु(?०गम)-

[स्तथा ॥ ८ ॥

प्रवृत्तिरोधिनी विद्या वगला(!) च कुमारक ।

मंचनीवनविद्या च प्राणिप्रज्ञापहारिकी ॥ ९ ॥

चटकमौकरविद्या च हते यथैयवाचकाः ।

चट्प्रयोगा च या विद्या पट्टिद्यागमपूजिता ॥ १० ॥

तिरस्कृतासिला विद्या चित्राक्रियमेव च ।

संभनेन विना ज्ञातिर्वैश्यं चैव तु तद्विद्या ॥ ११ ॥

मोहना कर्षणं चापि विद्वेषो घाटनं तथा ।

मारणं श्रान्तिरुद्वेगकारणं च कुमारक ॥ १२ ॥

विद्या च वगला नाम मुनिगुह्या सूपायिनी ।
 विद्या वाक्सीभिनी विद्या खविद्या च न भासते ॥ १३ ॥
 तस्मादेतत्परा विद्या कमलासननीचिनी ।
 पञ्चमा नारदी विद्या सांख्यायनमुनिं प्रति ॥ १४ ॥
 उपदेशक्रमेणैव चोक्तवान्नेहर्नदिरे ।
 तेन देवी कटाक्षेण कृतयानागर्भ भुवि ॥ १५ ॥
 मूलमन्त्रोपविद्याश्च जगविद्याश्च विस्तरात् ।
 प्रयोगं चोपसंहारं तदाराधनमेव च ॥ १६ ॥
 विस्तरेणोक्तवानस्मिन् षष्ठ्ये तत्सर्वनादरात् ।
 खविद्या रक्षिणी विद्या स्वर्गवफलदायिनी ॥ १७ ॥ ०

P. 1. *mantramāhātmya*; 2. *dīkshā*; 3. *abhi-
sheka*; 4. *brahmāstrayantram*; 5. *ekākṣharīmā-
hāmantravaibhavam*; 6. *ekākṣharīmahanmantra-
prayoga*; 7. *vagalāyāḥ śaṣṭriṃśadlakṣarīvidyā*;
 8. *vagalāmantrarājasya prayogaḥ*; 9. *yantrasā-
dhanam*; 10. *yantralepanam*; 11. *yantratarpaṇa-
vidhi*; 12. *mantroddhāra (gūyatrī vagalākhya)*;
 13. *vagalā(śaṣṭi)prājā*; 14. *vagalārcāvidhi*; 15.
pañcāstravidyā; 16. *vedamukhyālavidyā (pañ-
cāstraprayoga)*; 17. *bagalāyāḥ śatākṣharīmāhā-
mantrah*; 18. *bagalāyāḥ prayogaḥ*; 19. ditto;
 20. *vagalāyāḥ paravidyābhedanam*; 21. *para-
viyābhakṣaṇam*; 22. *vagalāstram*; 23. *vagalā-
stramāhāmantraprayoga*; 24. *vagalāmālīkālū-
kṣaṇam*; 25. *vagalāyāḥ caturākṣharāmāhātmyam*;
 26. *caturākṣharīprayoga*; 27. *bagalāhomapra-
yoga*; 28. *stambhinīvidyāprayoga*; 29. *bagalā-
hṛīdaya-mantraprayoga*; 30. *bagalāśṭākṣhara-
mantravidhi*; 31. *pañcāstraphalam (trailokya-
vijaya)*; 32. *cījābheda*; 33. *sarvakarmānāśanam
(kavacaprayoga)*; 34. *rahasyasūtirahasyam*.

It ends:

गोपनीयं प्रयत्नतः रहस्यातिरहस्यं च ।
 [गोपनीयं गोपनीयं] रहस्यातिरहस्यकं ॥ ३४ ॥
 इति संक्षेपतः प्रोक्तं होपयेहविद्यादिना ।
 प्रयोगस्योपसंहारः कर्तव्यः सिद्धिनिष्कृता ॥ ३५ ॥
 इति षड्विंशतमे सांख्यायनतंत्रे चतुस्त्रिंशः पटलः ॥

The colophons also have the spellings शां-
 ख्यायन^० and शांख्यायन^०.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, vii., p. 15; and
 Aufrecht, Cat. Cat. under the entries *Sāṅkhya-
yanatantra*, *Shadvidyāgama*, and *Shadvidyāga-
masāṅkhyaṇatantra*.

[II. T. COLEBROOKE.]

2538.

2786a. Foll. 99; size 12 in. by 5½ in.;
 fairly good Devanāgarī writing, by several
 hands; 14-16 lines in a page.

Kādimata(lantra), a work treating of the
Shoḍaśanītyātāntrāṇi, or mystic doctrines of
 the sixteen constant (forms of *Śakti*). It is
 divided into 36 chapters (*paṭala*) of 100 *ślokas*
 each.

It begins:

जनाद्यंतो अपराधीनः स्वाधीनभुवनत्रयः ।

नयत्यधिरतो व्याघ्रविषयः[?] कालो विनायकः ॥ १ ॥

पार्थिवुवाच ।

भगवन्सर्वतंत्राणि भवतोक्तानि मे पुरा ।

नित्यानी पोडशानी च नय तंत्राणि कृत्स्नशः ॥ २ ॥

तेषामन्योन्यसापेक्षान्नायते मतिविधमः ।

तस्मानु निरपेक्षं मे तंत्रं तासां वद प्रभो ॥ ३ ॥

ईश्वर उवाच ।

नृणु कादिमत्तं तंत्रं पूर्णमन्यानपेक्षया ।

गोप्यं सर्वप्रयत्नेन गोपनं तंत्रोपदिष्टं ॥ ४ ॥

पार्थिवुवाच ।

कथं कादिमत्तं नाम्ना तन्मे ब्रूहि महेश्वर ।

ईश्वर उवाच ।

कादिकालीति शक्ती स्तः पुरा तत्तन्मतान्मया ॥ ५ ॥

प्रोक्ते तंत्रे कादिकालीमताख्ये तेन नामतः ।

नृणु तत्सर्वतंत्राणां राजानं सर्वसिद्धिदं ॥ ६ ॥

कादिसंज्ञा भवद्गुहा सा शक्तिः सर्वसिद्धये ।

तंत्रं मदुक्तं भुवने नयनाथैरकल्पयत् ॥ ७ ॥

The subjects treated of in the several chapters,
 according to the commentary, are as follows
 (cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 71, where, how-
 ever, some of the names are given wrongly):

1. *tantrāvatīraprakāśanam*; 2. *navanātha-*

raibhavanpūjā; 3. *śoḍaśanītyāvidyāsvarūpa*; 4. (*prathamā*-) *lālītānītyā-nītyasaparyākrama*; 5. *lālītānītyārcanam*; 6. *śoḍaśanītyānaimittika-kāmyapūjā*; 7. *Kāmaścarānītyāyā vidhānam*; 8. *Bhagamālirīnītyāvidyāvidhānam*; 9. *Nītya-klīmā* (thus always) *nītyāvidyā*; 10. *Bheruṇḍānītyāvidyā*; 11. *Vahnirāsīnītyāvidyā*; 12. *Mahārajreśvarānītyāvidyā*; 13. *Śivadūtīnītyāvidyā*; 14. *Tvaritānītyāvidyā*; 15. *Kulasundarīnītyāvidyā*; 16. *Nītyānītyāvidyā*; 17. *Nalapatākānītyāvidyā*; 18. *Vijayānītyāvidyā*; 19. *Sarvanāgalānītyāvidyā*; 20. *Jvālāmālīnītyāvidyā*; 21. (*śoḍaśī*-) *Citrānītyāvidyā*; 22. *sarvāṅgāṃ nītyānām balidevatā-Kurukullāvidhānam*; 23. *śoḍaśanītyāṅgabhūtīyāḥ Pāñcamyā Vārāhyā vidyā*; 24. *śoḍaśanītyāvidyānaprapaṇca*; 25. *śoḍaśanītyāmātrikākāryāṇyāpti*; 26. *śoḍaśanītyāvyāpti-raibhavaṇprākāśakamantrasya vyāptiprākāśanam*; 27. *śoḍaśanītyātkālātmaprāṇāryāpti*; 28. *śoḍaśanītyānām īśvakūlatādātmyam*; 29. *śoḍaśanītyānām homārthamandapakuṇḍalīnirmāṇam*; 30. *vāstulevatīnītyā*; 31. *śoḍaśanītyābhaktīnīśhtha-arimardana-vidhānam*; 32. *saumya-homa-vidhānam*; 33. *lālītāvidyāyāḥ svarūpalheduci-dhānam*; 34. *siddhasārasvatādīnītyā*; 35. *nītyānām svātmavarāsanātattva-vidyā*; 36. *paramārthasvarūpaprākāśanam*.

It ends:

यस्तत्रमेतत्सकलं नित्याविद्यासु षोडश ।

शक्त्या संगम्य विधियद्भवते स मद्देशकः ॥ १०० ॥

शिवतत्त्वमयो ध्यातिरिति सम्यक् समीरिता ।

अस्या निष्कालनादिचे तत्तत्त्वं स्वात्मसात्कृतं ॥ १०१ ॥

इति षोडशनित्यातंत्रेषु श्रीकादिमते षट्त्रिंशः पटलः ॥ ०
संवत् १७१९ वर्षे शाके १५८३ प्रवर्तमाने लिपितं मधेन कल्याणेन
आत्मार्ये^० मित्रो माहमुदि २ गुरौ लिखितं ॥

(Cf. Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2539.

93. Foll. 229 (numbered 1-232; nos. 107, 207, 208 having been omitted); size 10 in. by 5 in.; modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same work. This MS. is apparently of Kashmir origin. [H. T. COLEBROOKE.]

2540.

1016. Foll. 201 + 134; size 11½ in. by 4 in.; carelessly written, in Devanāgarī, by two different hands; ten lines in a page.

Manoramā, a commentary on the *Kālimata-tantra*; composed—in the year 1660 (? 1663 A.D.)—by *Subhagānandanātha*, surnamed *Prapañcasārasīṅgharājapraśāsa* (!). The author's real name seems to have been *Śrīkaṇṭha*, having been in the employ of the king of Kashmir, he wrote this commentary in the Deccan, whilst staying with a certain *Nṛsiṃha Rāja*, during a pilgrimage to Kāmasetu (Ceylon). He, however, carried the work only as far as the twenty-second *paṭala* under the name of *Subhagānandanātha*, and left the other 14 *paṭalas* to be completed by his pupil *Prākāśananda Deśika*.

Rather incorrect. It begins (somewhat corrected):

आद्यलोकेन प्रबंधवाक्यार्थैर्भविनायकस्तुतिः क्रियते । तत्र
अनाद्यंतः कालस्याद्यंतरहितत्वात् । अथराथीनः इतरप्रेरणा-
विधुरः । स्वाधीनभुवनत्रयः स्वायत्तज्ञानज्ञानज्ञेयात्मभुवनत्रयः ।
जयति विश्वोक्त्यो भवतीत्यर्थः । अथिरतः कालस्य संतत्यमान-
त्वात् । आद्यविद्यः कालरूपाभ्यामनयच्छिन्नत्वात् । काल इति
विशेषणस्य नाम । विनायकः विघ्नेश्वरो विगतनायक इति च ।
एतदुक्तं भवति । एतमुक्तः कालरूपो विनायकः सर्वोक्त्यो
भवतीति तत्राविधो विगतनायकः कालो विश्वोक्त्यो भव-
तीति ० ॥ तत्र सर्वतंत्राणि नित्याषोडश (१. शि) कार्योक्त्योरुदया-
मलादिचतुःषष्टिर्मुख्यानि तंत्राणि न च तंत्राणि सुंदरीद्वयनि-
त्याषोडश कार्यवचनज्ञानमातृकातंत्रसंज्ञा (१. नो) हनतंत्रयामकेष्ट-
चतुरूपारकप्रस्तारचिन्तामणिमेरुप्रस्तारास्थानि (!) इति ॥ अन्यो-

न्यसापेक्षान् तंचांतरोक्तायैपूजाङ्गीकारेणाकृतात्(१) । विभ्रनः
 व्यानोहः । तासां षोडशानां नित्यानाम् । अन्वानपेक्षया इतर-
 तंचोक्तायैपूजाङ्गीकारमकृतोपदेशात् । गोपनं तंचोदितमिति
 पंचविंशे ष[ट]ले षट्पंचाशत्स्रोकोक्तसंकेतविधानेनेत्यर्थः ।
 नवनाथैः द्वितीयपटलप्रतिपादितस्वरूपैः अकल्पयत् प्रसारयति
 स्म । तथा कादिशङ्का तैः नवनाथैः । सा तैः सार्धं ग्रन्थेन नाम्
 कल्याणसानेपु(१) सा कादिशङ्के(१) नवनाथैस्तत्रेण च सार्धमपि
 विलीनी तिष्ठतीत्यर्थः । आप इत्यादिभिः संग्रह इत्येतेर्देशभिः
 श्लोकेत्यटलास्तदर्थोद्योपदिशति । ०

It ends: यस्त्वेवमित्यादिना श्लोकेन एकेन यथाविधि-
 प्राप्तं त्वार्थवतो(? सा) फलमुपदिशति । तत्र विधिवत् नित्यनेमि-
 त्तिकादिप्रोक्तक्रमात् । सः । भजनपरः । नदंशकः वित्स्वरूप
 (?चि०) ईश्वर इति यावत् ॥ श्रीः ॥ इति षोडशानित्यांतरेपु
 श्रीकादिमहात्म्यस्य परिपूर्णस्य तंत्रस्य प्रपंचसारसिंहराजप्रका-
 शाभिधानेन सुभगानंदनाथेन विरचित्वा श्री मनोरमाख्यायां व्या-
 ख्यायां देवतादेशिकशिष्यप्रपंचादीनां परमार्थस्वरूपप्रकाशनपरं
 षट्विंशपटलं परिपूर्णं परामृष्टम् ॥

This colophon occurs, *mutatis mutandis*, at the end of each *paṭala*. After some *śloka*s containing computations of the extent of the commentary, the MS. proceeds:

काश्मीरराजस्य गु[रु]: श्रीकंडेशो द्विजेश्वरः ।

दक्षिणापथपुण्यीयपरिखानाद्वयोदधिः ॥

कदाचिदागतो द्रुमुं रामसेतुं खलीलया ।

तेनैवानुगृहीतो भ्रून्मध्ये मार्गे नृसिंहराट् ॥

तंत्राख्यधीतवांस्तस्माद्विद्वानां तेषु निर्मिता ।

प्राख्या मनोरमाभिख्या तेन कादिमतस्य तु ॥

सुभगानंदनाथेन द्वाविंशपटलावधि ।

तदाज्ञयावशिष्टानां पटलानां विनिर्मेमे ॥

चतुर्दशानां तच्छिष्यः प्रकाशानंददेशिकः ।

तौ सुंदरवरणाभृद्वाख्यां प्राक्संप्रदायतः ॥

समाप्ता चेयं तंत्रराजटीका मनोरमाख्या श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

आकाशरसतर्केन्दुमिमे ऽन्दे काश्चिके सिते ।

तंत्रराजस्य टीकेयं पूर्णाय पूर्णतमगात् ॥

संवत् १७५२ लेखकशावलसमः १८५६ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2541.

3011. Foll. 84; folio, size 12½ in. by 7½ in.; European paper; good Devanāgarī writing; 22-24 lines in a page.

Anandatantra, in 20 *paṭalas*, treating, in form of dialogues between *Śrī Devī* and *Kāmeśvara*, of the mysteries of *liṅga* and *śukti* worship in all its details; but extending its observations, in the last five chapters, also on the negation of caste distinctions, on the various systems of philosophy, and on *Tantric* philosophy and sectarianism in particular.

Other titles given to it in the first colophon are *Nityāśhoḍaśikīrṇavatatantra* and *Bhagavān-līlāsamhitā*; the latter title being derived from one of the names under which the goddess is invoked in vii. 160.

The MS. was transcribed from a Telugu copy, and is written in verse form, as if intended for press. In the first few pages the writing has suffered from the sticky condition of the ink.

It begins:

आनंदकंदभूताय जगदानंदहेतवे ।

नमः सततभोगाय महालिंगाय शंभवे ॥ १ ॥

मेरुपृष्ठे सुखासीने नृगांककृतशेखरे ।

कामेश्वरे महादेवे श्रीदेवो परिपूज्यते ॥ २ ॥

श्रीदेव्युपाय ॥ देवदेव महादेव जगदानंददायक ।

करुणामृतवाराशे निष्कलंक निरंजन ॥ ३ ॥

अस्तंतत्रजगत्प्रसूतताधारमूर्तये ।

स्तवंवाय नमस्तुभ्यं यत्किंचित्पूज्यते नया ॥ ४ ॥

मय्यनुग्रहवृद्धिश्चेत् कथयस्व नमः प्रभो ।

त्वमेव संशयज्ज्ञेता सर्वेशास्तेषु कीर्तितः ॥ ५ ॥

सर्वत्र दर्शनेनैव सर्वेषां चापि वर्त्तनि ।

त्वमेव पूज्यसे शंभो नापरः कोऽपि पूरयः ॥ ६ ॥

सर्वेषां समानेषु तपांगेषु महेश्वर ।

अधिकान्पूजनं केन तव लिंगस्य कीर्तते ॥ ७ ॥

न मूर्धेनि न वा पादे नोसयोर्नैव चक्षुषि ।

अर्चितस्त्वं प्रसन्नोऽसि नया लिंगमहेश्वर ॥ ८ ॥

इतन्मे संशयं देव ज्ञानुमर्हस्यशेषतः ।

कान्धेचर उवाच ॥

मृगुष्व देवि मुञ्चोणि तद्धेतुं कथयामि ते ॥ ९ ॥

यः परब्रह्मरूपी सन्नियन्तः परमेष्ठिनः ।

सर्वदेवशरीरागतैर्वैजितीयपदालकः ॥ १० ॥

सर्वेषु वस्तीमानो जयि सर्वो स्पष्टनिष्ठाकृतिः ।

आनन्दरूपी यः प्रोक्तस्तत्त्वानं लिङ्गमुच्यते ॥ ११ ॥

य आनन्दरूपो ज्ञेयो रसो रेत इति स्मृतः ।

रसो वै स रसमेव (?) लब्धवानंदी भवेदिति ॥ १२ ॥

P. i. 47 *śloka*s, colophon: इति द्वाविंशत्कोटिवि-
स्तीर्णं नित्याबोडिशिकार्ये तत्र भगवान्निनीसंहितायां शतसाह-
स्रियामानन्दतत्रे प्रथमः पटलः ॥ ii. 60 *śl.*; iii. 60 *śl.*;
iv. 49 *śl.*; v. 73 *śl.*; vi. 81 *śl.*; vii. 180 *śl.*;
viii. 94 *śl.*; ix. 90 *śl.*; x. 97 *śl.*; xi. 66 *śl.*;
xii. 178 *śl.*; xiii. 84 *śl.*; xiv. 64 *śl.*; xv. 93 *śl.*;
xvi. 132 *śl.*; xvii. 165 *śl.*; xviii. 112 *śl.*; xix.
125 *śl.*; xx. 110 *śl.* (together 1913 *ślokas*).

It ends:

मज्जिगप्रतिभा कृत्वा स्वयंभूकल्पनादिभिः ।

स्वयंभूवाक्यलिङ्गे च तथा स्पष्टिकलिङ्गकं ॥ १०३ ॥

राजलिङ्गे च सिकतालिङ्गे सौषर्ण्यलिङ्गकं ।

पाथिषं लिङ्गमीशानि तदा राजतलिङ्गकं ॥ १०४ ॥

एवमेव प्रकारेण मज्जिगप्रतिभाशतं ।

नमस्ते पूज्यते देवि सर्वसौभाग्यकामकैः ॥ १०५ ॥

इतन्ने सर्वमाख्यातमेतद्यः पठति प्रिये ।

इतच्छ्रुत्वा मृगोत्सवं इतच्छ्रुत्वापि नंदति ॥ १०६ ॥

इतच्छ्रुत्वा पुनर्यत्नतः पुस्तके लिखिताक्षरं ।

इतच्च यस्तु व्याख्याति विविदिक्तस्य यः क्रमं ॥ १०७ ॥

सर्वसौभाग्यसंपन्नः सिद्धिर्वाप्तापतिर्भवेत् ।

मज्जिगार्चनहेतुर्गुण्यमया पृष्ठः कुलेष्टरि ॥ १०८ ॥

स मया विशदः प्रोक्तः किं भूयः ओतुमिच्छसि ॥ ११० ॥

इति द्वाविंशत्कोटिविस्तीर्णं विद्यास्तव्यं नाम विंशतितमः
पटलः ॥ आनन्दतत्रे संपूर्णं ॥

According to a note, in the hand of Mr. C. P. Brown, this work "is exceedingly popular in the South of India"; though it seems to be unknown in Northern India.

[C. P. BROWN.]

2542.

1508a. Foll. 131 (and an additional leaf, 83); size 11½ in. by 4½ in.; indifferent, modern Devanāgarī writing, by three different hands: ten lines in a page.

Śāradātīlaka, in 25 chapters (*paṭala*); by *Lakshmaṇa Deśikendra*, son of *Śrī-Kṛṣṇa*, and grandson of *Vijayācārya Paṇḍita*.

For an analysis of the work (for which the present MS. was collated) see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 160. For the author's genealogical account at the end of the work, which is very corrupt in this and the Oxford MSS., see Raj. Mitra, Notices, ii., p. 146.

[H. T. COLEBROOKE.]

2543.

2945. Foll. 166; size 11½ in. by 5½ in.; modern Nepalese writing; nine lines in a page.

Śāradātīlaka, with marginal glosses, and diagrams illustrating the text.

A more correct MS. than the preceding one. The last leaf, however, is wanting.

[B. H. HODGSON.]

2544.

1617c. Foll. 6; size 7 in. by 5½ in.; very careless, modern Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Śāradātīlaka, chapter 24, here called *Dhūmavatiyantrapāṭala*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2545.

518. Foll. 64; size 9½ in. by 4 in.; indifferent Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Śāradā(tīlaka)īkā, or *Gūḍhārthaparakāśikā*, annotations on the *Śāradātīlaka*, by a writer

who signs himself *Kāmarūpapati-paṇḍita*, and *Jagadyrū Bhaṭṭācārya Siddhāntanāgiśa*. *Paṭalas* 15-25.

The MS. consists of three different portions, viz.:—

a) Foll. 33-63 (written in a sprawling hand with a thick continuous top-line after the fashion of cursive vernacular writing), containing the commentary on *paṭalas* 15-20, but without beginning and end: p. 15 ending fol. 33b; 16, fol. 42a; 17, fol. 46a; 18, fol. 53a; 19, fol. 59a.

b) Foll. 2-32, and 64, written in a fairly good hand, and containing *paṭalas* 21 (without beginning) -25: p. 21 ending fol. 7b; 22, fol. 11b; 23, fol. 18b; 24, fol. 26a; 25, fol. 30b.

c) Fol. 1, supplied by a third hand, does not seem to belong to the work, but to have been inserted merely to supply some sort of beginning to the MS. It begins: *अथोक्तं ज्ञानार्थं अथवद्वयः तन्नु रूपं चतुर्विंशति तयात्मकं चतुर्विंशतिपटितम्* °

Paṭ. 25 ends: *कलितेति* अर्थेन वपुषा शब्दोर्वपुषि संयोज्यते। सदैवमिति पूर्वान्वयि॥ इति चतुर्विंशतिः पटलः॥*

This is followed (on fol. 30b) by a short section (occupying about three pages, viz. foll. 31 and 64a) beginning: *अथागमप्रामाण्यं निरूप्यते* °, containing extracts from *Purāṇas*, etc.

It ends:

सर्वशास्त्रकलेवरविद्या(?° सकलोद्ययारिधि)-
पारगो गुरुसमो गुरुगच्छे(?° गुरुतये) ।
अन्यमेतन्निशं शिवाचैकः
कामरूपपतिपण्डितो ऽकरोत् ॥

* The last verse of the *Sāradātīlaka* runs thus:

अनाद्यन्ता शब्दोर्वपुषि कलितार्थेन वपुषा
जगदूर्ध्वं शब्दस्तृजति महनीयामपि गिरि ।
सदैवो शब्दार्थैस्तनभरनता शङ्करवधू
भवद्भूये भूयाद्वचनितदुःखीयशमनी ॥

इति श्रीमहामहोपाध्यायजगद्गुरुभट्टाचार्यश्रीसिद्धान्तवागीश-
कृता शारदाटीका गूढार्थप्रकाशिका समाप्ता ॥ सम्पत् १८३[१]
माघकृष्णद्वितीयायां मंगलवारे लिखितमिदं पुस्तकं नीलक-
रामेण सुधिया ॥

The author frequently quotes two previous commentators, under the designation of *Thakurāḥ* and *Parirājākāḥ* resp.; as also several times perhaps a third under that of *Ācāryāḥ*. Of other authorities may be mentioned: *Can-drikā*, fol. 13a (पाशाकुशेन पुटितां शक्तिमादौ समुद्धरेत्। यकारादिसकारात्तान् विन्दुमस्तकलाक्षितान्। तदन उद्धरेत्प्राज्ञो योमस्तन्मुसंयुतं ॥); fol. 14a; fol. 14b (प्रथवाग्निव-ध्वानं शक्तिरुक्ता मनोविभिः। °); *Nārada-pañcarātra*, fol. 36a; *Pūjāpradīpa*, fol. 52a (उज्ज्वलमहत् त्वं प्रियाया दक्षिणस्तमाये निहितो ध्येय इति); 55a (prose); *Prapañcasāraṭīkā* (ouco *Prapañcaṭīkā*), by *Padmapādācārya*, foll. 13a, 49a, 55b; *Śyāmā-rahasya*, by *Pūrṇānanda*, fol. 31b.

[H. T. COLEBROOKE.]

2546.

528. Foll. 61 + 107; size 9½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

Devīrahasya, or *Parādevīrahasya*, a treatise on *tantric* rites (*kuladharmā*), purporting to form part of the *Rudrayāmala-tantra*.

It begins: श्रीभिरव उवाच ॥

अधुना देवि वक्ष्यामि रहस्यं परमाहुतम् ।
यव(र. यव) सवेषु तत्रेषु यामलादिषु भावितां ॥ १ ॥
परादेवीरहस्याख्यं तत्रं मंत्राश्च विग्रहम् ।
तत्त्वं श्रीयोडशाख्यैः सर्वैस्तं मनः पार्यति ॥ २ ॥
अप्रकाश्यमदातव्यं परं मोक्षफलप्रदम् ।
भोगापवर्गैर्दं लोके साधकानां शुभावहम् ॥ ३ ॥

देव्युवाच ॥

भगवन् सर्वतत्त्वज्ञ कीलिकेश्वरसंकर ।
त्वत्प्रसादात्मया ज्ञातं तत्त्वं देव्याः सुदुर्लभम् ॥ ४ ॥
तत्रं मंत्रात्मकं गुह्यं सूचितं भवता स्वयम् ।
परादेवीरहस्याख्यं दीक्षापूर्वं वदस्व मे ॥ ५ ॥

ईश्वर उवाच ॥

देवीरहस्यमोक्षानि शृणु त्वं भक्तिपूर्वकम् ।

येन अवयवमात्रेण कोटिपूजाफलं भवेत् ॥ ६ ॥

अथाहं निर्लेयं वक्ष्ये परमं गुरुशिष्ययोः ।

विचार्य विधिवद्भोजान् दीक्षाकर्म समारभेत् ॥ ७ ॥

The work consists of sixty chapters (*paṭala*) in two parts (*pūrvārḍha* and *uttarārḍha*), the first of which treats of the general practices of *śakti* worship; whilst the second is concerned with the worship of particular deities :

1. 1. (śl. 88) इति श्रीरुद्रयामले तन्त्रे श्रीदेवीरहस्ये (thus mostly) *dīkṣāvidhiḥ*; 2. (śl. 75) इति ० परादेवीरहस्ये *śāktāntroddhāravidhiḥ*; 3. (śl. 34) *śīramantroddhāravidhiḥ*; 4. (śl. 13) *raiṣhyavamantravidhiḥ*; 5. (śl. 45+21) *mantrotkilanavidhiḥ*; 6. (śl. 58) *saṃjñānavidhiḥ*; 7. (śl. 61) *śāpāhāriṇīrīḍyodddhāravidhiḥ*; 8. (śl. 31) *japavidhiḥ*; 9. (śl. 56) *samputavidhiḥ*; 10. (śl. 36) *puraścaryāvidhiḥ*; 11. (śl. 42) *puraścaraṇahomavidhiḥ*; 12. (śl. 81) *yanthroddhāravidhiḥ*; 13. (śl. 36) *yantra-dhāraṇavidhiḥ*; 14. (śl. 20) *ṛikicchandonirṇaya-vidhiḥ*; 15. (śl. 14) *śmaśānārcanavidhiḥ*; 16. (śl. 75) ditto; 17. (śl. 13); 18. (śl. 10 and prose) *śonapaddhativarṇanākhyānam*; 19. (śl. 35) *su-rotpattividhiḥ*; 20. (śl. 14 and prose) *pātravandanavidhiḥ*; 21. (śl. 10 and prose) *śāntistotra-niravandanākhyānam*; 22. (śl. 156) *śrāśōdhanavidhiḥ*; 23. (śl. 65) *śaktiśōdhanavidhiḥ*; 24. (śl. 69) *mālāśōdhanavidhiḥ*; 25. (śl. 43) ends : इति श्रीदेवीरहस्ये परमार्थप्रदीपिकायां यंत्रशोधनविधिर्नाम पंचविंशः पटलः ॥

II. beg. : श्रीभिरव उवाच (r. श्रीदेव्युवाच) ॥

भगवन् भवभूतीश कुलधर्मप्रकाशक ।

कुलेन ओतुमिच्छामि तंत्रस्यास्योत्तरार्थकं ॥ १ ॥

श्रीभिरव उवाच ॥

अधुना देवि कीलेशि कीलिकानी हितेच्छया ।

तंत्रोत्तरार्थं वक्ष्यामि रहस्यं विजयाभिधं ॥ २ ॥

दुर्गा देवी परा देवी परा शक्तिः पराविका ।

देवदेवीति या ख्याता गायत्रीति श्रुता स्मृता ॥ ३ ॥

26. (śl. 62.) *mahāgaṇapati-mantroddhāravidhiḥ* ; 27. (rules and mantras) *mahāgaṇapati-vara-da-gaṇeśanītyapūjāpaddhativarṇanam* ; 28. (śl. 24) *mahāgaṇapatikavacākhyanam* ; 29. (śl. 137) *mahāgaṇapati-māntrānāmāsahasrakākhyanam* ; 30. (śl. 21) इति महादेवीरहस्ये तन्त्रे *mahāgaṇapati-stotrākhyānam* ॥ इति श्रीदेवीरहस्ये तंत्रमयैतद्वनिरूपणे परापररहस्ये महागणपतिवरदण्डशेषांगं संपूर्णं ॥ ; 31. (śl. 92) *sūryapaṭalākhyānam* ; 32. (rules and formulas) *sūryapūjāpaddhativarṇanam* ; 33. (śl. 50) *rajaṛapañjarakavacākhyanam* ; 34. (śl. 190) *sūryanāmāsahasrakākhyanam* ; 35. (śl. 23) *paramārthastotrākhyānam śrībhagavat-sūryapañcāṅgam* ; 36. (śl. 85) *lakṣmīnārāyaṇapaṭalākhyānam* ; 37. (rules and formulas) *lakṣmīnārāyaṇanītyapūjāpaddhativarṇanam* ; 38. (śl. 42) *lakṣmīnārāyaṇakavacākhyanam* ; 39. (śl. 171) *lakṣmīnārāyaṇasahasranāmākākhyanam* ; 40. (śl. 25) *lakṣmīnārāyaṇastāvākhyānam, samāj-ṭam ca lakṣmīnārāyaṇapañcāṅgam* ; 41. (śl. 65) *śrīmṛityuñjaya* ; 42. (rules and formulas) *śrīmṛityuñjayapaddhativarṇanam* ; 43. (śl. 27) *śrīmṛityuñjayakavaca* ; 44. (śl. 124) *mahāmṛityuñjayasahasranāmastotrākhyānam* ; 45. (śl. 28) *mahāmṛityuñjayastotrākhyānam śrīmahāmṛityuñjayapañcāṅgam* ; 46. (śl. 53) *durgārahasyavidhiḥ* ; 47. (rules and formulas) *nītyapūjāvidhiḥ* ; 48. (śl. 43) *durgākavacākhyanam* ; 49. (śl. 138) *durgānāmāsahasravarṇanam* ; 50. (śl. 21) *durgā-stotrākhyānam iti durgāpūñcāṅgam* ; 51. (śl. 44) *mantravidyāprakāśa* ; 52. (śl. 7) ; 53. (śl. 17) ; 54. (śl. 28) ; 55. (śl. 29) ; 56. (śl. 18) ; 57. (śl. 31) ; 58. (śl. 27) ; 59. (śl. 20) ; 60. (śl. 34), ends : श्रीभिरव उवाच ॥

इमं देवीरहस्याख्यं तंत्रराजं महेश्वरि ।

सर्वसिद्धिप्रदं गोप्यं गोपनीयं महेश्वरि ॥ ३२ ॥

अदातव्यमभक्ष्यो दुरात्मन्यो महेश्वरि ।

स्वपुत्रेभ्यो ज्येष्ठिभ्यो न देयं तु मुमुक्षुभिः ॥ ३३ ॥

इदं सारं हि तंत्राणां तस्य सर्वसुखमम् ।

रहस्यं देवि दुर्गाया गोपनीयं स्वयोनित्वम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीरुद्रयामले तत्रे देवीरहस्ये अक्षितः षटलः समाप्तः ॥
पूर्णे स्ये देवीरहस्यतंत्रराज्येति शिवम् ॥

With the endings of chapters cp. the entries under *Rudrayāmala*, Aufrecht, Cat. Cat.

[H. T. COLEBROOKE.]

2547.

581c. Foll. 53 and 96; size 12½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing, of 1800 A.D.; nine lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2548.

1573b. Foll. 18; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; 13 lines in a page.

Kalpāvali(?) of the *Rudrayāmala*; a treatise of *tantric* medicine or pharmacopy, describing, in separate paragraphs (*kalpa*), the preparation of a number of nostrums and elixirs, the principal ingredient of which is water drawn from certain mountain-rivers, in different parts of India, connected by legend with the sweat dropping from *Vishnu*, when, in the form of a boar, he carried the earth on his back.

It begins:

कैलासशिखरे रम्ये देवदेवं जगद्गुरुं ॥

पद्मं परया भक्त्या पार्वती परमेश्वरं ॥

पार्वत्युवाच ॥

नानाव्याधिसमुद्भूता पीडा संप्राप्य मानवाः ।

कथं पीडां विनिर्मुक्तं भवेद्युक्तं कलौ युगे ॥

ईश्वर उवाच ॥

रसायनं परं दिव्यं नानाशैलोदकं तथा ।

शृणु देवि परं तत्त्वं पवित्रं परमं प्रिये ॥

विष्णुना कोलहसेण भाराक्रान्ता धरा भुवः (!) ।

तदा देहात्मनुद्भूतः प्रसेदो भूरि पर्वते ॥

प्रसेदे पतिते भूमौ नानाभेदो भवन्नदा ।

शैलोदकमिति स्यात् चंद्रोदक(?) कं विषोदकं ॥

कृष्णोदकं ततो जातं तैलोदकमतः परं ।

भूतोदकं ततो जातं रक्तोदकमतः परं ॥

कोष्णोदकं परं दिव्यं जातं दध्युदकं तथा ।

कर्तारोऽलमुत्पन्नं जातं दुग्धोदकं तथा ॥

पीतोदकमग्न्युदकं जातमुष्णोदकं बहु ।

परेषां गुणभेदाच्च प्रवक्ष्यामि शुभानने ॥

शैलदेशे च विख्यातास्त्रिषु लोकेषु मातरः ।

जानतींश्चित्रविशेषं नास्तिकं तु विचक्षणैः ॥ ०

It ends: ईश्वर उवाच ॥

शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यद्योत्तमं सुगंधकम् ।

तदहं संप्रवक्ष्यामि शृणुष्व्यायातलोचने ॥

श्रीरोदसागरे देवि मध्यमाने सुरेः पुरा ।

उत्पन्नममृतं देवि दिव्ययोगमहावनम् ॥

तस्य गंधेन सुशोणं मोदिताः सर्वदेवताः ।

गंधकं नाम विख्यातं वरादा[रि]श्रनाशनम् ॥

तस्य चणै तथा दासं वक्ष्यामि निषोष मे ।

पीतं चैव तथा चेतं कपोतं च तृतीयकम् ॥

क्रमात्क्रमात्तरं देवि भवेत्सर्वतराणि च ।

वसनं रेचनं कृत्वा मुहुरेहः समारभेत् ।

सुगुह्यं मुनयश्चैव जपेयित्वा सदाशिवः ॥

इति श्रीरुद्रयामले कल्याणवली (!) समाप्ता ॥

The colophon seems to have been added by a different hand, the treatise itself being apparently incomplete.

Below the colophon another hand has written the title *रुद्रयामले कल्याणवली*; and the leaves are marked कल्य ०.

For a *Kalpanavallistotram* assigned to the *Rudrayāmala*, see Burnell, *Tanjore MSS.*, p. 200a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2549.

2257. Foll. 42; size 6½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 13 or 14 lines in a page; modern.

Śārikābhagavatīpāñcāṅga, and *Jvālāmukhī-pāñcāṅga*(?), of the *Rudrayāmala Tantra*.

I. begins : अथ श्रीशारिकाभगवतीपंचांगं लिख्यते ।

तत्रादी पटलं लिख्यते । श्रीभैरव उवाच ।

मृगु देवि प्रवक्ष्यामि पटलं देवदुर्लभम् ।
सर्वसिद्धिप्रदं दिव्यं सर्वेश्वरप्रदायकम् ॥
या देवदेवी वरदा शारिका भुवनेश्वरी ।
त्रैलोक्यजननी दुर्गा विद्या सम्राज्ञरा परा ॥
सप्तविद्येश्वरी सैव सप्तलोकानराधया ।
सप्तद्वीपमयी पृथ्वी शून्यरूपा कुलेश्वरी ॥
वक्ष्यामि पटलं देवि मंत्रोद्धारप्रकाशकं ।
यंत्रोद्धारं लयांगाद्यं यथावद्वक्ष्यामि ते ॥
मंत्रोद्धारं महतोष्यं सर्वसिद्धिप्रदं कलौ ।
लोकानां हितमाचार्यं तत्रादी मृगु पार्वति ॥
तारं परमातठनिधुरालैः
सं ज्ञमं तन्मध्यगतं च नाम ।
अंतं स्मरे पार्वति शारिकायाम्
चयोदशांशं अनुरस्य गोप्यः ॥
मंत्रस्यास्य महादेवि न विप्रो नापि दूयकम् ।
न विषयैयभोलोके सिद्धिदाभ्यारसंयमः ॥
साक्षात्सिद्धिप्रदो मंत्रः सर्वविघ्नप्रहारकः ।
ब्रह्महत्यामुरायाणमहापातकजं मलम् ॥
प्रक्षालयति मंत्रो ज्यमभक्ष्यभक्ष्यं भुतम् ।
मंत्रमुक्तीलयेदादी मृतं संजीवयेत्पुनः ॥
सिद्धं मंत्रं जपेन्मध्ये दध्यादन्ते च संपुटम् ।
ततः सिद्धिमनुः सिद्धो नासाध्यो भवति भुवम् ॥
अस्य मंत्रस्य देवेशि प्रभावाद्भैरवो अस्म्यहम् ।
विष्णुनारायणो देवि ब्रह्मा लोकपितामहः ॥
न देयः परशिश्याय भक्तिहीनाय पार्वति ।
अन्यथा सिद्धिहानिः स्याद्भुभयोः शिवशापतः ॥
मंत्रस्यास्य ऋषिः प्रोक्तो महादेवो नहेश्चरि ।
विष्णु ऋदः समाख्यातं शारिका देवता स्मृता ॥
ज्ञमं चीजं रमा शक्तिः सिंधुरं कीलकं स्मृतम् ।
धर्मार्थकाममोक्षाद्यै विनियोग इतीरितः ॥
तारं परा रमा चीजेः षड्दीर्घाचाररूपिभिः ।
न्यासं कुर्यात् षडंगादि येन देवीमयो भवेत् ॥
भ्यानमस्याः प्रवक्ष्यामि जगच्चेतन्यकारणम् ।
येन ध्यानेन देवेशि परानंदः प्रजायते ॥

बालार्ककोटिस्तुतिर्मिदुच्छां

वरासिचक्राभयबाहुभाषाम् ।

सिंहादिकुटी शिवचामदेय-

लीनां भजे चेति शारिकेशीम् ॥

यंत्रोद्धारं प्रवक्ष्यामि ०

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीशारिकापटलः समाप्तः fol. 14a.

अथ श्रीशारिकाभगवतीपूजापद्धतिलिख्यते अथ ।

श्रीशारिका भवभयोद्धारकेशीला

वदे यथेष्टफलदां कुलदेवतां स्नाम् ।

आ ब्रह्मकीटतनुगावि गिरी प्रसृष्टे

लोकैर्नैता भवति या परमार्थसंविता ॥

अथ ब्राह्मे मुहूर्ते ज्ञयनतलादुत्थाय करचरणी प्रक्षाल्य
निजासने समुपविश्य निजशिरसि श्वेतपर्णाधोमुखसहस्रदलक-
मलकरिंकांतगीतं चंद्रमंडलसिंहासनोपरिपथं स्मरुं मुकुटपणं
मुक्तालंकारभूषितं ज्ञानार्मदमुदितनानसं सच्चिदानंदविग्रहं त्रि-
नयनं चतुर्भुजं ज्ञानमुद्रां पुस्तकवराभयकरं चामांगे चामहस्तभूत-
कमलया रक्तवसनभरण्या स्त्रियया दक्षभुजेनालिङ्गितं सर्व-
देवाधिदेवं परमशिवस्वरूपं ज्ञातं स्वप्रसन्नं ध्यात्वा तत्तत्करणकम-
लयुगलविगलदमृतधारया स्वात्मानं मुक्तं विभाष्य मानसैरुपचारैः
समाराध्य अथ हे ह्रीं अथ हस्तं च हस्तमलवयं च महत्तं च
हस्तमलवयं च ह्रीः स्त्रीः श्रीमच्छ्रीसमुक्तानंदनाथश्रीपादुकां
पूजयामि त्रयेयामि नम इति दक्षधा विमृश्य जनसा दंडवत्प्रणामं
कुर्यात् ०

इति श्रीशारिकापद्धतिः ॥ fol. 24b.

श्रीभैरव उवाच । अथ

अधुना देवि वक्ष्यामि शारिकाकवचं शुभम् ।

त्रैलोक्यमोहनं नाम मूलमंत्रमयं मृगु ॥

यस्य अचरामात्रेण सर्वयथफलं लभेत ।

सर्वापसारणं दिव्यं सर्वसिद्धिप्रदं कलौ ॥ ०

इति श्रीरुद्रयामले तंत्रे श्रीशारिकाभगवतीकवचं संपूर्णम्
fol. 27a.

अथ श्रीशारिकासहस्रनाम लिख्यते ॥ ० श्रीभैरव उवाच ।

कथयामि परां विद्यां सहस्राख्याभिधां शिवे ।

शिवायाः शारिकाख्यायाः परां सर्वस्वरूपिणीम् ॥

विना नित्यक्रियां देवि विना न्यासं विनार्चनम् ।

विना पुरस्क्रियां जप्यहोमार्चनादितपेक्षम् ॥ ०

इति ० श्रीशारिकानामसहस्रं संपूर्णम् ॥ fol. 33b.

श्रीभैरव उवाच ।

अस्य श्रीशारिकास्तवराजस्य श्रीमहादेव ऋषिः । त्रिदुष-
छन्दः । श्रीशारिका भगवती देवता । शां श्रीं श्रीं शक्तिः कं
कौलकं सर्वसिद्धये जपे पाठे विनियोगः । ओं

अथ अथ तव मनुशिरोमौलिमायिकभूतं
ध्याये चित्ते शशधरकलाविषयिभावतंसं ।

यो मंत्रज्ञं जपति मनसा माननीयो महद्भिर्
धन्यैः पुण्यैः स भवति मरुद्बीज्यमाने मरुत्तान् ॥ ०

इति ० दशविचारहस्ये श्रीशारिकास्तवराजः संपूर्णः ॥ ०
अनामिदं श्रीशारिकाभगवतीयचौगम् ॥ fol. 35a.

II. अथ आलामुखीकवचं लिख्यते ॥ श्रीभैरव उवाच ।

देवि देवि जगन्मातृश्रीलामुख्यं ब्रवीम्यहम् ।

कवचं मंत्रगर्भं च त्रैलोक्यविजयाभिधम् ॥ ०

इति ० आलामुखीकवचं संपूर्णम् ॥ fol. 37a.

अथ जपविधिः ॥ सादी सासनमुष्टिं कृत्वा ततो गायत्री-
न्यासं ततः प्राणायामः । ओं अस्य श्रीआलामुखीमंत्रस्य श्री-
भगवाभैरव ऋषिः । ० श्रीआलामुखीदेवतायै नमः । इति
ह्रींवीजाय नमो नामो श्रीशक्तये नमः ० . . इति आलामुखी-
जपविधिः fol. 37b.

अथ आलामुखीस्तोत्रं लिख्यत । ओं

नानालुपितपरास्त्रये यस्यास्त्रये दिवीकनः ।

तमो हन्ता शंकरस्य भूये भूयास्तदाशिवः ॥ ०

इति आलामुखीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

इति गणपतिजपविधिः fol. 39a; इति सूर्यजपविधिः
fol. 39b; इति लक्ष्मीनारायणजपविधिः fol. 40b; इति
महादेवजपविधिः fol. 41b; after which some lines
of formulas, ending :

पसाधिरुढी सुसितां त्रिनेत्रां

शुलाक्षमाले कमलं च स्रजं ।

करैश्चतुर्भिः सततं वहन्तीं

सरस्वतीं सिद्धिकरीं नमामि ॥

इति ध्यानम् । अथ मंत्रः । ओं ह्रीं ऐं ह्रीं ओं सरस्वते
नमः । गुह्यातिप्रसादात्परमेष्ठरि ॥ इति सरस्वतीजपविधानं
समाप्तं ॥ [R. JOHNSON.]

2550.

452a. Foll. 76; size 9½ in. by 5 in.; clear
Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Dhātukalpa, lessons of alchymy, in form of
a dialogue between *Mahādeva* and *Pārvatī*;
professing to form part of the *Rudrayāmala*.
Rather incorrect.

It begins : श्रीपार्वत्युवाच ॥

अयानंतरं देवेश ब्रूहि धातुश्च संस्कृतिं ।

येन विज्ञानमात्रेण साधये धातुसंमतिं ॥ १ ॥

श्रीमहादेव उवाच ॥

धातुस्तुयैविधः प्रोक्तस्तुयैतुयैस्तपस्यतः ।

सत्त्वं रजस्तमश्चैव चतुर्थस्तु निरामयः ॥ २ ॥

राक्षसे राजसी सिद्धिस्तामसे तामसी तथा ।

सत्त्वसिद्धिस्तथा सत्त्वे अतीते सर्वसाधनं ॥ ३ ॥

पार्वत्युवाच ॥

कथ्यतां देव देवेश सत्त्वराम सतामसे ।

अतीते गुरुता धातोः कार्यलक्षणलक्षिता ॥ ४ ॥

उपधातुक्रमेणैव तेषां लक्षणसाधनं ।

विट्कीटमृतयुक्तानां तेषां कर्मप्रसाधनं ॥ ५ ॥ ० ७ ॥

महादेव उवाच ॥

तिईति पृथिवीगर्भे धातवो विविधात्मकाः ।

क्रियत्काले न विगता धातवो ये नयोदिताः ॥ ६ ॥

गुणलक्षणसंयुक्ताः सांप्रतं न स्मरति ह ।

कथं ते कथयाम्यस्य वद तस्मादप्यसिनि ॥ ७ ॥

पार्वत्युवाच ॥

ये केचित्तु स्मरन्तीश अक्षं कथय सांप्रतं ।

साधूनामर्थसिद्धयेप्रभावः श्रीमतां स्मृतः ॥ १० ॥

महादेव उवाच ॥

मृगु देवि प्रवक्ष्यामि धातूनां विविधाः स्थितीन् ।

गुणलक्षणसंयुक्ताः क्रि[या]युक्ता निबोध ताः ॥ ११ ॥ ०

इति तासं अथ सीते fol. 3b; अथ लोहनाम fol. 4a;

इति कांस्यं fol. 4b; अथ अक्षुरनाम fol. 6b; इति लोह-

विधानं fol. 28a; इति जासत्वं (thus repeatedly;

आनयेत् जसत्तं जुडं विध्याचलसमुद्भवं । ०) fol. 34a; इति

नागविधिः fol. 36b; इति तालं fol. 41b; इति तास-

विधानं fol. 72a; इति रजतक्रिया । [अथ हाटकीक्रिया]

fol. 74b.

'There appears little of the mystic element
of the *Tantras* in the treatise, but a good
deal of experimental knowledge gained by the
older pursuits of medicine and cognate arts.

The MS. marks every 100 *ślokas*, counting altogether 1811 couplets; but the numbering in some parts may not be quite accurate.

It ends :

भारणं भस्मकं चैव धातुसंभारणं तथा ।
कथितं पारदे कल्पे* श्रुतं ते कथितं मया ॥
इत्येका उत्तमा धातोः सर्वसामर्थ्यदायकः (!) ।
कार्यसिद्धिकरा सिद्धा ऋतुर्कर्मविशारदा ॥
संयोगं पारदं दिव्यं स्वेदनं मर्दनं तथा ।
संजीवनं तु तालेषु भारणं भणशलोदितं (!) ॥
भस्मजं नागजं प्रोक्तं त्राजे रजकं सदा (!) ।
पर्युद्धं क्षीयपीकल्पे संयोगे कथितं मया ॥
भारणं पारदे प्रोक्तं स्वेदनं द (!) सदैव हि ।
सौषर्यं सर्वधातुषु जायते केन केनचित् ॥
अन्यैर्गुणगुणालंभं कीर्तितं शित्यजे तथा ।
वाणिज्ये चरदानं हि पृथ्व्यैव कलातरे ॥ [१] ६०० ॥
सुभगराजनीतो हि दानेन जन्म (वि)श्रुतिः ।
कर्मैह तालके कल्पे अपरेनैव हीनतः (!) ॥
नित्यं सागरे प्रोक्तं उच्यता कल्लिमध्वने ।
कल्पे पंचदशे चैव शोभोन्मत्तवर्णता (!) ॥
गंभीरं कामदं दिव्यं वैश्वं चैव मनोहरं ।
इता निनखते चैव काने चेन्नरुतोद्गमः (!) ॥ ० (6 sl.)
प्रातरुत्थापने पुंसां कीर्तयेद्विधिनामकान् ।
प्रोक्ता ये पारदे कल्पे सर्वसिद्धिकराश्च ये ॥
कीर्तिते (? ने) लभते सौख्यं लक्ष्मीप्रत्यंग्रही (!) सदा ।
प्रतिपाति महालक्ष्मीं जायते नात्र संशयः ॥ ६११ ॥

इति श्रीरघुयामले उमानहंशरसवादे धातुकल्पे सुवर्णप्रशंसा समाप्ता ॥ संवत् १८६१ समयनामकार्तिके शुक्लपक्षे दशम्यां तिथौ मंगलवासरे ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2551.

2793. Fol. 59; size 9½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī; nine lines in a page.

* Whether these references refer to special treatises (see Aufrecht, Cat. Cat., s.e. *Pāradakalpa*, *Aushartha-kalpa*) or to certain portions of the present treatise, does not appear.

Three Tantric treatises. Rather in

I. *Bhūtādūmāra Mahātāntrārāja*, in chapters.

It begins (somewhat corrected) :

क्रोधाधिपं नमस्कृत्य व्योमवक्त्रं सुरातकं ।
अभेद्यभेदकं स्त्रीमि भूतडामरनायकं ॥
त्रैलोक्याधिपतिं रीदृ सुरसिद्धनमस्कृतं ।
उन्मत्तभैरवं जप्ता पृच्छतुन्मत्तभैरवी ॥

उन्मत्तभैरव्युवाच ॥

कथं यथाश्रया (? श्रया) नागाः किंनराः प्रमथादयः ।
अंपुडोपे कली सिद्धिं यच्छतेषां वरांगनाः ॥
ये स्युः पापराता निव्यावादिनः शीलवर्जिताः ।
सालस्या ये मरुतोन्मत्तः साहाय्यं कुरु न स्वयं ॥
केनोपायेन नश्यति कली दुष्टाचराशयः (!) ।
लभ्यते सिद्धयः सर्वा मोक्षयद्भयः शुभाः ॥

सिद्धयो ऽप्यणिमाद्याश्च महापातकनाशनाः ।
अनाशयाशनतः पापमयस्त्रीगमनादिकं ॥

कथं त्रि[ष्टुति] देवेश हेलया नारकं तमः ।

चंद्रसूर्यप्रभो भूता स्थितो (? प्रभा ० स्थितो) रुद्रः ।

सुरसिद्धनागा[न्] भूतयक्षगुप्सकनायिकान् ।

दूरादागत्य कामाक्षी रसादालिंभ्य मंथितं ॥

त्रयेशशक्रप्रमुखा[ः] कथं स्युर्नारिता प्रभो ।

पुनः केन प्रकारेण मृता जीवति मित्रैराः ॥

श्रुतेति वज्रभावाक्यमुन्मत्तभैरवो ऽसकृत् ।

संतुष्टो भैरवो प्राह सर्वनिश्चयपूर्वकं ॥

उन्मत्तभैरव उवाच ॥

क्रोधाधिपं व्योमवक्त्रं वज्रपाणिं सुरातकं ।

वक्ष्ये जप्ता ततस्तत्र भूपतिं भूतडामरं ॥

सर्वपापक्षयकरं दुःखदारिद्र्यघातकं ।

सर्वरोगक्षयकरं सर्वविघ्नविनाशनं ॥

महाप्रभावजननं दमनं दुष्टघेतसा ।

महाचमत्कारकरं स्थितुर्दुर्गतिलयात्मकं ॥

ज्ञानमात्रेण देवेश भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ।

तव चेहाम्महादेवि कथ्यते ऽकथ्यमद्भुतं ॥

यत्पुनर्दुर्लभं स्वर्गं नरो मयैवैवमुचुभिः ।

नागलोके तथा नागैस्तच्छृणु यमप्रिये (!) ॥

यस्य ज्ञानं विना क्वापि नारीणां निग्रहो भवेत् ।

यद्यिच्छोपि न यज्जति कथयामि शृणुष्व तत् ॥

इति श्रीभूतडामरे महान्तंवराने प्रथमः पटलः ॥

For another MS. of this work, consisting of fifteen chapters, see Rāj. Mitra, Notices of Skr. MSS., iv., p. 165. In the present copy the fifteenth *paṭala* ends fol. 38b :

अन्यथा चादिने ज्ञानं यत्तुरेरेषि दुर्लभं ।

अन्यथा क्रोधपक्षेण विनाज्ञो भविता तव ॥

उत्तमभैरवः प्राह भैरवो सिद्धिपद्धतिं ।

तत्रैवज्ञानाय दिव्ये तत्रे अस्मिन् भूतडामरे ॥

इति पंचदशः पटलः ॥

After this the MS. proceeds :

यहिं वक्रांतमिडे ज्योमनुत्तं दुर्निरीक्ष्यमतिदीप्तं ।

विबुधा हि यद्यकिंनरभूतांतकनीचरमनादिं ॥

मंत्राज्ञेयविज्ञेयज्ञानं यद्गोपितसुरैर्वैष्णात् क्रोधीशभैरवप्रोक्तं तद्वक्ष्ये भूतभैरवं नाम यज्ज्ञानं विना जपहोमार्चं प्रयोगबलिदानं षट्कर्माख्ययनत्वं मोक्षज्ञानं सदा ध्यानं ° etc.;—ending, five lines farther on :

समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥ श्रीगुरवे नमः ॥ श्रीभवानीशंकराय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

II. Bhūtabhairava :

अथ वक्ष्ये ननुकोशं यदकथितं भूतयक्षडामरयोः ।

क्रमशो बीजविधानं तत्र ओवादिविज्ञानं ॥

तत्रादि ज्ञातानी संज्ञाः ।

विद्युच्छिन्ना कालवक्त्रा गर्भिणी धूसभैरवी ।

कालकूटा विदारी [च] महारीद्री भयंकरी ॥ °

सिंहादिनी करालिनी अर्धकेशपुष्पभैरवी ।

भीमाक्षी डाकिनी रुद्रा ताकिनी चंडिकेति च ॥

Then follow names of Bhairava, and incantations.

Fol. 48 : इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकपरमरुद्रावतारगुरु-
चरणशरणश्रीमत्क्रोधीशभैरवपरिचितं भूतभैरवं नाम महान्तं
प्रकाशितं ॥

III. Nāyikāsādhana(?) :

वक्ष्ये ऽष्टनायिकाणां साधनविधिमगमानुसारेण ।

यासां प्रसादलेशाद्विलसति भुवि भैरवाकारः ॥

प्रथमा सुंदरी प्रोक्ता द्वितीया च मनोहरी ।

कनकवती तृतीया कामेश्वरी ततः स्मृता ॥

रत्निकरी पद्मिनी च नटी चाप्यनुरागिणी ।

एताः सर्वाः साधकानां सर्वकामफलावहाः ॥

The exposition of these eight forms of incantation are followed (fol. 51b) by formulas, and another series of śakti-sāadhanāni; viz :—
1. vicitrāsāadhanam ; 2. vibhramāsāadhanam ; 3. viśūlāsāadhanam ; 4. sulocanāsādhana ; 5. madanavidyāsāadhanam ; 6. māniniśāadhanam ; 7. hamsiniśāadhanam ; 8. śatapatrikāsāadhanam ; 9. mekhalāsāadhanam ; 10. vikalāsāadhanam ; 11. lakṣmīśāadhanam ; 12. mahābhayāvidyāsāadhanam ; 13. mahendrikāsāadhanam ; 14. śmaśānīvidyāsāadhanam ; 15. vaṭayakṣhiṇīśāadhanam ; 16. karpālīnīśāadhanam ; 17. candrikāsāadhanam ; 18. ghaṭaṇṇāmāvidyāsāadhanam ; 19. bhīṣaṇīrañjikāvilāsiniṇīśāadhanam.

It ends :

सूयमानां मोदमानैर्लोकपालादिभिः सदा ।

इवं यद्विगतयेहैवो जायते नरपुंगवः ॥

अवियेषु यथा रामो देवेषु च पुरंदरः ।

भुजंगेषु यथा ताक्ष्यः क्रूरकार्ये यथाशनिः ॥

ग्रंथसंख्या ११०० ॥ संवत् १८५९ मार्गशीर्षपुष्यः ९ भीमवासरे ॥

The leaves of the volume are throughout marked भू. डा.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2552.

791a. Foll. 71 (the first of which has been lost and replaced by two leaves in a more modern hand); size 9½ in. by 3½ in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1750; 9-11 lines in a page.

Jñānārṇava, a tantra in 23 paṭalas [A].

It begins : श्रीदेवुवाच ॥

गणेशनदिचंद्रेशसुरेन्द्र(सुरेश B)परिवारित ।

जगद्गुरु कलाधीश किं त्वया जप्यते सदा ॥ १ ॥

सद्यमालेति किं नाम संज्ञयो मे हृदि स्थितः ।
 शब्दातीतं परं ब्रह्म त्वमेव परमात्मवित् ॥ २ ॥
 कथयानंदनिर्त्यदं सोढुमानसनिश्चयात् ।
 ईश्वर उवाच ।
 कथयामि वरारोहे यन्मया जप्यते सदा ॥ ३ ॥
 अकारादि अकारांता मातृका वर्णरूपिणी ।
 चतुर्दशस्त्रोपेता विंदुत्रयविभूषिता ॥ ४ ॥

P. i. ends f. l. 3a; ii. *bālānyāsavidhi*, fol. 7a; iii. *bālādhyānakathana*, fol. 8b; iv. *bālāpūjavidhi*, fol. 12b; v. *śrītripurābālāyajanavidhi*, fol. 15a; vi. *pūrvāsīṃhāsana* *vidhi*, fol. 16b; vii. *dvītiya-sīṃhāsana* *rudrabhairavavidhi*, fol. 17b; viii. *pañcasīṃhāsana* *vidhi*, fol. 18a; ix. *pañcasīṃhāsana* *vidhi*, fol. 21a; x. *tripurasundarīdvādāśavivarāṇa*, fol. 27a; xi. *śoḍaśīvivarāṇa*, fol. 29b; xii. *śrīvidyānyāsasamudrāvivarāṇa*, fol. 38a; xiii. *śrīvidyāyajanavidhi*, fol. 45b; xiv. *prayogavidhi*, fol. 50b; xv. *ratnapushpavidhi*, fol. 51b; xvi. *bijāsādhana* *vidhi*, fol. 53b; xvii. *tripurājapa-homavidhi*, fol. 59b; xviii. *jñānahomavivarāṇa*, fol. 61a; xix. *dūtiyāgavidhi*, fol. 63b; xx. *jñāna-dūtiyājana*, fol. 65a; xxi. *dīkṣāvidhi*, fol. 68b; xxii. *damanaropana*, fol. 70a; xxiii. ends:

योगिनोर्योगिनश्चैव ब्राह्मणान्निविधान् गणान् ।
 पुन्यानि परमेशानि यदोच्चेत्सिद्धिमात्मनः ॥

इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यांतरे साङ्गैस्त्रिंशत्तन्त्रे पवित्रारोपणं
 नाम त्रयोविंशतिः पटलः ॥ २३ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2553.

425. Foll. 54; size 12 in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, about A.D. 1700; twelve lines in a page.

The same work. [B.]

The colophon runs: इति श्रीज्ञानार्णवे नित्यांतरे
 पवित्रारोपणविधिनाम त्रयोविंशः पटलः संपूर्णः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2554.

973. Foll. 135 (wrongly numbered 126, in consequence of several blunders); size 14 in. by 2½ in.; well written, in the Bengali character; five lines in a page. Fol. 1 has been supplied by a different, less readable, hand.

Gautamīya-tantra, a systematic, and highly popular, manual of *Viṣṇu* (*Kṛishṇa*) worship, based on the ritual forms of *Śākta* mysticism.

It begins: ओं नमः श्रीगुरवे ॥ ओं नमः परमदेवतायै ॥

सिद्धाप्नोते वसन् श्रीमान् कदाचिद्गीतमो मुनिः ।

तपःसाधायनिरतो भक्तिमान्पुरुषोत्तमे ॥

नमस्यन् शिरसा विष्णुं स्तुवन् रागजनार्दनं ।

जपन् कराभ्यां यमेशं (?) हृदा ध्यायन् सदा हर्षि ॥

समस्तश्रुतितत्त्वज्ञ इतिहासपुराणवित् ।

मन्त्रीयधिक्रियावश्ययोगसिद्धान्ततत्त्ववित् ॥

धर्मार्थकाममोक्षापी नारदं प्रणिपद्य च ।

विनयावनतो भूत्वा पर्येषुञ्जद् द्विजोत्तमः ॥

भगवन् कामदा मन्त्राः शब्ददासीनचान्धपाः ।

विभिन्नफलदास्ते तु नैकच फलदा मताः ॥

According to this MS., the work consists of 33 *adhyāyas*, the last three of which were, however, numbered 30 32 in the colophons, the numbers being afterwards corrected (apparently by the same hand) in the margin. See also Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 99, where the work is stated to consist of 31 chapters, the contents of which are given.

The MS. ends (fol. 134b):

यत्नेहे विद्यते ग्रन्थं लिखितं तस्य चेष्टमनि ।

कमलायि स्थिरा भूत्वा कृष्णेन सह तिष्ठति ॥

इत्येवं कथितं ग्रन्थं मया ते मुनिसत्तम ।

अस्यालोकनमात्रेण कृष्णात्मा संप्रसीदति ॥

इति श्रीगीतगीये महातन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमोत्तमे त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ शकान्दाः १६७६

Then follows another full page, apparently a *sūddhipattra*. [H. T. COLEBROOKE.]

2555.

2405. Foll. 187; size 16 in. by 4 in., the leaves being folded to half their length; good modern Bengali handwriting; 7 or 8 lines in a page.

Yoginī-tantra. Two sections, viz.:—

I. Foll. 1-47. Apparently the first part of the *Tantra*, in 19 *paṭalas*:

कौलाशशिवराजं शंकरं परमेश्वरं ।

यमञ्ज गिरिजाकान्तं गौरी तं पृथग्भ्यजं ॥

अग्निदेव्याय ॥

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वज्ञानमय प्रभो ।

सूचितं योगिनीतन्त्रं तन्मे वद जगद्गुरो ॥

माहात्म्यं कीर्तितं तस्य पुरा अश्लेषमन्दिरे ।

चाराण्यस्या कामरूपे नेपाले मन्दराचले ॥

अग्निदेव्याय उवाच ॥

मृगु देवि प्रपद्यामि योगिनीतन्त्रमुत्तमं ।

पावनं परमं धन्यं मोक्षैकफलदायकं ॥०

It ends:

इति ते योगिनीतन्त्रं सर्वार्थं कथितं मया ।

गोपनीयं सदा भद्रे योनिः परमरे यथा ॥

इति श्रीयोगिनीतन्त्रे देवीश्वरसंवादे द्वाविंशतिसाहस्रे (चतुर्विंशतिसाहस्रे MS. 955) अन्तर्विंशतिः पटलः ॥

The 16th chapter of this part is identical with that noticed in Aufrecht's Cat. Bodl., p. 100b; see also Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 278.

II. Foll. 48-187, marked 34-123. *Kāmarūpādhikāra*, or *Kāmarūpanirṇaya*.

It begins:

प्रधानमाधारविकल्पसत्ता-

स्वभावभावा भुवनत्रयस्य ।

सा विद्यया व्यक्तमयीह माया

ज्योतिः परं पानु जगति निवर्तं ॥

अग्निदेव्याय ॥

उड्डीयानादिकं पीठं श्रुतो हनारपीहक(?)।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि कामरूपस्य निरूपणं ॥

यदुक्तं तद्व्या नाथ शोरपापविनाशकं ।

कामाख्यासंज्ञकं पीठं प्रकाशं तु कलौ गतं ॥

कलिसर्पप्रदर्शनां विचिन्तानां विकल्पकं ।

भेषजं परमं देव किंरूपं कथ्यतां विभो ॥

श्रीभगवानुवाच ।

उड्डीयानस्य देवेशि प्रादुर्भावः कृते युगे ।

पूर्वशैलस्य संभूतिस्त्रेतायुगमुखे अभवत् ॥०

Incomplete. The MS. ends abruptly in the middle of a couplet.

There are 14 complete chapters; fol. 135b: इति श्रीयोगिनीतन्त्रे सर्वतन्त्रोत्तमे द्वाविंशतिसाहस्रे प्रथमतमे द्वितीयभागे कामरूपाधिकारे चतुर्दशः पटलः ॥

[F. BUCHANAN.]

2556.

955. Foll. 80; size 10½ in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1794 A.D.; nine lines in a page.

The first part of the *Yoginītantra*, in 19 *paṭalas*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2557, 2558.

185, 186. Foll. 221 and 159; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 (at first 11) lines in a page.

Dāsarathīya-tantra, so called as professing to have been proclaimed by *Rāma*, the son of *Dāsaratha*, who, as the personification of *Nārāyaṇa* and *Brahman*, is also the chief object of adoration in the work.

The MS., whilst fairly correct in the early part, is very far from being so later on.

I. The *pūrvārdha*, consisting of 59 *adhyāyas*, begins:

वागीशास्त्राः सुमनसः सर्वोपायानुपक्रमे ।

ये नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननं ॥ १ ॥

श्रीजानकीशपादाच्चतुर्दशभक्तं जितेन्द्रियं ।

विभांडकसुतं शांताभतैरं तपसां निर्धि ॥ २ ॥

सिद्धाश्रमे समासीनमुच्यन्मूलकस्य ।
 उद्दालक उदकश्च मीनस्यो गालवस्तथा ॥ ३ ॥
 गीतमस्य सुतः साक्षाच्चतानंदो महातपाः ।
 तीर्थयात्राप्रसंगेन सिद्धाश्रममुपागताः ॥ ४ ॥
 तत्र सिद्धाश्रमे पुण्यतीर्थे आत्मा तपस्विनः ।
 च्युष्यन्मृगं तपोराशिमपश्यन्वीतकल्मषाः ॥ ५ ॥
 योगारूढं महात्मानं जलतं तपसा मुनिं ।
 दृष्ट्वा प्रणम्य साष्टांगं कृताञ्जलिपुटा द्विजाः ॥ ६ ॥
 तान्दृष्ट्वा योगिवर्यो ऽसी शान्ताभक्तो महातपाः ।
 पृष्ट्वा कुशलमप्ययमासनेपूषवेशयत् (पुन्यवेशयत्) ॥ ७ ॥
 मीनस्योद्दालकोदकशतानंददयो द्विजाः ।
 आसीना आसनेष्वेते विभीडकमुतं विभु ॥ ८ ॥
 धर्मशिक्षाया वाक्यमिदं प्रोचुस्तपोधनाः ।

चुपय ऊचुः ।

विभीडकमुतं स्वामिन्सर्वे तपसा निधे ॥ ९ ॥
 अस्माभिर्यत्रपस्ततं सर्वमफलमद्य मे ।
 ब्रह्मलोकं गता अद्य पितरो नः पितामहाः ॥ १० ॥
 अस्मात्माभिर्महद्भाग्यं लभं त्वत्पाददर्शनात् ।
 अद्य धन्याः कृतायैः स्व(स्वो) व्रतानि सफलानि नः ॥ ११ ॥
 त्वत्पादोभोरुद्रदृष्टदर्शनं पुण्यराशिभिः ।
 बहुजन्याम्रितैर्लब्धं नाप्यथा तपसा निधे ॥ १२ ॥
 इत्युक्त्वा मुनयमनुष्णामासीनाः संशितव्रताः ।
 तानाह भगवांयोगी विभीडकमुतो मुनिः ॥ १३ ॥

च्युष्यन्मृग उवाच ॥

कच्चिद्वः सफला वेदाः कच्चिद्वः सफलं धनं ।
 कच्चिद्वः सफला नार्यः कच्चिद्वः सफलं ज्ञुतं ॥ १४ ॥
 अग्निहोत्रफला वेदा दक्षभुक्तफलं धनं ।
 रत्निपुत्रफला नारी शीलवृत्रफलं ज्ञुतं ॥ १५ ॥
 कच्चिद्वो गुरुभुष्टृणा सफला मुनिपुंगवाः ।
 कच्चिद्वः सफलं तमं तपश्चाद्रायणादिकं ॥ १६ ॥
 भवन्निरपि सर्वज्ञैः किं प्रष्टव्यो ऽस्यहं द्विजाः ।
 यथामतिं प्रवक्ष्यामि वदंतु मुनिपुंगवाः ॥ १७ ॥
 ज्ञानानंदादयो विप्रा इत्यमुक्त्वास्तपोधनाः ।
 कृताञ्जलिपुटा ऊचुर्नत्वा साष्टांगमादरात् ॥ १८ ॥

चुपय ऊचुः ॥

भगवन्योगिनां श्रेष्ठ सर्वशास्त्रविशारद ।
 कथं ब्रह्म विजिज्ञास्यं कोदृशैर्नियतव्रतैः ॥ १९ ॥

कथं स्याद् ब्रह्मतादात्म्यं कालमृत्योश्च वंचनं ।
 कथं कालस्वरूपं स्यान्नरेण ज्ञातमप्यथ ॥ २० ॥
 संसारतारुण्योपायः कथमेकेन जन्मना ।
 च्युष्यन्मृग महाभाग सत्यमेतद्ब्रह्म नः ॥ २१ ॥ ०

In the second chapter the following occurs :

ओङ्कारवाच्यं विश्वस्य कारणं परमेश्वरं ।
 तस्मात्तादात्मिकः साक्षादकारात्मा सनातनः ॥ १० ॥
 अभूच्छं बामुदेवाख्यमाहुर्ग्रेष्मवैयो ऽमलाः ।
 विंदुः समभवत्तस्माज्जीवात्मानाः सनातनः ॥ ११ ॥
 स ईश्वर इति प्रोक्तः भुवःज्ञानमयः पुमान् ।
 तयोर्मध्ये समुद्भूतं कला चिद्रूपिणी परा ॥ १२ ॥
 यामाहुर्भगवच्छक्तिं त्रयीरूपां सनातनीं ।
 तत्र आविरभूत्साक्षात्तं चाशङ्क्यैर्नातृका ॥ १३ ॥

तैव श्रीः परमा शक्तिश्चिक्ला परमेश्वरी ।

साक्षात्कारायणमयी ब्रह्माभिज्ञा चिदात्मिका ॥ १४ ॥

[(the letters) ० १६ ॥

लक्ष्मीनारायणी साक्षात्मातृका समुदीरिता ।
 मातृका परमा शक्तिरभिज्ञा ब्रह्मणी द्विजाः ॥ १५ ॥
 नारायणाज्ञया विश्वं सृजत्यपतिं हंति च ।
 अनयेव समुद्भूता वेदाः सांगाः सनातनाः ॥ २० ॥
 धर्मशास्त्रपुराणानि सर्वोपनिषदो ऽपि च ।
 जगुःषट्कला विद्या विद्या अष्टादशापि च ॥ २१ ॥
 सर्वे मातृकयोत्पन्ने जगदेतच्छराश्वरं ।
 यदा सिमृक्ष्य भगवद्ब्रह्मणः परमात्मनः ॥ २२ ॥
 तदा विराजं पुरुषं विश्वकारणविग्रहं ।
 असृजत्तद्ब्रह्मरूपो पुरुषः स महान् द्विजाः ॥ २३ ॥
 द्विधा कृत्वात्मनो देहमर्थेन पुरुषो ऽभवत् ।
 अपर्णेन नारी तस्यां तु विराजमसृजद्विभुः ॥ २४ ॥
 यो महापुरुषः प्रोक्तः परब्रह्मात्मको मया ।
 श्रीमदष्टाक्षरात्मासायेक एव परो ऽच्युतः ॥ २५ ॥
 नारायण इति ख्यातः सर्वलोकैककारणं ।
 स एवाक्षः पुमाक्षितः परमात्मा सनातनः ॥ २६ ॥ ०

Rāma is not introduced till the latter part of the third chapter :

चेतायुगे दक्षरषास्त्रीशल्यागर्भसंभवः ।

श्रीराम इति लोके ऽस्मिन् ख्यातो दाक्षरषिर्विभुः ॥ ८३ ॥

हत्वा दुष्टं दुराधर्षं रावणं रजनीचरं ।
 गुप्तं राक्षसकोटीभिर्मित्रांजनचयोपमं ॥ ६३ ॥
 राज्याभिषिक्तः सहितो भ्रातृभिर्लक्ष्मणादिभिः ।
 वसिष्ठादिमहर्षीणां संनिधावपि वाक्यतेः ॥ ६४ ॥
 वेदार्थसंग्रहं नास्मा तत्रं सकलकामदं ।
 समस्तविद्यारत्नानां रहस्यप्रतिपादकं ॥ ६५ ॥
 अनुत्तरब्रह्मसत्त्वरहस्यं श्रुतिसंनिभं ।
 कथयामास रुद्राय पृच्छते मुनिपुंगवः ॥ ६६ ॥
 हिताय सर्वलोकानां धर्मसंस्थापनाय च ।
 सारभूतमिदं वेदवेदांतायैरहस्यकं ॥ ६७ ॥
 मुक्तिरालं महच्छास्त्रमुक्तवाञ्छातकीयतिः ।
 यथैव ब्रह्मसत्त्वरहस्यं श्रुतिसंग्रहं ॥ ६८ ॥
 ब्रह्मविद्यावैश्वर्यादिविधानं सांगमुत्तमं ।
 रहस्यमपि यत्रोक्तं भोगस्वर्गाद्यवगैदं ॥ ६९ ॥
 तत्रं दाशरणीयास्यमिदं तस्माद् द्विजोत्तमाः ।
 भगवद्भदनाभोजादाविर्भूतमिदं पुनः ॥ ७० ॥
 शास्त्रं सकलवेदानां सारभूतार्थसंग्रहं ।
 आचार्यवदनाभोजाद्विज्ञेयं नाम्यथा द्विजाः ॥ ७१ ॥ ०

In the fourth chapter the gods, *Lokapālas* and *Rishis*, repair to Ayodhyā, to render homage to Rāma :

विधिरुद्रादयो देवा आसीना आसनेषु ते ।
 इदमुचुर्वचो ज्यैष्ठं रामं राजनीवलोकनं ॥ १ ॥
 अहो भाग्यमहो भाग्यमस्मात्माकं जगत्पते ।
 यत्तद्व्याप्यमप्यक्तं पश्यामहन्वा जगत्पतिं ॥ २ ॥
 तपः फलितमस्माकं बहुजन्मार्जितं विभो ।
 अस्म नः सफलं यथा बहुशो दक्षिणान्विताः ॥ ३ ॥
 देवं नारायणं साक्षात्पश्यामहन्वा नराकृतिं ।
 वेदा अपि च वेदांतरास्वामेव ब्रह्मरूपिणं ॥ ४ ॥
 संस्तुयन्ति यथा नित्यं वेदिनः परमेश्वरं ।
 यतो वाचो निघर्तते ज्योत्स्नायमनसा सह ॥ ५ ॥ ०

Solicited by Śiva, he then instructs them in the *brahmavidyā* :

गीरीपते प्रवक्ष्यामि तच्छ्रद्धं भगवतो मम ।
 रहस्यमपि वेदांतरास्वामेव ब्रह्मरूपिणं ॥ १ ॥
 सत्यं विज्ञानभानंदं रूपमक्षरमच्युतं ।
 गुहायां निहितं ज्योतिरचलं शाश्वतं भुवं ।
 त्वं मे परं ब्रह्म रूपं नारायणाभिधं ॥ २ ॥

वेद(r. वेदांत)वेद्योऽस्मि तथैव वेदेः
 स्तुतोऽस्मि नित्यं परिपूर्णेकामः ।
 ध्येयोऽस्मि योगीश्वरसिद्धमर्षेः
 पूज्योऽस्मि नित्यं भुवनेषु सर्वैः ॥ ३ ॥ ० ५३ ॥
 मम शक्तिरभिज्ञेयं ज्ञानकी श्रीशिवदात्मिका ।
 भिन्ने भावति लोकेऽस्मिन्मम माया दुरत्यया ॥ ५४ ॥
 अस्याः स्थापना(?)संभूता यया विष्णुं विमोहितं ।
 श्रुतिर्मेवदनादापिभूता सांगा सनातनी ॥ ५५ ॥
 अयं मे दक्षिणो बाहुः सृष्टिकर्ता पितामहः ।
 वामबाहुर्मेदीयस्त्वं विष्णुर्हृदयमेव मे ॥ ५६ ॥ ०

In chapter 5, king Janaka is introduced as a pious reverer of his *ācārya* Gautama, special reverence being shown by him to the holy man's shoes (*pādukā*). The king's piety eventually gains for him the *pratyakshadarśanam* of *Nārāyaṇa*, who then divulges to him the mystic science as now proclaimed by Rāma; viz.: ch. 6 8. *śrautācāra*; 9. *dattatraya-māhātmyam*; 10, 11. *brahmavēdyāpīnīhātmyam*. In this way the exposition of the Tantric science is assigned partly to Rāma and partly to *Nārāyaṇa*.

The first part ends:

अनुत्तरब्रह्मसत्त्वरहस्यं श्रुतिसंग्रहं ।
 तत्रं दाशरणीयास्ये पूर्वार्थः समुदीरितः ॥ १२३ ॥
 अत्राचार्यमुक्ताभोजा[क्तो] कनेकं पठयामि ।
 नृपस्यैवपि विमुक्तोऽस्मी महापातकराशिभिः ।
 प्राप्नोति परमं धाम दुर्लभं देवतैरपि ॥ १२४ ॥

This volume is dated Śaṃvat 1857.

11. The *uttarārḍha* (also called *Saubbhāgya-vidyodaya*), consisting of 45 *adhyaṅgas*, begins:

अथय अथुः ।
 अथपुंग महाभाग सर्वज्ञानवता वर ।
 श्रीमद्व्याख्यानमाहात्म्यं श्रुतं सांगरहस्यकं ॥ १ ॥
 श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीनेहालक्ष्मीस्त्रिशक्तिका ।
 सावान्यलक्ष्मीः पंचेति सावान्यश्रिय ईरिताः ॥ २ ॥
 तत्रास्मा सावान्यलक्ष्मीः श्रीविद्या कथिता तया ।
 तस्या माहात्म्यमखिलं वद नः कुरुणानिधे ॥ ३ ॥

चुष्यभृगु उवाच ।

इत्युक्तवन्तं नृपतिं रामं विजगतीपतिं ।
ग्राहं सीतापतिं रुद्रो गीर्वा सह जगत्पतिः ॥ ३ ॥

श्रीरुद्र उवाच ।

ब्रह्मतादात्म्यसंसिद्धिहेतुभूतं सनातनं ।
ब्रह्मापरोक्षविज्ञानं रहस्यं भुक्तिमुक्तिदं ॥ ५ ॥

श्रुतं तव मुखाभोजात्मस्यःपातकभञ्जनं ।
श्रीमदष्टाक्षरोमात्रमाहात्म्यमखिलं श्रुतं ॥ ६ ॥

श्रीविद्या जगतां धात्री मृषिता न प्रकाशिता ।
माहात्म्यमखिलं तस्या वदं नहं जगत्पते ॥ ७ ॥

श्रीभगवानुवाच ।

यत्तत्पारायणेनोक्तं जनकाय महात्मने ।
माहात्म्यमखिलं शृणो श्रीविद्याया वदाम्यहं ॥ ८ ॥

श्रीनारायण उवाच ।

नृणु राजन्महीपाल सीभाग्योदयनामकं ।
तत्र नारायणीये वसिष्ठाहात्म्यं सर्वसिद्धिदं ॥ ९ ॥

अहं दाशरथिभूत्वा पृथो रुद्राय धीमते ।
पुनर्दाशरथीयाख्यं तत्रं वक्ष्यामि सादरं ॥ १० ॥ ०

This chapter subsequently treats of the three kinds of initiation (*pāsupatī*, *vaishṇavī*, and *traiṣṇurī dikṣhā*). Ch. 2-27 deal with the arcana of the science, as revealed by *Dakṣiṇāmūrti* to his consort *Devī*. At the beginning of ch. 2 the usual 64 *Tantras* are enumerated by *Devī*, though not in as correct a form as one might wish.

The section from ch. 28 to the end is also called *Rājaraṣa* (or *Rājaraṣakṣari*)-*vidyāmāhātmya*, consisting first (ch. 28-33) of conversations between *Sumati Jada* and his father, on *Vaishṇava* and *Tantric* rites, and subsequently of a further course of instruction on the part of *Nārāyaṇa*.

It ends :

तत्रं दाशरथीयाख्यं वेदसाराधैर्मयहं ।
अचैकमपि बाधायमर्थज्ञानपुरःसरं ॥ ३७ ॥

पठेद्यः नृणुयाद्वापि विमुक्तः पापराशिभिः ।
प्रयाति परमं धाम सनातनमनुजम् ॥ ३८ ॥

चुष्यभृगुमुखाभोजाकुनैतत्परमवयः ।

मत्वात्मानं परं ब्रह्म रामं नारायणं विभुं ॥ ३९ ॥

चुष्यभृगु सनाभाष्य ज्ञात्वा धर्मरहस्यकं ।

कृतकृत्वास्ततो जग्मुः स्वाश्रमास्तुदिताननाः ॥ ४० ॥

इदं तत्रं महामुनिं तारकं ब्रह्मरूपिणम् ।

जानकीपतिना प्रोक्तं जगदानन्दहेतुकं ॥ ४१ ॥

इति श्रीमदनुत्तरब्रह्मसंहस्ये दाशरथीये तत्रं वेदसाराधैर्मयहं उत्तरभागे सीभाग्यविद्योदये राजराजविद्यामाहात्म्ये शास्त्ररहस्यकथनं नाम पंचचत्वारिंशो अध्यायः ॥

The copyist has added (?from the original MS.) five partly corrupt *śloka*s, the first and last of which run thus :

श्रीविद्ब्रह्मरमंडलीमुकुन्दरीराजत्वदामोरुहो(?)

यस्यासौद्विभुषः विज्ञानह(रि)निधिः श्रीरत्नमुदयैपि ।

माता कूनगिरिश्च जन्मधरणी नामापि वंशीधरो

भारद्वाजकुलोधै(?) (r. कुले) सदारपुपतिः श्रीमुन्दरी-

[वक्ष्यः ॥ १ ॥

शर्केगाद्यभूयोमिते (1676 = A.D. 1754) आद्यं ना-

सि कृष्णे च पक्षे त्रिषी यदिकायां

गुरी वेदसारं . . . . . तत्रं

लिलेखेह वंशीधरः श्रीशतुल्ये ॥ ५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2559, 2560.

1204, 1004. Foll. 271 and 174; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by two different hands (one of which wrote vol. 1., foll. 1-154); 8-10 lines in a page; modern.

Dāśarathīya-tantra, complete; each volume containing one part. [H. T. COLEBROOKE.]

2561.

1442a. Foll. 134 (numbered 133; no. 108 being double); size 12½ in. by 4½ in.; indifferent, careless, modern writing; ten lines in a page.

Prapañcasāra, a work on the arcana of *Tantric* science and worship, in 36 *paṭalas*; by a writer who signs himself *Ācārya*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected):

सकप्रजयपादोः स[१]मभिर्वैद्यैर्वैद्
विरचितमुसवाहा यादमध्यात्मद्वत्ता(?) ।
सकलजगदधीशा शास्त्रज्ञा विष्णोनिर्
वितरन् पटिमुद्रि चेतसः झारदा वः ॥ १ ॥
अथाभवन्नग्रहरोचराख्याः
पुरा प्रधानाप्रलयावसाने ।
गुणप्रभिता जगतो यस्य मृष्टि-
स्थितिद्ययस्यर्शनिविष्टचेष्टाः ॥ २ ॥
सनिप्यति च कृतं च ते विचिंत्य यमाविदन् ।
वक्तामननम्यक्तमरुपं मायिनं विभुं ॥ ३ ॥
मूर्ते भासेन दुग्धाग्नी रूपशंसमाकुले ।
महत्संयद्वनोक्तोत्थैलहरीकयशोतले ॥ ४ ॥
उल्लादादिमकिरयमशोतशिशिरोदवे ।
धूर्ध्वचंद्रकरानर्शप्रतिबुभुक्षमनाशये ॥ ५ ॥ ७ ॥
नीलोत्पलदलप्रख्या नीलकुंचितमूर्धनो ।
अहमोचंद्रविंवाभल्लाटाभायतधुवं ॥ ६ ॥
रक्तादिदमयनामुक्तसामरुकाधरी ।
मंदस्मिताधरमुखी लसन्मकरकुंडली ॥ ७ ॥

It ends:

प्रतिमं च तां बहो गुलिकान्
अमरं वि दशनमस्य भवत् ।
इह सिद्धिरथास्य भवत्यखिला
वडवानुसपुष्करपानमुखा ॥ १० ॥
इति सिद्धमुनींद्रयविद्या-
धरं धर्मामराष्टरोभिः ।
प्रतिभावितामुक्तं विधानं
गदितं पुरुषोत्तमस्य विष्णोः ॥ ११ ॥
इति अष्टपूजाध्यायः श्रीधरं यो
भजति स तु समयां संपदेष्वैलक्ष्मीं ।
अष्टकृतविपक्षीं प्राप्य लोकैकवंशो
व्रजति यदमर्तं लोकवंशस्य विष्णोः ॥ १२ ॥

इत्याचार्यविरचिते प्रथमसारे पुरुषोत्तमसंस्कृतं नाम
पट्विंशः पटलः ॥

Only in a few colophons the contents of the respective chapters are indicated.

[H. T. COLEBROOKE.]

2562.

2783a. Foll. 77; size 11 in. by 4½ in.; fairly good Devanāgarī writing; twelve lines in a page.

Prapañcasāraṇivaraṇa, a commentary on the foregoing work, by *Jñānasvarūpa*.

Paṭalas 1-16.

The first leaf, written in a different hand, contains a page (not the first) of a commentary on some other work.

Fol. 2 commences in the comment on *śloka* 8: नीलपद्मदलमुखा । नीला वक्रा केशा यस्यास्ती । अर्ध-
चंद्रमुखा । दीर्घधुवं ॥ ६ ॥

Colophon: इति ज्ञानसवरूपविरचिते प्रथमसारविवरणे
योऽङ्कः पटलः ॥ संपत् १९६५ आश्विनमासे शुक्लपक्षे चतुर्थी-
धवासरे ली० काशी मध्ये ॥

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2563.

1442c. Foll. 11; size 12½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eleven lines in a page.

Mahācīnakramācāra, or *Cīnācārasūratāntra*—also called *Ācārasūratāntra*, or simply *Ācāra-*
tāntra—a treatise, in 7 *paṭalas*, on a form of (*kaula*) *Śakti* worship, represented as being derived from *Viṣṇu-Buddha*, and from China; the illusion of the Chinese origin being kept up by the worshipper being invested during his devotions with twigs of the *mahācīnadrūma*.

Rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): देवुवाच ।

महाचीनक्रमाचारः सूचितो न प्रकाशितः ।

इदानीं कथयेशान यदि ज्ञेहो शक्तिं नो प्रति ॥ १ ॥

इति पृष्ठः पुरा देव्या कैलासशिखरे हरः ।

चिंतयामास मनसा किंचिदाकुलितेक्षणः ॥ २ ॥

इयमस्मि(?) कुंठिता भूयो यस्यां प्रेरयति प्रिया ।

चीनाचारक्रमं वक्तुं तत्प्रकाश्यं कथं नया ॥ ३ ॥

इति गुप्ततरः सो अयमाचारः सिद्धिदायकः ।
स्त्रीणां चंचल्या बुद्ध्या कथं गोमुं हि ज्ञप्ते ॥ ३ ॥
इति संक्षिप्तं मनसा पुनराह महेश्वरी ।
महाचीनक्रमाचारं ब्रूहि मे परमेश्वर ॥ ५ ॥

शिव उवाच ।

अलं यत्नैरलं यत्नैरले (!) म[हे]श्वरि ।
चीनाचारक्रमं श्रोतुं विरक्ता भव पावैति ॥ ६ ॥
म एव पर[म]चारो न प्रकाश्यः कदाचन ।
गुह्यामुद्यतरः साक्षात्स्वज्ञानमयः शिवे ॥ ७ ॥
स्त्रीस्वभावेन भवति ज्ञप्त्यां परिपृच्छसि ।
लक्ष्यवारं रिचासि (!) तयापि श्रोतुं [मि]च्छसि ॥ ८ ॥

श्रीपार्वत्युवाच ।

यदि चीनक्रमाचारं न मे कथयसि प्रभो ।
प्राणमार्गं करिष्यामि पुरातस्ते न संशयः ॥ ९ ॥
इत्युक्तः स तदा योऽस्मी रुद्रः कारुणिको महान् ।
महाचीनक्रमाचारं गदिमुं संप्रपद्यमे ॥ १० ॥
सर्वदा गोप्य एवायमाचारः सिद्धिदायकः ।
तथानुरोधदेवाहं कथयामि समागतः ॥ ११ ॥
ब्रह्मणो मानसः पुत्रो वशिष्ठो ऽतीव संयतो ।
तारामाराधयामास पुरा नीलाचले मुनिः ॥ १२ ॥
नपत्स तारिणीं विद्यां कामाख्यायोनिसंज्ञते ।
रामयामास धर्मोत्तमयुतं ध्यानतत्परः ॥ १३ ॥
धर्मे ध्यानेन तत्रैव चिरमाराधये (? ० ने) सति ।
नानुग्रहं चकारासी तारा संसारतारिणी ॥ १४ ॥
अपासी पितरं गत्वा ब्रह्माक्षं परमेश्वरिनं । ०

Brahman then eulogizes the power of Tārā which alone enabled him and his divine coadjutors to create, rule and destroy the world. Vasishtha subsequently tries to conciliate her, and not being successful, he becomes enraged :

अचाल यमुषा सर्वा सशैलवनकानना ।
हाहाकारो महानासीद् देवदेवेषु सर्वतः ॥ १५ ॥
ततो बभूव पुरातस्तारा संसारतारिणी ।
वशिष्ठस्तौ समालोक्य ज्ञप्तापातीव दारुणः ॥ १६ ॥
तदा देवी वशिष्ठेन ज्ञप्ता न फलदा क्वचित् ।
चीनाचारं विना नैव प्रसीदति कदाचन ॥ १७ ॥

मदीयाराधनाचारं बीडरूपी जनार्दनः ।
एक एकं विज्ञानानि नाम्यः कश्चन तत्त्ववित् ॥ १८ ॥
उवाच साधकं श्रेष्ठं वशिष्ठं मुनिनायका (? कं or यिका) ।
रोषेण दारुणमनाः कथं मामशप्यवान् ॥ १९ ॥ ० १९ ॥
तदुद्धरुपिणो विष्णोः सन्निधिं याहि संप्रति ।
तेनोपदिष्टाचारेण समाराधय मुव्रत ॥ २० ॥
तदैव मुप्रसन्ना स्या त्वयि वत्स न संशयः ॥

इत्याचारतंत्रे (thus also in *paṭ. 4.*) प्रथमपटलः ॥

Paṭala II.

ततः प्रथम्य तां देवीं वशिष्ठो ऽस्मी महामुनिः ।
जगामाचारविज्ञानपादया बुद्धरुपिणं ॥ १ ॥
ततो गत्वा महादेशे चीने स मुनिपुंगवः ।
ददर्श हिमवत्पार्श्वे साधकेश्वरसेवितं ॥ २ ॥
सलज्जलनभारेण रूपपीवनशालिना ।
मदिरामन्ननेत्रेण विलासोत्सामितेन च ॥ ३ ॥
जुगाररसवेधेण जनमोहनकारिणा ।
मायालज्जाविहीनेन देवीध्यानपरेण च ॥ ४ ॥
कामिनीनां सहस्रेण परिवारितमोश्वरि ।
मदिराधानसंज्ञातरकर्मपरलोचनं ॥ ५ ॥
हृदादेव विलोकीनं वशिष्ठो बुद्धरुपिणं ।
विस्मयेन समाविष्टः स्मरन्संसारतारिणीं ॥ ६ ॥
किमिदं क्रियते कर्म विष्णुना बुद्धरुपिणा ।
चेदवादविरुद्धो अयमाचारः संमतो मया ॥ ७ ॥
इति चिंतयतस्तस्य वशिष्ठस्य महात्मनः ।
आकाशवा[णी] प्राहानु मेवं चिंतय मुव्रत ॥ ८ ॥
आचारपरमो यो ऽयं तारिणीसाधने मुने ।
एतद्विरुद्धाचारस्य मतेनासी प्रसीद[ति] ॥ ९ ॥
यदि तस्याः प्रसादं त्वमचिरेणाभिवाञ्छसि ।
एतेन चीनाचारेण तदा मां भज मुव्रत ॥ १० ॥
आकाशवा[णी]नाकस्य रोमांचितकलेवरः ।
वशिष्ठो दंडवद्भूमी पश्चात्तातोव हर्षितः ॥ ११ ॥
अथोत्थाय[त] चिरेणासी कृताञ्जलिपुटो मुनिः ।
जगाम विष्णोः सन्निधिं बुद्धरूपस्य पावैति ॥ १२ ॥
अपासी तं समालोक्य मदिरामदविह्वलः ।
प्राह बुद्धः प्रसन्नात्मा किमर्थं त्वमिहागतः ॥ १३ ॥
अथ बुद्धं प्रथम्याह भक्तिनसो मुनीश्वरः ।
जगुः स (?) तारिणीदेव्या निजाराधनहेतवे ॥ १४ ॥

तच्छ्रुत्वा भगवान्मुमुक्षुस्तत्त्वज्ञानमयो हरिः ।
 वशिष्ठं ब्राह्म तज्ज्ञाने चीनाचारारिकारवान् ॥ १५ ॥
 अग्रकाश्यो हिनाचारस्तारिख्याः (!) सर्वदा भवेत् ।
 तत्र भक्तिवशादस्मिन् (!) प्रकाश्यः कदाचन ॥ १६ ॥
 अथाचारविधिं वक्ष्ये देव्याः सर्वसमृद्धिदं ।
 यस्यानुष्ठानमात्रेण भवाभी न निमज्जसि ॥ १७ ॥ ० १८ ॥
 जानादि मानसं शीघ्रं मानसः प्रवरो ज्ञयः ।
 पूजनं मानसं दिव्यं मानसं चार्षणादिकं ॥ १९ ॥
 सर्वं एव शुभः कालो नानुभो विद्यते क्वचित् ।
 न विशेषो दिवा रात्रौ न संध्यायां दिवा निशि ॥ २० ॥
 वस्त्रासनस्थानगोहे देहस्यश्रीदिवारिणः ।
 भुक्तिं न चाचरेद्दत्तं निर्विकल्पं मनश्चरेत् ॥ २१ ॥
 नात्र मुञ्चाद्यपेक्षास्ति नात्र मित्रादिदुष्यते ।
 सर्वदा पूजयेद्देवीमन्त्रातश्चभोजनः ॥ २२ ॥
 महानिशि शुची देशे बलिं मन्त्रेण दापयेत् ।
 स्त्रीद्वेषो नैव कर्तव्यो विशेषात्पूजयेत्स्त्रियः ॥ २३ ॥
 तासां प्रहारो निन्दा च कीटित्यनप्रियं तथा ।
 सर्वदा नैव कर्तव्यमनया सिद्धिरोपकृत् ॥ २४ ॥
 स्त्रियो देवाः स्त्रियः प्राणाः स्त्रिय एव विभूषणं ।
 स्त्रीकुलेषु सदा भाव्यं मनसा स्त्रियामपि ॥ २५ ॥
 तद्वस्ताद्रुचिं पुष्पं तद्वस्ताद्रुचिं मलं ।
 तद्वस्ताद्रुचिं द्रव्यं महादेव्यै निवेदयेत् ॥ २६ ॥
 महाचीनद्रुमलतावेधितः साधकोत्तमः ।
 रात्रौ यदि जपेन्मंत्रं तुल्यं तस्य किं भवेत् ॥ २७ ॥
 महाचीनद्रुमलतायेदनेन च यत्फलं ।
 तस्यापि भोडशाशस्य कलां नार्हति [त्रे] शवाः ॥ २८ ॥
 शवाशनादिकफलं लतागेहप्रवेशनं ।
 श्मशानालयमागत्य मुक्तकेशो दिगंबरः ॥ २९ ॥ ० ३० ॥
 स तीर्थसेवो पीठेषु स निवासो च सर्वदा ।
 व्रतो स सोमपायी स सयज्ञः सर्वमन्युषु ॥ ३१ ॥
 स वेष्णवः स शैवश्च स सौरः स च गाय[त्र]ः ।
 महाचीनक्रमाचारे तारिणो यः सदा भवेत् (ः भजेत्) ॥ ३२ ॥
 इत्याचारसारतंत्रे द्वितीयः पटलः ॥

P. III. शिव उवाच ।

इति तस्य वचः श्रुत्वा हरेर्बुद्धस्तकपिणः ।
 वशिष्ठस्तं पुनः ब्राह्म कृतान्तलिपुटो मुनिः ॥ १ ॥

वशिष्ठ उवाच ।

भगवन्देव देवेश तत्त्वज्ञानमय प्रभो ।
 महाचीनक्रमाचारः सूचितो भयता मम ॥ २ ॥
 प्रधानद्वयमेवास्मिन् मदिरा यो[वि]देव च ।
 जनयोः किं प्रधानं तद्वहि मे परमेश्वर ॥ ३ ॥

बुद्ध उवाच ।

इतस्मिन्परमाचारे तुल्यमेव द्वयं मुने ।
 प्रधानं योषितः किं तु देवानां च न संशयः ॥ ४ ॥
 यतो हि योषितां देहे सदैवाधिष्ठिता शिवा ।
 तस्मात्तं (० बु) विधिवत्पूज्या (० जा) तासां प्राधान्य[म्] [उच्यते ॥ ५ ॥

वशिष्ठ उवाच ।

ब्रूहि देव विधानं च सर्वदेवमयप्रभो ।
 यथा योषितु तत्पूजा कृता साधकसन्नयेः ॥ ६ ॥
 सर्वेषामेव पीठानां प्रधानं योनिपीठकं ।
 तत्र संपूज्यतां देवी कठिने (० नी) च प्रसीदति ॥ ७ ॥ ० ८ ॥
 नटिका पालिनी वेश्या रजका नाथितांगया ।
 ब्राह्मणी शूद्रकन्या च तथा गोपालकन्या ॥ १० ॥
 मालाकारस्य कन्या च नव कन्याः प्रकीर्तिताः ।
 सप्तधा सर्वजातीनां विदग्धा लक्षणाविता ॥ ११ ॥
 जानीयन्व्रतनी (० यान्यतनां) बुध्मिनेतासामेव नायिका ।
 सुंदरी यौवनोन्मत्ता निर्लज्जा चारुहासिनी ॥ १२ ॥
 कृत्वा दिगंबरौ तां च गंधकुंकुमचंदनैः ।
 अनुलिप्ता मुक्तकेशी ततस्तक्षोनिर्मडले ॥ १३ ॥
 गुरुशक्तिं समारभ्य पूजयित्वा चंडकं ।
 पीठपूजां विधाय च तन्मध्ये पूजयेज्जवा ॥ १४ ॥
 तत्र चावाहनं नैव जीयन्वासो न वा मुने ।
 उपचारेः पूजयित्वा अर्घ्यं दत्त्वा ततः पुनः ॥ १५ ॥
 जललिङ्गे शैरवं च पूजयित्वा महेश्वरं ।
 गंधासवाद्यैः पुष्पैः होमं कुर्यात्ततः परं ॥ १६ ॥ ० १७ ॥
 पूजाकालं विना नैव मुदा पेया च साधकैः ।
 आयुष्याद्भोये दूषा पीत्वा च पशुतां व्रजेत् ॥ २० ॥
 सीचामस्यां कुलाचारे ब्राह्मणः प्रविषेत्सुरां ।
 अन्यत्र कामतः पीत्वा प्रायश्चित्तो भवेत्ततः ॥ २१ ॥

Then a story is told of Śukra Bhārgava having once uttered a curse against Devī Vārūṇī, the removal of which could only be effected by the Sautrāmaṇī and the kulācāra.

सीवानस्या कुलाचारे मुदा पीत्वा क्लेशमुहुः ॥ ३२ ॥
 पतितस्य तु नस्यागे लगति यदि रेखचः ।
 तावता रेगुमस्यया देवीलोके नहीयते ॥ ३३ ॥
 पीत्वा पीत्वा पुनः पीत्वा यावन्पतति भूतले ।
 उत्थाय च पुनः पीत्वा पुनर्जन्मो(!) न विद्यते ॥ ३४ ॥
 पीत्वालिंग्य कुलाचारे प्रमदी यीवनोन्मता(? ० दा) ।
 कोटिजन्मार्जितं पापं तत्पुण्यादेव नाशयेत् ॥ ३५ ॥
 पीत्वा पीत्वा जपित्वा च मुक्तः कोटिकुलेः सह ।
 ब्रह्मलोके वसद् देवि सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३६ ॥
 तत्रैव प्राप्तमाप्नोति न पुनर्जायते भुवि ।
 पीत्वा च पुनरित्येहीमीशत्वं लभते भुवं ॥ ३७ ॥ ० ३८ ॥
 ज्ञायते साधकः श्रेयो महाभोगी महामुखी ।
 पीत्वा भोगाभोजयित्वा सोऽहं सत्ततः परं ॥ ३९ ॥
 न ह्य ज्ञायते चोरो जीवन्मुक्तो जगत्त्रये ।
 चिरंजीवो जगामुक्तो विमुक्तः सर्वपातकैः ॥ ४० ॥ ० ४१ ॥
 इति ते कथितं दिव्यं मुक्तज्ञापविमोचनं ।
 इति ते कथितं दिव्यं यथा पूज्या दिगंबरः ॥ ४२ ॥
 पूजयित्वा महादेवि मुच्यते सर्वपातकैः ।
 एवं देवीमर्चयित्वा किमसाध्यं जगत्त्रये ॥ ४३ ॥ ० ४४ ॥
 आरभ्य मुक्तप्रतिपद्याचार्यचदशी भवेत् ।
 प्रयत्नं पूजयेच्छक्तुं त्रिपितृसंस्था दिगंबरीः ॥ ४६ ॥
 न त्रिसिद्धिर्भवेन्नस्य सत्यं सत्यं न संशयः ।
 चोरसाधनकर्मणि दुःखसाध्यानि केवलं ॥ ४७ ॥
 सत्तमं साधनं सेततश्च जेहात्मकाशितं ।
 गोपनीयं प्रयत्नेन पुत्रेभ्यो अपि न दर्शयेत् ॥ ४८ ॥
 इत्येवं कथितस्तुभ्यं पूजाविधिरनुत्तमः ।
 साधनं सर्वेषां चैव गोपयेन्मातृजारवत् ॥ ४९ ॥
 इत्याचारसारतंचे तृतीयः पटलः ॥

P. IV. *Buddha*, having given directions to *Vasishtha* regarding vessels and appliances required for worship, eulogizes the occult science, e.g.

सर्वेभ्यश्चोत्तमा वेदा वेदेभ्यो वैष्णवं परं ।
 वैष्णवात्परमं शैवं शैवाह्निविभुत्तमं ॥ ३२ ॥
 दक्षिणात्परमं वामं वामाग्निविभुत्तमं ।
 सिद्धोतात्परमं कीलं कीलात्परतरं न हि ॥ ३३ ॥

P. V. sets forth the eightfold rule of conduct (*samayaishṭaka*); and relates how *Brahman*, being puzzled at seeing the *Munis*, in the *Dāruvana*, practising the enormities of the *kulācāra*, betakes himself to *Vaikuṇṭha* to consult *Vishṇu*, who then commends the sages' doings as conducive to eternal bliss.

P. VI. teaches the *rahasyam*, consisting in the *pañcatattva*, viz.: मद्यं मांसं तथा मत्स्यं मुद्रा नैषुनमेव च; the last of which is then further enlarged upon.

P. VII. The *Asura Vala* defeats the gods, and the *Munis* with *Indra* appeal for help to *Vishṇu*, who refers them to *Śiva*. The latter then teaches *Śakra* how to prepare the *Truilokeyavijayā*, the elixir of victory. He first enumerates its 21 names, or rather descriptive epithets such as *siddhimūlikā*, *jñānasampradā*, *yogadā*, *yogamārgapradarśinī*, *brahmasambhūtī*, *vijayapradā*. Then the recipe:

सेतरूपपीतकृष्णपुष्पभेदाश्चतुर्विधाः ।
 सेतपुष्पा त्रासणी च क्षत्रिया रक्तपुष्पिका ॥ ३३ ॥
 पीतपुष्पा तु वैश्या स्याच्छूद्रा तु कृष्णपुष्पिका ।
 आहृत्य पश्चात्सेताणां विज्ञानीयात्प्रयत्नतः ॥ ३४ ॥
 माजितानि घृतेरेव चर्षितानि शिलातले ।
 त्रिकटु त्रिफला भृंगी कुहा धान्याकसंभवा ॥ ३६ ॥
 शटी ताली सपचं च पटपलं नागकेसरं ।
 यवानोद्वयमेपीरकद्वयमेव च(!) ॥ ३७ ॥
 एतानि सनभामानि पुष्करदीप्राणि(!) चूर्णीयेत् ।
 गृहीत्वा चूर्णीमेतन्नु संघिर्च्यै तु तत्तमं ॥ ३८ ॥
 उभयोस्तु समं दत्त्वा सिता(?) तन्मिश्रयेद्गृहं ।
 निश्चयित्वा चतुर्थीशसमं मधु घृतं तथा ॥ ३९ ॥
 पुनः शिलातले पिष्टा त्रिसर्गधी(!) प्रयतेयेत् ।
 रूर्णपात्रे [तु] पुरतः स्थापयित्वा ततः क्रमात् ॥ ४० ॥
 चतुर्भिर्भुविस्तस्याः शोधनं समुपाचरेत् ।
 निवेश्य तत्र वास्यं यथामंत्रं विशोधयेत् ॥ ४१ ॥
 संविदे ब्रह्मसंभूते ब्रह्मपुत्रि सदानये ।
 भैरवाणां च दत्त्वा त्वं पवित्रा भय सर्वदा ॥ ४२ ॥

It ends :

रत्नं कथितं सर्वं विनयाकल्पमुत्तमं ।
प्रसादादचिरादर्थं (!) याचितं ते भविष्यति ॥ ७७ ॥
इत्युक्तः स मया शक्रो निभयानन्दमादधैः (वि० or निभैरा०) ।
भक्त्या परमया युक्तस्तत्कर्तुमुपचक्रमे ॥ ७८ ॥
संवासरं प्रतिदिनं प्रयतस्त्रिकालं
शक्रो निषेव्य समया विधिना वशिष्ठं ।
नित्या चलासुरमभूद् दशदेवराजः
संप्राप्य विश्वशमनस्य सलज्जकामः (!) ॥ ७९ ॥
रत्नद्रुहस्यगदितं परमं निगूढं
कुचापि नैव कमनीयमिदं कदाचित् ।
उत्कण्ठया तव मया ननु पूर्ववृत्तं
दधे (!) त्वयापि विधिना प्रविधीयतां तत् ॥ ८० ॥

इति श्रीनाथारसारतन्त्रे ह[र]गौरीसंविदासंनिर्णयः सप्तमः
पटलः पूर्यते ॥

See Rāj. Mitra, Notices, i., p. 268, where an *Acīrasāratantra* in 7 *paṭalas* is described, the MS. being, however, defective at the beginning, and concluding with a *mandākrāntā* verse (वामे वामा रमणकुशला दक्षिणे चारुपाय ०) not contained in the present MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

2564.

323. Foll. 79; size 12 in. by 4 in.; modern Bengali writing, by three different hands; seven lines in a page.

Durgābhaktitarāṅgiṇī, or *Durgotsavapaddhuti*, a manual of the worship of *Durgā*, composed, by *Vidyāpati*, under the auspices of *Bhairava-siṃha*, brother(?) of *Virasiṃha*, king of Mithilā.

It begins (with the numbers supplied):

अभियाभित्तसिद्धये वन्दितो यः सुरैरपि ।
सर्वविघ्नप्रभेदे तस्मै गणाधिपतये नमः ॥ १ ॥
भक्त्या नवमुरेन्द्रनीलिमुकुटप्राग्भारतारस्युत्त-
माधिक्यश्रुतिपुत्ररञ्जितपदद्वन्द्वारविन्दप्रियः ।
देव्यास्तनयशैलपदपदलना सन्निह (सन्निह-?) प्रकृष्टामर-
स्त्रारान्यप्रतिभूतधिष्णुकरणा (? र. विष्णुकरणा) गम्भी-
रदृक् पातु नः ॥ २ ॥

सन्निह श्रीनरसिंहदेवमिथिलाभूमखल्लाखल्लो
भूमकीलिकरीटरत्ननिकरप्रत्यर्चिताङ्गद्वयः
आपूर्वापरदक्षिणोत्तरगिरिप्राप्तार्चिवाभ्रः पिक-
खर्षोष्ठीशिमणिप्रदानविजितश्रीकर्णकल्पद्रुमः ॥ ३ ॥

विष्णुस्वातनयस्तदीयतनयः प्रीटप्रतापोदयः
संयामाङ्गनलज्ज[वेरि]विजयः कीर्त्यामलोकचयः ।
मयादानिलयः [प्र]कामविनयः प्रज्ञा[प्र]कथोपयः
श्रीमद्वृत्तिधीरसिंहविजयो राजसमोपक्रियः ॥ ४ ॥

श्रीर्यावर्जितपद्मगीडधरणीनाथोपनवीकृता-
[स्ने]कोनुत्तररत्नसङ्गम(? त)सितच्छत्राभिरामोदयः ।
श्रीमद्वैरवसिंहदेवनृपतिर्यस्यात्म(? र. नु)जन्मा जय-
त्वाचन्द्रार्कमखल्लकीर्तिसहितः श्रीरुवनारायणः ॥ ५ ॥

[देवीभक्तिपरायणः श्रुतिमुक्तप्राग्भारतारयणः
संयामे रिपुराजकंसदलनप्रत्यक्षनारायणः * 1]
विद्येया हितकाम्यया नृपपरो ऋणाय विद्यापतिं
श्रीदुर्गासंनयपद्धतिं स तनुते दृष्ट्वा निबन्धस्थितिं ॥ ६ ॥

तथादी देवीगृहनिर्माणं । रत्नाकरादिनिबन्धेषु देवीपुराणे । ०

The work consists of two chapters (*tarāṅga*), the first of which (ending fol. 32a) treats of the worship of the goddess generally, and the rites prescribed on different days, whilst the second treats of the *Durgotsava*.

It is largely compiled from *Purāṇas* (esp. the *Devī*, *Kālikā* and *Bhaviṣya*). Of other authorities may be mentioned: *Gauḍanibandha* (ज्येष्ठानखचक्रायां पञ्चां विस्वाभिमन्त्रणं । सप्तम्यां मूलपूजायां पञ्चिकायां प्रवेशनं ०), foll. 12a, 16b; *Durgotsavādhikāre Bhojarājah* (उमाया नवमी प्रोक्ता हरिस्यति-
पिप्प्लेहमीद्वयोरेके (!) महापुण्या उमा माहेश्वरी तिथिः ॥) fol. 13a; *Laghuryāsa* (वेदाभ्यासादध्याप्नोति पुरुषार्थचतु-
ष्टयं ०), fol. 14b; *Śūradātīlaka*, fol. 36a; *Śilpa-
śāstra* (नक्षत्रज्ञानके स्थाने पूज्या दुर्गा समुत्तिष्ठः ०) fol. 18b; *Śivarahasya*, fol. 38a, b, etc.

* This hemistich, omitted by the MS., is supplied from the text given by Mr. G. A. Grierson, *Ind. Ant.* xiv., p. 192; and from Rāj. Mitra, *Notices*, v., p. 192, where, however, our *ślokas* 4 and 5 are omitted.

It ends :

सरितः सागराः शैलान्नीचैर्नि मलदा नदाः ।

एते त्वामभिविष्टान् सर्वकामार्थसिद्धये ॥

इति श्रीदुर्गाभक्तिरत्निका द्वितीयप्रयोगतत्त्वः ॥

कारुण्यैकवर्णवदा प्रथमतो बाला निरधायते

भीतिभ्यो घनपङ्क्तिप्रवपुषः प्रक्षालयन्मङ्गिका

संसारे कलतः समुद्धरति या मोहान्धकारच्छेत्(?) राक्ष
[तान्]

साय्वाहः श्ररयागताविज्ञमनी देवी जगत्पाविनी ॥

भूषणीभवसिंहवंश[?] तिलकः] श्रीदुर्गारायक[?]

कात्वा(?) नन्द[न] नन्दनक्षितियतिश्रीवीर(r. श्रीर)-
[सिंहः कृती ।

शक्रासी(?) सहभूरुपेन्द्रमहिमश्रीभैरवस्त्राभुजो

दुर्गाभक्तिरत्निका कृतिरियं तस्यासु सप्तोत्तये ॥

नर्यादासुनिधिः ०-०-०-०- श्रीदुर्गापावधिः

सहः सन्नरसन्नरत्नविजयश्रीलम्बोःसन्निधिः ।

यस्य श्रीरसमुद्रमुद्रयशसो राजस्य सौमित्रिपत्

श्रीदीनकलमखनो विजयते श्रीचन्द्रसिंहो ज्ञानः ॥ ०

According to the genealogical indications given by the author himself, in several of his works, as well as to the records of the Maithila genealogists — cf. J. Beames, *Ind. Ant.*, iv., p. 299 seq.; G. A. Grierson, *Maithili Chrestomathy* (extra number to *Journ. As. Soc. Beng.* 1882); and in *Ind. Ant.*, xiv., p. 182 seq.— *Vidyapati*, the popular poet of Mithilā or Northern Behar, flourished in the 15th century. The whole line of Mithilā kings and queens (during the reigns of several of whom the poet composed his works), is given by the native records as follows :

[I. *Rājā Paṇḍita Kāmeśvara Thākura*,—his son

II. *Bhogeshvara Thākura*,—his brother]

III. *Dhava Siṃha* (*Bhuvēśvara*) succeeded in 1348 A.D.;—his son

IV. *Deva Siṃha*, succ. 1385;—his son

V. *Śiva Siṃha* (*Rūpa Nārāyaṇa*), succ. 1446;—his queen

VI. *Lakhimā Devī*, succ. 1449;—

VII. *Viśvāsa Devī*, succ. 1458;—

VIII. *Nara Siṃha* (*Darpa Nārāyaṇa*), succ. 1470;—his son

IX. *Dhīra Siṃha* (*Haridaya Nārāyaṇa*), succ. 1471;—his brother(?)

X. *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), succ. 1506;—his son

XI. *Rāma Bhadra* (*Rūpa Nārāyaṇa*), succ. 1520;—his son

XII. *Kaṃsa Nārāyaṇa* (*Lakshmīnātha*), succ. 1532.

Under *Śiva Siṃha* (v.) the author wrote his *Purushaparikhā*, in the final verses of which (*Rāj. Mitra*, v., p. 245) he states that the king's father, *Deva Siṃha*, had a lake made at *Sankuri*, and that his grandfather, *Bhama Siṃha*, was burnt on the *Vāgvali* along with two wives. Under *Viśvāsa Devī* the author composed his *Gaṅgāvākyaṇī* (*Oxf.*, no. 708; *R. M.*, iii., p. 235), and his *Saivasarvasaṅgāra* (*R. M.*, vi., p. 2). From the introduction to the latter work it clearly appears that *Viśvāsa Devī* was the wife of *Padma Siṃha*, younger brother of *Śiva Siṃha*, whilst the Maithila records (if rightly read) would seem to make her the first of the six wives of *Śiva Siṃha*. We may then assume that *Śiva Siṃha*, having died without issue, was succeeded by his queen *Lakhimā Devī*, and the latter by *Viśvāsa Devī*, the wife of the king's (deceased) brother. This branch of the line having become extinct with *Śiva Siṃha* (and *Padma Siṃha*), the throne now fell to their cousin (VIII.) *Nara Siṃha* (*Darpa Nārāyaṇa*), eldest son of *Hari Siṃha* (or *Hara Siṃha*), younger brother of (iv.) *Deva Siṃha*. Under *Nara Siṃha* (or *Darpa Nārāyaṇa*, as he is only called in the introductory verses), *Vidyapati* wrote his *Vibhāgasāra* (*R. M.*, vi.,

p. 67), whilst for his queen, *Dhīramati* (also called *Dhīrā* or *Hīrā*, Oxf. Cat., no. 718), he composed the *Dīnavākyāvalī* (R. M., v., p. 137; Bhandarkar, Rep., p. 352). This king was succeeded by his oldest son (ix.) *Dhīra Siṃha* (*Hṛidaya Nārāyaṇa*), and he by his brother (x.) *Bhairava Siṃha* (*Hari Nārāyaṇa*), for whom (possibly still in the reign of the elder brother) *Vidyāpati* composed the work now under notice. In the last of the final verses the author also mentions a younger brother of the two kings, called *Candra Siṃha*, whom, together with a fourth brother, the genealogical chart published by Mr. Grierson (Ind. Ant., xiv., p. 196) makes the son of *Nara Siṃha* by a second wife. This *Candra Siṃha* would seem to be the Maithila prince under the auspices of whose wife, *Lakṣmī Devī*, *Mīśarūmīśra's Vivādacandra* (Oxf. Cat., no. 718) was composed. This king's grandfather *Harasiṃha*, accordingly was entirely different from the *Harasiṃha* (or *Hari Siṃha*) *Dera* who, residing at Simrāon (Samaragrāma), was conquered, in 1322, by *Tughlak Shāh*, and, in 1324, founded a new dynasty in Nepal (S. Cat., no. 1390).

The jurist *Vācasputimīśra* wrote his *Cintāmaṇi* under the patronage of *Harinārāyaṇa* of Mithilā, and his *Dvaitanirṇaya* under the auspices of *Jayā*,* queen of *Bhairava* (cp. Prof. Jolly, Zeitsch. d. D. M. G., xlv., p. 274), and his *Śrāddhakalpa* (Cat. no. 1700) under *Rāmabhadra Rupanārāyaṇa*. As *Bhairavasīṃha Harinārāyaṇa* did not come to the throne till 1506 A.D., *Vācasputimīśra's* date has to be put

more than a hundred years later than has hitherto been assumed.

Whether the author of the present work and those mentioned above is really identical with the popular poet *Vidyāpati* (or *Bidyāpati*) seems to me far from certain. Mr. Grierson (I. A., xiv., p. 190) has published the text and translation of a copper-plate grant, dated Samv. 1455, Śaka 1321, Lakshm.-Samv. 283 (A.D. 1399), said to be in the possession of the poet's descendants, by which "the great *Pandit Śrī-Vidyāpati Thakkura*, glorious as a new *Jayadeva*," is presented by king *Śiva Siṃha* with the village of Bisapī (the modern Bishpī). But, even supposing that *Śiva Siṃha* might have been appointed *yuvārāja* by his father more than 40 years before his father's death, it seems strange that there should be no Sanskrit works of the poet prior to the *Purushaparīkṣā*; and Mr. Beames's suggestion, that there were probably two different writers of the name, seems to me to deserve serious attention. It is also desirable that the grant referred to should be carefully examined.

Whilst the author of the present and the other works nowhere gives any indication regarding his own ancestry, the poet *Vidyāpati* is stated to have been the son of *Gaṇapālī*, son of *Jayadatta*, son of *Dhīrēkvara*, son of *Devāditya*, son of *Karmāditya*, son of *Harāditya*, son of *Vishṇuśarman*, who is said to have lived at Bisapī.

[H. T. COLEBROOKE.]

2565.

1259c. Foll. 42; size 8½ in. by 5 in.; fairly good, clear Devanāgarī writing; 12-14 lines in a page.

Yogasārasamuccaya, also called (or forming part of the) *Akulāgama-mahātānta*, in ten

* She is styled (Oxf. Cat., no. 648) the mother of *Purushottama*. As the identification of the kings themselves can hardly be doubted, *Purushottama* would seem to have been another name which *Rāmabhadra* (or his brother *Garuḍa Nārāyaṇa*) had in his younger days.

chapters (*paṭala*), consisting of conversations between *Śiva* and *Pārvatī* on the subject of *Yoga* and the duties of those who practise it. [A.]

Amongst the principal duties of the *Yogins* which can be performed by all classes and castes, the study of the *Vedānta* figures as one; so that under *Yoga* in this connection we have to understand contemplation of the inner self and meditation on metaphysical problems generally, rather than a particular school of philosophy.

It begins:

आदौ यस्तु त्वया नाथ मुनिसिद्धैरनेकधा ।

अनंतशास्त्रनायादी कथितः परमेश्वरः ॥ १ ॥

प्रसक्तो भव(देव B) देवेश भवदुःखविनाशक(० B) ।

अनंत(अनेक B) शास्त्रसंख्यादस्माकं भूमितं मनः ॥ २ ॥

मनैतत् (केन ने B) कारय कने किं योगः प्रोच्यते

[चुतो (स तु B) ।

स योगः (योगस्तु B) वदितुः प्रोक्तो नानात्वं तस्य

[दृश्यते ॥ ३ ॥

अनेकभेदभिन्नानेकशास्त्रप्रचोदितः (! अनंतभेदभिन्नस्य

[अनेकशास्त्रप्रचोदित B) ।

शास्त्रस्य संगतिर्नास्ति संशयं कथय प्रभो ॥ ४ ॥

नश्यते केन मार्गेण गर्भवासः सुदारुणः (वासस्तु ० B) ।

देवानां परमां मुक्तिं (भक्ति B) क्षुत्वा सुवचनं (तु व ० B)

[मुनिः ॥ ५ ॥

प्रोवाच भगवान् विष्णुः सर्वेषां चैव संगतं (संगतं B) ।

नारायण उवाच (B has this before next half-*ślo.*) ।

त्वया हि प्रोक्तमेतच्च (० कथितं यस्तु B) रहस्यं गुह्यमुत्तमं ।

अकुलागमनामेदं तत्त्वं इह (अकुलागमकत्वात् ० अं भृगुध्वं)

[कथयाम्यहं ॥ ७ ॥

वेदशास्त्रागमैर्विप्राः (० शास्त्रस्य मध्ये तु B) सांख्ययोगः

[प्रशस्यते ।

अनेकभेदभिन्नेन येन (येनैवानेकभेदेन तेन B) सर्वे

[विमोहिताः ॥ ८ ॥

मुनय ऊचुः ॥

सर्वशास्त्राणां मध्ये तु (मुनयः सर्वशास्त्रेषु B) योगसाम्यं

[निरूपितं ।

तच्छास्त्रं शंभुना प्रोक्तं कुच कस्य जनार्दन ॥ ९ ॥

भगवानुवाच (om. B) ॥

हिमाद्रेश्वरे (हिमाद्रिशिखरे B) रम्ये नानाभातुषि-
[चिन्धिते ।

अनेकद्रुमसंकीर्णं सहकारोपशोभिते (पुष्पप्राकारशो ०
[B) ॥ १० ॥

गंगादिसरितस्तत्र सर्वतीर्थनिषेधिते ।

पुष्पदेशे महासीम्ये संगमे (मंगले B) निरुपद्रवे ॥ ११ ॥

इकांते विजने रम्ये (गोप्ते B) चित्तस्याह्लादकारके ।

तस्मिन्मध्ये महादेशो देवानां देवतं परं ॥ १२ ॥

सिद्धासन(ने B) समो भूत्वा योगेषु परिनिष्ठितः ।

ध्यानस्थश्चित्तयामास [स] शिवं (r. वः) परमेश्वरं (r. रः)
[॥ १३ ॥

निरंजनं निराकारं निर्विकल्पं निरुपमं (I A. B.) ।

परिपूर्णं परं ब्रह्म तस्मिन् लीनो महेश्वरः ॥ १४ ॥

तस्मिन् (क्षिति B) काले महानाया शोभनी तत्र

[जागता ।

समाधिर्यं हरं दृष्ट्वा क्षुतिं चक्रे च (हि B) पार्वती ॥ १५ ॥

श्रीदेव्युवाच ॥

नमस्ते विश्वरूपाय विश्वबीजाय (आदिनायाय विश्व-
[नायाय B) ते नमः ।

सत्तात्मान्यंतरस्याय नमस्ते विश्वरूपिणे (० धारिणे B) ॥ १६ ॥

मृष्टिस्थितिर्निलयानी (विनाशानी B) त्वमेव (त्वं हेतुः
[B) परमेश्वर ।

त्वमेको यपि विधा भिन्नो ब्रह्मविष्णुशिवाकृतिः ॥ १७ ॥

नमो रजःस्वरूपाय लक्ष्मरूपाय ते नमः ।

तमोरूप नमस्तुभ्यं (नमस्तेऽस्तु B) निर्गुणाय नमो नमः ॥ १८ ॥

अध्यात्मविद्याविद्यानां सा विद्या त्वं सुरेश्वर ।

यया सुविद्यया सिद्धाः प्राप्नुवन्ति परं पदं ॥ १९ ॥ ० ३१ ॥

[चतुर्विंशतितस्त्योते पुरुषः पंचविंशतिः । om. A]

स श्रीवस्तु (स्वं B) गुणाधीनो नायया मंत्रबाहकः

[(स्वं ० B) ॥ २२ ॥ ० ५२ ॥

इयं नानाप्रकारेण पार्वत्या प्रार्थितः शिवः ।

ध्यानादुपादृतः प्रातः (० उषरतश्चित्तः B) क्षुत्वा जातो
[महेश्वरः ॥ ५३* ॥

तस्मिन्महेश्वरे देवी साह्यादा शोभनी कला ।

महादेवं नमस्कृत्य तया प्रसक्तो सत्यं कृतः ॥ ५४ ॥

* In MS. A the numbers are shifted on by one hemistich (see v. 7 above).

- अवधारितां सुरश्रेष्ठ महात्म्यं कृपया हर (शिव B) ।
 शास्त्रेष्वनंततर्पणानः कर्मभिन्नाः श्रुता मया ॥ ५५ ॥
 मे मतिर्भाविता तैस्तु किं सत्यं तच्च वेदग्रहं (नस्मराम्यहं B) ।
 तस्मात्कथय सर्वज्ञ कारुण्यं वेदशास्त्रयोः ॥ ५६ ॥
 सर्वेषां चैव शास्त्राणां भेदः किं चैक्यवाक्यता ।
 षड्दर्शनविवादेषु चित्तकों मनसि स्थितः ॥ ५७ ॥
 कर्मैशा लभ्यते मोक्षः किं योगः साधनेन च ।
 योगश्च (चैकः B) सर्वशास्त्रेषु प्राप्यते (०स्ते प्रोच्यते B)
 [किमनेकधा ॥ ५८ ॥
 योगस्य च षडंगानि ज्ञानि ज्ञानि तपोनिधे (तपोधन B) ।
 कथयस्व महादेव प्रसन्नमन्यं यथाधीतः ॥ ५९ ॥ ० १२३ ॥
- II. (sl. 53) beg.: देव्युवाच ॥
 अद्य मे सफलं जन्म अद्य मे सफलं तपः ।
 अद्य मे सफलं ज्ञानं त्वत्प्रसादाद्भवांतके ॥
- III. (sl. 68): देव्युवाच ॥
 नानापथश्रुत्यां पुमानेको गम्येति (!) कथ्यते ।
 योगगम्यं परं ब्रह्म इत्यलीकं वचः प्रभो ॥
- IV. (sl. 61): देव्युवाच ॥
 पुनः पुनर्न पृच्छानि पृच्छानीति पुनः पुनः ।
 सम्यग्ज्ञानिच्छयो निर्गुणं कारुण्यं कुरु मे प्रभो ॥
- V. (sl. 16): ईश्वर उवाच ॥
 श्रुयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधारयतां ।
 आत्मनः प्रतिकूलानि कर्मैषि त्रिविधानि वा ॥
- VI. (sl. 28): ईश्वर उवाच ॥
 ब्रह्मार्थं ब्रह्म हविर्ब्रह्मानी ब्रह्मणा हुतं ।
 ब्रह्मैव तेन गतं ब्रह्म कर्मसमाधिना ॥
- VII. (sl. 80): देव्युवाच ॥
 देवदेव जगन्नाथ संसारार्थवन्तारक ।
 अपुनोक्तं त्वया शंभो षट्पञ्च तत्किमात्मकं ॥
- VIII. (sl. 35): ईश्वर उवाच ॥
 इदं सर्वं मया दर्शं ज्ञानमध्यात्मकं परं ।
 अग्निसोमगते भंगे शिवदीप्तोत्तरा भव ॥
- IX. (sl. 229): देव्युवाच ॥
 चत्वार आश्रमाः पूर्वं यथाव[च] अभिधी हरि ।
 अनुक्रमे क्रमो नास्ति प्रत्ययो दृश्यते नम ॥
 It ends :
 अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञानायाद् वरानने ।
 गुरुप्रसादाज्ज्ञातव्यं रहस्यं सकुललग्नं ॥ २२९ ॥

X. (sl. 75): श्रीईश्वर उवाच ॥
 इदमंत्रस्तथा राजन् (!) विस्तारं कथ्यतां त्वया ।
 स विभाव्यात्मन्ये तु योगाभ्यासं च धारयति ॥

It ends :

ज्ञानध्यानविहीनस्य संभवति पुनः पुनः ।
 जन्मजन्मेषु वैराम्यं तदा सत्पुरु दृश्यते ॥ ७३ ॥
 प्रत्यक्षो अपि परोक्षो ऽसी जायते नंदभागिनी ।
 तस्य योगं न रातव्यं - - - - - ॥ ७४ ॥
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेन योगाभ्यासं नृहेष्वरि ।
 स्वयं बोधस्वरूपेण - - - - - ॥ ७५ ॥

इति श्रीअकुरुलग्ने महातंत्रे योगसारसमुच्चये दशमः पटलः ॥
 ० संवत् १६२६ वर्षे ज्येष्ठदि १ शनी चतुर्विंशतिश्रातीयर्जाचू-
 शाने वास्तव्य नर्मदातटे भट्टश्रीरामजीआत्मनेन जगन्नाथभट्टेन
 स्वावलोकनार्थं परोपकारार्थं च स्वहस्तेन लिखितं अकुरुलग्न-
 पुस्तकं ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2566.

1248b. Foll. 43; size 9½ in. by 3½ in.;
 good, clear Devanāgarī writing (? of 1678 A.D.);
 eight lines in a page.

The same work; *paṭalas* i.-ix.

This MS. begins :

अज्ञाननिमिर्धस्य ज्ञानांजनशलाकया ।
 चक्षुरुन्मीलितं येन तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥
 यस्तु जादौ त्वया नाथ मुनिशिष्यैरनेकधा ।
 अनेकशास्त्रनायादी कथिता परमेश्वर ॥ २ ॥

It ends :

अयं योगः सर्वशास्त्रे विज्ञातव्यो वरानने ।
 गुरुप्रसादात् ज्ञातव्यं रहस्यं सकुललग्नं ॥ २२९ ॥

इति श्रीअकुरुलग्ने महातंत्रे योगसारसमुच्चये ईश्वरपार्वती-
 संवादे चतुराश्रमादिकथनं नाम नवमः पटलः ॥ ० नेपालसंवत्
 ७९६ समये आषाढशुद्धिपंचम्यां शुक्रपक्षे रविदिने लिखितमिति
 विश्वेश्वरेश समाप्तं ॥

This date perhaps belonged to a previous MS.

The MSS. of the *Akulāgamatantra* men-
 tioned in Bühler's Cat. of Skr. MSS. in Gujarāt
 etc., iv., p. 252; Poterson, *Rop.*, iii., p. 399

(judging from the extent) probably contain the same work as the present one.

[H. T. COLEBROOKE.]

2567.

1048. Foll. 70; size 16½ in. by 3½ in.; neat, modern Bengali handwriting; seven lines in a page.

Kulārṇava-mahārahasya, a Tantra in seventeen chapters (*ullāsa*).

For a full account of the work see Aufrecht, Bodl. Cat., no. 147.

This MS. differs considerably from the next, which, on the whole, agrees with the Oxford MS. It begins:

केलासशिखरासीनं देवदेवं जगद्गुरुं ।
पद्मज्योतिं परमेशं ध्यायेत्तौ परमेश्वरं ॥ १ ॥
ओदेयुवाच ॥
भगवन्देव देवेश पञ्चक्रानुविधानक ।
सर्वज्ञ भक्तिमूलभ शरणागतपतसल ॥ २ ॥
कुलेश परमेशानं कुरुखामयचारिणे ।
मुषोरे पोरसंसारे सर्वदुःखमलीनसे ॥ ३ ॥

It ends:

इति ते कथितं किञ्चिद्गुरुनामादिवासना ।
समासेन कुलेशानि यो जानाति स पूजकः ॥
रहस्यातिरहस्यानां रहस्योहकुलेश्वरि ।
अध्यासायः समाख्यातः समासेन न विस्तरात् ।
कुलार्णवमिदं शास्त्रं मुक्तिदनुपपत्तिर्तत् ॥

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये सर्वगमोन्नमोन्नमे सपादलक्ष-
सप्तमे पञ्चमसंख्ये गुरुनामवासनादिकथनं सप्तदशोऽंशः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2568.

839. Foll. 62; size 12½ in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 10 or 11 lines in a page; modern.

The same work; chapters i.-xvi.

It begins:

श्रीगुरुं गुरुं पुनीं वदुर्बं शिवमच्युतं ।
ब्रह्माक्षं गिरिजां लक्ष्मीं वाणीं वंदे विभूतये ॥

etc., as in the Bodleian MS.

It ends:

इति श्रीकुलार्णवे महारहस्ये काम्यकर्मकथनं नाम षोडशो ।
१६ ॥० संवत् १८६१ नाचमासे शुक्लपक्षे अष्टम्या गुरुवामरे
पोषी समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2569.

1265. Foll. 72; size 7 in. by 4 in.; fairly written in Devanāgarī; 11 or 12 lines in a page.

Kulapradīpa, a treatise, in verse, in commendation and exposition of Tantric doctrines, in seven chapters (*prakāśa*), by Śivīnandī-
cārya.

It begins:

गुरुं प्रणम्य प्रथमं ततो जहं
गयाधिपं श्रीपरदेवतां च ।
गुदे महोपासककीलिकानां
निबंधमेकं रचयामि रम्यं ॥ १ ॥
यंयेषु येयेषु सदाशिषेन
कविलारः श्रीकुलमार्गे उक्तः ।
प्रायः कलौ ते कुलभा न संति
ज्ञानं च तेषां परमं दुरादं ॥ २ ॥
गुरोः कृपा यत्र भवेत्प्रभूता
ओदेवतायाश्च महान्प्रसादः ।
तस्यैव पुंसः कुलशास्त्रबोधम्
तस्याच भक्तिर्न खलापनोद्या ॥ ३ ॥
येषां दृढा भक्तिरिहासि शास्त्रे
विदति सम्यक्सकलं रहस्यं ।
प्राग्जन्म पुण्याद्विमला मनीषा
ते निंदका नास्य भवन्ति लोकाः ॥ ४ ॥
भीताः पशुभ्यो निजगोपनार्थं
निंदन्ति केचित्कुलशास्त्रनेतृ ।
केचित्कुलनिंदानिरता जपोपा
दीक्षेन ये ते निरये न वस्तु(?) ॥ ५ ॥ ० ६ ॥

तत्रादी कुलधर्मप्रशंसा । श्रीकुलार्णवे ॥०

इति कुलधर्मप्रज्ञासा । इति० प्रथमप्रकाशः ॥ fol. 7a; इति कौलिकप्रज्ञासा fol. 12a; इति कुलपूजाप्रज्ञासा fol. 13b; इति कुलपूजासननयनिरूपणं । इति० द्वितीयः प्रकाशः ॥ अथ पूजाद्रव्यनिरूपणं fol. 15a; इति० तृतीयः प्रकाशः ॥ अथ कलशस्थापनप्रयोगः fol. 25a; अथ भंगास्तोत्रं fol. 35b; इति विजयस्तोत्रं fol. 36b; इति भंगाविधानं । इति० चतुर्थः प्रकाशः ॥ अथ द्वितीयतृतीयचतुर्थेनकारनिरूपणं fol. 37b; इति० पंचमः प्रकाशः ॥ fol. 45; इति दूतीयागविधिः fol. 54b; इति कुंडगोलादिद्रव्यग्रहणविधिः । इति० षष्ठः प्रकाशः ॥ अथ कुलाचारनिरूपणं fol. 56b. The last chapter treats chiefly of *cakras*. It concludes with two couplets quoted from the *Kulārṇava*, ending : ० श्रीलो धनैः परमगहनो योगिनानप्यगम्यः ॥ इति श्रीशिवानंदाचार्यविरचिते कुलप्रदीपे सप्तमः प्रकाशः संपूर्णः ॥ संवत् १९६६ ज्येष्ठसुदी १३ भीमे ॥ श्लोकसंख्या १६००.

The authorities quoted are: *Uttaratantra* (fol. 51a), *Kulacūḍāmaṇi* (fol. 50b), *Kulatantra*, *Kulapañcāmṛita* (fol. 40b), *Kulāmṛita*, *Kulārṇava*, *Tantracūḍāmaṇi* (fol. 55a), *Devīyāmala*, *Pañcayāmala* (fol. 54b), *Brahmayāmala*, *Bhāvacūḍāmaṇi* (fol. 48b), *Yāmalatantra*, *Rudrayāmala*, *Latitāvilāsa*, *Liṅgāgama*, *Śivāgama*, *Samayācāratantra*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2570.

1579. Foll. 345; size 18½ in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī writing of the latter part of last century; 8, in the latter part 10 or 11, lines in a page. The peculiar nature of the paper, as well as the character of the writing in the latter part of the MS. (from fol. 284), point to Nepalese origin.

Merutantra, so called because it is supposed to overtop all the other *Tantras*, of which *Śiva* says he composed 108 in all (foll. 2a, 8b).

In the form of conversations between *Śiva* and *Pārvatī* it puts forth its teachings and precepts before an assembly of gods and *munis* who have taken refuge on mount Meru

from the persecutions of *Jalandhara*, and who hope to obtain safety by a knowledge of "*Mahākāla*" and "*Mahāmāyā*." It is of the mixed order of *Tantras*, professing to give laws to the *Vāmamārgins* as well as to the *Dakṣiṇamārgins*.

It begins (with the numbers added):

यथास्तद्विधाभाति न च भाति कदापि सत् ।
यस्मिन् ज्ञानेन सा भाति तस्यै तस्यै नमो नमः ॥ १ ॥
जलंधरेण विजिते सुरासुरनरे शिले ।
सृष्टरूपेण ते सर्वे महेश्वरं गताः ॥ २ ॥
दिव्यान्वदसहस्राणि समाधिस्य विलोचनं ।
प्रापिता चार्चिता तेषु वामदक्षिणभार्गभिः ॥ ३ ॥
ब्रह्मा तदा बोधयुता नत्वा तं संव्यभिचरत् ।
आयति विधिर्होमस्तोत्रं त्वं व्यापति कं पुनः ॥ ४ ॥
नो वदति यदा शक्तिं त्वां वदति परं शिवं ।
आवयोरपि किं भवेत् तस्यै मे कृपया वद ॥ ५ ॥
इति जुता वचस्तस्याः स्मिता किंचिन्महेश्वरः ।
उपदेश्य विधौन्मादीन् वाक्येनतदुवाच ह ॥ ६ ॥
नराणां परमं वृद्धेरायुः सीराः शतं समाः ।
तद्वद् देवयोनीनां दिनमायुश्च तच्छतं ॥ ७ ॥
वृध्यते परमं तस्य नानं कलियुगस्य तत् ।
धनोर्ध्वसाधेसंपूर्णं धनोर्ध्वं तं प्रमाद्यतः ॥ ८ ॥
इदं भूशैलनिहतमैन्द्रायुमौनधं परं ।
कृतप्रमाणमन्दं तु समयः कायपूरकः ॥ ९ ॥
हवमिहैरिद्रसंस्पर्शैर्ब्रह्मणो दिनमुच्यते ।
या व्यापते महामाया मया तेष्वात्मनिर्गमः (!) ॥ १० ॥
प्रपद्यो ब्रह्मदिवसः कुंभको रात्रिरस्य तु ।
हवं तस्या घटिकया वर्षेनेकं विधेः स्मृतं ॥ ११ ॥
घटीज्ञतमिति तस्या ब्रह्मा जीवति कोटयत् ।
यस्मिन्नेकं सतीरुषा मुञ्चं कृच्छं तु पार्यती ॥ १२ ॥
चतुर्नाभं हरिजीवेहर्षमाचमहं शिवः ।
हवं सा ज्ञतवर्षा वै महाकालस्य गेहिणी ॥ १३ ॥
सर्वैकपुत्रवहेहं त्वत्ता त्वत्ता पुनर्मुखा ।
स सदेव युवा तिष्ठेत्समया विमयीकृतः ॥ १४ ॥
हवं जुता वचस्तस्य देवी ब्रह्मा हरिः सुराः ।
अहंकारस्य विलयं जुता भीता नता पुनः ॥ १५ ॥

देवा जगुः ॥

चाहि चाहि महादेव शरणागतबलल ।
साहंकारा वयं मूढा ईश्वरा इति वादिनः ॥ १६ ॥
निर्जिता अपि निर्लेखा जलधरवधैविधः ।
मशकाच्च वयं देव न च त्वं मशकायसे ॥ १७ ॥
यस्या अये सापि यस्य पदाधीशेन नो समा(?) ।
महाकालः कथं ज्ञेयः कथं मुक्तिर्भवेज्जिव ॥ १८ ॥
मुक्तयः कतिधा देव ज्ञेया का किं च साधनं ।
वदास्माकं यदि कृपा देव्या विष्णो मुरेभु च ॥ १९ ॥

ईश्वर उवाच ॥

ज्ञायते तत्प्रभावेन सकलं देववाक्यतः ।
पुनर्नोदयते पुष्टिं तस्य माया दुरत्यया ॥ २० ॥
मया कृतानि तत्राणि संख्ययाहोहरं ज्ञातं ।
येन येन प्राप्येतां हं देवी संप्रापिता मया ॥ २१ ॥
देवीभिः प्रत्येदेर्वैस्तत्त्वोद्युतविधः ।
येन मार्गेण भवति स स मार्गः प्रकाशितः ॥ २२ ॥
तत्रापि ताविका देवा अहंकारेण मोहिताः ।
अन्यान्देवान्निर्दिष्टा वदकर्मनिरताः सदा ॥ २३ ॥
कलिना हतसौभाग्याः स्थाने याने च नैषुने ।
जायते निरतास्तेन निर्धनाः प्रेतकृपिणः ॥ २४ ॥
दृश्यते ते कलौ तस्माद्भवतिः सम्यगोरितं ।
वेदसारं धर्मसारं तत्राणां दृश्यं परं ॥ २५ ॥
महाकालेन यत्प्रोक्तं यंचनीमुक्तिसाधनं ।
सर्वेषां मेरुतां यातं तत्तत्र मेरुसंज्ञितं ॥ २६ ॥
पृथग्नु तद् दृश्यमानं मनो दत्त्वा पृथक् पृथक् ।
पृथ्वा निजसंदेहं दूरीकुर्वन्तश्चक्रिताः ॥ २७ ॥

Some idea of the contents of the work may be formed from the colophons of the different chapters (*prakāśa*): 1. (fol. 5a) *vyavasthāprakāśa*; 2. (fol. 13b) *saṃskāra*; 3. (fol. 34a) *dīkshā*; 4. (fol. 39a) *homaṇidhi*; 5. (fol. 72a) *āhnikā* (i.e. *āmṇāyānām rahasyaṇ*); 6. (fol. 94a) *puraścaryā*; 7. (fol. 102a) *siddhisthīrikaraṇa*; 8. (fol. 107b) *rudrālakṣhaṇa*; 9. (fol. 114b) *pārthivapūjāvidhi*; 10. (fol. 148a) *puraścaryā-kaulikācāra*; 11. (fol. 177a) *kalisaṃsthitaṃ savidhimantrakathanam*; 12. (fol. 193a) *veda-*
mantra; 13. (fol. 202a) *navagrahakathana*;

14. (fol. 208b) *pratyāṅgirāmantrakathana*; 15. (fol. 217b) *vaidikayantrakathana*; 16. (fol. 224a) *lakṣiṇāmṇāyagaṇapatimantra*; 17. (fol. 245a) *ūrdhvāmṇāyagaṇapatimantra*; 18. (fol. 250b) *pūrvāmṇāyagaṇapatimantra*; 19. (fol. 268a) *paścīmāmṇāyagaṇapatimantra*; 20. (fol. 272a) *uttarāmṇāyagaṇapatimantra*; 21. (fol. 275a) *sūryamantra*; 22. (fol. 279a) *navagrahamantra*; 23. (fol. 314a) *brāhmyādyashṭaśaktimantra*; 24. (fol. 319b) *daśadigīśamantra*; 25. (fol. 321a) *dīpaṇidhi*. The 26th *prakāśa* is left unfinished, breaking off after v. 993.

A MS. described in the Cat. of Skr. MSS. in the N.-W. Prov., pt. vi., p. 56, is stated to consist of 35 chapters.

[H. T. COLEBROOKE.]

2571.

721d. Foll. 27 (besides a *buddhapatrum* to fol. 8); size 16 in. by 5 in.; clear, somewhat small, modern Bengali writing; thirteen lines in a page.

I. Foll. 1-8a. *Bijanyākaraṇa-mahātāntra*, a Tantric tract, in six chapters, consisting of speculations on the mystic value of the letters of the alphabet, a mystery the knowledge of which is represented as containing the germ of the whole visible and invisible universe. The revelation is, as usual, made by *Mahādeva* to his inquisitive consort.

It begins:

नत्वा ज्ञानमयीं देवीं कालीं त्रयाक्षसूतिका ।
वीजं वीजार्थकं यन्नु शिव आह यथावत् ॥ १ ॥

जीपार्वतुवाच ॥

हे नाथ जगदाधार शम्भो संसारतारक ।
यापृच्छाम्यहं देवेश तन्मे व ॥ त्वमर्हसि ॥ २ ॥

श्रुतं व्याकरणी देव तर्कं यदर्थमूचकं (?) तर्कयद ॥
यातञ्जलं विशेवं च साख्यं वेदानकं विभो ॥ ३ ॥

सरहस्यं सोपदेशं सर्वमेतद् यथोचितं ।
आगमं निगमं चापि नैगमं वेदमेव वा ॥ ४ ॥

वेदार्थमय तत्त्वं च यस्मै तदुपासकं ।
 तत्त्वार्थमय तत्त्वं च आभासे विहितं चित्ते ॥ ५ ॥
 चित्तेर्महाभासमय आत्मज्ञानं सनुवितं ।
 तोययिष्यसमं देहं गेहं वाच निरर्थकं ॥ ६ ॥ ० ११ ॥
 तत्तदन्यच्च मे देव सर्वं कथितवान् पुरा ।
 अधुना संप्रवक्ष्यामि दासीत्याश्रय धीमताः ॥ १२ ॥
 अतिगुप्ततरं वक्ष्ये तुभ्यं काशीयते वद ।
 नो चेत् प्राधान्यपरित्यज्य यास्यामि तत्र शंकरं ॥ १३ ॥ ० ३३ ॥

Mahādeva at first refuses to reveal to her this mystery of mysteries, but is at last obliged to yield.

मृगु देवि महेशानि कथं कामदुषा नृणां ।
 देवानामपि देवेशि सेन्द्रादीनां दिवीकसां ॥ ३३ ॥
 आदौ वर्यं वदाम्यस्य स्वरं हलविस्मयकं ।
 ततो युगं वदामि त्वां विद्युगं वा चतुष्टयं ॥ ३५ ॥ ०

Śiva constantly uses the form *dihī* (दिहि दुर्गे, प्रिये दिहि etc.) which the commentary (*śl.* 40) explains by जानीहि.

The last page, containing a few *śloka*s and the colophon, was written by a different hand.

It ends :

शुक्ला शिवस्य वचनं शिवा मुहावनाश्रिनी ।
 नत्वा शम्भुं गतोन्मादा सखीयं गृहमागता ॥ ३३ ॥

इत्युनामहेष्टरसंवादे महागुप्ते सर्वज्ञास्त्रोद्गारे ज्ञानकाण्डशेष-
 रहस्ये सर्वकामदे महागमे विज्ञतमहितमो गयः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf Colobrooke's *Pandit* calls the work *Śaivavyākaraṇa*, for which see no. 2572.

II. Foll. 8b-27. [*Mahātāntra*]-*Bhāvārtha-dīpikā*, a commentary on the foregoing tract, by *Rāmānanda Devakarman Vācaspati Bhaṭṭācārya*, a resident of the country of Khiri, then ruled over by *Caitanyasimha* (*Mallamahindra*).

It begins : सर्वो गंवाय चंदाय नमः ॥

नत्वाच कालीं मुखालीं* श्रीरामाश्रयवन्दिता ।
 बीजव्याकरणादीनां टीकां वक्ति यथामति ॥

* मुखानां आलिः पङ्क्तिर्विज्ञते यस्यास्तां । comm.

श्रीलरामानन्ददेवश्रीनां रामपदाश्रयी ।
 अत्ययोग्यो ग्रन्थकृती मन एतत् प्रवर्तितः† ॥
 यावन्ति ग्रन्थसाराणि सन्तीह जगतीयतेः ।
 तेषां सारं समुद्धृत्य शिवेनैतत् कृतं पुरा ॥ ०

It ends :

इत्युनामहेष्टरसंवादे इत्यादयो व्यक्तविशेषणकाः ॥ ० ॥
 आगमानी समाकृत्य सारं सारं यथामति ।
 कृता टीका मया यानात् पठ्यं भावुकाः सदा ॥
 श्रीमन्नमस्त्रमहीन्द्रसनातिपरश्रैतन्मसिहो नृपो
 धीरः सत्यपरायणो हरिरतो निर्लोभको निःस्पृहः ।
 तद्देशे स्तिरिस्तंभके‡ निवसति श्रीरामनामा कविः
 श्रीमद्गुप्तिनिदेशतो विरचिता टीका सता गृह्यतां ॥
 प्रकाश्या यत्प्रयासेन टीकेयं देवदुर्लभा ।
 रुद्र तं चाहि सततं नक्त्यर्थं तनुसंज्ञकं ॥
 तद्विज्ञा वर्धतां नित्यं सदासु तन्मतिर्नयि ।
 इत्येवं प्रार्थयामि त्वां न चाम्यद्विषयं निर्णयं ॥
 नाहं विज्ञाचाररतो नातिविज्ञाविनोदधीः ।
 न तपस्यायुगो नित्यं न नित्यं गुरुपूजकः ॥
 बुद्धापुङ्गी द्विजो गुह्यो त्वव वेदानुशासनं ।
 इति त्वं परिसंभाव्य ज्ञायते ते कृपा यदि ॥
 श्रीमद्रामपदे भक्तिं देहि रुद्र नमो ऽस्तु ते ।
 तथा मे धर्मकामार्थमोक्षाः संयापि सिद्धतां ॥
 तथा भार्यापुत्रपौत्रप्रपौत्रेभ्यः प्रदीयतां ।
 न धनं प्रार्थये रुद्र न सुखं वनितादिजं ।
 तुभ्यं पूजा राम भक्तिर्मैरयं जाह्नवीजले ॥

इति श्रीरामानन्दवाचस्पतिभट्टाचार्यविरचिता महातन्त्रभा-
 वार्थदीपिका समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

† ? अत्ययोग्योऽपि सन् एतद्विषये अर्थात् टीकाकरणाविषये मनः प्रवर्तितमित्यर्थः । इति योजना । ननु अत्ययोग्यपदस्य को ऽर्थ इति चेत् । योग्यो ऽर्थः । न योग्यो ऽयोग्य इति ० comm.

‡ तत्त्वामधेयज्ञाने स निवसतीति ननु स ग्रामः कस्य देशो विषय इति चेदाह ० श्रीमन्नमस् ० । अत एव महो नाम वंश-
 विषयः । अत एव महो महो महो महो ये महोन्मा राजानसे
 मन्नमहीन्द्रा इति पियहः । ० तेषां सनातीनां मध्ये वरः छेदो
 ऽर्थं चेतन्यसंज्ञ (!) इति चेतन्य इति कृत्वा संज्ञा यस्येति । ते
 चानित्या इति कप्रत्ययनिषेधः । ० comm.

2572.

721e. Foll. 28; size 16 in. by 5 in.; clear, modern Bengali writing; foll. 13-21 by the same hand as the preceding MS.; the rest by a different hand; 13-15 lines in a page.

A commentary (*tippani*), entitled *Bhedikā*, on *Rāmānanda's Bhāvārthadīpikā*, by his pupil *Rāmatanu Śerman*.

It begins:

प्रथम्य विश्वेशगुरुमाश्रयं (?) र. रमेश)

श्रीरामचन्द्रं त्रिजगद्गुरुम् ।

श्रीरामवाचस्पतिपादसारः

श्रीरामतन्त्राहक इति दिव्यः (?) ॥

मूको भवति पाषाटः सज्जः सिन्धुतरे क्षमः ।

श्रीगुरोः कृपया भूयात् शिवेनोक्तं कदा मुखा ॥

वीजव्याकरणं यत्तु विषु लोकेषु दुर्लभं ।

अपारसिन्धुं जानीहि पारावारविषयिणं ॥

तस्यैव पारावारे मे गुरुः शङ्को ऽपि लक्ष्यते ।

दीपिकेया कृता येन धन्या जान्या मुरेरपि ॥

तस्याधरमुधापानशालिना काकरुपिणा (?) ।

विप्रत्यते नया किञ्चिद्भिभाष्य गुरुपादुकां ॥

अथ विश्वधंसाय ओं गंघाय चंदाय नम इति टीकाकृता ज्ञादी लिखितं । तस्यार्थो यथा गं गणेशे इति कोवे वक्ष्यति संप्रदाने च इति च कारकपादे विधास्यति एवं च चतुर्वर्गसाधने इति च । अत एव उभयत्र चतुर्वर्गकवचनेन साधनीयं चतुर्वर्गप्रदाय गणेशाय नम इति निष्कृष्टार्थः ॥ ०

The title is given in full on fol. 21b: इति श्रीरामतनुशर्मणा श्रीगुरुचरणप्रसादकेन विरचिता जैवव्याकरणीयसंज्ञाभाषाटीकाटिप्पणी भेदिकेति ॥

It ends: संप्रदानसंज्ञासर्वं हित्वा भक्तेराधिक्यतां दर्शयन्वाह पुनर्भक्तिरिति ज्ञाह्वीजले नखमिति च प्रार्थनाविरामः ॥ इति श्रीरामतनुशर्मणा गुरुपादसारेण विरचिता वडाध्यायटिप्पणी भेदिका समाप्ता ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2573.

364. Fol. 271; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

Tantraratna, or *Tantraratnadīpikā*, a compilation of extracts from the principal *Tantras*, on religious rites and ceremonies, by *Krishṇa Vidyāvāgīśa Bhaṭṭācārya* of Navadvīpa.

It begins:

निम्नानंदी परां वंदे ब्रह्मरूपं गुणाश्रयां ।

सर्वभूतमयीं देवीं श्रीमच्छिपुरसुंदरीं ॥ १ ॥

पुराणकरिण्यं वंदे गणेशं पार्वतीसुतं ।

यस्य स्मरणमात्रेण विघ्ना दूरीभवन्ति हि ॥ २ ॥

गुरुदेवं नमस्कृत्य -- -- सर्वशारदं ।

यस्य पादरजोभिश्च तीर्थजानफलं लभेत् ॥ ३ ॥

आगमोपनिषदभिर्न्यूनोद्धतं संस्कृतं निजगुरुपदेशतः ।

तन्त्ररत्नमिदमुत्तमं बुधा भावयन्मनःपहाय नासरे ॥ ४ ॥

असंख्या त्रिपुरा देवी असंख्याता च कालिका ।

वागीश्वरी तपासंख्या तथा च अकुलकुला ॥ ५ ॥

मार्तगिनी चाक्षपूरी विमला चंडनायिका ।

त्रिपुरेकजटी दुर्गा वा चान्या कुलसुंदरी ॥ ६ ॥

वेङ्कटं गायपायं च महासीरमतं तथा ।

शैवं शंकरजातं च यत्किञ्चिद्भूतसंभवं ॥ ७ ॥

With the verses which follow, compare Prof. Bhandarkar's extracts from the *Vāmakeśvara-tantra*, Rep. 1883-84, pp. 87, 375; and Aufrecht, Cat. Bodl., no. 169.

चतुःपट्टिश्च तंत्राणि मातृशामुत्तमानि च ।

महामायाशंवरं च योगिनीजालशंवरं ॥ ८ ॥

[तन्त्रशंवरं] कं नाम भैरवाहकमेव च ।

बहुरुपाहकं ज्ञानं ज्ञानलाहकमेव (r. याम०) च ॥ ९ ॥

तन्त्रज्ञानं (चन्द्रज्ञानं Bh., A.) वामुक्तिं च महासंमोहनं [तथा ।

महाशंखं (महोच्चुष्ये Bh.) महादेवं चातुलं च लयोन्नरं [(नयोन्नरं Bh.) ॥ १० ॥

चतुर्भेदं (तुर्भेद Bh., A.) मातृभेदं च गृह्यतंत्रं (गु० Bh., [A.] च कामिकं ।

कलापदं (कलावाद् A., कालपाद् Bh.) कलासारं [(कालसारं Bh.) तथान्यत्कुञ्जिकामतं ॥ ११ ॥

लयोन्नरं (न० Bh., ? मतोन्नरं A.) च विद्यासर्वं (वीजसर्वं [Bh., वीणातन्त्रं A.) तोतलं तोतलोन्नरं [(तोतलं Bh., चोट० A.) ।

यंचामृतं रूपभेदं भूतोद्भूतमेव च ॥ १२ ॥

कुलसारं कुलोद्गीशं [कुलचूडामणिं तथा] ।
तत्र विष्णुतन्त्रं (सर्वज्ञानोत्तरं चैव Bh., A.) देवि
[महापिपुमतं (महापिपुमतं Bh.) तथा ॥ १३ ॥

महालक्ष्मीमतं देवि सिद्धयोगेश्वरीमतं ।
कुरुपिकादिकं देवि रुषिकान्तमेव च ॥ १४ ॥
सर्वेश्वरीमतं देवि (र. ० वि) विमलान्तमेव च ।
पूर्वपश्चिमदक्षं च उत्तरं च निरुत्तरं ॥ १५ ॥
तत्र वैशेषिकं ज्ञानं श्रीरावल्लभयापरं ।
अरुणेशं मोहिनीशं (आ० मोदनेशं Bh.) विष्णुशेखरमेव
[च ॥ १६ ॥

एतदादीनि तन्त्राणि परिलोक्य विचार्य च ।
वैदिकान्वयसंभूतनवद्वीपनिवासिना ॥ १७ ॥
श्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्यैः धीमता ।
तन्त्राणां सारभूतं च तन्त्ररत्नं प्रतन्यते ॥ १८ ॥
इत्यशीर्षे ॥

जैमिनिः सुगतश्चैव नास्तिको लग्न एव च ।
कपिलश्चाक्षपादश्च षडेते हेतुवादिनः ॥ १९ ॥ ०

According to Rāj. Mitra, Notices, i., p. 126, the work consists of five *paṭalas*, treating resp. of secret congregation, time for initiation, mystic diagrams, rituals, and regulation of the breath and gesticulation during worship.

In the present MS., which is not punctuated, the following divisions have been noticed :

इति वैदिकश्रीकृष्णविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिते तन्त्ररत्ने
चक्रविचारो नाम प्रथमपटलः ॥ अथ नासादि नियमः ॥ fol.
18b; इति दोष्ठाविधिः । अथ पुरश्चरः fol. 83a; अथ
जपमालासंस्कारः fol. 109b; इति शिवावलिः । अथ श्यामा-
चाराः । fol. 137a; इति कालीसपथः । अथ नित्यहोमविधिः
fol. 165a; इति भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे कालीकवचं
(36 verses) fol. 167b; इत्युत्तरतंत्रे कालीप्रस्तावे काली-
भैरवसंवादे दक्षिणकालिकाकवचं (83 vv.) fol. 172a; इति
महाकालीविरचितं श्रीदक्षिणकालिकासखपाख्यं स्तोत्रं (22 vv.)
fol. 174b; इति कालिकाकुलसर्वस्वे शिवपरमुरामसंवादे
कालिकानामसहस्रं (स्तोत्रं 221 vv.) fol. 186b; इति
तारामंत्रप्रकरणं । अथ तारावाचना fol. 215b; इति ज्ञानि-
स्तोत्रं (11 vv.) इति श्रीनलतंत्रे परमरहस्ये ताराहं fol.
235b; इति शिवज्ञाने तारास्तवः (17 vv.) fol. 237b;

इत्येकवीराकस्तोत्रतारास्तवः (27 vv.) fol. 239a; इति
श्रीशंकराचार्यविरचिता तारापञ्चदिका (31 vv.) fol. 241b;
इति योगिनीमते ताराकवचं (28 vv.) fol. 243a; इति
भैरवतंत्रे भैरवभैरवीसंवादे ताराकले त्रैलोक्यमोहनं नाम कवचं
(39 vv.) fol. 245b; इति गोरक्षसंहितायां नीलसरस्वती-
कवचं (60 vv.) fol. 249a; इति श्रीहरगौरीसंवादे श्री-
तारायाः कुलसर्वस्वनाम स्तोत्रं (189 vv.) fol. 259b; इति
महाश्रीनक्रमः fol. 260b; इति कुमारपूजा । अथ चिता-
स्तवनं fol. 265b.

It ends :

एवं शतवयादूर्ध्वं देवान् तर्पयेज्जले ।
ज्ञानतर्पणमून्यस्य न स्याद्देवस्य तर्पणं ॥
इत्यनेन विधानेन सिद्धिं प्राप्नोति निश्चितं ।
इह भुक्ता वराभोगान्ते याति हरेः पदं ॥

इति श्रीरत्नाधनं ॥ Apparently incomplete.

The leaves are marked २० दी० or १० २० दी,
or १० २० का; and on fol. 1a Colebrooke calls
the work *Tantradīpikā*.

[H. T. COLEBROOKE.]

2574.

1582. Foll. 294; size 18½ in. by 5½ in.;
good Bengali handwriting of 1790 A.D.; 8 or 9
lines in a page.

Tantrasāra, a summary of Tantric cult,
compiled by *Kṛishṇānanda Vāgīśa Bhaṭṭācārya*.

It begins :

मत्वा कृष्णपदद्वन्द्वं त्रयादिसुरवन्दिता ।
गुरुं च ज्ञानदातारं कृष्णानन्देन धीमता ॥
तत्तद्व्यगताज्ञानाज्ञानार्थं प्रतिपद्य च ।
लौकिकार्थं च संक्षेपात् तन्त्रसारः प्रतन्यते ॥

For an analysis of the work see Aufrecht,
Cat. Bodl., no. 149 (cf. Rāj. Mitra, Notices, ii.,
p. 326; Weber, Berl. Cat., no. 1335). It is
variously described as consisting of three
(Rāj. M.), four (Aufr.) or five (Weber) sections
(*pariccheda*). The colophons of those marked
by Aufrecht are found here: I., fol. 31b; II.,

fol. 199b इति० तृतीयः(!) परिच्छेदः (but द्वितीयः MS. B., fol. 157b); III., fol. 252b इति स्वयं कवच-परिच्छेदः ।

The MS. is preceded by a leaf of diagrams, and three leaves containing a list of contents.

It ends (cf. Notices, ii., p. 326):

वेदार्थशास्त्रविपरीतविलोकनेन
प्रायोभवश्चजनलोपनपेक्ष मातः ।
तद्गृहकूटविशदीकरणेन ज्ञातान्
मातः स्वस्व तव पादयुगेन याते ॥
यद्यन्मया नाथ विमूढपुत्रा
स्वहीकृतं गुह्यतमं तु तन्मे ।
अनन्यमेतत् करुणानिधान
क्रोधो न चाहः खलु पातयेतु ॥

इति श्रीमहानहोपाध्यायश्रीकृष्णानन्दभट्टाचार्यविरचितसूक्त-
सारः समाप्तः ॥

ज्ञाके षड्विंशशतसंज्ञशभूतान्ने भवानीपदा-
भोगश्चन्द्रननुषणं सुरमुरच्छेदितमेवैन्दितं ।
नत्वा फाल्गुनिकद्वितीयदिनसे शुभ्या तिथौ भार्गवे
चारे जीवनशरीरा विहितलिता यत्नादियं पुस्तिका ॥
यत्नेन लिखिता पुस्तौ येनेयं हियते मनः ।
जननी विद्वद्री तस्य जनकश्चापि विद्वदः ॥

ज्ञाकाद्याः १७१२ ॥ श्रीरामजीवनशरीरः सागरनिर्दं ॥
श्रीश्रीचनुपूखीये मनः ॥

The statement of the Berlin MS., that the work was revised by (Bhairava) Anpīlānanda, would seem to refer only to that MS. which commences differently from the others.

[?]

2575.

1200. Foll. 255; size 12½ in. by 4½ in.; carefully written, in Devanāgarī, towards the end of last century, by two or three different hands; eleven lines in a page.

The same work.

[H. T. COLEBROOKE.]

2576.

2055. Foll. 193; size 11½ in. by 5½ in.; Devanāgarī writing of the early part of last century; twelve lines in a page.

Mantramahodadhi, an exposition of *Tantric* worship, in 25 chapters (*lāraṅga*), composed, under the patronage of king *Lakṣmīnṛisimha*, in Samvat 1645, by *Mahādhara*, son of *Rāma-bhakta*, and grandson of *Ratnākara*; with the author's own commentary entitled *Naukā*.

See Anfrecht, Cat. Bodl., nos. 154, 155; and the Benares edition of 1862. [GAIKAWAR.]

2577.

1332. Foll. 137+74; size 11½ in. by 3½ in.; Bengali handwriting of the early part of last century; ten lines in a page.

Mantramahodadhi, followed by the commentary written separately. Some leaves in the latter having apparently been lost, have been replaced in Devanāgarī.

[H. T. COLEBROOKE.]

2578.

1508b. Foll. 68 (of which foll. 1, 6 and 7 are missing); size 11½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1799 A.D.; thirteen lines in a page.

Mantramahodadhi, without the commentary.

[H. T. COLEBROOKE.]

2579.

1442d. Foll. 58 (fol. 9 of which is missing, while fol. 29 is double); size 12½ in. by 4 in.; indifferent, modern Devanāgarī writing (foll. 28 and 29a by a different hand); eleven lines in a page.

Mahādhara's Naukā, without the text.

Rather incorrect.

Some corrupt verses at the end: धातुवक्रनि-
माद्रिभूति(!) विक्रमार्कनृपती शकेन्द्रे । ० ॥ विष्णुनाथानंद-
नाथज्ञातः काश्या सदाशिवः । लिलेखेतां गुभां नीकां टीकां
मंत्रमहोदधेः ॥ ० were probably copied from a pre-
vious MS. [H. T. COLEBROOKE.]

2580.

1426. Foll. 181; size 12½ in. by 4½ in.;
careless, modern Devanāgarī writing (foll. 119-
127a by a different, regular hand); nine lines
in a page.

Mantraratanāvalī, an exposition of Tantric
rites and formulas in twenty-six(?) chapters
(*ullāsa*), compiled, for king *Kīrtisimha*, by
Mīśra-śrī-Bhāskara.

It begins: सिद्धिः ॥

नत्वा श्रीगुरुकृपानाथचरणी सर्वार्थसिद्धिप्रदी
विप्रख्यातदिवाकरं गणपतिं देवीं च वागीश्वरीं ।
यद्द्वेषेण सुगोपितं गुरुनुसादुक्ता मुदे मंत्रिणां
मुत्पद्यते क्रियते मयाचैनविधी श्रीमंत्ररत्नावली ॥ १ ॥

अनलकमलनेत्रापूर्णाशीतां मुपस्थाद्
दनुजमनुजदेवैः पूजिता -सिंसेः ।
उदिततरणितेजोमंडलारककांतित्
दिशन् सकलसिद्धिं मुदरी साधकेभ्यः ॥ २ ॥

श्रीर्दये कीर्तिसिंहो विभववितरणाडवरे कीर्तिसिंहः
सौर्दये कीर्तिसिंहो रिपुबलमथनप्रोद्धतः कीर्तिसिंहः ।
सत्कीर्ता कीर्तिसिंहः सुजनजनमनोवत्तमः कीर्तिसिंहः
सिद्धिदाकीर्तिसिंहः विभुवनभवने कीर्तिसिंहात्मकः
[३ ॥

मिश्रश्रीभास्कराख्येन कीर्तिसिंहस्य चाज्ञया ।
मंत्ररत्नावली नाम क्रियते बालबोधिनी ॥ ४ ॥

तत्रादी गुरुशिष्यलक्षणमाचक्षते ॥

अवदातानयः शुद्धः स्तोत्रिताचारतत्परः ।
आत्मनी वेदवित् क्रोधरहितः सर्वशालक्षित् ॥
अज्ञावानतमूपरश्च (? नमस्कृतः) प्रियवाक् प्रियदर्शनः ।
शुचिः सुवेष्टस्वरुहः (? वास्तवः) सर्वभूतसमानधीः ॥
श्रीमाननुद्धतमतिः पूर्वोक्तताविमर्शकः (!) ।
सगुणाशुभकृतधीः कृतज्ञः शिष्यवत्तमः ॥

नियहानुग्रहे दक्षी महामंत्रपरायणः ।

अहापोहप्रकारकः मुद्राज्ञायः कृपालयः ॥

इत्यादिलक्षणेभ्युक्तो गुरुः स्यात्परिमानिधिः (!) ।

शिष्यः मुद्रानयः श्रीमान् कुलीनः प्रियदर्शनः ॥

स्वहवाक् पुस्त्यचरितो श्रोतधीर्भवर्जितः ।

कामक्रोधपरित्यागी रागी च गुरुपादयोः ॥

देवताप्रणतः कायमनोवाग्भिर्दिवानिशं ।

निरुजो (? नो) निजिताशेषयानकः (? वातकः)

[अज्ञयानितः ॥

द्विजदेवपितृणां च निम्नपूजापरायणः ।

युवा विनियताशेषकारणः कुरुपालयः ॥

इत्यादिलक्षणेभ्युक्तः शिष्यो दीक्षाधिकारभाक् ।

तयोर्वैतरवासेन ज्ञाताम्योन्यस्तभावयोः ।

गुरुता शिष्यता वापि नाम्येति विनिश्चयः ॥

इति मंत्रनुक्तावस्था ॥ अथ मंत्रेषु विशेषनिरूपणं ॥ ०

अथ बालादिभेदः fol. 3b; अथ नक्षत्रप्रकारः fol. 4a;
अथ चक्रशोधनं fol. 5b;—ii. अथ दीक्षाप्रकारः fol. 6b;
iii. अथ कुंडलानि fol. 11b; iv. भूमी श्रीचक्रं वंशवर्णेन
पूरयित्वा । अथ वायव्यदेवतायाः दीक्षा । fol. 23a; v.
अथ समयाचारः fol. 31a; vi. अथ होमविधिः fol. 33b;
vii. अथ मंत्राणां दश संस्काराः । fol. 40b; viii. यलि-
स्तुतिस्थितिर्ध्वं [सि] न्यविधानानुसंहारकं (!) । कूर्मं वंशविधं
शम्भुजासते (?) तं स्तुतः शिवं ॥ ० sets of devotional
verses with explanations, fol. 45a; ix. अथ मुद्रा
fol. 62a; x. अथ कूर्मचक्रं fol. 64a; xi. विद्यापूजनं
fol. 68b; xii. (रत्नपूजाविधानं) fol. 71a; xiii. अथ
काम्यकर्मणि fol. 74a; xiv. अथ काम्यकर्महोमः fol.
77b; xv. (न्यासविधिः) fol. 82b; xvi. (दक्षिणापुस्त्यं)
fol. 98a; xvii. अथ वारादीभेदाः (! mainly formulas)
fol. 105b; xviii. प्राणाग्निहोत्रविधिः fol. 115b; xix.
do., fol. 120b; xx. अथ नाचिकामंत्राः fol. 122b;
xxi. अथ शिरोमंत्राः fol. 127a; xxii. अथ भुवनेश्वरी-
मंत्रविवरणं fol. 133b; xxiii. अथ त्वरितामंत्रविवरणं
fol. 143b; xxiv. अथ दुर्गामंत्राः fol. 156b; xxv. अथ
गणपतिमंत्राः fol. 165a; xxvi. अथ वरमंत्राः fol. 175b.

This chapter seems to end fol. 180b अग्नि-
जातवेद इहावह सर्वकर्मणि सादय स्वाहा ॥ २६ ॥ when
there follow three more lines of formulas,

कथं रत्नात्मकं देव कथमायतनात्मकं ।

कथमाज्ञायसंसेधं कथं निदात्मकं प्रभो ॥ ५ ॥

इच्छर उवाच ॥

रत्नात्मकं वस्तु चिपुरा पर[मे]श्वरी ।

चतुर्लक्षी सेवमाना तदा कामदुषा वरा ॥ ६ ॥

श्रीविद्या च तथा लक्ष्मीर्माहात्म्येण च ।

विशक्तिः सर्वसाधन्यलक्ष्मी यंच प्रकीर्तिताः ॥ ७ ॥ ०

1. *ekākṣharalakṣmīpūjāvidhi*; 2. *mahālak-
shmīpūjā*; 3. *trīkṛtīmahālakṣmīyajana-
vidhi*; 4. *sāmraṇyavidyāyajana-
vidhi*; 5. *ātmanāṣṭākṣa-
raparajyobirevidyārādhanam*; 6. *prapañcavidyā-
paranishkṛtubhedasamārādhanam*; 7. *ajapānā-
ma-vidhānam*; 8. *mātrikāpūjāsādhana-
vidhi*; 9. *tripureśvarīsamārādhanavidhi*; 10. *kāmeś-
varīpūjāvidhi*, etc.

It ends :

मलकोलं ततः कुशाक्षरं समधिभिः सुखं ।

अनन्दानं प्रकुर्वीत रत्नैः सद्भिः समन्वितं ॥

एवं यः कुरुते विद्वान् दमनारोपणक्रमे ।

तस्य सावत्सरी यूना श्रीविद्याधिष्ठिता भवेत् ॥

इति दक्षिणामूर्तिसंहितायां दमनारोपणविधानं नाम षटलः
समाप्तः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2584.

1230a. Foll. 17; size 11 in. by 4½ in.; fairly good, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Kāmākhyātantra, a treatise on the worship of Śakti, in the form of *Kāmākhyā*, here consisting of 7 *paṭalas*.

It begins : श्रीदेव्युवाच ।

भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वविद्याप्रिय प्रभो ।

सर्वदानंददुहय सर्वोपनिषदाश्च ॥

श्रुतानि सर्वतन्त्राणि साधनानि च सर्वज्ञः ।

विद्यास्ताः सकला देव फलानि त्वत्प्रसादतः ॥ ०

Cf. Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 39, where, as in the next MS., the treatise is divided into 9 *paṭalas*.

It ends :

एतत्ते कथितं चेहाह प्रकाश्यं कदाचन ।

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं सदा प्रिये ॥

पद्मोदये विशेषेण गोपनीयं प्रयत्नतः ।

भट्टानां साधकानां च साक्षिभ्यो न वदेदपि ॥

न दद्यात्कायसंज्ञेभ्यो विगीतेभ्यस्तथैव (?) शिविनी ० च ।

उदासीनजनस्यैव साक्षिभ्यो न वदेदपि ॥

दाभिक्ताय न दातव्यं नाभक्ताय कदाचन ।

मूलैव भावहीनाय हरिद्राय मनाहया ॥

दद्याच्छात्राय पुत्राय कौलिकाय महेश्वरि ।

कालीभक्ताय शैवाय प्रदद्याच्च शिवाहया ॥

अनेन भवमुक्ताय महाकालप्रपूजने ।

मुरालीवदकायाय शिवावल्लिप्रदाय च ॥

इति श्रीकामाख्यातंत्रे चावतीश्वरसंवादे (thus always)
सप्तमः षटलः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2585.

1442b. Foll. 13; size 12½ in. by 4 in.; very careless, modern Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Kāmākhyātantra. The treatise is here divided into 9 *paṭalas*, the first two of which correspond to *paṭ.* 1, and 3 and 4 to *paṭ.* 2, of the preceding MS.

[H. T. COLEBROOKE.]

2586.

3187. Foll. 29; size 7½ in. by 6 in.; well written, in Devanāgarī, on European paper (water-mark 1867); ten lines in a page.

Kalpasūtra, a manual of certain Tantric rites, ascribed to *Parasūrama*.

It begins :

श्रीगुरुगणपतीष्टदेवताभ्यो नमः ॥ अथातो दीक्षा व्याख्या-
स्यामो भगवान्परमशिवभट्टारकः श्रुत्यष्टादशविद्याः सर्वविधि-
दर्शनानि लीलायां ब्रह्मद्वयस्थापकः प्रणीय स विमत्या भगवत्या
भैरव्या ख्याता भिद्यया पृष्टः यंचभिर्मुक्तैः यंचाज्ञायान्परमात्म-
सारकथान् प्रणित्य तत्रायं विद्वान् षट्षिंशत्तन्त्रानि विष्टे श्वरीरं
कंचुकिः शिवो जीवो निष्कंचुकिः परमशिवः स्वधर्मज्ञः

पुरुषार्थो पञ्चात्मिका निष्ठाः शब्दा मन्त्राद्यान्ध्रियशक्तिता
संप्रदायविष्ठासाध्या सर्वविशिष्टविष्ठासम्पत्तिर्ब्रह्माख्यं गुरुन-
देवतामनःपञ्चानानैष्येन भावनादेतन्नामविष्ठातानन्दं ब्रह्मणो
रूपं तच्च देहे व्यपस्यतं सर्वेषु दर्शनेषु गुणेषु विष्ठा । तच्च
सर्वेषा मतिमान्दीक्षेत । दीक्षास्तिस्रः शाक्तिकी शोभनी मोक्षी
चेति । तच्च शाक्तिकी शक्तिप्रवेशनाम्नाभवी चरकविष्ठासा-
ध्याची मन्त्रोपदिष्टा । सर्वेषां कुर्यादेकैकां वेत्तेके । सगुरुः क्रमं
प्रयत्नं सांगं हुत्वा तद्व्योम्नासधानं शिष्यमाहूय वाससा मुखं
चक्षुः गणपतिललिताश्यामावातौलीपराधाचर्चिर्भुजस्तनवोद्वे-
सिद्धांतं आवयित्वा ॥ तच्छिरसि रक्तमुक्ताचरणी भावयित्वा
तदमृतस्वाहितं सर्वमलंकुर्यात् ०

ब्राह्मे मुहूर्तं उपाय सहस्रदलकमलकशिंकामध्वनिविष्ठागुरु-
चरकयुगलविगलदमृतरसविसरपरिभुक्तासिलंगो ० fol. 3a ;
अथ यागविधिः fol. 3b ; अथ होमविधिं व्याख्यास्यामः fol.
22b ; अथातः सर्वेनां मन्त्राणां सामान्यपद्धतिं व्याख्यास्यामः ॥
fol. 24b ; भूभुवः स्वस्तस्त्वितुर्वरेण्यं ० प्रचोदयात् । इति
विंशती गायत्री ॥ यत्त इन्द्र भयामहे ० (Rigv. viii. 38,
13) । स्वस्तिदा ० (ib. x. 152, 2) । इतिद्वी गायत्री ॥ ०
शेखराय नमः ॥ ० नमो भगवते श्रीसूर्याय ॥ ० पुंडरीकाक्षाय
नमः ॥ पुष्करेक्षाय नमः ॥ अनलेक्षाय नमः ॥ कमलेक्षाय
नमः ॥ विष्णुक्षाय नमः ॥ श्रीमहाविष्णवे नमः ॥ इति
षोडशमन्त्रेण समवृष्टिरुपिणी दूरदुष्टिसिद्धिप्रदायकचक्षुःशुक्ती
विष्ठा ० । इति महाव्याधिनाशनी विष्ठा ॥ ०

It ends :

य इनां दशकांडों महोपनिषद् महात्रैपुरसिद्धांतमालासर्वस्व-
भूतानहरहरपीते स सर्वयज्ञेषु यथा भवति यं यं क्रतुमधीते तेन
तेनास्येष्टं भवतीति श्रुतिमित्युपनिषदिति शिष्यं ॥ इति श्रीदुह-
खत्रियकुलकालांतकरेशुकागर्भसंभूतमहादेवप्रधानशिष्यश्रीनारा-
यणावतारमहामहोपाध्यायश्रीपरमुरामविरचितं कल्पसूत्रं संपूर्णं ॥

This seems to be a different treatise from the same author's *Vidyākālpasūtra*, described by Rāj. Mitra, Notices, iv., p. 69.

'This copy was made from an undated Devanāgarī MS. belonging to Lakshman Trim-bakji Gadgil of Belgaum, consisting of 39 leaves, about 8" by 3½"; and presented to the India Office Library, 23rd Aug. 1878.'

[J. F. FLEET.]

2587.

452b. Foll. 11; size 9½ in. by 5 in.; fair Devanāgarī writing of the latter part of the last century; 12-15 lines in a page.

Mahārāsāyanavidhī, also called *Kākacandēśvarīmātā*, a Tantric treatise on quack medicines; deriving its name from *Kākacandēśvari* (or *Kākacāmundā*), a particular form of *Śakti* or *Bhairavī*, to whom *Īśvara*, in a series of conversations, reveals his occult science.

Very incorrect. It begins:

कैलासशिखरासीन[म्] उमासर्षि जगद्गुरु ।

योगिन्यः कथय(०)नोऽकथयन् यथै गुहागुह्यतरं परं ॥ १ ॥

सर्वज्ञानप्रकाशाय सर्वज्ञाः सर्वकृदयः (!) ।

एतैः कथै कथं देव त्वया सर्वे मनोपरि (!) ॥ २ ॥

ईश्वर उ ॥

कैलासकालराशिं च कालचंडाभवाविका ।

कालिका कालराशिं च काकचंडेश्वरीमते ॥ ३ ॥

The numbering of the *śloka*s is discontinued from fol. 6 (after *śloka* 127).

इति (प्रथमः ०) चतुर्थेः षष्ठः fol. 4b ; इति काकचंडे-
श्वरीमते कैलाससुंदरीगुटिका संपूर्णा fol. 5a ; इति ०
नारकपटलः fol. 6b ; इति शास्त्रलीकस्यः ० इति ब्रह्म-
लीकस्यः fol. 7a ; इति काकचंडेश्वरीकस्यः (?) fol. 7b ;
इति हारीतकीकस्यः fol. 8a ; इति षोडलीपादरसेन्दु fol.
8b ; इति ० जलूकापटलः fol. 9a ; इति ० तालकेश्वर
fol. 10b.

It ends :

समने सप्तके चैव शेखरी भवति प्यथा ।

अत्यपुन्येन सोऽर्थीति (!) इदं चैव रसायनं ॥

न कौतेन विना सूतं सूतं कौतिविधर्जितं ।

सप्तमं वसतीदेहेनह (!) विंशतिवर्षाभिः ॥

इति महारसायनविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2588.

1248c. Foll. 16; size 9½ in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1777 A.D. nine lines in a page.

Mantraratanākara, by *Vijayarāmācārya*, pupil of *Caturbhujācārya*. The 13th chapter (of the section) entitled *Kārtavīryamantranirūpaṇa*, containing charms and spells, in the form of prayers addressed to *Kārtavīrya-Arjuna*, king of the *Haihaya* country, with the view of averting ill-luck of every kind.

It begins :

अथ सर्वेष्टदानं वक्ष्ये कार्त्तवीर्यमनुजमान् ।
यान्ममाराध्य मनुजाः साधयेति निजेषितं ॥ १ ॥
रीद्री सद्यग्निचंद्राद्या (1) लक्ष्मीर्वैष्णोदुष्कातिपुक् ।
विधिर्धेरेदुष्कात्याद्या निद्राध्यैर्नोदुसंयुता ॥ २ ॥
पाशो नायाकुशं विष्णुप्रिया चनीस्त्रमोरये ।
कार्त्तवीर्यैर्जुनो रेतो रुदंतः प्रथवादिकः ॥ ३ ॥

It ends :

अधिकलेः श्रियमाप्नोति यत्सर्वेशो भवेत्पुनः ।
किं चरुकेन सर्वेष्टं प्राप्नोति साधकोत्तमः ॥ ३१३ ॥

इति श्रीमच्छतुर्भुजाचार्यचरणसरोजनिबलित(मन)चंचरीका -
साहितचिन्मकरंदश्रीमद्विजयराजाचार्यविरचिते मंत्ररत्नाकरे
कार्त्तवीर्यमंत्रनिरूपणे त्रयोदशस्तवः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2589.

1717. Foll. 81, 83 and 67; size 9½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1768 A.D.; ten lines in a page.

Śaktisamgama-tantrarāja, a spicilegium of abstruse speculations on the transcendent mysteries of *Tantric* belief, in four *khaṇḍas*, only three of which—viz. I., III. (or II.), and IV., consisting of 20, 20, and 11 *paṭalas* resp.—are, however, contained in the present MS.

It begins (with the numbers supplied) : श्री-
देव्युवाच ।

अनादिरूप भूतेश शशिशेखर शंकर ।
देवाधिदेव विष्णेश विष्णाराध्य सुरेश्वर ॥ १ ॥
निरंजन निराकार नित्यानंद गुणार ।
गुणातीत परस्वामिन्सर्वतीत परात्पर ॥ २ ॥

तत्त्वं श्रुतं जगत्सर्वं स्थावरजंगमादिकं ।
श्रुतानि सर्वतथापि लक्ष्यकोट्यापुदानि च ॥ ३ ॥
तंचारीवादिकं देवराज राजेश्वर प्रभो ।
तंचराजः श्रुतो देव नानाभेदाश्च संश्रुताः ॥ ४ ॥
रसायनं श्रुतं देव सिद्धयो विविधाः श्रुताः ।
शक्तिसंगमनामानं तंचराजोत्तमोत्तमं ॥ ५ ॥
सूचितं देव देवेश मंत्रसिद्धाभिधाने ।
न मन्त्रं कथितं देव संज्ञयं ह्येदं प्रभो ॥ ६ ॥
चतुःसंकेतं संयुक्तं सर्वसारोत्तमोत्तमं ।
तंचं कथय देवेश संप्रदायक्रमागतं ॥ ७ ॥
समयं तंचराजेंद्रसापेक्षरहितं (?) प्रभो ।
संप्रदायप्रवृत्तानां मार्गसंज्ञाकारकं ।
कल्पे (1) सिद्धिप्रदं तंच कथयस्व मम प्रभो ॥ ८ ॥

शिव उवाच ।

तंचराजः पूर्वमुक्तः संडाष्टकसमुज्ज्वलः ।
पूर्वार्धमुत्तरार्धे (!) च सार्धद्वयसमन्वितः ॥ ९ ॥
पूर्वार्धं कादिसंज्ञं तु द्वितीयं हादिसंज्ञं ।
कादी तु वेद (i. e. 4) संडाष्टि हादावपि चतुष्टयं ॥ १० ॥
प्रतिसंज्ञं महेशानि तिसहस्रं च षट्शतं ।
प्रत्यभ्यायं शतश्लोकाः षट्षिंशत् षट्शतानि च* ॥ ११ ॥
इत्येकसंज्ञमित्युक्तमेव संडाष्टकं विदुः ।
दिव्यीश्वरचितो यच्च गुरुद्वारा (?) भविष्यति ॥ १२ ॥
शक्तिसंगमनामाख्यं श्रीपृहस्तंचराजकं ।
वेदसंहसमायुक्तं बहिसाहस्रकं शुभे ॥ १३ ॥
दिव्यीश्वरचितं तंचं सर्वतंचोत्तमोत्तमं ।
अथादि कात्या रचितं ताराख्यं द्वितीयकं ॥ १४ ॥
तृतीयं सुंदरीरूपं चतुर्थी त्रिचमस्तका ।
युगे युगे चंद्रसंख्यं कली संहचतुष्टयं ॥ १५ ॥
षट्शती वत्सरीते तु द्विसप्तत्युत्तरं शिवे ।
आदिर्भवेत्तु देवेश दिव्यीवाह्यं रतः शिवे ॥ १६ ॥

I. ends :

तत्सर्वं निहनादेवमुसादुचार्यते (!) च यत् ।
तदेव सर्वं भवति प्रोक्तस्पष्टं (?) प्रोक्तात्यर्थं किमिच्छसि ॥
इति श्रीमदश्रीभयमहोयतारासंवादे शक्तिसंगमतंचराजे प्रथम-
संज्ञे कामधेन्यादियोगे विंशः षटलः समाप्तः ॥

* For the *Kūṭimata* see no 2538.

III.(?) begins: देव्युवाच ॥

देवदेव महादेव भक्तानुग्रहकारकं ।

अनाद्यं पराकाशं तमोदे निर्गुणं विभुं ॥ १ ॥

त्वत्प्रसादात्मया नाथ ज्ञानमगमज्ञानं ।

कालांतरे समायाते पुनः पृष्टं मया विभो ॥ २ ॥

पूणीभिषेकदीक्षा तु कथं भेदत्वमागता ।

ईश्वर उवाच ॥ ०

It ends :

सर्वेभ्यः प्रयुक्तत्वाच्च संक्षेपतो मता(?) मया ।

मेषांतरत्वात्कथिता किमन्यत् ओतुमिच्छसि ॥

इति श्रीकालीकालसंवादे षट्शोभवरहस्ये उद्भवेभरणीये
शक्तिसंगमतराज्ञे षट्सहस्रे भूमावतीकीतुक्तं संक्षेपविधिनाम
विंशतितमः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रंथः ॥

IV. begins: देव्युवाच ।

देवदेव महादेव सर्वसिद्धिप्रवर्तकं ।

तत्त्वं श्रुतं मया सर्वं रहस्यातिरहस्यकं ।

इदानीं यद् देवेश रहस्यं परमं विभो ॥

शिव उवाच ।

रहस्यातिरहस्यं च कथं त्वयि निवेद्यतां ।

तथापि तव सन्नत्त्वा रहस्यमपि कथ्यते ॥

काली तारा छिन्नमस्ता सुंदरी वगला रमा ।

मार्तण्डिभुवनासिद्धिविद्या (!) च भैरवी तथा ॥ ०

It ends :

गोपनीयं गोपनीयं गोपनीयं पुनः पुनः ।

रहस्यातिरहस्यं च रहस्यातिरहस्यकं ॥ १०५ ॥

इति संक्षेपतः प्रोक्तं किमन्यत् ओतुमिच्छसि ॥

इति श्रीमदख्योभ्यनहोयतारासंवादे तारासूक्ते ब्रह्मजातिवर्णने
एकादशः पटलः ११ समाप्तः ॥ संवत् १८१५ ॥

Cf. Rāj. M tra, Notices, i., p. 229; Bik. Cat.,
p. 606; where *khaṇḍa* I. is said to consist of
20; II. of 65; III. of 19; IV. of 11 chapters.
The opening and concluding couplets of the
former MS. agree with those of the present
one. [H. T. COLEBROOKE.]

2590.

1412b. Foll. 16; size 12½ in. by 4½ in.;
fair Bengali handwriting of about 1750 A.D.;
twelve lines in a page.

Parātānta, or *Karavīrayāga*, a series of
revelations regarding the occult science of
Tantric worship, in the form of a dialogue
between *Īvara* and *Devī*. Very incorrect.

Whether the title *Kālikulakrama* refers only
to the last section of this treatise, or whether
it belongs to the whole, as that of a section
of a larger work, is not clear.

It begins :

बहुसिद्धि(r.सिद्ध)समाकीर्णेशमज्ञाने करवीरकं(r.० के)।

तत्र वीरगणाः सर्वे महाभक्तान्(कलोल C.)हूँकृते ॥

निवर्तते महाज्ञानयोगे (निवर्तितमहाचक्रे योगे C.) विद-
[श्रद्धामरे ।

महावृन्दे महास्थाने गण्डाकिनि(महास्फारडाकिनीगण
[C.]याचिन्ते ॥

वासाद्या(ब्रह्माद्या C.)मातरङ्गाष्टौ क्षेत्रेण(!) भैरवाः यः ।
गणेशो (०ज्ञा C.) बहुकाः सिद्धा मातुष्यक्रे तु मालके
[मेलके C.) ॥

श्रीनाथादिगणाः [सर्वे] वीरनाथावतारिते ।

सिद्धिनाथावकाशेन संतोषितकुलेश्वरे ॥

सर्वभूषां परित्यज्य सानन्दोत्सासिनानसा ।

श्रीचक्रे स्म स्थितं देवं पृच्छते कुलसुन्दरी ॥

श्रीदेव्युवाच ।

सर्वेओतोत्तरं(ओतोत्तरं C.)ज्ञानं त्वत्प्रसादाच्छ्रुतं मया ।

यामलाहकपूर्वं तु तन्नाख्यनेकधानि च ॥

शिरश्छेदश्च बहुधा महामन्यामपहृक्तं(!) ।

मालातन्त्रं च चकार सागराभ्यानिहानतं ॥

चतुर्विंशतिचैलस्तज्जुताः (!) सर्वे विधारिता ।

इदानीं संशयो जातो तवेव वचनान्प्रभो ॥

इया सा परमा शक्तिर्न द्वितीया परेश्वरी ।

इया शक्तिर्नहानाया विभुं व्याप्य पर्वस्थिता ॥

नादिमैय्या न चान्ता तु यया सर्वे प्रवर्तते ।

तपोक्ता न द्वितीया च तन्त्रे कुलमहार्थे ॥

इया संधीयते विष्णवेका चैलोक्यपूजिता ।

इतदेव तथा (?) ब्राह्मोपडासायः कथं प्रभो ॥

बहुसिंहासनगा देवी नायिकाः यद् प्रकीर्तिताः ।

यडास्यावविभिन्ना चेदेका सा परमा कथं ॥

अभिज्ञा वाच भिज्ञा च त्वं चेदेव जगत्प्रभो ।

कथनेवापरा शक्तिर्विभिज्ञा परमेश्वरी ॥ ०

असिदाशिव उवाच ।

मयि प्रियतमे देवि निशामय वदामि ते ।

गुरुं गुह्यतमं दिव्यमकथ्यं कथयामि ते ॥

तव चेहात्मवत्त्वानि रहस्यं बौलिकाय वै ।

तौ नमस्कृत्य वक्ष्यामि विष्णुनामा जगन्मयीं ॥

नारायणीं महामयीं प्रकृतिं विष्णुरूपिणीं ।

हकापरा परा शक्तिः प्रकृतिर्विष्णुमोहिनी ॥

विष्णुमोहिनी सा च वैष्णवी च प्रकीर्तिता ।

धारणाज्ञाचीनित्याहुः पालनां परमेश्वरीं ॥

चैलोक्यमोहनाम्नायायुता सा प्रकृतिः स्मृता ।

विष्णुसंसारणात्सा तु वैष्णवी तु प्रकीर्तिता ॥ ०

इति श्रीपूर्वोत्तरीयवैष्णवः [॥ १ ॥ C.] fol. 2b; इति परातन्त्रे विष्णेश्वरीदक्षिणाक्षायः [॥ २ ॥ C.] fol. 3b; इति० पश्चिमसिंहासनं (पश्चिमाक्षायकुम्भिकादेवी ॥ ३ ॥ C.) fol. 4a; इति परातन्त्रे उत्तराक्षाये कालिकाक्रमः (कालीक्रमः ॥ ४ ॥ C.) fol. 4b; इति परातन्त्रे श्रीविष्णुअश्वीक्षायाः (अश्वीक्षाविष्णु-रमुन्दरी ॥ ५ ॥ C.) fol. 6b; इति श्रीमहाश्रोतसि शिरश्छेदे करवीरमहायोगे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) द्वादशसाहस्रिकायां वडाक्षायभेदमूर्धं ॥ ६ ॥ ib.; इति श्रीमहाश्रोतसि शि० करवीरयोगे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) क्रमद्वादशसाहस्रिकायां कालीक्रमनिर्ययमूर्धं fol. 11a; इति श्रीभैरवश्रोतसि शि० करवीरयोगे परातन्त्रे (परातन्त्रक्रमे C.) परमार्थनिर्ययः 18a.

It ends :

चिद्विज्ञा बहुधा ज्ञाता नानाभेदसमाभिज्ञा ।

हका सा बहुरुपा च जानीयाद्विषयबहुधा ॥

स एव साधकः श्रेष्ठः सिद्धिज्ञानस्य भाजनं ।

अनुष्ठानरतं सर्वं सिद्धिभागी भवेद्भुवं ॥

इति श्रीभैरवश्रोतसि (इति श्रीश्रोतसि C.) शिरश्छेदे महाकरवीरयोगे परातन्त्रे कालीकुलक्रमः समाप्तः ॥

On the back of the last leaf the treatise is called *Karavīratāntrakulakarma*.

The Cambridge Library possesses another MS. of this work (Add. 1477; 39 leaves, the second of which is, however, wanting) from which Profs. Aufrecht and Cowell have kindly supplied the various readings noted above.

[H. T. COLEBROOKE.]

2591.

1192c. Foll. 41; size 12½ in. by 4½ in.; indifferent Devanāgarī writing of 1804 A.D.; eleven lines in a page.

Rahasyārṇava, a manual of Tantric worship, in 15 chapters (*paṭala*), compiled, under orders of Jayacandra Navendra of Trigarta (Lahore), by Vanamālin, pupil of Hṛidayānanda. The MSS. (esp. the second) are rather incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीपरदेवतायै नमो नमः ॥

सुधासारेण सिंचितं बंठनीलं सदाशिवम् ।

नवीनमलदृश्यानी विज्ञेशजननीं नमः ॥ १ ॥

नमामि कालिकां देवीं कालपाशनिर्कृतनीं ।

त्रयेशविष्णुनमितां क्षिप्रसिद्धिप्रदायिनीं ॥ २ ॥

गुरुं च हृदयानन्दं सर्वशास्त्रविशारदं ।

शिवरूपं नतो निम्बं मंचाशां विदधानु नः ॥ ३ ॥

जयचंद्रनरेन्द्रस्य विगतेशस्य चाक्षया ।

विदुषां साधकानां च श्रोतये वनमालिना ॥ ४ ॥

सिद्धिप्रदः सदा तेषां पशूनां च विषप्रदः (1) ।

श्रीरहस्यालीको यथस्तन्यते करसो मया ॥ ५ ॥

सप्रभाशं सततं च विदुषां वचनादपि ।

भावचूडामणिं ज्ञात्वा तत्रचूडामणिं तथा ॥ ६ ॥

कुलचूडामणिं चैव ज्ञानालीकं च भैरवीं ।

कुलालीकं श्रीरतं च समयाचारमुत्तमं ॥ ७ ॥

गांधर्वनखसूक्तं च नीलतंत्रं ततः परं ।

हकवीरी समालोक्य तत्प्राणैव च भैरवं ॥ ८ ॥

अन्येषां च मतं ज्ञात्वा साधकानां हिताय च ।

गुरुक्रमविधानं च भावय्य त्रिविधस्तथा ॥ ९ ॥

कुमारोपमनं चैव कुलाचारस्ततः परं ।

श्रीठपूजाविधिश्चैव निशीथसाधनं ततः ॥ १० ॥

पाण्डवेः पूजनं चैव द्वीपदीपस्तुतस्ततः ।

पुरश्चर्याक्रमश्चैव बलिदानविधस्ततः ॥ ११ ॥

रहस्यातिरहस्यं च साधनं सर्वसिद्धिदं ।

विभूतिधारणं चैव संतयोगविधस्तथा ॥ १२ ॥

योगश्चैव यथान्यायं यथेऽस्मिन्स्तन्यते मया ।

एनं विज्ञाय यो मन्येः कुरुते साधनं सदा ॥ १३ ॥

शंकरस्य प्रतिज्ञेया तस्य सिद्धिः करे स्थिता ।

ततो गुरुकर्म वक्ष्ये यथावदनुपूर्वशः ॥ १४ ॥

तदुक्तं भावचूडामणौ । ०

1. *Gurumirṇaya*, fol. 4b; 2. *bhūmanirṇaya*, fol. 8a; 3. *kumārīkūkalpa*, fol. 9b; 4. *saṁayācāra*, fol. 10a; 5. *pīṭhapūjā*, fol. 10b; 6. *nīśīthapūjāpaddhati*, fol. 11a; 7. *pīṇḍacamahāpūjāpaddhati*, fol. 22a; 8. *dravyaśodhanaskṛiti*, fol. 23b; 9. *cīnṇādīpaṭala*, fol. 28b; 10. *paraścaryākrama*, fol. 35a; 11. *balidānaveidhi*, fol. 36b; 12. *vibhūtidhōṣaṇaveidhi*, fol. 37b; 13. *antaryāgaṇaveidhi*, fol. 39a; 14. *yogacarāṇam*, fol. 39b; 15. *rahasyoktadravyaśodhanaveidhānam*; ends:

अनन्तरं श्रीपादं गृहीत्वा ज्ञातिपठनं । तथैवं च तत्त्वेन
ईशस्वरूपनामानं स्मर्यमाह (!) ॥ हरिमीडे ॥ ०

इति श्रीबननास्याचार्यश्रीरहस्योक्तद्रव्यशोधनविधानं वंद्यः
पटलः ॥ This colophon has caused the alternative title of *Dravyaśodhana* being wrongly ascribed to the whole work.

The colophons usually run thus: इति श्री-
वननास्याचार्यसंगृहीते रहस्याख्ये ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2592.

581d. Foll. 50; size 12½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī, by several hands, in 1800 A.D.; eleven lines in a page.

The same work. Both MSS. seem to have been transcribed from the same original.

[H. T. COLEBROOKE.]

2593, 2594.

705, 706. Foll. 1-150, 151-203; size 16½ in. by 4½ in.; clear Bengali handwriting of about 1700 A.D.; nine lines in a page.

Śīrarahasya, an extensive work on Śīra-worship. The complete work consists of 12 parts (*aṁśa*), only one of which, the seventh, is contained in these volumes.

It begins: शुभं कुरुः ।

मूत्रं वेदायैतत्तत्र शिवध्यानपरायण ।

मुक्तुपायं वदाम्यस्य कृपालो मुनिसत्तम ॥

कः सेव्यः सर्वदेवेभ्यो को वा जप्यो मनुः सदा ।

स्यात्तस्य कुश वा निम्बं किं वा सर्वार्थसाधकं ॥

मूत्रं उवाच ।

धन्यान्धन्यामहे नूनमनन्यशरत्नान्मुनीन् ।

वनाशिनो वनावासाश्चक्षुस्तनूनकल्पमान् ॥

भवद्भिः सर्ववेदायैतत्तज्ज्ञानमकल्पयैः ।

परात्परतरः शर्वः सर्वदा पूज्यते धिया ॥

भवद्भिः सर्ववेदार्थो ज्ञात इवास्ति यद्यपि ।

तथापि किंचिद्विद्वत्स्यामि यथा ज्ञातं मया तथा ॥

पुरा कैलासशिखरे मुक्तासीनं जगत्प्रभुं ।

वेदान्तवेद्यमीशानं शङ्करं लोकशङ्करं ॥

विद्यतश्चक्षुर्धं देवं विद्यतोमुत्तमपथं ।

विद्यतोबाहुमाराधं विद्यतः पादमीश्वरं ॥

निष्कलं निर्गुणं ज्ञानं निरवच्छेदनामयं ।

निष्प्रयत्नं निराकारं निर्मलं निरुपाधिकं ॥

शर्वं प्रसन्नवदनं सर्वभरणभूषितं ।

गीरीभूषितवानाङ्गं ब्रह्मविष्ण्वादिसेवितं ॥

सप्रमेयजगत्प्रभस्त्विति संहारकारणं ।

सोममूर्त्योग्निनयनं सोमाधिपूतशेखरं ॥

वित्त्वचन्दनलिप्राङ्गं नरवित्त्वदलाक्षितं ।

आम्रचर्मपरीधानमननोन्मुरविप्रभं ॥

नानामणिगणाकीर्णं किरीटकटकावृतं ।

दयामुपाट्टनयनं वरदा (र. दो) भयपाशिनं ॥

निजसंगोषपूष्पाङ्गमुमालिङ्गितविग्रहं ।

विलोक्यातोव संतुष्टः पद्ममुखः साधनीश्वरं ॥

मत्वा कृतार्थनामानं प्रणिपत्य सदाशिवं ।

यप्रसन्न सर्वलोकानां मुक्तुपायं कृताञ्जलिः ॥

विद्येश्वर महादेव विष्णुब्रह्मादिवन्दित ।

देवानां मानवानां च किं मोक्षस्यास्ति साधनं ॥

तव नामान्यनमानि सन्ति यद्यपि शङ्कर ।

तथापि तानि भव्यानि न ज्ञायन्ते मयाधुना ॥

प्रियाणि शिवनामानि सर्वेणि शिव यद्यपि ।

तथापि कानि रम्याणि तेषु प्रियतमानि ते ॥

तानि सर्वार्थान्यस्य कृपया वक्तुमर्हसि ।
 यस्मानस्मरणादेव सद्यो मुच्यते पातकैः ॥
 रसनारससारज्ञा त्वत्त्वानामृतपायिनी ।
 यस्यास्ति स पुमान्धन्यो मान्यो ह्यननुजैरपि ॥
 जम्बानारसहृदेषु तमे यदि त्रयस्तदा ।
 त्वत्त्वामस्मरणायर्त्तं विश्वं जनोः प्रजायते ॥
 महेश्वरानामृतदिव्यधारापरिप्लुताङ्गोदरमध्यगोऽपि ।
 न शोकमाप्नोति नरो यतो हंसरक्षितो बहिर्गतः शिवेन ॥
 यतो विभूतिकचचाः शिवनामास्तपायवः ।
 चत्वारो असुरानीकैश्चक्रुर्गुह्यं पुरा मुदा ॥
 ब्रह्महत्यासहस्राणि तस्यैकृन्वापि पुङ्गवः ।
 शिवेति नाम विमले श्रुत्वा मोक्षं गतः पुरा ॥
 ये ते अपि प्रमथाः श्रुत्वाः शिवनामानृताशनाः ।
 इन्द्राद्यर्षितपादाङ्गा वसन्ति शिवसन्निधौ ॥
 शिवनामेव संसारमहारोगीपशानकं ।
 नान्यत्संसाररोगस्य शानकं दृश्यते मया ॥
 शिव शङ्कर विष्णु महदेवेति त्रयमया ।
 पूर्वमुच्चरितं युद्धे जयस्तेनाभवत्तया ॥
 शङ्करेण महेशेति नाम दिव्यं महावने ।
 पुरा श्रुतं पिशाचेन तत्तत्सत्त्वान्मोक्षितः ॥
 तमस्तवेदेदनांसारभूतं शिवमदं ।
 शिवनामानृतं दिव्यं येयं सर्वार्थसाधकं ॥
 ये संततं शङ्करमादरेण मनःसरोजासनसंनिविष्टाः ।
 ध्यायन्ति शम्भु स्मरणानुपक्रान्त एव धन्याः शिवसंमताश्च ॥
 शिवनामानृतापुष्टरसनाः शिवपूजकाः ।
 शिवध्यानरता नित्यं सन्ति धन्याः क्लृप्तकृष्णि ॥
 इत्युक्त्वा वेपथुनाङ्गः प्रणिपत्य पुनः शिवं ।
 कुमारः पाञ्चैतलस्थी नतमूर्ध्ना कृताञ्जलिः ॥
 मृत उवाच ।
 कुमारेणोदितां वार्त्तां सर्वैर्लोकाहितावहा ।
 श्रुत्वा प्रसन्नवदनस्तमुवाच सदाशिवः ॥
 शिव उवाच ।
 साधु साधु कुमारश्च सम्यक् पृष्टं त्वयाधुना ।
 यदिदानीं त्वया पृष्टं तद्वक्ष्ये तृणु सादरं ॥
 एवमेव पुरा गौरी पृष्टः काश्यामहं सदा ।
 खनात्पार्त्तं मया सम्यक् सर्वेषां मोक्षसाधनं ॥
 दिव्यान्धननानामानि सन्ति तन्मध्यगं परं ।
 अष्टोत्तरसहस्रं तु नास्ती प्रियतरं मम ॥

एकैकमेव तन्मध्ये नाम सर्वार्थसाधकं ।
 यथापि नास्ती सर्वेषां कलं वक्तुं न शक्यते ॥
 त्रिलास्यतेर्विलपत्रैः कमलैः कोमलैर्नैवैः ।
 पुनरिच्छति नो भङ्गा यत्नवेत्तानसंस्थया ॥
 न पापेभ्यः संसृतेषु मुच्यते नाम संशयः ।
 ततो नमान्तिर्कं याति पुनरावृत्तिदुर्लेभं ॥ ०

The *saptamāṃsā*, according to a MS. in Rāj. Mitra's Notices, i., p. 123, consists of 29 *adhyāyas*. The present MS., however, terminates abruptly in the 25th *adhyāya*; and the colophon of some of the others also is wanting.

I. इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमंशे स्कन्दसदाशिवसंवादे मुख्य-
 शिवसहस्रनामकथनं नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ fol. 10b.

II. beg.: चूपय कपुः ।

त्वत्प्रसादाद्वयं मृत निष्पायाः स्तो न संशयः ।
 धन्याः कृतास्तव्या नूनं सत्कथाश्रवणाद्वयं ॥

Col.: इति० शिवगीरीसंवादे काशीनाहात्म्ये काशीप्रशंसा
 नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥ fol. 14a.

III. beg.: पार्वत्युवाच ।

देवोक्तनासिलाराध्य विष्णेश शिव विष्णुग ।
 श्रुता पुस्तकपा रम्या त्वत्प्रसादान्नोहरा ॥
 त्वन्मुक्ताभोजविलसत्कथापुष्परसं पुनः ।
 मञ्जेश्चरौकोऽयं पातुमिच्छति शङ्कर ॥

Col.: इति० शिवगीरीसंवादे काशीनाहात्म्ये तृतीयो
 अध्यायः ॥ fol. 18b.

IV. beg.: श्रीशिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये इहं तृणु सादरमधिकं ।
 यत्कथाश्रवणादेव सद्यो मुच्येत पातकैः ॥
 शिवस्त्वानान्यनेकानि सन्ति काश्यां वरानने ।
 तेषां संख्या मया सम्यक्कृतुमेव न शक्यते ॥

Col.: इति० शिवगीरीसंवादे काशीनाहात्म्ये चतुर्था
 अध्यायः ॥ fol. 23a.

V. beg.: श्रीपार्वत्युवाच ।

महेशासिलदेवेश काशीवासरतैर्नरैः ।
 प्रत्यहं नियतं काश्यां किं कर्तव्यं वद प्रभो ॥

Col.: इति० काशीनाहात्म्ये काशीवासनियमविधिकथनं०
 fol. 29a.

VI. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिव कल्याणदं श्रीमत्सर्वज्ञानितचिह्नम् ।

ज्ञानवापोति संज्ञेयमस्याः कथनभूतम् ॥

Col.: इति ° शिवगीरीसंवादे काशीज्ञानवापोप्रज्ञंसा °
fol. 33b.

VII. beg.: पार्वत्युवाच ।

विष्णोश्चराखिलाराध्य सर्वज्ञ करुणानिधे ।

ह्य मुक्तिमखण्डपस्यानं तत्प्रमाणं कियन्मत् ॥

Col.: इति ° काशीनाहात्म्ये मुक्तिमखण्डपास्यानं ° fol. 37a.

VIII. beg.: पार्वत्युवाच ।

शिवानन्दमयानन्द ज्ञानवापोतटे जुभे ।

केन पुण्यप्रभावेन दृश्यपाणिः स्थिरं स्थितः ॥

Col.: इति ° काशीनाहात्म्ये दृश्यपाणीतिहासकथनं °
fol. 40a.

IX. beg.: शिव उवाच ।

कथामन्यां प्रवक्ष्ये अहं श्रीशानन्दकरी परां ।

मृगु यत्नेन विमलामञ्जिके पापहारिणीं ॥

पुरा कश्चिद् द्विजाधीशः पूर्वजन्मत्रयोबलात् ।

काशीं संप्राप्य नामर्चनमभ्यर्च्य विधिपूर्वकं ॥

उपनिवेदिनं दीनः क्षुधातोः स्तब्धते रघी ।

वीरेन्द्रालये रम्ये निद्रां कर्तुं सनाययी ॥

Col.: इति ° वीरेन्द्ररेतिहासकथनं ° fol. 43b.

X. beg.: शिव उवाच ।

अन्यामपुर्वमनयां कथां वक्ष्ये जुभप्रदा ।

यत्कथाप्रवणाल्लघो मुच्यते सर्ववन्धनात् ॥

काश्यां यमुपपत्तीशस्य स्थानमस्युत्तमं जुभे ।

निर्मलं सैनिहितस्तत्र निवसाम्यहमादरात् ॥

महायामुपतैरत्र वसतिः क्रियते सदा ।

शैवशास्त्रप्रणेताः सति तत्रैव कोटिशः ॥

Col.: इति ° काशीनाहात्म्ये यमुपपत्तीशरेतिहासकथनं °
fol. 63b.

XI. beg.: शिव उवाच ।

ओङ्कारं नाम विमलं क्षेत्रं काश्यां वरानने ।

सर्वपापघ्नकरं तिष्ठत्येकं जुभप्रदं ॥

(? ends fol. 69b).

XII. col.: इति ° काशीनाहात्म्ये शिवगीरीसंवादे डादशो
ध्यायः fol. 99a. (At fol. 81a Vishnu is intro-
duced worshipping Śiva).

XIII. beg.: श्रुत्य उचुः ।

मूत वेदार्थस्त्वहं काशीतत्त्वं यथार्थतः ।

यथा ज्ञातं तथैवोक्तं त्वयात्मन्यै प्रयत्नतः ॥

चर्यं प्रणीताः सर्वे अपि त्वत्प्रसादान्मुनीश्वराः ।

तस्माद्वचोधातुः कृतस्त्वयात्मानु कृतानिधे ॥

Colophon of XIII. and XIV. wanting; XV.
ends fol. 109a.

XVI. beg.: पार्वत्युवाच ।

वैष्णवं धाम संप्राप्य किमुक्तं तज्जगता विभो ।

तदा जनार्दनेनापि किमुक्तं तद्वदस्य मे ॥

श्रीमहादेय उवाच ।

शिवे विष्णुः समालोक्य ब्रह्मादीनमरोत्तरात् ।

यमन्त्रं स्वागतं तेषां वर्यमनुदमादरात् ॥

XVII. (beg.?) ends fol. 131b.

XVIII. beg.: शिव उवाच ।

मृगु देवि कथामन्यामतिरसतोपदायिनं ।

यत्कथाप्रवणादेव दृष्टचित्ता भविष्यसि ॥

पुरासर्गे शचीनाथं दृष्ट्वा गुरुरतिप्रियं ।

उवाच वचनं चागमो सलितं प्रीतिपूर्वकं ॥

भूलोकतीर्थसेवायै मया गतमनेकधा ।

दृष्टानि शिवतीर्थानि वेदोक्तान्येव सादरं ॥

XIX. beg. fol. 154a: श्रीमहाशिव उवाच ।

शिवे दक्षिणकैलासो विहासस्याप्रयो मन ।

स यथोत्तरकैलासस्तथैव मुसदः मदा ॥

Col.: इति ° शिवगीरीसंवादे दक्षिणकैलासवर्णनं °
fol. 169a.

XX. beg.: श्रीमहाशिव उवाच ।

देवि काशी पुरी काचिद्वच वेगवती नदी ।

तत्र वासनपेक्षने निर्मलं त्रयादयः सुराः ॥

XXI. beg. fol. 185a: श्रीशिव उवाच ।

शिवे मुखेचमस्त्येकमरुणाचलनामकं ।

अरुणाचलनाथस्य स्मरन्तं मङ्गलावहं ॥

XXII. beg. fol. 197b: पार्वत्युवाच ।

किं चकार स भूपालः करुणाकर शङ्कर ।

तत्सर्वं वद सर्वज्ञ विस्तरेण विशेषतः ॥

सदाशिव ।

शिवपूजारात् दृष्ट्वा स भूपालो मदर्थकः ।

अभ्युत्थायानि यत्नेन कुर्वन्नेव स्थितो ज्वेनं ॥

XXIII. beg. fol. 216b : शिव उवाच ।

शिवे वृद्धाचलं नाम क्षेत्रमस्ति मदात्मकं ।

तस्य स्वरूपमात्रेण मुच्यते पापकोटिभिः ॥

Col. : इति ° वृद्धाचलमहिमानुबर्धनं °

XXIV. beg. fol. 248b : शिव उवाच ।

चिदस्तराभिर्धे क्षेत्रं शिवक्षेत्रमनुत्तमं ।

तदप्येकं मम स्थानं मम प्रियकरं शिवे ॥

Col. : इति श्रीशिवरहस्ये सप्तमोऽंशे शिवगीरीसंवादे नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ॥

XXV. beg. fol. 189a : श्रीशिव उवाच ।

पश्य तां नृत्यमानंदं (!) मुराणां शोभने ततः ।

क्षयनात्रमभूद्वाचिररुणोऽभ्युदितस्ततः ॥

The MS. ends (in the middle of the page):
ब्रह्मोवाच ।

इत्युक्तं तद्वचः श्रुत्वा केशवः सत्वरं तदा ।

शङ्करं पूजयामास भ -

On the different sections of the complete work see Burnell, Tanjore MSS., p. 206.

[H. T. COLEBROOKE.]

2595.

2798b. Foll. 26; size 10½ in. by 6½ in. (European fashion); careless, modern Devanāgarī writing; 26-28 lines in a page.

Prayogaratnākara, or *Bhaktavṛāṣasantoṣa-ka* (?), a treatise on Tantric worship, by *Premanidhi*, son of *Umāpati*. Apparently incomplete. Very incorrect.

It begins (somewhat corrected): श्रीकार्तवी-
रार्जुनाय नमः ॥

ईदृशमानुषमानसमपि मत्तियुक्तं विधातुमीडे यः ।

वदे वदे वदे चरणावमुष तु कस्यापि ॥ १ ॥

अहो तंचरणाकरात्संप्रमृते (r. ° ता)

तरंगिण्यसावद्वितीया [— — ? मदीया] ।

प्रयोगात्मस्त्वाकरं मात्रं चित्रं

हरेः सत्कृपाया असाध्यं किमस्ति ॥ २ ॥

श्रीकार्तवीर्यसदुपासनया यदा ते

लभिः स्पृहासिलमनोरथसंचयानां ।

रत्नाकरं भज तदामुननर्घं वुडेः]

सिद्धांतरं मम वदिष्यसि सत्यवाक्यं च ॥ ३ ॥

कवचोपयोगि सर्वे निजं नैमिषिकं काम्यं ।

अस्मात् प्रयोगरत्नाकरतो ज्ञानं तु सुस्पष्टं ॥ ३॥ ° ६ ॥

तस्मात्तस्मात्[?] राजराजेशभक्तान्

भूयो भूयः प्रीजतिः प्राचयामि ।

अत्राले यत्नाव्यवाचो विहृष्टं

तत्त्वतयं युक्तिगुहा हि संतः ॥ ७ ॥

यामिन्याश्चरमप्रहरस्योत्तरार्धे नारायणं श्रीराजराजेश्वरपी-
जदसक (? दशकं) च स्मृत्वा दक्षिणेन शयनाडस्यापवामपादस्य
पूर्वे विन्यासं कृत्वा °

The MS. contains the following 9 chapters
(*ratna*):—I. *Nityapratāḥkṛityaratna*, fol. 4b; II. *nityatantrasnānaratna*, fol. 5b; III. *nityasandhyāratna*, fol. 7a; IV. *nityapūrnātārpaṇa*, fol. 8a; V. *samsthābediratna*, fol. 11a; VI. *nityapūrnabhūtaśuddhyādiratna*, fol. 13a; VII. *nityapūrnāmātrikānyāsaratna*, fol. 19b; VIII. *nityapūrnamantracīṅgāsaratna*, fol. 21b; IX. *nityāntaryāgaratna*.

It ends :

स्वागतं देव देवेश सविधी भव केशव ।

गृहाण मानसो पूजां यथावत्परिभाषितां ॥

इति श्लोकत्रयेण मानसो पूजां प्रभवति वेदेवेदिति संक्षेपः ॥

श्रीमद्दीव्याकार्तवीर्यसदात्मादुद्धृते प्रेमानिध्याख्यविग्रहात् ग्रंथे
भक्तव्रतसंतोषके अस्मिन्नित्यंततयोगारत्नं (!) संपूर्णं ॥

Then follow four more lines, apparently the beginning of a new chapter : ततश्च शंखादिवाद्यस्या-
पननमुत्तमं ° and terminating abruptly : अक्षयं
त्रिकोणं कृत्वा तद्वहिः बहोयं त ॥

The same colophon, *mutatis mutandis*, occurs at the end of each chapter.

Without other copies, this MS. is of little use.

See Aufrecht, Cat. Cat., s.v. *Premanidhi* (son of *Umāpati*), where, however, most of the titles of separate treatises given seem to be merely chapters of the present work.

[COLL. OF FORT WILLIAM.]

2596.

1248a. Foll. 121; size 9½ in. by 3½ in.; fairly good Devanāgarī writing of 1790 A.D.; nine lines in a page.

Tārābhaktisudhārṇava, a digest of directions for the worship of the goddess *Tārā*, or *Tārīṇī*, compiled by *Narasimha* (or *Nṛsiṃha*) *Ṭhaṅkura Mahavādhyāya*. *Taraṅgas* V.-VIII; each pagged separately.

V. *Tārānityārcanavidhi*, foll. 74, treating of purificatory rites and formulas in constant use in devotional practices, begins: अथ नित्यविधिः ॥ कुलचूडानयी ॥

साधकः प्रातरुत्थाय कुलचूडं ग्रह्ण्य च ।

मूलादि ब्रह्मरंध्रान् कुलं ध्यात्वा गुरुं स्मरेत् ॥

कुलचूडाः ॥ रुद्रयामले । ०

Foll. 66b-71a contains formulas of invocation to *Tārā* under 1000 different names or epithets.

The copyist's date is: श्रीवत्सुकृष्ण १० गुरी संवत् १८३९ ॥

VI.(?) foll. 11, deals chiefly with the rites of initiation for novices. It is only in this chapter, when describing the selection of a young girl to be enthroned and worshipped as the substitute of the goddess, that the author verges slightly on the objectionable practices of *Tantric* worship.

It begins: अथ ब्राह्मणातिरिक्तवीर्येण तदा पितृजनानंतरं तादृशदिग्बन्धेन तदा ब्रह्मर्षेणामाकं प्रथमं गुरवे गुरुपात्रं समस्त्यर्चयित्वा देयं । ०

VII. *Naimittikavidhi*, foll. 21, treating of the festivals recurring with the seasons, begins: अथ नैमित्तिकं स्वतंत्रतवे ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सापेक्षं पूर्वपूर्वतः ।

अन्यथा चित्तयेदित्यं कुर्वेदाराधनं परं ॥

VIII. *Paraścaranavidhi*, foll. 15, treating

of preliminary rites to be observed, begins: अथ पुरश्चर्यं । चायवीर्यसंहितायां । साधनं मूलमंत्रस्य पुरश्चर्यमुच्यते ॥ ०

Colophon: इति श्रीमहामहोपाध्यायठक्कुरश्रीनृसिंहविरचिते ताराभक्तिमुधारणे षड्वस्तरंगः ॥

The following authorities are cited: *Agastyasamhitā*, foll. 9b, 111b, 114b; *Uddiśa*, foll. 22a, 49a; *Uttaratantra*, foll. 11b, 12b, 17a, etc.; *Umāmaheśvarasamvāda*, fol. 62a; *Ekavīratāntro*, foll. 19a, 107b; *Kalāśa* (some formulas), fol. 37b; *Kālikākāva* (?*stava*), fol. 7a; *Kālikodbhāva*, fol. 110b; *Kālikakalpa*, foll. 50b, 51a; *Kālitāntro*, foll. 13a, 36b, 119a; *Kubjikātāntro*, fol. 64a; *Kumārikalpa*, foll. 6a, 11a, 12a, etc.; *Kumārītāntro*, foll. 10b, 16b, 30b, etc.; *Kulacūḍāmaṇi*, foll. 1b, 3a, 5b, etc.; *Kulamūlāvatāra*, foll. 60a, 107b; *Kulāmrīta*, foll. 61a, 77a, 82b; *Kulāmrītaḍḍipikā*, fol. 81b; *Kulārṇava*, foll. 11a, 14a, 16b; *Kulāvatāra*, foll. 24b, 25a; *Kuloḍḍiśa*, foll. 50b, 51a, 52a; *Kaulāluviya*, fol. 36b; *Kriyāsūtra*, fol. 36b; *Gandharvatāntro*, foll. 4a, 47a; *Gautamīya*, foll. 7a, b, 8a, etc. (*Gautamīya*, fol. 24b, cf. *Vaiṣṇavag.*); *Gorakṣhasamhitā*, fol. 14a; *Gauriyāmala*, fol. 31a; *Candrapīḥa*, foll. 119b, 120b; *Candrikā*, fol. 54a; *Jānūrnava*, foll. 14b, 44b, 51b, etc.; *Jānonnayana*, fol. 20b; *Dāmara*, fol. 50b; *Tattvacinūḍāmaṇi*, fol. 2b; *Tattvasārasamhitā*, foll. 9a, 10a; *Tantracūḍāmaṇi*, fol. 19a, b; *Tantramālā*, fol. 63b; *Tantrarāja*, fol. 7b; *Tantravājjottara*, fol. 8b; *Tantralilāvatī*, fol. 52a; *Tantrasaṅkhaṇḍa*, fol. 118b; *Tārākaraṇīya*, fol. 26a; *Tārārahasyaṇṇipitti*, fol. 11a; *Tārārṇava*, foll. 38a, b, 51b, 107b; *Tārōpaniṣad*, fol. 47b; *Tārṇāyāga* (*śloka*), foll. 57b, 58a; *Tripurārṇava*, fol. 4a; *Trisaktitāntro*, fol. 4a; *Trisaktiratna*, foll. 10a, 25a, 35b, etc.; *Dakṣiṇāmūrtisamhitā*, foll. 31b, 90a, 91b; *Dīpikā*, fol. 54a, b; *Dreṣṭāyāmala*, foll. 77b, 82b, 110b; *Nararatneśvara*, fol. 4b.

Nāradaṣaṅkarātra, foll. 3a, 5a, etc.; *Nāradya*, fol. 64b; *Nilatantra*, foll. 3a, 4a, 8a, etc.; *Nṛsiṃhakalpa*, fol. 50b; *Padyavāhinīya* [चंगुड-नामिकाभ्यां तु व्यासः सर्वत्र संगतः], fol. 24a; *Pura-ṣcarapaścandrikā*, foll. 51a, 52b, 65b, etc.; *Push-pamālā*, fol. 36a; *Pushpādhyāya*, fol. 36a; *Prapañcasāra*, foll. 50b, 52a; *Prathamatantra*, fol. 109a; *Phetkārīṇī*, foll. 11a, 14a, 19a, etc. (-tantra, foll. 9a, 23b, etc.); *Phetkārīya*, fol. 10a; *Pheravīya*, foll. 11a, 12b, 21a, etc.; *Brahmayāmula*, foll. 13b, 103b; *Brahmasaṃhitā*, foll. 18b, 48b; *Bhāvacūḍāmaṇī*, foll. 14a, 34b, 36b, etc.; *Bhāvanīrāja*, fol. 45a; *Bhairava-tantra*, foll. 6a, 11a, 12a; *Matsyasūkta*, foll. 36a, 87b; *Mantracūḍāmaṇī*, foll. 12b, 47a; *Mantratantraprakāśa*, foll. 23b, 24a, 51a, etc.; *Mantradevaprakāśikā*, fol. 120b; *Mantramuktā-valī*, foll. 50b, 90b; *Mahākapiḍapañcarātra*, fol. 113b; *Mahākālasaṃhitā*, foll. 14b, 89b, 90a, etc. (often *Māhā-*); *Mahārṇavatatantra*, fol. 41a; *Mānasullāsa*, fol. 56a; *Mālinītantra*, foll. 8b, 7b, 8a, etc.; *Muṇḍamālā*, foll. 34a, 35a, 36b, etc.; *Yamala*, fol. 3a, etc.; *Yoginītantra*, foll. 29b, 32a, 61b, etc.; *Ratnasāgara*, fol. 11a; *Rūghavabhaṭṭa*, fol. 57a; *Rudrayāmula*, fol. 1b, etc. (*Tārābhūtaśuddhiprakaraṇa* of R.), fol. 21a; *Laghustava*, fol. 14b; *Vakratuṇḍakalpa*, fol. 118b; *Vaiśiṣṭhasaṃhitā*, foll. 4a, 9a, etc.; *Vāyavīyasaṃhitā*, foll. 107b, 113b; *Vārāhitantra*, foll. 13b, 20b; *Vijayākālpa*, fol. 15b; *Vimalā-tantra*, fol. 55b; *Viśuddheśvara*, foll. 2b, 16b; *Virakalpa*, fol. 44a; *Viracūḍāmaṇī*, foll. 1b, 2a, 3a, etc.; *Viratantra*, fol. 21a; *Vaiśampā-yanaśaṃhitā*, fol. 108a,b; *Vaiṣṇava-Gotamīya*, fol. 24a; *Lakṣaṇasaṃgraha*, fol. 49a; *Śāradā*, foll. 22b, 23a, b, etc.; *Śāradātilaka*, foll. 56b, 61a; *Śaivāgama*, foll. 5b, 6a, 7a, etc.; *Śrīkrama*, foll. 13a, 85b; *Śrīkramasaṃhitā*, fol. 3b; *Sa-natkumārīya*, fol. 114b; *Samayācāra*, foll. 14b, 17a, 34a, etc.; *Samayātatantra*, fol. 6a; *Sāra-*

saṃgraha, foll. 29b, 30b, 32b, etc.; *Siddhasā-rasvata*, foll. 30a, 32b; *Siddhināthasaṃhitā*, fol. 84a; *Siddheśvaratantra*, fol. 118a; *Sid-dheśvarītantra*, fol. 32a; *Sūta(?Sūta)gītaraṇā-kara*, fol. 48a; *Surendrasaṃhitā*, foll. 2a, 107b; *Somabhūjagāvalī*, fol. 55a; *Sautrāmaṇitantra*, fol. 31a; *Svatantra*, foll. 8b, 20b; *Svatantra-tantra*, foll. 6a, 12b; *Haṃsapārameśvaratantra*, fol. 73b; *Haragaurīsaṃvāda*, foll. 10b, 19a, 35b (*Kulasarvasvasahasranāmastotra* of H.), fol. 73a; *Homāṅganīrūpaṇa*, fol. 115a.

[H. T. COLEBROOKE.]

2597.

231. Foll. 102, five of which (47-51) are wanting; size 14½ in. by 4½ in.; good, modern Nepalese handwriting; nine lines in a page.

Śyāmārāhasya, a compendium of Tantric worship, in 22 chapters (*pariccheda*), compiled from various sources, by *Pūrṇānanda-parama-hansa*. [A.]

It begins:

देवीं दानपदेत्यद्वैतनिबहानुमूलवर्तीं शिवा
ब्रह्मानन्दहेतुनीलमणिभिः संशोभितां प्रिद्धवा ।
नत्वा श्रीगुरुपादपद्मपरमामोदामृताब्जाविताः
पूज्यान्न्दमुधीस्तनोति विमला श्यामारहस्याभिधा ॥

स्तवं चोदतं च तं च केकारिणीं तथा* ।

कालिकाकुलसर्वस्व कालीतं च यामलं ॥

कुलबुडामणिं चैव कुमारोत्तमेव† च ।

कुलाद्यैव तथा कालीकल्पं भैरवतं चकं ॥

कालिकाकुलसद्भावं तथा चोदरतं चकं ।

गुरुयां च मतं ज्ञात्वा साधकानां तथा मतं ।

मुमुक्षुस्तथापार्थं वक्ष्यामि मोक्षकारिणीं ।

तदुक्तं स्तवं । °

* केकारीतं चमेव च B.

† कीमारीतं ° B.

I. *Nyāsān-vivaraṇa*, fol. 16a; II. *antaryajana-vivaraṇa*, fol. 18a; III. *sādhakakula-veśa-nirṇaya*, fol. 36b; IV. *rahasyamālā* (consisting of *Kālikulpe kālīkākavacam*, B, fol. 49a; *Rudrayāmule uttaratantre kālīprasthāpe kālubhairava-saṃprāde śrī-dakṣiṇā-kālīkākavacam*, fol. 53a; *Śrī-virūpākṣaviracitaṃ śrīkālīkākavacam*, fol. 55b; *Bhairavatantre kālīkulpe śrīkālīkavacam*, fol. 57a; *Kālipurāṇe trailokyamohanam nāma kālīkavacam*, fol. 57b; *Kālikulasūtrasve mahā-kālī-śrī-dakṣiṇākālī nāma sahasrastavarājam*, fol. 68a; *Rudrayāmālatantre śrīśyāmaśtotram*, fol. 69a; *śrīm-ahākūlakṛitaṃ śrīkālīśtotram*, fol. 71a; *śrīkālīkacatuṣṭhlokīśtotram*, fol. 72a); V. *mantrasūddhārthavivaraṇa* (B., fol. 72a); VI. *mantrabhedavivaraṇa* A., fol. 53a; VII. *Kālī-tattvakathana*, fol. 54a; VIII. *puruṣārthasādhnavivaraṇa*, fol. 58a; IX. *vīryamocana*, fol. 62a; X. *sāmānyasādhana*, fol. 64a; XI. *puraścaraṇavyutirekamantrasūddhyupaya*, fol. 65b; XII. *pīthajap-nirṇaya*, fol. 67b; XIII. *kuḷā-cāranirṇaya*, fol. 70b; XIV. *mahānīlakramavarṇana*, fol. 73b; XV. *puraścaraṇaprakīrṇa-taranirṇaya*, fol. 81b; XVI. *homakuṇḍanirmāṇa-nirṇaya*, fol. 85a; XVII. *vetālādisūddhinirṇaya*, fol. 84a; XVIII. *paripākuphalarivaraṇa*, fol. 90a; XIX. *tārīṇbhedavivaraṇa*, fol. 97a; XX. *śarīradīpīhikarṇa*, fol. 100a; XXI. *rahasya-mālasamakāravaraṇa*, fol. 100b; XXII. ends:

नीलामुक्ता मणिमयी च करेणु वीणा
मुद्रा च पावनपू पूर्णसुधा दधाना ।
उच्चैर्मुसवहन्निविताप्रवाहा
नीला भजामि हृदयेन सरस्वतीं तौ ॥
लक्ष्मणं जपेद्दद्यात् दशोशमसितोत्पलेः ।
नियतं च महाविद्या* वीजाद्या परिकल्पयेत् ।
ध्यानपूजापुरस्चर्या सर्वनीलसमं भवेत् ॥ ०

See Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 43.

[B. H. HODGSON.]

* तन्त्रचमहाविद्या B.

2598.

67. Foll. 133; size 10½ in. by 4½ in.; well written, in Devanāgarī; nine lines in a page.

Śyāmārahasya. In this (not very correct) copy [B] the introductory couplets are preceded by a *stotra* of eight stanzas, commencing:

ज्योतीरुपां क्रूरमुद्रया स्मितवक्त्रां

देवेर्देवा अभयपदानां दनुर्जैर्देः ।

तीक्ष्णान्तःसंस्मितरुद्रासनं निविष्टां (!)

कालीं कालोत्सर्गनिनीनां कलयामः ॥ १ ॥ ०

With the following additional couplet and colophon:

इतन्मार्गयोः षड्भवेत्तत्पदसतो

सतो नवो गायति नूतनामलदेहः ।

काली सद्यः कालयुतानुग्रहदृष्टिं

ब्रह्मे दानुं तिष्ठति लब्धां तपसाये ॥ २ ॥

इति श्रीमानाहेशगणेशभट्टारकानन्दनाथविरचितं श्रीकाली-
नमस्तोत्रकस्तोत्रं समाप्तं ॥

Then follow the introductory *śloka*s as above.

The MS. is dated: संवत् १८६१ मार्गशीर्षमासे कृष्ण-
पक्षे ४ पुष्यवासरे लिखिते शिवप्रसादो ब्राह्मणेन ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2599.

1594. Foll. 56; size 11 in. by 3½ in.; fairly good, small Devanāgarī writing of about 1750 A.D.; 10-18 (mostly 17) lines in a page.

Sundarīmahodaya (also called *Tripurasun-
darīmahodaya*), a compendium of Tantric wor-
ship by Śaṅkarānanda Nātha, disciple of Rāma-
nanda Nātha, or Rāmānanda Sarasvatī.

It begins: श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै नमः ॥

बालातपोसासितशोणसिंधु-

नीरोच्छलत्कोकनहोत्तमश्रीः ।

मनोनिर्कुजे करुणारसाद्वा

काचिज्ज्ञता मे ललिताधिराज्ञा ॥ १ ॥

यो वै दीक्षासेकमात्रेण दिव्यं

ज्ञानं दत्त्वा मोहपाशं निकृत्तम् ।

दीनं सद्यो मानरक्षीह्वयामेत्
तं श्रीरामानन्दनाथं नमामि ॥ २ ॥

यदीयवाचामृतमादृताः सकृच्च
जडा निपीयामु भजति जीवता ।
तं तत्रमार्गाभ्यसेने गुरुं नमो
विमर्शनाथं भगवन्तमोक्षरं ॥ ३ ॥

ज्ञानार्थं तच्चमुपाश्रिता ये
न्यासादिविस्तारकृतावसन्नाः ।
तेषामिहावश्यककर्तरीति
तदुक्तमात्रं कथये विभाव्य ॥ ४ ॥

शंकरानन्दनाथाख्यः शंभुदीक्षाविधिं तथा ।
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं चक्ष्ये श्रीविपुराचर्यं ॥ ५ ॥
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि बीजं कामेश्वरीमतं ।
सकलभुवनेशानी (r. ०नि) कामेशी (r. ०शि) बीजमुत्तमं ।
अनेन सकला विद्याः कथयामि विशेषतः ॥
शक्त्यास्तुवैषण्यौ च कलमये मुलोचने ।
वाग्भवं पंचवर्णीयं कामबीजनयोष्यते ॥
नादनं शिवचंद्राक्षं शिवांतं मीनलोचने ।
कामबीजमिदं भद्रे वदतु सर्वमोहनं ॥
शक्तिबीजं वरारोहे चंद्राक्षं सर्वसिद्धिदं ।
चतुरक्षरकथं तु ज्येष्ठरा विपुरा परेति ॥

अस्याथैः ॥ ककारलकारसहिता भुवनेश्वरी कलह्रीमिति
मुख्यं बीजमिति यावत् । ककारलकारयोर्मध्ये शक्तिरेकारस्त-
स्याति तुल्यवर्णौ द्वौचै ईकारः । ए ई इति अक्षरद्वययोगे क-
लह्रीमिति पंचवर्णीयकमेकमक्षरं वाग्भवकूटं ॥ तथा नादनं
कः । शिवो हः । चंद्रः सः । शिवो हः । तथा च हका-
रसकाराक्षः ककारः हकारांतः कार्यः हसकलह्रीमिति
चर्च्योक्तमेकमक्षरं कामराजकूटं ॥ तथा चंद्रः सः पूर्वोक्तं
कामेशीबीजं । चंद्राक्षं सकलह्रीमिति चतुरक्षरकथं एकमक्षरं
शक्तिकूटं ॥ भैरव्यपेक्षया परा हिता या विपुरा । विपुरायास्तु-
तीयो भेद इति यावत् । तस्य कामराजोपासिता विद्या । अस्या
एव विद्याया एकारेकारौ हित्वा ककारात्पूर्वं हकारसकारयोगे
लोपामुद्रा विद्या । तदुक्तं ।

कामराजाख्यविद्यायाः शक्तिरुपे च सुंदरि ।
हित्वा मुखे शिवेडाक्षा लोपामुद्रा प्रकाशितेति ॥ ०

The work is divided into five chapters
(ullāsa):— I. *dīkshāvidhi* (initiation), fol. 8a;
II. *upodghāta* (introduction), fol. 11b; III.

nyāsādīkhaṇḍa (marking the body with mystic
signs), fol. 30a; IV. *nityapūjāvidhi* (ordinary
rites), fol. 48b; V. Miscellaneous rites, fol. 56a.

Of casual quotations from other sources the
following may be noted : *Kramottama*, by Ni-
jātmanānda Nātha (fol. 38a*); *Dakṣiṇāmūrti-
saṃhitā* (fol. 38a, 2 infra); *Mantramahodadhī*
(fol. 39b, 2 infra); *Lalitārcanacandrikā* (fol.
33b, 1, 38b, 5).

It ends:

यदत्र किंचिद्विहितं मया तच्च न च्यमस्तीत्यवहेलनीयं ।
यतो हि मूलार्थनिबद्धमार्गं विमृश्य सज्जः परिभा-
ष्यमेव ॥ १ ॥

रामानंदगुरुप्रसादगलितज्ञानस्रकार स्फुटं
पूजापद्धतिसंगतार्थविषयज्ञानार्थोक्तेरहं ।
आख्यानं तु यथामतिं प्रभमतां श्रीसुंदरीयादुक्तां
तोयं तज्जनयेदपार्थक्यमपि प्रेमादुभयभाष्ये ॥ २ ॥

रहस्यभूतसामनेयभासकः समासतो
निर्बंध एव सुंदरीमहोदयः कृतो मया ।
विर्षिविष्णुपूज्ययोर्नदीयनाथभूतयोर्
महेशसुंदरीयदारविंदयोः समर्पितः ॥ ३ ॥

शंकरानन्दनाथेन कविमंडनशंभुना ।
कृतं यथै गुरुमोमे भजंतु सद्गुपासकाः ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीरामानंदसरस्वतीपू-
ज्यपादशिष्यशंकरानन्दनाथकृते श्रीसुंदरीमहोदये पंचम उद्घातः ॥
समाप्तश्चायं सुंदरीमहोदयः ॥ [H. T. COLEBROOKE.]

2600.

1150. Foll. 56 (four of which are wanting);
size 9 in. by 4½ in.; good, clear Devanāgarī
writing of about 1750 A.D.; 11 or 12 lines in
a page.

Mahātrīpurāsundarīpādūkārcanākramottama,
a description of Tantric rites in connection
with the worship of *Tripurāsundarī*; by Ni-
jātmaprukāśānanda.

* The passage quoted occurs in MS. 1150, fol. 52b, 4.

Foll. 1-6 of the original MS. are wanting, and have been replaced (by a different hand) by the same number of leaves containing a description of some other *Tantric* rites, apparently not belonging to the treatise; and beginning :

अथ रत्नानुतामिनभ्यस्वरत्नद्वये । नन्दनोन्मादनं नाम
पुष्पलताकुलं । कृत्वात्कोकिलमुकवाचालपिठपिण्हनं आतीच-
पकपुत्रागपाठलोत्पलाद्याशेषसुमनोभिरलंकृतं ह्रींकारमुखरधन-
द्रुमरकलकलाकुलमलयपवनप्रवर्तित्रलताजालं ॥ नन्दनोन्मादनं
ध्यात्वा ।^{१०}

Fol. 19 has likewise been supplied by the same more recent hand; the first page containing a repetition of fol. 15a, ll. 1-7, whilst the second contains matter unconnected with what follows.

Foll. 41-44 are missing; and between foll. 45 and 46 two leaves, marked 45 and 46, and written by a third hand, have been inserted, though evidently belonging to some other *Tantric* work (*navacakranyāsa*, *cakreśvarīnyāsa*, etc.).

अथ पराप्रज्ञाक्रमः fol. 8b; इति पराप्रज्ञाक्रमः fol. 10b; इति त्रिपुरसुन्दरी उपस्थानसहस्राक्षरी समाप्ता fol. 14b; इति प्रसारमहस्राक्षरी fol. 17a; इत्यावरयसहस्राक्षरी fol. 18b; इति ध्यानं । अथ गुरुपादुकास्तुतिः fol. 21b; इति गुरुपादुकास्तुतिः fol. 22b; इति ज्ञानार्थप्रक्रमः fol. 25b; इति सौभाग्यद्वयस्तोत्रं fol. 36a; इति क्रमस्तुतिः fol. 36b; इति प्रार्थनास्तुतिः fol. 37b; इति शान्तिसूक्तं fol. 39a; अथातः संभवस्थानि शक्तिन्यासं सुरेश्वर ।^{१०} fol. 48; इति योगिनीमन्त्रे महाशक्तिन्यासः fol. 52a; इति पंचरत्नानि fol. 53b.

It ends :

बालसूर्यप्रभां देवीं जपाकुसुमसन्निभां ।

उडमालावलीरम्यां बालसूर्यसमांशुकां ॥

सुवर्णकलशकारपीनोत्तमधनसन्निभां ।

पाशांकुशौ पुस्तकं च तथैव जपमालिकां ॥

पश्चिमसिंहासनाय नमः ॥ इति श्रीनिजान्तप्रकाशानन्दवि-
रचितः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपादुकार्चनक्रमोक्तः संपूर्णः ॥

2601.

1893. Foll. 5; size 11½ in. by 4 in.; in Devanāgarī writing, of the latter part of last century; twelve lines in a page.

Tripurasundaristotra, a treatise on the worship of *Śakti* under 1000 different forms of her name implying so many epithets.

It begins :

कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते ।

कल्पपादपमध्यस्थे मुख्यनिर्भरसेविते ॥ १ ॥

मणिमंडपमध्यस्थे रत्नपर्यंकसंस्थिते ।

तं कदाचित्सुखासीनं भगवतं जगद्गुरुं ॥ २ ॥

जटाजूटधरं देवं वासुकीकंठभूषणं ।

विभूतिभूषणं देवं नीलकंठं विलोचनं ॥ ३ ॥

कपालसङ्गाधरं चंद्रार्धकृतशेखरं ।

विशूलउग्ररुधरं महापुष्पभवाहनं ॥ ४ ॥

द्विपक्षमैपरिधानं मुहुस्फटिकसन्निभं ।

सहस्रादिवत्संकाशं गिरिजाधीनभूषणं ॥ ५ ॥

प्रणम्य शिरसा नाभं कारणं विष्णुरूपिणं ।

कृतांतलिपुटो भूत्वा ग्राह तं शक्तिवाहनः ॥ ६ ॥

कार्तिकेय उवाच ।

देवदेव महादेव सृष्टिस्थितकारक ।

त्वं गतिः सर्वदेवानां त्वं गतिः सर्वदेहिनां ॥ ७ ॥

त्वं गतिः सर्वलोकानां दीनानां च त्वमेव च ।

त्वमेव जगदाधारस्त्वं तथा विश्वकारणं ॥ ८ ॥

त्वमेव सर्वपूज्यो ऽसि त्वदन्यो नास्ति मे गतिः ।

किं गुप्तं परमं लोके किमेकं सर्वदेवतं ॥ ९ ॥

किमेकं परमं श्रेष्ठं किं लोकस्वर्गमोक्षदं ।

विना दानेन तपसा विना तीर्थैर्विना मत्तैः ॥ १० ॥

विना लयेन ध्यानेन केन सिद्धिमवाप्नुयात् ।

कस्मादुत्पद्यते सृष्टिः कस्मिंश्च प्रलयो भवेत् ॥ ११ ॥

कस्मादुत्पीयते देव संसाराद्यवसंकटात् ।

तदहं श्रोतुमिच्छामि कथय त्वं महेश्वर ॥ १२ ॥

महादेव उवाच ।

साधु साधु त्वया पृष्ठं गुप्तं पार्वतिनन्दन ।

अस्ति गुप्तं परं पुन कथयिष्याम्यन्तर्ज्ञयं ॥ १३ ॥

सत्त्वं रजस्तनश्चैव ब्रह्मविष्णुशिवादयः ।
 ये चान्ये बहवो भूताः सर्वे प्रकृतिसंभवाः ॥ १३ ॥
 सैव देवी परा शक्तिर्नेहात्रिपुरसुंदरी ।
 सैव प्रसूयते विष्णुं सैव विष्णुं प्रपालयेत् ॥ १४ ॥
 सैव संहरते विष्णुं जगदेतच्छराचरं ।
 आधारः सर्वभूतानां सैव रोगार्तिहारिणी ॥ १५ ॥
 इष्टाव्या तथा ज्ञाना (?) ब्रह्मविष्णुशिवात्मिका ।
 विधाशक्तिः स्वरूपेण सृष्टिस्थितिविनाशिनी ॥ १७ ॥
 मृत्योर्न ब्रह्मरूपेण विष्णुरूपेण पात्यते ।
 संवृतं हृद्रूपेण जगदेतच्छराचरं ॥ १८ ॥
 यस्यां योनौ जगत्सर्वमेषां च तैत्रे जसिलं ।
 यस्यां प्रलीयते चाते यस्यां च जायते पुनः ॥ १९ ॥
 यां समाराध्य त्रैलोक्ये संप्राप्ते पदमुत्तमं ।
 तस्यां नामसहस्रं ते कथयामि शृणुष्व तत् ॥ २० ॥

अथ अस्य श्रीत्रिपुरसुंदरीस्तोत्रमंत्रस्य श्रीभगवान्मन्त्रिभिरुक्ति-
 र्मुनिनायकैः सह । ०

कल्याणी कमला काली कराला कामरूपिणी ।
 कामाख्या कामदा काम्या कामिनी कामचारिणी ॥ १ ॥
 कालरात्रिर्नेहारात्रिः कालिका कव्यवाहिनी ।
 कीनारी करुणाकीर्तिः काली कल्लवनाशिनी ॥ २ ॥
 कामायनी कलाधारा कीमुदी कमलप्रिया ।
 कीर्तिदा बुद्धिदा मेधा मोतिविज्ञातिवत्सला ॥ ३ ॥ ०

The stotra ends fol. 5a :

त्रिदिवा त्रिदिवेशी च त्रिपुरा पुरनाशिनी ।
 त्रिपुरा श्रीविजननी त्रिमूर्तिः पुरसुंदरी ॥ १३४ ॥
 इति त्रिपुरसुंदर्यो मंत्रनामसहस्रकं ।
 गुह्यानुसूतं पुन तत्र प्रीत्या प्रकीर्तितं ॥ १३५ ॥ ०

It ends :

सर्वधर्मेषु यो धर्मः सर्वदानेषु यत्फलं ।
 सर्ववेदेषु प्रोक्तेषु यत्फलं परिकीर्तितं ॥ १६१ ॥
 यत्पुण्यं कोटिगुणितं स तद् दृष्ट्वा भवेन्नरः ।
 श्रुत्वा महाबलाढ्यः स्यात् पुत्रवानुसुधानुगीः ।
 अनुव्रजेति तं लोके शीघ्रं च बहुसंपदः ॥ १६२ ॥

इति त्रिपुरसुंदरीस्तोत्रं सहस्रनाम संपूर्णमगमत् ॥

For different treatises of this title see Aufrecht, Cat. Catalogorum.

[DR. J. TAYLOR.]

2602.

1926. Foll. 19; size 11 in. by 4½ in.; fair, modern Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

Bilātripurasundaripaddhati, a description of the Tantric rites and daily oblations enjoined upon the votaries of *Tripurasundarī*.

It begins: ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय चण्डपसासनशिरसा मुकुटवर्धामुखसहस्रदलककणिं कांतस्यः चंद्रमंडलांतर्गतहंसपीठे श्रीनिजगुरुं ध्यायेत् ।

मुद्रः स्फुटिकसंकाशा मुद्रः श्रीमविराजिता ।
 गंधानुलेपनः ज्ञाता वराभयकरो वृजा ॥ १ ॥
 मंदस्मिता निजगुरुं कारयेन विलोकनं (!) ।
 वामोरुसन्निपद्यता मुक्तावरविभूषिता ॥ २ ॥
 स्वशक्त्या दक्षहस्तेन धृतपाशकलेपरं ।
 वामे धृतोपलायाश्च मुरझक्त्याः सुशोभनं ॥ ३ ॥
 परानंदरोसासलोचनद्वयपंकजं ।

इवं श्रीगुरुं ध्यात्वा नानसोपचारैः पूजयेत् । ऐं ह्रीं श्रीं
 यहस्रं सहस्रनलवरयूं श्रीमनुकेश्वरानंदनाथ श्रीगुरुवैलं (?)
 पृथिव्यात्मकं गंधं समर्पयेति ॥ १ ॥

It ends: श्रीगुरुं संप्राप्य प्रणम्य मंत्रलेपं प्रचरं कृत्वा
 सन्निरसि पुष्पं धृत्वा विसर्पयेत् ॥

अंतः शाक्ता बहिः शैवाः सभामध्ये च वैष्णवाः ।
 नानारूपधराः कीला पिचरंति महीतले ॥

इति श्रीमन्महोदधी श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः समाप्ता ॥

भूदेवा यत्र देवाः सुललितवनिता दिव्यकन्यायमानाः
 सार्नदा गीतगाना विदधत (?) ति विधिवद्विप्रवत्सवै-
 [चर्याः ।

द्वारं सायुज्यमुक्तेहैरिहरविधिभिः सर्वदा सेव्यमानं
 श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते दैवतं देवतानां ॥ १ ॥

यामे यामे निशायां सकलपुण्यनैघोरनिद्रामवाप्ते
 सिद्धांति मुद्रभूमौ मधुरमधुभराखंदनानेकपुष्पैः ।
 सामोदे जायमाने सपदि परिणतं शोभनं योगिनीभिः
 श्रीचक्रं संप्रवृत्तं जगति विजयते सोमप्रतं शोभवानां ॥ २ ॥

इति श्रीबालात्रिपुरासुंदरीपद्धतिः संपूर्णा । लिपितं गुरु-
 जीपदनसौजेवंतजीतेन ॥

Judging from the first colophon, the treatise would seem to be intended as a practical

manual constructed on the principles of worship laid down in (the 12th *tarāṅga* or *Sundarī-pūjanam* of) the *Mantramahodadhī*.

[DR. JOHN TAYLOR.]

2603.

1665B. Foll. 84; size 9 in. by 3½ in.; well written, in the Devanāgarī character; eight lines in a page.

Tārārahasya-vṛitti, a *Tantric* compilation, in fifteen *paṭalas*, of spells and incantations; by Śaṅkara, son of Kamalākara, and grandson of Lambodara. [A.]

It begins :

अज्ञितानन्दगहना सर्वदेवस्वरूपिणी ।
 परा वायूपिणी वंदे महानीलसरस्वतीं ॥
 मुद्रकाशविमर्शस्त्रीशङ्कररूपिणी ।
 पूषोहनामयी (?) वंदे महानीलसरस्वतीं* ॥
 नीलतंत्रं समाश्रय सिद्धसारस्वतं परं ।
 नीलतंत्रं मन्त्रसूत्रं गोपयैष श्रेष्ठो तथा ॥
 गुरुणा च मत्तं ज्ञात्वा गुरुभिः सिद्धभूमिका ।
 कृता श्रीशङ्करेणैवा तारारहस्यवृत्तिः ॥
 नित्यपूजाप्रमाणं† नु षट्पदे प्रथमे तथा ।
 दीक्षाविधिद्वितीये स्यात्पुनश्चैवा तृतीये ॥
 नैमित्तिकं चतुर्थे नु पञ्चमे काम्यनिर्ययः ।
 रहस्यनिर्ययः षष्ठे कुमारी सप्तमे तथा ॥
 अष्टमे च पुरश्चरारहस्याः परिकीर्तिताः ।
 नवमे षट्पदे देव्या निर्ययो मंत्रविद्ययोः‡ ॥
 दशमे षट्पदे स्तोत्रं माहात्म्यमेकादशे तथा§ ॥
 द्वादशे षट्पदे सम्यग्भाषानां परिनिर्णयः ॥
 नित्यपूजाप्रयोगस्तु षट्पदे च त्रयोदशे ।
 सम्यग्विधानं होमस्य तारायाश्च चतुर्दशे ॥
 पञ्चदशे नु मंत्राणां वासनातत्त्वनिर्णयः ।
 इति तारारहस्ये नु सम्यग्भाषानिर्ययः ॥ ॥

* This *śloka* is omitted in B.

† ० प्रधानं नु B.

‡ देव्या मंत्राणां परिनिर्णयः B.

§ Thus also B.

|| This half-*śloka* is wanting in A.

अथ नित्यपूजाप्रमाणं यथा । ननु देव्यावादिमतं विहाय
 कथं शङ्करेणः क्रियते । ०

The following works have been found quoted: *Ekavīratānttra*, *Ekavīrākālpa*, *Kālitānttra*, *Ku-mārītānttra*, *Kulacūḍāmaṇi*, *Kulasaṅgraha*, *Ku-lārṇava*, *Gāndharva(tānttra)*, *Tantracūḍāmaṇi*, *Tārārṇava*, *Tārāshaṭpadī*, *Devīyamala*, *Nilā-tānttra*, *Phetkīrīṇi*, *Pheraṇīya*, *Bṛīhajjñānārṇava*, *Brahmayāmala*, *Bhāvacūḍāmaṇi*, *Matsyasūktā*, *Mantracūḍāmaṇi*, *Mantrulūlavatī*, *Mahogrātārī-kālpa*, *Mātrikārṇava*, *Mānasollāsa*, *Māyūtānttra*, *Rahasyamālā*, *Rudrayāmala*, *Vārāhītānttra*, *Vi-malītānttra*, *Viśuddheśvara(mahā)tānttra*, *Vīra-tānttra*, *Śambhavasūtra*, *Śāmbharīya*, *Śāmbharī-saṃhitā*, *Saṅketatānttra*, *Siddhasūtrasvata*, *Soma-bhujagavalī* (I B fol. 40b), *Śvatantratānttra*, *Haṃsaparamēśvara*.

It ends :

अकृशं कुचयोः कृशं विलुगने
 विपुलं वक्षसि विलुगं नितंबे ।
 अहस्ताधरनाभिरस्य चित्रे
 करुणा शालिकपालिभागधेयं ॥
 लंबोदरस्य पीठेण कमलाकरस्तनुना ।
 अकारि शङ्करेणैवा वासनातत्त्वबोधिनी ॥

इति वासनानिर्ययः पञ्चदशः षट्पदः ॥ इति गौडभूमिनि-
 वासि-महामहोपाध्याय-श्रीशङ्करागमाचार्यविरचिता तारारहस्य-
 वृत्तिः समाप्ता ॥ ० सं ११२१ आश्विनशुक्लदशम्यां लिखितमिदं
 पुस्तकं श्रीरामनाथ्येन श्रीरामचंद्राख्यगुप्तेरेण लिखायितं तस्यैव
 पुस्तकम् ॥ [H. T. COLEBROOK.]

2604.

2154. Foll. 69 + 2; size 11 in. by 4½ in.; fairly written, in Devanāgarī, about A.D. 1650; 9-13 lines in a page.

The same work. [B.] Incomplete. The MS. breaks off before the completion of the twelfth chapter.

At the beginning two leaves (apparently *śuldhapatras*) have been inserted, marked 1 and 2.

[GAIKAWAR.]

ईश्वरः ॥

ज्ञायते येन यथाष्टाः पदाष्टौ द्विजोक्तमाः ।

तद् ज्ञानपादमित्युक्तं साधनं देशिकालम्ना ॥^०

A. The *Jñānapāda* consists of 8 chapters (*paṭala*):

1. *pratipadārthanirṇaya*, fol. 21; 2. *binlu-paṭala*, fol. 25; 3. *māyāpaṭala*, fol. 29; 4. *paśupadārtha*, fol. 51; 5. *kālādīpañcaka*, fol. 63; 6. *pumstattva*, fol. 109; 7. *pramāṇādīhikāra*, fol. 120; 8. *tantrōtpatti*, fol. 125: इति श्रीचक्रज्ञानपादं संपूर्णं ॥

B. *Survajñānottara*.

I. *Yogapāda*, fol. 129; beg.:

ननश्चिवाय ज्ञप्ते च भिन्दे(?) चिन्दे) ज्ञास्तथाय च ।

गुरवे च गणेशाय कर्त्तिकेयाय धीमते ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामि योगमेकाकिनस्तु तं ।

ज्ञातस्य ॥ युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ॥

उक्तसमावबोधस्य तत्ततः शृणु वस्तुतः ॥^०

II. *Kriyāpāda*, beg.:

यन्मुपाश्रयिष्यामि हि श्रोतुमिच्छामि तत्ततः ।

संयोगं च तथा तेषां कथयस्व महेश्वर ॥

svātmasāṅkshātīcāraprakaraṇa, fol. 132; *vimalī-karaṇa*, fol. 141; *sthūlavarnāmanantroddhātaprakaraṇa*, fol. 155; *prāsādāmanantroddhātaprakaraṇa*, fol. 159; *puramīkaraṇaprakaraṇa*, fol. 167; *pañcagavyūddīdikshāṅgaprakaraṇa*, fol. 230; *ant-yekṣīprakaraṇa*, fol. 239; *jīrṇodīhāraprakaraṇa*, fol. 275; *protimādīprakaraṇa*, fol. 278; *vāru-ṇasnānaprakaraṇa*, fol. 290; *bhasmasnānaprakaraṇa*, fol. 293; ends fol. 294:

इति सर्वज्ञानोत्तरपादः समाप्तः ॥

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 111, *Survajñānottaravṛitti*.

C. *Mataṅgapāramśvare mahātāntre vidyū-pāda*, 11 *paṭalas*, and part of a 12th. This is perhaps a separate work from the above.

It begins: अधि(र.अथ) मत्तंगपारमेष्ठरं लिख्यते ॥

गजाननाय महसे प्रबुद्धमिति रश्मिदे(र.प्रबुद्धमिति रश्मिदे) ।

अपारकहृत्पापुत्तरंगितदृशे नमः ॥

हिनयत्यचले रश्मे सिद्धचारुसेविते ।

नानाचर्यगुणोपेतं शिखरं चारु निर्मलं ॥

सिधीनानुग्रहो यत्र यत्र नाप्यमृतवः ।

यथाव्योमविरुद्धानां प्रीतिर्भवति लक्ष्मणान् ॥

मूर्त्तौ विमूर्त्तौ याति भयाद्भीतो विमुच्यते ।

यत्र नास्त्युपसर्षाणी प्रवेशः शिखरोत्तमे ॥

यत्र सैन्यहीनो निर्वभगवान् परमेष्ठरः ।

तत्रास मुनिशार्दूलक्षपसोत्कृष्टमूर्त्तिमान् ॥

ज्ञानाग्निदग्धकलुषो वृत्ताभः क्षालितात्मवान् ।

शिवभ्यानेकचित्तात्मा समाधावास्थितस्तुधीः (!) ॥^०

ततः स भगवान् नाथः पार्वत्या सहितो हरः ।

सं वपुर्देशयामास मत्तंगाय तपस्विने ॥

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा मत्तंगस्य महात्मनः ।

ज्ञानालयवपुष्पाद्या वास्त्यामुत्तमपुर्गुरुः ॥

उवाच तस्मै मुग्धोत्तमा मत्तंगाय महात्मनः ।

विचारयुक्तं सङ्गत् स्फुटमात्मीयदर्शनान् ॥

यथाव्यवस्थितव्यायामगोष्ठिवानुलोमतः ।

मुकुरं मुविभक्तोर्गं वदपदाद्यैर्मयं शुभं ॥

अनुष्मादनिर्दं शास्त्रमायात[न]मृतात्मकं ॥^०

In the second chapter the four *pādas* are enumerated (fol. 299), viz.: *vidyāpāda*, *kriyāpāda*, *yogapāda*, and *caryāpāda*.

1. *dayodghāta*(?), fol. 298; (2-4 wanting, or not marked); 5. *śaktipāṭala*, fol. 311; 6. *pum-pradhānēśvarasādhanap.*, fol. 337; 7. *vidyāpāṭala*, fol. 347; 8. *māyātattva*, fol. 362; 9. *kālī-tattva*, fol. 368; 10. *vidyātattva*, fol. 374; 11. *rūgapāṭala*, fol. 379.

Cf. Burnell, Index of Tanjore MSS., p. 205a (no. xiii.). [C. P. BROWN.]

2607.

270. Foll. 105 (numbered by mistake 1 76, 79-108); size 11½ in. by 4½ in.; fairly written in Devanāgarī; eight lines in a page.

Rāmārcanacandrikā, a manual for the worship of *Rāma*, in five chapters (*paṭala*), by *Ānandavana*, pupil of *Mukundavana*.

It begins :

तनुं संसृतिवारिधिं विजगतां नीनीम यस्य प्रभोर्
येनेदं सकलं विभाति सततं जातं स्थितं संदृतं ।
यस्मिन्नो निगमा भवति न मनो मानं च राधेश्वरे*
तं वंदे सहजं प्रकाशमलं श्रीरामचंद्रं परं ॥ १ ॥
विष्णुप्रापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्ती च मूर्तिस्तु यो
वाक्यार्थप्रतिषोधनेकचतुरः श्लाघादिशीलः शुचिः ।
अज्ञानो धनिचारणैकतरणिविज्ञानचिन्तामणिर्
नित्यानंदपदैकभूविजयते श्रीमान्मुकुंदो मुनिः ॥ २ ॥
वेदांतवाक्यार्थहरिर्विराजते
यस्मिन् गजाः काममदादयो न हि(?) ।
शुभाः (संतः B.) सदानंदपदै प्रपेदिरे
वंदे मुकुंदाख्यवनं गुरुं परं ॥ ३ ॥
पूर्वं चोत्तरतापनीयमसिलं कलं वरं मारुतेर्
ब्रह्मागस्तिसप्तवासवपुत्रः कल्याणतया संहिताः ।
शास्त्रं मंत्रमयं महाकुबलय† त्वातोद्भूतोत्तादिभं
श्रीरामार्चनचंद्रिका कलिलमलप्रध्वंसिका प्रोच्यते ॥ ४ ॥
तत्तद्व्यगतेनैनावावाक्यैरेव न कल्पितैः ।
सीकार्थार्थं क्रमः सत्यवत्संक्षेपेण प्रतन्यते ॥ ५ ॥
उच्यते प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः ।
ज्ञातो दातः कुलीनश्च विनीतः शुद्धवेषवान् ॥
मुद्राचारः सुप्रसिद्धः शुचिर्देहः सुपुद्गलान् ।
आग्रणी ध्याननिष्ठश्च मंत्रतंत्रविचक्षणः ।
नियमानुसारे शक्नो गुरुस्त्वभिधीयते ॥
इति गुरुलक्षणं ॥

ज्ञातो विनीतः अज्ञात्वा अज्ञावान् धारणक्षमः ।
समर्थश्च कुलीनश्च प्राज्ञः सचरितो धनी ॥
स्वमादिगुणैर्मुक्तः शिष्यो भवति नाम्नाया ।
गुरुता शिष्यता वापि तयोर्वैत्तरवासनः ॥ ०

Ch. I., on various matters connected with worship, the chief section being the 'rāma-mantrodhāra'; II. fol. 24b, on ordinary duties (ācamana, dantadhāvana, etc., ending with various kinds of nyāsa); III. fol. 43b, on rites of worship (dhyāna, homa, pātrāsādana, antar-

* यश्चैतत्पवनः प्रमाणविधुरो वेदांतवेद्यो विभुश्च B.

† तत्रं गाधिजजापिकं वभुवलयं B.

yāga, pīṭhapūjā, stotras, etc.); IV., on restrictions and the eight kinds of yantra; V., a calendar of periodical and occasional observances.

Among the authorities quoted may be mentioned: *Agustisaṃhitā*, fol. 80b; (*mahatī saṃhitā*, fol. 81b); *Atharvanarahasya-śrī-Rāmottaratāpanīya*, fol. 61a; *Gautamiyam*, fol. 68b; *Deryāgama*, fol. 2b; *Nāradaśānta*, fol. 18b; *Pañcarātre Brahmasaṃhitāyām*, fol. 75b; *Pra-yogasūtra*, fol. 83a; *Mantrasūrasaṃgraha*, fol. 18b; (*Rāmavallabhastotra*, fol. 62b whole); *Va-sishṭhasaṃhitā*, fol. 46b; *Sīrasaṃgraha*, fol. 2b; *Hanumatā proktam mantrarājātīmakam*, fol. 62a.

It ends :

संसारदावानलतापशोभे
श्रीरामचंद्रार्चनचंद्रिकेयं ।
स्यात्संहितामार्गमुपास्यया हि
भवादिभिर्निश्चितनोबधे(!) या ॥
पटलैः पंचभिः प्रोक्ता श्रीरामार्चनचंद्रिका ।
जानंदवननाम्ना हि यतिना हरितुहये ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदवनश्रीचरण-
शिष्यार्जवनविरचितायां श्रीरामार्चनचंद्रिकायां पंचमः पटलः ॥

० संवत् १९६२ आषाढकृष्ण ३ सोमे ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2608.

2074. Foll. 101 (the first three of which have been replaced by two leaves in a more modern handwriting; and foll. 39-43 and 101 have likewise been supplied by the same hand); size 9 in. by 3½ in.; fairly written in Devanāgarī, about the middle of the 16th century.

The same work. (B.)

[GAIKAWAR.]

2609

1824. Foll. 109; size 12½ in. by 4½ in.; well written in Devanāgarī, on European paper, about A.D. 1800; ten lines in a page.

Ganeśa-Kalpa, an exposition of *Tantric* rites in connection with the worship of *Ganeśa*. Six chapters (*paṭala*), the last of which is incomplete at the end.

P. I. (foll. 17) begins :

अथ वक्ष्ये गणेशस्य मंत्रकल्पं समासतः ।
भुक्तिमुक्तिप्रदः पुंसां भक्तानां प्रसदो यतः ॥ १ ॥
तत्रैकाक्षरमंत्रस्तु मंत्रायामुत्तमोत्तमः ।
सर्वसिद्धिप्रदः साक्षाद्गणेशो मंत्ररूपधृक् ॥ २ ॥
यस्य शक्तिः समाख्याता प्रणवः सर्वधारकः ।
तस्यां स जनयामास पंचधात्मनमात्मना ॥ ३ ॥
विंदुनादो मकारश्चोकारो ऽकारो विधानतः ।
पंचधा सर्वमाख्यातं पञ्चं शब्दात्मकं बुधैः ॥ ४ ॥
अकारो वैवरी बायी मध्यमोकारसेविता ।
पश्यन्ती सा मकाराख्या घरा नादमयी मता ॥ ५ ॥ ०

इति बीजकोशः संक्षेपतः प्रोक्तः fol. 5b ; इति क्रियावती दीक्षा fol. 16b ; वयोत्मिका दीक्षा ib. ; कलापती दीक्षा fol. 17a ; इति बोधमयी दीक्षा समाप्ता ॥ एवं चतुर्विध-दीक्षायुक्तो नरः साक्षाद्गणेशो भवतीति ॥ इति गणेशकल्पे चतुर्विधदीक्षाकथनं नाम प्रथमं पटलं समाप्तं ॥

P. II. (foll. 38, placed by binder at the end of vol.): अथ गणेशमंत्रानाह ॥ दीक्षानंतरं मंत्रजप-कार्यप्राधान्यात् ॥ अथ शारदातिलकोक्तगणेशः । तत्रैकाक्षर-मंत्रः ॥

पंचातकं शशिधरं (?) पंचात्मकं शश ० बीजं गणपतेर्विंदुः ।
प्रणवादियुतं प्रोक्तं मंत्रं एकाक्षरः परः ॥ १ ॥ ०

इत्येकाक्षरविधिः ॥ अथ षट्पदगणेशषडक्षरमंत्रः fol. 3b ;
अथ महागणपतिमंत्रः fol. 4a, etc.

इति गणेशकल्पे गणपत्येकाक्षरादिसप्तविंशत्यक्षरविधानकथनं नाम द्वितीयपटलं ॥

P. III. (foll. 22):

नित्यपूजाविधिं वक्ष्ये विम्वराक्षस्य त्रयोदश ।
ब्राह्मे मुहूर्ते चोत्थाय मुचिभूमी स्थितः सुरेत् ॥ १ ॥ ०

258 ślokas, with explanations from fol. 13.

इति ० प्रातस्कुमारभ्य भातृकान्यासपर्यंतकथनं नाम तृतीय-पटलं समाप्तं ॥

P. IV. (foll. 18): ततो द्वितीयपटलोक्तमूलमंत्रन्यासान् कृत्वा स्वहृदये वा स्वेष्टदेवप्रतिमायःपीठपूजां कुर्यात् । तद्यथा ।

न्यस्यन्मंदुकमाधारे स्थापिष्ठाने ततः सुधीः ।

कालाग्निहृद् नारी तु कक्षं हृदये ततः ॥ १ ॥ ०

239 ślokas, with explanations from fol. 12b.

इति ० पूजाविधिकथनं नाम चतुर्थं पटलं समाप्तं ॥

P. V. (foll. 12): अथ पुरश्चरणविधिः ॥

आदी देवं वशीकर्तुं पुरश्चरणमाचरेत् ।

नीर्यादी निमैने स्थाने भूमिग्रहणपूर्वकं ॥ १ ॥ ०

163 ślokas ; इति पुरश्चरणविधिः । अस्यायमर्थः । ०
fol. 7b.

इति ० पुरश्चरणविधिकथनं नाम पंचमं पटलं ॥

P. VI. (foll. 7, inserted by binder between P. I. and III.):

कनैश्चि षट्पदो वक्ष्ये सिद्धिदानं प्रयोगतः ।

ज्ञातिवैश्यं संभवं च द्वेच उच्चाटमारुहे ॥ १ ॥

उक्तानीमानि कनैश्चि ज्ञाती रोगादिनाशनं ।

चइयं वचनकारित्वं संभो वृत्तिनिरोधनं ॥ २ ॥

द्वेचोऽग्रीतिः प्रीतिमत उच्चाटः स्थानतश्च्युतिः ।

मारुणं प्राणहरणमिति षट्कर्मलक्षणं ॥ ३ ॥ ०

88 ślokas, followed by explanations, p. 4b :
अस्यायमर्थः । अथ षट् कनैश्चि पूर्वविधिभिः प्रोक्तानि । तद्विधानं कथ्यते । ज्ञातिवैश्यं ०

इति षट्कर्मविधिः । तत्र सम्यक् न्यासजालनाम्बर्यां वि-
धाय ० incomplete.

[DR. J. TAYLOR.]

2610.

2630. Foll. 86 ; size 9½-10 in. by 4½ in. ; fairly good Devanāgarī handwriting ; thirteen lines in a page.

Nṛsiṃhārādhana-ratnamālā, or *Śrauta-paḍ-dhātī*(?), a *Vaiṣṇava* manual of worship in nine chapters (*paṭala*), by *Meṅganātha*, son of *Rāmacandra*.

The right margin, and with it a good deal of the writing, especially of the first two leaves, has been eaten away by insects.

The female energy (*śakti*) of the god comes in for a good deal of attention in the rules and formulas.

It begins :

ओनृसिंहं चिदानन्दविग्रहं करुणानिधि ।
प्रण[?]स्य पद्धतिं कु]र्वे श्रीकरोत्मानुसारतः ॥ १ ॥
श्रीतापनाय श्रुतिसारसूत्रसत्प्रदायामलंगशोभी ।
नित्यं [?]नृसिंहस्य] करोतु सैषा संतोषनाराधनरत्नमाला
उपासनाशेषनतानुसारिणी ॥ २ ॥
सत्प्रीतन-—०० हा विधेया ।
सांगा समुद्रा सुविधानयुक्ता
नृसिंहसेवानिरतैर्धिचक्षुः ॥ ३ ॥

नित्यं . . . काम्यं विविधोपासनासंग्रहः । तत्र प्रथमतः
ज्ञातव्योपासना विधीयते ॥ आद्ये [मुहूर्ते च] न्याय गुरुपर-
परमाराध्यं देवतं भगवंतं ओनृसिंहं च इति संस्मरेत् ॥ तत्र
प्रथमं ता . . . परा तथा ॥

आद्यर्षे (r. ब्रह्मर्षे) विधिमादिदेशिकमतः श्रीमन्नराजेश्वरं
चन्द्रे श्रीतपनं ततः श्रुति ०--- ततो होम्यरं ।
श्रीमच्छंकरपूज्यपादमथ तत्पादाश्वत्थगामिनुं
चन्द्रे माधवसोमया ०००- नागाद्वयदोक्षितं ॥
निष्ठादित्यगुरुं नमामि परमं यस्य प्रसादाज्जगत्
कृतं मुक्ति ०--- निजधिया संसारविच्छिन्नये ॥

श्रीनिष्ठादित्यस्वामिनः ॥ स्वगुरुपर्यंतं पारंपर्यक्रम . . .
रनुसादेव ज्ञातव्यः । ०

I. इति नृसिंहाराधनरत्नमालायां भूतमुक्तिप्राप्तप्रतिष्ठा नाम
प्रथमपटलः । fol. 7a.

II. इति कलामातृकान्यासः 10b; इति कोशवादिनातृ-
कान्यासः 12a; इति कंठादिनातृकान्यासः 13a; इति ०
जंगमचाराधननामद्वितीयः पटलः 19a.

III. इति त्रिसरानुष्ठानविधिः 21a; इति ० तृतीयः
पटलः 31b.

IV. इति शेषभगवत्कृतं ध्यानं । अथ शतश्लोकीध्यानं 33a;
इति ० श्रीतपोमन्त्रराजपद्धत्यां ध्यानं नाम चतुर्थः पटलः 37a.

V. इति ० संतयोगो नाम पंचमः पटलः ॥

VI. अथ बह्मयोगप्रकारः 47a; इति ० बह्मयोगो नाम
षष्ठः पटलः ॥

VII. अथ पुरश्चर्य 65b; इति ० पुरश्चर्यं नाम सप्तमः
पटलः ॥

VIII. अथ प्रतिभासकृतं ० 69a; इति बोधनीश्वोरा-
भिधिः 79a; इति स्तोत्रं विपुलस्तवः ib.; इति कार्तिके

कृतं 79b; इति श्रीधामनीये भविष्योत्तरे च श्रीभगवद्भक्तो
वसंतोत्सवः 80b; ० इति द्वादशोत्सवः 81a; इति ० अष्टमं
पटलं ॥ 81a.

IX. इति सहस्राभिनेकविधिः 82b; इति ब्रह्मपूजाविधिः
84b; इति नृसिंहविभूतिज्ञानविधिः 86a.

It ends :

किं मां समाराधनरत्नमाली
भक्त्या च युक्ताधिकनाविधाय ।
समर्पयन् ओनृहरे पदान्ते
श्रीरामचंद्रात्मजमेगनाथः ॥

या श्रीतपोमन्त्रानुगता समस्ता
सिंहाननाराधनरत्नमाला ।

तस्यामशेषागमसारमय्याम्
अयं समाप्तः पटलोऽष्टमोः ॥

अध्वरेपुंडं नृदा पूर्वं कुर्वीतस्योपरि स्फुटं ।

त्रिपुंडं भस्मना भाले पापघ्नं पुण्यवर्धनं ॥

इति विद्या तपोयोनिरयोनिर्विष्णुरोहितः ।

वाग्मज्ञेनार्चितो देवः प्रीयतां मे जनार्दनः ॥

इति ओनृसिंहाराधनरत्नमालायां श्रीतपद्धत्यां नवमः पटलः ॥
पूर्वो यं ग्रन्थः ॥ ० ॥ संवत् १८२९ आषाढवद्युक्तातुर्दशी इंदुवारे ॥
[MACK. COLL.]

2611.

896. Foll. 134; size 15 in. by 5½ in.;
modern Bengali handwriting; eight lines in
a page.

Hayasirsha-pañcarātra, a Vaiṣṇava work
on the erection of temples and images.

It begins : मार्कण्डेय उवाच ॥

अथ हयशिरा विष्णुः प्रादुर्भूतः पुरा विभुः ।

किंनिमित्तं च देवेशो दधार रुचिरं वपुः ॥

हयशरीरं जगत्सामी पुरा नारायणः प्रभुः ।

श्रुतमासीच्च भवता यदुक्तं परमेष्ठिना ॥

आद्यं यत्पञ्चरात्रायां तन्ममाश्रितं पृच्छतः ।

भृगुरुवाच ॥

नृशु वास प्रपक्ष्यामि पञ्चरात्रं पुरातनं ॥

पुरा किल विरुपाक्षः सार्धं गीषा महेश्वरः ।

चतुर्भुजं स पञ्चक वैराजभवेने स्थितं ॥

नहेन्द्र उवाच ॥

पञ्चरात्रं पुरा पृथक्पथा इयशिरा विभुः ।

मधुकैटभयोर्हीतो (r. ० हँता) सैकाक्षीवज्रले विभुः ॥ ०

The matter is treated in a series of short (unnumbered) chapters (*paṭala*), of which 74 have been counted. These seem to be divided into two sections (*kāṇḍa*), the first of which, the *Devapratishthāpāñcakukāṇḍa*, ends with ch. 40, fol. 50b: इति हयशीर्षपञ्चरात्रे द्वादशसाहस्रिके प्रथमपादे देवप्रतिष्ठापचक्रं नाम काख्यं समाप्तं ॥ whilst the subsequent chapters make up the *Samkarshakāṇḍa*. From the above colophon, as well as from the final *śloka* which apparently introduces a *Tāṇyakāṇḍa*, this would seem to be only a portion of a larger work.

For an account of the contents, see Rāj. Mitra, Notices, vi., p. 61.

It ends :

यस्या संयोगतत्त्वाच्च पुर्योक्तं लभते फलं ।

इति संक्षेपतः काख्यसंक्षेपः परिकीर्तितः ॥

तुभ्यं सुरवरधेह श्रुतिमन्त्रैरलंकृतः ।

श्रुतिदृष्टदेशिकेन ज्ञेयो यत्नवता तदा ॥

इमं ज्ञात्वा देशिकान् सर्वज्ञत्वमवाप्नुयात् ।

यस्मादतः प्रयत्नेन ज्ञेयो देशिकसत्तमैः ॥

अत उक्तं नियोध त्वं लिङ्गकाख्यं चतुर्मुख ।

सर्वसाधारणं चैतत् दृष्टादृष्टफलप्रदं ॥

इति हयशीर्षपञ्चरात्रे संक्षेपकाख्ये गीरीविद्याहपटलं ॥

समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2612.

791b. Foll. 48; size 9½ in. by 3½ in.; large, plain, modern Devanāgarī hand; seven lines in a page.

Epadeśakulīkshāvidhī, or *Pūrṇābhishēkapaṭṭhati*, a manual of initiation into Tantric rites by *Caitanyagiri Aradhūta*. It begins:

अथाभिषेकं वक्ष्ये इहं शिष्ये भवति योगिता ।

समुद्भूते शुभं लग्ने गुरुं देवं प्रणम्य च ॥

नमस्कृत्य यथाभ्यासं प्रार्थयेदात्मनो हितं ।

येन विज्ञानमात्रेण नित्यकर्मैरतो ह्यहं ॥

निश्चानुष्ठानमुक्तो ऽपि दीक्षायोग्यो भवाम्यहं ।

दिव्यं ज्ञानं यतो प्राप्य चापस्यास्य स्वयं (r. स्वयो) भवेत् ॥

सा दीक्षा दीक्षयेत्वाथ येन पूर्णमनोरथाः ।

नित्यं नैमित्तिकं काम्यं सिध्यते यत्प्रसादतः ॥ ०

Iti bijadānam, fol. 3b; *pūjācūlikh*, fol. 9a; *vāstupūjāvidhīh*, fol. 10b; *pātrasthāpanavīdhīh*, fol. 20b; *kriyāmāyā dikṣhā sampūrṇā*, fol. 40b.

It ends :

योगिना योगसिद्धिस्तु मुनीनां मोक्षसिद्धये ।

ज्ञानिनां ज्ञानसिद्धिस्तु सिध्यतु भजनादपि ॥

इति श्रीनन्दपरमहंसपरिव्रजकाचार्यचैतन्यगिरिस्वधृतेन गुरु-
मुखाद् ज्ञातं तन्त्रानुसारेण उपदेशदीक्षाविधिः समाप्तः ॥ after
which, by another hand, पूर्णाभिषेकपद्धतिः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

.2613.

1368c. Foll. 6; size 10 in. by 4½ in.; very indifferent Bengali handwriting; eleven lines in a page.

Tattvacintāmaṇi, a Tantric work composed by *Pūrṇānanda Yati*, in 1577 A.D.

The 6th chapter, here called *yogavivaraṇa*, whilst in the three Calcutta editions (1856, 1860, 1869) it is called *śaṭcakraṇirūpaṇa*.

It begins :

अथ तन्त्रानुसारेण षट्चक्रादिक्रमो ऽमुतः ।

उच्यते परमानन्दनिम्बप्रथमादुरः ॥ ०

Colophon: इति पूर्णानन्दपरमहंसविरचिते श्रीतन्त्र-
विज्ञानमणौ योगविवरणं नाम शतप्रकाशः ॥ संवत् १९६२ चित्त
नाथपुदिप्रतिपदा बृहस्पतिवारं लिखितं माधवरात्रेण पुस्तकमिदं ॥

For ch. i. (giving the date) see Rāj. Mitra, Notices, iii., p. 62. [H. T. COLEBROOKE.]

2614.

2743F. Foll. 28; size 7 in. by 2½ in.; the leaves forming a continuous folding sheet of

69½ in. by 7 in.; Nepal handwriting of 1703 A.D.; six lines in a page; ten of the leaflets having one page left blank.

Pushpanūhātmya, directions (in barbarous Sanskrit mixed with vernacular forms) regarding oblations of flowers to the goddess at her festivals, and rules for selecting them according to the season and the magic effect desired.

It begins: श्रीगणपत्यादिदेवेभ्यो नमः ॥ अथ पुष्पमाहात्म्यं लिख्यते ॥ पञ्चिनाष्टायक्रमः ॥

ज्ञातो च पाटली यूयो चम्यकेः स्नेतउत्तलैः(!) ।
 कतकी हेमजातो च मुहुरैः सतपत्रकेः ॥
 बंधूकपत्रकुड्याख्यैः शालपुष्पैश्च पाटलैः ।
 कुमुदीः किंजुकेः पुष्पैः पुत्रागनागकेशरैः ॥
 वकुलैस्तगरैश्चान्यैर्वचकुन्दाख्यसंभवेः ।
 काशशर्दोभवेर्देवोदितस्यैः कर्णिकारकैः ॥
 रक्तोत्पलैर्महापुष्पैर्ये चान्ये चारुगन्धवान्(!) ।
 भुक्तिमुक्तिप्रदा ज्ञातिबालाचलविबर्धनी ॥
 स्नेतपाटलिका(r. ७) देवो ददति(!) च महद्यज्ञः ।
 ज्ञानिपुष्टिकरं पत्रं ज्ञापयं मुपचरं ॥
 बंधूकं चम्यकं(!) प्रोक्तं तथा रक्ताक्षं नारकं ।
 सीभाग्यं शालपुष्पैश्च मुहुरं मुसदायकं ॥
 कदंबं च कुलं कुक्षं वचकुड्यायनात्मनं(!) ।
 कुमुदाकिंजुकेर्देवीवश्यमाकृष्टि[का]रकैः ॥
 महालक्ष्मीप्रदो पुष्पो पुत्रागनागकेशरी(!) ।
 रक्तमुत्पलके वश्ये नीलकुक्षी च नारके ॥
 त्रिसन्ध्यासंभवेः पुष्पैः शङ्ख्यां च भयापहं ।
 दमनं तुलसीभद्रे सर्वपापघ्नकरं ॥
 सिन्दूरी वश्यकृत्योक्ता सदाकर्षणमारका ।
 त्रिसन्ध्यासंभवेः पुष्पैः क्रमजातार्चयेत्सदा ॥
 तस्य निद्रो न जायेत सत्यमेतत्तत्त संशयः ।

अथ इतरपुष्पकरणजनितपुष्पशतगुणवृद्धिकामं रभिर्ज्ञा-
 तीपुष्पैः कुम्भिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ नीलस्नातया ॥ बाला-
 पुष्पस्य चलवर्धनकामः ॥ बद्धाचोलवु ॥ स्नेतपाटलिकापुष्पस्य ॥
 अथ महानसप्राप्तिकामः ॥ पाटुलस्नानतोयुव ॥

अथ निषिद्धानि p. 23; अथ पुष्परहस्यं रहस्यकञ्जोलिनी
 p. 40; इति रहस्यकञ्जोलिनी पुष्परहस्यं ॥ p. 41.

It ends: नीलोत्पलस्य ॥ अथ सर्वकामफलप्राप्तिकामः ॥

उत्पलं नीलोपि योग्यं ॥ कुमुदस्यापि सर्वकामफलं ॥ इति
 रहस्यकञ्जोलिनी ॥ इति पुष्पमाहात्म्यं शुभानुभक्तं संपूर्णं ॥
 सति सन्नात् ६२३ आस्तुमुमुक्षुप्रतिपत्त्यायं तिथी शशिशुक्र-
 वाले लिखितं ०

The goddess is worshipped under the following names: *Kubjikā, Guhyakālī, Jagadambā, Dakṣiṇakālī, Mahātripurasundarī* or *Śrītripurā,* and *Sidhūhilaśhmī*.

Quotations have been mot with from the following authorities: *Kālitantra*, p. 24; *Kula-cūḍāmaṇi*, p. 27; *Kolāvatīya*, p. 38; *Tantra-sārasvata*, p. 38; *Tārābhaktasudhārṇava*, p. 39; *Nilatantra*, p. 26; *Bhāvacūḍāmaṇi*, p. 19; *Matsyasūktā*, p. 26; *Mahākālasamhitā*, p. 23; *Maṇḍanūlitantra*, p. 24; *Vāmakaścaratantra*, p. 28; *Vārāhitāntra*, p. 37; *Śaktiyāmala*, p. 25; *Harāvatāntra*, pp. 8, 11, 20.

[B. H. HONGSON.]

2615.

2582. Foll. 100; size 11 in. by 5 in.; large, sprawling Devanāgarī hand; nine lines in a page.

Satucandivīdhāna(-saṃkṣhepa), an exposition of 'the previous and concluding ceremonial to be observed, and prayers and mantras to be read, when the *Candīmāhātmya* or exploits of *Durgā* (of the *Mārkaṇḍeyapurāṇa*) is read a hundred times over, as an act of piety and adoration' (Wilson, Mack. Coll., p. 173).

It begins:

ज्ञातर्चदिविधानेन यथावत्कथयामि ते ।

मुषोरायामनावृत्तां भूकपे च सदारुणे ॥ १ ॥

परचक्रभये तीत्रे क्षयरोग उपस्थिते ।

राजवश्यादिसर्वेषु आयुष्मास्तुतजन्मनि ॥ २ ॥

मोहोत्पातविनाशाय पंचविंशतियोजने ।

देशे सर्वेषु ज्ञातर्चं ज्ञातर्चिनिर्मा जपेत् ॥ ३ ॥

यदेव जायते विश्वं चित्तं अज्ञासमन्त्रितं ।

तदेव पुष्पकालेषु गतो निर्मा हि जीवितं ॥ ४ ॥

मन्त्रासे सत्यपक्षे (? सत्यपक्षे) सतिषी सत्यपक्षे मन्त्रागे शोभने
चंद्रे विष्टीचेधृतपत्रिपातकुयोग सनावास्यासतिषी रहितदैव-
ज्ञोदिते (? ० तिपिरहित ०) चारंभः कार्यः ॥ तत्र भुवं सना कृत्वा
प्राचीनाथनानंतरं योऽज्ञस्तंभयुक्तो द्वारज्ञास्तोत्राद्वारध्वजप-
त्राकादिसंयुक्तो मध्यान्निभागेन वेद्यामुपेतो मंडपः कार्यः ॥ मंड-
परहितपक्षे चतुरस्रे देव्यागारे देव्याः षोडश कार्ये ।

दुर्गागृहं प्रकर्तव्यं चतुरस्रे सुशोभनं ।

रहस्यस्त्रिकाले चर्वितं वस्त्रशोभितं ॥ १ ॥

गौरमज्ञोन्मयाभ्यां च लिखं स्त्रिकालसमन्वितं (!) ।

तन्मध्ये पेटिकाः कार्योः चतुर्हस्ताः समाः शुभाः ॥ २ ॥ ०

Iti caṇḍikūtarpaṇam, fol. 4a; sūryārgḥam, fol. 5a; varuṇam, fol. 11a; kalaśapūjanam, fol. 11b; pranapratiśṭhā, fol. 17a; antarmātrikā, fol. 19b; bahir-nātrikā, fol. 20b; ekādaśanyānāḥ, fol. 25a; guṇapātipiṭhe sthāpanapūjanam, fol. 29a; kulāśasthāpanavidhi, fol. 36b; balūlānam, fol. 40a; grīhapūjanam, fol. 49b; yoginipūjanam, fol. 56b; khātapūjanam, fol. 62a; kuṇḍa-pūjanam, fol. 63a; yonipūjanam, fol. 65a; nābhī-pūjanam, ib.; yoginībhyo balih samāptah, fol. 79a. It end. :

इति सर्वैतन्मानुसारेण शतचर्चविधानसंक्षेपः समाप्तः श्रीसंवत्
१६६७ भाद्रपदे मासं शुद्धे पक्षे २ भृगुवासरे लिखितं नामो
obliterated.

For an (apparently different) *Sūtacandivini-
dhana*, purporting to belong to the *Rudraya-
mala*, see Weber, Berl. Cat., no. 1311.

[MACK. COLL.]

2616.

769. Foll. 98; size 10½ in. by 4½ in.; good large Devanāgarī handwriting; eight lines in a page.

Kukṣhapuṭa, or *Siddha-cāmūṇḍā*, a treatise, in verse, on charms, incantations, treasure-lifting, and other Tantric rites, by *Siddha-Nagarjuna*; in twenty *paṭalas*. Rather incorrect.

It begins: अथ नागार्जुनी सिद्धचामुंडायामो लिख्यते ॥

यः ज्ञातः (ज्ञानुः R. M.) परमान्वयः परशिवः कंका-

[लकालांतकः (कः कालाकालान्तो R. M.)

भ्यानाश्रीतमनादिनिबन्धनः संकल्पसंकोचकः ।

जाभासीतरभासकः समरसः सर्वोत्तमा बोधकः

सोऽयं सर्वमयो ददातु जगती विद्यादिसिद्धादिकं (मिच्छ-

[हकं R. M.) ॥ १ ॥

या नित्या कुलकेलिशोभितचतुर्वर्णोद्दिता जंभते

पृथ्वाभामृतकुंडली परपरा मंत्रात्मिका सिद्धिदा ।

मालामुक्तकधारिणी त्रिनयना कुंदेवलीचिला

[(? ० नित्या)

नित्यानंदकुलप्रकाशमननी चाग्देवतामात्रये ॥ २ ॥ ० ॥

अन्वेदैवगणैः सर्वैर्मुनिदेशिकसाधकैः ।

यनाड्डु (?) हि ज्ञास्तेषु तत्सर्वमवलोकितं ॥ ५ ॥

ज्ञाभवे यामले ज्ञास्ते नीले (?) नीले इव डामरे ।

सर्वदे लावले (?) शैवे रामतंभानूचरे ॥ ६ ॥

उडीशे यामले तंचे छिटे (?) सिद्धे च ज्ञावरे ।

किंकरीनेरुतंचे च कालचंडेश्वरीमते ॥ ७ ॥

ज्ञाकिनीशकिनीतंचे रीद्रे निगहनिग्रहे (?) ।

कीले केशवतंचे (?) कैवल्य ० च क्रयाकालगुणोदरे (r

[क्रिया ०) ॥ ८ ॥

हरमेसलके यंचे इंदुजाले रमाणीचे ।

अथर्वणे महावेदे चावीके गारुडे जपि च ॥ ९ ॥

इत्येवमागमोक्तं च वक्त्रावच्छेद्य यच्छ्रुतं ।

तत्सर्वं समुद्धृत्य द्रष्टो धृतमिवादरात् ॥ १० ॥

साधकानां हितायैव मंत्रसंज्ञमिहोच्यते ।

वश्यमाकर्षणं चैव संभनोहमुच्यते नारतं (r. संभमुच्चा ० ?

[॥ २१ ॥

विद्वेयं व्याधिकरणं यन्मुसत्यर्थनाशनं ।

कीर्तुं चंद्रजालं च यक्षिणोमंत्रसाधनं ॥ १२ ॥

चेदकं चाभनं दिव्यमदृश्यं (?) इयं पादुकागतिः ।

गुटिका स्नेहवत् च मृतसंजीवनादिकं ॥ १३ ॥

तथा कक्षपुटी सिद्धा सांगोपांगमनेकधा ।

सुसाध्यं नित्ययोपेतं साधकानां हितं प्रिये ॥ १४ ॥

For the exact names of the chapters (*man-
trasadhanam, sarvasāyām, etc.*), see Weber's
Cat. of Berlin MSS., no. 904. Cf. also Raj.
Mitra, Notices, i., p. 137, where the treatise is
called *Siddhanāgarjunīya*.

The 20th *paṭala* begins :

अथाहारनाहारं प्रवदामि समासतः ।

येन निःशेषलोकस्य जायते कौतुकं महत् ॥

It ends :

दूरस्थं क्षेत्रं तस्य स्याद्योजनानां ज्ञातावधि ।

एते सर्वमहायोगाद्येनोन्मेषेण सिद्धिदाः ॥

इति श्रीसिद्धनागार्जुनविरचिते कण्ठपुटे विंशतिप्रतः पटलः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2617.

1875b. Foll. 30; size 11½ in. by 5 in.; legible, modern Devanāgarī writing; 13-16 lines in a page.

Rasahridaya, a treatise, in *Āryā* verses, on certain *Tantric* practices by means of mineral drugs (esp. mercury); composed, for *Madana*, lord of *Kirāta*, by *Bhikṣu Govinda*; with a commentary (*ṭīkā*) by *Caturbhūja Mīra*, son of *Mīra Maheśa*, of the *Kurula-vamśa*.

The treatise consists of 19 sections (*anubodha*), dealing with the following subjects:—

1. *Rasaprasāsa*; 2. *Rasāśmṛti*; 3. *Nirmukharāśanānturbhūṭasamukhapatrabhṛakacāraṇa*; 4. *Sattvabhṛakajāraṇa*; 5. *Garbhadruti*; 6. *Bijajura*; 7. *Biḍa* (*viḍa*); 8. *Rasaruñjaka*; 9. *Bijavīdhāna*; 10. *Śuddharasa-sattvaputana*; 11. *Bijanirvāhaṇa*; 12. *Dvandvadhikara* (*sattva-melana*, etc.); 13. *Samkarabīja*; 14. *Samkarabījajaraṇa*; 15. *Bāhjadrutī*; 16. *Sāraṇa*; 17. *Kṛāmaṇa*; 18. *Velha*; 19. *Bhukṣhaṇa-rasaprasāsa*.

The MS. is in some disorder owing to the scribe having (on fol. 3a seq.) omitted sections 3-5, and supplied the omission on foll. 11-20a. The first section (which according to a list at the end ought to consist of 31 *śloka*s) is wanting.

The MS. begins : अथाष्टादश संस्काराः ॥

स्वेदनमर्दनमूर्च्छादित्वायनः पातनपनिरोधनियमाश्च ७ ।

दीपनः गगनयासः प्रमाणा १० मथ चारुविधानं ११ च ॥ १ ॥

गर्भदुति १२ चाक्षदुति १३ चारु १४ रसराजसारणी १५ चैव ।

क्रामण १६ वेधौ १७ भक्षण १८ महादशमिति रसे कर्मे ॥ २ ॥

आमुरि[ह] पटुकटुत्रयविचारकमूलकैः कलाशयः ।

सतस्य काजिकेन त्रिदिनं मृदुवाहिना स्वेदः ॥ ३ ॥

Comm.: स्वेदनमिति ॥

यस्योपजीव्यते कीर्तिः संगमे वमुधाभुजा ।

स जीमान् कारयामास वृत्तिं मुग्धावबोधिनौ ॥ १ ॥

आर्यावयेन रसाष्टादशसंस्कारोद्देशः कृतः । अधुना संस्काराणां साधने लक्षणमाह ॥ अथ स्वेदनं । प्रथमोद्दिष्टस्य स्वेदनसंस्कारस्य साधने स्पष्टयत्नाह । नृत्तस्य सन्मुद्रवस्य पारदस्य त्रिदिनं दिन-त्रयपरिमाणं यथा स्यात्तथा मृदुवाहिना सत्यवाहिना स्वेदः स्वेदनं कार्यं । ०

It ends : अथ ग्रंथकारयितुर्वैश्वरीनमाह ।

शीतागुर्वंशसंभवहेह्यकुलजन्मजनित्रगुणमहिमा ।

स जयति श्रीमदनक्ष किरातनाथो रसाचार्यः ॥ ७९ ॥

अथ चास्य कारयितुर्गुणवरीनमाह ।

यस्य सयमवतीर्णो रसविद्या सकलमंगलापारा ।

परमश्रेयसहेतुः श्रेयसि परमेश्वरः पूर्वे ॥ ८० ॥

कर्ता सनातनहस्तं सृजयत्नाह ।

तस्मात्किरातनृपतेर्वैदुमानमवाप्य रसकर्मेततः ।

रसहृदयाख्यं तथै विरचितवान् भिष्मगोविन्दः ॥ ८१ ॥

इति श्रीमत्कुलवैश्वरीयधिसुधाकरनिष्पन्नहेशात्मजचतुर्भुज-विरचितायां संडेलवालायसरसहृदयटीकायां रसप्रज्ञासामकोटकोनविंशोऽवधोः ॥

Although there is no reason to doubt that this is the *Rasahridaya* referred to in the *Rasāvara*-section of the *Sarvadarśanasamgraha* (ed. Bibl. Ind., pp. 68, 100, 101), the *Ārya* verses there quoted have not been found in the present MS., being probably taken from the first section (*rasaprasāsa*). For the first couplet of the second section given above, see *Sarvadarśanasamgraha*, p. 100.

[DR. JOHN TAYLOR.]

2618.

1568b. Foll. 34; size 10 in. by 4½ in.; legibly written in Devanāgarī; 8-10 lines in a page.

Ratnaparikshā and *Maṇiparikshā*, two (*pau-rāṇik*) tracts on precious stones, their origin, value and magical effect, for good or evil, in the possessor's hands (A).

I. *Ratnaparikshā* begins: अथ कथं (om. B) ।

पृच्छन्ति मुनयः सर्वे कृतान्नलिपुटाः स्थिताः ।
मुनीनां त्वं मुनिप्रेष्ठ जगत्साय* नमो भूते ॥ १ ॥
देवदानवदैत्येन्द्रविद्याधरमहोरगीः ।
किरीटकडिमुखाणां (० सूत्रेषु corr. A) कण्ठाद्याभरणेषु
[च ॥ २ ॥

संयोजितानां रत्नानां कथयोत्पत्तिकारणं ।
जगत्तिरुवाच ।

मुनीनां वचनं श्रुत्वा मुनिप्रेष्ठो ब्रह्मदीर्घः ॥ ३ ॥
उपश्रित्वाकरान्धौनं जातिदोषगुणास्तथा ।
मूल्यं मण्डलकं चैव ग्राहकं हस्तसंज्ञया ।
वदामि सर्वमेतच्छृणुष्व साधवानतः ‡ ॥ ४ ॥

अवध्यः सर्वदेवानां बलौ नाम महामुरः ।
त्रिदिवेशोपकाराय त्रिदशैः प्रापितो मुखे ॥ ५ ॥

तत्तस्तेनात्मनो कायो देवानां संमुखे (संमुखे Δ) स्थितः ।
देहे समर्पितं शस्त्रस्तत्रैव हतं शिरः ॥ ६ ॥

स्थितानि रत्नकूटानि वक्ष्ये हतमस्तके ।
वज्रसंज्ञा कृता देवैः सर्वरत्नोत्तमोत्तमे ॥ ७ ॥

शीर्षे वर्योत्तमो जातो भुजयोः क्षत्रियः स्मृतः ।
येऽयो नाभिप्रदेशे तु यस्मां भृद्र उदाहृतः ॥ ८ ॥ ०

Iti vajraparikshā (79 ślokas), fol. 8a; *mauk-tikaparikshā* (58 śl.), fol. 15a; *padmaragapa-rikshā* (68 śl.), fol. 20a; *indranilapurikshā*

* मुनीनां तु मुनिप्रेष्ठयागस्तथा B.

† B omits this line.

‡ A omits this line.

(43 śl.), fol. 23b; *marakataparikshā* (40 śl.), fol. 26b.

This is followed by a section of 20 ślokas, beginning:

स्फुरन्ति दाडिमोरागमशोकमधुपर्तिकं ।
कात्याग्रिकं गंधाढं न च रंगस्तिरंगयोः ॥ १ ॥

and ending, fol. 28a:

कर्णे भरखवृक्षी च रत्नशास्त्रविशारदः ।
पंचभिन्न महारत्नैः कनकैः सचिदानि च § ॥ २० ॥

Then follows another section, beginning:

सदोषमलमूल्यत्वात् बहुमूल्यगुणान्वितं ।
परीक्षितं च तद्रत्नं कार्यं श्रीमुखदायकं ॥ १ ॥

भानवे यस्मिन् च मीनिकं सोम उच्यते ।
प्रवालांगारकश्चैव बुधे मरकतं तथा ॥ २ ॥

In this section the same five classes of precious stones are treated once more in a few verses each, and in addition to them the *lasuna*, *pushparaga*, *gomeda*, and *sphatika*, with one śloka on each of them; this section ending after four additional ślokas: इति समस्तरत्नपरीक्षा समाप्ता ॥

II. *Maṇiparikshā*, consisting of 60 ślokas, begins:

केलासशिखरासीनं देवदेवं जगत्पतिं ।
यग्रज्य पार्वती देवी तत्त्वं धरमदुर्लभं ॥ १ ॥
मणीनां लघुत्वं देव कथयस्व प्रसादतः ।
येन सिध्यति लभ्यते (r. सिद्धिं लभते इव) साधका
[गतकल्पयाः ॥ २ ॥

महादेव महाधोर कुर्वन्ति रिपुमर्दनं ।
कवित्वं दीर्घजीवित्वं कुरुते इव यथा प्रभो ॥ ३ ॥

सही गुणाः फले यत्र तत्प्रसादान्महेश्वर ।
ज्ञानमार्गं च मोक्षं च ज्वलरोगं च दारुणं ॥ ४ ॥

चक्षुरोगं शिरोरोगं विषोपरि तथैव च ।
स्फुटं यद् यथा प्रभो प्रसादान्ने महेश्वर ॥ ५ ॥

§ MS. B differs considerably at this point.

It ends :

दाडिमीपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुविभूषितं ।
सीभाम्यजननं श्रीमान्भमरेखायुतं प्रिये ॥ ५१ ॥
कुंदपुष्पप्रतीकाशस्तुलास्ते चतुर्लाः प्रिये ।
एवंरूपेण संयुक्तः समस्तविषमर्दकः ॥ ५२ ॥
गजनेत्राकृतिर्येषु विडालाक्षिसमप्रभः ।
ताक्ष्यैतुल्यमहातेजः पूजनीयो यथार्चितः ॥ ५३ ॥
तीर्थाकारस्तु तेताक्ष्यं स्तुतिमानिह दृश्यते ।
समस्तविषहो ज्ञेयः स मणिजीयते (? गीयते) भुवं ॥ ६० ॥

इति श्रीमणिपरीक्षा समाप्ता ॥ लिखितं चंदनीवेष्टाव
संवत् १७९६ समये फाल्गुणवदि ६ सोमवासरे ॥

For another MS. of these tracts see Aufrecht, Florentino Sanskrit MSS., p. 148.

[H. T. COLEBROOKE.]

2619.

1153b. Foll. 27; size 9½ in. by 4 in.; careless, modern Devanāgarī writing; eight lines in a page.

The same treatises (B).

This MS. ends :

दाडिमीपुष्पसंकाशं कृष्णविंदुं शुभाग्रदं ।
भमरेखायुतं चाप कुंदाभे चतुर्लं विषान् ॥
इति गजाक्षिभं विडालाक्षप्रभं (!) ।
ताक्ष्यैतुल्यं महातेजः पूजनीयं प्रयत्नतः ॥
तीर्थाकारस्तु तेताक्ष्यं (!) स्तुतिमानिह दृश्यते ।
समस्तविषहो ज्ञेयः स मणिर्गोहकोविदैः ॥

इति राजादिपरीक्षाशास्त्रे षष्ठोऽध्यायः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2620.

1568c. Foll. 19; size 7½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing of 1585 A.D.; 10 or 11 lines in a page.

Ratnaparikshā, another treatise on precious stones, accompanied by a Gujarātī commentary.

It begins :

रत्नानि धारयेत्कोशे शुद्धानि गुणसंचयं ।
संभवं च तथा ज्ञातिं गुणं तेषां परीक्षयेत् ॥ १ ॥

पौंड्रके च सुराष्ट्रे च ज्ञापरे परिसंज्ञति (!) ।

वेरागरे (?) च सीपारे कली हीरक उच्यते ॥ २ ॥

टीका ॥ कृतयुगे कलिंददेशे कौशलदेशे ०

Iti vajraparikshā (21 ślokas), fol. 4b; *mauk-tikaparikshā* (34 śl.), fol. 9b; *padmarāgaparikshā* (19 śl.), fol. 13b; *indranīlaparikshā* (15 śl.), fol. 15a; *marakataparikshā* (11 śl.), fol. 16b; *spha-ṭikaparikshā* (7 śl.), fol. 17a; *pushparāgapari-kshā* (3 śl.), fol. 17b; *gomedaparikshā* (2 śl.), ib.

Then follow 8 more ślokas, ending :

एवं विचार्य रत्नानि कोशे संविनूते नृपः ।

आयुर्लक्ष्यं त्रयं कीर्तिं प्रयच्छति मनीषिणः ॥ ६ ॥

टीका । एषे प्रकारे ० । राजसुपहो ॥

इति रत्नपरीक्षा समाप्ता ॥ धर्मपुरीषाने रेवाकुप्तासंगने
विलासेश्वरनागेश्वरसंनिधी लिखितं संवत् १६४२ वर्षे आषाढे
कृष्णपक्षे द्वादशी शनी संयसनातिः ॥ ०

[H. T. COLEBROOKE.]

2621.

581b. Foll. 50; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing of 1799 A.D.; ten lines in a page.

Saundaryalaharī (or *Anandalaharī*), a mystic poem, of (101-103) ślokas, in praise of Śakti, ascribed to Śaṅkarācārya; with a commentary (*ṭikā*), called *Saubbhāgyavardhinī*, by *Kaivalyāśrama Yati*.

The text of the poem has been frequently printed.

The commentary begins: भूदम्यमान (r. शब्दाय-मान) त्रिभिरावल्लिसेयमानं ० see Aufrecht, Cat. Bodl., no. 168.

Colophon: इति गोविंदाश्रमपादपूजकश्रीशंकराचार्य-कृतायां केवल्यश्रमयतिविरचितां सौंदर्यलहरीटीका सीमा-गवधिनी (!) नाम समाप्ता ॥

There seems to be a confusion here between Śaṅkara's teacher, *Govindācārya*, and *Kaivalyāśrama's* teacher, *Govindāśrama*. Cf. Bodl. MS.; Rāj. Mitra, Bikaner Cat., p. 245.

[H. T. COLEBROOKE.]

2622.

988. Foll. 52, the first two of which are wanting; size 14½ in. by 10 in.; large, modern Devanāgarī writing; thirteen lines in a page.

Anandalahari, with a commentary, beginning in the second hemistich of v. 1.

The comment on v. 2, begins: इदानीं शक्ते त्रिगुणजनितानां देव्याः पादपद्मपरागोत्पत्तेषु विश्वनृत्त्यादिषु कर्माणि कथयन् भूतभुक्तिमप्याह । तनीयांसिमादि । तच्च पादपद्मपरान् तनीयांसिमापि चसरेणुस्वरूपमपि०

This commentary omits v. 97 (of Haerberlin's text), and ends with the comment on H. 102 (here numbered 100) as follows: प्रदीपेति हे जननि त्वदीयाभिर्वाग्भिस्तत्त्वैश्च स्तुतिः प्रदीपज्वालाभिः दिवसकरनीराजनविधिः सुधां मूते यः स चंद्रः तस्य चंद्रोपलजललवैरज्येचना सक्तोयैरभीभिः सलिलनिधिसीहिस्तकराद्यैः । त्वं सर्वेभ्यो पूज्येतर्यैः । त्वं पूजकः पूजास्मान्मयी त्वमसीति ॥ १०० ॥ जानंदलहरीटीका समाप्ता ॥

This is followed by the text of H. 101 निषेधे, and the colophon: इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजकाचार्य-श्रीशंकराचार्यविरचिता जानंदलहरी समाप्ता ॥

That the author is not identical with that of Boll. Cat., no. 169 (*Gaurikāntasārvabhauma*) is evident from his quotations, from which we glean the following: *Kaulārṇava*, fol. 10a, l. 5; *Gītā* (i. e. *Bhagavadg.*), fol. 14a, l. 1; *Gorakṣhasaṃhitā*, fol. 3a, 3 inf.; *Jñānārṇava*, fol. 18a, 3 inf.; *Pūjāpaṭala*, foll. 3b, 4 inf.; 5b, 5 inf.; *Yāmala* (see *Rudray.*), foll. 3b, l. 6; 7b, 3 inf.; 10b, 4 inf.; 15b, 2 inf.; *Yogaśāstra*, fol. 30a, l. 2; *Yoginīhṛdaya*, fol. 11a, l. 6; *Rudrayāmala*, fol. 14a, 2 inf.; *Vāmeśvaratantra*, fol. 24b, ll. 6, 12; *Śaṅkaramālikā*, fol. 14b, 4; *Stavarāja*, fol. 17a, 5. Various readings in the text are mentioned foll. 30b, l. 2; 32a, 3 inf.

[H. T. COLEBROOKE.]

2623.

659. Foll. 58; size 13½ in. by 6 in.;

fairly good Bengali handwriting of 1806 A.D.; ten lines in a page.

Anandalaharivyākhyā, by Jagadīśa Turkū-lamkīra; without the text.

It begins: श्री-

शङ्करचरणसरोजं श्रीमद्गीताशक्तिं नमः ।

शङ्करविचरणमूर्त्तिं स रहस्यं [सं] प्रकाशयति ॥

श्रीशंकराचार्यैः शक्तिप्राधान्यं व्यवस्थापयन् श्रीनखिगुर-मुन्दरीस्तवमारभते शिवः शक्त्या इत्यादिना ।

The author is not much in the habit of quoting authorities, except in general terms such as *ity ākūḥ*, *ity eke*, *iti kecit* (*kaścit*), *iti prāñcaḥ*, etc. Those mentioned by name are *Amara*, fol. 5a, l. 2; *Kīlikāpurāṇa*, fol. 3a, l. 8; *Kāvyaśāstra*, fol. 12b, l. 1; *Mārkaṇḍeyapurāṇa*, fol. 16b, l. 9; *Yoginīhṛdaya*, fol. 8a, l. 8; *Rudrayāmala*, foll. 8a, l. 9; 54a, l. 7; *Sārada*, fol. 7a, l. 7.

Sometimes it seems as if he had had knowledge of the preceding commentary.

It ends: स प्रकाशो यस्य ईश्वरो ज्योतेन प्रकाशयते इति वाक्यार्थः ॥ इति श्रीमद्गीताशक्तिकौलकारविरचितानन्दलहरी-व्याख्या समाप्ता ॥ वंशवादीनिवासिजीरामहरिद्रुदासन्य खासपुस्तकनिर्दि ॥ ११२५ ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2624.

219b. Foll. 61; size 15 in. by 5 in.; clear, modern Bengali handwriting; eight lines in a page.

[*Anandalaharī*.] *Tattvabodhinī*, composed, in Śaka 1527 (A.D. 1605), by Mahādeva Vidyāvāgīśa Bhattachārya, son of Yādava Cakravartin, grandson of Vidyāsūgara, and great-grandson of Subuddhi-misra.

It begins:

इन्द्रादिबृन्दारकबृन्दवन्ध-

मन्दारमालाकलिते भवत्या (r. ० कलितो भवत्याः) ।

पादारविन्दमकरन्दलुब्धो

निर्गमनेवास्तु मनोद्विरेफः ॥ १ ॥

वेदाङ्गवेदवेदानागमन्यायादिपारणे ।

शङ्करे शङ्कराचार्ये नतिर्मेतिकरी मम ॥ २ ॥

वदनं प्रसादसदनं निरवधिर्नितं चिदाख्यपीयूषं ।

यस्य कृपामकरन्दं चरणद्वन्द्वं गुरुं वन्दे ॥ ३ ॥

आनन्दलहरीभाषाः आनन्दलहरीभाषाः ।

तथापि मम तद्वक्त्रे मतो रामे मतो मतिः (1) ॥ ४ ॥

श्रीमहादेवचक्रवर्तिनयः श्रीमहादेववि-

द्यावागोश इह प्रसादसुखश्रीमहुरोराननात् ।

भूतोद्गमरुद्रजा (r. या) मलकुलोद्गीशादिनागम-

न्यायानधिगम्य शक्तिशिवविष्णूनां रहस्यं व्याधत् ॥ ५ ॥

इदानीमागमन्यसंदर्भकलदायिनीं ।

आनन्दलहरीटीकां कुरुते तत्त्वबोधिनीं ॥ ६ ॥

The order of the stanzas (103) is the same as in Hauberlin's Anthology, p. 246 seq., except that vv. 75 and 76 are here transposed. While numerous various readings are given in almost every verse, no previous commentator or commentary is referred to by name. The following authorities are quoted: *Kāmaśāstra*, fol. 56b (v. 92); [*Vātsyāyanaśāstra*, fol. 53b (v. 58)]; *Kumārasambhava* [जगन्नाथः कुचयोर्नेत्रिभ्यं मृगालसूत्रान्तरमप्यलभ्यमित्यनेन कविकुलगुरुणा श्रीकालिदासेन कुमारसंभवे वर्णितम्] fol. 49b (v. 78); *Kulatantra*, fol. 13a (v. 12); *Kramastotra*, fol. 5b (v. 4); *Gītā*, fol. 30b (v. 36); *Jñānārṇava*, foll. 2b (v. 1), 21a (v. 24); *Tantracūḍāmaṇi*, fol. 12a (v. 11); *Pañcamistavarīja*, fol. 15b (v. 17); *Bhūtoḍḍā-mara*, fol. 17a (v. 19); *Mānasollāsa*, fol. 2b (v. 1); *Ratnamālā* (*Abhidhānar*. II. 410), 25b (v. 30); *Yogaśāstra* (*Dattātreyah*), fol. 3b (v. 2); *Yoginītantra*, fol. 11a (v. 9), 35a (v. 41); *Rudrayāmala*, fol. 27b (v. 33); *Yāmala*, fol. 14a, v. 14); *Vāmakeśvaratantra*, fol. 2a (v. 1); 23b (v. 27); 27b (v. 33); *Vishṇupurāṇa*, fol. 32a (v. 38); *Śāradaṭīlaka*, fol. 2b (v. 1).

It ends : ॥ १०३ ॥

द्योका अक्षयमितायाः सति केचन कुचचित् ।

सुगमा इति मन्त्रास्यां तेषां नार्थाः प्रकाशिताः ॥

इति संक्षेपः ॥

नानाशास्त्रविषयेष्वनानिर्णयशःश्रीतीर्थसंकोचित-

प्रेक्षावत्परिपण्यबधुकमलैर्विद्वद्भिरनुवृत्तेः ।

निर्वैत्याः कति नाम नैव रचिताः स्तोत्रे विविचे जगन्-

मातुः किन्तु रहस्यमस्ति यदि तत्र प्रमाणं शिवः ॥

मातः श्रीचित्रपुरे पुरारिगृहिणि ब्रह्मस्वरूपे परे

श्रीमत्सत् [यत्] पञ्चने परिमितं किंचिद्वरं प्राप्ये ।

नन्वाहात्म्यमनु प्रकाशकुशलस्तोत्रार्थबोधका

टीका मन्परिकल्पितेति विष्णुचैरादृत्य संगृह्यतां ॥

मुमुक्षुमिन्ननामासीत् शागामिर्विश्वामित्तः (1) ।

बह्वस्तासुता आसन् बहुविद्या बहुप्रजाः ॥

तज्येहो रामपादाब्जपदपदः शास्त्रविज्जनः ।

विद्यासागरनामासीत् परित्राह पूर्वमाश्रये ॥

तत्सुता बह्वश्वासन् सार्वभौमादयो मुधाः ।

तन्मये यादवानन्दचक्रवर्तीति विष्णुतः ॥

न्यायादिशास्त्रसिद्धान्ते वागीश इव यो स्पष्टः ।

तत्सुतः [ः] श्रीमहादेवनामाहं यो नृदुर्मती ॥

विद्यावागीशपदवोमानवान् कृपया गुरोः ।

मन्दारके (?) विष्णुपुराणे श्रीरामसन्निधौ ॥

आनन्दलहरीतत्त्वबोधिनी नाम विष्णुता ।

टीका तेन मयाकारि यथानति शिवाच्येनात् ॥

दोषानघानरैर्भक्त्या गुणोक्त्य विषयकाः ।

कृपया मुधियस्तेनां स्त्रीकुर्वन्तु विमत्तराः ॥

शाके शैलभुजेपुष्पकलिने भाद्रस्य तिथ्यंशके

चारे दैत्यगुरोः स्मितस्मरतिथौ योगे तथा शोभने ।

मद्यचे हरिदेवते मुमभनूर्लगे गता पूर्यतां

टीकेयं मणिमालिकेव विदुषां कथ्ये सदा शोभतां ॥

इति श्रीभगवत्पादारविन्दस्य नून्वाध्याकनत्तालिबन्धः (1) ।

श्रीमहादेवविद्यावागीशभट्टाचार्यविरचिता परमहंसपरिव्रजका-
चार्यश्रीशङ्कराचार्यविरचितानन्दलहरीतत्त्वबोधिनी (1) नाम टीका
समाप्ता ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2625.

2538a. Foll. 5; size 10½ in. by 4½ in.; good, small Devanāgarī writing (of the Jaina type) of the earlier part of the 16th century; fifteen lines in a page.

Caṇḍīkūś-taka (or *Caṇḍīśalaka*), by *Bāṇa-bhaṭṭa*; being a century of prayers addressed to *Pārvatī*, eulogizing her particularly for having delivered the world from the presence of the demon *Mahisha*.

It begins :

मा भोक्षीविघ्नं भूरधरविभुरता केयमस्यास्यरागं
प्राये प्रायेव नायं कलयति कलहं अद्वया किं विशूल।
इमुञ्चकोपकेतून् प्रकृतिमवययान् प्रापयसेव देव्या
न्यस्तो नो मूर्ध्नि मुष्याम्यरुदमुददून् संहरत्तं हिरेहः॥१॥

Colophon : इति महाकविजीवाद्यभट्टकृतं चण्डिकाशतकं समाप्तं ॥

Round the text of stanzas 1-84 marginal glosses have been added, reading, in the Jaina fashion, from the top along the right margin, and thence to the left margin and the bottom.

The work has been printed in the *Kāvya-mālā*, iv. 1.

[GAIKAWAR.]

2626.

2079a. Foll. 14; size 8½ in. by 4 in.; good Devanāgarī writing of 1435 A.D.; nine lines in a page.

Rasanaśīṣata, a hymn of 119 verses, addressed to *Rasavatī*, a form of *Śakti*, or some female representing her in the consummation of the licentious rites practised at the *madanotsava* (v. 115); by *Dharaṇāḍhara*.

The language of this composition is for the most part obscure, especially in its allusions to certain rites, and to the apparatus of vessels and stools used in them; but no mistake as to the general tendency of the whole is possible in interpreting such verses as 22, 29, 53-57, 107-114. Amongst the many drugs, strung together in these verses as *elixiria amoris* and restoratives, the radish plays a conspicuous part (64-79). In v. 35 *Suśrūta* is referred to as an authority for the use of *ghṛita*.

It begins :

येषां सुवर्णैरुचिर्कचुकितानि यूनाम्
उन्नासनाति ददुरुचकुचास्तस्यः ।
ते नाकवैद्यसमरूपतये[व] भेजुः
अनीमति तानि युगपद् हृदयाणि वासा ॥ १ ॥

कल्याणभाजनमपि स्वयमादरेण
कल्याणभाजनमयापि जनः कयापि ।
एकच सा रसवती मन्दनेन भोज्या
मुग्धामसी रसवतीनपरच भोक्ता ॥ २ ॥

It ends :

लभ्यानि पुष्पविभवेन रसोत्तराणि
कलीमृतानि धरणीधरसूतानि ।
द्राक्षधूनिनतमधूनि पिबत्यमनि
देवः स्वयं कमलिनीहृदयेष्वरो जयि ॥

इति रसवतीशतं समाप्तं ॥ संवत् १४२२ चर्षे चौचवदि १२
रवी नदपाटझातीय आ° हरिहरसुत आ° वामदेवपठनाथं
लिखितमिदं ॥

The MS. noticed in Weber's Berl. Cat., no. 596, contains the same work with, however, some additional verses at the beginning, counting 124 verses in all.

[GAIKAWAR.]

2627.

1547D. Foll. 12; size 10 in. by 4½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Bhagavatstuti, a five-fold commentary, by *Satyajñānānandatīrtha Yati* (pupil of *Īśanākṛishṇānandatīrtha*), on a mystic formula (*Bhāgavatapadya*) ascribed to (*Bālakavi*, inspired by) *Bāla Gopāla*, and supposed to disclose the knowledge of the Supreme Being (*Bhagavat*).

The commentary begins with a *śloka* followed by the mystic text :

प्रणम्य श्रीगुरुं भक्त्वा गुरुणी गुरुनीधर ।
सत्यज्ञानानन्दतीर्थेयतिस्तं स्तौति सादरं ॥ १ ॥
यो योगी शिवको ऽकदे मणिवने जंकोत्तमे लालयन्
वाचां जं नृसत्ते ऽसत्ते ऽकमुद्यन् साकोत्तमो ऽपतिः ।
नातात्माभ्यर्हिशोके कश्यपे सर्वे स्वकायोचकैः
क्रीडन्ति न नास्ति कात्पर्यमलं विज्ञे तत्तत्तत्तना ॥ १ ॥

अस्यार्थः । यः प्रसिद्धः तद्गुणं समन्वयादिवादिन्यायेन सर्व-
वेदांतरात्पर्यायोऽर्थः परमात्मा नेह नानास्ति किं चन
एकमेवाद्वितीयं तत्त्वमसीत्यादिश्रुतिभ्यो नायातत्कार्यशून्यत्वा-
दयोग्ये च सर्वसंबन्धरहित इत्यर्थः । अथाप्यर्थित्वानंतशक्तिरूप-
स्योपाधिभूतया अनिवार्यनीयया मायया योगी सर्वज्ञत्वादियु-
क्तः सन् स्वस्मिन्नेवेदं सर्वं प्रकृत्ये उपसंहृत्य संस्थापितं पुनः-
सर्गादीं स्वेच्छया लीलयाैवाधिदैवादिभेदेन प्रकटीकृत्य तदनु-
प्रविष्टोहननुभवे (!) प्रकाशमानः सत्त्वैकधा त्रिधा पंचधैकादशधा
बहुधा भूत्वा स्वप्रयोजनाभावेऽपि स्वसृष्ट्यानां स्वानां कायमुत्साय
तदुपलक्षितचतुर्विधपुरुषार्थप्राप्तये तत्र तत्र तदा तदा उच्यते
ऋगुक्तादिनां रामकृष्णादिरूपाणि गृहीत्वा परमपावनानि
मुनिगलानि च ऋगुक्तादिनां कनैवाणि कुर्वन्नेवास्ति सर्वत्र कुत्रापि
नास्तीति न किंतु अस्तीत्येवोपलभ्य इत्यभिप्रायः । एवं यथोक्तं
सगुणं निर्गुणं च तं जीयमानं यदं वासुदेवं कात् आनंदमयात्
परं निर्विशेषं सर्वोपादं जलं परिपूर्णं । विन्ने विचारयति ।
यद्वा । नास्ति कान् अस्तीति नास्ति कात् वेदपुरुषः स एव
परमः भजनोपयत्नेन श्रेष्ठो येषां ते नास्ति कात्परमा मन्वादयो
वैदिकाः तान् लुपति इति नास्ति कात्परमलुः तं । here
follow yet two different interpretations of the
same words, as also several of those that
follow, viz.: either as तन्मानना = अनेन ज्ञानः
(जीवनं) स च ना ननुप्यः ; or as तं नानना = तं च (परं
ब्रह्म) ना (तत्त्वरूपो नारायणस्तत्त्वानसंकीर्तनपरं) ज्ञानं यस्याः
सा (विराट्, स्त्रीव्यक्तिः, श्रुतिः) । शिवको० शिवे कं चित्तं०
नयिष्वनं नयिमिषितं जलं नयिकर्षिकाख्यं तीर्थं० अकानि
सर्वदुःखानि० ह्यति खंडयति । etc.

Having thus explained the verse first in
extenso, and then again summarily, the author
in three further comments substitutes *Rāma*,
Kṛishṇa, and *Śiva* each in his turn for the
divine being, for the benefit of sectarian
worshippers (रामभक्तानां मुदे etc.).

It ends :

बालेनेदं कृतं पद्यं बालगोपालसंनतं ।

बालगां सत्कविर्वेति यदि स्यात्तदबालगः ॥०

शब्दशास्त्रतत्त्वज्ञानजन्यं सामर्थ्यं बलं तस्यायं तद्वान् बालः
तेन कवीनेनेदं (r. कविनेदं) पद्यं श्रीभगवत्संवादात्परमत्वेन
व्याख्यातं ॥ अन्यैश्च बहुभिः सुदृष्टिः कविभिः श्रीभगवत्परमत्वेनैव
संक्षेपेण विस्तरेण च व्याख्यातं ॥ तस्मात्सर्वगुणसंपन्नं निर्दिष्टं

वेदं भागवतं पद्यं जयतु जयतु ॥ इति श्रीमत्परमहंसपरिव्रजका-
चार्यश्रीरामकृष्णानंदतीर्थपादशिष्यश्रीसत्यज्ञानानंदतीर्थयतिविर-
चिता श्रीभगवत्सुतिभैरवतो भागवतानां च मुदे भूयात् ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2628.

2706. Foll. 108 (paged 1-216); size 4to,
9 in. by 7½ in.; rough country paper; Telugu
character; 14-19 lines in a page.

Vratavallī, a manual of devotional obser-
vances, chiefly in connection with *Śakta* wor-
ship.

It begins : श्रीगणाधिपतये नमः । श्रीवेदव्यासाय नमः ।
श्रीशारदायै नमः । अयं ग्रंथं व्रतवल्ली ॥ वरलक्ष्मीव्रतं ॥

चतुर्भुजा महालक्ष्मीं गजपुष्पगतीं तथा ।

ईसाक्षमूषवरदा (!) तथैवाभयपाणिनीं ॥

पद्माक्षने पद्मकरे सर्वलोकेकपूजिते ।

नारायणप्रिये देवि सुप्रीता भव सर्वदा ॥

श्रीमहालक्ष्म्यै नमः । आनं ।

पद्माक्षनेति मंत्रेण अर्पिता देवतामदेः ।

आगच्छतु महाशने (r. सेन) निजं संनिहिता भवा ॥

आवाहनं ।

हेमराजावनाशीनां (० स्त्रीनां) नवरत्नोपशोभितां ।

मया दत्तं गृहाणेदं तुभ्यं दास्यं नमाम्यहं ॥०

इति वरलक्ष्मीव्रतकल्पं p. 8; इति स्कंदपुराणे अनंतव-
तोक्षापनकल्पं p. 62; इति गरुडपंचमीव्रतं p. 65; इति
स्कंदपुराणे स्वर्गीगौरीव्रतकल्पं p. 71; इति लक्ष्मिविष्णोद्या-
पनविधिः p. 74, etc.

The work is apparently incomplete, breaking
off, as it does, abruptly at the end of a leaf;
the two last complete sections being the
mahālakṣmīvratakalpa (p. 207) and *amuktā-
bharana-saptavidhāvratakalpa* of the *Bhavi-
shyottarapurāṇa* (p. 216).

Wilson, Makenzie Collection, second ed.,
p. 172, calls the tract '*Vratavali Kalpa*, direc-
tions for holding religious observances at

particular seasons in honour of *Varalakshmi*, *Gaurī*, and other objects of *Śākta* devotion'; but see Burnell, Tanjore MSS., p. 138, no. lxxiv.

[MACK. COLL.]

2629.

1459a. Foll. 12; size 8½ in. by 4½ in.; clear Devanāgarī writing; ten lines in a page.

Vedāntaman-traviśrāma, a collection of mystic prayers and formulas to be used, and rules to be observed at the daily ceremonies, ascribed to *Śaṅkarācārya*. Perhaps, however, both the title and *Śaṅkara's* authorship apply only to the concluding portion of the work, consisting of 11 ślokas. Rather incorrect.

It begins: अथ तदेकविधिः ॥ साधनं चो विष्णु-
स्मरणं संध्यावदनं कृत्वा ततः सन्धेय ॥ चो

यज्ञोपवीतं धरन् पवित्रं प्रजापतेयैस्तृह्यं पुरस्तात् ।

आयुधमयं प्रतिमं (!) च शुभं यज्ञोपवीतं बलमस्तु तेजः ॥

चो तीर्थदेवतायै नमः वरुणाय नमः ॥ चो ब्रह्मा तृप्यतु ॥

चो विष्णुकृप्यतु चो रुद्राकृप्यतु चो देवाकृप्यतु ॥ ०

इति दर्शयिडासनं fol. 2a; अष्टाङ्गः fol. 3a; विद्या-
होमः (? ends विद्या विद्याया भूयै स्वाहा ॥) fol. 4a; इति
निर्वाणयोगपठः fol. 5b; सिंहासनयोगपठः fol. 7a; अथातः
परमहंसानां समाधिविधिं व्याख्यास्यामः fol. 7b; ० इति
मानसपूजावर्णनोपचारविधिः ॥ fol. 11b.

Then follow the 11 ślokas above referred to :

पूर्वदले श्रोत्रवर्णं यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा धैर्यमुदारं च धर्मेकीर्तिमतिर्भवेत् ॥ १ ॥

अग्निर्दले रक्तवर्णं यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा निद्रा आलस्यं च मन्दबुद्धिर्नैतिर्भवेत् ॥ २ ॥

दक्षिणदले रक्तवर्णं यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा क्रोधं च मांसरो भवते [क्रो] मतिर्भवेत् ॥ ३ ॥ ०

मध्यदले श्यामवर्णं यदा विज्ञाम्यते मनः ।

तदा सर्वगुणज्ञानं चैतन्यं च मतिर्भवेत् ॥ १० ॥

अक्षमात्रे नराः सर्वे (!) सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

ये पठन्ति तु कतिपयं स योज्यं पदवी भवेत् (!) ॥ ११ ॥

इति श्रीशंकराचार्यविरचितं वेदात्मकविज्ञानतोषनिवास-
पूर्णं ॥ ० संवत् १७३० परवर्तमाने भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे द्वितीया
भीमवासरे संपूर्णं ॥

The same title, as given in this colophon, is assigned to the treatise in Peterson's Rep., iii., p. 392; and in Bühler's Cat. of Gujarāt etc. MSS., iv., p. 94.

[H. T. COLEBROOKE.]

2630.

581a. Foll. 20; size 12½ in. by 4½ in.; careless Devanāgarī writing; fifteen lines in a page.

A treatise on the acquisition of supernatural powers by means of mystic formulas and magic practices; extracted from several *Tantric* works. Extremely incorrect.

It begins (somewhat corrected):

उद्घोषेन समाकीर्णं योगवृन्दसमाकुले ।

प्रणम्य शिरसा देवी गौरी पृच्छति शङ्करम् ॥ १ ॥

ईश्वर ओतुमिच्छामि लोकनाथ जगत्पते ।

प्रसादं कुरु देवेश ब्रूहि कर्मार्थसाधनम् ॥ २ ॥

वशीकरणमुच्चाटनं (? न सेना) स्तम्भनं तथा ।

शान्तिकं यौष्टिकं चाप रणानि विविधानि च ॥ ३ ॥

अक्षुहानि मनोहानि सुतिहानि तथैव च ।

ज्ञानहानि क्रियाहानि कीलकं च तथा परम् ॥ ४ ॥

कार्यस्तम्भं सुरेशानं शोषणीपूरणं तथा ।

मन्त्रध्यानं विश्लेषणं तत्सर्वं यद् मे प्रभो ॥ ५ ॥

अन्यच्च विधिवत्कार्यं प्रसादाद्ब्रूहि भैरव ।

येन विज्ञानमात्रेण मनुजो भुवि दुर्लभः ॥ ६ ॥

ईश्वर उवाच ॥

मृगं त्वं हि वपारोहे सिद्धार्थं यदि पृच्छसि ।

तं वदिष्यामि देवेशि सर्वं तत्समुदाहृतम् ॥ ७ ॥

श्रीधर्मेन्द्रेण नये रिपुं हन्याच्च संशयः ।

उद्घोषास्तारमाकृष्य मयोक्तं तव भक्तिः ॥ ८ ॥

श्रीपावैमुवाच ॥

उद्घोषं च नमस्कृत्य रुद्रं चैव सुदुर्लभम् ।

कपदिनं विरूपाक्षं सर्वभूतभयापहम् ॥ ९ ॥

वक्ष्ये रुद्रोद्भवान्योगान् सर्वैश्वर्यविनाशकान् ।

तेस्तु विनियोजितः सद्यः प्राणान् हन्तु न संशयः ॥ १० ॥ ०

After *śloka* 15 (from the beginning of fol. 2) the text becomes quite hopeless, the verses being no longer marked, and no signs of punctuation whatever being used.

The following colophons are met with :

इत्युद्गमरे महातंत्रे प्रथमपटलः १ [u] पावैत्युवाच [i] अतः

परं प्रवक्ष्यामि जलस्तंभनमुत्तमम् ० fol. 3b; इति उद्गमरे (r. रे) अरमहातंत्रे अननाधिकारे द्वादश १२, fol. 6a; ० १३ and १४, fol. 6b; इत्युद्गमरे मंत्रपटलः fol. 7a; इत्युद्गमरे चाराडालीपटलः (i) fol. 8b; इति श्रीभूतभैरवतंत्रे यक्षिणीसाधने fol. 13a; इति श्रीवीरभद्रे महातंत्रे कोषो नाम प्रथमः पटलः fol. 15b; ० द्वितीयः fol. 17a; ० तृतीयः पटलः fol. 18b.

It ends : अनन्तरसिद्धिमुद्गमकरतानमृधितलालकेव जातः वेदग्धेन तेन तलः (i) इति उद्गमः स्नातः शुभमस्तु सन्तत १७९६ ०

Fol. 1 is marked उ ० श, foll. 2-13 उ ०.

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 364.

[H. T. COLEBROOKE.]

2631.

1525a. Foll. 25; size 10 in. by 4½ in.; fair Devanāgarī writing of 1799 A.D.; eight lines in a page.

Sāradanavarātrividhi, a description of certain rites and offerings culminating in the blessing of arms and standards of warriors preparing for battle. Rather incorrect.

It begins : अथ शारदनवरात्रिविधिः ॥ खलि न इन्द्रो वृद्धश्रवाः (Riks. i. 89, 6; 7) । भद्रं कर्णेभिः शृणुयान् देवा भद्रं पश्ये (i) ० खलि न इन्द्रेति शान्तिं पठित्वा सुमुखश्चेति गणेशं प्रणम्य । ०

It ends :

करिष्यमाणवाचाया यथाकालं सुखं भया ।

तत्र निर्विघ्नकर्त्री त्वं भव श्रीरामपूजिते ॥

इति तन्मूलस्थो मृदनानीय ग्रहे (r. गृहे) स्थापयित्वा यथासुखं विहरेत् ॥

इति शारदनवरात्रिविधिः समाप्तः ॥

[H. T. COLEBROOKE.]

2632.

2298. Foll. 26 (paged 1-53); size 18 in. by 9½ in.; well written in Devanāgarī character, in the European fashion, about the beginning of this century; 28 lines in a page.

Grahayāmala, a Tantric work on planet worship, fortune-telling and similar subjects, in 18 chapters (*paṭala*). Rather incorrect.

It begins :

ओं परं विधयो ऽर्कीष्टास्ते परं विष्णवो नव ।

परमाः शंकरा सूर्य ष्यो ब्रह्मस्तु वो नमः ॥

नत्वाकौदिसहान्देवि लोकानां हितकाम्यया ।

वागीश्वर्यो वंदमानस्तनोमि ग्रहयामलं ॥

अथ तंत्रतया श्रीसावित्रीविद्यादिसंख्या ॥

ओं शिव आपो धनन्याः (? r. पल्लव्याः) शमनः (i)

[संतु नूयः (i) ।

शिवः समुद्रिया आपः शमनः संतु नूयः ॥

ओं द्रुपदादिषु मु[मु]चानः सिद्धः जातो महादिष ।

पूतं पवित्रेण वासनापः शुभं नैनकः ॥ ०

1. *śrīśavitṛividyāditantravaidikasandhyāvidhi*, p. 4; 2. *abhishekādividhi*, p. 7; 3. ib.; 4. p. 8; 5. (mainly tables) p. 14; 6. p. 15; 7. p. 18; 8. p. 20; 9. *kṣetrādīśaḍvargadṛṣṭiphalam*, p. 23; 10. p. 29; 11. *rāśīśilādi*, p. 32; 12. *aṣṭādaśavidhāsanādhīpathyāpathyaviveka*, p. 35; 13. *prāṇāyāmaṣṭāviveka*, p. 39; 14. *mahāmudrā-dīśaṣṭāviveka*, p. 43; 15. *samādhivīdhiviveka*, p. 45; 16. *vāstugrahaḍvijaprakaraṇaviveka*, p. 49; 17. *grahacaritādinirṇaya*, p. 53; 18. ends :

इति ते कथितं देवि कवचं देवदुर्लभं ।

नित्यं संपूजयेद्यस्तु तौ श्रीः फलमामुयात् ॥

वंध्या वा काकवंध्या वा मृतवंता च यांगना ।

सर्वोत्थं ब्रह्मण्ये वा वामबाहौ सुधारयेत् (i) ॥

ग्रहयन्त्रानि कृत्वाभीष्टमश्नन्नामुयात् ।

सर्वकामार्थसंसिद्धौ विनियोगो न्योदितः ॥

इति ग्रहयन्त्रले श्रीहरपावतीसंवादे जगद्गुरुभाष्यकवचं
समाप्तमष्टादशः पटलः ॥ समाप्तश्चायं ग्रन्थः ॥

The MS. was probably copied from the
same Bengali MS. as the next one.

[CALCUTTA.]

2633.

981b. Foll. 57; size 14½ in. by 4½ in.;
excellent Bengali handwriting, of 1807 A.D.;
eight lines in a page.

The same work. [H. T. COLEBROOKE.]

2634.

79. Foll. 83; size 9½ in. by 4 in.; fairly
good (Nepalese) Devanāgarī writing of 1810 A.D.;
nine lines in a page.

Kāmuratna(-tantra), a treatise, in 16 chapters
(*upadeśa*), on magic practices and various sub-
jects of prognostication, by Śrīnātha. [A].

The author's science consists in prescribing
certain drugs, and the recitation of certain
mantras while swallowing them; whereby
people are supposed to acquire supernatural
power for the fulfilment of their wishes. By
these means he ensures success in battle, keeps
off wild beasts, destroys vermin, prevents
baldness, detects thieves and stolen property,
makes himself invisible, and counteracts the
poison of snake and scorpion bites. He also
touches on stimulants for increasing desire
and reviving flagging power.

The first leaf is somewhat injured.

It begins :

यस्येश्वरस्य विमलं चरकारविंदं

संसेव्यते निबुधसिद्धमधुव्रतेन ।

निर्वाणसूचकगुणाहकरंगपूर्णे (गुणाहमवेदपूर्णे B)

तं शंकरं सकलदुःखहरं नमानि ॥ १ ॥

कामरत्नमिदं विभं नानातर्पितरात्मया (नानारात्मयैव
[नया B] ।

वश्यादि [यक्षिणी] मंत्रसाधनानां समुद्धृतं ॥ २ ॥

वश्याकवचकर्मणि वसंते योजयेत्त्रये । [॥ ३ ॥

शोफे विद्वेषणं [कुर्यात्] प्रावृषि स्तम्भनं नतं (यथा B)

शिशिरे मारणं चैव शान्तिकं शरदि (शिशिरे Δ) स्मृतं ।

हेमते पुष्टिकं कुर्यादुक्तकर्मविशारदः ॥ ४ ॥ ० ११ ॥

इति तिथिनिर्णयः ॥ ० १२ ॥ इति माहेन्द्रादिनिर्णयः ॥ ० १३ ॥

इत्यंगुलीनिर्णयः ॥

Then follows a quotation of 4½ ślokas from
the *Śivagītā* (सत्यपाषाणौ गुदे स्थाप्य दक्षिणं च तथोपरि ।^०)
omitted by B. Then अथ मूलिकाग्रहणं ।^० śl. 24-38;
अौ हौं चखे हूं फट् स्वाहा । अनेन मंत्रेणादित्यपारे पुष्पनक्षत्रं
वा पुष्पाकयोगे वा सर्वो जीवधीरुत्पादयेत् ॥ अौ हौं फट्
स्वाहा । अनेन मंत्रेण मूलिका छेदयेत् ॥ इति मूलिकाग्रहण-
विधिः ॥ ० इति वंदाग्रहणविधिः ॥

इत्येवं सर्वविघ्नानां सिद्धये चतुर्निर्णयः ।

कथिताश्चात्र यत्नेन मूलकाग्रहणादिकाः ॥ ४० ॥

अथ वशीकरणं ॥ ०

1. *vaśīkaraṇa* (fol. 12b); 2. *ākaraṇa* (fol.
14a); 3. *gajādiryāghranivāraṇa* (fol. 18a); 4.
stambhana (fol. 23b); 5. *mohanakeśūlirāñjana*
(fol. 30b); 6. *bījavardhana* (fol. 35b); 7. *gāḍhi-*
karaṇādi-lomaśāntanāntam (fol. 40a); 8. *°Kāmu-*
ratnatantre kalahādīkaraṇopadeśaḥ (fol. 50b); 9.
arishṭanāśanaṃ gomukhiśyādīdugdhavardhanam
(fol. 53b); 10. (fol. 60a); 11. *nānikautuka* (fol.
61b); 12. *kāmasiddhyādi-anāvṛṣiṣṭīkaraṇam* (fol.
67a); 13. *nīdhidarśanāñjanādīmrīṭasamjīvanī*
(fol. 71a); 14. *viśhanivāraṇa* (fol. 77a); 15.
yakshiṇīśādhana (fol. 79b); 16. *rasādīśodhanu-*
māraṇam.

It ends :

वाल्मीक(वल्मीक B)मृत्तिकाभागे नरास्थितुषभस्मनोः

[(परास्थितुषभस्मनोः B) ।

भागं भागं समादाय वज्रमूखा समुच्यते (वज्रमूखादि

[कथ्यते B] ॥

इति वज्रमूला^०चा B॥ इति श्रीनारायणविरचिते कामराने
रसादिशोधननारथं नाम षोडशोपदेशः ॥ इति कामरानाभिधे
नाम रसायनशास्त्रं समाप्तं ।

रसाद्रीभेन्दुयुग्मवर्धे(वैक्रमे)नासे मुक्ते सितेतरै ।

दशम्यामनृतानंदो गलितच्छायेदृशासनः ॥

The only authorities that have been met with are: *Cakradatta*, fol. 38b, l. 7; *Purasā-dano*(?), fol. 50b, 7; (and *Śivagītā*, fol. 2b, 8).

Cf. Rāj. Mitra, Notices, ii., p. 366.

[B. H. HODGSON.]

2635.

1192a. Foll. 81; size 12½ in. by 4½ in.; careless, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

The same work [B]. This copy contains a number of illustrative diagrams, and shows numerous various readings.

[H. T. COLEBROOKE.]

2636.

1985. Foll. 63 (one of which, fol. 60, is wanting); size 8½ in. by 3½ in.; clear, modern Devanāgarī writing; nine lines in a page.

Gāyatrīrahasya, a compilation of rules and directions regarding the use and import of ordinary forms of prayer, and of the *Gāyatrī* in particular, in ten chapters (*anubhava*); ascribed to *Vyāsa Parāśurāma*.

It begins:

ओंकारममृतं ब्रह्म शिवमक्षरमद्वयं ।

यमानर्नति वेदेषु तं प्रपद्ये विनायकं ॥ १ ॥

श्रीसूर्येः श्रीनिवासश्च श्रीकण्ठः श्रीगणेशराट् ।

परमात्मा गुरुर्हंसः सोऽहमित्याश्रये धिया ॥ २ ॥

ओंकारं वृषसंयुक्ता त्रिलोकी वेदवत्सला ।

गायत्री कामगीः सेष्या धर्मकामार्थमोक्षदा ॥ ३ ॥

यो नो स्मार्कं तु जीवानां खलिनं बुद्धीः प्रबोदयात् ।

तस्य देवस्य सवितुर्भर्गो नित्यमुपास्महे ॥ ४ ॥

संध्योपासनया तुष्येत्परात्मा परमेश्वरः ।

वर्धेत सा च गायत्री रहस्यं पारमार्थिकं ॥ ५ ॥

प्रथमव्याहृतिगायत्र्यादिकैर्मन्त्रैः संध्योपासनं कुर्यात् ॥ तत्र
याज्ञवल्क्यः(१)॥

ओंकारो व्याहृती सप्त गायत्री(१) शिरसा तथा ।

आधो हि हा तृचो ऽग्निश्च सूर्यश्चापः पुनर्निति ॥

च्युतं चेति चतसृभिर्द्वैपदा(२. त्रिपदा)चायनयेत् ॥

उदु तं चित्रं तच्चक्षुस्तेजोऽस्तीति यथाक्रमं ॥

गायत्र्याश्च तुरीयं च संध्यामन्त्रैः समाचरेत् ।

अन्येषां विविधैर्मन्त्रैः स्वशास्त्रोक्तैरप्याक्रमं ॥

ओमिति प्रथमस्य परं ब्रह्म च्युतिः । परमात्मा देवता ।
देवी गायत्री छंदः । अमिति चीजं । उमिति शक्तिः । मं
कीलकं । विद्युद्वलैः उदात्तस्वरः लघुत्वं गोचरं ०

1. प्राणायामाभ्यासानंदः fol. 10a; 2. संकल्पसंभार्य-
भ्यासानंदोदयः fol. 13a; 3. इति श्रीमद्भास्करपरमहंसविर-
चिते गायत्रीरहस्ये मार्जनाचमनाचमनैर्वाध्यदानमुद्धर्षं विधार-
यानंदोदयो ० fol. 22b; 4. (*āsanam, āṅgamantra-
vyākhyā, digbanulha, aksharaśaktayaḥ, brahma-
kalpa, padanyāsa*), fol. 29b; 5. इति श्रीमद्भास्कर-
राज्ञराम (१) ० गायत्र्युपासनानंदोदयो ० fol. 34a; 6. इति
श्रीमद्भास्करराज्ञरामविरचिते(१) ० गायत्र्युपासनानंदोदयो ०
fol. 40a; 7. चतुर्विंशत्यक्षरानुवाचिवारानंदोदयो ० ॥ इति
संभ्याविधिः ॥ fol. 45b; 8. (*abhivādanavidhi*), fol.
47b; 9. (*sūryopasthānam*); इति श्रीनारायणाचार्य-
विरचिते(१) नाथवीये वेदार्थप्रकाशे चतुर्लक्षितायाः प्रथमे नंडले
नवमोनुभवः ॥ *Rigv.* I. 50, with *Sāyaṇa's* comment
thereon; 10. (*madhyāhnasandhyāvidhi, sāyam-
sandhyā*) ends: ओं भर्गुवः स्वाः पुरुषं तं ० १६ इति त्रयेण
कृत्वा गुर्वदीक्षनेत् ॥ इति गायत्रीरहस्ये संध्योपासनानंदो नाम
दशमोनुभवः ॥

Of the authorities cited may be mentioned:
Kshīrasvāmin, fol. 35a; *Gāyatrīhṛdaya*, fol. 5a;
Gāyatrīyupanishad, foll. 3a, b, 7b; *Prapañcasāra*,
foll. 5b, 8a; *Mantradevaprakāśika*, foll. 5b, 33a;
Smṛiticandrikā, foll. 12b, 35a; *Smṛitisamgraha*,
fol. 47b; *Smṛitisāra*, foll. 9b, 13b.

[H. T. COLEBROOKE.]